

**TELEVİZYON HABERCİLİĞİNİN FARKLILAŞAN
ANLATI YAPISI BAĞLAMINDA ÇOCUĞUN
ÖZNE OLDUĞU HABERLERİN SUNUMU**

Aslı KÖSEOĞLU

**Doktora Tezi
Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK
2021
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI**

Aslı KÖSEOĞLU

**TELEVİZYON HABERCİLİĞİNİN FARKLILAŞAN ANLATI
YAPISI BAĞLAMINDA ÇOCUĞUN ÖZNE OLDUĞU
HABERLERİN SUNUMU**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK**

ERZURUM-2021

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Televizyon Haberciliğinin Farklılaşan Anlatı Yapısı Bağlamında Çocuğun Özne Olduğu Haberlerin Sunumu" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanması için izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ Tezimin makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

06.07.2021

Aslı KÖSEOĞLU

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK danışmanlığında, Aslı KÖSEOĞLU tarafından hazırlanan bu çalışma 06 / 07 / 2021 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Gazetecilik Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Selda BULUT	İmza: Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK	İmza: Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Süleyman Hakan YILMAZ	İmza: Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Birgül TAŞDELEN	İmza: Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Gülhanım KARAOĞLU	İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü
Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
GÖRSELLER DİZİNİ.....	IX
ÖNSÖZ.....	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE TELEVİZYON HABERCİLİĞİ

1.1. HABERCİLİK.....	8
1.1.1. Haber Nedir?	9
1.1.1.1. Haberin Öğeleri	12
1.1.1.1.1. Doğruluk	14
1.1.1.1.2. Güncellik.....	14
1.1.1.1.3. İlginçlik.....	15
1.1.1.1.4. Nesnellik	16
1.1.1.1.5. Önemlilik	16
1.1.1.2. Haberde İdeoloji	17
1.1.1.3. Haber ve Gerçeklik İlişkisi	21
1.1.2. Televizyon Haberciliği	22
1.1.2.1. Televizyon Haberciliğine İlişkin Genel Kavramlar.....	24
1.1.2.2. Televizyon Haberciliğinde Uzmanlık Alanları.....	26
1.1.2.3. Televizyon Haberi Nasıl Hazırlanır?	29
1.1.3. Televizyon Haberciliğinde Anlatı Yapısının Kurgulanması	33
1.1.3.1. Televizyon Haberciliğinde Gerçekliğin Dönüşümü	33
1.1.3.2. Televizyon Haberciliğinde Metin, Ses ve Görüntü	36
1.1.3.3. Televizyon Haberciliğinde Söylem ve Temsillerle Anlam Üretimi.....	38
1.1.3.4. Televizyon Haberciliğinde Mit Üretme.....	42
1.1.3.5. Televizyon Haberciliğinde Etik.....	43
1.1.3.6. Televizyon Haberciliğinin Anlatı Özellikleri	50

1.1.3.7. Televizyon Haberciliğinin Anlatı Yapısındaki Farklılaşma	52
1.2. TÜRKİYE’DE TELEVİZYON HABERCİLİĞİ	57
1.2.1. Kamu Hizmeti Yayıncılığı Olarak TRT	58
1.2.2. Özel Kanallar	61

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK, ÇOCUKLUK VE ÇOCUK HAKLARI

2.1. ÇOCUK KAVRAMI VE TARİHSEL SÜREÇTE ÇOCUK OLMAK	69
2.1.1. Kimdir Çocuk?	69
2.1.2. Tarihsel Süreçte Çocuk Olmak	72
2.2. ÇOCUK HAKLARI	80
2.2.1. Çocuğun Temel Hakları	81
2.2.1.1. Hayatta Kalma ve Gelişme Hakkı	82
2.2.1.2. Katılım, Eşitlik, Ayrım Gözetmeme Hakkı	83
2.2.1.3. Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi	84
2.2.1.4. Korunma Hakkı	84
2.2.2. Çocuk Niçin ve Neyden Korunmalıdır?	85
2.2.3. Çocuk Haklarının Kısa Tarihi	88
2.2.3.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi	89
2.2.3.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi	90
2.2.3.3. Türk Çocuk Hakları Bildirisi	91
2.2.3.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi/ Ana İlkeler ve Haklar	92
2.2.4. Türkiye’de Çocukların Durumu	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUKLARIN MEDYADA TEMSİLİ

3.1. ÇOCUK VE MEDYA RETORİĞİ İLİŞKİSİ	104
3.1.1. Dil Marifetiyle Kurulan Mahzurlu “Çocuk İmgesi”	106
3.1.1.1. Hedef Kitleleri Olarak Çocuk	108
3.1.1.2. Çocuk ve Tanımlanışı	111
3.1.1.3. Çocuk ve Temsili/ Konumlandırılması	112
3.1.1.4. Çocuk-Yetişkin Ayrımının Sonu ve “Çocukluğun Kayboluşu”	116

3.1.2. Çocukla İlgili Olumsuz Haberler Öncesi Duyarlılık İkliminin Bir Türlü Yaratılamaması.....	120
3.1.3. Medyada Çocuk Konulu Haberler: Gözde Sunum Biçimleri.....	122
3.1.3.1. “Çalışan Çocuklar”la İlgili Haberler	125
3.1.3.2. “Sokakta Yaşayan Çocuklarla” İlgili Haberler.....	126
3.1.3.3. “Çocuk Gelin”lerle İlgili Haberler	129
3.1.3.4. “Savaş Mağduru/Mülteci/Sığınmacı Çocuklar”la İlgili Haberler	130
3.1.3.5. “Yoksul Çocuklar”la İlgili Haberler.....	133
3.1.3.6. “Başarılı/Dâhi Çocuk” Haberleri.....	135
3.1.3.7. “Çocuk Sağlığı” İle İlgili Haberler	136
3.2. ÇOCUK KONULU HABERLERİN SUNULUŞUNDA ÖNE ÇIKAN BAZI SORUNLAR	137
3.2.1. Dil ve Terminoloji Sorunları	138
3.2.2. Görsel Temsile İlişkin Sorunlar	142
3.2.3. Kişilik Haklarının İhlaliyle İlgili Sorunlar	144
3.3. NORMATİF BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ OLARAK “ÇOCUK ODAKLI HABERCİLİK”	145

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SHOW TV, FOX TV VE ATV ANA HABER BÜLTENLERİNDE YAYINLANAN ÇOCUK HABERLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ, YÖNTEMİ, KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	153
4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	154
4.1.2. Araştırmanın Yöntemi	154
4.1.2.1. İçerik Analizi	155
4.1.2.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi.....	157
4.1.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	162
4.1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	164
4.2. BULGULAR	165
4.2.1. İçerik Analizi Bulguları.....	165
4.2.2.1. Show TV Ana Haber Bülteni’nin Anlatı Yapısı.....	179

4.2.2.2. Show TV Ana Haber Bülteni’nde Yayınlanan Haberlerin Çözümlemesi	181
4.2.2.3. Fox TV Ana Haber Bülteni’nin Anlatı Yapısı.....	269
4.2.2.4. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde Yayınlanan Haberlerin Çözümlemesi	272
4.2.2.5. ATV Ana Haber Bülteni’nin Anlatı Yapısı.....	317
4.2.2.6. ATV Ana Haber Bülteni’nde Yayınlanan Haberlerin Çözümlemesi	318
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	404
KAYNAKÇA	419
ÖZGEÇMİŞ.....	440

ÖZET**DOKTORA TEZİ****TELEVİZYON HABERCİLİĞİNİN FARKLILAŞAN ANLATI YAPISI
BAĞLAMINDA ÇOCUĞUN ÖZNE OLDUĞU HABERLERİN SUNUMU****Aslı KÖSEOĞLU****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK****2021, 440 sayfa****Jüri: Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK****Prof. Dr. Selda BULUT****Prof. Dr. Süleyman Hakan YILMAZ****Doç. Dr. Birgül TAŞDELEN****Dr. Öğr. Üyesi Gülhanım KARAOĞLU**

Televizyon haberleri gerçeklik iddiasını ön planda tutmaktadır. Bu yönüyle toplumsal kodları, değerleri, simgeleri ve temsilleri dönüştürebilme veya yeniden üretebilme gücüne sahiptir ve bunlar, toplumsal hafızanın şekillenmesine ve genel kabullerin oluşumuna hizmet etmektedir. Dolayısıyla bu haberlerde toplumun en savunmasız grubu olan çocuklar konusunda üretilen temsiller ve söylemler son derece önemlidir ve hassasiyet gerektirmektedir. Bu çalışmanın amacı, farklı anlatı yapılarına sahip haber bültenleri üzerinden, çocukların televizyon haberlerinde nasıl temsil edildiklerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda Türkiye’de yayın yapan Show TV, Fox TV ve ATV kanallarının ana haber bültenlerinde yayınlanan öznesi çocuk olan haberler, 16 Ocak 2020- 19 Haziran 2020 tarihleri arasında 5 aylık bir süreçte incelenmiştir. Bu zaman aralığının belirlenme nedeni, çocukların görünürlüklerinin arttığı düşünülen 23 Nisan- 19 Mayıs gibi tarihleri kapsamı ve okulların açılıp kapanma dönemlerini içermesidir. Çalışmada “İçerik Analizi” yöntemiyle, sayısal verilere ulaşılmış ve bu veriler yorumlanmıştır. “Eleştirel Söylem Çözümlemesi” ile de haberlerin kurgusal yapısı altındaki derin anlamlar açığa çıkarılmıştır. Tez, çocukların televizyon haberlerinde genellikle yok sayıldığını, görünür oldukları haberlerde de olumsuz içeriklerle sunulduğunu ortaya koymuştur. Bu durum toplumsal dinamiklerin korunması bakımından örseleyici ve zararlı bulunmuş, onlara atfedilen her olumsuz değer, toplumsal çöküşün zeminini hazırlayabilecek nitelikte kabul edilmiştir. Bu bağlamda haberlerde çocuk sorunlarının bireysel hikâyelerden ziyade makro düzeyde ele alınmasının gerekliliği öne çıkmış ve çocuk haklarına saygılı habercilik anlayışının yerleşmesinin önemi kendisini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Televizyon haberciliği, çocuk haberciliği, çocuk hakları, içerik analizi, eleştirel söylem çözümlemesi.

ABSTRACT**Ph.D. DISSERTATION****PRESENTATION OF THE NEWS IN WHICH THE CHILD IS THE SUBJECT
IN THE CONTEXT OF THE VARYING NARRATIVE STRUCTURES OF
TELEVISION NEWS****Aslı KÖSEOĞLU****Advisor: Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK****2021, 440 pages****Jury: Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK****Prof. Dr. Selda BULUT****Prof. Dr. Süleyman Hakan YILMAZ****Assoc. Prof. Dr. Birgül TAŞDELEN****Assist Prof. Dr. Gülhanım KARAOĞLU**

Television news puts the reality claim at the forefront. In this aspect, it has the power to transform or reproduce social codes, values, symbols, and representations, and they serve to shape social memory and form general acceptance. Therefore, the representations and discourses produced in this news about children, the most vulnerable group of society, are extremely important and require sensitivity. The aim of this study is to reveal how children are represented in television news through news programs with different narrative structures. In this context, the news about children, broadcast on Show TV, Fox TV, and ATV channels in Turkey, was analyzed in a 5-month period between 16 January 2020 and 19 June 2020. The reason for determining this time period is that it covers dates such as April 23 - May 19, when children are considered to have increased visibility, and includes periods when schools open and close. In the study, numerical data were reached and interpreted with the "Content Analysis" method. With the "Critical Discourse Analysis", the deep meanings under the fictional structure of the news were revealed. The study found that although the narrative structures of the channels differed, children were presented with negative content or even ignored. This situation was found to be damaging and harmful in terms of preserving social dynamics, and every negative value attributed to them was considered to be capable of preparing the ground for social collapse. In this context, the need to address children's problems at a macro level rather than individual stories has come to the fore in the news and the importance of settling the understanding of journalism that respects the rights of the child has shown itself.

Keywords: Television journalism, children's journalism, children's rights, content analysis, critical discourse analysis.

KISALTMALAR DİZİNİ

AA	: Anadolu Ajansı
Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
BRT	: Boğaziçi Radyo Televizyon
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DHA	: Doğan Haber Ajansı
DYH	: Doğan Yayın Holding
EBA	: Eğitim Bilim Ağı
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MOBESE	: Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
STV	: Samanyolu Televizyonu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TGRT	: Türkiye Gazetesi Radyo Televizyonu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TİAK	: Televizyon İzleme Araştırmaları A.Ş.
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YKS	: Yükseköğretim Kurumu Sınavları
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. 2020 Nisan Ayı İçerisinde En Çok İzlenen Ana Kanallar	163
Tablo 4.2. Bültenlerde Yayınlanan Haber Sayıları	165
Tablo 4.3. Haber Türlerinin Ana Haber Bültenlerinde Dağılımı	166
Tablo 4.4. Bültenlerde En Fazla ve En Az Yayınlanan Haber Türleri.....	167
Tablo 4.5. ATV ve Show TV Ana Haber Bültenleri'nde Yer Alan Haberlerde Çocuklara Fiziksel İstismarın Uygulandığı Mekânlar	171
Tablo 4.6. Kimliği Belli Olan Çocukların Cinsiyet Dağılımı	175
Tablo 4.7. Çocukların Haberlerde Yer Alış Türü.....	176
Tablo 4.8. Haberlerde Yaşı Belirtilen Çocukların Yaş Aralığı Dağılımı	177

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 4.1. Ev İçi Etkinliklerde Çocuk	183
Görsel 4.2. Çocuğun Komaya Girmeden Önceki ve Sonraki Görüntüleri	187
Görsel 4.3. Çocuğun Yüzünde İlacın Yan Etkileri	188
Görsel 4.4. Mustafa Emir'in Enkaz Altından Çıkarıldığı Anlar	189
Görsel 4.5. Görünür Kılmak İçin Yuvarlak İçine Alma	192
Görsel 4.6. ATV Ana Haber Bülteni'nde Sayısal Veriler	193
Görsel 4.7. Fox TV Ana Haber Bülteni'nde Yüstra Bebek	194
Görsel 4.8. Sokakta Öldürülen Çocuğun Görüntüsü	196
Görsel 4.9. 12 Yaşındaki Çocuğa Kıydılar	199
Görsel 4.10. Çocuğa Darp Haberinin Görseli	200
Görsel 4.11. Şiddet Anlarının Belirgin Hale Getirilmesi	201
Görsel 4.12. Çocuğun Yüzü Açık	205
Görsel 4.13. Baba ve Oğlun Son Fotoğrafı	206
Görsel 4.14. Öğrenciler Okul Yolunda	208
Görsel 4.15. Abdülvahit'in Görüntüsü	212
Görsel 4.16. Kamptan Çocuk Görüntüleri	213
Görsel 4.17. Savaşın Yüzü: Çocuklar	219
Görsel 4.18. Savaşın Sorumlusu Olarak Beşar Esad	220
Görsel 4.19. Show TV Ana Haber Bülteni'nde Menice	222
Görsel 4.20. Fox TV Ana Haber Bülteni'nde Menice	225
Görsel 4.21. ATV Ana Haber Bülteni'de Dair Farklı Görüntüler	226
Görsel 4.22. Show TV Ana Haber Bülteni'nde Menice'nin Gözyaşları	227
Görsel 4.23. Sağlık Çalışanı Anne ve Çocukları	232
Görsel 4.24. Çocuğun Yüzü Açık	234
Görsel 4.25. Çocuğun Yüzü Gizli	234
Görsel 4.26. Çocuk ve Ailesine Yardım Yapıldığı Anlar	236
Görsel 4.27. Mia Kurtulsun	239
Görsel 4.28. 4 Günlük Yaşam Mücadelesini Kaybetti	243
Görsel 4.29. Ceylan ve Kardeşlerinin Yaşadıkları Ev	245
Görsel 4.30. Show TV Ana Haber Bülteni'nde 23 Nisan	247
Görsel 4.31. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Çocuklarla	248

Görsel 4.32. Sağlık Bakanı'nın Yerine Geçen Çocuk	249
Görsel 4.33. Çocuk ve Onu Kurtaran Kadın El Ele	253
Görsel 4.34. Olayın Polise İntikal Ettiği Anlar	254
Görsel 4.35. Çocuğun Sağlıklı Hali.....	256
Görsel 4.36. Çocuğun Hasta Hali	257
Görsel 4.37. Show TV Ana Haber Bülteni'nde 19 Mayıs Kutlamaları	260
Görsel 4.38. Fatih Erbakan'dan Skandal Açıklama	263
Görsel 4.39. Çocukların Bayram Şekeri Sevinci.....	266
Görsel 4.40. Bayrak Yere Düşmez Gökte Dalgalanır	268
Görsel 4.41. Bir Kilo Soğan Eşittir Bir Sakız	270
Görsel 4.42. Kistik Fibrozis Rahatsızlığı Haberinden Bir Kesit	273
Görsel 4.43. Çocuklar İlaç Bekliyor.....	275
Görsel 4.44. Çocuklar Yoksullukla Büyüyor	279
Görsel 4.45. Çocuğun Çıplak Ayakları	280
Görsel 4.46. Çocuk ve Muhabir Aynı Boy Hızında.....	284
Görsel 4.47. Tekerlekli Sandalyesinden El Sallayan Çocuk	286
Görsel 4.48. En Büyük Çileyi Çocuklar Çekiyor	289
Görsel 4.49. Annelerinin Kucağında Bekleyen Çocuklar	290
Görsel 4.50. Sağlıkçıların Evlat Özlemi.....	296
Görsel 4.51. Haber Spikeri Adın Külçe.....	298
Görsel 4.52. Evlerde 23 Nisan Coşkusu.....	300
Görsel 4.53. Seradaki Çocukların Kutlaması	301
Görsel 4.54. Evde 23 Nisan Kutlaması	301
Görsel 4.55. Kanıtlayıcı Bir Unsur Olarak Uzman Görüşü.....	304
Görsel 4.56. Temsili Kutlamalar Yapıldı	309
Görsel 4.57. Görüşlerini İfade Eden Genç	311
Görsel 4.58. Resmi Kurumlardan Alınan Verilerin Aktarımı	313
Görsel 4.59. Kemal Kılıçdaroğlu ve Çocuklar Fox TV Ana Haber Bülteni'nde	316
Görsel 4.60. Sosyal Medya Kapışması.....	319
Görsel 4.61. Şiddet Gören Çocuğun O Anlara Dair Görüntüsü	322
Görsel 4.62. Minik Taha'ya Erdoğan Sahip Çıktı.....	326
Görsel 4.63. Çocuğun Gizlenmiş Yüzü.....	330

Görsel 4.64. Dramatik Unsur Olarak Çocuğun Hortuma Bağlı Görüntüsü	335
Görsel 4.65. Mahkeme Kararı Bir Kez Daha ‘Ezdi’	337
Görsel 4.66. Muhammed’e Ne Oldu?	340
Görsel 4.67. Fiziksel ve Duygusal İstismar İçeren Haber	343
Görsel 4.68. Çocuktaki Şiddet İzleri	345
Görsel 4.69. Önce Eşine İnandı Sonra Fikri Değişti	346
Görsel 4.70. Yaz Tatili Kısılıyor mu?.....	350
Görsel 4.71. Cinayeti İşleyen Baba ve Öldürdüğü Kızı Aynı Karede.....	353
Görsel 4.72. Elanur Tam Bir Matematik Dehası	357
Görsel 4.73. 10 Yaşında Bir Filozof.....	359
Görsel 4.74. Leyla’nın Medyada Sıkça Kullanılan Fotoğrafı	362
Görsel 4.75. Üç Bölünmüş Ekran	367
Görsel 4.76. Muhabirin Beden Dili	371
Görsel 4.77. Çocuğun Yakın Çekim İle Korkulu ve Endişeli Yüzü	374
Görsel 4.78. 23 Nisan’da Balkonlara	379
Görsel 4.79. Cumhurbaşkanı’nın Çocuklarla İstiklal Marşı Okuduğu Anlar.....	382
Görsel 4.80. Çin’de Teneffüs Bitti	383
Görsel 4.81. Bir Günlük Bebeği Çöpe Atıldılar	392
Görsel 4.82. 19 Mayıs Haberinde Gençler	398
Görsel 4.83. Show TV Ana Haber’de Çocuğu Damgalayan Haber Kuşağı.....	400
Görsel 4.84. Ağlayan Annenin Görüntüleriyle Kurulan Dramatik Anlatı	400

ÖNSÖZ

20. yüzyılın ortalarından itibaren televizyon en önemli kitle iletişim aracı olmuştur. Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde büyük gelişme gösteren bu araç, Türkiye'de 1960'lardan itibaren hem eğlendirme hem de haber verme işini üstlenmiş ve o ana dek bu işlevleri gören radyonun yerini almıştır. 1990'larda özel radyo ve televizyonların faaliyete geçmesi kitle iletişiminde ve haberleşmede önemli bir dönüm noktası olmuştur; televizyon ve televizyon haberleri bu yeni dönemde insanın hayatının merkezinde yer almayı başarmıştır. Daha sonra ortaya çıkan internet, televizyonun saltanatını tehdit etmeye başlamış ve zamanla onu tahtından indirmiş olsa da 'sihirli kutu' (Türkiye'de ilk özel televizyon yayıncılığını başlatan şirketin adı 'Magic Box' yani 'Sihirli Kutu'dur) toplumumuzun en önemli haber kaynağı olma özelliğini sürdürmüştür.

Televizyon haberciliği 1990'lardan bugüne çeşitli evrelerden geçerek hem içerik, hem teknik, hem de etik bağlamda birçok çalışmanın, tartışmanın ve eleştirinin konusu olmuştur. Kanalların mülkiyet yapısının haberlerin seçiminde, kurgulanmasında ve sunumunda etkili olduğu görülmüş; bazı konuların/olayların/durumların zamanın gereklerine, sosyal, ekonomik ve siyasal ortamın durumuna göre farklı şekillerde haberleştirildiğine şahit olunmuştur. “Çocuk” haberleri bile kanaldan kanala, zamandan zamana, olaydan olaya farklılık gösterebilmiştir.

Bu çalışmada, televizyon haberlerindeki farklı anlatı yapılarının çocuğun özne olduğu haberler üzerinden nasıl kurgulandığı “*hak odaklı habercilik*” bakımından ele alınmıştır. Bu amaçla, Türkiye'de yayın yapan televizyon kanallarından üçünün (Show TV, Fox TV ve ATV) ana haber bültenleri incelenmiş ve bu bültenlerde yer verilen çocuğun özne olduğu haberler Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve İçerik Analizi ile irdelenmiştir. “*Televizyon Haberciliğinin Farklılaşan Anlatı Yapısı Bağlamında Çocuğun Özne Olduğu Haberlerin Sunumu*” adlı tez, yoğun bir arşiv taraması sonucu elde edilen verilerin bir araya getirilmesiyle hazırlanmıştır.

Tezin hazırlanması aşamasında fikirleriyle yolumu aydınlatan, çalışmamın tüm aşamalarını yakından takip ederek takıldığım zorluklarda beni yüreklendiren, akademik hayatta tavır ve davranış olarak kendime her zaman örnek alacağım ve yolumun iyi ki kesiştiği dediğim çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK'e

içtenlikle teşekkür ederim. Çalışmam boyunca bana değerli zamanını ayırarak yol gösteren, her konuda desteğini hissettiğim hocam Doç. Dr. Birgül TAŞDELEN'e ve çalışmamda emeği geçen, yolumu çizmeme katkı sunan hocam Dr. Öğr. Üyesi Gülhanım KARAOĞLU'na çok teşekkür ederim. Ayrıca kıymetli katkılarıyla tezimi zenginleştiren Prof. Dr. Selda BULUT ve Prof. Dr. Süleyman Hakan YILMAZ hocalarıma; benden hiçbir zaman sevgisini esirgemeyen ve her koşulda beni destekleyen aileme ve bu süreçte manevi desteğini esirgemeyen dostlarıma teşekkür ederim.

Erzurum – 2021

Aslı KÖSEOĞLU

GİRİŞ

21. yüzyıldaki çocukluk kavramı, tarihsel süreç boyunca gelişme göstermiş, zorlu ve karanlık yollardan geçerek şekillenmiştir. Özellikle modern toplum öncesinde çocukların yetişkinin küçüğü olarak kabul edilmesi fikri; onların kendilerine özgü doğasının ucuz işgücü olarak kullanılmasına ortam hazırlamış, tıpkı yetişkinler gibi cinsel eylemlere katılmalarını sıradanlaştırmış; onların daha çok hırpalanmasına ve sömürülmesine neden olmuştur.

Okuryazarlığın, eğitim düşüncesinin ve ayıp fikrinin oluşmadığı Orta Çağ dünyasında, yetişkinler çocukların uzun süre yaşayamayacağını düşünerek onlarla duygusal bağ kurmamışlar (Postman, 1995: 30-31), kendi katı otoritelerine boyun eğecek biçimde çocuklarını yetiştirmişlerdir. Küçük bedenlerine yüklenen onca sorumluluğun ve acının altında ezilen çocuklar, zorlu koşullarda yaşam mücadelesi vermiştir.

Çocukluğun “*kara talihi*” uzun bir karabasandan farksız olarak 19. yüzyılın sonlarına kadar sürmüş, bu uyanış ancak 20. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu çağ çocukluk açısından “*altın çağ*” olarak tanımlanmış; bilimsel buluşlar, teknik gelişmeler ve artan refah seviyesi çocukların yazgısını büyük oranda değiştirmiştir (Yörükoğlu, 2007: 237). Fakat çocukluğun evrensel bir deneyim olmaması, kültürden kültüre tanımının değişmesi, ekonomik ve sosyal yaşam koşullarının farklı çocukları doğurması gibi etmenler çocukluk sürecinin her kültürde değişiklik göstermesine neden olmuştur. Genel olarak aydınlanma çağından bugüne kadar uzanan süreçte anlamını kazanan çocukluk denilen süreç modern bir kavram olarak ifade edilmiştir (Güler, 2009: 1).

Modern çocukluk kavramı, onların yetişkinlerden farklı olarak birtakım hakları olması gerektiğini ortaya koymuş, bu kapsamda Çocuk Hakları Sözleşmesi ön plana çıkmıştır. Sözleşmeyle her çocuğun insani koşullarda sağlıklı bir yaşam sürmesinin garanti altına alınması ve çocuk haklarının evrensel bir standarda oturtulması amaçlamıştır. Fakat ne yazık ki bu amaca hâlâ ulaşamamıştır.

Güler’e göre, çocuklar yeryüzünde çocuk haklarından önce insan haklarının kendilerinden esirgendiği en büyük gruplardandır ve bu esirgenme onların ‘*zayıflık*’, ‘*bağımlılık*’ ve ‘*akıldışılık*’ yönleriyle meşru kılınmıştır. Fakat bahsi geçen esirgenmenin altında yatan asıl gerekçe çocuğun toplumsal yapıları değiştirecek, kendisini ifade edecek ve karar alma mekanizmalarına katılacak temsil gücünün olmamasıdır. Bu yüzden

çocukların haklarını savunarak onları düzenlemek ve hakların toplumda kabul görmelerini sağlamak yetişkinlerin başlıca görevi olarak kabul edilmiştir (Güler, 2009: 1). Özellikle bu noktada medyaya önemli görevler düşmektedir. Fakat medya bugün, çocuk haklarına dair bilincin oluşturulmasına katkı sunmak yerine ihlallere ortam sunan bir mecra gibi hareket etmektedir. Özellikle çocuğa dair dolaşıma sokulan olumsuz ve yanlış temsiller kalıcı ve düzeltilmesi ön yargıları pekiştirmeye hizmet etmekte ya da kullanılan söylemler sorgulanabilir değerler üretmektedir. *“Kamusal alandaki tartışmaların en önemli taşıyıcısı olan medya, temsiller aracılığıyla anlamlar üretir. Bireylere yaşadıkları dünyanın nasıl bir yer, AIDS’in nasıl bir hastalık, sokakta yaşayan çocukların nasıl çocuklar olduğu konularında temsiller/anlamlar üretir. Başka bir ifadeyle zihinlerimizde AIDS’li bir hasta ya da sokak çocuğuna ilişkin olarak oluşan imgenin üretilmesinde önemli bir rolü vardır. Medyanın insanlar, gruplar, olaylar ve sorunlarla ilgili olarak –ürettiği- değerler, düşünceler ve mesajlar dolaşıma girdikleri andan itibaren sahte bir sahicilik kazanır. Kurgulanan hikâye, “gerçeğin” yerini almaya hazırdır”* (Erdoğan Tosun, 2007: 173-174). Medyanın insanların bakış açılarını şekillendiren ve algılarının değişmesine neden olan bu gücü, yaşanan dünyanın nasıl algılanması gerektiğine ilişkin bir tablo sunduğundan (Boztepe, 2015: 471) oldukça tehlikelidir.

Tirocchi’ye göre, medyanın çocukluk açısından iki rolü vardır. Bunlardan ilki *"çocukluğun"* sosyal olarak tanımlanmasına katkıda bulunmak, diğeri ise yaygın olan çocukluk fikrini bir bütün olarak yinelemeli biçimde yansıtan sosyal temsilleri belirlemektir (Tirocchi, 2014: 65). Bu bağlamda olumlu temsillerin aktarılması toplumsal yarar adına gereklilik arz ederken, çocuk konulu haberlerde olumsuz temsillerin daha fazla görünür olduğu düşüncesi hâkimdir. Bu olumsuz temsillerin en fazla yer aldığı mecraların başında televizyon gelmektedir.

Televizyon egemen söylemlerin dolaşıma sokulduğu bir temsil sistemidir. Bilindiği üzere temsil yeteneği, basit bir yansıtma sürecinden çok fazlasıdır ve kültürel uzlaşıların üretime yeniden katıldığı aktif bir süreçtir. Bahsi geçen uzlaş ve kodlar haber içeriklerinde egemen değerlerin yeniden üretildiği ve bunların yaygın söyleme dönüştüğü bir noktadadır (Boztepe, 2015: 471). Bu açıdan bakıldığında haberin gerçeğin kendisinin olmadığını söylemek gerekmektedir. Fiske’ye göre, özellikle televizyon gerçekliği hem biçim hem de içerikle kurgulamaktadır. Çünkü televizyonda biçim konusu en az içerik

kadar mühimdir. Örneğin televizyon kamerası ve mikrofonu gerçekliği kaydetmemekte, onu kodlamaktadır. Kodlama ise ideolojik bir gerçeklik duygusu oluşturmakta, bu da televizyonun görsellik unsuru ile sağlanmaktadır. Bu sebeple yeniden sunulan aslında gerçeklik değil ideolojidir. Televizyon, doğruluk iddiasını gerçeğin nesnelliği içinde konumlandırmaya çalışmakta ve bu sayede ürettiği her doğrunun gerçeklik değil, esasında ideoloji olduğu gerçeğini gizlemektedir. Televizyon kamerasıyla dünyaya açılan pencere, görülen şeylerin imgelerini kaydedip dolaşıma sunduğu gibi, imge ile göndergesi arasındaki ilişkiyi tersine çevirerek; imgeyi daha önemli hale getiren (akt Poyraz, 2002: 25) anlatılar üretmektedir. Anlatıların oluşturulma sürecine etki edenler ise egemen ideolojiler, kültürel kodlar ve temsillerdir.

Televizyon haberlerinde üretilen her anlatı kendi başına bir hikâye olup farklı kompozisyonları içermektedir. Anlatının hazırlanma süreci içerisinde birçok aşamayı barındırmakta; bunların başında da kullanılan ifadelerin ve sözcüklerin seçimi, çekim açıları, sunucunun beden dili, haberin bağlamı ve art alan bilgisinin nasıl ele alındığı ve aktarıldığı gibi unsurlar gelmektedir.

Televizyonda her bir haber için hazırlanan farklı anlatılar; haberin daha çok izlenebilmesi, seyircinin ekran başında tutulabilmesi veya kanalın siyasi erkle olan olumlu ilişkilerini sürdürebilmesi gibi gerekçelerden ötürü çeşitlilik göstermektedir. Hikâye adı verilen anlatıların içeriği bazen aynı konuda bile kanaldan kanala farklılık göstermekte, bazen de kalıp yargılara başvurularak benzer haberler üretilmektedir.

Genellikle sansasyonel yönü olan temsillerle televizyon haberlerinde yer aldığı düşünülen çocuklar bu bakımdan dezavantajlı grupların başını çekmektedir. “*Kurban, mağdur, çaresiz*” gibi benzer ve yaygın söylemlerle her akşam evlere konuk olan çocukların masum ve mazlum olmaları, yaşanan olumsuz olayların vicdan örseleyici etkisini artırmaya hizmet etmektedir. Bu etki ise hikâye anlatıcısı olan televizyonun anlatı yapısıyla şekillenmektedir.

Çocuklar bu mecrada yetişkinlerin bakış açısı ile ekranlarda yer almakta, görünmek isteyecekleri şekilde sunulamamakta ve yetişkinlerin belirledikleri kalıplara sığdırılarak temsil edilmektedir (Holland’dan akt Kaziaj, 2016: 426). Bu da haberlerde çocukların görüşlerine yeteri kadar yer verilmediği fikrini desteklemekte ve görüşleri alınırken etik kodların ihlal edildiğini ortaya koymaktadır (stndağ ve zmen, 2007: 235). İstismar,

cinayet ve şiddet içerikli olayların haberleştirilmesinde kullanılan tekrar içerikli görüntüler ve yıkıcı söylemler, izleyiciyi olayın içine dâhil edecek bir anlatı yapısıyla sunulmakta, “*ana tanıklık etme*” ifadesi ön plana çıkarılarak reyting artışı arzulanmaktadır. Bu tür haberlerin sunumu esnasında çocuğun görüntüleri bazen açık bir biçimde verilmekte, bazen gizlenmekte, bazen de görüntü gizlendiği anlarda çocuğun adı ve soyadı zikredilerek onun mahremiyeti ihlal edilmektedir. Bu noktada yapılması gereken çocuğun hassas ve kırılgan yapısına zarar vermeyecek şekilde haber anlatısının oluşturulmasıdır.

Bahsi geçen gözlemlerden hareketle hazırlanan bu tez dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, televizyon haberciliğinin teknik özelliklerine yer verilerek haberin farklı tanımlamaları irdelenmiş, bir konuya haber değeri veren öğelerin üzerinde durulmuş ve televizyon haberinin üretim aşamalarından bahsedilmiştir. Ardından haberin ideolojik bir emtia olduğu görüşüne yaslanılarak, haberdeki çerçevelemelerin nasıl belirlendiği ifade edilmiştir. Daha sonra gerçeklik ve ideoloji arasındaki bağlantı irdelenerek, haber anlatısında hakikatin olduğu gibi verilemeyeceğine dair birçok görüşe yer verilmiş ve bahsi geçen gerçekliğin dönüştürülmesinin altında yatan etmenler vurgulanarak televizyon haberlerinde görüntü, ses ve metnin uyumunun önemine dikkat çekilmiştir. Bu habercilik türüyle üretilen yanlış söylem ve temsillerin gündelik yaşamda nasıl bir çöküntü yaratabileceği etik kurallarla bağdaştırılarak tartışılmıştır. Televizyon haberinin anlatı özelliğinin de ön plana çıkarıldığı bu bölümde, anlatı yapılarının birbirinden farklılık göstermesi ele alınmış ve Türkiye’deki televizyonların sahiplik yapısından bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, dünya nüfusunun üçte birini oluşturan çocukların nasıl tanımlandığı tartışılmıştır. Bu bağlamda çocuk kavramı farklı bakış açılarından ele alınmış; bu kavramın tek bir tanımının olmadığı ve çocuğu tanımlarken çocukluk sürecinin özelliklerinin ön plana çıkarılması gerektiği ifade edilmiştir. Çalışmada modern toplum öncesi çocukluğun durumunun belirsizliği ifade edilmiş ve özellikle 17. yüzyılın sonlarına doğru çocuklar için insani koşulların sağlanmaya başlandığı vurgulanmıştır. Tarihsel bir serüven olarak ele alınan çocukluğun 21. yüzyılda dahi sorunlu bir sosyal yapı olduğu ifade edilmiş; bu sorunlu yapı; ekonomik, sosyal ve kültürel olarak farklı deneyimler yaşayan çocukların varlığına dayandırılmıştır. Çocukluk denen bu dinamik süreç de, tıpkı diğer tarihsel süreçler gibi değişmiş, dönüşmüş ve bu dönüşüm hâlâ

tamamlanmamıştır. Çalışmanın devamında çocuk hakları konusu irdelenmiş ve bu hakların uluslararası sözleşmelerde nasıl ele alındığı saptanmıştır. Son olarak çocukların Türkiye’deki durumu hakkında görüşlere yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde çocukların medyada temsil ediliş biçimleri irdelenmiştir. Çocukların televizyon haberlerinde en çok temsil edildikleri kategoriler; *“Çalışan Çocuklar”*, *“Sokakta Yaşayan Çocuklar”*, *“Çocuk Gelin-Anneler”*, *“Savaş Mağduru/Mülteci/Sığınmacı, Çocuklar”*, *“Yoksul Çocuklar”*, *“Başarılı/Dâhi Çocuk”* ve *“Çocuk Sağlığı”* şeklinde belirlenmiştir. Bu kategorilerin medyada nasıl ele alındığı ifade edilmiş ve çocukların nasıl korunabileceği tartışmaya açılmıştır. Ardından çocuk konulu haberlerin sunuluşunda öne çıkan sorunlardan üç başlık altında bahsedilmiştir; *“Dil ve Terminoloji Sorunları”*, *“Görsel Temsile İlişkin Sorunlar”* ve *“Kişilik Haklarının İhlaliyle İlgili Sorunlar”*. Her bir sorun alanı tek tek incelenmiş ve bu sorunların giderilmesi noktasında yapılabileceklerle yer verilmiştir. Bu bölümün sonunda tezin dayandırıldığı çocuk odaklı habercilik tartışmalarına yer verilerek; *“Çocuk odaklı habercilik nasıl olmalı ve nasıl uygulanmalıdır?”* sorularına yanıt aranmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, konunun amacı, önemi, yöntemi, kapsamı, sınırlılıkları gibi başlıklara yer verilmiştir. Çalışmanın amacı; öznesi çocuk olan haberlerin anlatı yapısının nasıl kurgulandığını açığa çıkarmak, bu kurgulama esnasında çocuk haberlerine ilişkin nasıl bir bakış açısının oluştuğunu ortaya koymak, çocuk haberleri hazırlanırken kullanılan kalıpların, benzerliklerin, farklılıkların ve bunların anlatıyla olan ilişkilerinin belirlenmesi olarak ifade edilmiştir. Ayrıca çözümleme kısmında elde edilen veriler 2020 yılı Türkiye’inde çocuk haberciliğinin durumunu ortaya koyması bakımından çalışmayı önemli ve değerli kılmıştır.

Çocukların toplumun göz ardı edilen gruplarından olmaları ve bunun da çeşitli toplumsal sorunları tetiklediği fikri, bu tezde çocuklara odaklanması noktasında belirleyici olmuştur. Öznesi çocuk olan haberlerin ele alındığı tezde böyle bir sınırlandırma yapılmasının nedeni, çocukların kendi başlarına temsil edildikleri haberlerde nelerin ön plana çıkarıldığının ya da görmezden gelindiğinin daha net bir biçimde ortaya koyulması düşüncesidir.

Araştırmanın temel varsayımları ise şöyle belirlenmiştir;

- Çocuklar televizyon haberlerinde yeteri kadar görünür değildir. Habere konu olduklarında çoğunlukla mağdur konumunda işaretlenen çocuklar; güçsüzlüğün ve sömürünün sıradanlaştırılması bağlamında gündemdedir.
- Çocuklar en fazla istismar haberlerinin öznesi olmaktadır.
- Çocuklar genel olarak olumsuz haberlerde daha fazla temsil edilmektedir.
- Haber anlatısının kanaldan kanala farklılaşması çocuğun görünürlüğünü arttırmakta, farklı anlatı yapıları çocuğun haberde özne olarak yer almasını sağlamaktadır.
- Farklı kanallar aynı konuları farklı biçimde ele almakta ve bu farklılık çocuğun olumlu haberlerle gündeme gelmesini sağlamaktadır.
- Bir kanalın siyasi erkle olan ilişkileri bültende yer alan haberlerin içeriğini değiştirmekte veya anlatının farklı bir biçimde kurulmasına neden olmaktadır.
- Anlatıların içerisinde mevcut sorunlara karşı çözümler üretilmemekte, yetkililer göreve çağırılmamaktadır.
- Haber anlatılarında çocukların görüş ve fikirlerine yer verilmeyerek toplumsal harcı besleyici yayıncılık anlayışı yapılmamaktadır.

Bu varsayımlar çerçevesinde nicel veriler içerik analizi yöntemiyle, nitel veriler ise eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik Analizi Yöntemi ile çocukların özellikle hangi konularda ekranda görünür olduklarının tespiti yapılmış, Eleştirel söylem çözümlemesi kısmında ise Teun Adrian van Dijk'in Eleştirel Söylem Çözümlemesi modeliyle haberlerde kullanılan söylem ve görüntülerin ardındaki anlamların açığa çıkarılması hedeflenmiştir.

Araştırmanın evreni Türkiye'de yayın yapan tüm televizyon kanallarıdır fakat bu kanalların tamamının incelenmesi araştırmanın süresi bakımından mümkün görülmemiştir. Bu yüzden çalışmanın örneklemini araştırmanın yapılmaya başlandığı 2020 yılının Nisan ayında en çok izlenen ATV, Fox TV ve Show TV kanallarının ana haber bültenleri olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu kanalların büyük sermaye gruplarına ait olması, geniş kitlelere hitap etmeleri ve siyasi erkle olan bağlantılarının haberlerde farklılık yaratabileceği düşüncesi onları ön plana çıkarmıştır. Bu bakımdan ATV Ana Haber Bülteni siyasi iktidara yakın, Fox TV Ana Haber Bülteni siyasi iktidara muhalif, Show

TV Ana Haber Bülteni ise genel izleyici kitlesine hitap eden ana akım medyayı temsil etmiştir.

Araştırma süresi 16 Ocak 2020- 19 Haziran 2020 tarihleri arasında 5 aylık süreç ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın yapıldığı 5 aylık zaman dilimi yeterli bilgi toplamak, çalışmanın sorun ve varsayımlarını değerlendirebilmek için yeterli görülmüştür. Bu tarihlerin belirlenmesinin nedeni; 2020 yılında okulların 17 Ocak'ta sömestr tatiline girmesi, 19 Haziran'da da yaz tatilinin başlaması ve belirlenen 5 aylık sürecin 23 Nisan-19 Mayıs gibi çocukların görünürlüklerinin arttığı düşünülen günleri içermiş olmasıdır. Araştırmanın zaman aralığının 5 ayı kapsaması, tüm haberlerin çözümlenmesini olanaksız kılmıştır. Bu kapsamda her kanaldan içerik olarak öne çıkan ve birbirini tekrar etmeyen haberler belirlenmiş, aynı konuyu içeren haberler üzerinden de, kanallar arasındaki anlatı yapılarının farklılıkları ve benzerlikleri saptanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE TELEVİZYON HABERCİLİĞİ

Dünya için 1960’lı, Türkiye içinse 1980’li yıllardan itibaren önemini giderek arttıran televizyon, bugün neredeyse her evin başköşesindedir. İletişim teknolojileri açısından da bir devinim olarak kabul edilen bu kitle iletişim aracı, aynı anda hem görsel hem de işitsel olarak herkese eşit bir biçimde seslendiğinden çok fazla kişiye ulaşmaktadır (Temizkan, 2012: 331). “*Uzağı görmek*” anlamına gelen televizyonu nitelemek için kullanılan “*bir resim bin sözcüğe bedeldir*” deyişi ise hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Kameralar tarafından sunulan görüntüler; hikâyeyi, herhangi bir tanımlamadan daha etkili biçimde anlatmakta (Mutlu, 2008: 21; Boyd, 2001: 58) ve dolayısıyla bu araç diğer kitle iletişim araçlarına göre daha fazla tercih edilmektedir. Ayrıca televizyon, içerdiği yayınlarla farklı görüşlere yer vererek kamusal alanı oluşturmakta ve topluma dair konuların ortak bir platformda tartışmaya açılmasına olanak sağlayarak demokrasinin gelişimine de aracılık etmektedir.

Mutlu, televizyonculuğu yüzyılın mesleği olarak ifade etmekte, buna gerekçe olarak da televizyoncuların insanların izledikleri içerikleri üreterek, kendi düşünce ve görüşlerini onlara aktarma olanağına ulaşmalarını göstermektedir (1995: 5). Televizyon, görüş ve ifadelerin topluma iletildiği bir mecra olarak neredeyse herkesin evine çeşitli söylem ve görüntülerle hiçbir zorlama olmaksızın girmektedir. İzleyicinin televizyondaki anlamı yorumlamak için gramer ya da sözcük bilgisine ihtiyacı yoktur. Çünkü buradaki görüntü unsuru kendi başına anlam taşımakta; görüntüler akıldan çok duygulara hitap ettiğinden ve bu mecrada düşünce ya da konudan ziyade eylemler ön plana çıktığından televizyon büyük kitlelere ulaşabilmektedir. Haberler bu kitle iletişim aracı sayesinde çok kısa sürede tüm dünyaya duyurulmaktadır (Temizkan, 2012: 331-332; Postman, 1995: 102).

1.1. HABERCİLİK

Habercilik, bir başka deyişle gazetecilik, meydana gelmiş ya da gelebilecek olaylar hakkında kamuoyunu doğru ve tarafsız bir biçimde bilgilendirme işidir. Demokratik toplumlarda gazeteciden beklenen, halk adına iktidarın işleyişini takip ederek üzeri

örtölmüş veya gizli kalmış gerçekleri açığa çıkarmasıdır. Bu bağlamda çalışmada ilk olarak haberin ne olduğu, nasıl tanımlandığı, ideoloji ve gerçeklikle olan ilişkisi ortaya konmuş, ardından da televizyon haberciliğinin birtakım özellikleri tartışılmıştır.

1.1.1. Haber Nedir?

Haber, insanlara farklı konularda enformasyon sağlayan ve haber değeri olduğuna karar verilen olayların 5N1K kuralı ile yazılmasıdır. 5N1K'nın açılımı ise şöyledir; “*Ne; bir haberi yazarken “ne” sorusu sorulmalıdır, ne haber olmuştur ya da olay nedir. Nerede; olay nerede yaşanmıştır. Ne zaman; olayın zamanı nedir. Nasıl; olay nasıl meydana gelmiştir. Neden; olayın nedenleri nelerdir. Kim; olayı kim ya da kimler yaratmıştır*” (Birsen, 2013: 5). 5N1K'nın eksik kaldığı haberler okuyucuyu ya da izleyiciyi tam anlamıyla aydınlatamadığından yetersizdir. Medya çalışanlarının haberi hazırlarken bu noktaya özellikle dikkat etmeleri elzemdir. Çünkü bu mecraanın temel görevi; insanlara çevrelerinde gelişen olaylara ilişkin en kısa sürede doğru ve tam haberi ulaştırmaktır. Bilgi akışının yani haberin engellenmesi, değiştirilmesi ve bozulması sistemin yanlış işlemesine neden olabilmekte, vatandaşların tercihlerini yanlış yönlendirebilmektedir (Kılıç, 2005: 131). Gazeteciliğin temelinde insanlara ihtiyaç duydukları bilgiyi sunma yatmakta, bu işin ortaya çıkardığı ürün ise “*haber*” adını almaktadır. Gazetecinin habercilik görevini doğru bir biçimde yerine getirebilmesi için; gerçeklik unsurundan asla taviz vermemesi ve elde ettiği tüm bilgileri teyit etmiş olması gerekmektedir. Gazeteci önemli ve ilginç olan olayları ilgili kılabilmesi, haberi dengeli vermeli; tüm bunları yaparken bağımsız bir gözlemci olduğunun bilincinde olmalı ve sadakatle bağlı olduğu tek mercinin “*halk*” olduğunu asla unutmamalıdır (Kovach ve Rosenstiel, 2007: 15).

Haberler basit ve saf olgulardan ibaret metinler değil; zorunlu olarak seçilen, çözümlenen ve gerçekliğin yeniden inşa edildiğı bir sürecin ürünüdür (Dursun, 2001: 124). İşte tam da bu yüzden haberin tek bir tanımının olduğunu ifade etmek yanlış, haberi tek ya da benzer bakış açılarından tanımlamak yetersizdir. Fakat ne olursa olsun haberin evrensel bir özelliğı vardır; o da meydana gelen olaya ilişkin merakı gidermek. Bu bağlamda haberi tanımlamadan önce sınırları keskin çizgilerle çizilmiş bazı tanımların çoğul anlamlarını tek bir bakış açısına sığdırabilme düşüncesinin sakıncalı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu sebepten dolayı var olan haber tanımlarını geçerli ve

kapsayıcı bir tanıma indirgemek onun anlamını daraltacağından oldukça risklidir. Diğer yandan bu sınırın çizilme çabası özellikle doğrudan haberin içeriği, yapılandırılması ve üretimi gibi süreçleri açıklamak bakımından da bir gerekliliktir. Lakin haber üzerine çalışan pek çok araştırmacı şunu yapmıştır: haberi bir bütün olarak tanımlamaktan ziyade haberin belirli özellikleri üzerine yoğunlaşmak (Ergül, 2000: 76). Bu özelliklerin başında da onun insanları ilgilendirmesi ve yeni olması gelmektedir. Çünkü insan her yerde ve her zaman yeni bilgiye gereksinim duymaktadır (Alemdar ve Uzun, 2019: 11).

Haber en genel ifadeyle insanın çevresinde olup bitenleri öğrenmesini sağlayan söz, metin ya da görsellerdir. Dursun’a göre haber, gerçek dünyanın herhangi bir yerinde henüz meydana gelen olaylar hakkında ya da kişilere ilişkin en son, en yeni ve ilgi çekici olduğu düşünülen enformasyondur (2005: 69). Tokgöz’ün çeşitli kaynaklardan derlediği haber tanımlamalarına göre haber; *“zamana uygun her şey, rapor, bir olayın raporu, acelece kaleme alınmış edebiyat, yarının tarihidir”* (2012: 235).

Haber, yazılı ve elektronik basının birincil ve en önemli ürünü olmakla birlikte basının ruhu, nefesidir. M. Lyle Spencer 1935 yılında haber kavramını; *“Vaktinde verilen, toplumda çok sayıda kişiyi ilgilendiren ve etkileyen, bu kişilerin anlayabileceği herhangi bir olay ya da kanaat”* olarak ifade etmiştir. Wilbur Schramm haber için; *“Bir olay değildir; olduktan sonra algılanan bir olgudur. Olayla özdeş değil fakat olayın esas çerçevesi içinde tekrar kurulabilmesi hedefidir”* sözlerini kullanmıştır. Klasik Amerikan basını haberi; *“İnsanlara bilmedikleri bir alemleri getiren yeni bir olay”* olarak tanımlarken, Avrupa basını literatüründe haber; *“Olayın meydana geldiği çevre dışına çıkması ve bu çevre dışındaki insanları bilgilendirerek öğrenilme ihtiyacını yaratmasıdır”* şeklinde ifade edilmektedir (Bülbül, 2000: 95-97). Arsan’a göre haber, henüz meydana gelmiş rutin dışı bir olayın yayınlanması ya da daha önce bilinmeyen, yeni ve ilginç bir olayın gazeteci tarafından kaleme alınması sonucu ortaya çıkan üründür (2005: 137). *“Gieber, ‘haber gazetecilerin yaptığıdır’ şeklinde bir tanımlamayı haber için kullanırken, Fishman ‘haber, haber üzerinde çalışanların uyguladıkları yöntemlerin sonucu olarak ortaya’ çıkar şeklinde habere yaklaşmaktadır. Cohen ve Young ise, haberler ‘gazeteciler tarafından üretilmektedir’ demektedir. Bütün bu görüşleri, gazeteciler kendilerini itham edici bulurlarken, sorumlu gazetecilerin kesinlikten yana olduklarını, izleyicileri için güvenilir ve inanılır olmak için ellerinden geleni yaptıklarını, sansasyondan kaçtıklarını ve hiçbir zaman haberi uydurmadıklarını (asparagas haber yapma) iddia etmektedirler”*

(Tokgöz, 1994: 121-122). Haberin tanımının çeşitlenmesi aslında onun içinde bulunduğu koşullardan bağımsız biçimde değerlendirilemeyeceğini göstermektedir. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler artış gösterdikçe bu tanımlamalar daha da çeşitlenecek, belki de 50 yıl sonra dijital ortamda olmak haberin olmazsa olmazları arasında yer alacaktır.

Haberler meydana geliş biçimlerine göre şöyle adlandırılmaktadır; *eyleme dayalı, sözlere dayalı ve eylem/ söz karışımı haberler*. *Eyleme dayalı haberler*; cinayet, kaza, yangın, direniş, yasadışı gösteriler, protestolar, mitinglerdir. *Sözlere dayalı haberler*; nerede, ne zaman, ne olacağı, etkinliğe kimlerin katılacağı önceden bilinen verili haberlerdir. Sempozyum, bilimsel toplantılar, paneller bunlara örnekler. *Eylem-söz karışımı haberler* ise; ulusal bayramların, şehirlerin kurtuluş günlerinin, yeni bir tesisin açılışının haberleridir (Kars, 2015: 187).

Hem televizyon haberciliğinde hem de diğer habercilik türlerinde haberlerin niteliğine göre kategorileri ise şöyledir; “*Atlatma Haber: Bazen diğerleriyle aynı haber kaynağından beslenen bir haberci, farklı bakış açısı kullanarak rakiplerini atlatır. Rakiplerini atlatan habercinin yaptığı bu farklı habere atlatma haber denir. Örneğin aynı basın toplantısına giden habercilerden birisinin, çektiği farklı bir fotoğraf karesi, görüntü ya da bir cümle atlatma haberi yaratır. Özel Haber: Habercinin kendi özel kaynaklarını kullanarak yaptığı habere özel haber denir. Atlatma haberden farkı, kaynağın özel olmasıdır. Özel haber, haber kaynaklarından –kişisel ilişkisi, yeteneği ya da tarafsız olacağına duyulan inanç gibi nedenlerle- sadece bir haberciye (ya da kitle iletişim araçlarına) verilen, sızdırılan istihbaratlarla ve ihbarlarla beslenir. Yönlendirme (Maniple) Haber: Haber kaynağının, haberciye (yanlış) yönlendirerek yaptırdığı gerçek dışı habere yönlendirme (maniple) haber denir. Atlatma ve özel haber yapan habercileri bekleyen en büyük tehlike de budur. O nedenle, atlatma ve özel haber yapan haberciler, ihbar ve istihbaratlarını mutlaka başka kaynaklardan da kontrol etmelidir. Asparagas (Yalan) Haber: Kişinin bilerek, isteyerek yaptığı gerçek dışı habere asparagas (yalan) haber denir. Asparagas haber de maniple haber gibi gerçek dışıdır. Ancak, maniple haberde, haber kaynağı haberciye aldatırken; asparagas haberde haberi yapan kişi, halkı aldatır. Maniple haber yapan bir habercinin yeteneği sorgulanmalı ancak asparagas haber yapan kişinin ahlakı sorgulanır ki; zaten artık ona haberci dememek gerekir” (Dilekçen, 2005: 76-78). Asparagas haber tabirinin net bir biçimde nereden ortaya çıktığı*

bilinmemekle birlikte, matbaanın icat edildiği andan itibaren yalan haberlerin yaygın bir şekilde dolaşıma girdiği görülmektedir. Bu kavrama dâhil olan haberleri hazırlayan gazetecilerin yaptıkları şudur; dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen olaylara ilişkin gerçeğin ne olduğunu söylemek yerine, okur çekmekle ilgilenmek ve bunu yaparken de yalan, müstehcen, abartılı, skandal haberleri dolaşıma sokmak (Mcintyre, 2019: 99).

Türk medyasında “*asparagas*” haberin hikâyesi oldukça ilginçtir. Hikâye şöyledir; 1963 yılında gerçekliğin haberi değil, haberin gerçekliği yarattığını düşünen Hürriyet Gazetesi muhabirleri Yurdaer Acar ve Yener Tuğrul, New York’lu Betty ile Türk genci Yaşar’ın haberini yapmıştır. Habere göre; bu iki gencin birlikte olmalarına Betty’nin zengin babası izin vermemiş, gençler de Bebek tarafında bir gecekonduda yaşayarak nikâh günlerini mutluluk içinde beklemişler. “*Amerikalı Kız Türk Sevgilisiyle Bir Gecekonduda Yaşıyor*” başlığı ile verilen bu haberde, Yurdaer Acar’ın çektiği fotoğraf da yer almıştır. Fotoğrafta sözde gecekondunun kapısında yazan “*azparagaz*” yazısı dikkat çekmiştir. Yurdaer’e “*azparagas*” kelimesinin anlamı sorulduğunda ise şu yanıt alınmıştır; “*Bunlarda para az, gerisi gaz*”. Kısa bir zaman sonra diğer gazetelerin de bu olaya ilgi duyup, konuyu araştırmaları neticesinde böyle bir olayın yaşanmadığı, haberin uydurma olduğu, Betty’nin Amerikalı olmadığı, kendisine gitar çalıp, aşk yaşadıkları iddia edilen Yaşar ile kardeş olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine literatüre geçen “*asparagas*” kelimesi; yalan, uydurma ya da kurgu haberi tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır (<https://teyit.org>). Asparagas habercilik günümüzde de ciddi bir sorundur. Bir gazeteci haberini hazırlarken olayları çarpıtmamalı, gerçeğe bağlı kalmayı ilke edinmelidir. Her ne kadar “*asparagas*” haberin kişilik hakları ihlali durumu söz konusu olmadığı sürece doğrudan hukuki bir yaptırımı olmasa da, burada önemli olan gazetecinin halka karşı vicdani sorumluluğunun bilincinde olması ve mesleğin itibarını düşünerek ilkeli bir biçimde hareket etmesidir.

1.1.1.1. Haberin Öğeleri

Gündelik yaşam içerisinde meydana gelen sayısız olay ve mesele arasından hangilerinin habere konu olabileceğinin belirlenmesi birtakım ölçütlerin tespitiyle mümkündür (Ergül, 2000: 87). Bilindiği üzere bazı olaylar medyada an be an takip edilerek aktarılmakta, bazıları ise yer almamaktadır. Bu yayınlanmayan olaylar haber değeri taşımadıkları düşüncesiyle gazeteciler tarafından elenmektedir. Gazetecilikte

bununla ilgili her zaman dile getirilen bir klişe vardır; köpeğin adamı ısırmasının haber değeri yoktur, adamın köpeği ısırması ise manşetlere dahi taşınabilecek bir olaydır. Bu bağlamda bir olayın diğerlerinden farklı olduğu için ön plana çıkması, onun haber değeri taşıdığını göstermektedir.

Haber toplama söylemi, genellikle haber üretiminin ilk aşaması olup, haberlerin de tıpkı meyve gibi toplanıp, ayıklanıp, izleyici için paketlenmeyi beklediği sürece gönderme yapmaktadır. Fakat bu noktada haberin eksiksiz ve tamamen şekillendirilmiş bir malzeme olduğunu düşünmek yanıltıcıdır, çünkü haber yaratılmaktadır ve bu süreçte her zaman belli başlı resmi kaynaklara başvurulmakta ve belirli bir düzen dikkate alınmaktadır (Burton, 1995: 136-137).

Haber kaynakları çoğu zaman olaya bizzat tanıklık eden ya da konuyla ilgili en yetkili kişi olurken bazen de haberlerde kaynağın gizli tutulduğu görülmektedir. Gazeteci haber kaynağını ortada bir kamu yararı olmadığı sürece açıklamak mecburiyetinde değildir. Fakat bu durum beraberinde bazı manipülasyonları getirebilmektedir. Örneğin, kaynak verdiği bilginin sorumluluğunu almadan gazeteciyi zan altında bırakabilmekte ya da muhabir kişisel görüşlerini anonim kaynağa dayandırarak kaleme alabilmekte (Uzun, 2011: 83), bu da ciddi etik sorunlara neden olmaktadır. Temiztürk, habercilerin bilgi alma biçiminin ve sürecinin hem Türkiye’de hem de dünyada sorunlu olduğuna dikkat çekmekte; “*üst düzey diplomatlar*”, “*bir emniyet yetkilisi*”, “*çeşitli çevreler*” gibi kaynakların sorunlu ve yanıltıcı kaynaklar olabileceğine vurgu yapmaktadır. Özellikle habercilerin bilgiye ulaşma ya da bir bilgiyi doğrulama esnasında karşılaştıkları zorlukları kolayca aşmak için haberlerini böyle kaynaklara dayandırmalarının, gazetecilik mesleğini basit bir bilgi aktarma işlevine dönüştürebileceği tehlikesine dikkat çekmektedir (Temiztürk, 2009: 186). Bu durumda gazeteciden beklenen, haber kaynaklarına dikkatli ve titiz bir biçimde yaklaşması, elde ettiği enformasyonun doğruluğunu teyit etmesi ve haberini etik kurallar çerçevesinde yazmasıdır. Bu bağlamda elde edilen her bilginin haber değerinin olmadığı bilinciyle hareket edilmesi; haberde olması beklenen temel özelliklerin neler olduğu sorusunu akla getirmektedir. Bu özellikler arasında şunlar öne çıkmaktadır; güncel, yeni, gerçek, önemli, yakın veya ilintili olma, en büyük ya da ilk olma, tekrarlanma, çok sayıda kişiyi ilgilendirme, merak uyandırma... Bahsi geçen özellikleri taşıyan konular içerisinden hangisinin haber olup olmayacağı yine olayın ne derece önemli, ilginç ve değerli olduğuyula doğrudan ilgilidir. Gazetecilerin bu seçimi

yapma aşamasında başvurduğu ölçütler haber değeri olarak ifade edilmektedir (Kılıç, 2013: 41). Görüldüğü üzere bir olayı, diğerinden daha fazla öne çıkaran gerekçeler farklıdır, fakat haber değeri taşımasını sağlayan unsurlar benzerdir. Bu benzerlikler içerisinden de en genel olanlar şöyledir; doğruluk, güncellik, ilginçlik, yakınlık, nesnellik, önemlilik.

1.1.1.1.1. Doğruluk

Bir gazetecinin en temel görevi doğru haberi halka aktarmaktır. Gazeteci hangi bilginin güvenilir olduğunu teyit etmekle ve ardından da bu bilgiyi insanlara ulaştırmakla yükümlüdür (Kovach ve Rosenstiel, 2000: 27). Yani bir olay doğru değilse hiçbir haber değeri de yoktur. Doğru haber gazetecinin halka karşı sorumluluk görevini yerine getirdiğinin kanıtıdır. Haberin doğru, açık, sade ve anlaşılır olması haberciliğin temel gerekliliğidir (Tokgöz, 2012: 146-147). Haberin doğru olması, haberde verilen bilgilerin gerçekliği olup haberde yalan ve yanlış bilgilerin yer almamasıdır. Bu durum hem haberi yazan hem de haberi yayınlayan kurum açısından son derece önemlidir. Bir haberi ilk olarak okuyucuya ulaştırmak bir başarıdır fakat bu haberin doğru olması da şarttır. Haberi ilk duyuran kişi olmak adına doğruluğun terk edilmesi, etik sorunlar doğurarak halkın yanlış bilgisine neden olmaktadır. Gerçeğin ne olduğuna ulaşmaya çalışılırken elde edilen bilgilerin doğruluğu muhakkak sınanmalı, bu yüzden haber en az iki farklı kaynaktan teyit edilmelidir (Aslan, 2003: 157). Doğru ve gerçek bilgi bir haberin kilit noktasıdır. Bunların eksik ya da yanlış ifade edildiği haberler sorunludur.

1.1.1.1.2. Güncellik

Haberin güncel olması zamanlama açısından duruma uygun olması demektir. Yani haberin güncel olması, içinde yeni ve ani olmayı barındırmaktadır. Yenilik, haberin yeni bir enformasyonu içermesine, anılık de olayın henüz meydana gelmiş olduğuna gönderme yapmaktadır. Bir haberin güncel ya da yeni olması için ya olayın henüz meydana gelmesi ya da önceden meydana gelmiş bir olayda yeni gelişmelerin ortaya çıkması gerekmektedir. Genellikle araştırmacı gazetecilikle ortaya çıkarılan haberler (skandal, yolsuzluk gibi) böyle haberlerdir (Dilekçen, 2005: 30). *“Zamansal yakınlık olarak da nitelendirilen güncellik şimdiki zamanda süren, üzerinde durulan, konuşulan olay, durum*

ya da konuyu içerir. Öncelikle daha önceden ortaya çıkan bir olay, durum ya da fikir olmalıdır. Bu bağlamda güncellik yakın zamanda olanın şimdiye etkisi olarak da adlandırılabilir. Yani güncellik, sadece güne ait olanı değil; yakın zaman diliminde gerçekleşenler üzerine açıklanan görüşler ve eylemler olarak da değerlendirilmelidir” (Aslan, 2003: 243). Bugün, teknolojinin sağladığı olanaklarla izleyicinin haber alma süreci eskisine göre daha hızlıdır. Hız odaklı dönüşümle haber çok kısa sürede tüketilmekte ve güncelliğini yitirmektedir (Küçüközyiğit, 2016: 87). Güncelliğini yitiren haberler insanların ilgisini çekmemekte ve “*bayat haber*” adını almaktadır.

Güncellik ya da yenilik, haberi oluşturan olayın tam şu anda olması değil, yeni olarak kitleye iletilmesine denk düşmektedir. Haberin zamanlılığı açısından yenilik, anılık gibi kavramlar haber ajanslarından geçen haberler için ön plana çıkarken, televizyon için bu durum haberin önemlilik derecesine göre değişmektedir. Fakat çoğunlukla yenilik ve anındalık özellikle radyo ve internet için son derece önemlidir. Gazeteler açısından anılık ve yenilik, gazetenin hazırlanma aşamasından dolayı zaman aşımına uğrayabilmektedir (Tokgöz, 2012: 245-246). Güncel ve yeni haber her zaman kıymetlidir ve bu haberler özellikle televizyonda “*son dakika*” olarak duyurulmaktadır.

1.1.1.1.3. İlginçlik

İnsanın yaşam alanını, bilgisini ve görüşlerini değiştirmeye yönelik sıradan kabul edilenden farklı olan her şey ilginçtir. İlginçlik, olağan dışı eylem ya da söylemlere şahit olmaktır (Girgin, 2005: 7). İnsanlar genellikle ilginç haberler onları şaşırttıkları için o haberleri okuyup takip etme eğilimindedir. İlginçlik; zamana, coğrafyaya, cinsiyete, sosyal ve kültürel koşullara göre çeşitlilik göstermektedir (Yapar Gönenç, 2002: 86). İnsanların ilgi alanları ve içinde yaşadıkları toplum ise onların hangi haberi ilginç bulacağı konusunda fikir vermektedir. Olağandışı olaylar, maceralar, savaşlar doğal felaketler ise hangi koşulda olursa olsun insanın ilgi odağında yer almaktadır.

Girgin (2005: 7)’e göre, ilginçliğin bir ayağını coğrafi yakınlık oluşturmakta, bireyler coğrafi ve psikolojik yakınlık duyduğu yerlere daha fazla ilgi göstermektedir. Çünkü bir olay meydana geldiğinde ilk önce merak edilen olayın “*nerede*” olduğudur (Kılıç, 2012: 47). Ayrıca ilginçlik ilgi çekmek, kişisel ya da toplumsal ihtiyaçlara cevap vermektir. Çünkü insanlar çoğu zaman kendilerini yakından ilgilendiren olaylara daha

fazla yönelmektedir. İlginç haberler gün içerisinde aniden gelişebilmekte bazen de başka bir haberin devamı niteliğinde sunulmaktadır.

1.1.1.1.4. Nesnellik

Nesnellik haber için son derece önemlidir. Olay ne kadar acıklı, sarsıcı, keyif verici olursa olsun gazeteciden beklenen olanı olduğu haliyle hedef kitleye iletmesidir. Fakat günümüzde nesnelliğin haberlerde tam anlamıyla uygulanabilmesi mümkün değildir. Çünkü haber üretim aşamalarından olan olayın aktarım süreci bile muhabirin konuyu ele alış biçiminden etkilenmektedir. Olaydaki hangi unsurun öne çıkarılıp, hangisinin yok sayılacağını o belirlemektedir. Özellikle televizyon haberlerinde yakın ya da uzak çekim açıları ve kullanılan ya da tercih edilmeyen kelimeler nesnelliğin uygulanamayacağının somut göstergeleri arasında yer almaktadır.

Girgin'e göre, haberde nesnellikten ziyade doğruluk, denge, anlaşılabilirlik gibi ögelere ağırlık vermek daha doğrudur. Çünkü iletişimin bütününde bir ikna etme boyutu bulunmakta; her bireyin olayları kendi inançları, davranışları ve değerler bütünü çerçevesinde görme ve algılama eğiliminde olması normal karşılanmaktadır (Girgin, 2005: 24). Haberde denge unsurunun sağlanması için de habere konu olan kişiler varsa her iki taraf da dinlenmeli, haber kaynaklarına eşit mesafede kalınmalıdır. Haberin anlaşılır olması ise ifadelerin kesin bir yargı içermesi ve kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde aktarılmasıdır (Aslan, 2003: 181).

1.1.1.1.5. Önemlilik

Bir olayı diğerlerinden önemli kılan birçok unsur vardır. Dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olay; toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel hayatı doğrudan etkiliyor ve bu bahsi geçen alanlarda değişime, gelişime olanak sağlıyorsa, o olay habercilik açısından önemlidir. (Schlapp'tan akt Girgin, 2005: 7). Aslan'a göre bir haberin etkisinin büyük olması ve sonucunun ne olacağı haberi önemli hale getirmektedir. Burada haberin etkisinden kasıt; herhangi bir olayın, durumun, görüşün, açıklamanın, uygulama ya da kararın toplumu, bölgeyi hatta dünyayı etkileyip etkilemediğidir. Sonuç ise habere konu olan olayın siyasal, kültürel ya da toplumsal sonuçlarının neler

olabileceğine ilişkindir (Aslan, 2003: 268). Ekmeğe yapılan zam, eğitim öğretim müfredatındaki değişiklik, terör haberleri bunlara örnek gösterilmektedir.

Önemlilik kavramı kişiden kişiye değişebildiği gibi, kitle iletişim aracının yayın politikasına göre de farklılık gösterebilmektedir. Örneğin üniversiteye giriş sınavının sonuçlarının açıklanacağı gün, çok ölümlü bir uçak kazasının meydana gelmesi medyada ön plana çıkabilmektedir. Memur maaşlarına yapılması planlanan zam veya eğitim ile ilgili TBMM’de görüşülecek bir yasa tüm Türkiye’yi ilgilendirmektedir. Fakat bu haber başlıkları içerisinde her haber kanalının ilk sırada vereceği haber değişiklik göstermektedir. Bir gazete bir önceki gün meydana gelen olaylar içerisinde seçim yapmakta, televizyon ise gün içerisinde meydana gelen olaylardan uygun gördüklerini ekrana taşımaktadır. Bu durum olaylar arasında da önemlilik sıralamasının yapıldığını göstermektedir. Farklı haber içeriklerinin ilk sıralara taşınması durumu ideolojik olabileceği gibi, gazetecilerin haber değeri konusundaki öznelliğinden de kaynaklanabilmektedir (Kılıç, 2013: 46). Tokgöz, haberi önemli hale getiren etkenlerin bazılarının önemli kişiler, sayılar, tuhaf olaylar, zıtlıklar olduğunu ifade ederek; bazı kentlerin, ülkelerin, kurum ve kuruluşların da önemlilik unsurundan dolayı habere konu olduğuna dikkat çekmektedir. “*Nasıl*” ve “*neden*” sorularına aranan yanıtlar habere önemlilik değeri katarken, bu sorulara verilen cevaplar aynı zamanda açıklayıcı ve yorumlayıcı bir haber yazmanın da temelini oluşturmaktadır. Önemlilik ilkesi, haber hakkında kesin bir yargıya varma açısından sonuç kadar değerlidir (2012: 249-250). Önemli haberler çoğu zaman ciddi haberlerdir. Ciddi haberler, toplumun büyük bir kesimi tarafından yakından takip edilen ve insanların yaşamını değiştirebilecek bilgileri içermektedir. Ciddi haberleri günün her saati farklı yayın organlarında çoğu zaman aynı içeriklerle görmek mümkündür. Bu tür haberlere örnek olarak; küresel çapta yayılan salgın hastalıklar, ülke veya dünya siyaseti, seçim dönemi oyların durumu, OHAL kararları gösterilebilmektedir.

1.1.1.2. Haberde İdeoloji

İdeoloji, tıpkı haber gibi tek bir tanımı olamayacak kadar karmaşık kavramlardan biridir. İdeoloji genellikle toplumun inşa edilme süreciyle bağdaştırılarak iktidar kavramıyla ve düşünce sistemiyle ilişkilendirilmektedir. Althusser’e (2014: 64) göre ideoloji, bir insanın ya da toplumsal grubun zihninde egemen olan temsil ve fikirler

sistemidir. Buradan bakıldığında ideolojik fikirlerin çoğunun başta aile ortamı ve akranlar arasında yeşerdiği kabul edilmekte, sonrasında da medya, okul ve iş ortamı gibi alanlardaki etkileşimler aracılığıyla kişinin hayatına kök saldığı bilinmekte, ideolojilerin dayandığı noktanın ise toplumsal inançlar olduğu ifade edilmektedir (van Dijk, 2003: 18-20). Mills'e göre ideoloji, sıklıkla yanlış bilinç ile örtüşmektedir. Ona göre düşünülebilecek olanın her zaman sınırları vardır ve özellikle de bilinebilir olanın sınırları bellidir. Yanlış bilinç olarak ideoloji kavramı, yanlış olmayan bir bilinçlilik olduğuna da gönderme yapmaktadır (Mills, 2003: 116-117).

İdeoloji kavramının doğduğu, geliştirildiği ve dönüştürülerek olgunlaştırıldığı yer Marksizm olmuştur. Marx'ta ideoloji bir yandan yanılsama olarak düşünülürken, öte yandan burjuvanın düşünsel donanımıdır. Larrain'e göre Marx, ideolojinin içeriğini olumsuz olarak düşünmektedir. Fakat Marx burjuva ideolojisini, egemen sınıfların ezilenleri kandırmak için kurguladığı bir düşünce sistemi olarak ele almadığı gibi, bilincin keyfi bir icadı da değildir. Marx'a göre, özgürlük, eşitlik, mülkiyeti faydacılık gibi ilkeler burjuva politik ideolojisinin temelini oluşturmaktadır. Olumsuz içeriği ile Marx'ta ideoloji, bozulma ve çelişkilerin yanlış temsili ve gerçekliğin tersyüz edilmesidir (Dursun, 2001: 23-25). Gramsci'ye göre bir ideolojinin gerçekliği ve kabul edilmesi siyasal bakımdan harekete geçme gücünden gelmekte (Hall, vd. 1985: 10), insanları özgür ve özerk olduklarına inandırarak (Yaylagül, 2017: 115), onların örtük bir biçimde kendilerine dayatılan düşünceleri kabul etmesiyle de yayılma olanağı bulmaktadır.

İdeoloji siyasal iktidarı meşrulaştırmaya yönelik fikirleri ön plana çıkarmaya hizmet etmekte; siyasi, toplumsal ve dini düşüncelerle ilgili fikirlerin tamamını kapsamaktadır. İdeolojilerden etkilenen önemli sosyal pratikler ise, sırasıyla ideolojilerin nasıl edinildiğini, öğrenildiğini ve değiştirildiğini ortaya koyan dil kullanımı ve söylemdir (Van Dijk, 2003: 18). Çünkü ideolojiler söylemler aracılığıyla yayılmakta, yok olmakta ya da her defasında yeniden üretilmektedir. Althusser, ideolojiyi insanın gerçek varoluş koşullarıyla kurduğu hayali ilişkinin bir temsili olarak ifade etmenin yanı sıra (2014: 111), devletin baskı aygıtları ve devletin ideolojik aygıtları şeklinde bir ayrımdan da bahsetmektedir. Devletin baskı aygıtlarını; hükümet, idare, ordu, polis, mahkemeler, hapishaneler oluştururken; devletin ideolojik aygıtları ise; din, okul, aile, hukuk, siyaset, sendika, kültür ve haberleşme araçlarıdır (Althusser, 2014: 50-51). İdeolojik aygıtların temel işlevi; egemen güçlerle beraber çalışarak var olan ideolojinin yeniden üretilmesine

katkı sunmak ve bunun halka aşılama sürecini hızlandırmaktır. Egemen güçler ise toplumun neyi, nasıl algılaması ve anlamlandırması gerektiğine karar veren ve bunu da medya aracılığıyla ideolojik bir biçimde yaygın hale getirenlerdir. Fakat anlamlandırma denilen süreç kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Ayrıca herkesin üzerinde uzlaşabileceği tek bir anlamdan bahsetmek de mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla haberlerde ifade edilen kelime ya da görüntüler farklı ideolojileri barındırabileceğinden, farklı da anlamlandırılabilir.

Medyada yer alan haberlere bakıldığında ideolojik çerçevelmeden bahsetmek gerekmektedir. Haber çerçeveleme özünde, haberin kapsamını oluşturmak ve bunu yaparken de bazı detayları haberin dışında bırakmaktadır. Neyin haberin kapsamına gireceği ya da girmeyeceği güç sahiplerinin elindedir. Örneğin bir gazetede genç bir kadının kocası tarafından öldürülmesi yayınlandıysa; meydana gelen eylemin nasıl tanımlandığı, maktul ve mücrimim nasıl adlandırıldığı, olayın sorumlusunun kimler ve neler olduğu, ahlaki açıdan nasıl sunulduğu ve benzer sorunlara ilişkin önerilen çözümlerin içeriklerinin neler olduğu haberin nasıl çerçevelendiğini göstermektedir (Özçetin, 2018: 120). Haberi seçen, toplayan ve yazan bir insan olduğu için aslında kitle iletişim araçlarının kendi gerçeklikleri vardır ve bu gerçeklik eleme ve geride bırakmak işlemlerinden sonra ortaya çıkmıştır. Seçilen her kelime bir diğerinin seçilmemesidir. Seçimler de bilinçli gerçekleştirildiğinden haberlerdeki çerçevelmeler ideolojilerin yansımaları olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, her televizyon kanalının bir diğerinden farklı yayın politikasına sahip olması ve aynı konuya ilişkin seçilen ya da dışarıda bırakılan kelimelerin farklılık göstermesi ideolojilerin aynı olmamasından ileri gelmektedir.

Medyada şeylerin meydana gelme biçiminin ve önemimin bu olduğu ve olması gerektiği, bu şekilde yapılmasının uygun olduğu ve medyanın söylediklerinin doğru olduğu algısı da yaratılmaktadır. İdeolojiyle birlikte doğallaştırma yoluna başvuran medya bu sayede, onun bize ne söylemek söylüyor olabileceğini ortaya çıkarmamızla ve bize söylediği şeyleri sorgulamamızla çatışmaktadır (Burton, 1995: 160). Bunun altında yatan ideolojinin özündeki gerçekliği kodlama sistemidir. İdeolojiler toplumsal bakış açısına ilişkin fikir edinmeyi sağlayabilecek güce sahiptir. Çünkü bir ileti insanlara medya ile aktarıldığı anda, sadece o iletide ne söylendiği değil, nasıl söylendiği ve ne söylenebileceği halde ne söylenmediği de önem kazanmaktadır. Tam da bu noktada

medya kurumlarının bir haberin yayınlanma aşamasına gelene kadar içerisinde bulundukları ideolojik atmosferden bağımsız hareket edemediği kabul edilmekte ve yayın politikalarına göre haberlerin içeriğinin şekillendiği açığa çıkmaktadır.

Aslında haberlerle ve çerçevelerle kontrol edilen insandır. Bu kontrol anlamın daraltılması, kısıtlanması ve sınırlandırılmasıyla mümkün olmaktadır. Çerçeveleri belirleyen egemen güçlerin söylemleridir ve bu güçler sıradan insanların dünyayı nasıl anlamlandıracaklarına dair fikirler üretilmesini sağlamaktadır. Haber çerçevelmeleri ideolojik açıdan güçlü olanların yerlerini sağlamlaştırılmalarına hizmet etmektedir (Özer, 2020: 214- 215). Esasında egemen çerçeveleme haberler aracılığıyla, egemen sosyal anlatıyı da belirleyerek insanların çevresini nasıl algılamaları gerektiğini saptamakta ve yaşantının devamının nasıl olması gerektiği belirlenmektedir. Çerçeveleme bu bağlamda bir gazetecilik rutindir.

Her haberde ele alınan konuya nereden bakıldığına dair ciddi ipuçları vardır. Bu ipuçları bazen somut bir biçimde verildiği gibi bazen de dolaylı bir biçimde sunulabilmektedir (Aslan, 2004: 39). Bu durum çoğunlukla ideoloji ile ilişkilendirilmektedir. Gazeteci haberini hazırlarken ön yargılarını, kabullerini haberine yansıtmakta ve bu olgular kuruluşun ideolojik yapısıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Haberde ideolojik olan aynı zamanda yanlılığı da beraberinde getirmektedir. Örneğin A olayını farklı çizgideki medya kuruluşları haberlerinde farklı sunabilmektedir. Bu da medya kuruluşlarının farklı ideolojik atmosferlere sahip olduğunun somut göstergelerindendir. A olayını x gazetesi a, y gazetesi z şeklinde iletebilmektedir. Burada a ve z ideolojik sunumu simgelemektedir. x ve y için ideolojik atmosfer sırasıyla B ve C olacaktır. Ama B ve C ideolojik üretimi temsil etme bakımından D'nin içinde bulunacak ve bu durumda 'D= ideolojik üretim' olacaktır. Yani zıt çizgide yayın yapan iki gazete ya da televizyon kanalı aynı olayı farklı perspektiften sunabilmekte, bu da çoğu zaman ideoloji ile bağdaştırılmaktadır (Özer'den akt Özer, 2020: 66- 67). Medya kurumlarının ürettiği ideolojik söylemler (istisnai durumlar olsa da) onların bağlı bulundukları yayın kuruluşlarının ideolojisine paraleldir.

1.1.1.3. Haber ve Gerçeklik İlişkisi

İnsanın kendisinin deneyimlemediği birçok şeyi, medya aracılığıyla tattığı bir dünyada, haberlerin de doğrudan gerçeğin kendisi olduğunu ifade etmek güçtür. Çünkü bir haberin hazırlanma aşaması son derece karmaşık süreçleri içermektedir.

Liberal yaklaşıma göre, gazetecinin hazırladığı haberler adeta bir ayna gibi doğrudan gerçeği yansıtmaktadır. Bu yaklaşımın hareket noktasında haberin öğeleri ve gazeteciliğin profesyonellik kodlarını içeren unsurlar bulunmaktadır. Eleştirel yaklaşımclar ise haberin gerçeği olduğu gibi aktaran metinler olduğuna kuşkuyla yaklaşmakta, medyanın belirli sınıfların çıkarlarını gözetmesinden dolayı nesnel ve tarafsız haberciliğin yapılamayacağını savunmaktadırlar. Aslında bu nesnel ve tarafsız haberciliğin olamayacağı bakış açısı sadece sermaye gruplarının çıkarlarının korunmasıyla da sınırlandırılmamakta; yaşanan gerçeğin meydana geldiği haliyle yansıtılabilmesinin gerçeğin doğasına aykırı olduğuna da dayandırılmaktadır (Dursun, 2005: 69-71). Bu bağlamda gerçekliğin kitle iletişim araçlarıyla birebir aktarıldığı fikri çoğu zaman çürütülmekte, bunun altında yatan neden olarak da gerçeği aktarmanın tüm haber süresini kapsamı olarak düşünölmektedir. Çünkü haber, binlerce olay arasından seçilendir. Hangi olayın nasıl haberleştirileceği seçen kişiye göre şekillenmekte; yani objektiflik daha ilk aşamada elenmektedir. Haberın hazırlanma aşamasına gelindiğinde ise ele alınan konunun haberleştirilmesi aşamasına birçok öznel unsur dâhil olmakta fakat bu öznel unsurlar kurumun ideolojisinden ayrı düşmemektedir. Egemen ideoloji, kurum yapısı, politik denge ve rüzgârlar, bağılı bulunan grubun mali bağlantıları haber sürecini etkilemekte ve dolayısıyla haberin tamamen objektif olduğunu söylemek mümkün görölmemektedir (Dilekfen, 2005: 80-81).

Kitle iletişim araçlarında çoğunlukla gerçeğin birebir temsilini görmek söz konusu değildir; burada sunulanlar çoğu zaman olayın yeniden kurgulanarak inşa edilmesiyle ortaya çıkan içeriklerdir. Kitle iletişim araçlarıyla iç içe geçmiş bir dünyada en sorunlu konulardan birisi gerçekliğin kurgusal boyutu ile kurgunun gerçeklik boyutu arasındaki o sınırın adeta belirsizleşmesidir (Göker, 2015: 262).

Haber her an kendisini yenilediğinden, her yenileme yeni bir kurguyu ve görüntüyü de beraberinde getirmektedir. Özellikle televizyon söz konusu olduğunda görmenin gerçeklik üzerindeki etkisi yadsınmamakta ve televizyonun sahip olduğu görsel niteliği,

onu daha sahici ve inanılır kılmaktadır. Örneğin televizyon dizileri herkes tarafından kabul edilen kurmaca ürünlerdir ve gerçekliğe en uzak yapımlar olarak ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra haber programları toplumsal gerçekliği, bu gerçeklik içinde meydana gelen olayları izleyici ile buluşturan ya da buluşturma gayreti içerisinde olan yapımlar olarak düşünülmektedir (Göker, 2015: 264). Dolayısıyla haber programlarının inandırıcılığı dizilerden fazladır. Burada “*inandırıcılığı*” ifadesinin kullanılmasının nedeni, haberin de gerçeğin kendisi olmadığı savına dayandırılmaktadır. Sonuç olarak, hangi tür yapımlar olursa olsun hiçbirinin gerçeği olduğu gibi aktaramayacağı üzerinde uzlaşılan bir konudur. Çünkü herhangi bir olaya dair ham görüntüler kurgu odalarında düzenlenmekte ve izleyiciye o şekilde sunulmaktadır. Bu ham görüntülerin işlenmesi aşamasında bazı ifadeler devre dışı bırakılmakta, olaya dair bazı önemli kesitlere yer verilmemektedir. Ya da haberde konunun tam yoğunlaşacağı esnada farklı bir ifade ya da görsel kullanılarak ana konudan uzaklaşmakta, izleyicinin bakış açısı başka bir noktaya yoğunlaştırılmaktadır. Ayrıca aynı konunun farklı kanallarda çeşitli yorumlarına rastlamak da mümkündür çünkü haber denilen emtialar doğası gereği değişkendir.

1.1.2. Televizyon Haberciliği

Televizyon en etkili kitle iletişim araçlarından biri olarak kabul edilmekte birlikte, çağdaş toplumlarda önemli bir kültür üretme makinesi olarak konumlandırılmaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalar, insanların olup biten olayları en fazla televizyondan takip ettiğini ortaya koymaktadır. Televizyon haberleri diğer program türleri arasında önemli bir yer tutmakta ve en çok izlenen programlar arasında yer almaktadır. Televizyon haberciliği bu özellikleriyle modern dünyada politik sürecin ve kamu alanının bütünleşmesini sağlamaktadır (Temizkan, 2012: 342).

Televizyon haberi; önemlilik, ilginçlik, doğruluk gibi kuralların göz ardı edilmeden, haber konusu olarak seçilen olay ya da olguların; anlaşılır bir dille yazılıp-seslendirilip, montajlanmasının ardından elde edilen düzenlenmiş görüntülerin izleyiciye ulaştırılması olarak tanımlanmaktadır (Dilekçen, 2005: 37). Televizyon haberciliği, ses ve görüntünün bir arada sunulmasıyla insanların ilgisini çeken ve bu yönüyle inandırıcılığı diğer kitle iletişim araçlarına göre daha fazla olan bir türdür (Öztürk, 2004: 97). Bu türde olayın son görüntüsü gösterilmeden yani sonuç bölümü izleyiciye aktarılmadan, haber tam olarak ifade edilememektedir. Ayrıca televizyon haberciliğinde gereksiz ayrıntılara

yer yoktur, olaylar konuyu anlatan en çarpıcı görüntülerle aktarılmaktadır (Bülbül, 2000: 192). Televizyon haberciliği diğer habercilik türleri açısından biraz daha zordur ve risklidir. Normalde ajanslardan gelen ya da muhabirin bizzat gidip hazırladığı haberler gazetede birkaç fotoğraf ile anlatılırken; televizyon haberciliğinde metin, her zaman görüntü ile desteklenmek zorundadır. Bir televizyon gazetecisi, öncelikle ele alacağı konuya ilişkin ne kadar görüntü bulabileceğini hesaba katmalıdır. Bu nedenle her televizyon habercisinin benimsemesi gereken temel ilke şudur; “*televizyon eşittir görüntü*” (Cereci, 2001: 20).

Haberlerde kullanılan görüntüler çoğu zaman haberi anlatacak kadar uzun olmalı ve çoğu zaman hareket barındırmalıdır. Hareket, haberin anlamını taşıyacak hızda olmalı; duygusal haberlerde hız düşürülürken, heyecanlı olaylarda görüntüler hızlandırılmalıdır. Görüntü kalitesi özel bir durum olmadığı sürece (güvenlik kamerası görüntüleri, amatör kamera kayıtları, rüşvet anının gizli kamera ile çekimi gibi) her zaman yüksek olmalı, zaman zaman kişileri korumak adına görüntüleri bozma yoluna da gidilmelidir (Dilekçen, 2005: 40- 41). Televizyonda ekrana yansıyan görüntüler kolektif bir çalışmanın ürünü olduğundan, televizyona içerik hazırlayan kişi iyi bir sonuç almak için tüm olası kamera hareketlerini, çekim açılarını önceden hesaplamak ve parça-bütün ilişkisini iyi kurmak zorundadır. Değişik çekim ölçekleri kullanılırken de hem monoton olmayacak hem de bütünlüğü bozmayacak görüntülere yer verilmeli, bu süreç dil birliği ile desteklemelidir. Kameraman, yönetmen, spiker, muhabir, ışıkçı, yapımcı bu sürecin paydaşlarıdır. Görüntünün iyi olması ekip çalışmasının iyi olmasına bağlıdır (Cereci, 2001: 10-11).

Televizyonda belli saat başlarında ve ara haberlerin dışında günün en önemli programı akşam haber bültenidir. Bu bültenler dünyanın hemen hemen her yerinde, izleyici sayısının en fazla olduğu saat diliminde yayına girmektedir. (Parsa, 1993: 47). Bu zaman dilimine prime time adı verilmekte ve neredeyse tüm dünyada hazırlık akşam haberlerine yapılmaktadır (Şeker, 1999: 81). Televizyonun insanlar üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, “*prime time*” denilen zaman aralığında seyirciye gösterilenler son derece önem kazanmaktadır.

Televizyon ana haber bültenleri ortalama 45 dakika ekranda kalan programlardır. Bu programların spikerleri her akşam aynı saatte ekran başına geçerek gündeme ilişkin olayları izleyicilerine iletmektedir. Genelde hafta içi ve hafta sonu haber spikerleri

değişmekte, bir bültende ortalama 20-25 arası haber sunulmakta, haber süreleri verilen öneme göre iki ile dört dakika arasında değişkenlik göstermektedir. Gazete ve televizyonun haber sayısı arasında bir kıyaslama da yapan Genç'e göre, günün en ilgi çekici başlıklarıyla oluşturulan gazetelerin birinci sayfası, televizyonda ana haberlerde verilenlere denk düşmektedir (Genç, 2003: 12). Bazen aynı haberler birden fazla kez ekrana taşınmaktadır. Kars'a göre bazı görüntülerin dramatik olması onların yeniden ve yeniden yayınlanmasına neden olmaktadır. Örneğin çığ düşmesiyle yüzlerce insanın çığ altında kalması bu tekrarlardan biridir (2015: 155). Yapılan araştırmalar bu zaman diliminde ekrana taşınanların genellikle olumsuz içerikler barındırdığını ortaya koymakta, bu durum da olumsuz olanın olumlu olana göre daha çekici olmasıyla ve akılda kalmasıyla ilişkilendirilmektedir (Rojková vd., 2015: 122). Bu ilişkilendirme sadece görüntü üzerinden kurulmamakta, haberde kullanılan doğal sesler ve efektler de işe dâhil olmaktadır.

Televizyonda görüntünün metin ve sesle işlendiği bir haber üretim süreci söz konusu olup, bültenlerde rutin ve olağandışı haberler hazırlamaktadır. Medyanın benzer konuları her gün takip ederek haberleştirdiği, birbirinin tekrarı olan olaylar "*rutin haber*" kategorisine girmekte, bu haber türünde –kanallar arasında bile- dil, içerik ve üslup çoğu zaman benzerlik göstermektedir. "*Olağandışı haber*" ise, her gün olan bitenden farklı olarak meydana gelen olayların haber bültenlerine taşınması olarak ifade edilmektedir. Ancak medya organları bu olağandışı haberleri -özellikle ekrana taşırken- canlandırdığından, kişilerin medya aracılığıyla yeniden istismarına neden olabilmekte, olayları bağlamından kopartarak başka biçimlere sokabilmektedir (Temiztürk, 2012:1 - 2).

1.1.2.1. Televizyon Haberciliğine İlişkin Genel Kavramlar

Son birkaç yılda televizyondaki yenilikler ve teknolojik gelişmelerle birlikte gazetecilerin çalışma alanı da değişmiştir (Silva ve Penteado, 2014: 62). Artık sadece habere ulaşp, onu olduğu gibi aktarmak yetersizdir. Televizyonun gelişimi teknolojik sürecin bir parçası olduğundan, gerek kullanılan görüntüler gerekse haberde kullanılan doğal ya da doğal olmayan sesler, konusunda uzman kişiler tarafından yeniden gözden geçirilerek düzenlenmektedir. Bu düzenlemelerden bahsetmeden önce televizyon haberciliğinin temel öğelerini sıralamak gerekmektedir. Bunların başında "*görüntü*"

gelmektedir. Görüntünün kapsamında kamera ile çekilen hareketli görüntülerin yanı sıra fotoğraflar, dialar, donuk kareler, grafikler ve bilgisayarlı animasyonlar yer almaktadır. İkinci öge, “ses”tir. Sesin içeriğinde haber kaynağının sesi, yapay ve doğal efektler ve müzik vardır. Üçüncü öge “yazı”dır. Burada alt yazılar ön plana çıkmaktadır. Alt yazılarla haberin sonra verileceği ya da az sonra verilecek haberin ne olduğu, haberin kuşağı, konuşmanın anlaşılmadığı yerlerde kaynağın sözleri ve haberi hazırlayanların kim olduğu aktarılmaktadır (Aslan, 2002: 104).

Bu habercilik türünde en sık kullanılan kavramlar ise şöyle tanımlanmaktadır;

- *“Kam Spiker: Kamera spikerde deyiminin kısaltılmışından oluşan Kam Spiker ifadesi, kameranın spikeri gösterdiği anda, spikerin okuyacağı cümleleri anlatır. Haberin flaş bölümünü oluşturan başlığı ve spot denilen haberin içinden önemli cümlelerin alınmasıyla oluşturulan kam spiker metni kısa ve etkili cümlelerden oluşmalıdır.*
- *Perfore: Haberin ikinci bölümüdür. Görüntü üzerine önceden seslendirilmiş haber metnini ifade eder. Film şeritlerindeki deliklere Perfore denilmektedir. 35 mm. Filmlerde şerit deliklerinin hemen altında bulunan ses kayıt bölümü televizyon deyimini olarak hazır görüntü üzerine haber metninin okunması-seslendirilmesi anlamına gelmektedir.*
- *DSF (Doğal Ses Fonda): Görüntüyle birlikte kaydedilen ya da olay yerinden naklen sesli olarak verilen görüntülerin üzerine, görüntülerin sesi fonda- altta verilmeye devam ederken spikerin haber metnini okumasını ifade eder. Haber konusunu oluşturan görüntü ile spikerin metninin içerik ve akış hızının birbirini tutması gerekir.*
- *VO (Voice Over): Haber görüntüsünün sessiz verilip üzerine spikerin okumaya devam ettiği metni ifade etmek için kullanılır.*
- *SOT (Sound on Track): Ses. Haberde metin arasında habere konu olan kişinin kendi ağzından konuşmasının girmesini ifade eder. Video- Phone: Telefon hattıyla görüntülü bağlantı. Canlı yayın aracı gönderilmeyen ya da bir başka stüdyodan yapılacak canlı bağlantılarda kullanılmaktadır” (Kars, 2015: 189-190).*

Televizyon haberciliğinde haberler, *stüdyodan* ya da *olay yerinden* yapılanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Stüdyo ortamında spiker tarafından seslendirilen haberlere *stüdyodan haber* denilmektedir. Bu haberin malzemeleri röportajlar, salt metinler, anonslu metinler, röportajlı anonslu metinlerdir. *Olay yerinden yapılan haberler* ise muhabirin olay yerinden yayına bağlanarak gelişmeleri aktarılmasıyla elde edilen haberlerdir (Kars, 2015: 180- 181).

Haberler amaçlarına göre; *izleyicisinin ilgisini çekmeye ve onu etkilemeye yönelik metinler, bilgi ağırlıklı metinler, fikir ağırlıklı metinler, yönlendirici metinler ve talimat verici metinler* olarak sıralanmaktadır. *İzleyicisinin ilgisini çekmeye ve onu etkilemeye yönelik haberler* hazırlanırken özel yöntemler ve görsel araçlar kullanılmakta, görsel ve işitsel etki yoluyla izleyicinin duygularına seslenilmektedir. Kaza, felaket, cinayet haberleri buna örnek verilmektedir. *Bilgi ağırlıklı haberlerde* ise amaç, gerçeklerin açığa çıkarılmasıdır. Bu haberlerde eleştiri ve değerlendirme söz konusu olmamakla birlikte bültende gerçekler aktarılmaktadır. *Fikir ağırlıklı haberlere* bakıldığında bir konunun değerlendirilmesi, kişisel düşüncenin aktarılması, kişi veya olay hakkında duygusal tepkilerin ifade edilmesinin söz konusu olduğu bilinmektedir. *Yönlendirici metinlerde*, bir bakış açısının ya da görüşün kabul ettirilmeye çalışıldığı görülmekte, son olarak *talimat verici metinlere* bakıldığında ise tavsiye ve öğütlemeye yapıldığı görülmektedir (Aslan'dan akt Kars, 2015: 184).

1.1.2.2. Televizyon Haberciliğinde Uzmanlık Alanları

Gazeteciliğin uzmanlık alanı kavramı gazetelerden sonra zaman içerisinde televizyona da uyarlanmış; böylelikle konularına göre haberlerin alanında uzman kişilerce hazırlanması amaçlanmıştır. Televizyon gazeteciliğinin uzmanlık alanlarında ise; araştırmacı gazetecilik, ekonomi gazeteciliği, yorum gazeteciliği, röportaj gazeteciliği, spor gazeteciliği gibi türlerin ön plana çıktığı görülmektedir.

İlk uzmanlık alanı olarak araştırmacı gazetecilikten bahsetmek yerindedir. Çünkü araştırmacı gazetecilik ciddi bir emek gerektirmekte; bu habercilik türünde gizli kalmış ve üzeri örtülmüş olaylar irdilediğinden araştırmacı gazetecilik zaman almaktadır. Tokgöz'e göre, araştırmacı gazetecilik çeşitli polis-adliye haberlerinden yola çıkılarak yapılsa da, hükümetin işleyişi yönünden parasal yolsuzluklar, vergi sorunları, hastane,

çocuk suçlulukları, ruhsal hastalıkları değerlendirme amacıyla da icra edilmektedir (Tokgöz, 1994: 282). Araştırmacı gazeteci; olayı tüm yönleriyle ele alabilmeli, kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirerek gerektiğinde bu kaynakları saklayabilmelidir. Karşılaştığı baskılara boyun eğmeyerek araştırmasını özgürce ortaya koyabilmelidir (Cengiz Temizkan, 2013: 191). Fakat gazeteci bunu yaparken tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi etik kaideler çerçevesinde hareket etmelidir.

Türkiye’de araştırmacı gazetecilik sözcüğü, bir olayın derinlemesine araştırılıp belgelenmesi ve arka planda olanların açığa çıkarılmasından ziyade yanlış bir biçimde üzerinde “*çok gizli*” damgası olan belgelerin yayınlanması olarak algılanmaktadır. Bir gazeteciye el altından böyle belgeleri vererek gizli kalması gereken belgelerin ifşa edilmesi araştırmacı gazetecilik değil, gazetecinin çeşitli güç odaklarınca kullanılması demektir (Uzun, 2011: 86).

İkinci olarak ekonomi haberciliği dikkat çekmektedir. Tüm televizyon haberlerinde bu habercilik türüyle bağlantılı haberlere rastlanmakta hatta bu haberler için özel bültenler yapıldığı görülmektedir. Çünkü yeryüzündeki kaynakların üretim, dağıtım ve tüketim etkinliklerini kapsayan ekonomi, insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için bilgisine ihtiyaç duydukları bir alandır. Ekonomi haberleri, sunduğu içeriklerle izleyicilerin içinde bulundukları koşullara karşı önlem alması ya da bu koşullara ayak uydurması noktasında son derece etkilidir. Bu haberlerin kapsamına; ülkenin içinde bulunduğu mali koşullar, zam, alım, satım, ithalat, ihracat, zam, bankalar, ticaret gibi başlıklar girmektedir. Ekonomi gazeteciliğinde rakamlar son derece önemlidir. Haberlerde rakamları kolay okunabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Örneğin 5 bin 757, 7 milyar, yüzde 47 gibi. Bu habercilik türü ağırlıklı olarak sayısal veriler içerdiğinden, haberler teknik dilden uzak durularak yazılmalıdır. Ekonomi muhabiri, rapor ve analizleri yorumlayacak kadar ekonomi bilgisine sahip olmalı ve mali tabloların incelenmesi, bilanço değerlendirmesi yapılması gibi durumlarda söz sahibi olmalıdır (Yıldız ve Öngören, 2013: 157). Televizyon gazeteciliğinde sıkça grafiklerden yararlanan bu gazetecilik türü, haberi anlaşılır kılmak adına her bir veriyi bağlamında kullanmalı, abartılı ifadelerden kaçınmalıdır. Özellikle zam, enflasyon gibi ülke gündemini yakından ilgilendiren olaylar söz konusu olduğunda, haberler yetkili kişilerin verdiği demeçler doğrultusunda hazırlanmalıdır.

Üçüncü olarak yorum gazeteciliğinden bahsetmek gerekmektedir. Bu uzmanlık alanı, ağırlıklı olarak tematik haber kanallarında icra edilmekte olup zaman zaman ana haber bültenlerinde spikerin olaya ilişkin kişisel düşüncelerini aktarması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu noktada spikerin konuya dair yorum yapacağını önceden bildirmesi izleyicinin meydana gelen olaya ilişkin yönlendirilmesi noktasında önem arz etmektedir. Özellikle ünlü gazetecilerin, köşe yazılarında ya da başmakalelerinde kendi düşüncelerini ifade etmesi ve olayları kendi bakış açıları ile yönlendirmesi olarak ifade edilen yorum gazeteciliği, söz konusu televizyon olduğunda kamuoyunu yakından ilgilendiren olaya dair alanında uzman kişilerin ekrana çıkartılmasıdır. Bu habercilik türünde ‘*ne oldu?*’ sorusundan ziyade ‘*neden?*’ sorusu üzerinde durulmaktadır. Yorum gazeteciliğinde gerçeklerin sıralanması amaçlanırken genel bilgiler verilmekte; bunun yanı sıra öznel bilgilerin de habere dâhil edildiği görülmektedir (Parsa, 1993: 101-102).

Röportaj gazeteciliği merkezine insanı koyan, haberin renklenmesine katkı sunan; konuyla ilgisi olan kişilerle yüz yüze görüşerek bilgiyi en yetkin kişilerden toplamayı hedefleyen gazetecilik uzmanlık alanıdır. Televizyon haberlerinde yetkili kişilerden telefonla bilgi alınabildiği gibi, kişiler kanala davet edilerek onlarla röportaj yapılmaktadır. Bu durum olay yerinden bağlanma gerçekleştiği durumlarda da geçerlidir. Röportaj stüdyo içi ve stüdyo dışı olmak üzere iki ayrı mekânda yapılmakta olup, stüdyo içi röportajlarda konuklar; uzmanlar, sanatçılar, politikacılar, sporcular olabilmektedir. Stüdyo dışı röportaj ise olay yerinden bağlanarak ana tanık olan kişilerin görüşlerine başvurulmasıdır. Özellikle canlı yayınlar söz konusu olduğunda röportaj tamamlanmış bir süreç olmadığından ve kaynak insan olduğundan kontrol zordur. Dolayısıyla bu alanda çalışmak isteyen bir gazetecinin kendisini çok yetiştirmesi gerekmektedir. Sorular tam zamanında sorularak konuyla bağlantılar kurulmalı, yanıtlar kısa sürede kavranarak kaydedilmelidir. Aynı zamanda haber kaynağının tepkilerinin hesaba katılmasının gereklilik olduğu röportaj gazeteciliğinde, ön hazırlık da şarttır (Parsa, 1993: 103- 104).

Spor gazeteciliği, spora olan ilginin artmasıyla uzmanlaşma gerektiren alanlardan biri olmuştur. Televizyon ve spor arasındaki bağımlılık, her iki olgunun da toplumsal hayatta her geçen gün daha fazla önem kazanmasından dolayı artarak gelişim göstermiştir (Arık, 2013: 99). Futbol, basketbol, voleybol, buz hokeyi vs. gibi fiziksel faaliyetleri içeren müsabakalar spor haberciliği kategorisindedir. Özellikle futbolun popüler hale

gelmesiyle televizyon ekranlarında ağırlıklı olarak futbol maçları ve bunların yorumlarını içeren programlara ve haberlere yer verildiği görülmektedir.

Bir televizyon kanalında alanında uzmanlaşmış gazetecilerin olması, hem gazetecinin bilgi birikiminin belirlediği alanda artmasını sağlamakta hem de haber içeriklerinin daha kaliteli olmasına olanak sunmaktadır. Fakat televizyon haberciliğinde doğrudan bir uzmanlaşma yapısına gidilmekten ziyade, genellikle ihtiyaca göre haberlere yönlendirme yapılmakta, bu durum da toplumun bazı özel kesimlerinin kimi zaman haberler aracılığıyla örselenmesine ortam hazırlamaktadır.

1.1.2.3. Televizyon Haberi Nasıl Hazırlanır?

Haber kültürel bir üründür ve hazırlanması zaman almaktadır. Televizyon bu noktada diğer kitle iletişim araçlarına göre dezavantajlıdır. Çünkü o, haberin en kısa sürede duyurulduğu mecra olduğundan adeta saniyelerle yarışmaktadır. Bu mecrada beş dakika önce hayati derece önemli olan bir haber, beş dakika sonra bayat habere dönüşebilmektedir.

Televizyon haberi hazırlamak aslında teknik alanda uzmanlık ve sanatsal bir bakış açısı gerektirmekte fakat artık bunlar da yetmemektedir. Bu noktada hangi bilginin haber değeri taşıdığını doğru saptamamak ve bunun nasıl aktarılacağını belirlemek son derece önemlidir. Bu doğrultuda öne çıkan teknik ve yöntemler şöyledir;

- *Haber metninin anlaşılır olmasını amaçlayan “basitleştirme”,*
 - *Olayları anlatmada kullanılan sembolik anlamlar içeren “kahramanlar yaratma” ya da “kişileştirme”,*
 - *Karmaşık kavramları nitelemekte yararlanılan “sembolleştirme”,*
 - *Haberin genel sınırlarını belirleyen tanımlayıcı nitelikteki “çerçeveleme”,*
 - *Kimi olay ya da kişileri ön plana çıkaran “önemlileştirme” ya da “önemli hale getirme”,*
 - *Kimi zaman haberi sayfadaki “kompozisyona uydurma”,*
 - *Olayları birbirleri arasındaki bağların görünmesini engelleyen “parçalama”*
- (Yüksel, 2010: 13).

Gazetecinin en önemli görevi karmaşık olayları anlaşılabilir hale getirmektir. Bu noktada özellikle televizyonun haber üretim süreci ayrı bir özen gerektirmektedir. Kanalin toplantı odasında sabahın erken saatlerinde gündem toplantısı yapılmaktadır. Bu toplantıda muhabirler, haber müdürü ve istihbarat şefi bir araya gelerek, o günün gündemine ilişkin istişarede bulunmakta; muhabirin takibini yaptığı bir konu varsa ve bu konu o gün için haberleştirilmeye değer bulunmuşsa, muhabir o habere yönlendirilmektedir. Onun dışında haber kaynaklarından gelen bilgiler (Cumhurbaşkanlığı, bakanlıklar, kamu kurumları, belediyeler, valilikler, adliye, polis, vatandaşlardan gelen ihbarlar vs.), rutin konular (açılış, ziyaret, tören vs.) ya da haber müdürünün kamuoyunun dikkatini çekeceğini düşündüğü olaylar, konuyu takip etmesi planlanan muhabirler arasında paylaştırılmaktadır. Gün içinde aniden gelişen olaylar için de yeniden bir toplantı yapılmakta, muhabirler arasındaki görevlendirme revize edilmektedir.

Muhabirlerin ele alacakları konuların dağıtılmasının ardından, vakit varsa onlardan konuya ilişkin araştırma yapmaları istenmektedir. Daha sonra sabah saatlerinde ikinci bir toplantı yapılmakta; bu toplantıya kanalın haber müdürü genel yayın yönetmeni ve editörleri katılmaktadır. Burada muhabirlerden gelen bilgiler ışığında gündem belirleme işi gerçekleştirilme; toplantı sırasında gün içerisinde yapılan ilk toplantıda haberleştirilmeye değer bulunan bazı konulardan vazgeçilebilmekte, yeni ve daha önemli olduğu düşünülen konular onların yerini alabilmektedir. Toplantının ardından istihbarat şefi ya da haber müdürü, muhabirlere dağılımı yapılan konular hakkında alınan kararları bildirerek, muhabirin kameramanla birlikte sahaya inmesini sağlamaktadır.

Muhabirin haber kaynaklarından bilgi toplamasının ardından; haberin görüntülerinde kimlerin yer alacağı ve haberin içeriğini en iyi yansıtan görüntülerin nerede çekileceği belirlenmektedir. Bu saptamanın ardından kameraman konuyu izah edecek en doğru açıyı belirlemekte, gerekli görürse birkaç deneme çekim yapmaktadır. Ardından haber sunumu gerçekleşmekte; bu esnada muhabirin takındığı tavır, jest ve mimikleri, el kol hareketleri metin ve görüntü arasında bir uyum olmasına özen gösterilmektedir.

Haberin yazılı ve görsel malzemesinin toplanmasının ardından kanala dönen muhabir; topladığı verileri haber haline getirmektedir. Burada haberin giriş, gövde ve

sonuç bölümünden oluşmasına özen gösterilmeli, 5N1K kuralına bağlı kalınmalıdır. Bu kuralla habere dair bütün ayrıntıların verilmekte, dinleyici ya da izleyicinin konuya dair kafasında soru işareti kalması engellenmektedir.

Televizyon haberciliğinde anında yapılan yayınlarda şimdiki zaman, geçmiş anlatan ya da hatırlatan haberlerde “*mişli ya da di’li geçmiş zaman*” kullanılmakta, genel anlamda bu habercilik türünde geniş zaman kipinden yararlanılmaktadır. “*Bugün*” ifadesini kullanmaktan olabildiğince uzak durulmaktadır. Çünkü televizyon haberciliğinde yayınlanan haberler o gün meydana gelen olaylardır. Ancak haberin geçmişi hatırlatılmak istendiğinde geriye dönülebilmektedir. Dün, önceki gün, bir yıl önce gibi. Haberde yanlış yapmamak için; rakamlar, sayılar, isimler tekrar tekrar kontrol edilmeli; inandırıcılığı arttırmak adına özel bir durum olmadığı sürece haberin kaynağı açıklanmalıdır (Uyguç ve Genç, 1998: 123-126).

Habere çarpıcı, açık, net ve yargı bildiren bir başlık koymak, haberin dikkat çekmesi ve merak edilmesi bakımından son derece önemlidir. Haberin ilk cümlesi en az başlık kadar mühimdir. Ayrıca haberin girişinde uzun, ağdalı, anlam kargaşası yaratabilecek söylemlerden uzak durulmalı; kolay anlaşılır ve rahat okunan bir giriş tercih edilmelidir. Haberin gövde kısmında ayrıntılara girilmeli, 5N1K ile haber kısa ve öz cümlelerle detaylandırılmalı, haberin sonuç kısmında ise diğer ayrıntılara yer verilerek haber sonlandırılmalıdır. Haberin oluşu ve biçimine göre de; geçmiş, gelecek ya da şimdiki zaman kiplerinden yararlanılmalıdır (Dilekçen, 2005: 88- 94). Bu noktada dikkat edilmesi gereken en önemli unsur yüklem kullanımıdır. Cümleler haber yüklemeleri ile sonlandırılmalıdır. Haber kaynağının kimliğinin belirtildiği etken yükleme sahip anlatımlarda en sık; “*açıklamak*”, “*demek*”, “*söylemek*”, “*belirtmek*”, “*diye konuşmak*”, “*ileri sürmek*”, “*vurgulamak*”, “*şöyle konuşmak*”, “*anlatmak*” ifadeleri kullanılmaktadır (Yüksel, 2010: 24).

Bahsedilen aşamaların tamamlanmasının ardından muhabir haberini ilgili editöre sunmakta, editör haberi kontrol ettikten sonra haberin en önemli kısmı olan kurgu aşaması başlamaktadır. Profesyonellik açısından muhabirin tüm bu süreci yönetmesi, kurgu ve montajlama aşamasında haberin başında durması gerekmektedir. Çünkü olayı en iyi bilen ve dolayısıyla o bilgiyi en doğru aktaracak görüntüyü seçmesi beklenen kişi haber

muhabiridir. Görüntüsüne ulaşamamış haberler için de grafik, fotoğraf veya harita gibi görseller hazırlanmalıdır.

Bir televizyon haberi her zaman görüntü üzerine kurulu olduğundan, habere en yeni ve en çarpıcı görüntü ile başlanmalıdır. Haberde izleyici üzerinde özel bir etki yaratılmak istenmiyorsa birebir montaj yapılmamakta, haberde doğal ses ve görüntülere yer verilmektedir. Haberde birinin konuşmasının ortasında sözlerinin bitirilmemesine dikkat edilmekte, konuşmanın uzadığının düşünüldüğü noktada ise genel bir görüntü payı bırakılarak habere son verilmektedir (Dilekçen, 2005: 96-105). Kurgu ve montaj aşamalarının tamamlanmasının ardından haber, muhabir ve editör tarafından tekrar izlenmekte; bu esnada düzeltilmesi ya da eklenmesi gereken görüntü ya da metin varsa habere dâhil edilmektedir. Özön'e göre; tek başına her çekim belli konuları anlatan görüntüler bütündür. Sözcükler nasıl ki belirlenmiş ve sınırlı durumlar dışında tek başına kullanılmıyorsa aynı durum görüntüler için de geçerlidir. Görüntüler kurgu ile işlenerek onlardan anlamlı bütünler oluşturmaktadır. Kurgu; anlam yönünden bir bağ kurularak yan yana getirilen görüntülerdir (2008: 160-161). Haber kurgusunda üzerinde durulması gereken görüntü ve metin arasında uyum sağlanması ve en kısa sürede haberin mesajının doğru görüntü ve seslendirme ile izleyiciye iletilmesidir.

Gün içerisinde habere dair bu aşamalar ve düzenlemeler devam ederken, bir yandan diğer televizyon kanallarının haberleri ilgili kişilerce ekranlardan takip edilmeli, böylece güne dair önemli haberlerin atlanmaması sağlanmalıdır. Bültene girecek haberlerin hazırlanmasının ardından görev spikere düşmekte; haber spikeri habere ilişkin metni anlaşılır bir biçimde aktarmakla görevlendirilmektedir.

Spiker haberleri haberini paniğe yol açmayacak şekilde sunmalı; bu esnada haberin tazeliği ve canlılığı korunmalıdır. Uçak kazası, deprem gibi toplumun merakını uyandıran olaylara ilişkin özel röportajlar yapılarak, kamuoyu bilgilendirilmelidir. Haber esnasında reklam kategorisine girebilecek görüntüler yok edilmeli ya da mozaiklenmelidir. Kan, vahşet içeren görüntüler, suç işlemiş-cinsel istismara uğramış çocukların görüntüleri tanınmayacak bir biçime getirilerek gizlenmeli, flaşın üzerine görüntü verilmemelidir. Çünkü görüntü flaşla birlikte verildiğinde, izleyicinin dikkati dağılabilmekte ve görüntüler vuruculuğunu kaybetmektedir. Haberin en etkileyici kısmı, konuyla ilgisiz bir görüntü ile verilmemeli, en vurucu görüntü alakasız sözlerle örtülmemelidir. Haberin

ilginçliğini korumak ve sonuna kadar izlenmesini sağlamak amacıyla en ilginç kısım son kadrajda verilmelidir. Fakat ölüm, cinayet doğal afet gibi haberlerde bu can alıcı kısım haberin başında verilebilmektedir. Görüntü ve sesin senkronize bir biçimde izleyiciye ulaştırılması konunun anlam bütünlüğünü sağlamak açısından önemlidir. Görüntü ile ses aynı anda uyum içinde olmalıdır. Haberde sessiz görüntülere, uzun sessizliklere yer verilmemeli, akış sağlanmalıdır. Metin daima görüntüye rehberlik etmeli, çok önemli görüntüler tekrar verilebilmelidir. Arşivde fotoğraflar, videolar, metinler ve ham görüntüler muhakkak saklanmalıdır. Çünkü ani gelişen bir olayda kullanılacak görsel bulunmadığında, arşiv görüntülerinden yararlanmak muhabirin işini kolaylaştırmaktadır (medyaakademisi.com). Arşiv habercinin en önemli yardımcısı olup en sık başvurduğu güvenilir kaynağıdır ve en önemli işlevi ise güncel olayların değişik yönlerine ışık tutabilmesidir (Dileklen, 2005: 46). Bu alanda görüntülerin çekilmesi, çekilen görüntüler arasından olayı en iyi anlatan karelerin belirlenmesi, haberin kurgu aşamasında geçirdiği süre ve spikerin haberi seslendirmesi gibi süreçler profesyonellik gerektirmektedir. Ayrıca bugün artık haber ihbar hatlarının devreye girmesi ve akıllı telefonlarda haberleşme uygulamalarının yaygın olarak kullanılmasıyla fotoğraf ve video alışverişinin sağlanması haberciliği daha da hızlandırmış, bu da gazetecinin teknolojiye hâkim olmasını daha gerekli kılmıştır.

1.1.3. Televizyon Haberciliğinde Anlatı Yapısının Kurgulanması

Sözlü kültürde denizcilerin, seyyahların üstlendiği öykü anlatıcılığı görevini günümüz dünyasında televizyon üstlenmiştir. Televizyonda yayınlanan içeriklerin durmadan ve hız kesmeden akması; haberler, programlar, diziler ve reklamlar arasında geçişin sağlanması belli bir anlatı tekniği ile gerçekleştirilmektedir.

1.1.3.1. Televizyon Haberciliğinde Gerçekliğin Dönüşümü

Gerçeklik, insanın hayatı boyunca çevresinden edindiği bilgi ve tecrübeleri kapsamakta; gerçekliğe ilişkin tüm bu deneyimler yazı, dil, çizgi ve görüntü gibi araçlarla aktarılmaktadır. Teknolojinin iletişim araçlarına sunduğu olanaklar gerçekliğin yansıtılmasına olanak sağlamak ve dışımızdaki dünyayı deneyimleyerek algılamak yerine, bu gerçekliği bize aktaran araçlarla çevremiz her geçen gün donatılmaktadır. Bu

gerçekliği aktaran en önemli araçlardan biri de televizyondur. Televizyonun yansıttığı gerçeklik izleyici açısından ise çoğu zaman güvenilir bulunmaktadır (Özkanal, 2013: 72-73).

Genel olarak bakıldığında haberi tanımlamaya yönelik her girişim haberdan bağımsız var olan gerçek ve yansıtılan gerçek tartışması üzerine odaklanmaktadır. Bir açıdan haberi oluşturan ana ögenin bahsi geçen gerçeklikten yola çıkılarak hazırlandığı düşünülürse bu tartışma kaçınılmazdır Haber öyküsünün yola çıktığı gerçeklikle paralellik gösteren benzerlik aynı zamanda haber içeriğinin de doğruluğu konusunda belirleyicidir (Ergül, 2000: 102-104).

İnsanlar bugün genellikle haber öykülerini kendilerini ait hissettiği grubun bakış açısından okumaktadır (Özer, 2020: 45). James W.Carey, medyanın geldiği nokta itibari ile gerçekliğin sembolik olarak üretebilir hale geldiğine dikkat çekmekte, artık insanın kendiliğinden ulaşamayacağı gerçekliğin televizyon aracılığıyla yeniden yaratıldığını ifade etmektedir. Aslında bu aracın en çok eleştirilen yanından biri de bu kendine özgü tehlikeli özelliğidir. (Ergül, 2000: 43). Çünkü televizyon kitle iletişim araçları arasında gerçeği aslına en yakın olacak biçimde aktaran gibi görünmenin yanı sıra, bu yanılsamadan dolayı gerçeği en çok çarpıtan olarak da düşünülmektedir. Televizyon, kendine özgü teknikler aracılığıyla olayları iletirken, televizyon gerçekliği olarak da adlandırılabilir yeni bir gerçeğe imza atmaktadır (Poyraz, 2002: 22). Televizyon gösterdiği şeylerin doğru olduğuna inandırmak konusunda son derece başarılıdır. O görür, gösterir ve seyircisinde gerçeklik duygusu uyandırır. Bunu yaparken de yakınlığı ve şu anda hissini izleyiciye vermektedir (Esslin, 1991: 56). Çünkü televizyon, izleyicilerine sunduğu görüntülerle onları olay yerine kadar götürmekte, orada olma hissini ekran başındakilere yaşatabilmektedir

Televizyon görünür seviyede dramatik bir araçtır da. Çünkü onun iletmediği şeylerin büyük kısmı oyuncuların önceden hazırlayarak sunduğu kurgusal malzemelerden oluşmakta; konuşmaların, karakterlerin, kostümlerin vs. hepsi geleneksel drama biçimini yansıtmaktadır (Esslin, 1991: 14). Drama özünde insanların tüm duygusal ve entelektüel düşüncelerini, inançlarını, umutlarını, beklentilerini ifade ettikleri ve içinde yaşadıkları gerçekliği kodlayıp anlamlandırdığı bir anlatı türüdür. Gerçeği tümünden yansıttığı söylene de baştan sona kurmacadır (Mutlu, 2008: 65). Bu noktada televizyonun yansıttığını iddia

ettiği gerçeklik, doğal olmayan, yapılandırılmış bir gerçeklikten ibarettir. Buna karşın izleyici, haberin televizyondan sunulması esnasında gazete haberine göre daha inandırıcı bir içerikle karşı karşıya olduğunu düşünebilmektedir. Bunun temel nedeni televizyonun kendine özgü teknik olanakları ile yaşamın kendisine tanıklık ediyor hissini onlarda yaratabilmesidir (Ergül, 2000: 106).

Esslin'e göre, haber spikerlerinin ilettiği bilgilerin en az kurguya dayanan ve en az dramatize edilmiş görüntülerden oluştuğuna dair bir kanı söz konusudur fakat haberdeki birçok olay belli bir noktaya kadar sahnelenebilmektedir. Haberin taşıdığı gerçeklik ne olursa olsun, bu hakikat takdim süresinde çeşitli safhalardan geçmekte, dramatik yanlarına vurgu yapılacak şekilde kaydedilmektedir. Siyasetçilerin konuşmaları, tanınmış kişilerle yapılan röportajlar çerçevelenmekte, ekrana çıkacak kişilere makyaj yapılarak, kıyafetler giydirilmekte ve onlara uygun bir arka plan seçilmektedir. Eğer program canlı yayın ise yakın çekim ve uzak çekimlerle olay olduğundan daha dramatik bir hale dönüştürülmektedir. Nihai sonuç dramatik gösterimdir; hem de alınan kayıt ile sonsuz sayıda gösterilebilecek cinsten (Esslin, 1991: 16-17). *"...Televizyonda çıkan haber programlarının çoğu büyük ölçüde sahnelenmektedir. Önemli bir diplomatik misafirin ülkeye gelişi ya da serbest bırakılan rehinelere yola çıkışı sırasında kameralar özenle yerleştirilir, en dramatik açılar seçilir ve film azami dramatik etkiyi verecek şekilde edite edilir... Televizyonda çıkan bütün bu şeyler yüksek oranda bir "gerçeklik", ancak sahnelenme ve üretim süreci süzgecinden geçirilmiş bir gerçeklik içerir"* (Esslin, 1991: 18-19).

Televizyon gazeteciliğinde sıkça kullanılan yakın çekim tekniğinin temelinde ideolojinin yattığı ifade edilmekte, bu çekim türü aracılığıyla insanların bireyselliği adına toplumsallığının göz ardı edildiğine dikkat çekilmektedir. Bireyleri ve nesneleri çevre bağlamından koparan yakın çekim, bireyin ancak toplumsal çevre ile var olabileceğini göz ardı etmekte, orta sınıfın dolaysızlık, içtenlik ve aile yuvasına bağlılık değerlerinin dile getirilmesine katkı sunarak içsel çatışmaların anlamını açığa çıkarmaktadır (Mutlu, 2008: 106-107).

Haberde gerçeklik farklı çekim açıları ve söylemlerle yeniden inşa edilirken gazetecinin seçtiği konuyu ilginç kılabilmesi de önemlidir. Bu esnada onun *"olayı izleyici açısından çekici kılmak, haberin etkisini arttırmak, uzun süre gündemde kalmak"* gibi

kaygıları da söz konudur. Bu da içeriğin şekillenmesinde belirleyicidir. Bahsi geçen kaygıları azaltmak adına yapılan her hamle haberi gerçeklikten uzaklaştırmaktadır. Tılıç, televizyon haberlerinin içeriğine yönelik yapılan çalışmalarda çoğunlukla toplumsal çatışma ve çelişkilerin büyütüldüğünü, tarihsel süreçlerin aktarılmadığını, haberlerin bağlamından kopartılarak hazırlandığını ve olayların ardında yatanların açığa çıkarılmadığını ifade etmektedir. Tüm bunlar yapılırken haber kolaylıkla saptırılabilmekte, olaylar dramatik bir öyküleme ile aktarılmaktadır. Bu da gerçekliğin ikinci plana atılmasına neden olmaktadır. (Ergül, 2000: 108-109). Tüm bunlardan yola çıkarak şunu söylemek mümkündür; aslında televizyonda var olan haberler olan bitenlerin görüntüleri değil; önceden seçilmiş, kurgulanmış, tasarlanmış olayların görüntüleridir. Bu görüntüler oluşturulurken insanların acıma, eğlenme, zevk alma gibi dürtülerini harekete geçirebilecek olanlar tercih edilmekte ve böylece doğada kendiliğinden var olan gerçeklik, televizyon anlatılarına kurmaca ile yansıtılmaktadır.

1.1.3.2. Televizyon Haberciliğinde Metin, Ses ve Görüntü

Televizyon metinleri tıpkı masal, roman ve film gibi içeriğinde anlatı barındırmaktadır. Televizyon haberlerinin radikal bir anlatı yapısı olduğu düşünüldüğünde; görüntüsel ve sözsöz örgütlenmenin ve kamera tekniklerinin bu yapıyı biçimlendirmede son derece etkin olduğunu ifade etmek gerekmektedir (Dursun, 2001: 59). Bu bağlamda haber programları; metin, görüntü, ses unsurlarıyla tamamen birer hikâyedirler. Nasıl ki bir hikâyeye insanın duygularına seslenebilmeyi amaçlıyorsa, haber programları da bu işi bahsi geçen özellikleri ile gerçekleştirmektedir. Televizyonda yer alan haberler çoğu zaman aynı program ve konulardan oluşmakta (Poyraz, 2002: 59), aynı konuların birbirinden farklı biçimde sunulmasını sağlayan ise, televizyonun o haberi hangi kamera açısından sunduğu ya da hangi metin ile bağdaştırdığı ile ilişkilendirilmektedir. Televizyon haberini incelenebilir kılan nokta ise, onun da metin olarak kabul edilmesidir (Burton, 1995: 38). Bu noktada televizyon metninin üretildiği toplumsal dinamik o metnin nasıl okunacağı konusunda fikir vermektedir. Aynı durum görüntü için de geçerlidir. Özön'e göre konuya ilişkin görüntülerin elde edilmesi tek başına yeterli değildir. Bu görüntülerin sıralanması, yan yana getirilmesi de önemlidir. Çünkü aynı görüntüler farklı sıralamalarla bambaşka anlamlar kazanabilmektedir. Öte yandan görüntüler karşısında izleyicilerin durumu da aynı olmamaktadır. Her izleyici

aynı görüntüleri mutlaka aynı biçimde algılama eğilimi göstermemekte, benzer biçimde yorumlamamakta ve görüntülerden eşit ölçüde etkilenmemektedir (Özön, 2008: 28). Burada haberin elde edildiği toplumun kendine özgü değer yargıları, içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar ön plana çıkmaktadır.

Haberde metin, bir programın içeriğini düzenleyen yazılı anlatım olmakla birlikte, haber metni yazımı belli bir teknik bilgiyi gerektirmektedir. Anlaşılabilir bir metin başlangıçta doğru bilgi içermeli, akıcı ve sürekli olmalıdır. Verilen önemli bilgiler haberin sonuna doğru haber içinde kaybolmaktan ziyade, dikkat çekecek biçimde yeniden vurgulanmalı, cümleler akılda kalacak biçimde kısa ve net olmalıdır. (Cereci, 2001: 113-11). Televizyonda görüntü ve metnin yanı sıra ses ve müzik de kullanılmakta onlar aracılığıyla insanların duyguları yönlendirilmektedir. Haber bir aile faciasını anlatıyor ise acıklı müzik tercih edilmekte, eğlenceli bir konu aktarılıyorsa neşeli müzikler aracılığıyla mutluluk hissi izleyiciye aktarılmaktadır. Kısacası haberde kullanılan ses, metin ve görüntüyü tamamlayan önemli bir öğedir. Görüntü kuşağı görme duyusunu, ses yolu da işitme duyusunu harekete geçirmektedir. Görme ve işitme arasında başkalıklar söz konusudur. En önemli başkalık; insanın görüş alanı her zaman sınırlı iken, seslerin algılandığı alanın daha geniş olmasıdır. İnsan gözü normalde 120 derecelik bir alanı görebilmekte; bu alanın dışında kalan bir yeri görebilmek için kişinin o tarafa doğru dönmesi gerekmektedir. Oysa işitilebilir ses hangi yönden gelirse gelsin kolaylıkla algılanabilmektedir (Özön, 2008: 143). Haberde ses unsuru metnin spiker tarafından seslendirilmesi, muhabirin aktarımı, haber kaynakları, doğal sesler ya da kurguyla habere dâhil edilen yapay seslerdir. Ne olursa olsun haber içeriğinde metin, görüntü ve sesin her zaman birbiriyle ahenk içerisinde olması gerekmektedir.

Özön'e göre, görüntü doğada var olan varlık ve görünüşleri değiştirme gücüne sahiptir. Bu, varlık ve görünüşlere alışılmadık açılardan ve farklı görüş noktasından yaklaşmakla gerçekleşmektedir (2008: 56). Görüntünün bazen olayları olduğundan farklı yansıtılabildiğine dikkat çeken Kars'a göre, görüntü çekilmemekte, önceden belirlenen görüntülerle anlatı üretilmektedir (Kars, 2015: 151). Anlatımın ne ifade etmek istediğini ortaya koyan teknik unsur kameradır. Kameranın açısı olayın nasıl algılanacağı üzerinde önemli bir söz söyleyendir. Özön (2008: 63), kamera açılarını; *olağan görüş*, *üstten görüş* ve *alttan görüş* olarak kategorize etmektedir. Ona göre *olağan görüşte*, varlıkların görünüşü değişmemekte ve çekime fazladan bir anlam katılmamaktadır. Bu açıyla

izleyicinin olayları nesnel ve gerçekçi bir biçimde algılaması sağlanmaktadır. *Üstten görüş* ile varlık her zamankinden daha kısa ve ufak görünmekte, bu da varlığın bir çeşit biçim bozumuna uğramasına neden olmaktadır. *Üstten görüş*; ezilmişliği, güçsüzlüğü, yenilgiyi, umutsuzluğu anlatırken; edilgen duyguları da dile getirebilmektedir. *Alttan görüşte* ise varlıkların (üstten görüşün tam aksine) olduğundan daha büyük, uzun ve heybetli görünmesini sağlamaktadır. *Alttan görüş* genellikle; gücü, yücelmeyi ve coşkuyu dile getirmekte, kişilerin alttan ya da üstten görüntülenmeleri esasında olağanlığı, nesnelliği ve gerçekliği zedelemektedir. Bu açıdan bakıldığında, kamera açılarının ve konumlarının gerçeklik yanılsamasını arttırdığı görülmektedir. Örneğin bir miting alanında ya da patlama yaşanan bir sokakta kameranın görüş çerçevesinin daraltılıp genişletilmesi, orada bulunan insan sayısının az ya da çok olduğuna dair yanılsamaya neden olabilmektedir. Aslında gerçek ikisi de olmayabilir (Kars, 2015: 156). Bu noktada artık tartışılması gereken haberin nesnelliğinin ve tarafsızlığının nerede konumlandığıdır. Önceden hazırlanmış metinler, ayarlanmış kamera açıları, kameranın göreceği alan, izleyiciye sunulacak gerçeklik vs. hakikatle örtüşmekte midir? Kim bilir belki de artık haberde nesnellik kelimesinin yeniden tanımlanması gerekmektedir. Çünkü haberde kamera açıları ve konumları ile görüntünün yansıttıkları hakikati değiştirebilmekte, bu durum metin söz konusu olduğunda ise seçilen kelimelerin altında yatan anlamlar ön plana çıkmaktadır. Örneğin bir haberde, bebeğin hayatının sonlanması “*kürtaj*” kelimesi ile aktarıldığında olay izleyicide yeteri kadar sarsıcı bir etki yaratmamakta, fakat “*hayatını kaybetti*” ifadesi üzüntüye neden olmaktadır. Aslında her iki kelime de aynı sonucu anlatmak için kullanılsa da, şu bir hakikattir; kelimeler olayın nasıl algılanacağına karar vermektedir.

1.1.3.3. Televizyon Haberciliğinde Söylem ve Temsillerle Anlam Üretimi

Söylem hem siyasi arenada hem de medyada bir mücadele alanıdır. Bu mücadelede tümcelere yüklenen anlamlar özenle seçilen kelimeler aracılığıyla ifşa olmaktadır. Bu ifşanın en net biçimde açığa çıktığı mecraların başında televizyon gelmektedir. Televizyon içi çelişkilerle dolu birbirinden bağımsız heterojen metinler üretip sunarken; televizyonun söylemi izleyiciler için farklı ideolojik ve toplumsal konulara uygun düşecek biçimde ilişki biçimleri üretmektedir (Kaplan, 1993: 40). Çünkü söylem bireysel değil toplumsaldır. Kurallıdır, sınırlıdır ve kurumsaldır. Kuralları koyanlar ve

yönlendirenler tarafından dilsel kodlamalar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bunun adına ister dil politikası, ister dil yönlendirilmesi denilsin aslında söylemler kuralların kabul ettirilmesine hizmet etmektedir (Duman, 2018: 23). Söylem bildirimindeki dil kullanımı, ideoloji kavramında öne çıkmakta, anlamlandırmayla bütünleşmektedir. İdeolojinin düşünce ve inanç sistemi olarak kavramsallaştırıldığı varsayılırsa; söylemin içerisinde ideolojiyi barındırdığını ifade etmek yerindedir (İlgın, 2003: 285).

Haber söyleminde anlam üretimi ikili karşıtlıklar aracılığıyla da zaman zaman kurulmaktadır. Örneğin; *“biz-onlar”*, *“yerli- yabancı”*, *“elitist- popülist”* gibi. Dış politika haberlerinde söylem; *“biz- onlar”* ya da *“dostlar- düşmanlar”* üzerinden kurulmaktadır. Anaakım medyada haberler, işçi sınıfı ve burjuvazi arasındaki çıkar çatışması yokmuş gibi sunulmaktadır. Haberlerde serbest piyasa ekonomisi, tüketim, rekabet, başarı öne çıkarılırken; sömürü, ezen-ezilen ilişkisi, baskının nasıl yok edilebileceği, farklı bir hayatın da olabileceği konuları işlenmemektedir. Olabildiğince var olan koşulların sürdürülmesine hizmet edecek söylemlere yer verilirken, olayların görünen kısmı ön plana çıkartılmakta, yaşananların arka planı yeteri kadar sorgulanmamaktadır. Haber söylemlerinde toplumsal düzen içerisinde yer alan temel rahatsızlıklara da çok sık yer verilmemektedir. Var olan adaletsizlikler, hoşnutsuzluklar, eşitsizlikler bireysel ve halledilebilir meseleler olarak takdim edilmektedir. Bunların toplumsal sorunlar olduğu, düzeltilmesi gerektiği vurgulanmamaktadır. Eleştirel ve sorgulayıcı haberlerin söyleminin kurulu düzenin dışına çıkmamasına özen gösterilmektedir. Haber söylemlerinde doğaya ve topluma ilişkin meseleler ideolojik bir bakış açısıyla ele alınarak, insanların neleri seveceği, sevmeyeceği, nelerden korkması, kimlerden hoşnut olması gerektiği aktarılmaktadır. Haber söylemi; dramatize etme, parçalama, normalleştirme yoluyla olayları, olguları kişiselleştirmektedir. Örneğin resmi yolsuzluklar *“ender görülen, kişisel kusur”* söylemiyle sunulmakta, buna yol açan sosyal ve ekonomik koşullar irdelenmemektedir. *“Sistem işledi”*, *“kötüler cezasını buldu”* söylemleriyle sorunların üzeri örtülmektedir. Haber söyleminde kişisel çıkarla ön planda tutularak, bu tutum *“insan doğası”* ile özdeşleştirilmektedir. Haber söylemleri, sıradan insanlara çeşitli fikirler ve değer yargıları pompalamakta, fakat bu insanların bunları değerlendirecek, üzerinde tartışacak zamanları bile olmadığı hesaba katılmamaktadır. Söylemler zihinlerin ve vicdanların biçimlenmesi esnasında rol oynamaktadır. Haber söylemi gündelik yaşamda karşılaşılan sorunlar, davranışlar ve ilişkiler konusunda

basmakalıp fikirler, değerler, ön yargılar oluşturarak bunların pekişmesini kolaylaştırmaktadır. Bu basmakalıp değerler, insanların hayatları boyunca deneyimlemedikleri konular hakkında “nasıl hissetmeleri gerektiğine” dair duyguları da onlara yaşatmaktadır. Toplumda var olan eşitsizlikler, adaletsizlikler insanlar arası ilişkilerin düzeltilmesiyle çözülebilir olgular olarak aktarılmakta bu sayede var olan eşitsizlik ve adaletsizlikler doğallaştırılmakta, hatta bunların kabul görmesi/onaylanması için ortam sağlanmaktadır. Çalışanların toplumsal, siyasal ve ekonomik taleplerine medyada yeteri kadar yer verilmemekte, bu kişiler ancak hak aramak için eylem yaptıkları zaman gündeme gelebilmektedir. Bu haberlerin alt metinlerinde ise bahsi geçen çalışanların “akıllarını başlarına almaları gerektiği” vurgusu dile getirilmektedir (Aslan, 2004: 30- 35).

Televizyon haberleri çoğunlukla hâkim sınıfın değerler yargılarını, fikirlerini ve bakış açılarını kodlayarak insanlara iletmektedir. Haberlerde yayınlanan konuların çoğu da hükümet yetkililerin ifadelerini içermektedir. Burada vurgulanması gereken haber söyleminde rol oynayan kaynakları; genellikle politik, ekonomik, bürokratik iktidar seçkinlerinin oluşturduğudur. van Dijk, seçkinlerin haber yapılanması üzerindeki etkiyi şöyle ifade etmektedir; “*Bu sürecin kendisi, çeşitli seçkin aktörlerin, kişilerin, grupların, sınıfların, kurumların, ulusların ya da dünya bölgelerinin çıkarlarına ağırlık verilmesini destekleme eğiliminde olan haber ve haber değeri hakkındaki mesleki ideolojiler tarafından yönetilir. Gazetecilerin tercihine dayalı erişimleri ve sunumları (olumlu ya da olumsuz), toplumsal iktidarın kitlesel dolayımından geçerek yeniden üretilmesinde etkindir. Sembolik seçkinler diğer iktidar katmanlarından, çoğunlukla da ekonomik ve siyasal iktidar katmanlarından bağımsız değildirler. Bundan dolayı, haber söyleminin içeriğini ve türünü denetleyen sembolik seçkinlerin, aynı zamanda toplumdaki yeniden üretim üzerinde etkisi bulunmaktadır. Haber açısından bu, basın toplantılarında, karşılıklı görüşmelerde, haber sızdırmalarda ya da haber yapıcılara yeğleyime dayalı diğer ulaşma biçimlerinde, enformasyonun kurumsal ya da örgütsel sunumundan oluşur. Gazetecilik rutinleri, bu sunumların yeniden üretilmesini, kaynak olarak başvuru alan diğer söylem biçimlerinin yeniden üretilmesinden daha olanaklı kılacak yöndedir*” (akt Kars, 2015: 119). Haberler, seçkinlerin düşünceleri bağlamında sıradan insanın gündelik yaşama ilişkin düşüncelerinin şekillenmesine aracılık etmekte, hâkim düşüncelerin

toplumda pekişmesini sağlamaktadır. Bu yapılırken de söylem kadar temsillerden de faydalanılmaktadır.

Mutlu temsil kelimesini; benzerlik, görüntü, kopya, model kavramlarıyla tanımlarken, onun göstergelerin, anlamlarının yerine geçirilmesi süreci olduğuna da dikkat çekmektedir. Ona göre bu kavram; üçlü bir ilişkiyi dile getirerek, bir şeyin veya birinin şey ya da biri tarafından birine temsil edilmesidir (1998: 328- 329). Temsil kavramı bu noktada anlamı inşa eden ve ileten bir sürece gönderme yapmaktadır. Temsil kelimesi Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te, "*Birinin veya topluluğun adına davranma, belirgin özellikleri yansıtmaya, sembolü olma, simgeleme*" anlamlarına gelmektedir (sozluk.gov.tr). Yani bir şeyi temsil etmek, tek ya da az örnekten yola çıkarak genel hakkında çıkarım yapılması olarak ifade edilmektedir. Bir konuya ilişkin sorunların neler olduğu, o sorunların çözülmesi için neler yapılacağının söyleme nasıl yansıdığı hep temsil meselesidir. Aslında temsiller, medya ürünlerinin doğrudan ve dolaylı olarak bilgilendirici boyutlarını içermektedir (Dahlgren, 1995: 15). Televizyon temsilleri içerdikleri görsel ve söylemlerle aynı konuya ilişkin birçok fikrin yayılmasını sağlayacak güce sahiptirler.

Televizyon haberlerinin bütünlüğünü sağlayan önemli temsil unsurlardan biri haber sunucularıdır. Çünkü onlar insanları programları izleme noktasında teşvik edicidirler. Haber sunucuları, yansıttıkları kişilikleri sayesinde insanlara anlamlar ulaştırarak tüm ileti ve bağlamlarla programın bir bütün olarak algılanmasına katkı sunmaktadır. Genellikle anlatılanlar hakkında insanların soru sormaması için orada bulunmakla beraber, bilgili ve güvenilir kabul edilmelerinden dolayı toplumla bağ kurmaktadır. Aslında onlar da ürünlerdeki ticari unsurlardan sadece biri olup izleyiciyi kendilerine çekmekle yükümlü kişilerdir (Burton, 1995: 117-119). Poyraz'a göre, spikerler yüksek prestij ve güvenilir kişi konumuna yükseltilerek kahramanlaştırılmakta (2002: 40), böylelikle sunulan kurgusal dünyanın tereddütsüz bir biçimde gerçeğin yerini alması sağlanmaktadır. Haber sunucuları bu konumlarıyla neyin nasıl algılanması konusunda izleyiciyi yönlendirebilmekte, seçkinlerin saptadığı kültürel kodların oluşumuna ve yayılmasına hizmet etmektedir.

1.1.3.4. Televizyon Haberciliğinde Mit Üretme

Televizyon sözde gerçekçi yapısına rağmen aslında düşsel bir dünyanın kapılarını aralamakta ve bu noktada yaşanan topluma ilişkin mitler oluşturmaktadır (Poyraz, 2002: 41). Mitler, bir şeyi anlamaya ve kavramsallaştırmaya hizmet eden ve birbirini tamamlayan kültürel nitelikteki bakış açılarına göre ele alınan karmaşık yapılardır. Kısaca bir kültürün, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümünün açıklanması ve anlamlandırılmasını sağlayan öyküler olarak tanımlanmaktadırlar (Eliade, 1993: 13; Fiske, 2014: 184).

Mit özünde bir toplumun ya da kültürün kabul gördüğü davranış, değer ve ön yargı gibi olguları açıklamak için kurgulanan öykülerdir. Geçmişte “*iyi kötü, güzel çirkin*” gibi kalıplar üzerine kurgulanmış mitler televizyonda çoğunlukla; çocukluğa, kadınlığa anneliğe, iş hayatına ilişkindir. Barthes, mitlerin ana işlevlerinin tarihi doğallaştırmak olduğuna dikkat çekmekte, onların kendi kökenlerini (siyasal ve toplumsal boyutlarını) gizleme eğilimi içinde olduklarını ifade etmektedir. Örneğin kadınların bakıp, büyütme ve koruma işini doğal olarak daha iyi yaptıklarına ve bu yüzden onların doğal ortamlarının ev olduğuna, doğal olarak görevlerinin kocalarına ve çocuklarına bakmak olduğuna ve yine doğal olarak erkeklerin ekmek parası kazanma rolünü üstlenmesi gerektiğine dair bir mitin varlığı söz konusudur. Bahsi geçen roller bu mit aracılığıyla en temel birimi yani aileyi yapılandırmaktadır (Fiske, 2014: 186-187). En basit aile miti neredeyse tüm dünyada kabul görmekte; bu mit hem kadına hem erkeğe cazip gösterilerek en etkili mit üreticisi televizyon aracılığıyla sürdürülmektedir. Televizyon çoğunlukla kabul gören ideolojiyi ve toplumsal yapıyı desteklemekte, nadiren de olsa karşıt mitler üretilmesine katkıda bulunarak, yine sürece yardımcı olmaktadır. Ancak mit üretme süreci televizyonun farklı türlerinde farklı biçimde kendisini göstermektedir (Kaplan, 1993: 105). Örneğin A kanalında yayınlanan bir yarışma programında; “*eğlenceli baba*” miti kabul görürken, bir televizyon dizisinde “*otoriter baba*” profili çizilebilmekte ya da televizyon dizilerinde “*iyi baba*” miti sıkça işlenirken, televizyon haberlerinde “*milliyetçilik*” miti ön plana çıkarılmaktadır. Televizyon haberleri karşıt mitleri çok fazla içermemekle birlikte başat mitlere odaklanmaktadır (Fiske, 2014: 189). Çünkü başat mitler toplumun geneli tarafından kabul gördüğünden eleştirilmemekte ve onlara karşı bir direniş söz konusu olmamaktadır.

Televizyon kendine özgü bir biçimde öykü anlatırken, ilkel toplumlardaki kültürel ve sanatsal dışavurum biçimleri olan halk masallarının, ritüellerin ve dansın kullandığı yöntemlere başvurmaktadır. Yani televizyondaki mitler geçmiş dönemlerde var olan benzer içerikteki mesajları benzer yollarla taşımaktadır. Burada dikkat çekici olan şudur; mitlerdeki tüm anlatılar konuşma diline dayalı olup, sözlü kültürün yani geleneğin ürünüdür. Televizyon anlatısı da büyük ölçüde söze dayanmaktadır çünkü görsel olan betimleyici bir işlev taşıırken, anlatı yine konuşma dilidir. Mitler dinamik yapılardır, toplumdan topluma, zamandan zaman, kültürden kültüre değişiklik göstermekle birlikte yok olmamaktadırlar. Çünkü onlar toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve hızlıca yeni değerler üretmek için çalışmaktadır. Haberler gerçeğe dayalı olarak üretilen mitlerdir. Haberler bireysellik ve başarı mitleriyle örülmektedir. Bireysellik miti bu program türünde “*onlar ve biz*” şeklinde kategorize edilmektedir. Bu paradigma ülkeden ülkeye bile farklılıkları barındırmaktadır (Kaplan, 1993: 84-91).

Televizyon bugün de en önemli mit üreticilerindendir. Diğer medya organlarıyla ortak olarak hareket etmesine rağmen kurguyu oluşturması ve bunu görsel olarak izleyiciye iletmesi onun bu gücü elinde bulundurduğunun somut kanıtıdır. “*Popun ilahı Tarkan*”, “*Futbolun ilahı Pele*”, “*Güzellik Tanrıçası Banu Alkan*” gibi ifadeler Türk televizyonlarının ürettiği mitlerdendir (Kızıldağ, 2001: 33). Mitler bugün insan hayatının şekillenmesine öncülük etmekte, bunu da ağırlıklı olarak televizyon üzerinden gerçekleştirmektedir. Örneğin haberlerde erkek aktörlerin daha fazla söz sahibi olması, resmi haber kaynaklarının çoğunlukla erkek olması, bulaşık deterjanı reklamında kadın figürünün ön plana çıkması gibi unsurlar eril toplum mitini sürdürmeye hizmet etmektedir.

1.1.3.5. Televizyon Haberciliğinde Etik

Etik, bir felsefe dalı olmakla birlikte; bir işte neyin yapılmasının “*doğru*”, neyin yapılmasının “*yanlış*” olduğunu insanlara göstererek, “*iyi*” bir kişi olmanın sınırlarını çizmekte, aynı zamanda bir mesleğin evrensel anlamda daha erdemli hale gelebilmesi için nelerin yapılması gerektiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. (Uğurlu ve Öztürk, 2006: 55). Öte yandan “*iyi*” ya da “*kötü*” adına evrensel kurallar konulamayacağını savunanlar da vardır. Özellikle medya dünyasındaki davranışlar bu karmaşanın somut göstergesidir. En dikkat çekici yanlış ise medya etiği konusundaki farklı görüşlerin bir bütünün parçası

gibi algılanmasıdır. Bu noktada “*ahlak*” kavramının tanımlanması son derece önemlidir. Ahlak temelde toplumsal ve kişisel vicdanla ilgilidir ve gerçekleştirilen eylemleri ve sonuçlarını değerlendirmedir. Kısacası ahlak insanın manevi özellikleri, tavrı, huyu ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlardır (Yüksel, 2010: 111). Ahlaki ilkelerin en yüksek iyiliği hedeflemesi amacıyla çizilen sınırlara ve akılcı savlara ise meslek hayatında yer verilmekte; bunlar da her bir mesleğin etik kurallarını oluşturmaktadır.

20. yüzyılın ilk yarısı; gazetecilik mesleğinin profesyonelleşmesi, gazetecilik örgütlerinin kurulması, bilimsel gazetecilik eğitiminin özendirilmesi, objektif, tarafsız haber misyonunun güçlendirilmesi gibi çeşitli işlevlere tanık olmuştur (Taş, 2010: 13). Bu süreç esnasında habercilik etiği de tartışılmaya devam etmiş; özellikle tarafsızlık, objektiflik gibi ilkeler söz konusu olduğunda gazetecilik meslek etiğinin sınırlarının neler olması gerektiği tartışılmıştır. Bu kapsamda zaman zaman haber toplama ve yazmanın zarara ve rahatsızlığa yol açabileceği gibi durumların da olduğuna dikkat çekilmiş, haber takip etmenin sansasyon yaratmak, iyi niyeti elden bırakmak olmadığı ve küstahlık yapmaya ruhsat vermediği ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği Etik İlkeleri ile ortaya konmuştur. Almanya Basın Konseyi Etik İlkeleri’nde, medyanın şiddet eylemlerini ya da tehditlerini haber yaparken sadece kamu çıkarını değil, kurbanların çıkarlarını da göz önüne alması gerektiği ifade edilmektedir. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’nde ise; üzüntü, sıkıntı, yıkım, felaket ya da şok halindeki insanlar habere konu olduğunda, gazetecinin yaşanan olayın hassasiyetini unutmaması, olaya insani yönden yaklaşması ve gizliliklere uyularak duygu sömürsünden kaçınılması gerektiği hatırlatılmaktadır (tgc.org.tr). Bu ilkelerin hazırlanmasının temelinde gazeteciliğin etik ihlallerin yoğun bir biçimde yapıldığı mesleklerden biri olması yatmaktadır. İhlallerin yapılmaması ya da azaltılması hukuki metinlerden ziyade gazetecinin vicdani sorumluluğundadır.

Mesleki çerçeve, ulusal bir kurum olan gazeteciliğin içinde gelişen meslek kriterlerini ve gazetecinin olaylara yaklaşımını kapsamaktadır (McQuail, 2010: 135). Haberle ilgili etik kodlar gazete ve televizyon arasında günümüzde çok fazla farklılık göstermemekle birlikte, televizyon haberinin gazete haberinden ayrılan yönleri yeni meslek ilkelerini tartışmaya açmıştır. Şiddet içeren görüntülerin gazete haberine göre televizyonda daha yoğun bir etki bırakacak bir biçimde sunulması ya da kameraların

olayların doğallığını değiştiren bir yanının olması yeni etik kodların ilgi alanıdır. (Harris'ten akt Uğurlu ve Öztürk, 2006: 58). Burada yine televizyonun görüntü unsurunu barındırması etik ihlallerin bu mecrada daha yoğun yapılabilceğine dair fikirleri alevlendirmektedir. Hazırlanacak haberin yayınlanmasının ya da yayınlanmamasının topluma faydası var mıdır? Haberde verilen görüntüler insanları şiddete sürükler mi? Çocuğun faili olduğu olayın haberinde fotoğrafının kullanılması doğru mu? Bu soruların tamamı etik kaygıların ürünüdür. İşte bu ahlaki kaygıların çerçevesi meslek etiği ile belirlenmektedir.

Televizyon haberciliğinde etik ihlallerin başında görüntünün doğasından kaynaklanan ve özellikle trajik haberlerde yer alan dehşete düşürücü görüntüler yer almaktadır. Burada trajik haberler başı çekmektedir, çünkü onlar içlerinde olumsuz unsurları barındırdığından son derece ilgi çekicidir. Şiddet ve kan içeren görüntüler televizyonda mozaiklenmeden gösterildiğinde, özellikle çocuklar bundan olumsuz etkilenmektedir (Uğurlu ve Öztürk, 2006: 58).

Matelski, iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmelerin canlı yayınlar aracılığıyla istismar edildiğine dikkat çekerek, günümüzde kontrolsüzce her türlü görüntünün izleyiciye sunulabildiğine vurgu yapmaktadır (1996: 64). Örneğin intihar sahnelerinin her bir detayının seyirciye başından sonuna kadar izlettirilmesi bunların başında gelmektedir. Bu tür haberler detaylı bir biçimde sunulduğunda, bir yandan intihar eden kişinin adı, soyadı, yaşadığı yer verilmekte; özellikle de sosyal medya aracılığıyla bu kişilerin bilgilerine rahatlıkla ulaşıldığından özel hayatının gizliliği ihlal edilmekte, bir yandan da intiharın özendirilmesi söz konusu olabilmektedir. (Tiryaki, 2020: 191). İntihar anlarına ilişki görüntülerin yayınlanması özellikle çocuklara olumsuz olarak tesir etmektedir. Örneğin, televizyon programında gösteri amacıyla kendini asan karateciyi taklit etmek isteyen 5 yaşında bir çocuk, aynı eylemi gerçekleştirerek hayatını kaybetmiştir. Yine trafik kazalarına ilişkin haberlerde olumsuz görüntülerin defalarca tekrar edilmesi rahatsız edici bir boyuta ulaşmaktadır. Şiddet ve cinsellik içeren görüntüler de haber bültenlerinin vazgeçilmezleri arasındadır. Daha çok izleyiciye ulaşma amacıyla hazırlanan bu haberler çoğunlukla çocuk ve gençlerin gelişimini olumsuz etkilemekte (Uyguç ve Genç, 1998: 121- 122), habere konu edinen kişileri ise örselemektedir.

Televizyon gazeteciliğinde özel yaşama odaklanan, bireyin yaşantılarından kesitler sunarak, olayı seyirlik hale getiren habercilik biçimi de söz konusudur. Rağbet gören bu habercilik türü kimi zaman etik açıdan sorun teşkil etmektedir (İnal, 2010: 165). *“Özel yaşam kavramı televizyon haberciliği etiğinin en çok tartışma yaratan konularından birisidir. Bunun böyle olmasının nedenlerinden birincisi, iletişim teknolojisindeki gelişmelerle özel bir aciliyet kazanan bu kavramın karmaşıklığı ve sınırlarının belirsizliğidir. Şu sorulara kolay kolay net yanıtlar alamazsınız: Koruma altındaki “özel yaşam” alanı nerede başlar nerede biter? Bu kavram dilimizde ve kültürümüzde kökleri çok daha eskiye giden “mahremiyet” ile hangi ölçüde örtüşür? Özel yaşam alanına giriyor diye bir takım bilgilerin verilmemesi sansür değil midir?”* (Şahin, 2010a: 179). Aslında bu noktada netleştirilmesi gereken özel yaşam kavramının tam olarak ne olduğudur. Kavram tarihsel olarak özerk birey varsayımına dayanmakla beraber; biricik, benzersiz, onurlu ve saygı gösterilmeye değer olan insanı tanımlamaktadır. Bu noktada insanın dış dünyadan korunma ihtiyacı devreye girmektedir. Bu korunma sadece fiziksel olarak değil hakkındaki bilgilerin gizli kalma koşulunu da içermektedir. İnsan bu kapsamdaki bilgilerini çevresi ya da medya ile istediği ölçüde paylaşabilmelidir. Televizyon haberciliği bağlamında özel yaşamın bu şekilde çerçevelemesi birtakım sorunları ortaya koymaktadır. Örneğin; gazetecinin halka aktarmak zorunda hissettiği gerçekler ya doğrudan özel yaşam alanının içine giriyorsa? Ya da özel yaşam alanına giriyor diye bazı gerçekler halktan saklanmalı mıdır? Aşırı alkol kullanması nedeniyle eşinden ayrılan kişi aynı zamanda tanınmış bir siyasetçi ya da sinema yıldızı ise bu durum medyada yer almalı mıdır? (Şahin, 2010a: 179-180).

Özel yaşam kavramının sınırlarının bu denli belirsiz olduğu bir ortamda sorgulanması gereken en önemli unsur gazetecinin haberi hazırlama amacının ne olduğudur. Gazetecinin olayı haberleştirmeden önce en azından kendisine teknik olarak şu soruları sorması son derece önem arz etmektedir; *“Özel yaşama ilişkin bilgilere hangi amaçla ulaşılmak isteniyor? Bu amaç haklı ve önemli mi? Özel yaşam alanını aşarak elde edilecek olan bilgi, o amacın gerçekleşmesini sağlayacak mı? Özel yaşam alanının aşılması bu amacın gerçekleşmesi için tek ya da en iyi yol mu? Özel yaşam alanından bilgi edinme yöntemleri üzerinde ne gibi sınırlamalar var? Bu bilgiler elde edildikten sonra ne olacak? Onlar ne süreyle ve nasıl korunacak?”* (Parent’ten akt Şahin, 2010a: 182-183). Bahsi geçen sorulara verilen cevaplar kamu yararı ile örtüştüğünde, açığa

çıkarılacak bilgiler toplumsal bir fayda sağladığında veya yapılan yayın aracılığıyla haksız yere bir kişiye zarar gelmediğinde olay haberleştirilmelidir. Bir bilginin gizli kalması masum insanların cezalandırılmasına neden oluyorsa ve toplumda adaletsizliğin hüküm sürmesi fikrine ortam hazırlıyorsa medyanın bu noktada en temel görevi haberi yayınlamaktır. Kısacası bir konunun özel yaşama dair olup olmadığı meydana gelen olayın ne olduğu, aktörlerinin kimler olduğuyla ilintilidir. Her olay bu kapsamda etik açıdan içinde bulunduğu koşullar açısından değerlendirilerek yayınlanmalıdır. Şahin (2010a: 187)'e göre, burada en temel etik ilke insana saygıdır. İnsana saygılı habercilik anlayışının olmadığı bir ortamda, yayıncılığın toplumsal yararından da bahsetmek mümkün değildir.

Herhangi bir hastalığın, kazanın ya da doğal afetin sebep olduğu yaralanmalar sonucunda hastaneye kaldırılan ve sonrasında hayatını kaybeden kişilerin ailelerine resmi makamlarca bilgi verilmeden, kişilerin kimliklerinin ve son durumlarının medyada yer alması yine özel yaşamın ihlalidir. Hızlıca haberi yayınlama çabasıyla yapılan bu eylem daha sonra kanalı ve gazeteciyi zor duruma düşürebilmektedir. Çünkü geçmiş dönemlerde öldüğü iddia edilen kişilerin yaşadıklarının ortaya çıktığı, yaşıyor diye seven ailelere işin aslının öyle olmadığı bildirildiği örneklere de rastlanmıştır. Üstün duyarlılık gösterilmesi gereken en önemli konulardan birisi de cinsel taciz ve tecavüz olaylarıdır. Çünkü gerekli hassasiyetin gösterilmediği durumlarda mağdurun vücut dokunulmazlığına yapılan saldırı medya aracılığıyla evrilerek kişinin dokunulmazlığına yapılan saldırıya dönüşmektedir. Örneğin, cinsel istismar mağduru kadınların hatta çocukların medyada yer alan fotoğraflarına tanınmamaları için mozaikleme tekniği uygulanmakta ya da mağdurların gözlerine ince bir çizgi çekilmektedir. Fakat bu onların tanınmasına engel olamamakta; böyle yetersiz önlemler onların teşhir edilmesine ortam sunmaktadır. Hele de söz konusu “*ensest*” olayı ise gazeteci olaya karşı daha fazla duyarlılık göstermelidir. Avusturya’da yıllarca hapsettiği kızından çok sayıda çocuk sahibi olan baba olayında olduğu gibi saklanamayacak büyüklükte bir olay söz konusu değil ise bunu haber dışında tutarak, olayın seyrini psikolog ve psikiyatrilere bırakmak çocuğun ruhsal ve fiziksel sağlığı açısından belki de en doğru yaklaşımdır. Çünkü küçük çocukların medyada yer aldığı haberler, etik tuzaklarla dolu olduğundan çoğu zaman bu haberlerle onlara yarar sağlamaktan ziyade zarar verilmektedir (Şahin, 2010a: 187).

Habercilerin karşılaştığı sorunlardan birisi de kriz kurbanları, mağdurları ya da yakınlarıyla yapılan mülakatlardır. Sarsıcı bir olay yaşamış, tanıklık etmiş ya da yakınları böylesi bir olayla karşılaşmış kişilere soru yöneltirken onların acılarına saygı duyulması gerekmekte, yaşadıkları nedeniyle hâlâ kırılgan olabilecekleri akıldan çıkarılmamalıdır. Aynı şekilde görüş bildirmek istemeyenlere de saygı duyulmalı, kişiler görüşme yapmak için zorlanmamalıdır. Görüşme yapmayı kabul edenlere ise amaç ve kimlik muhakkak açık bir biçimde bildirilmelidir (Çaplı ve Taş, 2010: 248- 249).

Canlandırmalar da kimi zaman etik ihlallere yol açabilmektedir. Olaya ilişkin görüntüler olmadığında başvuru bu yöntem, istenen etkiyi çoğu zaman yaratmakta fakat olayın sonuçlarını sorgulanmaya açık bırakmaktadır. Çünkü hem haberin kahramanı hem de izleyici olayın uyarlanması esnasında kanalın bu sürece kattığı yoruma da açıktır (Matelski, 1996: 76). Haberde kullanılan görüntülerin canlandırma olduğuna dair bilgi verilmediği durumlarda izleyici, kişileri gerçek sanmakta ya da canlandırmanın yapıldığı yeri olayın geçtiği yer olarak algılayabilmektedir. Özellikle doğal afetlerle ilgili canlandırmalar paniğe neden olabilmektedir.

Televizyon yayıncılığın en önemli unsurlarından biri bilindiği üzere zamana karşı yarışır. Televizyon çoğunlukla şimdiki zaman aracı olmasından dolayı, toplumu yakından ilgilendiren olaylar bu mecradan kısa sürede duyurulmaktadır. Haberi diğer televizyon kanallarından daha erken sürede izleyiciye ulaştırma kaygısı habercilerin bilgileri ve gerçekleri denetleme yeteneğini azaltan bir unsurdur. Böyle bir denetimden geçmeden yayınlanan haberler, kimi zaman abartılı dramatik olayları kimi zaman da yanlış ve aldatıcı bilgileri kamuoyuyla paylaşma riskini doğurmaktadır. (Postman'dan akt Uyguç ve Genç, 1998: 223). Bu haberlerin yayılmasının ardından, onların doğru ve gerçek hali yeniden aktarılsa da genellikle akılda kalan haberin ilk verdiği hali olmaktadır. Bu nedenle doğru haber her zaman hızlı habere tercih edilmelidir. Zaman zaman bazı özel televizyon kanalları ana haber bülteninde süreyi doldurabilmek adına kamera şakalarına, magazin haberlerine ve ilginç görüntülere yer verebilmektedir. Bu yaklaşım ana haber bülteni formatına ters düşmektedir. Dramatik haberlerin fonunda müzik kullanarak izleyicilerin duygularını körüklemek de habere yorum katmakla eşdeğerdir ve bu durum etik kurallarla örtüşmemektedir (Uğurlu ve Öztürk, 2006: 60-61).

Bir diğerkonu gizli kamera kullanımıdır. Kimi televizyonculara göre asla kullanılmaması gereken gizli kameralar, kimi haberciler için olmazsa olmaz bir veri kaynağıdır. Sonuçta hiç kimse rüşvet aldığıını dile getirmezken ya da bunu inkâr ederken; kişinin bu olayı gerçekleştirdiği anın kanıtlanmasını sağlayan cihazlar çoğu zaman gizli kameralardır. Gizli kameralar gerek görülmedikçe kullanılmamalı, gerekli olduğu noktalarda ise yine kamu yararından bahsedebilmek mümkün olmalıdır. Şahin'e göre, televizyon haberciliğinin en başarılı örnekleri gizli kamera çekimleri ile yapılırken, bu habercilik türünün en kara sayfaları da gizli kamera çekimleri ile elde edilen hikâyelerle doludur. Çünkü gizli kameralar masum insanların hayatlarını kayıt altına alırken ne yazık ki onlara geri dönülemeyecek zararlar verebilmektedir. Gizli kamera ile çekilen görüntüler demokratik toplum içerisinde insanların yaşamını kolaylaştırmaya hizmet etmelidir aksi takdirde bir çeşit röntgencilığe hizmet eden araçlar haline dönüşebilmektedir. Fakat gizli kamera kullanımı ile yapılan haberlerde duyarlılık ve ihtiyat söz konusu olduğunda bu haberlerin birçok suçluyu da ortaya çıkardığı aşikârdır. Örneğin Malatya Çocuk Yuvası'nda meydana gelen şiddet olaylarının toplumda karşılık bulmasını sağlayan gizli kamera görüntüleridir. Çocuk yuvalarında meydana gelen istismar ve şiddet meselelerine dair önceden birçok haber yayınlanmış olsa da, istenilen etki ancak görüntülerle sağlanabilmiştir (Şahin, 2010b: 192-194). İçinde yaşanan çağda gizli kamera çekimi için artık eskisi gibi pahalı ekipmanlara gerek duyulmamaktadır. İnsanların cep telefonu vasıtasıyla sahip olduğu kamerası 7/24 yanındadır. Fakat çekilen her görüntünün haber haline getirilmesi söz konusu olmamalı, gazeteci bu noktada hassas davranarak, kendisine ulaşan görüntülerin kurgu mu yoksa gerçek mi olduğunun ayrımını yapabilmelidir. Görüntülerdeki kişiler zayıf ve güçsüz konumdakiler olduğunda ise gazeteci daha önce bahsi geçen soruları kendisine sorarak, haberi yayınlamada kamu yararı olup olmadığını sorgulamalıdır.

Haberlerde yapılan ötekileştirme, yok sayma, sınırlı bir biçimde yer verme, olumsuz olayların nesnesi haline getirme, ayrımcı niteliklerle birlikte anma ya da nefret söylemi üretme gibi durumlar ulaştığı kitlenin niceliğinden dolayı daha çabuk yayılmakta ve etik sorunları doğurmaktadır (Çelenk, 2010: 224-226). Ayrımcılık bu bağlamda herhangi bir kamu yararı ya da mantıklı bir gerekçe olmaksızın, bir kişiye, kuruma ya da kuruluşa benzer durum ve koşullardakilerden farklı ve eşit olmayan muamele göstermektir (Çelenk, 2010: 211).

Toplumda yaşayan herkes haberlerde ayrımcılıktan korunmalı ve eşit muameleye tabi tutulmalıdır. Haber içeriklerinde ötekileştirmeye ya da ayrımcılığa yer verilmemelidir. Hüküm giymiş kişilere cezasını tamamlamalarından sonra suçlu muamelesi yapılması ötekileştirme, aynı zamanda da ayrımcılık örneğidir ve hukuka aykırıdır. Suçlulara ceza verilmesinin asıl amacının o kişilerin rehabilite edilip, topluma yeniden kazandırılmaları olduğu habercinin aklından çıkmamalı ve haberler bu doğrultuda hazırlanmalıdır. Çünkü medya aracılığıyla yapılan her damgalama yeni bir suçun ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmekte, böyle hazırlanan her haber de, yeni bir suçlunun var olmasının önünü açmaktadır. Haberlerde sanık ve hükümlülerin aile ve yakınlarını hedef gösteren yorumlardan kaçınılmalı, sonuçlanan davalarda ilk derece mahkemelerinden çıkan kararın kesin karar olup olmadığının ayrımı yapılmalıdır. Yargı haberlerinde damgalamaktan kaçınılması gerektiği gibi, kahramanlaştırma ve yüceltmeden de uzak durulmalı, suçu ve suçluyu övmenin de bir suç olduğu unutulmamalıdır (Atılğan, 2010a: 288- 289). Topluma mal olmuş olaylar haberci tarafından takip edilmeli ve süreç şeffaf bir biçimde aktarılmalıdır. Bu olaylara konu olan kişilerin serbest bırakıldığı, tutuklandığı ya da ne kadar ceza aldığı yakından izlenmelidir. Şahısların geçmişte işlediği suçlar onları karalamak adına haber haline getirilmemeli, haberlerde etik ihlal yapmaktan uzak durulmalıdır. Ayrıca bu tür olumsuz olaylar henüz meydana gelmeden ayrımcılıkların önüne geçmeyi sağlayacak yayınlar yapılmalı ve mevcut ön yargıları ortadan kaldıracak içeriklere ekranlarda daha fazla yer verilmelidir.

Söz konusu çocuk sanık ve hükümlüler olduğunda ise medyaya daha fazla görev düşmektedir. Haberlerde “*Suçlu çocuk*”, “*suç işlemiş ya da suça karışmış çocuk*” gibi ifadeler yerine “*suça sürüklenmiş çocuk*” söylemi kullanılmalıdır (Atılğan, 2010b: 291). Çocuk sanıklar hakkında haber yapan gazetecilerin, ortada kesin bir mahkeme kararı olmadıkça onları suçlayıcı ifadelerden uzak durması, çocuğun görüntülerini yayınlamaması ve kimlik bilgilerini ifşa etmemesi gerekmektedir. Gazeteci topladığı bilgilerin doğruluğu ya da ifade ediliş biçimine ilişkin çelişkiler yaşıyorsa mutlaka bir uzman görüşüne başvurulmalıdır.

1.1.3.6. Televizyon Haberciliğinin Anlatı Özellikleri

Anlatı, metnin anlatım biçimine ilişkin geliştirilen bir kavramdır. Metnin anlatısı öykü ve söylemden oluşmaktadır. Öykü, kime ne olduğu ifade ederken; söylem ise

öykünün nasıl anlatıldığıdır. Söylem öyküsel olayların süresini değiştirebilmekte; örneğin saatlerce süren bir olay haber bülteninde sadece iki dakika gösterilirken, iki dakikalık bir olay ise televizyonda dakikalarca tartışılabilir. Her öyküde bir anlatıcı vardır. Özellikle televizyon haberlerinde bu unsur üst ses aracılığıyla tamamlanmakta, üst ses olayın ne olduğunu anlatırken olaylar arasında nedenselliğe sıkça vurgu yapmaktadır (Devran, 2010: 73- 74).

Televizyon aracılığıyla üretilen her program ancak teknolojik dolayımından sonra izleyici ile buluşabilmekte, bu yapılırken de kurgu ve montaj gibi unsurların yanı sıra dram sanatından da yararlanılmaktadır. Bu bağlamda dram sanatının dramatik olanı içermesi ve içeriği en etkili biçimde yansıtması televizyon haberciliğinde de sıkça kullanılmaktadır (Poyraz, 2002: 26-27). Dramatik anlatımla izleyicide gerçekleşmesi istenen birtakım duygusal ve zihinsel etkiler harekete geçirilmekte ve izleyici yönlendirilmektedir (Esslin, 1991: 23) Bu durum da kişilerin izledikleri karşısında nasıl hareket etmesi gerektiğinin önceden belirlendiğini açığa çıkarmaktadır (Foss, 2016: 22).

Afet, kaza ve kişisel trajedilerin gazetecilikte uzun bir geçmişi vardır. Olayların kendileri ya da temsili olarak adlandırılan hikâyeler özünde kültürel anlatıların temelini oluşturmaktadır (Langer, 1998: 75). Özellikle dramatik unsurların ön plana çıktığı televizyon haberleri, öykü anlatma yöntemlerini kullanarak insanları bilgilendirme amacı taşımaktadır. Bunu bir örnekle anlatmak gerekirse; *This Week* adlı haber programında İngiltere’de sürekli artan faiz oranlarının küçük işletme sahiplerini ve onların ailelerini düşürdüğü zor durum ve bu durumun gelecekte onları nasıl olumsuz etkileyebileceği konu olmuştur. Programda, iflas eden üç farklı iş yeri sahibinin “*iş ve yaşam*” öyküleri ele alınmış ve yaşananların insanlar üzerinde daha etkili olması açısından dramatik anlatı (öyküleme) yöntemine başvurulmuştur. Bu yöntemden yararlanılmasının en önemli nedeni programın hedef kitlesini aşarak daha geniş kitlelere ulaştırılmasıdır. Çünkü dram unsuruyla tıpkı dizilerde olduğu gibi televizyon haberlerinde de merak ve gerilim yaratılmakta (Kaplan, 1993: 75-77), haberin daha fazla izlenmesi sağlanmaktadır. Bu haberin bültende yaşam öyküleri üzerinden dramatize dilerek aktarılması önemli bir etki yaratmış ve haber daha fazla kişinin dikkatini çekmiştir. Çünkü anlatıyla izleyicilere; “*Bu insanlara ne olacak? Bundan sonra bu mağdurların hayatlarını nasıl sürdürecektir?*” soruları sordurtularak mağdurlarla empati kurulması arzulanmış ve böylelikle haberin takip edilmesi sağlamıştır.

Haber anlatıları, “*anlatımı*” düzenlediği gibi insanların anlayışına da yön vermekte; aktarılmak istenilen olay; kullanılan söz, görüntü ve seslerle adeta yeniden inşa edilmektedir. Bu anlatılarda haberlerin başlangıç, gerilim, düşüş ve sonuç gibi geleneksel unsurları benzetmektedir. Fakat haberlerin anlatı yapılarının birbirinden farklılık göstermesi, zaman zaman yayın politikaları gereği olabildiği gibi, kimi zaman ise daha öznel gerekçelerle açıklanmaktadır.

1.1.3.7. Televizyon Haberciliğinin Anlatı Yapısındaki Farklılaşma

Hikâye anlatıcılarının beslendiği ana kaynak ağızdan ağıza anlatılan deneyimler olup, hikâyeleri yazıya geçirenler arasında da en saygın kabul edilenler olanları değiştirmeden aslına uygun biçimde aktaranlardır (Benjamin, 1995: 78). Haberde anlatılanlar ister gerçek ister kurgu olsun; bunun izleyiciye aktarılma süreci, anlatıcının izini taşımaktadır. Çünkü gerçeğin çizimi, hiçbir zaman aktarılmak istenen olayın kendisi değil, aktaranın olayı algılayış biçimi olup, bahsi geçen olay ya da durumun nasıl aktarılacağına ilişkin seçimlerin tamamıdır (Foss, 2016: 50).

Özellikle televizyon haberciliğinde artık haberin peşinde koşmak hikâyenin sadece yarısını oluşturmakta (Boyd, 2001: 48) kalan kısım ise olay yerinden elde edilen bilgilerin nasıl aktarılacağı ile ilişkilendirilmektedir. Bilindiği üzere çağın hikâye anlatıcısı televizyon, sürekli gerçek olaylara ilişkin farklı kurmacalarla öyküler üretmekte ve bunları aktarmaktadır. Anlatı, dramatik unsurlarla süslenen, gösterim öncesi şekillendirilen ve sunucunun da anlatıcı olarak tanımlandığı materyallerden oluşmakta, eldeki materyalin ve fikirlerin daha çabuk özümzenerek, hazmedilebilir hale getirilmesine hizmet etmekte ve merkezinde de anlamı barındırmaktadır. Onun sayesinde gerçek yeniden kurgulanmakta, olay tekrar tekrar gösterilebilmekte, çeşitli hilelere başvurularak izleyicide gerilim ya da rahatlama hissi uyandırılmaktadır. Televizyonda anlatı çoğunlukla iki türdedir. Bunlardan ilki; olayların anlatısıdır. Bunun kapsamında meydana gelen olaylar ve bu olayların meydana gelme sıraları yer almaktadır. Karakter ve ilişkilerle ilgili olan ikinci anlatı türü ise drama anlatısıdır. Bu anlamda anlatı yapısı, dramatik gerilim ve ilişkilerdeki buhranlara dayanmaktadır. Bu türde önemli olan izleyicinin dikkatini çekerek duygularını harekete geçirmek, seyredirken izleyiciye zevk vermek ve bunun sonucunda da daha fazla satın alınmak ya da izlenmektir. Haberler dikkat çekebilme noktasında en çok dram unsurunu ön plana çıkarmaktadır. Materyallerle

dramatik gerilimde önemli anlar yaratılarak “*heyecanlı anlara*” şahit olunması sağlanmaktadır (Burton, 1995: 126-130).

Sponsorsuz olarak televizyonda yayınlanan ilk haber anlatısı, CBS televizyonu tarafından 15 Ağustos 1948 tarihinde hazırlanmıştır. Bu program başlangıçta etkili olmayan bir iş olarak görülse de, amirler bu haber programının CBS’nin kamuya hizmet ettiğine dair izlenimini geliştireceği yönünde hemfikir olmuşlardır. NBC’de ise habercilik anlayışı CBS ile paralellik gösterse de bir anlamda farklı biçimde gelişme göstermiştir. Tıpkı CBS’de olduğu gibi NBC’de de şebeke yöneticileri, televizyon haberciliğine son derece kuşkulu yaklaşmışlardır. NBC’nin yapımcıları haberlere sponsor bulmak konusunda şanslı olamasalar da programın tamamı reklam verene yani R.J. Reynolds Şirketi’ne satılmıştır. Anlaşma imzalanmadan önce Reynolds, şovun formatındaki söz ve onaylama hakkını sunucu John Cameron Swayze için saklı tutmuş; ticari reklamların yanı sıra her Swayze şovu kül tablasının yanına iliştilmiş ve dumanı döne döne çıkan bir Camel sigarasının uzun görüntüsüyle sona erdirilmiştir. 1951 yılında CBS ve NBC, haber yayınlarını eskiye oranla daha fazla önemsemeye başlayarak, haber sürelerini 15 dakikaya çıkarmış ve haberde kullanılacak görüntüler çoğunlukla haber filmi çeken ajanslardan sağlanmıştır. Bu esnada iki televizyon arasında rekabet de başlamış fakat bir süre televizyon gazeteciliği denilen mecra adeta şova yönelik faaliyetlerle dolup taşmış; bunları ortadan kaldırmak bir kenara, azaltmak fikri bile olay haline gelmiştir. Zaman içerisinde televizyon haberlerinde sponsorların etkisiyle eğlenceli yaklaşımlar gün yüzüne çıkmasına rağmen televizyon ciddi habercilik bağlamında prim yapmaya başlamıştır (Matelski, 1996: 30-33). İlerleyen dönemde BBC televizyonu, televizyon haberciliğine farklı boyutlar kazandırmak adına perforeler kullanmaya başlamış, kurgu tekniğini geliştirme yönünde adımlar atmış ve yayın esnasında farklı materyallere sıkça yer vermiştir. 1963 yılında Kennedy suikastının televizyon haberlerinde yayınlanması büyük bir başarı olarak kabul görmüş ve bu tarihten itibaren de bu habercilik türünün kendi kimliğini kazandığı kabul edilmiştir. ABC televizyonu aynı yıl 15 dakika olan akşam haberleri süresini 30 dakikaya çıkarmış, 1965’te renkli yayına geçen televizyonlar artık dünyanın her yerinden haber toplamaya başlamıştır. Televizyon haberciliğinin gücü Vietnam Savaşı ile tasdiklenmiş, medya açısından dünya tarihine bu savaş iki bakış açısıyla geçmiştir; “*televizyonda gösterilen ilk savaş*” ve “*oturma odası savaşı*”. Televizyon haberciliğinde anlatı kurgulamak önlenemeyen yükselişini sürdürürken bir

yandan da türlü eleştirilere maruz kalmış, bunun kamu hizmeti gütmekten ziyade eğlence gösterisi yapmaya hizmet ettiği ifade edilmiştir (Uğurlu ve Öztürk, 2006: 50- 51).

CBS kanalının kurucusu William Paly hakkında kulaktan kulağa aktarılan bir anı, televizyon haberciliğindeki yapaylığı gözler önüne sermek bakımından önemlidir. 1962’de Paley, CBS muhabiri Daniel Schorr’u, Doğu Almanyalı bir politikacı ile röportaj yaparken politikacının küçük düşürücü ve rahatsız edici tavırları karşısında soğukkanlı kalabilmesinden dolayı tebrik etmiştir. Bu esnada Schorr, patronunun televizyon gazeteciliğinin sunduğu olanakları bilmediğini fark etmiştir. Çünkü çoğu televizyon röportajında olduğu gibi bunda da tek bir kamera ile çalışılmıştır. Schorr, soru sorarken kamera politikacıyı kaydetmiş, bu çekim sona erdikten birkaç saat sonra da kamera yer değiştirerek Schorr’un soru soruşunu ya da dinleyişini filme almıştır (Fulford, 2019: 84-85).

Genel olarak televizyon haberleri; prestij kazanmak, daha fazla izlenmek ve takip edilmek gibi nedenlerden ötürü birbirinden farklı formatlar ve anlatı yapısı geliştirerek izleyiciye haberlere dair farklı bakış açısı ve çeşitlilik sunmaktadır. Foss’a göre, televizyonda anlatılan hikâyelerin işleniş önemli oranda değişiklik göstermektedir (2016: 27). Örneğin, gündeme dair aynı ya da farklı haberler, her kanalda kanalın kendi yayın politikasına, ideolojisine, gerçeklik algısına göre yeniden şekillenmektedir. Bu noktada haberde kullanılan materyallerin içeriği, görüntü kalitesi ve inandırıcılığı anlatıyı çekici hale getirmeye hizmet etmekte ya da izleyicilerin tek tuşla bir başka kanala geçmesine sebep olmaktadır.

Televizyonda anlatı kurgulanırken benzer temsillerden, yinelemelerden, kurmacalardan, haber takiplerinden, dramatik unsurlardan ve farklı hikâyelerin farklı sürümlerinden sıkça yararlanıldığı görülmektedir. “*Muhabirler haberlerini kendi bakış açılarıyla çerçeveyip seçtikleri sözcük ve cümlelerle hedef kitlelerine aktarmaya çalışırlar. Böylece muhabirler haberlerine konu olan olayları nasıl anladıklarını, söylemlerini inşa ederek okuyucularına iletirler. Okuyucuların okuduğu haber metinleri ise olayın değil, muhabirlerin olayı nasıl gördüğünün gerçeğidir. Bu yüzden aynı haberin farklı medyadaki versiyonlarında belli farklılıklar görülmektedir*” (Devran, 2010: 122). Gazeteciler kendilerini yalnızca aktarılan bilgileri insanlara ileten elçiler olarak düşünseler de, aslında bu gerçek değildir. Çünkü haberi hazırlamak anlatı kurgulamaktır.

Gazetecilerin yarattığı başarılı anlatılar, doğal ve kaçınılmaz gibi görünürken; her hikâye sadece bu şekilde anlatılabilmemiş ve izleyicilerine hikâyenin başka türlü anlatılmasının mümkün olmayacağı fikri aşılanmaktadır. Hatta bu konuda televizyon, gazetelerin önüne geçmiştir. Önceleri televizyon haberciliği, kullanılan aletlerin boyutları bakımından biraz dezavantajlı olsa da; kameraların taşınabilir, kayıtların düzenlenebilir hale gelmesiyle ve muhabirlerin elde ettikleri bilgileri derli toplu hikâyelere dönüştürmeyi öğrenmeleriyle kurgulanmış öyküler daha fazla tercih edilir olmuştur (Fulford, 2019: 82-83).

Bu noktada haberin anlatısını farklı kılan ya da çeşitlendiren bazı unsurlar ön plana çıkmaktadır. Olumsuzluk bunlardan biridir. Çünkü kötü haber, dramatik öğeler barındırdığından piyasa haberlerinden daha değerlidir ve iyi haberdur. Revaçta olan haberi takip etmek izleyicinin zaten konu ile ilgili bir şeyler bilmesinden dolayı ayrıntıları izlenebilir kılmaktadır. Haberın devamının geleceğini bilmek de anlatı yapısını güçlendirmektedir. Toplum tarafından tanınan kişi ya da bilinen bir olayla ilişkilendirilebilecek öyküler ve bu öykülerde yer alan çatışmalar ve ikilemler diğerlerinden her zaman daha değerlidir. Gerçeklik anlatı yapısında önemlidir; haberciler olayın meydana geldiği alana giderek (mekân çok sıkıcı olsa da) canlı yayınlar yapmaktadırlar. İyi bir haber anlatısında olayın sadece gerçekler açısından ele alınması yetmemekte, ilgili insanlar arasında tartışılması gerekmektedir. Haberın sunucusu öykü anlatıcısıdır ve habere ilişkin birtakım gelenekleri ekranda sürdürmesi beklenmektedir. Örneğin; sunucunun arkasında kalan ekrana arka plan resimleri konması bir gelenektir. Aynı şekilde muhabirin kim olduğunun, nereden bağlandığının bilgisinin verilmesi de anlatı yapısında bir gelenektir. Spikerin giyimi, muhabirleri ekrana getirmesi ve en taze bilgileri aktarması kanalın otoritesinin sağlamlaşmasına hizmet etmektedir çünkü görünüm önemlidir; çünkü bu durum haberlere inanılma ve güvenilme oranını etkilemektedir. Haberlerde uzmanlara başvurulması yine otoriter görünümün önemli bir parçasıdır. Uzmanların ekranlarda görünmesi aslında kanalların güvenilirliğini arttırmak için kullandıkları bir yöntemdir. Burada asıl sorun uzmanların orada bulunarak haberın anlaşılmasına katkı sunup sunmamalarıdır. Habere kişisel görüşlerin katılması, fikir birliğinin ortaya konması, haberde taraf tutulması ya da konuya tarafsız yaklaşılması seçme ve inşa etme sürecinin parçaları olup, anlatının şekillenmesinde rol oynayan unsurlardır. Çünkü anlamlar hiçbir zaman öylesine ortaya çıkmamakta, insanlar tarafından seçilerek oluşturulmaktadır. Haber içeriğinin kurgulanma sürecine

bakıldığında ise özgün olayla ilgili izleyiciye bir bakış açısı kazandırılmak istendiği oldukça açıktır. Özellikle içinde yaşanan bu dönemde yaşanan teknolojik gelişmeler haber anlatısına katkı sunmakta, programların canlı görünmesini sağlamaktadır (Burton, 1995: 137-144).

Televizyon haberciliği günümüzde de farklılık açısından izleyiciye geniş bir yelpaze sunmakta ve izleyicileri doğrudan yönlendirme özelliğini hâlâ elinde tutmaktadır. Mutlu'ya göre, duygu yoğunluğunu giderek arttırmaya yönelik bir anlatı yapısına sahip olan televizyon, tüm gerçeklik iddialarına karşın izleyicinin duygularını manipüle etmektedir (Mutlu, 2008: 84). Bunu yaparken de; farklı açılardan elde edilen görüntüler, kullanılan sözcükler, spikerin ya da muhabirin beden dili ve konuşma biçimi, haberin verildiği bağlam, arka plan gibi unsurlar belirleyici olmaktadır.

Son yıllarda özellikle televizyonda gelişme gösteren anlatı gazeteciliği, muhabirlerin uygulamaktan memnuniyet duyduğu dolambaçsız habercilikten çok daha fazlasını vaat etmektedir. Fakat bu gazetecilik türü güçlendikçe daha da tehlikeli bir hal alarak öngörülemeyen şeylere dönüşmeye son derece müsait olup, yanlış bir şey yapmaya oldukça elverişlidir. Hal böyle olunca da bu türün yanlış bilgi vermeye uygun bir ortama sahip olduğunu söylemek yerindedir. Çünkü gazetecileri iftira yasalarından başka kısıtlayan bir şey olmadığı aşikârdır. Bu gazetecilik türü gelişme gösterirken ihtiyaç duyulan iki önemli unsur vardır; yetenekli gazeteciler ve şüpheci izleyiciler. Söylentiler, kulaktan dolma bilgiler ve gündelik yorumlar haberin gerçeklik seviyesine zarar verirken, bu noktada haberi anlatıya dönüştüren gazetecinin vicdanı belirleyicidir. Çünkü gazetecinin kendisini bir kez anlatıya kaptırdığı durumlarda; hikâyeyi daha cazip, etkili, akılda kalıcı hale getirmek adına olgularla oynaması söz konusu olmakta (Fulford, 2019: 93- 94), bu durum da ilerleyen zamanlarda habere dair etik sorunların gün yüzüne çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Anlatı yapısının önemli bir ögesi söylem olup, özellikle dramatik unsurların ön plana çıktığı anlatılarda sansasyonelleştirme, geciktirim, kurbanlaştırma, kişiselleştirme ve duygusallaştırma gibi kullanımlar ön plana çıkmaktadır. Sansasyonelleştirmeye anlatının içerisine merak edici ifadeler eklenmekte, sansasyonel hale getirilen anlatıda çatışmalar geciktirilmekte ve böylece izleyicinin olayı merak etmesi sağlanmaktadır. Burada önemli olan sonuçtan ziyade süreçtir. Kurbanlaştırma ile kalıp yargılara

başvurularak, olaylar kişisel niteliklerin sonucu üzerinden aktarılmaktadır. Duygusallaştırma ise sözlü olabileceği gibi görüntüsel kodlarla da gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin bazı görüntülerin yavaş verilerek dramtizasyonu arttırması ya da bazı anların müzikle birlikte ekrana taşınarak coşkuyu arttırması gibi (Aksop'tan akt Meral, 2019: 213-214). Bu bağlamda her kamera açısının ya da kullanılan her söylemin yaratıcı bir seçimin sonucu olduğu, seçilen her olay ilginç bulunduğu akıldan çıkartılmamalıdır. Burada hikâye anlatıcısından yani gazeteciden beklenen, ele aldığı şeylerin tam olarak öyle olmadığı durumlarda bile yaptığı araştırmanın tutarlı olmasıdır (Foss, 2016: 189-190). Bugün televizyon gazeteciliğinde hikâye anlatıcılığı vazgeçilmez bir hal alarak kanaldan kanala çeşitlilik göstermektedir. Çünkü artık metaforlardan uzak, basit ve sade anlatılarla izleyiciyi ekran başında tutmak çok da mümkün değildir. Bu noktada haberde gerçeklik sabit tutularak haberi abartıya kaçmadan süslemek, anlatıyı çekici hale getirmekte ve haberin izlenmesini sağlamaktadır. Fakat bu yapılırken kurgusal gerçekliğin algısal boyutta yeniden üretilmesi sorunu söz konusu olmaktadır. İşte tam da bu noktada gazetecinin en önemli kaygısı şu olmalıdır: gerçeklik odağında kalınarak haber süslemede denge. Yani olguların algılar karşısında yenik düşmesine izin vermeden, gerçekliğe bağlı kalınarak olayların aktarılması.

1.2. TÜRKİYE'DE TELEVİZYON HABERCİLİĞİ

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de televizyon gazeteciliği radyo haberciliğinin devamı olarak görülmüş, radyo programı için hazırlanan metinler televizyona uyarlanmıştır (Şeker, 1999: 52). Televizyon, radyodan yaklaşık 15-20 yıl sonra yayınlarına başlamıştır. İrlandalı bilim adamı May, 1873 yılında ışık dalgalarının elektriğe dönüşebileceğini fark ederek, resmi daha dönme aşamasında tarayan bir araç geliştirmiştir. ABD'de Jenkins 1923'te, İngiltere'de Baird 1925'te ilk deneme yayınlarını yapmış, düzenli yayınlar ise 1936 yılında İngiltere'de başlamıştır (Parsa, 1993: 20).

Bilindiği üzere Türkiye'ye televizyonun girişi ekonomik ve teknik yetersizliklerden dolayı gelişmiş ülkelere göre biraz daha olmuş, Türkiye'de televizyonun tarihsel serüveni 16 Temmuz 1952 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi yayınları ile başlamıştır. Yayınlar Perşembe günü olmak üzere 17:00- 19:00 saatleri arasında gerçekleştirilmiş, ilerleyen zamanlarda yetişen teknik personel sayesinde yayınlar her Cuma 15:30- 21:00 saatleri arasında yapılmıştır. Televizyona çıkan ilk gazeteci Burhan Felek olurken, ilk politikacı

ise İsmet İnönü olmuştur. Teknik Üniversite Televizyonu'nun kuruluş amacı halkı eğitmek ve araştırma yapmak olarak açıklanmıştır (Uğurlu ve Öztürk, 2006: 65-66). Bu yayınlar aralıklı olarak 1971 yılına kadar sürdürülmüştür. Ülke çapında yaygınlaşan ilk düzenli Türk televizyonu ise, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından 31 Ocak 1968 tarihinde başlatılmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren TRT'nin tekelinde bulunan yayıncılık hayatı, özel televizyonların yayın hayatına başlamasıyla birlikte farklılık göstermeye başlamıştır.

Televizyonda neredeyse her saat başı gündeme dair konular yer almakta; bu konular, farklı yayın politikalarına sahip kanal çalışanları tarafından, farklı haber üretim süreçlerinden geçirilerek günün her saati “haber” adı altında izleyicisiyle buluşturulmaktadır. RTÜK'ten alınan verilere göre, 2021 yılı itibari ile Türkiye’de karasal ortamda yayın yapan 16 ulusal televizyon, 8 bölgesel televizyon, 151 yerel televizyon olmak üzere toplam 175 vardır. Uydudan 350 televizyon, kablolu ortamda ise 172 televizyon kanalı yayın yapmakta (www.aa.com.tr), bunlardan 14 tanesi kamu yayıncılığı yapan TRT’ye ait kanallar olarak ifade edilmektedir (<https://www.trt.net.tr/>).

1.2.1. Kamu Hizmeti Yayıncılığı Olarak TRT

“Kamu” kelimesi bir toplumda yaşayan insanları tümünü içine alan bir ifadedir. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük bu kelimeyi; “*Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü*” ve “*bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme*” (<https://sozluk.gov.tr/>) olarak tanımlamaktadır.

Kamu hizmeti kavramı, toplumda ortak bir ihtiyacın tespiti, bu ihtiyacın süreklilik teşkil etmesi, her gün yenilenmesi, giderilmediği takdirde toplumda huzursuzluğun açığa çıkmasıyla dirlik ve birliğin zedelenebileceği varsayımından hareketle ortaya atılmıştır. Devletin ya o zamana kadar var olan ya da bu iş için özel bir yasayla kurulacak bir idare aracılığıyla ortaya koyduğu girişim, kamu hizmeti olarak tanımlanmaktadır (Uslu, 2011: 37). Kamusal yayıncılık ise, kamu hizmeti için ülkenin tamamına ve vatandaşların bütününe yönelik, kamu tarafından finanse edilen ve denetlenen bir türdür. Halkın eğitilmesini, bilgilenmesini, bilinçlendirilmesini, olaylardan haberdar edilmesini ve hoşça vakit geçirilmesini kendisine ilke edinen kamu yayıncılığı; özerk, tarafsız, kamu tüzel kişiliği bulunan bir yayıncılık anlayışıdır. Bu kavramının tanımlanmasında en sık

yapılan hatalardan biri, kavramın doğrudan “*devlet-hükümet yayıncılığı*” veya “*egemen erkin sesi*” olarak düşünülmesidir. Yine bir başka hata, kamusal yayıncıların, özel sektör yayıncılarının ticari baskımdan kazançlı bulmadıkları alanlarla sınırlı kalmak kaidesiyle yayın yapmaları gerektiği fikridir (Avşar, 2005: 99).

Medyada kamu hizmeti yayıncılığı, ilk kez BBC’nin ilk Genel Müdürü Sir John Reith tarafından, BBC’nin kamu yararı adına radyo televizyon tekeli olduğu dönemde tanımlanmıştır. Bu noktada radyo ve televizyon yayınlarının kitleleri etkileme gücü göz önünde bulundurulmuş, işleyiş de pazar şartlarına bırakılmak istenmediğinden ilk yıllarda radyo ve televizyon yayınları kamu hizmeti olarak kabul görmüştür. Kamu kurumları aracılığıyla yürütülen kamu yayıncılığı, siyasi iktidar ve partilerden bağımsız kılınmak adına özerk kılınmış ve böylece tarafsız yayın yapabilmeleri güvence altına alınmıştır. Daha sonraki süreçte özerk kuruluşların belirlenen kamu ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermelerinin gözetimi bu amaçla oluşturulan “*bağımsız*” otoriteye devredilmiştir (Demiralp’ten akt Uğurlu vd., 2006: 75). Aslında kamu hizmeti yayıncılığı asıl olarak radyonun siyasi işlevinin keşfinden sonra dikkat çekmiştir. Radyonun, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında önemini kavrayan devlet yöneticileri, kamu hizmeti yayıncılığını gerçekleştirerek medyayı kontrol altına almıştır (Güler, 2009: 81). Avşar ise, yayıncılığın Avrupa ülkelerinde İkinci Dünya Savaşı’ndan 1980’li yıllara kadar kamu tekelinde kaldığına dikkat çekerek, geçen o yıllardan bugüne değin kamu yayıncılığının ülkeden ülkeye ufak tefek farklılıklar gösterse de amaçlarının aynı kaldığını ifade etmekte ve bu amaçları şöyle sıralamaktadır; “*Teknik amaçlar: frekans idaresi ve şebeke oluşturma. Politik amaçlar: kamu çıkarının korunması ve savaştan sonra kurulan özel radyolara yayın ruhsatı verilmesi. ekonomik amaçlar: prodüksiyon sektörünün geliştirilmesi ve korunması. Sosyal ve kültürel amaçlar: eğitim ve kültür hizmetlerine evrensel erişim sağlanması*” (Avşar, 2005: 99). Kamu yayıncılığının çeşitli amaçları olsa da aslında bu amaçların buluştuğu ortak nokta halkın eğitilmesi ve bilgilendirilmesidir. Kamu yayıncılığı devletin mülkiyetinde, özel yayıncılıktan farklı bir yayıncılık olmaktan ziyade toplumdaki grupların eşit oranda seslerini duyurabildikleri, temsil edildikleri platform sağlama amacını taşımaktadır. Türkiye’de bu görevi üstlenen kurum TRT’dir.

TRT’nin ilk Genel Müdürü Adnan Öztrak döneminde başlayan haber merkezi kurma çalışmalarıyla, 31 Aralık 1968 tarihinde ilk televizyon haber bülteni yayınlamıştır. Televizyonun ilk yıllarında halkı eğitecek, bilgilendirecek ve halkın kültür düzeyini

arttıracak yayınlara yer verilmesi öngörülüyorken, 1972 yılından itibaren televizyonda reklamlara yer verilmeye başlanmış, 1973 yılında ise yabancı kaynaklı diziler ekrana hâkim olmaya başlamıştır. 1974 yılında naklen spor yayını ekranlarda gösterilmiş, 3 Mart 1974'te “Telespor” adlı program ile ilk gündüz yayını gerçekleştirilmiştir. 1975 yılından itibaren Türk romanları televizyona uyarlanmaya başlanmış, yerli ve yabancı diziler ekranlarda yerini almıştır. 1980 darbesinin ardından 1982 yılında yeni anayasa ile birlikte TRT Kurumu ilgili esaslarla düzenlenmiş, devletin radyo ve televizyon yayıncılığı tekeli korunmuştur. 1 Temmuz 1984 yılında Türk televizyonu renkli yayına geçmiş, 6 Ekim 1986 yılında “Kültür Kanalı” olarak ikinci kanal yayın hayatına başlamıştır. 2 Ekim 1989 tarihinde “GAP TV” yayın hayatına başlamış; bu kanal ülkenin değişik bölgesel özelliklerine uygun yayın yapması amacıyla Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında seyirci ile buluşturulmuştur. GAP Yayınları ile aynı günde TRT TV3 yayınlarına başlamış, sonraki dönemde TRT'nin kanal sayısı hızla artış göstermiştir. 1994 yılına gelindiğinde ise Türkiye'deki tüm kamu ve özel yayıncılığı denetleme görevini üstlenen Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kurularak, yayıncılık alanındaki yasal boşluğa son verilmiştir (Akbulut'tan akt Temizkan, 2012: 336).

RTÜK'ün kurulmasının ardından özel televizyon kanallarının sayısı her geçen gün artmıştır. TRT de hâlâ devlet kanalı olarak yayıncılık hizmeti sunmaya devam etmektedir. Türkiye'nin tek kamu yayın kuruluşu olan TRT'nin yayın ilkeleri şöyledir;

- “Anayasanın sözüne ve ruhuna bağlı olmak; devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, milli egemenliği, Cumhuriyeti, kamu düzenini, genel asayiş, kamu yararını korumak ve kollamak,
- Atatürk ilke ve inkılaplarını kökleştirmek, Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmasını öngören milli hedeflere ulaşmayı gerçekleştirmek,
- Devletin milli güvenlik siyasetinin, milli ve ekonomik menfaatlerinin gereklerine uymak,
- Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak yahut Devleti ve Devlet otoritesini ortadan kaldırmak veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak yahut sair herhangi bir yoldan bu kavramlara ve görüşlere dayanan bir Devlet düzeni kurmak amacı güden rejim ve ideolojilerin propagandasına yer vermemek,

- Genel ahlakın gereklerini, milli gelenekleri ve manevi değerleri gözetmek,
- Türk milli eğitiminin temel görüş, amaç ve ilkelerine uymak,
- Kolayca anlaşılabilir, doğru, temiz ve güzel bir Türkçe kullanmak,
- Toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verecek hususlara yer vermemek,
- Karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa, dehşet, saldırganlık gibi olumsuz duygular uyandırmak ve telkin etmek amacına yönelik yayın yapmamak,
- Kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak,
- Haberlerin toplanması, seçilmesi ve yayınlanmasında tarafsızlık, doğruluk ve çabukluk ilkeleri ile çağdaş habercilik ve metodlarına bağlı kalmak,
- Haberler ile yorumları ayırmak ve yorumların kaynaklarını açıklamak,
- Kamuoyunun sağlıklı ve serbestçe oluşabilmesi için kamuoyunu ilgilendirecek konularda yeterli yayın yapmak; tek yönlü, taraf tutan yayın yapmamak ve bir siyasi partinin, grubun, çıkar çevresinin, inanç veya düşüncenin menfaatlerine alet olmamak” (www.trt.net.tr).

TRT’nin, Türkiye’nin kamu yayıncılığı görevini üstlenen tek kurum olmasından dolayı birtakım görevleri de üstlenmesi beklemektedir. Bu görevlerden en önemlileri kamusal yayıncılık bağlamında taraflara eşit miktarda söz hakkı tanınması ve reklam gelirlerini göz önünde bulundurmadan tarafsızca yayın yapabilmesidir. Özellikle TRT’deki haber içeriklerine bakıldığında, hükümete ilişkin olumlu haberlerin daha yoğun verildiği, muhalefet partilerinin temsilcilerinin görünürlüğünün daha az olduğu görülmektedir. TRT’nin yöneticilerinin hükümet tarafından atanması, kanalın ekonomik olarak iktidara bağlı olması ya da siyasi erklerin onun gücünden faydalanmak için içeriklerine yön verme çabası tarafsız yayın yapma noktasında TRT’yi zaman zaman zorlamakta (Güler, 2009: 92) bu durum haber içeriklerine de yansımaktadır.

1.2.2. Özel Kanallar

Türkiye’de 1980’li yıllara kadar medya sektörüne çoğunlukla gazetecilik mesleğinden gelen aileler hâkimdir. Bu tarihten itibaren değişen teknolojik koşullar ve yönetimden kaynaklanan sorunlar neticesinde, medya dışında faaliyet gösteren büyük sermaye grupları bu alanı yönetmeye başlamıştır. Sektör ilk özel TV istasyonunun

kurulmasıyla plansız ve kontrolsüz bir büyüme eğilimi göstermiştir. Bu yapıyla 2000-2001 yılları arasında yaşanan bankacılık krizine yakalanan medya sektörü, krizden büyük bir darbe almış, sektörde ciddi bir işsizlik sorunu ortaya çıkmıştır. Batık bankalardan dolayı bazı medya şirketlerine Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) el koymuş, böylelikle medya sahipliğinde yeni bir dönem başlamıştır. Daha önce medya sektörüyle ilgisi olmayan gruplar yasal düzenlemelerle medya sektörüne yönelmiş, Türk medya sektörünün öncü kuruluşları aynı zamanda ülkenin önde gelen sermaye gruplarını oluşturmuştur. Hatta yabancı şirketler de Türkiye’de medya organına sahip olabilir hale gelmiştir (Bir Bakışta Türk Medyası, 2013: 10).

Türkiye’de özel kanal kapsamında ilk olarak, Rumeli Holding’in sahibi Uzan ailesi, 1990 yılında Magic Box Star 1 kanalını kurmuştur. Kanalın ilk Genel Müdürü Tunca Toskay’dır. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, yurtdışından yapılacak yayınların yasal olarak herhangi bir sakıncasının olmadığını belirterek, başka ülkelerden kanal kiralayanların Türkiye’de yayın yapabileceğini ifade etmiştir. İlerleyen zamanlarda, Turgut Özal’ın oğlu Ahmet Özal’ın Uzan ailesine ait şirkete ortak olduğu ortaya çıkmış, bu noktada Star 1’in özel kanal olup olmadığı tartışmaları başlamıştır. Kanal geniş kesimler tarafından izlenmeye başlanmış, Anayasa Mahkemesi 3517 sayılı yasa ile Posta ve Telgraf Teşkilatı’na verilen radyo ve televizyon verici istasyonu kurma ve işletme yetkisini iptal edince de, yayıncılığın sadece TRT’nin tekelinde olduğu ve özel televizyon ve radyo yayıncılığı yapılamayacağı ileri sürülmüştür (Yengin’den akt Özçağlayan, 2000: 45).

TRT ile Star 1 arasında en yoğun rekabet 1990 yılını 1991 yılına bağlayan gece yaşanmıştır. Yılbaşı programını izleyenlere araba verme vaadinde bulunan Star 1’i izleyenler telefon hatlarının kilitlenmesine neden olmuş, ayrıca TRT’de sansür nedeniyle ekrana çıkamayan sanatçılar ve dansözler Star 1’de boy göstermiştir. Milli piyango çekiliş sonucunu da TRT’den önce ilan eden kanal, o gece en çok izlenen kanal olmayı başarmıştır. Daha sonraki zamanlarda izleyiciye naklen güzellik yarışması sunan Star 1 sunduğu bu farklılıklarla, TRT’den daha fazla izlenen kanal haline gelmiştir. Körfez Savaşı’nı CNN’e bağlanarak kesintisiz yayınlaması ve bu esnada anlık çeviriler yaparak izleyiciye seslenmesi, bu kanalı daha cazip hale getirmiş hatta izleyicilerden gelen talep üzerine TRT de aynı şekilde çeviri yapmaya başlamıştır. 1991 yılında Uzan ailesi ve Ahmet Özal arasında yaşanan problemler nedeniyle ortaklık son bulmuş, kanal bu tarihten

itibaren sadece Uzan ailesine ait olarak “*Inter Star*” adını almıştır. Ailenin kiraladığı diğer televizyon kanalı ise 8 Ocak 1992 yılından itibaren “*TeleOn*” adıyla test yayınlarına başlamış, daha sonra “*Kral TV*” adını alıp müzik kanalı olarak yayınını sürdürmüştür (Özçağlayan, 2000: 46).

Gelişmelerin yaşandığı bu süreçte, anayasanın 133. maddesi; “*Radyo ve TV istasyonları ancak devlet eliyle kurulur ve idareleri bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir*” hükmünü içermekte ve özel yayıncılığa müsaade etmemekteydi. Buradan hareketle –bu durumda o dönem için “*Star 1*” kanalının yayınlarının yasal olmadığı kanaatine varılmakla birlikte- sonraki dönemde yaşanan gelişmelerin özel televizyon yayıncılığının hazırlık dönemini oluşturduğu ifade edilmektedir. Yine bu maddeye dayandırılarak çıkartılan 2954 sayılı Radyo Televizyon Kanunu ile TRT haricindeki elektronik yayınların içeriğini düzenlemek amaçlanmış, aynı kanunla Radyo Televizyon Yüksek Kurulu oluşturularak, yayıncılık alanında bu kurum yetkin kılınmıştır. Aslında Radyo Televizyon Yüksek Kurulu özel televizyonların gelişim sürecine katkı sunmuştur. Her ne kadar kurulduğu dönemde özel yayın yapan televizyon kuruluşları olmasa da bu kurum, TRT dışında kalan elektronik yayıncılığın denetimi yapmakla görevlendirilmiştir. Kanunla, kamu kurumu ve kuruluşlarıyla gerçek ve özel, hukuk tüzel kişiliklerinin kapalı devre televizyon sistemi kurmalarına da olanak sağlanmıştır. (Uğurlu ve Öztürk, 2006: 93-94).

Özel televizyon kanallarına ilişkin yaşanan gelişmeler neticesinde 8 Temmuz 1993 tarihinde Anayasa’nın özel yayıncılığa izin vermeyen maddesi; “*Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir*” şeklinde değiştirilmiştir (Sarı, 2017: 2090). Buradan da anlaşılabacağı üzere TRT’nin uzun yıllar yayıncılık faaliyetleri bakımından elinde tuttuğu güç kırılmaya uğramış, özel televizyonların kurulmasının önündeki yasal engeller kaldırılmıştır.

“*Show TV*” Dinç Bilgin, Erol Aksoy, Haldun ve Erol Simavi tarafından 1 Mart 1991’de kurulmuştur. Reha Muhtar, Gülgün Feyman, Güneri Cıvaoğlu, Mehmet Ali Birand gibi isimler kanalın bilindik simaları arasında yer almıştır. Kanal, 1999 yılında Mehmet Emin Karamahmet tarafından satın alınmıştır. 2013 tarihinde TMSF kanala el koymuş, ardından “*Show TV*” Ciner Medya Grubu’na satılmıştır. 2014 yılında bu gruba yapılan satış iptal edilerek, kanal yeniden TMSF’ye devredilmiştir. Nihai olarak 5

Haziran 2015 tarihinde, mahkeme kanalı Ciner Medya Grubu'na geri vermiştir. Farklı içerikleri ve programlarıyla “Show TV”, bugün Ciner Yayın Holding bünyesinde yayınlarını sürdürmektedir.

Türkiye'nin dördüncü özel kanalı olan “Kanal 6”, Uzan ailesi ile ortaklığına son veren Ahmet Özal tarafından kurulmuş, 4 Ekim 1992'de düzenli yayınlarına başlamıştır. Yayınlarına zaman zaman ara verilen ve birçok kez el değiştiren “Kanal 6”, aralıklarla 2008 yılına kadar yayın faaliyetlerini sürdürmüştür. Habercilikte tarafsızlık ilkesi ile yola çıkan “Has Bilgi Birikim”, 9 Ekim 1992 yılında yayınlanmaya başlamış, ilk stereofoni yayın yapan kanal olmuştur. Göktuğ Şirketler grubuna ait “Flash TV”, 1 Aralık 1992 yılında kurulmuş (Sağanak'tan akt Uğurlu ve Öztürk, 2006: 101), 1 Mart 2019 tarihine kadar da yayın hayatını sürdürmüştür.

Türkiye'de abone sistemiyle ve şifreli yayın yapan ilk kanal “Cine 5” olmuştur. 1993 yılının Mart ayında deneme yayınlarına başlayan kanal 30 Aralık 2015 tarihinde kapanmıştır. Sabah grubunun sahipliğinde yayın hayatına başlayan “ATV”, 12 Temmuz 1993 tarihinde kurulmuştur (Özçağlayan, 2000: 47). İlk olarak Satel Sabah Televizyon A.Ş. tarafından yönetilen “ATV”, ortağı Dinç Bilgin'in bir bankanın içini boşaltması olayına karışma iddialarından ötürü zor durumda kalmış, 2005 yılında Turgay Ciner'e satılmıştır (Uğurlu ve Öztürk, 2006: 101). 2007 yılında Ahmet Çalık sahipliğine geçen kanal, 2013 yılından itibaren Turkuaz Medya Grubu bünyesinde faaliyetlerine devam etmektedir.

19 Aralık 1993 tarihinde Hürriyet- Milliyet Grubu'nun televizyon kanalı olarak yayınlanmaya başlayan “Kanal D” nin büyük bir kısmı daha sonraki dönemde Doğuş Grubu'na geçmiştir. Aydın Doğan'ın Hürriyet Grubu'nu ardından da “Kanal D” deki Doğuş Grubu'na ait hisselerin bir kısmını daha satın almasıyla ortaklık yüzde 80, yüzde 20 şeklinde sürdürülmüştür (Kars'tan akt Öztürk ve Uğurlu, 2006: 101-102).

Günümüzde ise bu kanal, ülkenin en büyük medya kuruluşu haline gelen Demirören Grubu bünyesinde yayınlarına devam etmektedir. İhlas Yayın Grubu bünyesinde yer alan “Türkiye Gazetesi Radyo Televizyonu (TGRT)”, Türk- İslam düşüncesine paralel bir yayın gütmeye amacıyla ve “Huzur TV” sloganıyla 22 Nisan 1993 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. İhlas Yayın Grubu daha sonra “TGRT Haber”, “TGRT EU” kanallarını da devreye sokmuştur. Grubun ana kanalı “TGRT” 2007 yılında New Corporation'a satılmış

ve “Fox TV” adını almıştır. Kısacası “Fox TV”, 22 Nisan 1993 yılında yayın hayatına başlayan “TGRT” nin yayın haklarının devredilmesinin ardından aynı frekans üzerinde 24 Şubat 2007 tarihinde kurulmuştur. Bu kanal, Rupert Keith Murdoch’un sahibi olduğu New Corporation’ın Türkiye’de yayınlanan televizyon kanalıdır.

“Boğaziçi Radyo Televizyon (BRT)”, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi’nin faaliyetlerini halka aktarmak amacıyla 3 Kasım 1992’de kurulmuş, 1993 yılında da belediyelerin televizyon yayıncılığı yapmalarının yasaklanması (3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ile) ardından kapanmıştır. Kapatılan “BRT” nin frekansında yayın yapmaya başlayan Kanal 7, adeta “BRT” nin devam gibi görülmüş olup bugün de yayınlarına devam etmektedir. “Kanal E”, 11 Kasım 1992 yılında para ve sermaye odaklı ekonomi haberleri yapma amacıyla kurulmuştur. 16 Ekim 2000’de kapanan kanalın yerine “CNBC-e” geçmiştir. “Samanyolu Televizyonu (STV)”, Rusya’dan kiraladığı uydu aracılığıyla 1993 yılında yayın hayatına başlamış, 30 Nisan 2016 tarihinde kapatılmıştır. Cavit Çağlar’ın 1996 yılında haber kanalı olarak kurduğu “NTV”, daha sonra Doğu Grubu’nun eline geçmiş, günümüzde de hâlâ aynı grup çatısı altında yayınlarına devam etmektedir. “CNN TÜRK” kanalı, 2000 yılının başlarında Doğan Grubu bünyesinde tematik yayın (haber, belgesel, spor, kültür sanat, müzik, eğitim gibi belirli bir içeriğe sahip yayıncılık) yapmak amacıyla kurulmuştur. İçerik olarak “NTV” ile benzeşmektedir (Sim, 2006: 105- 109). “CNN TÜRK” günümüzde Demirören medya grubu çatısı altında yayınına devam etmektedir.

Bianet ve Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü’nün beraber hazırladığı Medya Sahipliği İzleme Projesi (MOM) tarafından yapılan araştırmaya göre, Mayıs 2019 itibari ile Türkiye’de medya sektöründe yayın yapan 108 televizyon kanalı, 2 bin 474 gazete, 3 bin 650 dergi bulunmaktadır. Bu kapsamda öne çıkan medya grupları ve bu grupların sahip olduğu medya organlarından şöyledir:

Demirören Grubu; “CNN TÜRK, Kanal D, Hürriyet, Milliyet, Posta, Vatan, Fanatik ve Doğan Haber Ajansı”.

Ciner Holding; “Show TV, Habertürk, Bloomberg HT”.

Kalyon İnşaat’a bağlı Zirve Holding’in bünyesinde yer Turkuvaz Medya; “ATV, Sabah, Yeni Asır, Takvim ve Fotomaç”.

Doğu Holding; “NTV, Tv 8, Star Tv, Puhu Tv, Kral Tv, Vogue ve GQ”.

Es Yayıncılık/ Türk Medya; “*Star Gazetesi, Güneş, Akşam, 360, 24 Tv, Lig Radyo ve Alem FM*”.

İhlas Holding; “*Türkiye Gazetesi, TGRT Haber ve İhlas Haber Ajansı*”.

Albayrak Grubu; “*Yeni Şafak ve Tv Net*” (Livberber, 2019: 53- 55).

Bahsi geçen medya kuruluşlarının birbirinden farklı sektörlerde yatırımları bulunmaktadır. Bunların başında finans, maden, turizm, bankacılık, inşaat, enerji gibi alanlar gelmektedir. 1956 yılında Otokolaylık şirketiyle faaliyetlerine başlayan Demirören Holding’in faaliyet alanları arasında; enerji, sanayi, turizm, AVM işletmeciliği, konut projesi yatırımları, liman işletmeciliği, inşaat gibi sektörler yer almaktadır. 1951 yılında kurulan Doğu Grubu; otomotiv, inşaat, Doğu Turizm Grubu, Doğu Yayın Grubu, gayrimenkul, enerji, yeme içme gibi alanlara yatırım yapmıştır. Ciner Grubu; enerji, madencilik, cam, kimyasal, denizcilik, turizm alanlarında faaliyet göstermektedir. 1952 yılında inşaat sektöründe yatırımlarına başlayan Albayrak Grubu; sanayi, lojistik ve hizmet sektörlerinde öne çıkmaktadır. İhlas Holding’in faaliyet alanları ise; inşaat ve gayrimenkul, üretim ve ticaret, sağlık, eğitim ve iletişimdir (Sarı, 2017: 2092- 2093).

Türkiye’de medya şirketlerinin/holdinglerinin sahipleri, 1990’larda iktidarla kurdukları güç ilişkilerini gördüğü üzere, 2002 yılından sonra aynı şekilde sürdürememiştir. Özellikle Doğan Grubu sahibi olduğu medya kuruluşlarını ve başka iş kollarındaki yatırımlarını devretmiştir. Aynı dönemde büyüme gösteren Doğu Grubu ise 2013 yılında Galataport ihalesini almıştır. Geçmişten bir başka örnek ise, siyasi iktidara yakın olan Zirve Holding’in “ATV” ve “Sabah” gazetesini almasıyla şirkete bağlı Kalyon İnşaat’ın üçüncü havalimanı başta olmak üzere birçok altyapı ihalelerini almasıdır. Demirören grubu enerji ve inşaat alanında genişlemiştir. Tüm bunlardan yola çıkılarak denilebilir ki; iktidara destek veren medya grupları her zaman büyüme eğilimi göstermektedir. Fakat bu ekonomik ilişkiler zaman içerisinde gerçek habercilikten vazgeçilmesine neden olabilmekte ve otosansürün en önemli tetikleyicisi olarak kabul edilmektedir (Öztürk, 2018: 152-153). Ülkenin farklı sektörlerinde yatırımları olan bu şirketler, medya kısmına yatırım yaparak aslında diğer alanlardaki ekonomik güçlerini sağlamlaştırmaktadır. Bu farklı sahiplik yapısı ve ekonomi politik ilişkileri olan şirketlerin, yayın politikaları birbirinden farklı olmakla birlikte, zaman zaman haber

anlatıları benzerlik göstermekte, bazen de haberlerde aynı konunun bambaşka yerlerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK, ÇOCUKLUK VE ÇOCUK HAKLARI

İnsanın gelişim evresinde en hassas ve en özel dönemi çocukluk çağıdır. Bu dönem çeşitli bilim insanlarının, din adamlarının, siyasetçilerin ve eğitimcilerin gündemi olmuş ve her bir meslek kendi bakış açısından çocukluk kavramını tanımlamaya çalışmıştır. Bugün, çocuklar üzerine çalışma yapan araştırmacıların konuyla ilişkin olarak uzlaştığı en önemli nokta onların küçültülmüş bir yetişkin değil, kendine özgü davranışları, istekleri ve ihtiyaçları olan birer canlı olduklarıdır.

Çocukluk denen süreç özellikle modernleşmeyle birlikte gündeme gelen toplumsal bir icat olarak görülmektedir. Geçmiş dönemlerde yetişkinler dünyasından görülen ve onların sürekli ilgisi olmadan hayatlarını sürdüren çocuklar, modern toplumla birlikte yetişkinler dünyasından çıkarılmış ve çocukluk dönemi özel bir süreç olarak kabul edilmiştir (Kırdök vd akt Erbay, 2012: 18). Ayrıca modern toplum düşüncesiyle birlikte onların ait oldukları toplumda şekillenerek, içinde bulundukları toplumu yansıttıkları fikri de kabul görmüştür.

Çocuklar arasında her zaman ciddi bir çeşitlilik söz konusudur; onların bazıları erkek, bazıları kız, bazıları siyah, bazıları beyaz, bazıları zengin bazıları ise fakirdir. Bu çeşitliliğe rağmen çocuklar politik, ekonomik, yasal ve eğitimsel kısıtlamalara en fazla maruz kalan ve dolayısıyla en fazla hırpalanan grup olarak görülmektedir (Franklin, 1993: 16). Çocuklara yöneltilen bu kısıtlamaların ya da kötü muamelenin altında genellikle yoksulluk ve eşitsizlikler yatmaktadır. Gerçek şudur ki; çocukların geldikleri sosyo-ekonomik düzey ya da koşullar ne olursa olsun; onlar saygıyı ve tabiatlarına uygun muameleyi her zaman hak etmektedir. Zaten çocuk haklarının yetişkin haklarından farklı bir kategori olarak düzenlenmesinin temelinde, çocukluğun yetişkinlikten ayrı bir süreç olarak kabul edilmesi ve bu sürecin çocuğun ve toplumun geleceğini etkilediği görüşü vardır.

Onları korumak amacıyla düzenlenen çocuk hakları, kanunlarla güvence altına alınmakta, fakat bu hakların uygulamasında zaman zaman çeşitli sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin kimi zaman meydana gelen olaylarda kanunların yetersiz kalması

ya da hakların kullanılamama durumu çocukların hem fiziksel hem de psikolojik olarak zarar görmesine neden olabilmektedir.

2.1. ÇOCUK KAVRAMI VE TARİHSEL SÜREÇTE ÇOCUK OLMAK

Çocuk ve çocukluk, insan denilen canlının zihinsel yapısının gelişmişliğine paralel olarak şekillenmiş, tarihsel süreç içerisinde türlü anlamlara bürünmüş, zaman içerisinde çocuklara dair ortak özelliklerin tespit edilmesiyle de kavram üzerinde birtakım fikir birlikleri ortaya çıkmıştır. Çocuk tanımının üzerinde net bir biçimde uzlaşılmasının başlıca sebebi, içinde yaşanan çağın sürekli değişiklik göstermesi ve çocuğa ilişkin özelliklerin buna eşdeğer olarak kendini güncellemesidir. Çocuk dendiğinde akla ilk gelen onların kendine özgü hal, hareket ve tavırlarıdır.

Batıda çocukluğun tarihini yazmakta kullanılan kaynakların başında günlükler gelmiş, fakat onların topluma ve çağa genellenememesi sorunu her zaman tartışma konusu olmuştur. İkinci yöntem biyografilerin incelenmesi olmuştur. Burada karşılaşılan sorun ise herkesin otobiyografi yazma konusunda usta olmadığı fikridir. Genel olarak çocukluğun tarihini yazmada anılar, günlükler, vasiyetnameler ve mektuplar kullanılmıştır. Fakat bunlarda çocukların yaşamına dair bilgi bulmak neredeyse imkânsızdır. Çünkü bahsi geçen eserlerin hepsi yetişkinler tarafından kaleme alınmış, yetişkinlerin bakış açısından çocuklar anlatılmıştır. Örneğin, geçmişte anne ve babaların çocuklarını sevip sevmediği onlara çoğu kez sorulmuştur; buna karşılık çocukların onları sevip sevmediğini ortaya koyabilecek herhangi bir kaynak bulunamamıştır. Kısacası çocukluk tarihinin yazılması birçok etkene bağlı olarak görülmüş, en önemli mesele de çocukların mı yoksa çocukluğun mu tarihinin yazılacağı konusunda yaşanan belirsizlik olmuştur. Çünkü çocuklar somut varlıklar olduğu halde çocukluk denen süreç soyuttur (Cunningham'dan akt Onur, 2007: 19). Bu noktada ilk olarak çocuğun kim olduğundan bahsetmek ve ardından çocukluk denilen sürecin tarihsel serüvenine ışık tutmak konunun anlaşılabilir olması bakımından önem arz etmektedir.

2.1.1. Kimdir Çocuk?

Türk Dil Kurumu Türkçe Güncel Sözlük çocuğu: “küçük yaştaki erkek veya kız”, “soy bakımından oğul veya kız evlat”, “bebeklik ve erginlik arasındaki gelişme

döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak”, “büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi”, “büyüklerle yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse”, “belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse” (<http://tdk.gov.tr>) olarak tanımlamıştır. “Çocuk, küçültülmüş bir yetişkin modeli değil, fakat kendine özgü zekâ ve kişilik özellikleriyle donanmış bağımsız bir bireydir” (Yavuzer, 2018: 11). Bir başka tanımlamaya göre ise çocuk, sürekli gelişim gösteren bir canlı olurken (Altınköprü, 2003: 12) ailenin soyunun devamını sağlayan ve kültürel kodların aktarımına aracılık eden bireydir.

Çocuk ve çocukluğun ne olduğunu ifade etmeye çalışan en basit yaklaşım “*çocuk/ küçük insan*” dır. Buna göre, çocuk yaşça küçük olduğundan yetişkinlerden farklıdır ve “*ufak insan*” olarak adlandırılmaktadır (Matthews, 2000: 31). Çocuk halk dilinde sabidir, sübyandır, ufaklıktır; Romalılarda ‘*infans*’ yani susandır, konuşmayandır. İnsanda saflığı çağrıştırmasının yanı sıra deneyimsizdir, yetişkinlerle kıyaslandığında ise türlü sömürülere daha açıktır (Serozan, 2000: 3). Rousseau’ya göre, çocuk vahşi bir çiçektir, kendine has bir doğası vardır. J. Locke’a göre ise çocuk, geleceğin yurttaşı ve işadamıdır; onun zihnini ve yaşamını şekillendiren anne-baba, öğretmenleri ve devlettir (Tan, 1994: 11-12). Çünkü çocuk doğduğu andan itibaren sürekli büyüyen, sorgulayan, öğrenen ve olgunlaşmamış bir birey olduğundan gelişime ve değişime açıktır. Her ne kadar tüm çocuklar 2 ila 5 yaş arasında benzer davranışlar sergilese de, her çocuk özeldir. Bazı çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimi yaşına göre ileri olabilirken bazılarının da yaşlılarından geride kaldığı görülmektedir. Böylesi farklar çok önemli bulunmamakla birlikte çocukların zaman içerisinde bu açıkları rahatça kapatacağı ifade edilmektedir (Morris, 2013: 10).

Franklin, çocuğu tanımlarken beş noktaya dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi, çocukluk denilen sürecin herhangi bir dönemde tek bir deneyim olmadığı, daha çok tarihsel olarak değişen kültürel bir yapı olduğudur. İkincisi, farklı yaş grubu arasındaki ayırım çizgisinin keyfi ve tutarsız olduğu ve ayrıca sınırların farklı cinsiyetteki çocuklar için farklı yaşlarda çizildiğidir. Örneğin, 18 yaşında oy kullanmalarının mümkün olabilmesi ya da 10 yaşında cezai hükümlülük alabilmeleri gibi. Üçüncüsü, çocukların negatif olarak algılanabilecek biçimde “*yetişkin olmayanlar*” olarak tanımlanmasıdır. Dördüncüsü, “*çocuk*” teriminin iktidarla ilgili olduğu fikridir ve kavram düşük statüdekileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Kavram, iktidara sahip olanlar tarafından

tanımlanmakta bu da güçlü olan yetişkinlerin güçsüz olanlara “*çocuk anlayışını*” dayatması gibi bir sorunu ortaya koymaktadır. Beşinci ve son olarak çocukluk oldukça yeni bir icattır (Franklin, 1993: 21-23).

Çocuk kavramının nasıl algılandığı toplumdan topluma bugün de farklılık göstermektedir. Günümüzde onları yetişkinlerden ayrı tutmak gerektiği kanısı birçok ülkede geçerli olurken; geçmiş dönemlerde çocuklar yaşam koşulları, ihtiyaçları, çalışma ilişkileri, davranışları, giyim tarzları vs. bakımından yetişkinlerle bir tutulmuş, onlarla aralarında hiçbir fark gözetilmediği saptanmıştır. Quintilian, yetişkinlerin asil Roma çocuklarının önünde çocuğun yaşına uygun olmayan konuşmalar gerçekleştirmesine sitemde bulunarak; bu konuşmalara çocuğun şahit olmasından utanılması gerektiğini ifade etmiştir. Böylelikle çocukların cinsel sırlardan uzak tutulması gerektiğine dikkat çekilerek, çocukluğa ilişkin önemli bir özellik de tanımlanmıştır (Postman, 1995: 20-21). Çünkü çocuklar yanlarında özel hayata ilişkin tüm detayların konuşulamayacağı, yetişkinler dünyasından farklı olarak korunmaya muhtaç ve ebeveyn gözetiminde özel muamele görerek hayatını sürdürmesi gereken bireylerdir.

Onlar büyüme çağında fiziksel olarak gelişip güçlenmekte, buna paralel olarak da duygusal dünyaları şekillenmektedir. Bu esnada okuma, yazma, resim çizme, kayak yapma gibi birçok etkinliği öğrenmenin yanı sıra cinsel yönden de yetiler kazanmaktadır. Milne’ye göre çocukluk yetişkinlik öncesine gönderme yaparken, çocukluğun bittiği süreç genellikle ergenlik çağı olarak düşünülmektedir (Milne’den akt Şentörengil, 2017: 5).

Türkiye Cumhuriyeti’nin onayladığı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi gereğince 18 yaşın altında olan herkes çocuk olarak kabul edilmekte; onların eylemleri çocuk yasalarına göre değerlendirilmektedir. Ayrıca Türk Medeni Kanunu incelendiğinde bir insanın reşit kabul edilmesinin koşulu yine 18 yaşını doldurmasıdır. Başka ifadeyle 18 yaşın altındaki herkes çocuk olarak kabul edilirken, 18 yaşını tamamlayanlar yetişkin olarak adlandırılmaktadır. Çocukluğun üst sınırı net olmamakla birlikte yasalara göre çocukluğun bitimi farklılaşmaktadır. 12 yaşından küçükler işledikleri suçlardan sorumlu tutulmazlar iken, 18 yaşından önce de çocukların evlendirilmeleri kanunlara aykırıdır. Çocukluk, oyun ve eğitim yıllarını kapsayan bir süreç olarak düşünüldüğünde ise çocukluğun üst sınırı 12 de olabilmekte, 25 de (Yörükoğlu, 2007: 13).

Kişinin yaşamının sona ermesinin ardından kendisini soy bağı ile temsil edecek olan çocuklar, özellikle dar gelirli aileler açısından ev ekonomisine katkıda bulunan bireylerdir. Çocuğun tanımının toplumsal algı ile doğrudan ilintili olduğuna dikkat çeken Kulaksız (2014: 97)'a göre, az gelişmiş ekonomilerde çocuk aile olgusundaki yerinin ötesine geçerek, ailenin ekonomik kalkınmasına destek olan bir işgücü, ilerleyen dönemlerde ise sosyal güvenlik aracı haline gelmektedir. Aslında bu düşünce ağırlıklı olarak ilkel toplumlarda görülürken bugün de hâlâ özellikle kırsal kesimde refah düzeyi düşük aileler için geçerlidir. Bulutay, kentsel yaşam biçimini benimseyen toplumlarda çocuğun aileye aile olma hissini verdiğinin ve onun geleceğe hazırlanırken tüm işlerden uzak tutulduğunun altını çizmektedir (1995: 1-2). Çoğu zaman refah düzeyi düşük olan ailelerde ev ekonomisine katkı sunması beklenen çocuklar, ailenin refah düzeyi arttıkça bu sorumluluğu yüklenmemektedir. Özellikle eğitimin ve niteliğin artmasıyla birlikte çocuk, gelenekselden moderne uzanan süreçte pasif bir birey olmanın ötesine geçerek hakları olan bir vatandaşa dönüşmüş (Erbay, 2019: 24), fakat bu dönüşüm kolay olmamıştır.

2.1.2. Tarihsel Süreçte Çocuk Olmak

Çocukluk denilen süreç, içerisinde çeşitli sorular barındırmaktadır. Örneğin; 1600'lü yıllardaki çocukluk ile 2020'li yıllardaki çocukluğun aynı olduğunu söylemek mümkün müdür? 1600'lü yıllarda çalışması normal olarak karşılanan ve çalışırken yetişkinlerle aynı performansı sergilemesi beklenen çocuklar için bugün aynı şey söylenebilir mi? Ya da çocukluğun ölçütü sadece yaş mıdır? Aradan geçen 400 yıllık zaman diliminde nasıl ki yeryüzünde büyük değişimler olduysa, çocukluğun algılanış biçimi de bundan nasibini almıştır. Durağan bir süreç olmayan çocukluk, sürekli olarak evrilmiş ve bu evrilme çocuklar açısından acılı günlerin yaşanmasına neden olsa da genel itibariyle olumlu yönde olmuştur.

Antik dönemlere bakıldığında çocukluğa ilişkin son derece sınırlı bilginin olduğu göze çarpmakta, çocuğun nasıl bir varlık olduğu ve ona nasıl yaklaşılması gerektiğine ilişkin yeterli bilgi bulunmadığı görülmektedir. Çocukluk dönemi; bebeklik ve yaşlılık arasında sıkışıp kalmış rutin bir süreç olarak kabul edilmekte, özel bir yaş kategorisinde olan çocuklara özel muamele ile yaklaşmadığı ve onlara gösterilen ilginin sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Eski Yunanlıların “*çocuk*” ve “*genç*” için kullandıkları sözcükler son

derece belirsiz olup, konuya dair seçilen sözcüklerin bebeklik ve yaşlılık arasında kalan tüm çağı kapsadığı bilinmektedir (Postman, 1995: 16-17). Çocukları tanımlamak için özel bir sözcük yoktur; “*boy, garçon, knabe*” gibi sözcüklerle onlara hitap edilmekte, bu sözcükler de bağımlı bir erkeği ifade etmek üzere gelişigüzel olarak kullanılmaktadır (Franklin, 1993: 24).

10. yüzyılda sanatçılar çocukları sadece minyatür bir yetişkin olarak görmüş ve bu düşüncelerini eserlerine yansıtmışlardır. Döneme ilişkin tablolarda çocukların yetişkinlerin kıyafetlerini giydiği, onların yüz ifadelerini taklit ettiği, bazen de bedenlerinin yetişkin ölçülerinde resmedildiği görülmüştür (Gander ve Gardiner, 2010: 26). Bu yüzyılda çizilen sıradan bir köy tablosuna bakıldığında; sarhoş kadın ve erkeklerin dizginlenmemiş bir şehvet ile salınırken, yanlarında onlarla birlikte yemek yiyen ve içki içen çocukları da görmek mümkündür. Aslında buradan da anlaşılabileceği üzere çocuklar o dönemde yetişkinlerin bir parçası sayılmakta, ayıp sayılması gereken cinsel eylemler onlardan gizlenmemektedir. Çünkü çocukların cinsel dürtülerden uzak tutulması fikri yetişkinlere henüz yabancıdır (Postman, 1995: 29-30).

Batıda çocukluğun tarihine ilişkin çalışmalar 1960 yılında Philippe Aries çalışmalarıyla Fransa’da başlamış sonra Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de hız kazanmıştır (Onur, 2007: 174). 6. ve 15. yüzyıl arasında çocukluk, insan yaşamında kendine özgü bir dönem olarak algılanmamış, aksine bebeklik dönemini tamamlayan çocuğun yetişkinlerin minyatürü olarak kabul edildiği bir düşünce yapısıyla temsil edilmiştir. Philippe Aries “*Çocukluğun Yüzyılı*” adlı eserinde, 12. yüzyıla kadar Orta Çağ sanatında çocuklara yer verilmediğini, çocukluk anlayışının yeni bir icat olduğunu ifade etmiştir. Çünkü bu yüzyıllarda çocuk ve yetişkin arasındaki farklılık henüz toplum tarafından algılanmamıştır. Heywood (2003: 17-18) bu düşünceye karşı çıkmış; Orta Çağ’ın özellikle dini konulara odaklanmasından dolayı birçok konuyu dışarıda bıraktığını belirterek, Aries’in çocukluk konusunda hiçbir bilincin oluşmamış olması savını aceleci bulmuştur (akt Erbay, 2019: 18-19). Wilson’a göre ise, Aries’in çocuğu araştırırken bugünün bakış açısı ile konuya yaklaşması beraberinde doğru olmayan düşünceleri getirmiş; Wilson, Orta Çağ’a ait malzemeler arasında modern çağa ilişkin çocuk figürünün bulunamamasının normal karşılanması gerektiğine dikkat çekmiştir. Ona göre geçmişte bugünden farklı bir çocuk anlayışı olduğunu kabul etmek ve o farklılıklar çerçevesinde çocukluk anlayışını aramak daha yerindedir (Onur, 2005: 27).

13. yüzyılda ölen çocukların cinsiyeti kayda geçirilmezken, 14. yüzyılın sonlarına kadar çocukların uzun yıllar hayatta kalabileceği düşünülmediğinden, onlar anne ve babalarının vasiyetnamelerinin dışında tutulmuşlardır. Çocukluk düşüncesinin oluşmasında yetişkinlerin dünyasının değişmesinin etkisi son derece fazladır. 15. yüzyılda matbaanın ortaya çıkması, yetişkinliğe dair yeni bir anlayışı gerektiren simgesel dünyayı yaratmıştır. Bu çerçevede meydana gelen yetişkinlik tanımı, çocuğu dışlayarak, onlara yerleşebilecekleri yeni bir dünyanın yaratılması fikrini ortaya atmış, bu yenedünya ‘*çocukluk*’ olmuştur (Postman, 1995: 31-33).

Hristiyanlığının doğuşunun ardından düşküne yardım etme, güçsüzün yanında olma ve acıma duyguları toplumda yayılmış; öldürme, zina gibi suçlar büyük günahlar arasında yer almıştır. Özünde Tanrı korkusu yatsa da yetişkinler çocuklara karşı daha merhametli davranmaya başlamıştır. Kimsesi olmayan çocuklar kilise nezaretine alınarak eğitilmiş zaman zaman burada da kötü muameleye maruz kalmışlardır. İncil’e göre çocuklar günah ürünleri olarak görüldüğünden, ailelere onları günahlardan uzak tutmak için dövme yetkisi verilmiştir. Dayak ve şiddete maruz kalan çocuk hayatını kaybettiğinde ise ölmüş sayılmamış, kurtulmuş birey olarak düşünülmüştür. Yeniden doğuş döneminde İtalya’da dünyaya gelen çocukların enselerine kızgın demirler basılarak onlara eziyet edilmiştir. Romalılar bebekleri güçlü ve dayanıklı olsunlar diye soğuk suya batırılıp çıkarmış; İtalya’da kilise korosunda şarkı söyleyen erkek çocukların seslerinin bozulmasını engellemek adına iğdiş edilmesi uygun bulunmuştur. İslam dinine bakıldığında ise çocuk hakları korunmuş; yetim çocuklara kardeş gibi davranılması gerektiği ifade edilmiş ayrıca onların mallarına el sürülmesinin haram olduğunun altı çizilmiştir. Çocuğun anne ve babaya itaati ise olmazsa olmaz sayılmıştır (Yörükoğlu, 2007: 23-24)

16. yüzyılda çocuğun hem ev içinde hem de arazi işlerinde üretime katılması olağan karşılanmış, ev ile iş yerlerinin birbirinden ayrılmaya başlaması onların iş yükünü de arttırmıştır (Giddens, 1998: 118). Bu yüzyılda çocukluğa ilişkin görüşler değişmeye başlamıştır. Bu görüşler arasında çocuk yetiştirmenin etkili yolu olarak, çocuklara fiziksel cezalar verilmesi uygun görülmüş, bunun yanı sıra zaman zaman onlara sevgi gösterilmesi ve sevecen tavırlarla yaklaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Çocukların genel ihtiyaçları aileleri tarafından karşılanmış fakat onlara özel ilgi gösterilmemiştir. Çünkü bu dönemde “*çocukluk duygusu*” düşünülmemiş, çocukları yetişkin bireylerden ayıran temel özellikler saptanmamıştır. Bu nedenle çocukların Orta Çağ’da kendilerine

özgü kıyafetlerine, besinlerine ve oyuncaklarına rastlanmamıştır. Çocuklar 7 yaşına kadar süren bebeklik döneminin ardından yetişkinlerin dünyasına dâhil olmuşlar ve bu yaştan sonra “*minyatür yetişkinler*” olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Onur, 2007: 146- 148).

16. yüzyıldan önce çocuklar annesi veya dadısının sürekli ilgisine ihtiyaç duymadığı anda yetişkinler dünyasına adım atmış sayılmıştır. 16. yüzyıldan sonra ise “*çocukluk*” kavramı gelişme göstermeye başlamış, çocuğun yetişkinlerden farklı bir canlı olduğu düşüncesi Batı toplumunda 17. yüzyılda ortaya konmuştur. İlk kez bu dönemde çocuğun masum ve zayıf bir varlık olduğuna dikkat çekilmiş; onların tatlı, sevimli, komik yanları ön plana çıkmış ve onları koruma yetkisi yetişkinlere verilmiştir. Yetişkin dünyasından kopmaya başlayan çocukların giyim tarzı değiştirilmiş, onlar için özel kıyafetler hazırlanmaya başlanmıştır. Küçük kadınlar ya da küçük erkekler olarak resmedilmekten de vazgeçilen çocuklar için uygun oyunların tasarlanması ve onlara uygun kitapların yayınlanması yine bu dönemde gerçekleşmiştir. Çocuklar artık sanat eserlerinde küçük erkek ve kadınlar olarak tasvir edilmekten ziyade sadece çocuk olarak resmedilmişler, hatta çocuk figürleri sıradan hale gelmiştir. Gençlerin hayatına çocukluğun gelmesiyle beraber cinsel ilişkiler azaltılmış, çocuklar çalışma dünyasından uzaklaştırılarak eğitim ve okula yönlendirilmiştir (Franklin, 1993: 24). “*Batı Avrupa’da çocukluk anlayışında önemli bir değişim 16. ve 17. yüzyıllarda ortaya çıktı. Çocukluğun ayrı bir yaşam dönemi haline gelmesi; ekonominin tarımdan sanayiye kayması, orta sınıfın gelişmesi, ailenin yapısının ve rolünün değişmesi, çocuk ölümlerinin azalması, boş zamanların artması, ana-baba- çocuk ilişkisinde duygusal bağın önem kazanması gibi nedenlere bağlıdır. Aydınlanma çağına filozoflar çocukluk anlayışında ve çocukların eğitiminde yeni görüşler ileri sürdüler. Böylece farklı, kendine özgü, durağan değil gelişen bir çocukluk anlayışı ortaya çıktı. Kısacası insan çocukluğu keşfetti. Aslında çocuk hep vardı ama çocukluk yeniydi. Aynı anda çocuk bilimsel araştırmanın konusu olmaya da başladı*” (Onur, 1994: 4).

17. yüzyılın sonlarına kadar başta İngiltere olmak üzere dünyada okuryazarlık gelişme göstermiş; 18. yüzyıla gelindiğinde ise ortaya çıkan sanayileşme çocuğun korkulu rüyası haline gelmiştir. Büyük endüstri kentlerinin oluşmasıyla birlikte çocuklar ucuz iş gücü olarak görülmüş; bu dönemde şanslı çocuklar okula giderken, geriye kalanlar fabrikalardaki emeğin sermayesine dönüştürülmüşlerdir (Postman, 1995: 71-72). 17.

yüzyıla kadar bir kimsenin çocukluktan çıkmasının koşulu ekonomik bağımlılıktan kurtulması olarak görülmüştür (Tan, 1994: 17).

18 ve 19. yüzyıllarda büyük İngiliz endüstriyel makinesine yakıt atmakla görevlendirilen çocuklara son derece sert davranılmış, toplumun farklı kesimlerinden gelen tepkiler neticesinde 10 yaşın altındaki çocukların maden ocaklarında çalışması kanunen yasaklanmıştır (Postman, 1995: 72). 18. yüzyılda devletin yasalarla çocukların koruyucusu olabileceği fikri yaygın değildir. Devlet bu noktada ailelerden yardım alarak, çocuk bakımıyla ilgili olarak onlarla iş birliği yapmıştır. Devletin böyle bir görevi üstlenmesinde Goethe, Voltaire, Dideraot, Kant, David Hume, Edward Gibbon, John Locke, Rousseau gibi düşünürlerin önemi son derece fazladır. Çünkü bu düşünürler çocukluk fikrinin yaygınlaştırılması gerektiğini savunmuşlardır (Postman, 1995: 76). 18. yüzyıl düşünürlerinden Locke'un belirttiği üzere, çocuk zihni doğar doğmaz boş bir levha yani *tabula rasa*'dır. Bu yüzden çocuğun zihnine yazılacak her bir bilgiden aile, öğretmenler ve devlet sorumludur. Ona göre ahlaki birtakım düşüncelerden yoksun, ayıp duygusunu bilmeyen ve eğitilmemiş bir çocuğun varlığı yetişkinlerin başarısızlığıyla açıklanmalıdır. Rousseau'ya göre ise çocuk; sadece bir amaç için araç haline getirilebilecek varlık değil aynı zamanda kendi içerisinde önemlidir. Aynı zamanda çocuğun entelektüel ve duygusal yaşamının da mühim olduğuna dikkat çeken yazara göre, entelektüel ve duygusal yaşamı anlamak için sadece çocukları eğitmek yetersizdir, çünkü çocukluk insanın doğa durumuna en çok yaklaştığı dönemdir (Postman, 1995: 77-79).

18. yüzyıl, insanın ve doğal olarak çocuğun doğuştan “iyi” olduğu, onun ilk günahın sembolü kabul edilmeyip, kötülüğün nedenlerinin toplumda arandığı bir dönemdir. Eğitim ile modern anlamdaki yurttaşın birbiri için vazgeçilmez olmaya başladığı yıllardır (Bumin, 1998: 9). Fakat eğitim hakkından bütün çocuklar eşit bir biçimde ve aynı anda faydalanamamış, ilk faydalanan orta sınıfın erkek çocukları olmuştur. Çünkü 18. yüzyılda çocukluk kadınları kapsamamıştır (Franklin, 1993: 26). 18. yüzyılda eğitimin önemi ön plana çıkmasına rağmen şiddet eğitim metodu olarak kullanılmıştır. Kısacası her kuşak kendisinden sonra geleni şiddetle korkutarak yıldırılmıştır (Yörükoğlu, 2007: 24).

19. yüzyılın başlarında bilim insanları, çocuklardan ziyade bebeklerle ilgili çalışmalara yönelmişler; özellikle Darwin'in 1877 yılında bir bebeğe ilişkin aldığı

notların derlemesi yayınlanmıştır. Çocuklarla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında genellikle, bu çalışmaların amacı yetişkin zihninin ve kökenlerinin açığa çıkarılması olmuştur (Burman'dan akt Mayall, 2019 7-8). 19. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde gelişmiş toplumlar çocuğa yoğun ilgi göstermiştir. 19. yüzyılda sonlarına kadar çocukluk dönemine ilişkin çocuklar için ayrı ve onları belirleyici tanımlar yapılmamış, çocuklar “küçük yetişkinler” olarak kabul edilmiştir. 19. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa’da yaşanan ekonomik ve sosyal dönüşüm farklı disiplinler aracılığıyla çocuk kavramının ele alınmasını sağlamış, özellikle kapitalist ilişkiler, çocuğa ilişkin tanımlamalarda farklılıklar olması gerektiğinin altını çizmiştir (İnan, 2016: 17). Ayrıca 19. yüzyılda bir nüfus büyümesi gerçekleşmiş; bu durum daha çok çocuğun dünyaya gelmesinden değil, doğanların ölmemesi ve uzun yaşaması ile ilişkilendirilmiştir (Giddens, 1998: 129).

19. ve 20. yüzyıllarda çocukluk konusunda; Locke’un *Protestan Çocukluk Anlayışı* ve Rousseau’nun *Romantik Çocukluk Anlayışı* ön plana çıkmıştır. Locke’un *Protestan Çocukluk Anlayışı*’na göre çocuk; eğitim, okur-yazarlık, ayıp, benlik denetimi gibi kavramlarla uygar bir birey olarak biçimlendirilebilecek varlıktır. *Romantik Çocukluk Anlayışı* açısından çocuk ise; biçimlenmemiş kişi değil, başlı başına sorun teşkil eden bozuk biçimli kişiliktir. Burada çocukluk iki zıt görüş üzerinden ele alınmıştır. Çocuğu “boş bir levha” olarak kabul edenler çocuğun gelişimi esnasında doğallığı reddederek cehalet ve çocukluğun iç içe geçtiğini ileri sürerken, Rousseau’ya göre ise insan eğitimle gelişebilmektedir (Postman, 1995: 79- 80). Locke, çocuğun toplumda bir birey olarak kabul edilmesini savunmuş fakat onların doğal öğelerinin düzeltilmesi gerektiğini ileri sürmüştür (Onur, 2005: 35). Bugün Locke’un görüşleri Amerika ve Avrupa’da sadece okullarda değil, çocuklara yönelik çeşitli kurum ve kuruluşlarda da işlerliğini sürdürmektedir (Postman, 1995: 82).

19. yüzyıl öncesinde Osmanlı Devleti’nde çocuğun ve çocukluğun yerini tarihsel bir perspektiften inceleyen yeterli sayıda doküman bulunmamaktadır. Tanzimat dönemine kadar var olan eserlerde tıpkı Batı’da olduğu gibi, çocuklar kendilerine özgü varlıklar olarak kabul edilmediğinden, onların özel alanları ve giyim tarzı olmadığından “minyatür yetişkin” algısının desteklendiği görülmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra özellikle üst-orta sınıfa mensup ailelerin çocuklarına Avrupa’dan oyuncaklar getirdiği ve çocukların bilimsel/edebi eserlere konu edinildiği bilinmektedir. Buna paralel olarak özellikle Tanzimat’ın ilanından sonra eğitimde yaşanan gelişmeler gözle görülür

biçimde artmış; örneğin, 1869'da Fransız eğitim sistemi incelenerek sınıflandırma sistemiyle oluşturulan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile birlikte ilköğretim kızlar ve erkekler için zorunlu hale getirilmiştir. Her mahalle ve köyde okullar açılarak çocukların eğitim görmesi arzulanmış ama istenilen hedeflere günün koşulları nedeniyle tam anlamıyla ulaşılamamıştır. II. Meşrutiyet'in ilanına kadar olan dönemde çocuklar için hazırlanan yayınlarda öne çıkanlar “*otorite*” nin belirlediği biçimde çocukların eğitilmesi meselesidir. Bu doğrultuda eğitim alanların ödülü ise gelecekte devlet görevi üstlenerek saygın bir konuma gelecek olmalarıdır. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra “*çocukluk*” kavramı da değişmeye başlamış, çocuklar kamusal özneler dönüşerek “*minyatür yetişkinler*” olmaktan uzaklaşmışlardır. Onlar artık “*küçük yurttaşlar*” olup politik beklentiler açısından çocuktan daha fazla bir şeydirler ve bu özelliklerini keşfedilmesiyle birlikte de politik amaçlar için nesneleştirilmişlerdir (Öztan, 2019: 34-45).

20. yüzyıl çocukluğun altın çağı olarak tanımlanmış; bu yüzyıldaki teknik buluşlar, gelişmeler ve artan refah seviyesi çocukların kaderini de değiştirmeye başlamıştır. Tıp bilimindeki yenilikler çocukların aile ortamında sağlıklı bir biçimde yetişmesinin önünü açmış; ilköğretimin yaygınlaştırılması ve zorunlu hale getirilmesiyle çocuklar eğitim hakkına resmi olarak kavuşmuştur (Yörükoğlu, 2007: 237). Bu yüzyılda çocukluk tartışmalarına Sigmund Freud ve John Dewey isimleri damga vurmuştur. Freud'a göre, çocuğun zihni yadsınamaz ve o zihnin kendine has içeriğinin olduğunu da kabul etmek gerekir. Ona göre, çocukların cinselliği vardır ve onlar kompleksler ile içgüdüsel ruhsal tutkulara sahiptirler. Ayrıca zihin “*boş bir levha*” değildir, doğanın istekleri bir dereceye kadar dikkate alınmalıdır. Çocuğun ailesi ile arasındaki ilk etkileşimleri çocuğun ileride nasıl bir yetişkin olacağına dair ciddi bir etkiye sahiptir (Postman, 1995: 83- 84).

Eski dönemlerde bir çocuğun kaderi annesinin kaderine sıkı sıkıya bağlıdır; her ikisi de konum olarak kölelerden biraz daha iyi koşullarda yaşayan insanlar olarak düşünülmektedir. Fakat bu durum yine de onların dövülmesine, satılmasına, istismar edilmesine ve ağır koşullarda çalıştırılmasına engel olmamıştır. Babaların oğulları üzerindeki egemenliği ölünceye dek sürerken; kız çocuklarında bu durum kız evlenene kadar sürdürülmüş; evlilikten sonra o denetleme ve baskı yetkisi kocaya verilmiştir. Çocuk kavramı üzerinde düşünülmendiği ve çocuğun farklı özelliklerinin açığa çıkarılmadığı dönemden bugüne kadar çocuklar fiziksel, psikolojik ve ekonomik olarak sömürülmüştür (Özdemir, 2012: 11). Buraya kadar çocukluğun tarihine bakıldığında,

aslında çocukluğun geçmiş dönemlerde son derece zorlu süreçlerden geçtiği görülmüş, ne yazık ki çocukların içinde bulunduğu koşullar hâlâ tümünden iyileştirilememiştir. Tüm bu düşüncelerden yola çıkılarak, çocukluk kavramının uzun bir tarihsel süreçten geçtiği ve geçmiş dönemlerde de çocuktan bahsedildiği, fakat çocukluk anlayışının bugünden çok farklı olduğu ifade edilmelidir. Çünkü artık 21. yüzyılda çocukluk, kendine has özel durumları ve ayrıcalıkları olan gelişme çağı olarak adlandırılan bir süreçtir. Çocuklar yetişkinlerin küçültülmüş hali olmamakla beraber çevresini algılayış biçimi ve yorumlaması gibi özellikleriyle yetişkinlerden farklı kategoridedir. Onlar bağımlıdır ve diğer insanlardan anlayış beklemektedirler. Onların, anne ve babalarının kendilerine sağladıkları yaşam ortamında güvende olmaları gerekmektedir. (Yörükoğlu, 2007: 240-241).

21. yüzyılda çocuğun doğanın bir ürünü ve toplumsal bir yaratı olduğu düşüncesi artık klasikleşmiştir. Aileler kendilerine özgü çocuk yetiştirme yöntemleriyle de modern çocukluk algısının oluşmasına katkı sunmuşlardır (Onur, 2005: 527). Günümüz modern çocukluk algısında; onların kendilerine ait çeşitli özelliklerinin olduğu (zekâ, kavrama, bedensel güç, fiziksel donanım vs.), özel ilgiye muhtaç oldukları, aile içerisinde şekillenerek topluma karıştıkları düşünceleri yer almaktadır. Çocuklar aileyi tamamlayan neşe kaynaklarıdır.

Postman, 1960'lı yıllardan bu yana çocuk tarihine ilişkin yapılan araştırmaların temelinde, çocukluğun yok oluş sürecine yeniden girmesinin yattığını ifade etmektedir (1995: 89- 104). Çocuklar ve yetişkinler arasındaki farklar aslında bugün başta medya aracılığıyla yeniden ortadan kaldırılmaktadır. Günümüzde çocuk kıyafetleri, tavırları, dil kullanımları, tutum ve davranışları yetişkinlerinkilerden farklı değildir. Aslında medya bu bakımdan çocuk ve yetişkin arasındaki farkları ortadan kaldırarak yeniden 14. ve 15. yüzyıldaki iletişim ortamına dönüşün önünü açmıştır. Medya, gizli kalması gereken her şeyi ortadan kaldırmış (cinsellik, küfür, hakaret vs.); yetişkin dünyasındaki şiddetin, sıkıntının, bozulmanın ve güvensizliğin sergilendiği alan haline gelmiş, yetişkinlerin cinsel fantezilerinde çocukların yeniden kullanıldığını açığa çıkarmıştır (Tan, 1994: 25).

Günümüzde ön yargılardan arınmış nesnel bir çocuk kavramı oluşmuşsa, bunu eğitim ve hukuk alanında meydana gelen yeniliklerle bağdaştırmak gerekmektedir (Yörükoğlu, 2007:239). Fakat yine de çocuk, içerisinde yaşadığı tüm çağlarda çeşitli

sorunlarla karşılaşmış, her ne kadar bunların üstesinden gelinmeye yönelik çalışmalar yapılsa da sorunlar tam anlamıyla giderilememiştir.

Yukarıda çocuğun çeşitli bakış açılarından tanıımı yapılarak, tarihsel süreçteki yerine değinilmiştir. Hukuksal açıdan çocuk kavramı ise iki farklı anlamda ele alınmaktadır. Birinci anlamda çocuk, evlattır; bu anlam çocuğun ebeveynleriyle olan soy bağına gönderme yapmaktadır. İkinci anlamda ise çocuk; özel korumaya alınan, kendisine özel haklar ve ayrıcalıklar tanınan, en önemlisi yetişkin olmayan insandır, yani “*küçük*”tür (Özer Taşkın, 2006: 6). Bu çalışmada, ikinci anlamda kullanılan çocuk kavramı ele alınmıştır.

2.2. ÇOCUK HAKLARI

Var olan ekonomik düzen tüm dünyada güçsüzün ezilmesine, yoksulluğun artmasına, ayrımcılığın ve eşitsizliğin yayılmasına hizmet etmiştir. Küreselleşen dünya ile birlikte bu durumdan en çok etkilenen kesim ise çocuklardır. Bu etkileri en aza indirmek ya da ortadan kaldırmak amacıyla düzenlenen çocuk hakları, çocuğun yüksek yararını gözetmeyi ve onların uygun koşullarda yaşamlarını sürdürmelerini öngören düzenlemeleri kapsamaktadır.

Çocuk haklarının tarihsel süreç içerisindeki gelişimi incelendiğinde; birçok düşünür çocukların geçmişte ya hiçbir hakkının olmadığını ya da sınırlı haklarının olduğunu savunmaktadır. Hobbes, çocukların anne ve babalarının denetiminde olduğunu ve hiçbir doğal hakkının olmadığını ileri sürerken; Locke bunun tersini ifade ederek, çocukların doğal haklarının varlığından bahsetmektedir. Fakat o da, bu doğal hakların kullanımının bile yetişkin aklıyla mümkün olduğunu dile getirmektedir. Mill, çocukların tam anlamıyla akıl sahibi olmadığı için özgürlüklerden uzak tutulmaları gerektiğini vurgularken anne ve babaların onları korumakla yükümlü olduğuna dikkat çekmektedir (Hill ve Tisdall’dan akt Erbay, 2019: 28). Tüm bu olumsuz ve karamsar bakış açılarına rağmen çocuk hakları bugün (uygulamada sorunlar yaşansa da) tüm dünyada kabul görmektedir.

Çocuk hakları aslında insan haklarının genişletilmiş halidir. Çocuklar insan haklarının yanı sıra çocukluk denilen statünün onlara sunduğu birtakım özel haklara da sahiptir. Bu düzenlemenin yapılmasının nedenleri arasında; çocukların gelişimlerinin özel bir evre olarak kabul edilmesi, görüşlerinin bazen dikkate alınması bazen

alınmaması, oy haklarının bulunmaması, siyasal süreçlerde yer almamaları, kendi haklarını kullanırken adli sistemlerden yararlanma noktasında baş etmek zorunda kaldıkları problemler, hak ihlali gerçekleştiğinde hukuki süreci başlatamamaları ve haklarını koruyan örgütlere ulaşmalarının sınırlandırılması gibi etmenler yer almaktadır (Koman, 2011: 33-34). Bu noktada en önemli görev devlete düşmektedir, çünkü çocukları ailelerinin, patronlarının ve çevresindeki yetişkinlerin sömürsünden koruyan o olması gerekmektedir. ‘*Sosyal Devlet*’ ilkesinin benimsenmesiyle devletler ekonomik, sosyal ve bilgisel yönden zayıfların savunucusu ve koruyucusu olmayı kabul etmekte (Serozan, 2000: 26-27), bu noktada çocukların yetişkinlerden ayrı bir hukuka tabi olması gerekliliği ile hareket etmeyi de onaylamaktadır.

Çocuk hukukunun başlıca konusu çocuk hakları olup, bu hakların 18 yaşından küçüklere adalet eliyle uygulanmasını sağlamaktır. Çocuk haklarının ortaya çıkmasının temel nedeni onların özel gereksinimleri olduğuna ilişkin fikirlerdir. “*Çocuk haklarının tarihçesi, çocuğun üzerinde serbestçe tasarruf edilebilir, devir ve terk edilebilir, hatta öldürülebilir bir “nesne” olmaktan çıkarılıp, haklara ehil, kişilik sahibi bir “özneye” dönüştürülmesinin serüveni olarak özetlenebilir*” (Serozan, 2000: 10).

Çocuk hakları konusu, ihtiyaç temelli değil hak temelli bir bakış açısıyla ele alınmalıdır. İhtiyaç temelli yaklaşım ile hak temelli yaklaşım arasında belirgin farklılıklar vardır çünkü. İhtiyaç temelli yaklaşımda hesap verilebilirlik yoktur ve dolayısıyla devletler için yasal bir zorunluluk söz konusu değildir. Hak temelli yaklaşım ise ihtiyaçlardan doğmuştur fakat hesap verilebilirlikle yasal ve etik kaideleri barındırmaktadır. Bu yaklaşımla insanlar haklarını aramaları konusunda cesaretlendirmekte, böylelikle hak sahipleri ihtiyaç temelli yaklaşımdaki gibi hayır kurumlarının nesnesi değil, yasal haklarını arayan bireyler olarak görülmektedir (Save the Children’dan akt Erbay, 2019: 29).

2.2.1. Çocuğun Temel Hakları

Çocuğun temel hakları “*insan*” sıfatı ile yararlanabileceği insan haklarından ve siyasal seçme ve seçilme hakkı gibi yurttaş haklarından oluşmaktadır (Serozan, 2000: 27). Fakat dünyanın geneline bakıldığında çocukların ve gençlerin; politikaları etkilemek, yasaları şekillendirmek veya temsilcileri seçmek gibi önemli demokratik haklardan

nadiren yararlandığı bilinmekte (Wall, 2011: 86) ve çocuk haklarının olması gerektiği düzeye ulaşamadığı kabul görmektedir. Çocuk hakları günümüzde de en geniş kapsamıyla Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer almaktadır. Bu sözleşmeye göre çocuğun hakları genel başlıklar altında sıralanacak olursa; Hayatta kalma ve gelişme hakkı, katılım, eşitlik ve ayırım gözetmeme hakkı, çocuğun yüksek yararı ve korunma hakkıdır.

2.2.1.1. Hayatta Kalma ve Gelişme Hakkı

Hayatta kalma hakkı tüm bireylerin dünyaya gelmekle kazandığı bir haktır. Bu hak olmadan diğer hakların kullanılması söz konusu değildir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi ile taraf devletler, çocuğun hayatta kalması için her çeşit çabayı göstermekle sorumlu tutulmuştur. Bir çocuğun gelişme hakkı ise onun sadece yetişkin bir birey görünümü kazanma sürecinden ibaret değildir. Bu aşamada çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki, psikolojik ve toplumsal gelişiminin, insanın saygınlığı ile uyumlu biçimde gerçekleşmesi gerekmektedir (Kurt, 2016: 112). Sözleşmeyi kabul eden devletlerin çocukların yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarını korumak için yerine getirmek zorunda olduğu görevler şunlardır:

- *“Her çocuğun doğuştan sahip olduğu yaşama hakkını tanıyacak, çocuğun yaşaması ve gelişmesi en geniş ölçüde güvenceye alınacaktır.*
- *Çocukların kendi esenlikleri ile bağdaşan her türlü bilgiye ulaşma hakları güvenceye alınacaktır.*
- *Çocuğu yetiştirmenin ilk önce ana babaya ait olduğu esasından hareket ederek, onlara bu doğrultuda gerekli desteği sağlayacaktır.*
- *Çocuğun mümkün olan en üst sağlık standardına ulaşmasına özen gösterecektir. Temel ve önleyici sağlık bakımına ve çocuk ölümlerinin azaltılmasına özel önlem verecektir.*
- *Bütün çocuklara en azında ilköğretim düzeyince ücretsiz ve zorunlu eğitim olanakları sağlanacaktır.*
- *Çocuğun kişiliğinin ve becerilerinin, yetişkin olduğunda etkin bir yaşam sürmesini sağlayacak biçimde geliştirilmesine yönelik eğitim verecektir.*

- *Çocukların boş zaman, oyun, kültürel ve sanatsal etkinliklerle katılma haklarını gerçekleştirecektir*” (Özdemir ve Ruhi, 2018: 24-25).

Bu haklar, çocuğa hayatta kalması için elverişli bir ortam sunulması ve çocuğun bu ortamda yaşaması için gerekli koşulların ona sağlanmasını güvence altına alan Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin çeşitli maddelerinden oluşmaktadır.

2.2.1.2. Katılım, Eşitlik, Ayrım Gözetmeme Hakkı

Tıpkı yetişkin bireyler gibi çocukların da kendi düşünce, görüş, istek ve taleplerini özgür bir biçimde ifade etme hakları vardır. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 12. maddesi çocuğun kendisini ilgilendiren tüm konularda serbestçe fikirlerini ifade etme hakkına sahip olduğuna dikkat çekmekte; çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine göre ona gereken özenin gösterilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (<https://www.unicef.org>). İlk kez Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde yer alan katılım hakkı; “*çocuğun ailede ve toplumda etkinlik kazanmasını sağlamaya yönelik haklardır*” (Özdemir ve Ruhi, 2018: 5).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi çocuğun katılım hakkının özellikle şu durumlarda ön plana çıkmasını vurgulamaktadır; “*Genel politikaların belirlenmesinde, aile ortamında, çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalınmada, medyada, okul ortamında*”. Çocuğun katılım hakkını kullanabilmesi için yetişkinlerin onları desteklemesi ve onların bağımsız bireyler olduklarını kabul etmesi son derece önemlidir (Erbay, 2019: 33-34).

Kanun önünde ve uygulamalarda tüm insanlar eşittir ve ayrım yapılmaksızın aynı haklara sahiptir. Bu bağlamda Anayasa’nın 10. maddesinde eşitlik hükmünden şöyle bahsedilmektedir; “*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir*”. Eşitlik ve ayrım gözetmeme ilkesi Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 2. maddesinde şöyle yer almaktadır: “*Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayrım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları*

nedeniyle her türlü ayrıma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar” (Erbay, 2019: 32).

2.2.1.3. Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi

“Çocuğun yüksek yararı ilkesi çocuk hukukunun en temel ilkesidir” (Özer Taşkın, 2006: 18). Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin madde 3/ fıkra 1’i şöyledir; “Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar ve yasama organları tarafından gerçekleştirilip çocukları ilgilendiren tüm etkinliklerde çocuğun yararı ana fıkri oluşturur”. Aynı sözleşmenin 18 maddesinde şöyle bir ibare yer almaktadır; “Ana baba ve vasi her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler” (Serozan, 2000: 48).

Çocuğun yüksek yararı ilkesi, onun her koşulda menfaatinin gözetilmesini, menfaat çatışmaları yaşandığı zamanlarda da çocuğun yanında olunması gerektiğini savunmaktadır (Özer Taşkın, 2006: 21). Kısacası çocuğun yüksek yararı, bir haktan çok çocuğun tüm haklarının yaşama geçirilmesi bağlamında değerlendirilmelidir (Erbay, 2019: 32). Bu kavram çocuk lehine pozitif ayrımcılık yapmayı ifade etmektedir. Çocukların kendilerine tanınan bu haklardan mahrum bırakılmaksızın hayatını sürdürmesi gelecek dönemde sağlıklı ve güçlü ailelerin ortaya çıkmasını sağlayacak, bu da beraberinde güçlü ve sağlıklı toplumu getirecektir.

2.2.1.4. Korunma Hakkı

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 19. maddesine göre çocuklar; istismar, ihmal ve her türlü riskten korunmalı ve devletlerin çocukları bu tehlikelerden korumak için önlem alması gerekmektedir. Çocuğun bu noktada asıl sorumluluğu anne ve babaya aittir, fakat anne ve baba bu sorumluluğu yerine getiremeyecek durumda ise devlet aileye destek sağlamakla yükümlüdür. Çocuğun yüksek yararının söz konusu olmadığı durumlarda anne ve babasından ayrılmaması gerekmektedir. Sözleşmeye taraf devletlerin çocuğun bedensel ya da zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimal, ihmal ya da ihmalkâr muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitimsel tüm önlemleri alması gerekmektedir (<https://www.unicef.org>). Korunma hakkı kapsamında; ihmalden, istismardan, şiddetten, sömürüden korunma, işkence ve özgürlükten alıkoymaya ilişkin

korunma, kurum bakımının en son çare olarak görülmesi, aile birleşmelerine öncelik ve kolaylık sağlanması, engellilerin yaşama dâhil edilmesi, çocuk kaçırmalarının önüne geçilmesi, çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimini engelleyecek nitelikte işlerden uzak tutulması, adil ve eşit bir biçimde yargılanmanın yanı sıra çocuğa özgü yargı sürecine ilişkin bir dizi başlık yer almaktadır (Kurt, 2016: 112- 113).

2.2.2. Çocuk Niçin ve Neyden Korunmalıdır?

Çocuklar bedensel, zihinsel, ekonomik ve sosyal yönden güçsüzdürler ve yetişkinlerin gözetiminde hayatlarını sürdürmek zorundadırlar. Onların haksız ve keyfi baskılara direnebilecek ne fiziksel, ne de psikolojik güçleri vardır; aynı zaman da haklarını savunacak donanımda da değillerdir. Bu noktada ailelere, devlete, sivil toplum kuruluşlarına ve medyaya önemli görevler düşmektedir. Çünkü bir toplumun geleceğinin sağlam temellere oturtulabilmesi, yarının toplumsal yapısını oluşturacak çocukların beden ve ruh sağlığının hem toplumsal hem de hukuki açıdan korunmasıyla doğrudan ilişkilidir.

Hukuki açıdan çocuk kavramı, bedensel ve cinsel olgunluktan ziyade düşünsel olgunluğu dikkate almaktadır. Kız ve erkek çocukların da bu olgunluğa 18 yaşında ulaştığı kabul edilmektedir. Çocukların hukuki açıdan korunmasının nasıl sağlanacağı sorusunun yanıtları yine onlara tanınan özel haklar kapsamındadır. Bu haklar; askerlikten uzak tutulma, aileden uzaklaştırılmama, kendilerinden kimlik bilgileri ve soy bağlarının esirgenmemesi, yetim aylığı bağlanması, temel öğrenime katkı isteme, önemli konularda görüşlerine başvurulması, olur verme, cezai ve hukuksal sorumsuzluk şeklindedir (Serozan, 2000: 5-6). Fakat bilindiği üzere çocuklar gereksinimleri ve çıkarları bağlamında uzun yıllar arka plana itilmiş canlılar olarak yaşamışlardır. İnsanın ufağı olarak düşünölmeleri onlara türlü işlerin yaptırılmasına zemin hazırlamıştır. Çocuklar hâlâ gündelik yaşamda çeşitli tehlikelerle baş etmek zorunda kalmaktadır. Bu zorluklar arasında; fiziksel, cinsel ya da psikolojik istismar, aile içi şiddet, eğitim hakkına ulaşamama, ucuz işgücü olarak kullanılma gibi sorunlar başta gelmekte ve bu olaylar çoğunlukla medya aracılığı ile duyurulmaktadır.

Çocuğun istismarı özünde insan hakkı ihlalidir. İstismar türleri arasında çocukların üzerinde bıraktığı somut izlerden dolayı tanımlanması ve belirlenmesi en kolay olan

istismar türü fiziksel istismardır. Bu istismar türünde çocuk kaza olmaksızın fiziksel olarak şiddet görmekte ve bu şiddete ilişkin izleri vücudunda taşımaktadır. Aydın'a göre fiziksel istismar, herhangi bir kaza durumu söz konusu olmaksızın çocukta yaralanma, yanma, zehirlenme, kırık-çıkık veya ölümle sonuçlanan her türlü kasıtlı erişkin davranışlarını kapsamaktadır (Aydın, 1997: 107). Toplumun temelini derinden sarsan bu şiddet türü, çocuğun sağlıklı bir birey olarak yetişmesinin önünde ciddi bir engeldir.

Cinsel istismar, bir çocuğun yetişkin tarafından cinsel doyuma ulaşmak amacıyla sömürülmesidir. Ayrıca bu istismar türünün gözle görülebilir belirtileri çoğunlukla mahrem yerlerde olduğundan, fiziksel istismara göre saptanması daha zordur. Cinsel istismar çocukta kısa ve uzun süreli bir takım olumsuz etkiler yaratmakta (Polat, 2017: 97), çocuğun hayat boyu travma yaşamasına neden olmaktadır. Çocuğun cinsel istismarı ensest, pedofili ve çocuk pornografisi gibi türlere ayrılmaktadır.

Bu bağlamda ensestin birden fazla tanımı olduğu görülmektedir. Her disiplin bu kavramı kendi çalışma alanına göre yeniden düzenlemiştir. Ensest en genel tanımı itibariye, aile içerisinde fiziksel gücü çocuktan daha fazla olan kişi ya da kişilerin çocuğu cinsel yönden sömürmesidir. Ensest; birbiriyle evli olanlar dışındaki aile bireylerinin kendi aralarında sözlü, fiziksel, görsel her türlü erotik davranışı kapsamaktadır (Justice ve Justice'den akt Çavlin Bozbeyoğlu vd. 2010: 5). Yasalar incelendiğinde ensest kan bağı ile ilişkilendirilmiştir. Fakat eniştenin çocuğa uyguladığı cinsel sömürü de ensest olarak tanımlanmakta, ensest aile içinde çocuğun cinsel yönden istismarını ifade etmektedir. Her ne kadar bu konuya ilişkin ülkeden ülkeye kanunlar değişse de ensest ciddi bir suçtur.

Pedofili, kriminal ya da adli bir kavramdan ziyade bir tanıdır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre pedofili; bir çocuğun tam olarak anlayamadığı, yeterli bilgi ve gelişime sahip olmaksızın rıza vermeyeceği, kanunlara ve toplumun sosyal tabularına aykırı bir biçimde herhangi bir cinsel aktiviteye dâhil olmasıdır (Polat, 2017: 207). En az 6 ay boyunca bir şahısta, ergenlik dönemine girmemiş bir çocukla ya da çocuklarla cinsel eyleme girişime düşüncesi ya da fantezisinin yineleyici bir biçimde tekrar etmesi halidir (Bulut, 2016: 281). Bir kişiye bu tanının konulabilmesi için kişinin en az 16 yaşında olması ve istismar mağduru çocukla arasında 5 yaş olması gerekmektedir (Polat, 2017: 212).

Pornografi kelimesi; “Seks ve/ veya genital organların suiistimal ya da bayağılaştırılmayla birlikte teşhirini birleştiren ve bunu yaparken böylesi bir davranışı onaylayan, hoş gören veya teşvik eden materyal” (Russel’den akt Yalom, 2002: 203) olarak tanımlanmaktadır. Bu materyallerin tamamının içeriği cinsellikle ilgili olduğundan, bunlara çocukların erişiminin engellemesi gerekmektedir. Çocuk pornografisi çocukların cinsel istismarını içeren film ve fotoğrafları kapsamaktadır. Üçüncü şahısların cinsel tatmin sağlaması amacıyla yayınlanan bu görüntüler, yasal olmamakla beraber hem ulusal hem de uluslararası platformda suç teşkil etmektedir. Bu görsel malzemelerin çekilmesi, üretilmesi, yayılması, izlenmesi, paylaşılması ağır cezalara tabi kılınmasına rağmen önüne henüz tam anlamıyla geçilememiştir (Ziyalar ve Salihoğlu, 2011: 192).

Ensest, pedofili, çocuk pornografisi gibi suç teşkil eden eylemler çocukta duygusal istismara da neden olmaktadır. Her ne kadar çocuğun psikolojik olarak kendisine yönelik olumsuz sözlerle incitilmesi duygusal istismar olarak ifade edilse de, duygusal istismar diğer istismar türleri ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Azarlama, hakaret etme, küçük düşürme, tehdit etme, suçlama, ona küsme, yokmuş gibi davranma, çocukla alay etme bu istismar türünden bazılarıdır. (Özdemir, 2012: 45). Duygusal istismarın temelinde çocuğun psikolojik olarak hasar görmesi yer almaktadır. Bu hasarın oluşumunda iki etmen ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; çocukların kendilerine bakmakla yükümlü olan kişilerin onları olumsuz etkileyen tutum ve davranışlarına maruz kalmasıdır. İkincisi de, çocuğun ihtiyaç duyduğu ilgi, sevgi ve bakımın ona sunulmamasıdır. Duygusal istismara uğramış bir çocukta cinsel ve fiziksel istismarda olduğu gibi somut fiziksel bulgular yoktur. Fakat cinsel ya da fiziksel istismara uğrayan çocuk aynı zamanda duygusal istismara da maruz kalmıştır (Polat, 2017:259). Duygusal istismarda incinen çocuğun bedeni değil, ruhudur.

Ekonomik istismar, çocuğun eğitim almak yerine tıpkı yetişkin gibi çalışarak aile ekonomisine katkı sağlamasıdır. İhmal kavramı ise, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin bu yükümlülüğü yerine getirmemesi, beslenme, giyim, barınma, tıbbi bakım ve gözetime yönelik temel ihtiyaçlarının karşılanmamasının yanı sıra; çocuğun duygusal ihtiyaçlarının aile içinde karşılanmaması veya ona bakmakla yükümlü olan kişilerden gerekli ilgiyi görememesidir (Yenibaş ve Şirin, 2007: 41). Pasif çocuk istismarı olarak da adlandırılan ihmal, ana-baba veya bakıcıların, çocuğun iyi yetişmesi, iyi durumda

olabilmesi için temel gereksinimleri (örneğin bakım, koruma, beslenme, giyim, tıbbi bakım, eğitim vs.) ona sunmaması olarak ifade edilmektedir (Polat, 2017: 281).

Çocuğun korunması gereken kişiler yabancılar olduğunda bu görev aile fertlerine düşmektedir. Fakat bundan daha zor olanı çocukların onlara kötü davranan ailelerine karşı korunmak zorunda kaldıkları durumlarıdır. Aile içerisinde çocukla ilgilenilmediğinde ya da ona duygusal, fiziksel ya da cinsel şiddet uyguladığında çocuk bu durumu çoğu zaman kendi eksikliği ya da suçu olarak kabul etmekte ve kendisini hırpalamaktadır. Bu durumda çocuğa destek olacak kişi onun güvenini kazanmış bir öğretmeni olabileceği gibi komşu, arkadaş ya da akraba da olabilmektedir. Bu kişilerin ilk görevi devlet yetkililerine gerekli bilgiyi vererek çocuğun korunmasına ön ayak olmaktadır. Çünkü suçu bildirmemekte bir suçtur. Serozan, hukukun bu noktada asıl işlevinin kendisini koruyabilecek, savunabilecek bireyleri değil; güçsüzleri, işçileri, kadınları, çocukları korumak olduğuna dikkat çekmektedir. Ona göre çocuk, eşitlik ilkesinde yetişkinlerden özel olarak kayırılmalı, gözetilip kollanmalıdır. Çünkü toplumdaki bozuk dengeler ancak bu şekilde düzeltilebilecektir (Serozan, 2000: 3-4).

2.2.3. Çocuk Haklarının Kısa Tarihi

Çocuk hakları konusu karmaşıktır ve mesele toplumsal soruların yanı sıra felsefi, ahlaki ve yasal soruları da barındırmaktadır (Franklin, 1993: 28). Çocukların korunması fikri 1900'li yılların başında onların fuhuş pazarlarına çıkarılmasının önlenmesi amacıyla ortaya atılmıştır. Ucuz çocuk işçiliğinin fabrikalarda ve madenlerde gece gündüz sömürülmesine karşı çıkış da yine 20. yüzyılın başlarına denk düşmektedir (Serozan, 2000: 16). Tamamlanmış bir yolculuktan ziyade hâlâ geliştirilmeye ve uygulanmaya çalışılan çocuk hakları tarihsel bir serüven olarak görülmekte, bahsi geçen serüven ise uzun ve sonu gelmemiş bir yolculuğu kapsamaktadır.

Uluslararası bildirgeler ve sözleşmelerle güç kazanan yolculuk belirli bir aşama kaydetmiştir. Bu bildirge ve sözleşmelerden öne çıkanlar 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, 1959 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, Türk Çocuk Hakları Bildirisi ve 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir (Erbay, 2019: 36).

2.2.3.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi

Çocukların uluslararası hukukta korunması fikri 20. yüzyılda ortaya çıkmış; anne ve çocukların uluslararası platformda korunmasına dair ilk resmi girişim 1912 yılında İsviçre’de gerçekleşmiştir. Bu ülkeyi Belçika takip etmiştir. Çocuğun korunması düşüncesinin temel amacı, farklı ülkelerde çocuklara dair hazırlanan yasaları ve yayınları genel bir başlık altında bir araya getirerek, ilerleyen yıllarda uluslararası bir anlaşma yapılmasının önünü açmak olarak ifade edilmiştir. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle bu planlar ertelenmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinin ardından Avrupa ve Uzak Doğu ülkeleri savaşın izlerinin çocuklar ve kadınlar üzerinde en fazla görüldüğü yerler olmuştur. Bu konuyla ilgili yapılması gerekenlerin tespiti ve uygulanması amacıyla Cenevre’de 1920 yılında Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği adlı örgüt kurulmuştur (<http://www.cocukhaklariizleme.org>). Ardından 1924 yılında toplam beş maddeden oluşan Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi yayınlanmış, çocuk hakları konusunda ilk yasal belge kabul edilen ve Türkiye Cumhuriyeti adına Mustafa Kemal Atatürk tarafından imzalanan Bildirge’nin maddeleri şöyle sıralanmıştır;

1. *“Çocuk, beden ve ruhen doğal biçimde gelişmesine olanak sağlayan şartlar içinde bulundurulmalıdır.*
2. *Acıkan çocuk beslenmeli, hasta çocuk tedavi edilmeli, fikren geri kalmış çocuk eğitilmeli, yoldan çıkmış çocuk doğru yola getirilmeli, terk edilmiş çocuk korunmalıdır.*
3. *Herhangi bir felaket anında yardım öncelikle çocuğa yapılmalıdır.*
4. *Çocuk hayatını kazanabilecek hale getirilmelidir ve her türlü istismara karşı korunmalıdır.*
5. *Çocuk yeteneklerini hemcinslerinin hizmetine adanacak bir ruh ve düşünce içerisinde yetiştirilmelidir”.* (Erbay, 2019: 36-37)

Bahsi geçen maddeler incelendiğinde hepsinde çocuğun üstün yararının gözetildiği görülmektedir. Mustafa Kemal Atatürk’ün bu Bildirge’yi bizzat imzalaması ise Türkiye Cumhuriyeti’nin çocuk haklarına verdiği önemi görmek bakımından önemlidir. Fakat bu bildiri II. Dünya Savaşı’nın çıkmasıyla uygulamaya konulamamış ve sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. 1945 yılında Birleşmiş Milletler Örgütü’nün kurulmasıyla beraber bildirinin canlanabilmesi için çözüm arayışları başlamıştır. 1948 yılında yayınlanan

Evrensel İnsan Hakları Bildirisi, herkesin hak ve özgürlüklerden; ırk, renk, cinsiyet ya da siyasi görüş, mülkiyet, doğuştan veya başka durumlardan kaynaklanan imtiyazlar dikkate alınmaksızın yararlanma hakkına sahip olduğuna dikkat çekmiş; çocuğa ayrıcalık tanımamıştır. Yalnızca 25. maddede anne ve çocukların özel bakım ve yardım alma hakları vurgulanmıştır (Yörükoğlu, 2007: 242).

2.2.3.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi

1950 yılına gelindiğinde çocuk haklarını daha sağlam ilkelere bağlayacağı düşünülen bir bildiri taslağı hazırlanmış ve bu bildiri taslağına gerekli düzeltme ve eklemeler yapılarak 20 Kasım 1959’da on temel ilkeden oluşan Çocuk Hakları Evrensel Bildirisi, Milletler Genel Kurulu’nda oy birliğiyle kabul edilmiştir (Yörükoğlu, 2007: 242-243). Bu bildiri çocukların şu temel haklarını içermiştir:

- *“1. İlke: Tüm dünya çocukları bu bildirgedeki haklardan din, dil, ırk, renk, cinsiyet, milliyet, mülkiyet, siyasi, sosyal sınıf ayrımı yapılmaksızın yararlanmalıdır.*
- *2. İlke: Çocuklar özel olarak korunmalı, yasa ve gerekli kurumların yardımı ile fiziksel, zihinsel, ahlaki, ruhsal ve toplumsal olarak sağlıklı normal koşullar altında özgür ve onurunun zedelenmeyecek şekilde yetişmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda çocuğun en yüksek çıkarları gözetilmelidir.*
- *3. İlke: Her çocuğun doğduğu anda bir adı ve bir devletin vatandaşı olma hakkı vardır.*
- *4. İlke: Çocuklar sosyal güvenlikten yararlanmalı, sağlıklı bir biçimde büyümesi için kendisine ve annesine doğum öncesi ve sonrası özel bakım koruma sağlanmalıdır. Çocuklara yeterli beslenme, barınma, dinlenme, oyun olanakları ile gerekli tıbbi bakım sağlanmalıdır.*
- *5. İlke: Fiziksel, zihinsel ya da sosyal bakımdan özürlü çocuğa gerekli tedavi, eğitim ve bakım sağlanmalıdır.*
- *6. İlke: Çocuğun kişiliğini geliştirmesi için anlayış ve sevgiye gereksinimi vardır. Anne ve babasının bakımı sorumluluğu altında her durumda bir sevgi ve güvenlik ortamında yetişmelidir. Küçük yaşlarda çocuğu annesinden ayırmamak için bütün olanaklar kullanılmalıdır. Ailesi ve yeterli maddi desteği olmayan*

çocuklara özel bakım sağlamak toplumun ve kurumların görevidir. Çocuk sayısı fazla olan ailelere devlet yardımı yapılmalıdır.

- 7. İlke: Genel kültür ve yeteneklerini, bireysel karar verme gücü, ahlaki ve toplumsal sorumluluğu geliştirecek ve topluma yararlı bir üye olmasını sağlayacak eğitim hakkı verilmelidir. Bu eğitimde sorumluluk önce ailenin olmalıdır. Eğitimin ilk aşamaları parasız ve zorunlu olmalıdır.
- 8. İlke: Çocuk her koşulda koruma ve kurtarma olanaklarından ilk yararlananlar arasında olmalıdır.
- 9. İlke: Çocuklar her türlü istismar, ihmal ve sömürüye karşı korunmalı ve hiçbir şekilde ticaret konusu olmamalıdır. Çocuk uygun bir asgari yaştan önce çalıştırılmayacak, sağlığını ve eğitimini tehlikeye sokacak fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişmesini engelleyecek bir işe girmeye zorlanmayacak ve izin verilmeyecektir.
- 10. İlke: Çocuk ırk, din ya da başka bir ayrımcılığı teşvik eden uygulamalardan korunacaktır. Anlayış, hoşgörü, insanlar arası dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ortamında enerji ve yeteneklerini diğer insanların hizmetine sunulması gerektiği bilinciyle yetiştirilmelidir” (Erbay,2019: 37-40).

Bu ilkelerle, çocuğun mutlu ve huzurlu bir çocukluk dönemi geçirmesinin garanti altına alınması hedeflenmiş; anne, baba ve devlet çocuğun haklarının korunması noktasında duyarlı olmaya davet edilmiştir. Tüm çocukların din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin yaşama, gelişim, sağlık, eğitim gibi haklarının olduğu vurgulanmış, bu hakların kullanımıyla gelecekte duyarlı bireylerin yetişeceği öngörülmüştür.

2.2.3.3. Türk Çocuk Hakları Bildirisi

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi’nin doğrultusunda Türk Çocuk Hakları Bildirisi hazırlanmış; bu bildiri 28 Nisan 1963 tarihinde UNESCO Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir. Türk Çocuk Hakları Bildirisi’nin maddeleri şunlardır (Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuk Hakları İzleme Komitesi, 2013: 1).

- “İyi bakım, iyi yetiştirilme, ve çocuğa uygun bir eğitim, her yerde ilgi, sevgi ve yardım görme her Türk çocuğunun hakkıdır. Resmi, özel her kurum, her yurttaş

bu çocuk hakkını tanımak, eldeki olanaklarla onu gerçekleştirmek yükümlüğündedir. Sıkıntı içinde bulunan çocuğun kurtarılmasına öncelik verilir.

- *16 yaşından önce hiçbir çocuk resmi öğrenimden alıkonularak özel işlerde çalıştırılmaz. Hiçbir şekilde sömürülemez. Her ana baba; çocuğuna bakmak, onu bilgili, becerili ve en iyi şekilde yetiştirmekle yükümlüdür. Orta dereceli öğrenime devam etmeyenlerin, edemeyenlerin gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları için devlet kurslar açar. Ana babanın yeterli olmadığı durumlarda bu görev, çocuğun birinci derece yakın akrabalarına ve devlete düşer.*
- *İlköğrenimden sonra orta dereceli okullara devam etmeyenler, edemeyenler için teknik, tarımsal bilgi ve beceri kazandıran kurslar açılması ve bu kurslardan çocukların yararlanması için Milli Eğitim Bakanlığı, Belediye Başkanlığı ve muhtarlar işbirliği yapmakla yükümlüdür.*
- *Sakat ve uyumsuz çocukların iyileştirilmeleri, yaşama zorluğu çeken çocukların kurtarılmaları, durumlarına uygun bir meslek için kendi yaşamlarını kazanacak derecede başarılı ve güçlü yetiştirilmeleri ana baba ile birlikte devletin ve bu amaçla kurulmuş örgütlerin ödevidir.*
- *Çocuğun korunması ile ilgili yasalar öncelikle hazırlanıp çıkarılmalı, geciktirilmeden uygulanmalıdır”.*

Türk Çocuk Hakları Bildirgesi’nde ağırlıklı olarak anne, baba ve devletin çocuğa karşı sorumlulukları ele alınmıştır. Bu bağlamda çocuğun korunması, eğitiminin sağlanması ve topluma kazandırılması önce ailenin sonrasında da devletin görevidir.

2.2.3.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi/ Ana İlkeler ve Haklar

Çocuk hukukunu politika ve hukuk gündemine taşıyan Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye Cumhuriyeti tarafından 09.12.1994 tarihinde yasayla onaylanmıştır. Sözleşme Türkiye’de resmi olarak 27.01.1995 tarihinde, sözleşmenin 22184 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanması ile yürürlüğe girmiştir (Erbay, 2019: 42). Her yıl 20 Kasım tarihinin Dünya Çocuk Hakları Günü olarak kutlanması doğrudan bu sözleşme ile ilgilidir (Serozan, 2000: 36). Sözleşmeye taraf olan devletler kendi iç hukuklarını sözleşmeye paralel olarak düzenlemekle mükelleftirler (Berber, 1998: 129). Sözleşmeyi imzalayan ülkeler, kendi ulusal yasalarını incelemekle ve bu yasaların Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uyumlu

olmasını sağlamakla yükümlü hale getirilmişlerdir. Uyumu sağlamayan ülkeler uluslararası bir topluluğa hesap verme zorunluluğunu baştan kabul etmiş sayılmıştır (<http://www.cocukhaklariizleme.org>). “Çocuk Hakları Sözleşmesi salt bir iyi niyet bildirisi de değildir; altına imza atan devletleri bağlayıp yüküm altına sokan bir hukuksal bağittir. Sözleşmenin çocuğu ana babanın, işverenin ve devletin üzerinde dilediği gibi tasarruf edebileceği bir nesne olmaktan çıkarıp, bağımsız kişiliğe sahip onurlu ve saygın bir özneye dönüştürme sürecine ciddi bir katkıda bulunduğu da kuşkusuzdur” (Serozan, 2000: 37). Bu sözleşme bugün birçok ülkenin onayını almıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ülkeler çocuğa ilişkin konular üzerinde anlaşmaya varmış, üzerinde pazarlık yapılması mümkün olmayan standartlar belirlenmiştir. Belgeyle çocukların nerede doğduğuna, kim olduğuna, cinsiyetinin, dininin ya da sosyal kökeninin ne olduğuna bakılmaksızın bütün çocukların hakları tanımlanmıştır (<https://www.unicef.org>). Çocuk Hakları Sözleşmesi, imzacı devletlerin uluslararası platformda verdiği sözleri tutmasını amaçlamaktadır. Bu noktada zorlayıcı ve denetleyici bir mekanizma oluşturmuştur: Çocuk Hakları Komitesi. Komite belirli aralıklarla sözleşmeye taraf devletlerden raporlar almakta, komiteye erişimde hiçbir engel bulunmamaktadır (Tuncel Yazgan, 1998: 87). Sözleşmede yaklaşık 40 madde görülmektedir. Fakat bu maddelerin tamamı haklardan bahsetmemekte; çocuklara nasıl yaklaşılması, davranılması, onlara nelerin sağlanması ve onların standartlarının neler olması gerektiğini ifade etmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, şu temel ilke ve hakları ortaya koymaktadır:

- “On sekiz yaşın altındaki her insan çocuk sayılmalıdır. (m. 1)
- Çocuklar arasında dil, din, ırk, cinsiyet vb. nedenlerle ayrımcılık yapılamaz. (m. 2)
- Çocuğun onuru ve saygınlığı en üstün değerlerdir. (Başlangıç) Çocukların onuru kırılamaz; onlar asla küçük düşürülemez (m. 16)
- Çocuğun yaşama hakkına dokunulamaz (m. 6)
- Ölüm cezası yasaktır (m. 37)
- Çocuk kimliğinin ayrılmaz parçaları olarak belirli bir ada, yurttaşlığa ve nüfus kaydına sahip kılınmalıdır. (m. 7/ 8).
- Çocuğun aile yuvasında büyüme hakkı özel olarak korunmalıdır. (m. 9)
- Çocuk cinsel istismara ve tacize karşı korunmalıdır (m. 19- 34- 35)

- *Her çocuğun insanca yaşama standartlarına uygun bir bakım görmeye hakkı vardır. (m. 27)*
- *Özürlü (engelli) çocuklar özel bakımı hak ederler. (m. 23)*
- *İlköğretim zorunlu ve parasız olmalıdır. (m. 28)*
- *Çocuğun sağlık, sosyal güvenlik, uygun yaşam standardında yaşama ve kültürel yaşama katılma hakları olmalıdır. (m. 24- 31)*
- *Çocukların boş zamanlarını en verimli biçimde değerlendirmeleri sağlanmalıdır (m. 31)*
- *Çocuklar silahlı çatışmalarda (milli savunma hizmetlerinde) görevlendirilmemelidirler. (m. 38)*
- *Çocuğun özel ilgiye ve yardıma hakkı vardır; o bir aile yuvasının sıcaklığı içinde, barış, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla ve sevecenlikle yetiştirilmelidir. (m. Başlangıç)*
- *Çocuk kendisini ilgilendiren her konuda söz sahibi olmalıdır. Onun bu demokratik katılım hakları görüş bildirme (partisipasyon) ve olur verme (kooperasyon) hakkı diye tanınır. (m. 12)*
- *Çocuğun bilgi edinme, öğrenim, düşünce, din ve vicdan (inanç), örgütlenme ve toplanma özgürlükleri, onun onuru, saygınlığı ve özel yaşamı titizlikle korunmalıdır. (m. 12- 17, 28)*
- *Soyunu sopunu öğrenme, ana babasını tanıma ve onlarla birlikte bulunma hakları çocuğun onurlu kişiliğinin ve kimliğinin ayrılmaz parçalarıdır. (m. 4, 7- 11)*
- *On sekiz yaşından küçük çocuklara tüm insan haklarını, tüm klasik temel hakları tanımakta, Çocuk Hakları Sözleşmesi “temel hak erginliği” konusundaki tartışmalara son vermiş sayılabilir.*
- *Çocuğun tüm hakları ve özgürlükleri ancak akılcı (rasyonel) bir amaçla, ölçülülük ilkesi doğrultusunda, kaçınılmaz, olmazsa olmaz bir “son çare” olarak ve çocuk için en az zararlı yoldan sınırlandırılabilmelidir. (m. 13- 15)*
- *Çocuk haklarında uygulanacak disiplin yaptırımları çocuğun haklarıyla ve saygınlığıyla bağdaşmalıdır. (m. 28)*

- *Ceza kovuşturmasında ve yargılanmasında geleneksel sanık (savunma) hakları ve güvenceleri çocuk yararına daha da geliştirilerek duyarlılıkla uygulanmalıdır. (m. 19/ 40)*
- *Elverişsiz konumdaki tüm çocukların durumunu düzelterip iyileştirmek, onların sömürülmelerini önlemek, Devletin, tüm kuruluşların ve kişilerin boynunun borcu olmalıdır. (m. 19, 20, 22, 23, 32, 34, 35, 36, 39)*
- *Çocuğun üstün yararı her işte ve işlemde, her kararda ve yargıda belirleyici rehber olmalıdır. (m. 3/ 18)*
- *Eğer iç hukukta çocuk yararına daha elverişli bir kural yürürlükte ise, o kuralın uygulanmasına öncelik verilmelidir. (m. 41)*
- *Sözleşmeyi onaylayan devletler bütün bu ilkelerle uyumlu yeni yasalar çıkarma ve yürürlükteki yasaları bu ilkeler doğrultusunda değiştirme yükümünü üstlenmişlerdir. Devletlerin Sözleşmeye uyup uymadıkları özel bir Komite (Çocuk Hakları Komitesi) tarafından izlenecektir. (m.43) Her devlet bu Komiteye düzenli aralıklarla ülke raporları gönderecektir. Bu ülke raporlarının kamuya açıklanması gerekir. Ama Sözleşmenin ve çocuk haklarının ihlal edilmesi olasılığında uluslararası yargı organlarına başvurma olanağı ne bireyler ne de devletler için öngörülmüş değildir” (Serozan, 2000: 37-39).*

Sözleşmenin maddeleri detaylı bir biçimde incelendiğinde açıkça görülmektedir ki; aslında bu maddelerin tamamı temel insan haklarından bahsetmektedir (Serozan, 2000: 40). Çocuk da bir insan olduğundan sıralanan maddeler aracılığıyla insan hakları tekrar edilmekte bu sayede de yetişkinler tarafından kabul görüp, uygulanma oranının artırılması arzulanmaktadır. Sözleşmeyle çocukların sosyal, kültürel ve ekonomik hakları birbiriyle ilişkilendirilmekte böylelikle çocuk hakları uluslararası platformda hukuksal bir metin ile güvence altına alınmaktadır.

Çocuklar bir toplumun işlenmemiş, saf ürünleridir. Onlar, iyi koşullarda büyütüldüğü takdirde; çocuklarına da yaşadıkları koşulları sunmak isteyeceklerdir. Çocuk haklarının kıymet gördüğü bir iklimde yetişen çocuğun, hem çocuklara hem de insanlara saygılı bir birey olma yolunda ilerlemesi beklenecektir. Bugün UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) olarak bilinen kurum ise çocuk haklarının uygulamaya konulmasını takip etmekte, çocukların savunuculuğunu yapmaktadır. UNICEF’in küresel öncelikleri ise şunlardır:

- “Tüm bebeklerin hayatta kalmasını ve tüm çocukların sağlık bakımı, beslenme ve duygusal ve bilişsel gelişimlerini destekleyen bir ortam dâhil olmak üzere uygun erken çocukluk bakımını almalarını sağlamak;
- Çocukların haklarını hayata geçirmek, toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğinin temellerini atmak ve geleceğin çocuklarının eğitilmiş annelere sahip olmasını sağlamak üzere kız çocukları da dâhil olmak üzere tüm çocukların ilköğretimi tamamlamalarını sağlamak;
- Herkesi çocuklar için koruyucu bir ortam yaratma çabalarına dâhil ederek tüm çocukları ve ergenleri şiddet, sömürü ve istismarın tüm biçimlerinden korumak;
- HIV/ AIDS’in gençler arasında yayılmasını önlemek ve HIV/ AIDS’ ten etkilenen çocuklara ve ailelerine yaşamlarını onurlu bir şekilde sürdürebilmeleri için yardımcı olmak;
- Çocuk hakları için ikna edici kanıtlar oluşturmak, kaynak yaratmak ve ortaklıklar kurmak ve kız ve erkek çocuklarına yaşamlarını etkileyen kararlara katılmaları ve seslerini duyurmaları için azami olanak sunmak” (<http://www.unicef.org.tr/>)

Görüldüğü üzere çocuk haklarına ilişkin sunulan bildiriler, yapılan sözleşmeler ve anlaşmalar ortak bir platformda buluşmayı amaçlamakta, çocukların yaşadıkları sorunları çözmeye odaklanmaktadır. Bu düzenlemeler yapılırken de aslında tek bir çıkış noktası vardır; çocuğun üstün yararı.

2.2.4. Türkiye’de Çocukların Durumu

Çocuklar tüm dünyada modernleşme arzusunun bir simgesi olarak görüldüğü gibi aynı zamanda “Cumhuriyet” in politik teminatları olarak da kabul edilmekte olup, nüfus siyasetinin önemli unsurlardır (Öztan, 2019: 237). 20 Nisan 2021 tarihinde açıklanan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; 2020 yılsonu itibarıyla, Türkiye nüfusu 83 milyon 614 bin 362’dir. Bu sayının 22 milyon 750 bin 657’sini çocuklar oluşturmaktadır. Bu da toplam nüfusun yaklaşık dörtte birlik kısmına denk düşmekte ve çocukların sayısının azımsanamayacak bir oranda olduğunu göstermektedir. Aynı veriler, 2020 yılında çocuk nüfusunun en fazla % 28, 2 oranında 5-9 yaş aralığında olduğunu ortaya koymaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı örgün eğitim istatistiklerine göre; ortaokul

seviyesinde net okullaşma oranı % 95,9; ortaokul seviyesinde net okullaşma oranı cinsiyete göre incelendiğinde ise, bu oran erkek çocuklar için % 95,7 olurken kız çocuklar için % 96,1 şeklindedir. Evlenme istatistiklerine göre ise; 16-17 yaş grubunda olan kız çocuklarının resmi evlenmelerinin toplam resmi evlenmeler içindeki oranı 2002 yılında % 7,3 iken; bu oran 2020 yılında % 2,7'ye düşmüştür. Diğer taraftan, aynı yaş grubunda olan erkek çocuklarının resmi evlenmelerinin toplam resmi evlenmeler içindeki oranı 2002 yılında % 0,5 iken bu oran 2020 yılında % 0,1 olarak tespit edilmiştir (<https://data.tuik.gov.tr/>). Tüm bu verilerden yola çıkılarak görülmektedir ki; yaklaşık olarak 25 milyon çocuğun yaşadığı Türkiye’de, çocuk politikası üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. 2010 yılında Türkiye’de çocukların durumunu kapsamlı bir araştırmayla irdeleyen Karataş’ın çocuklara ilişkin bulguları şöyledir;

- *“18 yaş altındaki kişileri kapsayan, düzenli veri toplamakla görevli bir birim henüz oluşturulmuş değildir.*
- *Ulusal mevzuat Çocuk Hakları Sözleşmesi ile tam uyumlu hale getirilememiştir.*
- *Çocuklara yönelik hizmetler arasında eşgüdüm yeterince güçlü değildir.*
- *Çocuklara ayrılan bütçe yetersizdir.*
- *Çocuklara ayrılan bütçeden, en çok ihtiyaç olan çocuk grubunun ne ölçüde yararlanacağı açıkça belirlenmiş değildir.*
- *Çocuk hakları konusunda bağımsız izleme birimleri ve yöntemleri henüz yeterince geliştirilmiş değildir.*
- *Çocuk Hakları Sözleşmesi tüm ülke düzeyinde yeterince yaygınlaştırılmış ve tanıtılmış değildir.*
- *Ayrımcılık yapmama, çocuğun yüksek yararı, çocuğun görüşlerine saygı gibi temel ilkelerin yaşama geçirilmesi konusunda gerekli önlemler yeterince alınmamıştır. Örneğin, ayrımcılık yapmama ilkesi, özürlü çocuklar, evlilik dışı çocuklar, mülteci çocuklar, iç göç yaşayan çocuklar gibi bazı çocuk grupları için tam olarak uygulanmamaktadır. Özellikle kırsal kesimde bulunan çocuklar, yeterli sağlık ve eğitim olanaklarına erişememektedir.*
- *Yaşama hakkını ihlal eden töre cinayetlerinde mağdur ve failler genellikle çocuklardır.*

- *Ülkedeki genel politika ve uygulamalar, çocukların ifade özgürlüğünü teşvik bakımından yetersiz kalmaktadır. Özellikle yönetsel ve adli usuller bakımından, yasaların öngördüğü hallerde dahi çocukların görüşleri yeterince dinlenmemektedir.*
- *Çocuklar arasındaki nüfusa kaydedilmemiş olanların varlığı önemli bir sorun olmaya devam etmektedir.*
- *Ebeveyn bakımından yoksun çocuklar için alternatif bir aile bakımı, özellikle koruyucu aile bakımı geliştirilememiştir.*
- *Alternatif bakımda kuruluş bakımı ağırlıklı yerini korumaktadır.*
- *Özürlü çocuklara sağlanan evde bakım desteğinin yalnızca ekonomik boyutla sınırlı tutulması, ailelerin gereksinimi olan psiko-sosyal desteğin sağlanamaması, bu desteği sağlayacak yeterli sayıda uzman personelin bulunmaması önemli bir sorundur.*
- *Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili olarak şiddet, kötü muamele ve sömürüyü engelleyecek ve ortadan kaldıracak yöntemler, kaynaklar yetersizdir, en önemlisi konuya ilişkin veriler yetersizdir.*
- *Aile içinde fiziksel ceza uygulaması kültürel ve hukuki açıdan kabul edilebilir bir durumdadır.*
- *Ana-çocuk sağlığına ilişkin hizmetler yetersizdir ve bölgeler ile sosyo-ekonomik kesimler bakımından büyük farklılıklar bulunmaktadır.*
- *Kız çocuklarının okula başlama ve devam oranları erkek çocuklarına göre daha düşüktür.*
- *Mülteci çocuklar eğitim ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadır.*
- *Ağır ve tehlikeli işlerde ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinde çalışanların (gezici-geçici mevsimlik tarım işlerinde, küçük kuruluşlarda ve sokakta çalışan çocuklar vb.) sayısı ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir.*
- *Çocuklara özgü makamlar (çocuk mahkemeleri vb.) tüm yurttan örgütlenmiş değildir.*
- *Tutuklu ve hükümlü çocukların barındıkları kurumlarda toplumla yeniden bütünleşmelerini sağlayıcı yeterli hizmetler verilmemektedir.” (Karataş’tan akt Erbay, 2019: 51-53).*

Araştırma bulgularının üzerinden 10 yılı aşkın bir süre geçmiş olsa da, çocuklar hâlâ benzer sorunlarla baş etmektedir. I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Çocuk Görüş Raporunda, çocuklar çocuk politikasına ilişkin değerlendirmeler yapmıştır. Buna göre;

- *“Çocukların görüşleri arasında ilk sırada sağlık hizmetlerinden yararlanma, yoksullara yardım, korunma ve bakılma, ayrımcılık yapılmaması ve iyi bir eğitim alma istekleri yer almıştır.*
- *Raporda öne çıkan konuların başında çocukların oy kullanma isteği yer almaktadır.*
- *Çocukların %72’si haklarını bilmemektedir.*
- *Kendilerini ilgilendiren konularda çocukların görüşleri sınırlı ölçüde alınmaktadır.*
- *Karşılaştıkları en önemli ayrımcılık türü, cinsiyet ve ırak ayrımcılığıdır.*
- *Çocuklara verilen cezalar yüksek bulunmaktadır.*
- *“Haklarınız gerçekleştirilmediğinde nerele başvurulabilir size kolay gelirdi?” sorusuna; “büyüklerime, en yakın çocuk hakları kurumuna, Devlete, rehber öğretmenime” diye cevap vermişlerdir.*
- *Çocukların yaptığı belki de en önemli tespit şudur: çocuk haklarına dayalı ülke ölçekli ve bütüncül bir çocuk politikamız yok” (akt Erbay, 2019: 53).*

2013 yılında düzenlenen I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi’nde, çocuklara yönelik olarak düzenlenen katılım ilkesinin uygulanmadığı ileri sürülmüş, toplumun çocuk haklarına ilişkin olarak farkındalık düzeyinin düşük olduğu ifade edilmiştir. Türkiye’de 15 yaşın altındaki çocukların çalıştırılmasının yasak olmasına rağmen çocukların farklı sektörlerde istihdam edilmeye devam edildiği vurgulanmıştır (I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi, 2013: 103). Bahsi geçen sorunların çözümü zaman alacak türdendir fakat bu noktada yapılması gerek çocuk politikasının ülkeden ülkeye değişmesinin engellenmesidir. Bu politikalar evrensel standartlara kavuşturulmalı böylelikle kalıcı çözüm üretmenin önü açılmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUKLARIN MEDYADA TEMSİLİ

İnsanların pek çoğu dünyada ve çevresinde meydana gelen olayları kitle iletişim araçlarından öğrenmektedir. Bu kitle iletişim araçları; radyo, televizyon, gazete ve bugün internetin sağladığı olanaklarla gitgide büyüyen sosyal ağlardır. Bu mecraların tamamına medya adı verilmekte; medya ise içinde yaşanılan toplumun değerlerinin yayılmasına aracılık eden, kimi zaman da bu değerlerin dönüşmesine zemin hazırlayan bir noktada konumlandırılmaktadır.

Medyanın olaylara ve insanlara ilişkin konuları genellikle temsiller üzerinden aktarmasıyla; onun ne tür anlamları ortaya koyduğu, önyargıları üretip üretmediği, var olan kalıp yargıları sürdürüp sürdürmediği gibi düşünceler hâlâ tartışılmaktadır. Bu endişelerin temelinde; medyanın ürettiği temsil ve anlamlarla düzeltilmesi son derece güç önyargıları dolaşıma sokabilme ihtimali yer almaktadır (Ardıç Çobaner, 2015: 28). Bu ihtimalin beraberinde getirebileceği yanlış anlaşılmalara ve kargaşa; ülke hatta dünya genelinde büyük sorunlara yol açabilmekte, toplumda var olan bazı grupların çıkar çatışması içine girmesine sebep olabilmektedir.

Günümüzde medya, haberi üretmek ve dağıtmak gibi bir işlevi üstlenirken özellikle insan haklarına dair düşüncelerin ve imgelerin yaratılmasına ve paylaşılmasına da hizmet etmektedir. Medya, insan ve çocuk haklarına ilişkin konularda gündemi belirlemek gibi bir vizyona da sahiptir (Erdoğan Tosun, 2007: 175). Çünkü onun ekranlara taşımadığı olaylar gün yeteri kadar yüzüne çıkmamakta ve önemsenmemektedir. Kamuoyu oluşturmak gibi bir gücü elinde bulunduran medyanın bu noktada takınacağı tavır ile daha duyarlı bir toplumun yeşermesine hizmet edeceği kabul görmekte ya da bunun tam tersi olarak toplumsal değerlerin yok olmasına aracılık etme ihtimali bilinmektedir. Özellikle medyada yer alan içeriklere karşı savunmasız olan çocuklar ve dolayısıyla çocuk odaklı haberler bu bağlamda değerlendirilmektedir.

Medya ve çocuk ilişkisi; iletişim, sosyoloji, hukuk, psikoloji gibi çeşitli alanlarda tartışılmakta ve bu ikili tek bir boyutta ele alınamamaktadır. Günümüzde medya çocukların sosyalleşmesine aracılık etmektedir (Yağlıcı, 2019: 109). Bu kapsamda oyunlar, yarışmalar ve programlar çocuklara yönelik olarak hazırlanmakta, böylece

onların bu alana dâhil olması sağlanmaktadır. Kitle iletişim araçları ile çocuklara sunulan bilgi içeriğinde her geçen gün çeşitlilik söz konusudur. Farklı kaynaklardan bilgilenen çocuk aynı zamanda farklı kaynakların gerçeği nasıl yorumladığı sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (Tokgöz, 1982: 5). Sorunun çözümü için başvurdukları kişiler ise çoğu zaman ebeveynleri, öğretmenleri, akranları veya yine medya olmaktadır. Çünkü çocuklar kendi başlarına çevrelerinde olup bitenleri anlamlandırabilecek, yorumlayabilecek yetilere tam anlamıyla sahip olmadığından bu noktada kendileri adına karar alacak, onları yönlendirecek kişilere ya da ortamlara ihtiyaç duymaktadırlar. Özkan (2019: 67)’a göre, aslında kendi hayatı hakkında inisiyatif alma olgunluğu ve becerisine sahip olamayan çocukların sorumluluğu sadece aileye değil başta devlet olmak üzere tüm insanlığa aittir.

Bilindiği üzere çocuklar toplumun en masum ve desteğe en çok ihtiyaç duyan hassas gruplarıdır. Onların mutlu ya da mutsuz yetiştirilmesi yine toplumun şekillenmesinde önem arz etmektedir (Güven, 2015: 41). Onlara ilişkin haberlerin sunumunda temsil sorunları ön plana çıkmaktadır. Bu sorunlar onları yaftalayarak, kategorize ederek, isimlendirerek ya da damgalayarak ortaya çıkmaktadır. Medya içerikleriyle çocukları; ‘iyi’, ‘kötü’, ‘kurban’, ‘fail’, ‘köle’, ‘efendi’ konumlarına hapsederek; gizli, ele gelmesi zor, belirsiz müdahalelerle sunmaktadır (Dursun, 2007: 106).

Medyanın temsiller aracılığıyla gerçekliği yeniden üretmesi esnasında kavram, medyanın sunduğu gerçekliğe dönüşmektedir. Birçok medya araştırmacısının üzerinde uzlaştığı nokta; medyada gerçekliğin nasıl sunulduğudur. İnsanları etkileyen, bilinçlerini şekillendiren de işte budur (Erjem, 2008: 117). Medya gerçek dünyayı olduğu gibi anlatmaktan uzaktır; ideal ve olması gerekenleri kurgulayarak bunları ön plana çıkarmakla yetinmektedir. Böylece çocukluk ve gençlik dönemlerinde olan ve olması gereken birbiriyle çatışmakta; reklamlarda, dizilerde ve filmlerdeki temsillerin söylem ve davranışları bireylerin kendini ifade ediş biçimini etkilemektedir (Yetim ve Yetim, 2008: 96). Bu ifade ediş biçimleri arasında bazen damgalamalar, örseleyici temsiller de yer almakta ve toplumsal döngüde medya aracılığıyla onlar yeniden üretilmektedir. Uzun bu konuda UNICEF’in faaliyetlerine dikkat çekmektedir; *“UNICEF’in 18 yaşından küçük çocuklar için etik kurallar çerçevesinde belirlediği habercilik ilkeleri arasında hiçbir çocuğun damgalanmasına izin verilmemesi; ek fiziksel veya psikolojik zarar, yaşam boyu istismara, kendi topluluklarına ayrımcılığa veya dışlanmaya maruz kalma gibi durumlar*

dâhil olmak üzere çocuğun olumsuz tepkilere uğramasına yol açabilecek kategorileştirmelerden veya betimlemelerden kaçınılması; cinsel suiistimal veya sömürüye maruz kalan bir çocuğun adının ve görüntüsünün gizlenmesi; yaşanmış travmatik olaylarla ilgili olarak çocuğun acılarını depreştirebilecek sorular, tutumlar ve yorumlardan kaçınılması gibi her çocuğun onuru ve haklarının her durumda dikkate alınması ve saygı gösterilmesi yönünde temel ilkeler bulunmaktadır (Uzun, 2011: 135). Fakat haberlerde çocukların kişilik haklarına yeteri kadar saygı gösterilmediği, onun yok sayıldığı ya da ötekileştirildiği bilinmektedir.

Kamusal alandaki tartışmaların en önemli aktarıcısı olan medya, temsiller aracılığıyla anlamlar üreterek, yaşanan dünyanın nasıl bir yer olduğuna ilişkin fikir edinmeyi sağlamaktadır. Söz konusu çocuk olduğunda burada üretilen düşünce ve değerler dolaşıma girdiği andan itibaren sahte bir gerçeklik kazanabilmekte; hatta zaman zaman hakikatin yerine geçebilmektedir. Çünkü medya aracılığıyla görünürlük kazanan temsillerin ürettiği anlamlar daha kalıcı ve düzeltilmesi bir o kadar zor olan önyargılarla kültürel dolaşıma girebilmekte; üstelik bu esnada medyanın herhangi bir sorumluluk üstlenmesi de söz konusu olmamaktadır (Erdoğan Tosun, 2007: 173-174). Bu temsiller arasında; sokakta yaşayan ya da yetiştirme yurtlarında büyüyen çocukların nasıl çocuklar olduğu, suçluların hayata karşı ne tür bir bakış açısının olduğu, üstün zekâlı olduğu ifade edilen çocukların nasıl davranması gerektiği gibi örnekler sıralanabilmektedir.

Çoğu zaman çocukların sorunları ya da talepleri bu mecrada ya yok sayılmakta ya da yeteri kadar ilgi görmemektedir. Ponte (2005: 18)'ye göre, haberlerde çocukların sözlerine, fikirlerine ya hiç yer verilmemekte ya da verilse de bu yeterli görülmemekte ve bu haberler de sansasyonel bir biçimde sunulurken duygu yüklü ifadelerle aktarılmaktadır. Kadın, çocuk ve azınlıklar gibi grupların medyada temsil ve bu mecraaya erişim bağlamında ihmal edildiğine dikkat çeken Cangöz, medyanın tüm gruplar için eşit olarak var olması gerektiğini ifade etmektedir (Cangöz, 2007: 207). Fakat medyada yer alan haberlerin içeriğine bakıldığında çocukların çoğu zaman olumsuz haberlerin öznesi olarak yer aldığı görülmektedir. Bu noktada olumsuz haberden ziyade öncelikle olumlu haberin ne olduğundan bahsetmek gerekmektedir. Olumlu haber, meydana gelen herhangi bir olayda çocuğun diğer çocuklar için rol model oluşturmasını içeren, temsili gerçekleştirilen olumluluğun yaygınlaşmasını sağlayacak şekilde ele alınan, çözüm üretimine katkı sunan, müdahaleci bir habercilik anlayışıdır (Alankuş, 2007: 37).

Olumsuz haber ise çocukların facia haberleri kapsamında gündeme gelmesi ve bu haberlerin çocuklara herhangi bir katkı sunmamasıdır.

Medyada olumsuz haberlerin yanı sıra bir de olumluymuş izlenimi yaratan haberler yer almaktadır. Özellikle televizyonun başı çektiği haber-eğlence içerikli görüntüler son derece dikkat çekicidir. Örneğin; “*Kendi evlerine ekmek zor alınırken, üç beş kuruşluk cep harçlığını Pakistan’daki depremzedelere gönderen ilkokul öğrencisi*” ve “*Üstün zekâlı çıkan kapıcı çocuğu*” haberinde “*harika çocuk*” imajı çizilerek suiistimal edilen çocuklar üzerinden sadece birkaç dakikalığına kahramanlar yaratılmaktadır. Ardından da hem çocuklar hem de temsil ettikleri yoksulluk unutulmaktadır (Alankuş, 2007: 39-40). Çocuklar aslında bu söylemlerle sınıfsal bir ayrıma da tabi tutulmakta, ekonomik ve kültürel ayrımcılık medya aracılığıyla yeniden üretilmektedir.

Onları ilgilendiren bir mevzuda sadece yetişkinlerin düşüncelerinin önemsenmesi ve haber metinlerinde onların görüşlerine yer verilmemesi bir hak ihlalidir. Bu noktada medya, çocuklara dair konularda sadece anne- baba, eğitimci gibi toplumsal rolleri olan kişilerin verdikleri bilgilerle yetinmemeli, çocukların da seslerini duyurmaları için onlara ortam yaratmalıdır. Çocuklar, medyada kendilerinin ilgilerini çekebilecek ve onların gelişimini destekleyecek yayınlara kolaylıkla ulaşmalı; olumsuz bir haberin baş aktörü olduklarında da damgalanmamalıdır. Medya, insan hakları çerçevesinde çocuk hakları özelinde daha sorumlu davranmalı ve bu sorumluluğu sürekli hale getirmeli yani özenli davranmalıdır. Medya, çocuğun katılım hakkını göz ardı etmeksizin; onun görüşlerini ifade etme ve bilgi alma hakkını kullanması sağlamalı, çocuğun risk ve zararlardan korunmasını amaçlayan yayınlarla beraber (Onat ve Akço, 2007: 83-84), onun kendisini ifade etmesine, geliştirmesine, meydana gelen olaylara karşı çıkmasına ve onu dönüştürmesine aracılık etmelidir. Çocuğun özne olarak temsil edilmesinin öneminin fark edilmesi bu noktada son derece önemlidir. Ancak bu farkındalıkla birlikte üretilmiş ya da dışlanan çocuğun yer aldığı haberlerin olumlu yönde bir dönüşüme uğrayacağı aşîkârdır (Yetim ve Yetim, 2008: 109).

Akdağ’a göre; “*Oysa medyada çocuklara yönelik haberlerle ilgili yapılan araştırmalarda, çocuklar ya medyada yer almamakta ya da olumsuz şekilde yer almaktadırlar. Yine bu çalışmalarda çocukların şiddet mağduru, ebeveynlerin uzantısı olarak, istismar ve ihmal kurbanı, suça itilmiş edilgin bireyler gibi olumsuz belli*

stereotiplerle haberlere yansıtıldıkları söylenmektedir. Medya, insan hak ve onurunun tesisi için, Türkiye’de haklar ve temsil noktasında dezavantajlı durumda olan kadınlar, çocuklar, engelliler, farklı cinsel veya kültürel kimliklerin avantajlı duruma getirilmesinde sorumluluk taşımaktadır” (Akdağ, 2016: 161). Çocuklar genel olarak medyada kazaya uğradığında, cinayete kurban gittiğinde ya da istismara uğradığında görünür olmakta; hikâyesi haberleştirilmeye değer bulunmaktadır. Güven’e göre, medyanın çocukları genellikle mağdur olarak habere konu etmesinin temel nedeni toplumu ikna etmek ve kendi izlenirliğini arttırmaktır (Güven, 2015: 43). Çünkü kanın, vahşetin ve acının olduğu haberler günümüzde daha çok izlenmekte ve tıklanmaktadır. Hele de bu haberin öznesi bir çocuk ise, haber içeriği çoğunlukla alıcının duygularına hitap edecek bir biçimde hazırlanmakta ve böylece olayın temelinde yatan nedenler irdelenmeyerek haber bağlamından koparılmaktadır. Çocuklar medyada olumlu haberlerde temsil edildiklerinde ise çoğu zaman başarı haberleriyle ön plana çıkarılmakta, kısa bir süre sonra da unutulmaktadırlar.

Çocuklara ve gençlere atfedilmiş özel günlerde bile (örneğin 23 Nisan-19 Mayıs) onlar; siyasi liderlerin milliyetçi ifadelerinin ve bu ifadeler arasındaki rekabetin, çekişmenin malzemesi olabilmektedir. Çocuklar kendilerine adanmış bir bayramda istek, görüş, duygu ve düşüncelerini aktaracak bir medya organına ulaşamamaktadır (Değirmencioglu, 2007: 140-141). Böyle bir ortam bulduklarında bile mikrofon kendilerine kısa süreliğine uzatılmakta, sorunları ve bunları çözebilmek için atılabilecek adımlar ekranlara neredeyse hiç taşınmamaktadır.

3.1. ÇOCUK VE MEDYA RETORİĞİ İLİŞKİSİ

Türkiye’de çocuk haklarına saygılı habercilik kurallarının sık sık ihlal edildiği bir medya iklimi hâkimdir. Çocuk yaşta evlilik, cinsel istismar, şiddet, çocuk emeğinin sömürülmesi gibi konularda medyanın sorumlu davrandığını söylemek çok zordur. Medya çocuk haklarına saygılı habercilik yerine çocukları yetişkinlerin uzantısı olarak sunmaya devam ettiği müddetçe ihlaller de devam edecektir (Uzun, 2011:133).

Çocukların korunmaya muhtaç varlıklar olması, onlara dair haberlerin hazırlanması ve sunulması esnasında ayrı bir özeni gerektirmektedir. Çünkü medyanın çocukların psiko-sosyal gelişim üzerinde son derece önemli etkisi olup; televizyon, gazete, dergi gibi

kitle iletişim araçları onların hayatını bazen olumlu bazen de olumsuz olacak biçimde yönlendirebilecek güce sahiptir (Kırık, 2019: 27). Dolayısıyla medyanın sunduğu içeriklerle çocukların hem psikolojik hem de fizyolojik gelişiminin şekillenmesinde önemli bir işlevi olduğu inkâr edilemeyecek bir gerçekliktir.

Medya modern zamanların biçimlendirici araçlarından olup; televizyon denilen araç birçok evin başmisafiridir. Bugün bu araca bilgisayar ve telefon da eklenmiş; toplumsal ve kültürel yapı üzerinde medyanın gücü farklı disiplinlerce de incelenmeye değer hale gelmiştir. Çocukluk denilen olgu, belki de medyanın bu varsayılan gücünden en fazla etkilenen ve bu etkilerin açığa çıkmasının yıllar aldığı bir alandır. (İçin Akçalı, 2015: 1). Bu açıdan medya, çocuk için hem kendi temsilinin yer aldığı bir mecra, hem de içeriğinde yer alan birçok olumsuz enformasyonla onu yanlış yönlendirebilecek pimi çekilmiş bir bombadır.

Medyada yer alan kurban öykülerine bakıldığında, ısrarlı bir şekilde onların bireysel yaşam hikâyelerine odaklanarak karakterize edildiği görülmektedir (Langer, 1998: 77). Örneğin haberlerde yoksulluk meselesi tek bir çocuğun yaşadıkları üzerinden aktarılmakta, onun maruz kaldığı güçlü yaşam koşulları ya da şiddet yoksullukla bağdaştırılarak aktarılmaktadır. Aslında yoksulluk küresel bir sorundur ve o sorunla baş etmesi gereken çocuklar, değil devletlerdir.

Özellikle söz konusu çocuğun mağduriyeti olduğunda haber başlıklarında zaman zaman çok sert, abartılı veya eksik ifadeler yer verildiği görülmektedir. Örneğin trafik kazasında mağdurun çocuk olması durumunda olayın; “*cinayet*” başlığı altında verilmesine sıkça rastlanmaktadır. Bu ifade çocuğun savunmasız, zayıf ve güçsüz bir canlı olarak atfedilmesiyle ilişkilendirilmekte ve onun yaşam hakkının bir anlık gafletle elinden alınmasının kabul edilebilir bir durum olmadığını ortaya koymaya hizmet etmektedir.

Çocukların mağdur olduğu haberler kadar onların suçlu olduğu haberlerde de haklarının ve yapı bütünlüklerinin göz ardı edildiği görülmektedir. Ağırlıklı olarak 1990’lı yılların ikinci yarısında artan ve çocukların da yer aldığı kapkaç ve saldırganlık olayı medyada yer almış ve bu çocuklar ‘*çocuk suçlu*’, ‘*tinerci*’, ‘*sokak çocuğu*’ gibi söylemlerle haberlere konu olmuşlardır (Dursun, 2007: 123). Bir çocuğu ‘*sokak çocuğu*’ olarak yaftalamak ve artık ondan gelebilecek tüm tehlikeleri tahmin edebilmek toplumsal

bağlamda son derece yıkıcıdır. Aslında burada tartışılması gereken mevzu, o çocuğu sokakta yaşamaya iten sebeplerin neler olduğu ve bu sebeplere yol açan sorumluların tam da o esnada nerede olduklarıdır.

Medya çocuk haklarına ilişkin birtakım ihlaller gerçekleştirirken, çocukların medyadan bekledikleri çok farklı temsillerdir. Örneğin; başarılarının kamuoyuna yansıtılması ve böylece ciddiye alınmaları, duygu, düşünce ve sorunların bu mecrada paylaşılarak kişilik haklarına saygılı bir habercilik anlayışının sergilenmesi, olumlu haberlerin öznesi olmaları, kendi gelişimlerine uygun yayıncılık yapılması, haberin konusu olduklarında da örselenmek yerine önemsenmelerdir (Onat ve Akço, 2007: 82). Yani çocuklar sadece üzücü, endişe verici, yaralayıcı olaylarla hatırlanmak yerine sıradan bir günde de haberlere olumlu içeriklerle konu olmak istemektedirler.

3.1.1. Dil Marifetiyle Kurulan Mahzurlu “Çocuk İmgesi”

Medya kullandığı dil aracılığıyla, insanların bilinçaltında birtakım önyargıları, kalıplaşmış değer yargılarını, örseleyici söylemleri yeniden inşa etmektedir. Bu inşa sürecinde toplumsal bakış açısı, ataerkil ifadeler, aşağılayıcı ve ötekileştirici kalıplara sıkça rastlanmaktadır. Haberde yan yana gelen hiçbir sözcük rastgele seçilmemekte, üzerinde vurgu yapılan ifadeler tesadüfi bir biçimde orada yer almamaktadır. Medya çocuk haberlerini sunarken onların savunmasızlığından beslenebilmekte, onlara söz hakkı vermek yerine mevcut yargıları dolaşıma sokmaktadır. Medya yer verdiği haberler aracılığıyla bir çocuk imgesi inşa etmekte; bu sayede çocuğun kim olduğunu, onun nasıl davranması gerektiğini tanımlamakta ve gençlere yönelik baskı ve algı oluşturmaktadır (Erdoğan Tosun, 2007: 179).

Teun A. van Dijk bu konuda haberin söylem olarak ele alınmasına dikkat çekmekte; sözcük seçimi ve paragraflar arasındaki bağlantının çözümlenmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Haberdeki söylemlerin barındırdığı örtük ve yan anlamlar bu kelimelerin incelenmesiyle ortaya çıkarılmaktadır. Ona göre, haber metni ve bağlamı arasında sistemli bir ilişki bulunduğundan haber metni tesadüfi bir kurgu değildir (Dijk’ten akt Cangöz, 2015: 114-115).

Çocuk ya da yetişkinlere ilişkin meydana gelen toplumsal olgular medyada yer almakta, aktarılanların gerçeğin kendisi olduğu vurgulanmaktadır. Aslında bu

haberlerdeki üslup, kullanılan ve özellikle kullanılmayan kelimeler, ‘*haklı*’, ‘*haksız*’, ‘*suçlu*’, ‘*masum*’ gibi kategorilerin kamuoyunda karşılık bulmasına neden olmaktadır (Erdoğan Tosun, 2007: 174). Medyada suçlu ya da risk altında olan çocuklar için çeşitli isimlendirmeler kullanılarak konu ana temanın dışına çıkarılmakta yani önemsizleştirilmektedir. Örneğin; Türkiye’de sokakta yaşayan çocuklar için kullanılan ‘*sokak çocuğu*’ ifadesinin karşılığı Brezilya’da ‘*marjinaller*’, Kolombiya’da ‘*yatak böcekleri*’, Peru’da ‘*meyve kuşları*’ Vietnam’da ‘*toz böcekleri*’ Ruanda’da ‘*kötü çocuklar*’, Kamerun’da ‘*sinekler*’ şeklindedir. Bu ifadelerin hepsinin uzlaştığı tek bir nokta vardır; sokakta yaşayan çocukların zararlı, mücadele edilmesi hatta yok edilmesi gereken haşerelere denk olduklarıdır. Hâlbuki bu çocuklar sokak çocuğu değildir; sokağa ya da suça itilmiş çocuklardır (Erdoğan Tosun, 2007: 179-180). Haber hazırlanırken kullanılan bu damgalayıcı ifadeler, aslında zihinlerde her şeyin normal seyrinde devam ettiği algısı yaratarak (örneğin; sokak çocuğu zaten tehlikelidir, bir kapkaç olayında yer alması sıradandır), sorgulanması gereken asıl meseleleri ötelemektedir.

Çocuk konulu haberlerde sık kullanılan bazı başlıklar ise şöyledir; “*Çocuk Çeteleri*”, “*Bu Yavruya nasıl kıydılar*”, “*Vicdansız Bakıcı Kurbanı*” (Alankuş, 2007: 35), “*Utaniyoruz*”, “*Sırayla Tecavüz Ettik*” (Nacaroğlu, 2011: 219-221), “*Sınıfta Tek Başına*” (Uzun, 2011: 133) . Haberlerde kullanılan bu ifadeler; acıma, cinsel istek, arzu gibi duygulara çağrışım yaparak, özellikle olayı yaşayan çocuğun onurunun zedelenmesine neden olabilmekte, ona fiziksel ve ruhsal olarak yaşadığı travmayı hatırlatarak yeniden zarar görmesini tetikleyebilmektedir (Nacaroğlu, 2011: 220). Ayrıca medyada sıkça yer alan bu başlıklar çocuklara yönelik şiddet, cinsel istismar, çocuk işçiliği gibi konuların olgusal boyutta ele alındığını göstermektedir. Çocukları korumaya yönelik alınması gereken tedbirlerin neler olduğu, bu tedbirlerin uygulanması esnasında karşılaşılabilecek zorluklar ya da çocukların maruz kaldıkları olayları engelleyebilecek yaptırımlar ekrana yeteri kadar taşınmamaktadır. Haberlerde onlar genellikle “*kurban*” profilinde sunulmakta bazen de ayrıştırıcı bir dille mağdur edilmektedir. Olgusal boyuttaki haberlerde kullanılan yakıcı dil aracılığıyla; onlara yarardan çok zarar verilmekte, toplumsal kaygı ve öfke körüklenmektedir. Ayrıca bu tarz haberlerin gündeme taşınmasında kullanılan kelimeler başka sapkın davranış ve eylemleri sıradanlaştırabilmekte; kolay ve olabilir kılma gibi algılara yol açabilmektedir. Mağdur çocuğun zaten güçsüz ve savunmasız olmasına toplumun duyarsızlığı da eklenince bu

durum yeni vakaların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Nacaroglu, 2011: 215-216).

Çocukları konu edinen olumsuz haberler ve köşe yazılarında kullanılan başlıklardaki kelime ve söylemlerin yakın zamandaki örnekleri ise şöyledir; “*Yuh artık! Baba... 15 Yaşındaki Öz Kızına...*”, (Hürriyet, 24 Mayıs 2017), “*Vahşet... Öz Kızına Tecavüz Etti, Doğan Bebekler Buraya Gömüldü*” (Cumhuriyet, 30 Temmuz 2015.), “*Şok Şok... Öz Kızına Tecavüz Etti*” (Kocaeli Express, 7 Ağustos 2014), “*Temizliğe Gelen Kadına Çocuğunun Gözü Önünde Tecavüz Etti*” (CNN, 07.07.2020), “*2 Günlük Kız Çocuğuna Acımadan Kıydılar*” (irtibathaber, 30 Eylül 2020). Başlıklarda sıkça rastlanan; “*yuh artık, vahşet, dehşet, şok şok şok*” gibi kelimeler, sansasyon yaratma amacına hizmet etmekte ve yaratılan sansasyon ise haberin izlenmesini ya da okunmasını arttırma aracı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca basılı medya haberlerinin başlıklarında kullanılan “...” ifadesiyle de başlıkta enformasyon eksiltimi yapılarak olayın merak edilmesi sağlanmaktadır. Kısacası bunlar haberlerin hazırlanması aşamasında okunma ya da izlenme kaygısı ile hareket edildiğini göstermektedir.

Genel olarak bakıldığında, medya organlarının duygusal istismardan ziyade daha çok cinsel ve fiziksel istismar olaylarına yer verdiği görülmektedir. Böylece çocuk istismarı gibi geniş olgu sadece cinsel ve fiziksel istismar alanına hapsedilmektedir. Bunun sonucunda çocuğa yapılan diğer istismar türleri ön plana çıkarılmayarak görmezden gelinmekte, yeni hak ihlallerinin önü açılmaktadır.

3.1.1.1. Hedef Kitleleri Olarak Çocuk

Çocuklar habere konu oldukları zaman nasıl korunmalı ve yetişkinlerden ayrı bir muameleye tabi tutulmalıysa, aynı hassasiyet çocuğun medya içeriklerine maruz kaldığı zamanlarda da gösterilmelidir. Çocuk şiddet ve zorbalık içeren, olumsuz yönde kişiliğini etkileyebilecek her türlü yayından uzak tutulmalı ve nefrete özendirilmemelidir.

Medyada şiddet gösterimine ilişkin öne çıkan hipotezlerden ilki “*arındırma*” dır. Bu hipoteze göre, televizyonda şiddet izlemek, bir başkası tarafından saldırganlığın açığa çıkmasından dolayı, saldırganlığı azaltmaktadır. Karşıt görüşteki hipoteze göre, televizyonda şiddet içerikli görüntülere maruz kalmak saldırgan davranışlarını artmasına öncülük etmektedir. “*Taklit*” hipotezine göre, insanlar saldırgan davranışları

televizyondan öğrenmekte ve bunları kendi hayatlarında yeniden üretmektedir. Yani izlenen şiddet görüntüleri taklit yoluyla uygulanmaktadır. “Engellememe” hipotezi ise, televizyonun insanların diğerlerine karşı sergiledikleri saldırganca davranışları azaltmasına engel olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla televizyondaki şiddet; diğer insanlarla kurulan ilişkilerdeki şiddetin kabul edilebilir bir yol olduğunu, şiddetin yaşamın bir parçası olduğunu ya da şiddetin normal bir davranış olduğunu ortaya koyarak genel bir kural öğretebilecek türdendir ve bu da şiddetin yayılmasına neden olmaktadır (Yüksel, 2010: 234-235). Tatal Cheviron’a göre, televizyonlarda çocukların gelişimine zarar verebileceği ön görülen görüntü ve konulara yer verilmemeli, bunun da ötesinde her türlü yayının çocuk üzerindeki etkisi önceden düşünülmelidir (2011: 186). Aksi olduğu noktada gelecek dönemde çocuklar, maruz kaldıkları içeriklerin de etkisiyle birçok şeyi normalleştiren (örneğin aile içi kadına ve çocuğa şiddet), sorgulamayan, araştırmayan yetişkin bireyler haline gelme riskiyle karşı karşıya kalabilme tehlikesine maruz kalmaktadır.

Çocuk ve şiddet ilişkisinde ailenin, okulun, sosyal çevrenin ve medyanın şiddeti üretip üretmediği belirleyici bir rol oynamaktadır. Çünkü çocuk şiddetin her türlüşünden etkilenmekte ve kişiliği bu doğrultuda şekillenmektedir. Çocukların büyüme ve gelişim aşamalarında; anne-babanın, sosyal çevrenin ve medyanın amacı şiddeti tetiklemek değil, çocuğun doğasına uygun bir biçimde yaşamını sürdürmesinde olumlu bir rol model oluşturmak olmalıdır (Şirin, 2011: 163-165). Bu rol model oluşumunda, çocuğun nasıl bir yetişkine dönüşmesi isteniyorsa ebeveyn öyle hareket etmeli, çocuğu o doğrultudaki medya içeriklerine yönlendirmelidir. “*Medyanın hayatın gerçeklerini yansıttığı savunusunun gerçek olduğunu varsaysak bile bunu yansıtmak sıklığı, gerçek hayatla hiç bağdaşmamaktadır. Örneğin gerçek hayatta ölüm, cinayet, kan, şiddet vardır elbette; ancak normal bir yaşam süren insanların bir cinayete kurban gitmesi hatta öyle bir olaya şahit olması bile küçük bir olasılıktır. Dolayısıyla Gerbner’in Yetiştirme Kuramı¹’na göre*

¹Yetiştirme Kuramı bazı kaynaklarda Ekme Kuramı olarak da geçmektedir. “Yetiştirme, Gerbner’in medyanın etkilerini ve modern toplumlarda oynadığı önemli rolü açıklamak için başvurduğu kilit kavramdır. Gerbner’a göre medya etkilidir. Ama bu erken dönem güçlü etki paradigmasının iddia ettiğiinden farklı bir etkidir. Medya insanların inanç, tutum ve davranışları üzerinde gözlemlenebilir ve kısa vadeli etkiler yaratmaz; uzun vadeli bir süreçte insanların toplumsal gerçekliği algılama biçimlerini şekillendirir, eker” (Özçetin, 2018: 128-129). Gerbner’a göre, kitle iletişim araçları özellikle de televizyon değerlerin, ideolojilerin, özel yaşamın ve inançların kurucusudur (Gerbner, 2014: 298). Yine bu kurama göre, gerçek dünya ile televizyonda gösterilen dünya birbirine çok benzememekle birlikte; uzun süre bu mecradan şiddet ya da cinsellik içerikli görüntülere maruz kalan çocuklar bu olguları normalleştirme eğilimi göstermekte ve

örneğin, televizyonda gerçek ya da kurgusal olarak, kısa zaman dilimleri içinde binlerce öldürme, savaş, bombalama, katliam sahnesine tanık olan çocukların (hatta yetişkinlerin) dünyayı olduğundan daha tehlikeli bir yer olarak tanımlamaları büyük olasılıktır” (Özerkan, 2008: 55). Sürekli tehlike altında olduğunu düşünen çocuk huzursuz hale gelmekte, ilerleyen zamanlarda tedirgin biri haline dönüşebilmektedir. Bu durum da çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Medya aracılığıyla çocuklar ve ebeveynler arasındaki hiyerarşi kısa sürede tersine çevrilebildiğinden, bu mecra aile içerisinde otorite krizine de neden olabilmektedir (Tutal Cheviron, 2011: 204). Otoritesinin sarsılma tehdidiyle karşı karşıya geldiğini gören geleneksel ebeveynler, çocuklarına şiddet uygulayabilmekte; böylece medya ve şiddet arasındaki ilişki açığa çıkmaktadır. Burada çocukların maruz kaldığı içeriklerin neler olduğu son derece önemlidir. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, çocuklara ilişkin yayınların nasıl olması gerektiğine ilişkin maddeler sıralamıştır. Yayın Hizmetleri İlkeleri’nin 8 bendinde; “*medyanın çocuklara, güçsüzlere ve engellilere karşı istismar içeren yayınlara yer veremeyeceği ve bu yayınların şiddet içermeyeceği*” yer almaktadır. Aynı ilkeler arasında, “*yayın esnasında koruyucu işaretler kullanılsa dahi çocuk ve gençlerin ahlaki gelişimine zarar verebilecek programların bunların izleyeceği zaman diliminde yayımlanamayacağı*” ibaresi bulunmaktadır (www.mevzuat.gov.tr). Bu kapsamda ekranlarda sürekli karşılaşılan Akıllı İşaretler RTÜK tarafından 2006 yılının ikinci yarısında tüm ulusal kanallarda kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Bu işaretlerin amacı olası zararlardan çocuk ve gençleri korumaktır (Öktem vd, 2016: 3). Akıllı İşaretler Sembol Sistemi Kasım 2008’de ilk kez sinemalarda kullanılmış; işaretlerin yer almadığı filmlerin dağıtımını ve gösterimini yapanlara çeşitli miktarlarda para cezaları verilmesi uygun görülmüştür (Uzun, 2011: 132). Bugün de sinema ve televizyondaki yayınlarda sıkça akıllı işaretlerle karşılaşılmaktadır.

Medya kuruluşları cinsellik, şiddet, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışları barındıran içeriklerden çocukları korumak için aileleri de bilgilendirmelidir. Yetişkinlere yönelik hazırlanan medya içeriğinin çocuklara da ulaşabileceği göz önünde bulundurulmalı ve içerikler bu doğrultuda düzenlenmelidir (Gencel Bek, 2011: 42-43).

gündelik yaşamda bu davranışlarla karşılaştığında tepki göstermemektedir hatta kişide zaman içerisinde bu davranışları sergileme oranı artabilmektedir.

Yapılan araştırmalar çocukların 8 yaşından itibaren medya içeriklerini anladığını ortaya koymakta, televizyonda verilen haberlerin radyo ve gazetelere oranla daha fazla akılda kaldığı görülmektedir (Vom Orde'den akt Şentürk Kara, 2017: 442). Fakat çocuklar bir haber içeriğine maruz kalırken, haberin arka planını, doğruluk derecesini, olayların ihmal sonucu meydana gelip gelmediğini net bir biçimde bilmemektedir ve bunu sorgulayabilecek yetilere sahip değildir. Televizyonun kullandığı inandırıcı ve ikna edici dil ile çocuklar, içerikleri sorgulayamadan onları doğru kabul edebilme sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (Şirin, 2011: 177). Bu kapsamda yapılması gereken çocuğun da tıpkı bir yetişkin gibi ciddiye alınması, ona uygun içeriklerin hazırlanması ve ailelerin de bu süreçte çocuklara rehberlik etmesidir. Fakat günümüzde medya ticari kaygılarla hareket eden bir sektör haline geldiğinden (Bolin, 2014: 336) rehberlik işinin her saniye yapılması güçleşmektedir. Örneğin reklamlar bu güçlüğü bir örnektir. Ebeveynlerinin olduğu ortamda bile tüketilmeye yönlendirilen çocuklar, maddi kazanç uğruna zaman zaman da bu mecrada sömürülmektedir.

3.1.1.2. Çocuk ve Tanımlanışı

Çocuklar medyada hakları olan bireyler değil; “*insanın şirin uzantısı*” (Uzun, 2011: 133), “*eksik yurttaş*” (Alankuş, 2007: 49), “*haber nesnesi*”, “*olayın kurbanı ya da mağduru*” olarak temsil edilmektedir. Kendine has birtakım özellikleri olan çocukların çoğu zaman bu alanda görünürlükleri yoktur. Ne zaman ki bir cinayet ya da istismar vakasında mağdur olurlarsa, çocuklar o zaman medyada kendilerine yer bulmaktadırlar. “*Çocuk mağdur, çaresiz, aciz, saf-temiz, tüketim nesnesi gibi farklı sıfatlarla etiketlenir. Çocuğun medyada temsil edilebilmesi yetişkinler tarafından üretilen bu sıfatlara yatkınlığıyla bağlantılıdır. Marjinal durumlar –cinsel istismar ya da olağan üstü zekâ ya da başarı sergileme- normal tanımının dışında yer alan çocuğu habere dönüştürür. Burada söz konusu olan gerçeklik değil ‘üretilmiş çocukluk’ tur*” (Yetim ve Yetim, 2008: 108).

Gerçekliğin üreticisi medyada suç ve suçlu temalarında, gerilim, macera gibi konularda merakı tatmin etmek için kullanılan çocuklar (Yağlıcı, 2019: 109), adeta şiddet kültürünün içinde tanımlanmaktadır. Roche'ye göre, çocuk denilen canlıya söylenen, yapılan her şey aslında insanın kendisini nereye koyduğu, nasıl tanımladığı ve ne yapmak istediği ile ilgilidir (akt Alankuş, 2007: 54). Çocukluk esasında yetişkinliğin uzantısı

olarak algılanan bir süreç olmaktan ziyade yaşamın bir parçası olarak konumlandırılmalıdır. Bu konumlanma haber diline yansımali ve çocuğun tanımlanışı salt yetişkin üzerinden değil, yetişkin olmanın etkin bir süreci üzerinden sunulmalıdır. Yani çocuğun hakları, istekleri, gelişim çağına uygun davranışları haberlerde yer almalıdır.

Medyada bazen toplum için tehlike oluşturan, arsız ve ıslah edilemeyen kişiler olarak haber değeri taşıyan çocuklar; ulusal bayramlar, 23 Nisan, Dünya Çocuk Günü, eğitim öğretimin başlangıç ve bitiş günlerinde ön plana çıkmakta; bu özel günlerin dışında genellikle göç, doğal afet ya da kaza haberlerinin duyguları ayyuka çıkardığı zamanlarda haberin salt nesneleri olarak işaretlenmektedir. Çocuklar ancak suça itildiklerinde, bir olayın kurbanı ya da faili olduklarında medya gündemini meşgul etmektedir (Cangöz, 2007: 196-197). Bu meşguliyet esnasında onların haklarının neler olduğu, onlara nasıl yaklaşılması gerektiği, örselenmeden, damgalanmadan nasıl haberleştirilebilecekleri yeterince sorgulanmamakta; çoğu zaman da klişelerden ibaret bir biçimde sunulmaktadırlar. Bu klişe haberlerin başında karne coşkusu, trafik kazası, aile içi dram gibi başlıklar kullanılmakta ve çocuklar aynı söylemler üzerinden yeniden tanımlanmaktadır.

Çocuğun bilgi edinmesinde, öğrenmesinde, sorgulamasında medya doğrudan bazen de dolaylı olarak rol oynamaktadır. Çocuk medya içeriğine maruz kalırken bunlardan etkilenmekte, daha sonraki süreçte bilgileri dönüştürerek kendisinin kılmaktadır (Yetim ve Yetim, 2008: 108). Aynı zamanda medya, çocuğun çevresinde meydana gelen olaylara nasıl tepki vermesi gerektiğini öğrendiği mecradır. Çünkü çocuk gerçek hayatta deneyimlemediği pek çok şeyi burada görmekte ve genellikle “çocukluk” fikrini buradan edinmektedir.

3.1.1.3. Çocuk ve Temsili/ Konumlandırılışı

Medyada çocuğun temsili, yetişkinler aracılığıyla çocuğa ilişkin genel kabullerin, önyargıların ve kalıp yargıların üretildiği ve yeniden üretildiği sürece gönderme yapmaktadır. Medya insan gruplarını temsil ettiğinde ve çocuklara odaklandığında genellikle kültürel göstergeler hakkında da bir şeyler söylemektedir (Burton, 1995: 113). *“Medyanın çocuğu temsili elbette birtakım toplumsal göstergelerle yakından ilişkilidir. Toplumsal bir gösterge olarak ‘gelişmişlik düzeyi’ çocuğun nasıl temsil edildiğini*

belirler. Örneğin çocuğun ekonomik bir değer olarak görülmesi tarım toplumlarının uzlaşma dünyasında normal olarak kabul gördüğünden, üretilen temsilleri bu sağduyu ve tanımını yeniden üretecek biçimde kurgulanır. Çocuğun ebeveynlerine sadık ve bağlı olması, yaşlılık için bir güvence kaynağı olarak görülmesi, yazılı ve görsel- işitsel medya ürünleri aracılığı ile desteklenir” (Yetim ve Yetim, 2008: 93). Bu desteklemenin faydalı yanları olduğu gibi; ön yargı, nefret, damgalama gibi kalıpları dolaşıma sokma riski her zaman bulunmaktadır.

Medyada yer alan çocuk temsilleri, insanları hangi çocuğun “zeki” ve “başarılı” kabul edeceğine, hangilerinin adeta bir “şeytan” olarak işaretlenmesi gerektiğine karar vermeye yönlendirmektedir. Bu noktada “melek” ya da “şeytan” çocuk yaratmak yerine aslında medyanın yapması gereken çocukların içinde bulunduğu koşullara dikkat çekmek olmalıdır. Fakat bilindiği üzere medya bazı sorunları kamuoyunun dikkatini çekmeye yönelik kurgularken, bazılarının da görmezden gelinmesine yönelik içerikler hazırlamaktadır. Konunun gazetenin ilk sayfasında yer alması, manşetten verilmesi ya da daha küçük puntolarla fazla dikkat çekmeyecek biçimde yayımlanması bu zıtlığın önemli göstergeleridir (Sarigül, 2010: 122).

Anlam ve ideolojiyi her defasında yeniden üreten medya, hem içeriği üretmekte hem de üretilen içeriği pazarlamaktadır. Mesajların toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul görmesi için mesaja uygun tipler ve kişiler seçilmesi son derece önemli olmakla beraber çocuğun medya ürünleri arasında yer aldığı görülmektedir. Medya kuruluşlarının beslendikleri ideolojik kaynaklar, bakış açıları ve yayın politikaları birbirinden farklı olsa da çocuğa bakış açıları neredeyse aynıdır. Temsiller aracılığıyla üretilen normal ve anormal çocuk algıları ile toplumsal algıya yön verilmekte; bu sayede çocuk algısı standarda oturtulmaktadır (Güven, 2015: 11). Çocukların masumiyetlerinin ve bedenlerinin adeta görsel bir malzemeye dönüştürüldüğü bu mecra; çoğu zaman çocukları cinayet, istismar gibi haberlerin kurbanı olarak temsil etmekte fakat çocuğun kurban olmasına kadar geçen süreçte söz konusu ihmalleri ya da eksiklikleri yeteri kadar kaleme almamaktadır. Bunun temelinde yatan gerekçe ise olaylara ilişkin mevcut toplumsal algının süregelmesini kolaylaştırmaktır. Aslında medyanın konuya ilişkin temel sorunu çocukları yetişkinlerin uzantısı olarak görmek ve onların kendilerini ifade edebilecek yetkinliklerinin olmadığı düşüncelerinin bu alana hâlâ hâkim olmasıdır.

Türkiye’de 60’lı ve 70’li yıllarda çocuklar; erken yaşta hak etmediği bir acıyla savaşıyor, masum, kederli, onurlu bir kahraman biçiminde Yeşilçam filmlerinde posterlerde ve kartpostallarda yer almıştır. Öyle ki bu çocuklar, çocuk yaşta acı çekmenin yol açabileceği her türlü ruhsal kirlenmeden, hınçtan ve şiddetten arındırılmışlardır. Masumiyetini yitirmemiş, şehirli kız tarafından horlanan ama bir zaman sonra şehirli kızın yine bu oğlunda arınarak mutluluğa erişebileceği sahneler, 90’ların birçok filminin ana teması olmuştur. Fakat zaman içerisinde edebi eserlerde ya da filmlerde; “*kötülüklerle baş eden*”, “*sokakta kalan*”, “*öksüz*” ve “*yetim*” çocuk temsilleri dönüşüme uğramış; “*masum*”, “*kırılğan*”, “*hassas*” çocuklar inandırıcılığını ve popülerliğini yitirmiştir. Bu değişim ve dönüşümün temelinde gerçek hayatta artık acının çocukların yüzünde görünür hale gelmesi vardır. Gazete ve televizyonlarda neredeyse her gün yer alan çocuğa şiddet haberleri ile birlikte çocuk yüzü acıyı simgelemekten uzaklaşmış, toplumun bağrına bastığı mağdur romantizmin merkezindeki çocuk, bu kez bambaşka bir yönüyle korku nesnesi, dehşet figürü olarak işlenmeye başlanmıştır. Her ne kadar başlangıçta kendilerine acıma duygusu ile yaklaşılsa da ilerleyen dönemden itibaren medyada şehir için tehdit oluşturan çocuk imgesi, suçla birleştirilerek çalışılmış, çocuklar tehdit ve sınıfsal bir korkunun temsilcisi olarak işaretlenmiştir (Gürbilek, 2004: 39-46). Medya çocukları toplumsal tehlikenin kategorisi olarak sunmuş, onlardan haberde sıkça “*tinerci*”, “*sokak çocuğu*”, “*kapkaççı*” gibi söylemlerle bahsederek, genellemeler yapmış; bu haberlerle çocuğun masumiyetine gölge düşürülmüş ve onlara ilişkin ön yargıların toplumda karşılık bulmasının önü açılmış (Durna ve Kubilay, 2010: 79), bu da beraberinde toplum nezdinde çocuklar arasında ayrımcılığı getirmiştir; “*iyi çocuk*” ve “*kötü çocuk*”.

“*İyi çocuklar*” anne babasının kanatları altında yetişen; sağlık, eğitim, beslenme gibi konularda ihmal edilmeyenler olurken, “*kötü çocuklar*” ise anne-baba figürünü tanımayanlar, iyi bir eğitim hakkına kavuşmaktan önce en temel ihtiyaç olan barınmadan mahrum olanlar ve dolayısıyla sokakta yaşamak zorunda kalanlar, engelliler, yoksullar olarak işaretlenmiştir. “*Öte yandan çocukların yok sayılması anlamındaki ayrımcılık, çocuklar medyada temsil edildiklerinde başka biçimler alıyor. En sıklıkla karşılaşılanlar da, sınıfsal, cinsiyetçi, etnik/ırksal kökene göre yapılan, engelli çocuklarla ilgili olan ayrımcılıklar. Yani “ötekinin de “ötekisi” olan; yoksul, azınlık, engelli ve nihayet kız çocuklarının karşılaştığı ayrımcılıklar. Bu nedenle örneğin medyanın temsil etme*

biçimine baktığımızda varsıl “suçlu” (kanunla ihtilaflı) çocukların durumu, “tekil” ya da “olağandışı” örnekler olarak karşımıza çıkıyor; buna karşılık, yoksulların “genel” ve “olağan”. Yani orta/üst sınıf çocuklar “hız kurbanı” değillerse, “uyuşturucu aleminde” yakalanmamışlarsa rahatlar; onları potansiyel olarak suçlu, hırsız, katil gören, hepsini toparlayıp aynı kefeye koyan “sokak çocukları” kavramının muadili bir klişeyle anılmıyorlar örneğin” (Alankuş, 2007: 31-32). Söz konusu çocuklar olduğunda, haber diline daha da özen gösterilerek onları yaftalamaktan olabildiğince uzak durulmalıdır. Aksi halde çocuğun psikolojik gelişiminin olumsuz etkileneceği, yaftalamanın pekiştirilmesinin çocuğun hayatının gidişatında belirleyici rol oynayacağı öngörülmektedir.

Çocuklar için; “*liseli, katil, maganda*” gibi ifadelerin kullanılmasına adli olaylarda sıkça karşılaşılmaktadır. Bu söylem ve temsiller çocuğun zaman içerisinde suçlu kimliği edinmesine neden olabilmekte (Örki, 2018: 424-425) ve çocuk hayat boyu bu kimliğe yüklenen manaların kurbanı haline gelebilmektedir. Bir çocuğu damgalamak onun belli başlı olaylarla anılmasına ortam hazırlamaktır. Çocuğu yaşadığı olumsuz olaylardan dolayı damgalamak onun toplumdan dışlanmasına sebep olmakta, damgalama esnasında da medyanın kullandığı kalıp ifadeler temsiller aracılığıyla ön plana çıkmaktadır. Aslına çocukların ve gençlerin dünyasında var olan temsillerin medya aracılığıyla kurulduğu görülmektedir. “İyi” ve “kötü” temsilleri başta olmak üzere “aşık olma”, “sağlıklı olma”, “sevgi”, “nefret”, “ihamet”, “yardımseverlik” gibi konularda medya gerçekliği oluşturmakta, paketlemekte ve tekrarlayarak sunmaktadır (Yetim ve Yetim, 2008: 99). Medya maddi sermaye, kültürel donanım ve toplumsal statü gibi bağlamlarda avantajlı kesimlere karşı dışlayıcı ve aşağılayıcı tavır takınmakta; bu tavrı çocuklar söz konusu olduğunda da sürdürmektedir. Onlara ilişkin konular genellikle ya ailelerin başlarına felaket geldiğinde ya da öldürüldüklerinde gündem olmaktadır. Bunların dışındaki temsiller ise çocuk haklarına duyarlı bir haberciliğin ürünü olmamakla birlikte, çocuğun medyada ciddi bir istismar konusu olduğunu gözler önüne sermekten öteye gidememektedir (Durna ve Kubilay, 2010: 81). İstismarın giderilmesi ya da çözüm önerileri sunulması bağlamında yayıncılık yapmaktan uzak olan bu mecra, temsillerden faydalanmadığı noktada da (çoğu zaman) çocuklara ilişkin konuları sadece olgusal boyutta ele almakta; meydana gelen vakaları ‘*oldu*’ ve ‘*bitti*’ bakış açısıyla sunmaktadır.

3.1.1.4. Çocuk-Yetişkin Ayrımının Sonu ve “Çocukluğun Kayboluşu”

Modern toplumlarda gelenek, görenek ve kültür gibi argümanların değişime uğradığı nasıl bir gerçeklik ise medyanın da toplumu değiştiren ve dönüştüren bir noktada olduğu aşîkârdır. Bu değişim ve dönüşümden en fazla nasibini alan kesim çocuklar olmakla beraber, medyanın onlar üzerindeki etkilerinin açığa çıkması bazen çok kısa sürmekte bazen de uzun yıllar almaktadır.

Berman (1994: 11), modern olmayı; insanın güç, coşku ve gelişme dürtülerini kullanarak kendini ve dünyayı değiştirme olanakları vaat eden her şeye sahip olması ve her şeyi yok edecek bir ortamda kendisini bulması olarak ifade etmektedir. Bu yok ediş artık çocukluk çağında devreye girmekte ve çocuğa/çocukluğa dair pek çok şeyin ortadan kalkmasına zemin hazırlamaktadır. Aries ve Postman’a göre, daha önce de bahsedildiği gibi çocukluk modern bir toplumsal kurgudur ve 15. yüzyıldan sonraki dönemlerin bir ürünüdür. Bu yaklaşıma göre, 15. yüzyıldan önce de çocukluk vardı lakin bilinmemekteydi. Aslında tam da bu noktada bilinmeyen çocukluk duygusunun ne olduğudur. Modern öncesi dönemlere bakıldığında çocuklara yeterince özen gösterilmediği, onların ikinci plana atıldığı görülmekte; geleneksel toplumlar ve modern toplumlar kıyaslandığında çocuklara atfedilen değerler ve bakış açılarında ciddi farklılıkların olduğu tespit edilmektedir (İnal, 2015: 17). Modern dünyanın kabul ettiği bakış açısına göre, çocuklar yetişkinlerin bir uzantısı değil “*kendine özgü*” özellikleri olan canlılardır. Fakat bu “*kendine özgü*” neredeyse ortadan kalkmakta, bu da çocuğun kendine has doğasının yok olması ve erken yaşlarda yetişkinler dünyasına dâhil olması demektir. İnal’a göre, özellikle Türkiye’de çocuk olmak, yetişkinlerin kültürünün olumsuz dolayımı sebebiyle hem sınıfsal hem de sosyo-kültürel açıdan sorun teşkil eder hale gelmiştir. Bu sorunun temelinde çocukluğun saf ve kırılgan özelliklerinin kötüye kullanılması vardır. Birçok mecrada sadece küçük bir özne olarak konumlandırılan çocuk, nesneleştirilerek yetişkinlerin ideoloji ve kültürüne bağımlı hale getirilmekte ve bu sayede çocukların kolayca sömürülmelerinin önü açılmaktadır. İnal’a göre, Türkiye’de üç farklı çocukluk vardır; geleneksel, modern ve postmodern. Bu çocuk tipleri yan yanadır fakat birbirlerine asla karışmamaktadır. Köy, gecekondu ve varoş bölgelerde yaşayan çocukların geleneksel çocuk kategorisine girdiği ve onların temel kaygısının hayatta kalmak olduğu dikkat çekmektedir. Geleneksel çocuklar; yeterli ve sağlıklı konut,

dengeli beslenme, iyi bir eğitim alma gibi birtakım temel ihtiyaçlardan mahrumdur. Bu çocuklar dayak, zorbalık, hor görülme, zorla çalıştırılma gibi kötü muamelelere sıkça maruz kalırken aslında en medyatik olandır. Geleneksel çocuklar için medyada en sık kullanılan ifadeler; “*hırsız, fahişe, tinerci, dilenci, katil, kapkaççı, madde bağımlısı*”dır. Modern ve postmodern çocukluk süreci ise orta ve üst sınıfa ait ailelerde görülmektedir. Bu çocuklar çeşitli ve ileri seviyede dil kodlarına hâkimdir, iyi bir eğitim almaktadır. Pahalı tüketimin hem tüketicisi hem de reklam filmleri aracılığıyla reklam nesnesidirler ve çağdaş tipler olarak kategorize edilmektedirler. Özellikle yerli dizilerde sıkça örneklenen ve pazarlanan modern ve postmodern çocuklar; bilgiç, hakkını arayan, yarışmacı, teknoloji ile iç içe, akıllı, yetişkin konumlarıyla irtibat halinde ve ilgili olarak sunulmaktadır. Giyim, tavır, davranış gibi konularda son modayı temsil eden bu çocuklar; risk alan, bilinçli tüketen, sorun çözenler olarak ifade edilmektedir (İnal, 2015: 13-14). Postmodern çocuk; adeta bir yetişkin gibi hayatın tüm zorluklarına karşı hazır ve tetikte, meydan okumalarla uğraşabilecek güçte görülmektedir (Elkind, 2001: 19). “*Yokluk içinde büyüyen, yaratıcılıklarını, iyimserliklerini, saflıklarını, en önemlisi umutlarını kaybetmeyen, ailesi ve yakın çevresiyle kolay iletişim kurabilen modern zamanların çocuklarının yerini; ekranlara ve internete bağımlı, sürekli tüketen ama hiç tatmin olmayan, ihtiyacı giderilmediğinde dünyası kararan, içine kapanık postmodern çocuklar almıştır. Günümüz postmodern dünyasında çocuklar, birçok iletişim teknolojisiyle kuşatılmışlardır*” (Aşar, 2014: 83). Aslında modernite ile yeniden şekillenen çocukluk, modernitenin tehdidi altındadır. Modernite insanlara çocukluğun dönüşümüne ilişkin iyileştirmeler ve farkındalıklar sunarken; diğer taraftan çocukluğa dair değerleri silip süpürmektedir (Akçalı, 2015: 2). Turinay’a göre, bugünün postmodern çocuklarından uzun zamandır kendi doğaları ve ihtiyaçları dışında mantık yürütmeleri beklenmekte (1996: 110), bu durum da toplumda çocukluğunu yaşayamayan bireylerin hızlıca yetişkinlerin dünyasına dâhil olmasıyla sonuçlanmaktadır.

Bugün çocukluğun sosyal inşasına ve çocukların nasıl büyüdüğüne bakıldığında onların büyük ölçüde medyaya bağlı olduğu görülmektedir (Tirocchi, 2014: 60). Yani çocukluğa dair özellikler artık çocuğun biyolojik yaşına göre belirlenmeyip toplum tarafından inşa edilen fikirlerle şekillendirilmekte ve bu noktada medya belirleyici olmaktadır. Sokaklarda koşmayan, yaşlılarıyla oynamayan, bayramlarda şeker toplamayan çocuklar geçmişte oyun kültürünün oluşumuna katkı sağlarken; oyunlar

aracılığıyla paylaşmayı, yardımlaşmayı, sorumluluk üstlenmeyi öğrenmekteydiler. Bugün ise medyada çocuk oyunları yarışmalar haline getirilmekte; televizyonda çocuklar çeşitli hediyeler karşılığında birbirleriyle yarışdırılmaktadır. Yine çocuklar arasındaki rekabeti körükleyen ‘*monopoly*’ gibi oyunlar son derece popüler sayılmaktadır. Aslında tüm bunlar artık çocuk kültürüne edebiyat, tiyatro gibi alanlarda bile ihtiyaç duyulmadığının somut göstergesi olup, çocukluğa özgü bir deneyim alanı olan oyunun bile toplumsal olarak inşa edildiğinin göstergesidir. Fakat reklamlar için aynı şey söz konusu değildir. Doğrudan çocukları hedef alan reklamlarla birlikte çocukların da reklam yüzü olarak kullanıldığı görülmektedir, hatta içerisinde çocukların olmadığı reklamlar yoktur. (Tankut’tan akt Akçalı, 2015: 7). Son dönem reklamcılığında artık bebekler dahi klişe yetişkin hareketleri ile sunulmakta; altı bağılı bebekler bazen flörtöz tavırlar sergilemekte, kız çocuklarının boy gösterdiği reklam filmlerinde ise çocuklar podyumda nazlı bir eda ile yol almakta ya da büyükler gibi sunulmaktadır (Özerkan, 2008: 52). Taner’e göre, reklamlarda çocuk öğesinin kullanılması yeni bir olgu olmamakla beraber; bu mecrada yer alan çocuk imajı zaman içerisinde değişen toplumsal, ekonomik koşullar ve değerlere paralel olarak revize edilmiştir (1994: 101). Buradan da yola çıkılarak günümüzde artık çocuk kültürünü medya şirketlerinin yönettiğini söylemek mümkündür. Bu yapay kültür en çok da çocuk/yetişkin ayrımının ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Mendel, çocukluk boyunca yetişkin kimliği ile hareket etmeyi; insanın içindeki çocuğu, çocuk yaşlarda öldürdüğüne denk tutmaktadır. İçinde yaşanan sanayi toplumlarında yetişkin insanların; çocukluğun onlara sunduğu oyun, merak, şaşırma gibi yetilerini kaybettiklerine vurgu yapmakta; onların artık ruhsal ve duygusal bakımdan ne yetişkin ne de çocuk olduğunu ifade etmektedir. İnsan, artık endüstriyel ürünlerin artıklarıyla düş dünyasından beslenen edilgen ve suçluluk duygusu içinde yaşayan bir canlıdır (Mendel, 1992: 47).

Çocuklar teknolojiyle beraber farkında olmaksızın büyüklerin dünyasına çocukluklarını tam manasıyla yaşayamadan dâhil olmakta, bu sayede pazarlamacıların da hedef kitlesi haline gelmektedir. Çocuklar cep telefonu kullanmaya başlayamayacak kadar küçük olsalar bile, boru reklamında oynayarak diğer işçilerle birlikte ürünün güvenli olup olmadığını kontrol etmekte ve ürünün kullanılabilir olduğuna karar vermekte, kredi kartı reklamında “*alsak alsak bedavaya ne alsak*” şarkısı ile tüketime yönelmekte, sigorta reklamında babasıyla beraber havale yapmakta, bayram şekeri

reklamında karı-koca rolünde oynayarak eski bayramların nostaljisine insanları davet etmektedir (Kar, 2008: 193-194). Denilebilir ki, yetişkin ve çocuk arasındaki ayrımın neredeyse ortadan kalktığı bir dünyada çocuklar tüketim konusunda eskisinden daha fazla söz sahibidir.

Postman, yetişkin ve çocuk ayrımının medyada ortadan kalktığına ilişkin düşüncelerini sabun reklamıyla desteklemektedir. Yirmili yaşlarda görünen iki kadının anne ve kız çocuğu olarak temsil edildiği *Ivory* sabununu tanıtan reklam filminde izleyicilerden hangisinin anne hangisinin kızı olduğunun tahmin edilmesi istenmekte böylelikle yetişkin ve çocuk arasındaki farklılıkların ortadan kalktığı gözler önüne serilmektedir (1995: 127). Tatal Cheviron'a göre, çocukların yetişkin rollerinde temsil edildiği reklamlar, çocukların hem çocuk gibi yetişmesini engellemekte hem de onların sadece tüketici penceresinden dünyaya bakmasına neden olmaktadır (2011: 204).

18. yüzyıl boyunca çocuklar yetişkinlerden çok farklı ve masum canlılar olarak görülmüştür fakat bugün çocuklardan bahsederken onları eskiden olduğu gibi romantik bir bakış açısıyla ve basit bir biçimde aktarmak yetersizdir. Çocuklar artık yetişkinlerden çok daha fazlasını bilen ve onlarla benzer özellikler taşıyan karmaşık bireyler olarak ifade edilmektedir (Higonnet'ten akt Sjöberg ve Smith-MacGowan, 2017: 455). Örneğin, 18. yüzyılda Erasmus tarafından öne sürülen çocuk ve yetişkinlerin birbirinden farklı giyinmesi fikri, bugün geçerliliğini yitirmiştir. Artık ne yana bakılsa; yetişkin ve çocukların giyim, dil, tutum ve arzular hatta fiziksel görünüm bakımından birbirine benzediği görülmektedir (Postman, 1995: 13-14). Annenin takılarının benzeri artık kızlarının üzerindedir, babanın güneş gözlükleri oğlundadır. Bugünün çocukları artık bir giydiğini bir daha giymez hale gelmiştir, kendilerine ait giysi dolapları vardır. Özellikle kız çocukları tıpkı anne, abla, teyzeleri gibi kıyafet, aksesuar, makyaj malzemesi almaya özendirilerek tüketime yönlendirilmektedir. Burger King, McDonalds gibi küresel restoranlarda çocukların yiyecek-içecek tercihlerinin büyüklerinkine benzemesi, dünyaya gelen bir bebeğe sosyal medya hesabı açılması, kız çocuklarına makyaj yapılması gibi durumlar çocuk/yetişkin ayrımının çizgisinin belirsizleştiğine gündelik yaşamdan sadece birkaç örnektir.

Anlaşılaçağı üzere özellikle son yıllarda, çocukluk kavramı toplumun dönüşümünün de bir sonucu olarak yeniden değişiklik göstermiştir. Bu durum, çocukların

gittikçe daha akışkan sosyalleşme dinamiklerinin kahramanları oldukları postmodern bir çocukluğa gönderme yapmaktadır. Bir zamanlar çocukların kimliğinin belirlenmesi için en önemli kurumlar aile, okul, din veya akran grupları iken, bugün yeni ortamlar ve yeni sosyalleşme tarzları, yeni çocukluk anlayışının temellerini atmaktadır. Dahası çocukluk, bu kavramın kendisini sürekli olarak yeniden tanımlaması ve yeniden şekillendirmesi sonucunda, sosyal olarak yapılandırılmış bir karakter göstermekte (Tirocchi, 2014: 72) ve böylelikle çocukluğun tarihsel serüveni yazılmaya devam etmektedir.

3.1.2. Çocukla İlgili Olumsuz Haberler Öncesi Duyarlılık İkliminin Bir Türlü Yaratılamaması

Medya, toplumsal değişimin en güçlü aracı olup; toplumu medeni, sorumluluk sahibi ve dengeli bir hale dönüştürebilecek en etkili mecra olarak kabul edilmektedir. Bahsi geçen bu ana rollerinin yanı sıra medyanın zorunlu rolü, farkındalık sağlamak ve toplumu sosyal kötülüklerden ve adaletsizlikten korumak için insan hakları ihlallerini vurgulamaktır (Qayyum, 2018: 1223). Özellikle çocukların tıpkı yetişkin bireyler gibi haklara sahip olduğunun vurgulanması ve temsil edilmesi bu noktada önem kazanmaktadır.

İçinde yaşanılan çağ; çatışmaların ve gerginliklerin hüküm sürdüğü, medyanın da zaman zaman ilkesiz yayıncılık yaparak şiddeti körükleyebildiği, bazen de şiddet unsuruna ayna tuttuğu bir dönemdir. Çocuk ve şiddet ilişkisinin temeline bakıldığında aslında burada ailenin, okulun, sosyal çevrenin, arkadaşlık ilişkilerinin ve medyanın şiddeti üretip üretmediği son derece önemlidir. Çünkü şiddetin türü ne olursa olsun toplumsal yapıda onun psikolojik ve sosyolojik örüntüleri belirleyicidir (Şirin, 2011: 163). *“Aktörler aile içi üye ve akrabalarından, komşular, arkadaşlar, yetişkin çalışanlar, eğitimciler, kamu görevlileri, esnaf ya da işçilere kadar her tür sosyal sınıf, yaş ve cinsiyetten insanın olabileceği cinsel şiddet ya da cinsel istismarın çocuğun yaşamında çok derin izler, tamiri çok güç yaralar açacağı bir gerçektir. Şiddet ve cinselliğin insanın doğasında var olduğu gerçeği, bunun en korumasız varlıklar olan çocuklara yönelerek seyir alması son yıllarda medya marifetiyle daha da belirginleşmiş, dahası bu konuda bir farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Bu farkındalık yaratılmaya çalışılırken, burada medyaya ve onun malzemesi olan haberi hazırlayan medya profesyonellerine çok önemli görevler düşmektedir. Haberler toplumun ders alabileceği nitelikte verilmeli ve bu tür*

olayları önleyici nitelikte olmalıdır. Bu haberler medya tarafından istismar edilirse ya da olayın failleri gizlenirse, yaptırma ilişkin kısım örtük kalırsa, toplum psikolojisi böylesi hassas bir konuda demoralize olur ve psikolojisi bozulur” (Nacaroğlu, 2011: 215). Çocuklar bir yetişkine göre şiddetin kolayca hedefi olmakla beraber; çocuğun hassaslığı, masumiyeti, savunmasızlığı ve korunması gereken bir canlı olduğu fikri birçok düşünürün üzerinde uzlaştığı bir konudur. Teoride bu denli anlam yüklenen çocuk, uygulamaya gelindiğinde ise yeterince korunamamaktadır.

Ne yazık ki bugün medyada çocuklarla ilgili haberler çoğu zaman sansasyonel ve magazinsel bir dille ele alınan olayları içermektedir. Şiddetin küresel bir olgu boyutuna ulaştığına da vurgu yapan Şirin, iletişim araçlarının genellikle şiddeti önleyici değil, çoğaltıcı ve yansıtıcı bir noktada durduğunu da dile getirmektedir. Fakat ona göre, içerisinde şiddet barındıran sansasyonel olayların artmasının tek gerekçesinin kitle iletişim araçları olduğu fikri tam anlamıyla doğru değildir. Bunun medya ile bağlantısı bu içeriklerin hızlı bir biçimde dolaşıma sokulmasıdır. Olgu meydana gelmeden önce, medyada koruyucu önlemlerin neler olduğuna ilişkin yayınların yapılmaması, özgün ve yaygın eğitim bağlamında çocuk haklarını merkeze alan yaklaşımların benimsenmemesi, medya okuryazarlığı stratejilerinin geliştirilmemesi, vakaların artması noktasında belirleyicidir (Şirin, 2011: 169-170).

Çocukların reklam filmlerinde olduğundan daha şirin ve sevimli gösterilmesi çocuk istismarının zararsızmış gibi görünen yüzünün somut bir parçasıdır. Çocuğa dair bu bakış açısı onun seyirlik bir nesneymiş gibi algılanmasına neden olabilmekte, bu da beraberinde üstü kapalı olarak çocuk pornografisine zemin hazırlamaktadır. Bu bakımdan medya esasında, çocuğun konu olduğu her reklam filminde ya da haberde; “*olayın ne oranda ses getireceği*” ya da “*nasıl daha fazla kâr edebilirim?*” bakış açısıyla değil, onun haklarını nasıl daha fazla ön plana çıkarabileceği üzerinde durmalıdır (Tutal Cheviron, 2011: 186). Çünkü medya; toplumun görüşlerini şekillendirmekte, insanların düşünme ve davranış biçimlerini etkilemekte, farkındalık yaratmakta ve kamuoyu oluşturmakta son derece başarılıdır. Ayrıca toplumda farkındalığı arttırarak, çocuğa yönelik istismarlara her düzeyde tepkinin belirlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır (Qayyum, 2018: 1228). Çünkü medyanın var olan sosyal temsilleri lanse etmek dışında bir başka görevi de sosyal temsilleri oluşturarak toplumda sağduyunun oluşmasına zemin hazırlamaktır. Olumsuz

içerikteki çocuk olaylarının engellenebilmesinin en önemli da yolu konuya ilişkin farkındalık ve duyarlılık iklimi oluşturmaktır.

3.1.3. Medyada Çocuk Konulu Haberler: Gözde Sunum Biçimleri

Medya, dolaylı bir toplumsallaştırma aracı sıfatıyla eş zamanlı olarak mesajlarını birden fazla kişiye iletme gücünü elinde bulundurduğundan, onun insanlar üzerindeki etkisinin son derece büyük olduğu kabul edilmektedir (Özerkan, 2008: 54). Medya artık gitgide çocukların günlük yaşamlarının bir parçası olduğundan ve adeta bir “yaşam alanı” olarak sunulduğundan çocukluğun inşa edilmesine katkıda bulunmaktadır. Her ne kadar yeterince ele alınmamış ve üzerinde fazla düşünülmemiş olsa da, medyada çocukların ve çocukluğun temsili her zaman toplumsal ve politik açıdan büyük bir önem taşımıştır (Tirocchi, 2014: 60). Günümüz insanının ayrılmaz bir parçası olarak görülen bu mecra, doğası gereği çocukları haber malzemesi olarak değerlendirmekte fakat çoğu zaman çocukların yanlış temsil edildiği ya da hiç temsil edilmediği gibi tartışmalara zemin hazırlamaktadır (Sayılan ve Çevirgen, 2014: 98). Bu bakımdan çocukların medyada yer alış biçimi çoğu zaman üzerinde uzlaşamayan bir konudur. Fakat şu bir gerçektir ki; onlar çoğu zaman olumsuz haberlerin baş aktörleri olarak temsil edilmektedir. Bu durum sadece Türkiye için değil, tüm dünya için geçerlidir.

Örneğin, 90'ların sonlarında yapılan “*II Bambino Mediato*” (1997) başlıklı çalışmada, iki yıl boyunca İtalyan basınında ve televizyonlarında çocukların temsil edilme biçimi ele alınmıştır. Bu çalışma kapsamında 10 binden fazla analiz birimi incelenmiş, 593 film, dizi ve çizgi film, 269 televizyon programı, basın ve televizyona ilişkin 2 bin 717 makale, TV'de yer alan 6 bin 589 reklam, gazetelerdeki tanıtımlarla karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçları, çocukların ağırlıklı olarak, doğrudan müdahil olmadıkları durumlarda dahi, dramatik olayları göstermek için bir araç olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. Televizyondaki çocuklar sıklıkla azgelişmişlik (%22,7), yoksulluk (%18,7) ve savaş (%16) konularında ekrana taşınmıştır. Çocuklara yönelik şiddet %66 oranında temsil edilirken, şiddet eylemlerine karışan çocukların temsil oranı %35,9 oranındadır. Çocuklar hakkındaki olumlu haberler ise sadece %21'dir. Ayrıca kanunlara rağmen çoğu zaman mağdur çocuklardan tanınmalarına yol açacak şekilde, isim ve soy isimleri kullanılarak bahsedilmiştir. Sosyolog Marina D'Amato (2006) tarafından koordine edilen “*Çocukluk ve Ergenlik için Ulusal Belgeleme ve Analiz*

Merkezi” tarafından yayınlanan anket verileri, İtalyan televizyonunda çocukların ve çocukluğun temsili hakkında önemli miktarda veri sağlamıştır. Sonuçlar göstermiştir ki; çocuklar televizyonda özellikle meydana getirdikleri olaylar bakımından ana karakter durumundadırlar (%94). Çocukların televizyonlardaki varlığı genellikle reklam biçimindedir. Çocukların %73’ü bir dakikadan daha kısa bir süre ekranda görünmekte ve yalnızca%1’i bir saatten fazla yer almakta; %93’ü, 10 dakikadan daha kısa süreyle gösterilmektedir. (Tirocchi, 2014: 66-67).

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu tarafından yayımlanan “*Promoting Children’s Rights in the Media*” başlıklı rapora göre ise, çocuklar büyük oranda seks işçiliği, yetiştirme yurtlarındaki çocuklara kötü muamele, cinsel istismar, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yoksun bırakılma gibi haberlerde sıkça temsil edilmektedir (Ova, 2014: 246). Bu olumsuz temsillerin nedenleri arasında ağırlıklı olarak çocuklara ilişkin olumsuz haberlere gündelik yaşam içerisinde rahatlıkla ulaşılabilmesi ve onların yetişkinlerden bağımsız bireyler olarak kabul görmeyişleri yer almaktadır. Bir konunun haber değeri taşıması için yakınlık, önemlilik, ilginçlik gibi unsurlara bakılırken; söz konusu çocuklar olduğunda, onlarla ilgili ele alınacak konunun ilginç ve sansasyonel olması en önemli kriter olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca Tirocchi’ye göre, çocuklar bilgi ve kültürel programlar ile eğitim-eğlence programlarında neredeyse hiç yer almamakta, haberlerde göründüklerinde ise çoğunlukla mağdur rolünde sunulmaktadır (Tirocchi, 2014: 67).

Kamusal alanda görünürlükleri ebeveynlerle mümkün kılınan çocuklar, medya ortamında da çoğu zaman aynı muameleye maruz kalmakta, “*eksik yurttaşlar*”² olarak tanımlandıkları için geri planda kalmaktadır. 2011 yılında Cem Tutar tarafından; “*Yazılı Basında Çocuk Haklarının Temsili: Hürriyet, Cumhuriyet, Sabah ve Zaman Gazeteleri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma*” adlı bir çalışma yayınlanmıştır. Bu çalışmada 4 gazete 02.12.2011-16.12.2011 tarihleri arasında 2 hafta süreyle incelenmiş;

² “Çocuğun yurttaş sayılıp sayılamayacağı konusundaki görüşleri Ruth Lister kabaca ikiye ayırmaktadır; bir ucta çocukları yurttaş saymayanlar ya da yurttaşlığı sadece yetişkinlikle özdeşleştirenler bulunmaktadır. Bu grupta Marshall gibi çocukları “oluşmakta olan yurttaş” (citizen in the making) yani henüz yurttaş olma olgunluğuna erişmemiş sayanalar da vardır (2005: 2-3). Yazara göre bu karşıtlığın iki ucunda bulunanların konumları yer yer haklı gerekçeler içermekle birlikte, sorunludur çünkü her ikisi de yurttaşlığa “ya hep ya hiç” gibi bir durum olarak yaklaşmakta, çocukların yetişkinlerle ve kendi aralarındaki farklılıklarından kaynaklanan nedenlerle ara konumlarda yurttaş olabilirliğini dışarıda bırakmaktadır” (Alankuş, 2007: 51). Türk medyasına bakıldığında çocuklar bağımsızlıkları olan bireyler değil; yetişkinlerin bir uzantısı olarak temsil edilmektedir. Dolayısıyla tam yurttaş olarak birtakım hakları olan onlar değil ebeveynleridir.

çocuk konulu haberlerin sayısının 96 olduğu tespit edilmiş ve bu sayı yetersiz bulunmuştur (Tutar, 2011: 822).

Şule Özmen Yüksek tarafından 2012 yılında yapılan; “*Çocuğun Adı Yok: Televizyon Haberlerinde Çocuğun Sunumu ve Çocuk Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi*” adlı çalışmada, medyanın çocukları çarpık bir biçimde haberleştirdiği ifade edilerek; onlara zamansal olarak kısıtlı yer verildiği, haberin öznesi olduklarında olumsuz haberlerle gündeme geldikleri ve sorunlarına odaklanılmadığı tespit edilmiştir (Özmen Yüksel, 2012: 78).

2016 yılında Feyyaz Fırat tarafından; “*Çocuk Odak ‘sız’ Habercilik: İnternet Gazetelerinde Çocuk İçerikli Haberlerin Sunumu ve Etik İhlaller*” adlı çalışma yayınlanmış, bu çalışmada haber içeriklerinde çocuklara ne derece yer verildiğine ve bu haberlerin hangi kategoride yer aldığına odaklanılmıştır. Sonuç olarak çocuklarla ilgili haberlerin %64,8’inin polis adliye haberleri olduğu tespit edilmiş, çocukların suçlu-mağdur temsilleri üzerinden medyada görünür olduğu ortaya konmuştur (Fırat, 2016: 830).

2017 yılında Damlapınar ve Işık tarafından yapılan; “*Sağlık İçerikli Basın Haberleri ve Çocuğa Yaklaşımı: Bir İçerik Analizi*” adlı başka bir çalışmada 528 haber incelenmiş ve bu haberlerin %19,1’nde, çocukların haberin öznesi olduğu saptanmıştır. Yine aynı araştırmayla, çocukların haberlerin %10,6’sında alt konu olarak yer aldığı, %4,4’ünde ima edildikleri, %3,8’inde ise çocuğun sadece habere ilişkin detaylarda yer aldığı saptanmıştır (Damlapınar ve Işık, 2017: 386).

2018 yılında Cansu Yılsız tarafından hazırlanan; “*Gazetede Çocuklar: Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Posta Örnekleri*” başlıklı çalışmaya göre ise; çocuklar %18,8 ile ihmal ve istismar haberlerinde ön plana çıkmış, %16,1 ile kaza kurbanı haberleri ile temsil edilmiş, % 11 ile cinayet haberlerinde yer almış, % 5,7 ile de terör haberlerinin mağduru olarak medyada yer almıştır (Yıldız, 2018: 289-290).

Ardışık yıllarda yapılan bu ve benzer araştırmalarda çocukların ağırlıklı olarak “*taciz*”, “*istismar*”, “*tecavüz*”, “*ensest*”, “*kaza*”, “*cinayet*” gibi olaylarda görünür hale geldiği tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere medyanın genel olarak çocukları haber yapma sürecindeki temel eğilimi ciddi görünen haberlerin ardındaki ekonomik/siyasal çıkarları gizleme, ticarileştirme, gazetecilik ve eğlence arasındaki çizgiyi ortadan kaldırma olup,

çocukları duygu sömürsünün aracı haline getirmektir (Erdoğan Tosun, 2007: 181; Akdağ, 2016: 163) . Böylelikle haber medyası onları, yetişkinlerle aralarındaki güç ilişkisini gösterecek şekilde, küçük, korunmasız ve bağımlı bireyler olarak etiketleyebilmekte, farklı kategorilerde daha sık mağdur bireyler olarak görünür kılmaktadır.

3.1.3.1. “Çalışan Çocuklar”la İlgili Haberler

Yoksullukla boğuşan çocukların çalışması onların eğitim alma haklarını sınırlandırdığından ve yaşam standartlarını düşürdüğünden hem Türkiye’de hem de dünyada ciddi bir hak ihlalidir. Çocuk işçiliği, çocukların ailelerinin geçimine katkıda bulunmak için az bir ücret karşılığında uzun çalışma koşullarına maruz kalmasıyla ortaya çıkan sosyolojik bir meseledir. Çocuklar çalışırken okula gidememekte, yaşlarıyla vakit geçirememekte ve boş zamanlarını kaliteli bir biçimde değerlendirememektedirler (<https://www.unicef.org.>) Bu meselenin temelinde sosyal, ekonomik ve toplumsal dinamikler yatmaktadır. Güvenli ve sağlıklı bir şekilde yaşaması ve iyi eğitim alması gereken “*çalışan çocuklar*”, emek sömürsünün en sarsıcı temsilcileridir. Ekonomik eşitsizliklerin, göçlerin, savaşların, doğal afetlerin körüklediği bu sömürü düzeni, taşıdığı tehlikeler nedeniyle yaygın olarak hâlâ tartışılan bir konudur (Balamurugan, 2019: 18).

Ardıç Çobaner’e göre çocuk işçiliği, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimine zarar vermekte; en temel hakları olan yaşama, barınma, sağlıklı gelişim, beslenme, ihmal ve istismara karşı korunma gibi temel haklarından onları mahrum bırakmaktadır (2016: 18). Genel anlamda “*çalışan çocuklar*”, özelde ise “*sokakta çalışan çocuklar*” olgusu beraberinde sağlıksız yerleşme, fakirlik, bölüşümde adaletsizlik, eğitim olanaklarından yararlanamama gibi durumları kapsayarak çok boyutlu bir sorun olarak ifade edilmektedir. Ağırlıklı olarak çocuğun sokakta çalışmasının nedeni ekonomik sorunlar olsa da, aile tarafından çocuğa yönelik gerçekleştirilen duygusal istismar da bu olguya neden olabilmektedir (Alexandrescu’dan akt Yetim ve Çağlayandereli, 2007: 36).

4857 sayılı İş Kanunu (<https://www.mevzuat.gov.tr>)’na göre, 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması suçtur. Ancak 14 yaşını tamamlayarak zorunlu ilköğretim eğitimi almışların; zihinsel, bedensel, sosyal ve ahlaki gelişimine zarar gelmeyecek şekilde ve bunlardan eğitimine devam edenlerin okul hayatını aksatmayacak

biçimde hafif işlerde çalışması uygun görülmektedir. Çocuğun çalışma süresi de günde yedi, haftada otuz beş saatten fazla olamamakla beraber; çocuk kültür sanat işlerine ilişkin bir yerde çalışıyorsa bu süreler günde beş haftada otuz saat olmak üzere düzenlenmelidir (madde 71). Hafif işlerden kasıt çıraklık, kalfalık, stajyerlik gibi çocuğun tüm vaktini almayan, başka fiziksel etkinliklere de vakit ayırmasına olanak sunanlardır. Bu işlerin kapsamına çocuğun tıpkı bir yetişkin gibi en az sekiz saat çalıştırıldığı ve ekonomik olarak aileye katkı sunmasının beklendiği işler girmemektedir.

Çocuk işçiliğine ilişkin meydana gelen olayların öğrenildiği mecra çoğu zaman medyadır. Çocuk işçiliğinin engellenmesine ilişkin yapılan çalışmalar sayıca fazladır lakin yine de soruna tam anlamıyla çözüm bulunamamaktadır. Bu noktada medyanın çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasındaki rolü, tüm insani kalkınma sürecinin en önemli bileşenlerinden birisidir. Örneğin medya bu konuya dair ekrana taşıdığı içeriklerde, çocuk işçiliğiyle ilgili yasaları ihlal edenleri ifşa ederek bu sorunun ortadan kalkmasına hizmet edebilecek güçtedir (Balamurugan, 2019: 18). Fakat bu ciddi çözüm önerisinin yerine getirilmesi bir yana, çalışan çocuklara ilişkin haberlere bile medyada yeteri kadar yer almamaktadır. Çocuk ancak çalışma esnasında kaza geçirdiğinde ya da hayatını kaybettiğinde ekranda yer almaktadır. Oysaki medyanın görevi sadece olayları haber vermek değil; meydana gelen vakanın ardında yatan sosyal, toplumsal, ekonomik, psikolojik nedenleri de alıcılara iletmeğdir. Medya içeriklerine bakıldığında da bu sömürüye sebep olan unsurların yeterince açığa çıkarılmadığı ve tartışılmadığı görülmekte, sorumluların kim olduğunun irdelenmediği saptanmaktadır. Çalışan çocuklara ilişkin haberlerde onları çalışmaya iten nedenlerin açığa çıkarılması habercilik pratikleri bakımından etik olandır. Çalışan çocukların sadece yoksullukla ilişkilendirilmesi ve medya içeriğine ağırlıklı olarak bunun yansıtılması yetersizdir. Medyanın çocuklar için asıl yapması gereken, içine düştükleri-itildikleri bu zor durumu hak odaklı habercilik bağlamında gözler önüne serip, konuya ilişkin kamuoyu oluşmasını sağlamak ve bu sayede en azından onların hayatında asgari iyileştirmelerin yapılmasının önünü açmaktır (Serdaroğlu, 2014: 69).

3.1.3.2. “Sokakta Yaşayan Çocuklarla” İlgili Haberler

Sokakta yaşayan çocuklarla ilgili haberlerin genel olarak adlandırılma şekli sorunludur. Çünkü onlara haberlerde genellikle “*sokak çocuğu*” adı verilmektedir. Oysa

doğru kullanım “sokakta yaşayan çocuklar” şeklindedir. Bu söylem ulusal basında bir nebze yer etmiş olsa da ne yazık ki hâlâ gerekli ölçüde özümselememiştir. Haber metinlerinde sıkça “sokak çocuğu” ifadesi kullanılmaktadır.

Sokakta yaşayan çocuk kavramının tanımını yapmak son derece güçtür. Zira kavram kimine göre sokakta uyuyan, orayı kendisine mesken edinmiş kişilere gönderme yaparken; kimisi için de kesinlikle uzak durulması, hal, hareket ve tavırlarından dolayı yanlarına yaklaşılmaması gereken kişilere gönderme yapmaktadır. Atauz’a göre, bu kavram şöyle tanımlanabilir; “*hayatta kalmak ve yaşam kaynaklarına ulaşmak için sokağı kendisine yurt edinmiş, onlardan sorumlu yetişkinlerin denetim ve gözetiminden uzak olan, henüz yetişkinliğe ulaşmamış kız ya da erkek çocuklar*” (Atauz, 1998: 71). Bir başka tanıma göre ise sokakta yaşayan çocuklar; “*gerçek evleri, ailenin yanı olmaktan çok sokak olan (kelimenin en geniş anlamıyla; yani, boş konutlar, boş araziler vs.), sorumlu yetişkinlerden herhangi bir koruma, denetleme ve yönlendirme almayan çocuklardır*” (Ennew, 1998: 15). Burada aslında dikkat çekici olan onların sokakta yaşaması değil, denetim ve gözetiminden ayrı düştükleri ebeveynlerinin neden yanlarında olmadığıdır. Ya da yanlarında olmasına engel sosyal, ekonomik ve kültürel dinamiklerin neler olduğudur. Başta medya olmak üzere birçok alanda onlarla ilgili olarak asıl araştırılıp irdelenmesi gereken budur. Ayrıca onları sokakta yaşamaya iten tek neden yoksulluk da değildir. İlgisiz ebeveynler, göçler, aile içerisinde yaşanan şiddet, okulda yaşanan başarısızlıklar da bunun tetikleyicisi olabilmektedir.

Sokakta yaşayan çocuklar medyada çoğunlukla korkulması gereken, etrafa tehlike saçan, zararlı madde kullanan ve bu maddelerin kullanımını teşvik eden, tekinsiz, eğitilmesi gereken fakat eğitim almayı reddeden, düzenli aile hayatına isyan bayrağını çekmiş kimseler olarak temsil edilmektedirler. Aslında bu çocuklara ilişkin haber değeri taşıyan nokta tıpkı çalışan çocuklarda olduğu gibi, onları sokakta yaşamaya iten gerekçelerin neler olduğudur. Onları ötekileştiren, yaftalayan söylemlerin haberlerde yeniden üretilmesi bu problemin çözümüne hiçbir katkı sunmamakta, aksine bu hayatı yaşamak zorunda kalan çocukların yaşamlarının normalleştirilmesine ve toplum nezdinde de durumun kanıksanmasına neden olmaktadır. “... Bu çocuklarla ilgili olarak yapılan haberlerde sık sık “sokak çocukları”, “tinerci”, “kapkaççı” gibi onları damgalayan, sokakta yaşayan ya da çalışan, tiner kullanan çocukların hepsini “potansiyel suçlu”, “tehlikeli”, “zararlı”, “uzak durulması”, “onlardan korunulması” gereken insanlar

olarak kodlayan bir temsille karşılaşmaktayız. Yaşı küçük çocukları dahi, cezai ehliyetleri olmamasına karşın, cezai ehliyeti olanların yaptığı takdirde kanuna aykırı olarak kabul edilebilecek eylemleri gerçekleştirdikleri zaman, sanki “suçlu”larmış gibi gösterildikleri bir temsilin gerçekleştiğine tanık olmaktayız. Bu çocukların neden sokakta yaşadığına veya çalıştığına, neden okula gidemiyor olduklarına, neden kanunla ihtilafa düştüklerine, neden tiner kullandıklarına haberlerde yer verilmediği; salt, bu çocukların itildiği “suç”a ya da neden olabilecekleri “olumsuzluk”lara odaklanan, çocukların sokakta yaşamasının/çalışmasının, kanunla ihtilafa düşmesinin arkasında yatan toplumsal dinamiklerin gizlendiği ve temel nedenler örtbas edilirken, yüzeysel durumların neden olarak gösterildiği, mevcut sisteme ilişkin herhangi bir eleştiri, sorgulama, araştırma getirmeyen bir haberciliğin gerçekleştiğine tanık olmaktayız...” (Serdaroğlu, 2014: 65).

Erjem tarafından sokakta yaşayan çocukların medyada temsiline ilişkin yapılan bir araştırmaya göre, sokakta yaşayan çocuklar haberlerde şu temalarda sunulmaktadır; suç (%21,42), uyuşturucu madde, tiner, bali kullanmak (%13), sanat ve medya (%8,3), yoksulluk (%7,14), fuhuş (% 3,6), başarı (%3,6), eğitim (%3,6), iş ve çalışma (%3,6), çöp toplama (%3,6), Türkiye’nin sorunları (%3,6), kent sorunları (%3,6), şiddet (%2,2), örgütlenme (% 2,4), sağlık (%2,4), istismar (%2,4), cinsellik (%1,2), mağduriyet (%1,2), güvenlik (%1,2), barınma (%1,2) ve terör (%1,2).

Araştırma bulgularına bakıldığında sokakta yaşayan çocukların haberlerde en fazla suç teması ile ele alındığı görülmektedir. Gazetelerde suç temasıyla üzerinde en çok durulan noktalar; çocukların işlediği suçlar, işleme potansiyellerinin olduğu suçlar, suç ve suçluluk ilişkilerinin nasıl kurulduğu, suç işleme açısından taşıdıkları riskler, sokakta yaşayan ve suç işleyen çocukların sayısının artmasından duyulan kaygı ve endişe, tiner, bali, esrar kullanma, hırsızlık yapma, fuhuş, çeteleşme konularıdır (Erjem, 2008: 121-122). Çocukların potansiyel suçluymuş gibi sunulması, toplumda onlara karşı bir önyargının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Onları suça iten nedenlerin sadece sokakta yaşamaları olduğu kanısının yaygınlaşması yönünde haberler kurgulayan medya; kabul gören temsilin sürdürülmesine aracılık etmektedir. Aynı zamanda medya bu çocuklara sürekli suçla ilgili haberlerde yer vererek onların bilinenden daha çok suç işlediği ya da işleme potansiyeli olduğuna ilişkin olumsuz fikirlerin toplumda hüküm sürmesine neden olabilmektedir.

3.1.3.3. “Çocuk Gelin”lerle İlgili Haberler

Çocukların henüz ergenlik dönemini tamamlamadan ailenin ve çevrenin baskısıyla evlendirilmeleri çocuk istismarının ciddi boyutlarından biridir. Her ne kadar bu sorun hem kız hem de erkek çocukları etkilese de; kız çocukları erken yaşta evlilik konusunda erkeklere göre daha mağdurdur. Okula gitmesi, eğitim alması, ailesinin sevgisiyle büyümesi gereken çocuklar; oyun çağında evlendirilerek eğitim hakları engellenmekte, erken yaşta evlilik de beraberinde çocuk yaşta anneliğin de deneyimlenmesine neden olmaktadır. Bu durum çocukların ergenlik dönemlerinde kazanmaları gereken sosyal becerilerine de engel olmakta; bu beceriler sorumlulukların artacağı yetişkinlik döneminde kullanılacağından, sosyal beceriler kazanılmadan gerçekleştirilen çocuk evlilikleri olumsuz geri dönüşlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Kaynak Malatyalı, 2014: 31). Çocuk evliliklerinde erken yaşta farklı sorumlulukları üstlenen çocuk; fakirlik, açlık, sağlıksız koşullarda yaşama, şiddet görme gibi sorunlarla karşılaşmakta ve bu sorunlarla kendi başına mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca kadınların erken evlilik deneyimi fiziksel, cinsel ve psikolojik sağlık durumlarını da olumsuz etkilemektedir (Calp, 2014: 21). Ova, çocuk evliliklerinin kadın ve kız çocuklarına yönelik duygusal, fiziksel ve cinsel şiddeti arttırdığını ifade ederek, çocuk yaşta anneliğin kız çocuklarının yaşamını tehdit eden önemli bir problem olduğuna vurgu yapmaktadır (Ova, 2014: 239).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 18 yaşın altındaki herkesi çocuk saymakta, dolayısıyla 18 yaşın altındaki (kanunun hüküm verdiği özel durumlar hariç) kız çocuk evlilikleri “*çocuk gelin*” olma hali olarak ifade edilmektedir. Bu evliliklerin meydana gelmesinin sebeplerinin başında yoksulluk ve eğitimsizlik gibi unsurlar gelse de aslında mesele iç içe geçmiş, birbiriyle bağlantılı birden fazla toplumsal olguyu içermektedir.

Ova tarafından 2014 yılında çocuk gelin haberlerine yönelik yapılan bir çalışmaya göre; “*çocuk gelin*” ya da “*çocuk anne*” haberlerinin medyada ele alınış biçimi, haberin bağlamından kopartılarak verildiği düşüncesini akla getirmektedir. Konuya ilişkin arka plan yetersizdir ya da yoktur. Art alan bilgisinin yok sayılmasıyla vakalar genellikle sıradanlaştırılmakta, doğallaştırılmakta ve genelleştirilmektedir. Kurgulanan haberlerde çoğu zaman “*baskı*” ya da “*zorlama*” ifadeleri yerine “*rıza*” kelimesi ön plana çıkmakta, bu rıza da ailenin çocuğun üzerinde tüm tasarrufa sahip tek kurum olduğunun yeniden

üretimiyle mümkün sayılmaktadır. “*Rıza*” kelimesinin özellikle seçilmesinin nedeni ise, okuyucularda ailenin tutumuna yönelik sorgulama mekanizmasını devre dışı bırakma çabası olarak yorumlanmaktadır. Dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta, kız çocuklarının genellikle fiziksel şiddete maruz kaldıklarında haberleştirilmiştir. Haberlerde maruz kalınan fiziksel ve cinsel şiddeti gözler önüne serilmekte ve “*zavallı kurbanlar*” algısı yaratılarak, olayın meşru hale getirilmesine hizmet edilmektedir. Haberlerde sıkça “*kadının yeri kocasının yanındır*” bakış açısının üretildiğine dikkat çeken Ova, çocuk gelinlerin yaşadıkları şiddet neticesinde karakolda polise verdikleri ifadelerinin, doğrudan çocuğun ağzından dökülen kelimelerle medyada yer aldığını belirtmekte; böyle bir habercilik anlayışı ile yaşananların pornografik malzemeye dönüştürülmekten öteye gidemediğine dikkat çekmektedir. Çocuk tarafından verilen ifadenin “*iddia etti*” ifadesi ile sunulması da çocuğu örseleyici başka bir boyuttur. Çünkü “*iddia etti*” fiilinde kesin bir yargı yoktur ve bu kullanım ile çocuğun verdiği ifadeye şüphe ile yaklaşıldığı vurgulanmaktadır. Bazen de medyada çocuk gelinler, aşık kadınlar olarak resmedilmekte; eşleri tarafından onlara uygulanan şiddet erkeğin kıskançlığı ile bağdaştırılarak, meşru hale getirilmektedir (Ova, 2014: 246-251).

3.1.3.4. “Savaş Mağduru/Mülteci/Sığınmacı Çocuklar”la İlgili Haberler

Dünya coğrafyasının neresinde olursa olsun; şiddetin, kavganın, savaşın en masum yüzleri hiç kuşkusuz çocuklardır. Onlar çevrelerinde olup biten yıkımdan, dökümden, kıyımdan habersiz kendi dünyalarında hayatlarını sürdürmektedir. Ne var ki savaşın tam kucağına düşenler de yine onlardır.

Savaş çocukların üzerinde hayat boyu olumsuz etkiler bırakmakta; onların psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olmakta, düzenli eğitim almalarını, iyi koşullarda hayatlarını sürmelerini engellemektedir. Çocuklar, kendilerinin sebep olmadıkları savaş ve çatışmalar yüzünden mecburi olarak evlerini terk etmek, vahşete tanık olmak, tecavüze uğramak, ölmek, yaralanmak, sakat kalmak, savaş suçları işlemek durumunda kalabilmekte ve çocukluk dönemlerini yaşayamadan adeta ziyan olmaktadır (UNICEF, 2004: 39).

Mülteci ve sığınmacı çocuk sayısının dünyada her geçen gün arttığı bir dönemde, bu çocukların medyada temsili önemli bir konudur. Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları ise çoğu zaman birbirine karıştırılmaktadır.

“Göçmen; yaşadığı ülkeyi terk ederek yerleşmek amacıyla yabancı bir ülkeye giden kimseler için kullanılmaktadır. Mülteci; ırkı, dini, vatandaşlığı, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden zulme uğrayacağı düşüncesiyle ülkeyi terk eden kişi olarak tanımlanmaktadır (Çiçekçi’den akt Öztürk, 2018: 179-180) Sığınmacı ise; “Koruma arayan ancak gittikleri yerde statüleri henüz resmi resmi olarak tanımlanmamış olanlara denir. Sığınmacı olan mülteci statüsü almaya yönelik başvurusunu yapmamış, başvurusunu yapmış ancak daha resmiyet kazanmamış ya da başvurusu hakkında yanıt bekleyenler için kullanılmaktadır” (Kılıç’dan akt Öztürk, 2018: 182). Literatürde sığınmacılık mültecilikten önceki kategoride yer almakta yani sığınmacının mülteci olma şartlarını taşıyıp taşımadığı belirlenene kadar kişiye sığınmacı statüsü verilmektedir.

Haberlerde çocukların görüntüleri sıklıkla savaşın zalimliğini göstermek, kıtlık ve soykırımı sembolize etmek, yetişkinlerin sempatisini toplamak ve olayları insanileştirmek için kullanılmaktadır. Böylece bu olumsuz haberleri izleyen yetişkinlerin sempatisi toplanarak bahsi geçen olayın insanî bir yanının olduğuna vurgu yapılmaktadır (Carter’den akt Kaziaj, 2016: 430).

Mültecilerin ve sığınmacıların medyada sunumuna dair yapılan bazı çalışmalar, kalıp yargıların bu haberlerde de kullanıldığına dikkat çekmektedir. Medya genelde savaştan kaçarak başka ülkelere sığınan kişilerden; *“yardıma muhtaç”, “kurban”* gibi bahsetmektedir. İltica edilen ülke içinde adeta bir tehdit unsuru ve problem kaynağı olduklarına dair haberlerle de zaman zaman gündeme gelen savaş mağdurları, suç ve şiddet haberler ile de anılmaktadırlar. Fakat bu kişilerin ağırlıklı olarak olumlu haberlerde yer aldığı yapılan araştırmalarla ifade edilmektedir (Pandir vd. 2015: 6). Paksoy ve Şentörengil tarafından 2011-2015 yılları arasında Suriyeli sığınmacıların basında temsiline ilişkin *Sabah, Zaman, Hürriyet, Sözcü, Posta* gazeteleri incelenmiş; sığınmacıların köşe yazılarından (%17,93) ziyade haber metinlerinde (%82,07) temsil edildiklerini; bu temsillerde de %48,16 ile olumlu haberlerle gündeme geldiklerini açığa çıkarmışlardır. Sığınmacılar %39,42 ile dengeli bir biçimde haber metinlerinde yer almışlar, %12,40 ile de olumsuz haberlere konu olmuşlardır (2018: 245-246).

Sığınmacı ve mülteciler çoğu zaman gruplar halinde ekranlara taşınmakta, kalabalık insan topluluklarının sınırın bir ucundan diğer ucuna geçerken ki fotoğrafları, ayağında ayakkabı olmadan annesinin yanında yürüyen çocuk görselleri, elindeki ekmeği sıkıca tutan çocukların yüzleri sıkça haberlerde yer almaktadır. Suriyeli sığınmacılarla ilgili yaptığı çalışmasında Efe, sığınmacıların haber metinlerinde mağdur kitleler ve yığınlar olarak sunulduğunu ortaya koymuş; onları sayılarla ifade eden bu bakış açısının insanlık dışı olduğunu vurgulamış ve bu sayede onların tehlikeleri yığınlar olduğu algısının güçlendirildiğine dikkat çekmiştir. Onlardan “*nankör*”, “*şikâyetçi*”, “*isyankâr*” olarak da bahsedilen haberlerle, sığınmacıların tehdit unsuru olduğu bakış açısının yaygınlaştığını belirtmiştir.(Efe, 2015: 58-59).

Sığınmacı ve mülteci çocukların medyada temsili genel olarak çocukların medyada temsiline ilişkin sorunlarla hemen hemen aynıdır. Medyanın ırkçı söylemleri körüklediğini, değer ve tutumları gizlediğini, sürdürdüğünü, yaygınlaştırdığını, meşrulaştırdığını ifade eden çalışmalar son derece fazladır. Fakat ne olursa olsun çocuklar haberlerde bu trajedilerin ana kurbanlarıdır (Ardıç Çobaner, 2015: 39-40). Örneğin Alan Kurdi isimli sığınmacı çocuğun hayatını kaybetmesinin kamuoyunda büyük bir etki yarattığına değinen Şentörengil, mülteci krizinde bu olaydan sonra çocukların daha görünür hale geldiğine vurgu yaparak, Alan bebek olayının siyasi düzlemde tartışılan savaşın artık çocuklar üzerindeki etkilerinin tartışılmaya başlanmasının fitilleyicisi olduğunu ileri sürmektedir (Şentörengil, 2017: 46-47).

Ardıç Çobaner’in çalışması, Suriyeli mülteci çocukların %54,1 oranında karşı karşıya kaldıkları zor koşullarla ilgili medyada temsil edildiklerini ortaya koymuş; bu çocukların bulunduğu olumsuz koşulların neden ve sonuçlarına yeterince arka plan ve bağlam bilgisi sağlanmadığı ve haberlerde çocuk hakları bağının kurulmadığı ifade edilmiştir. Bu haberlerde de çocuklar yine mağdur olarak konumlandırılmışlar, eğitim alma hakkına erişememelerinin nedenleri haberlerde tartışılmamıştır. Bu çocukların sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını içeren haberlere yeteri kadar rastlanmamış, engelli ve hasta çocukların haklarını kapsayan haberlere yeterince yer verilmemiştir. Haberlerin yaklaşık yarısında çocukların görsellerinin kullanıldığı dikkat çekmiş, zaman zaman çocukların ad ve soyadlarının yanı sıra anne babalarının kim olduğu, yaşadıkları kamp, gittikleri okul teşhir edilerek onların mahremiyetleri zedelenmiştir (Ardıç Çobaner, 2015: 49).

Sığınmacı çocukların eğitime ilişkin konularda da zaman zaman haberleştirildiğini ifade eden Şentörengil'e göre bu durum yazılı basının çocukların eğitimi önemsemesiyle ilişkilendirilmektedir. Sığınmacı çocukların Türkiye'ye geldikten sonra yaşadıkları yoksulluk, çocuk işçi olmaları ya da art arda çıkan çadır yangınlarında hayatlarını kaybetmeleri gibi konular medyada savaşın bir sonucu olarak sunulmuştur. Sığınmacılar çocuklar Türk medyasında genel olarak olumlu temsil edilmiş fakat sorunların çözülmesi noktasında bu temsiller yetersiz bulunmuştur. Suriyeli çocuklar Alan Kurdi gibi özel bir konu olmadıkça medyanın yeterince ilgisini çekmemiş gündeme geldiklerinde ise temsili kalıp yargılarla haberleştirilmişlerdir (Şentörengil, 2017: 93-96). Savaş mağduru çocukların hem Türkiye'de hem de dünyada sayılarının her geçen gün arttığı bir gerçekliktir. Haberlerde bu çocuklar için neler yapılabileceği, koşullarının iyileştirilmesi noktasında kimlere görev düştüğü gibi temaların işlenmesi konuya fayda sağlayacaktır.

3.1.3.5. “Yoksul Çocuklar”la İlgili Haberler

Yoksulluk küreselleşen dünyada sıkça gündeme gelen, neredeyse tüm dünyayı derinden etkileyen bir sorundur. Yoksulluğun bugün az gelişmiş ülkelerin problemi olmaktan çıkarak uluslararası bir boyuta ulaşması onun ciddi bir insanlık sorunu olduğunun göstergesidir (İlhan, 2013: 236). Her ne kadar yoksullukla baş edenler farklı sosyo-ekonomik gruplardan olsa da yoksulluk toplumun tamamını etkilemektedir. Bu mesele, Türkiye'nin önemli sorunlarından biri olmasına rağmen yoksulların temsiline ilişkin çalışmalar son derece sınırlıdır. Erdoğan (2002: 307-308), yoksulluğun çoğunlukla tehlike ile bağdaştırılarak, çaresizlik içinde sunulmasına dikkat çekerek; bu kavramın “isyan”, “şiddet”, “suç” gibi eğilimlerle anıldığına vurgu yapmaktadır. Yoksulluk insanlık tarihi ile başlayan; ekonomik ve sosyal krizlerle birlikte yeniden üretilen, etkisi her geçen gün artan sosyolojik bir olgudur (Doğan, 2015: 888).

Bu olgunun çözülebilmesi için çok boyutlu bir pencereden konuya yaklaşılmalıdır. Çünkü yoksulluk bir takım meselelerin nedeni değildir, yoksulluk bir sonuçtur. Bugün sadece parasızlıkla ifade edilemeyecek olan yoksulluk, erişimde eksiklik ve çeşitli alanlardan dışlanmayı da beraberinde getirmektedir. Çocuklar için altyapının yetersizliği, suya erişimde mesafe engelinin oluşu, çocuğun kendisine ait odasının ve oyun alanının olmaması, evde kendisine gösterilen ilginin yetersizliği onları son derece olumsuz

etkilemektedir (Roelen ve Notten'den akt Kahraman ve Sallan Gül, 2015: 344). Yoksulluk içinde yaşanan çağda sadece ekonomik olarak güçsüz olmak değildir; yoksulluk birçok alanda dışlanmaktır, damgalanmaktır ve ötekileştirilmektir.

Ailede anne ve babanın çalışmaması, düzenli bir gelirin olmaması, çok çocuk sahibi olunması gibi etmenler dar gelirli olmaya sebep olmakta, bu durum da yoksulluğu tetiklemektedir. Yoksul ailelerde büyüyen çocuklar; beslenme, eğitim, sağlık, barınma gibi en temel insan haklarından mahrum kalmakta; koşullar onları erken yaşta çalışmaya yönlendirmekte, çocuk yaşta evlendirilmelerine neden olmaktadır. Bu da fizyolojik şiddetin yanı sıra onların daha erken yaşlarda psikolojik şiddete maruz kalmalarına ortam hazırlamaktadır.

Sadece ekonomi bilimin bakış açısı ne yazık ki sorunun ortadan kalkmasını sağlayamamakta; bu olguyu hukuksal, tarihsel, sosyolojik vb. boyutlarda da incelemek gerekmektedir. Bu farklı disiplinlerin yaklaşımlarının tartışılacağı kamusal alan ise günümüzde medyadır. Medyada konuya ilişkin birçok haber yayınlamakta lakin bu olgunun arka planında yatan neden ve sonuçların yeteri kadar irdelenmemesi yoksulluğun odak noktasının kaçırılmasına sebep olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında medya, yoksulluğa ve yoksullara ilişkin haberler sunarken yoksulluk denen gerçekliği örtbas ederek yok saymakta, bu konu farklı gündemlerin arka planında kalmaktadır. Yoksulluğu anlatan görüntülerde ise kadınların ve çocukların fotoğraflarının sıkça kullanıldığı görülmektedir. Aksoy'a göre (2010: 3234), yoksulluk medyada görmezden gelinmekte fakat bu duruma tezat olarak yoksul veya yoksullukla ilgili fotoğraflarda çocuk ve kadınlar kullanılarak yoksulluk adeta izlenecek bir materyal haline getirilmektedir.

Bora'ya göre çocuk yoksulluğunun medyada en sık karşılaşılan hali yoksul çocukların mağduriyeti üzerinden kurulan anlatılardır. İkincisi devletin ya da çeşitli kuruluşların yoksul çocuklara el uzatması hakkındaki haberlerdir. Üçüncüsü ise yoksul çocukların "*tinerci*" türünden ifadelerle temsil edilmesidir (akt Doğan, 2015: 890). Söz konusu yoksul çocuklar olduğunda da yine medyanın çocuklara bilinenden farklı yaklaşmadığı açıkça görülmektedir. Medyada çocuğu yoksulluğun getirdiği koşullarda yaşamaya zorlayan itici güçlerin neler olduğu ya da bu çocuklar için başka bir hayatın mümkün olup olmadığı tartışılmamakta sadece mevcut durumları saptanarak, onların acınası halleri farklı kurgu ve anlatılarla sunulmaktadır.

3.1.3.6. “Başarılı/Dâhi Çocuk” Haberleri

Her ne kadar çocukların olumsuz haberlere malzeme yapıldığı sık sık ifade edilse de; zaman zaman onların olumlu haberlerin öznesi olduğu da görülmektedir. Bu haberlerde çocukların başarıları, hayata tutunma çabaları, yaşadıkları mücadeleler, üstün başarıları gözler önüne serilmekte ve böylece diğer çocuklar teşvik edilmektedir.

Özellikle okul başarılarının ön plana çıkarıldığı bu tarz haberler yerindedir fakat çocukları sadece okul başarılarıyla ön plana çıkarmak çocuk odaklı habercilik bakımından yetersiz bulunmaktadır. Çocuk kendine has doğasıyla, kurduğu oyunlarla, yer aldığı aile ortamıyla da habere değer görülmelidir. Onların yaşadıkları mutluluklar, aileleri ve ülkelerinden talepleri, hayattan beklentileri gibi meselelere de haberlerde yer verilmelidir.

Olumsuz haberlerin karşısında sadece başarı haberlerini kurgulamak onların görünürlüklerini sınırlandırmakla eşdeğerdir. Yine de başarılı çocuk haberleri incelendiğinde görülen şudur ki; çocuklar adeta minik filozoflar, minik dâhiler olarak sunulmakta, onların bu halleri genellikle okuldaki başarılarıyla ilişkilendirilmekte ya da aile şefkati ile bağdaştırılmaktadır. Ayrıca bu haberlerin genellikle bültenin sonlarında yer aldıkları ve zamansal açıdan diğer haberlere göre kısa tutuldukları görülmektedir.

Müftü’ye göre, çocuklarla ilgili başarı haberlerine ne yazılı basın ne de görsel basın yeteri kadar yer vermemektedir. Çocukların başarıları bazen spor haberleri kategorisinde ekrana taşınmakta bazen de satranç turnuvalarından kesitlerle gösterilmektedir. Medyada çok genç yaşlarda müzik, bale, tiyatro vs. gibi güzel sanatların çeşitli alanlarında üstün başarı kazanan çocuklarla ilgili röportaj, haber, konser etkinlikleri konuları ise çok az işlenmektedir (Müftü, 2011: 275). Zaman zaman da aslında olumlu haberin içinde bile çocuğu zedeleyebilecek ifadelerle rastlanabilmektedir. Genelde bu tip haberlerde “yoksul” çocukların onlardan beklenilmeyen yetenekleri, başarıları, ilginç projeleri yer almaktadır. Bazı haberler bu başarılı çocuk imajını nötr dille iletirken bazıları da reklam ve haberi iç içe geçirerek; çocuğun başarısından ziyade firmanın reklamını yapmaya odaklanmaktadır (Tunç, 2018: 7-8). Olumlu haberlerin kurgulanması aşamasında ise gazetecinin temel amacı, çocuğun kişisel başarısını onu örselemeden habere taşımak olmalıdır.

3.1.3.7. “Çocuk Sağlığı” İle İlgili Haberler

Sağlık haberciliği önemi her geçen gün artan bir habercilik olarak dikkat çekmektedir. Bu alanda uzmanlaşmanın temel gerekçeleri arasında; doktora saldırı olayları, hastanelerdeki olumsuz olarak adlandırılabilir koşulların varlığı, zorunlu sağlık hizmetlerine ulaşamayan kişilerin sesi olmak gibi nedenler yer almaktadır. Aslında gündelik yaşamda son derece önemli bir yeri olan sağlık haberciliğine ilişkin Türkiye’de henüz yeterince uzmanlaşma söz konusu değildir. Yapılan çalışmalar ulusal medyada sağlık haberlerine diğer haberlere oranla daha az yer verildiğini ortaya koymaktadır (Yıldız ve Tanyıldızı İmik, 2012: 122). Özellikle çocuk sağlığı alanında çalışmalar yapan ve yapabilecek düzeyde olan gazetecilerin artması bu haberlerin de çeşitlenmesini sağlayacaktır.

Çocuk sağlığına ilişkin hazırlanan haberlere bakıldığında genellikle çocukların bir hastalıktan muzdarip olduğu görülmektedir. Haberlerde çocukların boynu bükük duruşlarına ve hastane odasında acı çektiği anlara odaklanılmakta, ailelerin gözyaşları içerisindeki yardım feryatları ön plana çıkarılmaktadır. Haberler, bu çocukların ilaca ulaşma ya da tedavi edilme esnasında yaşadığı zorluklardan ziyade onlara yardım eli uzatan devlet büyükleri temasıyla sunulmaktadır.

Umutsuzluk atmosferinin sık sık ön plana çıkarıldığı sağlık haberlerinde, engelli çocuklara da yer verilmekte fakat bu haberler de kısa tutulmaktadır. Çocukların yaşadıkları zorluklar ifade edilmekte fakat bu zorlukların aşılması noktasında yapılması gerekenler genellikle ekrana taşınmamaktadır. Vincent ve Black’e göre; medya tarafından insanlara sunulan engelli çocuk portresi toplumun onlara bakış açısını şekillendirmektedir. Fakat medya bu konuyu çoğu zaman acı ve umutsuzluk temasıyla sunmaktadır. Bu bakış açısıyla yapılan haberlerle çocuklar toplumdan dışlanma tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadır (akt Damlapınar ve Işık, 2017: 376). Sonuç olarak sağlık haberlerinde başvurulan “*umutsuzluk*” teması çocukları olumsuz etkileyebilmekte, onların hayata bakış açısını “*çaresizlik*” üzerinden şekillendirmelerine neden olabilmektedir.

3.2. ÇOCUK KONULU HABERLERİN SUNULUŞUNDA ÖNE ÇIKAN BAZI SORUNLAR

Gazetecilik yapısı gereği dinsel, ırksal, etnik, cinsel, kültürel ya da ekonomik her türlü ayrımcılıktan, küçük düşürücü ifadelerden, aşağılamadan, hakaretten, damgalamadan ve ötekileştirmeden uzak durmayı gerektiren bir meslektir. Özellikle çocuklar söz konusu olduğunda onların haklarının korunması ve yaygınlaştırılması bakımından medyanın ele aldığı konuyu işlerken daha da hassas davranması gerekmektedir (Uzun 2011: 136; Arcan, 2011: 249). Çünkü çocuklar ne ebeveynlerinin mülküdür ne de çaresiz, zavallı ve muhtaç objelerdir (O'Neill vd., 2011: 11). Fakat medyanın genel olarak işleyişine bakıldığında, çocuk haklarının yeterince dikkate alınmadığı ve doğrultuda yayıncılık yaptığı görülmektedir.

Medyada ataerkil ilişkilerin ve şiddetin özellikle çocuklar üzerinden yeniden üretilerek pekiştirildiğini ifade eden bakış açısı yaygındır. Bu noktada çocuk konulu haberler hazırlanırken en önemli kaygı; çocuğun güvenliği ve üstün yararı olmalıdır. *“Yaş, cinsiyet, ırk ya da etnik köken, dini inanç, sosyal ve ekonomik statü farkına bakılmaksızın medya içeriğinde çocuklar arasında ayrımcılığı önlemek ve onurlarının korunması konusunda gerekli duyarlılığı göstermek bütün medya çalışanlarının görevi olmalıdır. Özellikle suça karışan çocuklarla ilgili haberlerde sadece söz konusu olayın sonuçlarına değil, nedenlerine de yer verilmelidir. Bütün medya profesyonelleri etiket ve sıfatlar yoluyla çocuklarla ilgili yaratılabilecek olumsuz kalıp yargılar konusunda duyarlı olmalıdır. Çocuğa yönelik şiddet, hiçbir biçimde meşru gösterilmemelidir. Özendirici olabileceği göz önünde bulundurularak, çocuğa yönelik şiddet ve taciz haberlerinde bu eylemleri uygulayanların eyleme dair uzun açıklamalarına yer verilmemeli, bu açıklamalar mümkün olduğunca kısa tutularak ve eleştirilerek aktarılmalıdır. Haberciliğin, olumsuzluklara odaklanan yaygın anlayışının dışına çıkılarak, çocuklarla ilgili olumlu gelişmelere ve onların başarı öykülerine de yer verilmelidir. Çocukların yaşamında rol model olacak örneklerin daha çok temsil edilmesi için çaba gösterilmelidir”* (Gencel Bek, 2008: 44-45). Çocukları konu edinen olumsuz haberleri ön plana çıkarmak yerine olumlu haberleri pekiştirmek onlar açısından daha faydalıdır. Ayrıca çocukların zaten her türlü sömürü ve istismar riskine açık olmaları, onlara yönelik koruma politikalarının geliştirilmesini gerektirmektedir. Ne yazık ki

medyada çoğu zaman çocukların maruz kaldığı bu tarz olumsuz deneyimler özensizce haberleştirilmekte; çocukların masumiyet karineleri yok sayılmakta, kimlik ve görüntüleri ifşa edilmektedir. Özellikle bu durum istismara uğramış, suça karışmış çocuklar söz konusu olduğunda geçerlidir. Sonuçta gazeteci ve mağdur çocuk arasında eşit bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkün değildir. Hiyerarşik düzen içerisinde çocuğun konu olduğu haberler hazırlanırken; üst konumda olan gazeteci çocuğu haberiyle yeniden istismar edebilmekte, hak ihlali gerçekleştirebilmektedir (Arcan, 2011: 260-26). Böyle bir habercilik tarzı benimsendiği takdirde çocukların karşılaştıkları sorunlar ve engeller çözülmek yerine; birbirinin tekrarı haberler medyada yer almakta ve toplum duyarlılığını yitirebilmektedir. Bu bağlamda çocuk konulu haberlerin sunuluşunda öne çıkan sorunlar şöyle sıralanabilir; dil ve terminoloji sorunları, görsel temsile ilişkin sorunlar, çocuğun kişilik haklarına ilişkin sorunlar.

3.2.1. Dil ve Terminoloji Sorunları

Haber denilen hikâyeler kısa sürede birden fazla kişiye ulaştığından özellikle çocuk konulu haberlerin özenle ve dikkatle hazırlanması gerekmektedir. Bu esnada muhabirin kelimeleri doğru seçmesi; yayın aşamasında ise editörün bu haberleri ince eleyip sık dokuması son derece önemlidir. Örneğin; kadınlar ve çocuklarla ilgili istismar olayları haberleştirilirken; tacizcinin ifadelerine, açıklamalarına uzun uzadıya yer vermek, detayları ön plana çıkarmak mağduru bu kez de haberler yoluyla cinsel obje haline getirilmesine neden olmaktadır (Gencel Bek, 2011: 27). Çocuk cinsel istismara uğradığında ya da onlarla ilgili suçlar yargı makamına yansıdığına kurban ya da tanık çocukların isimlerinin gizli tutulması onların sonraki yıllarda bu olaydan olumsuz etkilenmelerinin engellenmesi amacıyla yapılmaktadır. Ancak ne yazık ki çoğu zaman medyanın bu hassasiyeti göstermediği açıktır.

Söz konusu sokakta çalışan çocuklar olduğunda medyada manidar başlıklar görmek mümkündür. Örneğin Vatan Gazetesi'nde yer alan haber; "*Çocuk Çetesi Öğretmen Öldürdü*" başlığıyla yayınlanmış; haberin devamında gürültü yaptıkları için tartıştıkları öğretmenlerini bıçaklayarak öldüren çocukların ifadeleri kullanılarak, haber; '*Bize karışmayacaktı. Cezasını buldu. Nasıl olsa hapse girmeyiz. Bizi bırakırlar*' şeklinde yazılmıştır. Zaman Gazetesi'nde yer alan bir köşe yazısında; "*Garih cinayetinin bir anda dikkatleri 'sokak çocukları' üzerine çekmesi anlamlıdır*" değerlendirilmesinin yapıldığı

görülmüştür. Milliyet Gazetesi'nde ise sokakta yaşamak zorunda kalan bir çocuğun sözleri, haber başlığı yapılmıştır; “*Ben iyi bir mafya babası olacağım*”. Aynı konu Zaman Gazete'sinde ise sokakta çalışan çocukların madde bağımlılığına dikkat çekilerek hazırlanmış, habere; “*Diyarbakır'da 700 madde bağımlısı çocuk sokakta yaşıyor*” şeklinde başlık atılmıştır (Erjem, 2008: 122). Bahsi geçen örnekleri çeşitlendirmek mümkündür. Örneklerin tamamına bakıldığında ise sokakta çalışmak zorunda kalan çocukları potansiyel suçlu ve tehlikeli olarak ifade eden kelime ve cümleler göze çarpmaktadır. Bu söylemlerin sıkça tekrarlanması sokakta yaşayan çocuklara karşı ön yargıları pekiştirmekte ve bu ifadeler onları adeta birer canavar olarak damgalamaktadır. Örnek olarak 6 Mayıs 2003 tarihinde Birleşmiş Milletler'de görevli bir yüzbaşının Taksim'de madde bağımlısı 16 yaşındaki M.G. tarafından bıçaklanarak öldürülmesinin ardından medyanın olayı ele alış biçimi şöyledir (Radikal Gazetesi); olayın haberleştirilme biçiminde “*tinerci çocuk tehlikesi*” temasıyla genel bir algı yaratılmış ve peşinen suçlu kabul edilen bu çocuklara yönelik ön yargı pekiştirilmiştir. Söz konusu haberleştirilme şekli toplumun dışına itilmiş bu çocuklara var olan tepkiyi arttıracak biçimde kurgulanmış, onları kurtarmak için yapılan çok az şeyi de engelleyecek biçimde kaleme alınmıştır (Üstündağ ve Özmen, 2007: 232-233). “*Daima yüzeysel olan ve çocukların yasaları çiğneyen bütün eylemleri için çabucak kuruluveren neden-sonuç bağıntısı, “çocuk suçlular” kategorisinin de şekillenmesine ve güçlenmesine yol açmaktadır. Haberler boyunca bu kategorinin icadı ve işleyişi, kendi hayatı üzerinde belirleyiciliği en az olan çocukları, bütün yapıp etmelerinde yüzde yüz sorumlu ve belirleyici olarak kurmasıyla da, bunu olağanlaştırmasıyla da son derece ideolojik bir iş yerine getirmektedir. Toplumsal yaşamda suça itilen çocuk, “çocuk suçlu” adlandırılmasıyla birlikte adeta kendi etkinliklerinin kaynağı ve kökeni haline getirilmektedir. Dolayısıyla çocukların itildiği çeşitli suçların ardındaki toplumsal dinamikler, mekanizmalar, yapılar ve süreçler bütünüyle konu dışı bırakılmaktadır. Bir bütünlük tasarımı olarak toplum kendisini kurban olarak görüp kurbanlaştırırken, aslında kendi geleceği olan yeni kuşaklara kıymaktadır. Asıl mekanizmalar üzerinde durulmadan haberlerde üretilen bu büyük tehdit algısı, çocukların kişilik bütünlüğüne yönelik toplu saldırganlığımızın boyutlarını ve sonuçlarını değerlendirmemizi de engellemektedir*” (Dursun, 2007: 124-125). “*Tinerci*”, “*kapkaççı*”, “*hırsız*” gibi ifadelerle haberlerde yer alan çocukların, sanki bu durum onların tercihiymiş gibi sunulmasına da

sık sık rastlanılmaktadır. Bu tür haberlerle çocuklar, gönüllü olarak tiner bağımlısı haline gelmiş ve cani olmaya doğuştan meyilliymiş algısı yaratılmaktadır. Çocukların içine düştükleri durum onların alın yazgısı olarak ifade edilmekte; haberin kurgusu yapılırken, ailenin çocukla ilgilenmemesi, eğitim sürecinden erken yaşta kopmuş olmaları gibi ifadeler çocuk suçluluğunun nedenleri olarak gösterilmektedir (Dursun, 2007: 124). Çocuk suçluluğunun işlendiği haberler onların damgalanmasına neden olmaktan öteye gidememekte, sorunlara çözüm üretmemektedir.

“Bir çocuk hakkında henüz bir mahkeme kararı yoksa ona gelen olarak “suçlu” denilemeyeceği gibi, özel olarak “hırsız”, “katil” gibi suçlu olduğunu belirten ifadeler de kullanılamaz. TCK 31. Madde gereği 12 yaşın altındaki çocukların eyleminden ise “suç” diye bahsedilemez. Dolayısıyla kendilerine “suçlu” denilemez. Bu “masumiyet ilkesinin” gereğidir. Ancak daha önemlisi 12 yaşın altındaki çocuklar tarafından gerçekleştirilmiş eylemin “suç” kavramının tanımında yer alan unsurlardan birisi “ehliyet” eksik (kusur) bulunduğundan bu çocuklar hakkında “suçlu”, eylemleri hakkında da “suç” denilememesidir” (Onat ve Akço, 2007: 122). İster çocuk ister yetişkin olsun bir insanın suçluluğu kanun tarafından kanıtlanmadığı sürece kişinin masum olabileceği ihtimali akılda tutulmalı ve haber hazırlanırken “masumiyet karinesi” her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Kanunlarda mahkeme kararı olmadığı müddetçe çocuk hakkında “suçlu”, “katil” gibi ifadelerin kullanılamayacağı açıkça yazmakta, bunun gerekçesi olarak da onların korunması gösterilmektedir. Fakat bu kanun maddelerine haber içeriklerinde çok fazla uyulmadığı görülmektedir.

Haberlerde birbirine karıştırılan terimlere de sıkça rastlanmakta bu durum terminolojiye hâkim olunmadığını göstermektedir. Bu noktada Onat ve Akço (2007: 121-122) yanlış kullanımları önlemek üzere bazı hukuki terimleri şöyle tanımlamaktadır;

- *“Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç işlemiş olma şüphesi altında bulunan kişi.*
- *Sanık: Kovuşturmanın (iddianamenin kabul edilerek kamu davasının açılmasının) başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişi.*
- *Suçlu (Hükümlü): Bir suç işlediğine mahkemece karar verilmiş (kesinleşmiş) olan kişi.*
- *Müdafî: Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukat.*

- *Vekil: Katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu olan kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukat.*
- *Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce (kolluk, savcılık gibi) suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre (kollukta veya savcılıktaki evre).*
- *Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre (mahkemedeki evre).*
- *İfade alma: Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi.*
- *Sorgu: Şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi.*
- *Suç: Yasaların yasakladığı, cezalandırılması öngördüğü eylem. 4 unsurdan oluşur: Eylem, sonuç, eylemle sonuç arasında nedensellik bağı, kusur.*
- *Çocuk: 18 yaşından küçük birey.”*

Haberlerde dikkat edilmesi gereken bir başka husus da, çocuğun cinsel istismar mağduru olması durumunda onu korumak amacıyla, olay polis ifadelerine yansımış olsa da suçun nasıl gerçekleştirildiğine ilişkin ayrıntıların haberde yer almamasıdır (Uzun, 2011: 135). Çünkü böyle bir yaklaşımla zaman zaman istismar haberi adeta pornografik bir boyut kazanarak magazinsel hale gelebilmekte bu da toplumsal duyarlılığın zedelenmesine sebep olabilmektedir. Esasında medyanın görünür kılması gereken mağdur çocuklar değil, onları mağdur hale getirenlerle birlikte, sistemdeki aksaklıklara neden olan koşullar ve kişilerdir. Olayın meydana geldiği ana kadar ihmali olanların kim oldukları, bu ihmale sebep olan nedenlerin neler olduğu, bu nedenlerin önceden engellenip engellenemeyeceğinin açığa çıkarılması, sonraki dönemlerde benzer durumların meydana gelmesini engelleyebilmek adına son derece önemlidir. Fakat medyada olay sansasyonel hale getirilmek istendiğinden mağdur üzerinden hareket edilmekte, haberler çoğunlukla bu bakış açısıyla hazırlandığından mağdurlar yeniden mağdur olmaktadır (Erdoğan Tosun, 2007: 188). Çocuğun konu olduğu haberlerde resmi devlet yetkilileri en güvenilir haber kaynakları olarak kabul edilmektedir. Haberlerde onların ifadeleri “söyledi, dile getirdi, belirtti, açıkladı” gibi kelimelerle yazılarak onların söylediklerinin gerçekliklerine gölge düşürülmezken; konuyla ilgili sivil toplum kuruluşlarının söylemleri “iddia etti, öne sürdü” gibi tartışmaya açık ifadelerle kaleme

alınmaktadır (Erdoğan Tosun, 2007: 183). Bu şekilde davranılarak, resmi otoritenin söylediklerinden en ufak bir kuşku duyulmadığı, sivil toplum kuruluşlarının ifadelerinin gerçekliğinden ise şüphe duyulduğu algısı yaratılmaktadır.

Çocuk konulu haberlerde yapılması gerekenlerden biri de çocuğa kendini ifade edecek bir ortam sunulması ve onun da görüşünün haberde yer almasını sağlamaktır. Gazetecilerin gerek çocuklarla görüşürken gerekse çocukla ilgili bir konuyu haberleştirirken akıllarından çıkartmamaları gereken en önemli unsur “*çocuğun üstün yararıdır*”. İnsan nasıl kendi çocuğunu etkileyebileceğini düşündüğü bir haber karşısında hassas davranıyor ise aynı durum diğer çocuklar söz konusu olduğunda da geçerli olmalıdır (Müftü (2011: 276). Haberlerde çocuğun üstün yararından ziyade reyting, tiraj ve tıklanma oranının artması mantığı ile hareket edildiğinde ortaya bir takım problemler çıkmaktadır. Bu problemlerin başında hakikatin çarpıtılması gelmektedir. Bu noktada haber üreticilerinin hakikate bağlı kalması önemlidir; Haberde kullanılan her sözcük, her betimleme, her sıfat en doğru biçimde aktarılmalı, sorumlu bir yayıncılık anlayışı ile gerçekler gün yüzüne çıkarılmalıdır. Çocuklarla ilgili suçlarda gazeteci, çocuğun sorumluluğunu üstlenen yetişkinin onayı olmadan çocuklarla röportaj yapmamalı (Nacaroğlu, 2011: 228), çocuğu sıkıştırarak onu zor durumda bırakmamalıdır.

3.2.2. Görsel Temsile İlişkin Sorunlar

Haberlerde fotoğraf veya görüntü kullanılması, hazırlanan haberin inandırıcılığını ve güvenilirliğini arttırmaktadır. Olay yerinden görüntülerle aktarılan hikâyeler sadece metinlerle aktarılanlardan daha gerçekçidir. Dolayısıyla haberin görüntüsü ya da fotoğrafı olayın kanıtıdır ve bu yüzden haberde yer alması önemlidir.

Haberlerde çocukların görüntülerinin kullanılmasının temel nedeni, onların insanların duygularını daha çabuk harekete geçirebilme gücünde yatmaktadır. Haber anlatılarında çocuk görüntülerine en fazla yer verilen anlar ise genellikle trajedi, çatışma, korku, doğal afet ve umudu anlatan dakikalardır. Örneğin, Vietnam’da “*napalm gazi*”nın öldürücü etkisi, 9 yaşındaki *Phan Thi Kim Phuc*’un çıplak olarak koştuğu anlardaki görüntüsüyle hafızalara kazınmıştır. Bu fotoğraf, *Nick Ut*’a 1972’de Dünya Gazetecilik Ödülü’nü kazandırmıştır. Bu fotoğrafın yayınlanıp yayınlanamayacağı ya da neden yayınlanması gerektiği hâlâ tartışma konusudur. Buna benzer olaylarda çocukların

görüntülerinin yanı sıra isimlerinin de açık bir biçimde verildiği görülmekte, bu davranış bazı durumlarda onların ölümüne dahi neden olabilmektedir. Örneğin, asker kıyafeti giymiş bir çocuğun Batı'daki bir gazetede görüntüsünün ve adının yer alması, onun binlerce kilometredeki Afrika'da öldürülmesine neden olmuştur. Bu bağlamda savaş, suç ve doğal afet gibi konularda çocukların görüntülerinin kullanılıp kullanılamayacağı son derece zor bir karardır. Burada da en büyük sorun fotoğrafların bağlamlarından koparılıp haber metinlerinde yer almasıdır. (UNICEF, 2007: 92). Fakat burada önemli olan her zaman olduğu gibi çocuğun fotoğrafının yayınlanmasında üstün yararının olup olmadığıdır. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun çocuk haberciliğiyle ilgili rehber ilkelerinde, onlarla ilgili her türlü materyalin yayınlanması aşamasında, bunun doğuracağı sonuçların titizlikle irdelenmesi ve bu yayınların çocuklara verebilecekleri zararların en asgari seviyede olmasına özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İlkeler arasında çocukların görüntülerinin hangi durumda kullanılmaması gerektiği de ifade edilmiştir. Ortada açık bir kamu yararı olmadığı sürece onların her türlü görüntüsünün yayınlanmasının ve kimliğinin ifşa olmasının engellenmesi gerektiği dikkat çekicidir. Aynı zamanda çocukları cinsellikle ilişkilendiren görüntülerin kullanılmasından kaçınılması gerekmektedir. Çocukların fotoğraflarının çekilmesi aşamasında açık, adil ve dürüst yöntemlere başvurulmalı, bu fotoğraflar çekilmeden önce onlardan sorumlu olan anne-baba ya da diğer yetişkinlerin rızası alınmalıdır (İnceoğlu ve Akıner, 2011: 116).

Haberde kimlik gizleme ve fotoğraf kullanmama, çocuğun özellikle mağdur olduğu durumlarda onu korumak amacıyla sergilenen tavırlardır. *“Belirli durumlarda, çocuğun kimliğinin, adının ve/veya teşhir edilebilir görüntüsünün kullanılması çocuğun yararına olabilir. Bununla birlikte çocuğun kimliği kullanıldığında bile çocuk herhangi bir zarara karşı korunmalı, damgalanma veya dışlanma gibi durumlara karşı desteklenmelidir. Çocuğun risk altında olup olmadığı konusunda kuşkular varsa haber ne kadar çarpıcı olursa olsun tek bir çocuktan bahsetmek yerine çocukların içinde bulundukları genel durum dile getirilmelidir”* (Uzun, 2011: 135). Çocuğun yararı söz konusu olmadığı müddetçe haber metninde onun görüntüsünün kullanılması hiçbir koşulda etik değildir. Yasalar ve medya etik kodları incelendiğinde, suça itilen veya kanunlarla ihtilafa düşen çocukların kimliğinin gizlenmesi gerektiğinin sıkça tekrar edildiği görülmektedir. Lakin medya içeriklerine bakıldığında bu konunun çok fazla önemsenmediği ve konuya

duyarsız kaldığı çocukların fotoğraflarının olumsuz haberlerde sıkça yer almasından anlaşılmaktadır. Çocuklarının kimliğini gizleme adına yapılan işlemler çocuğun gözlerine bant atmaktan öteye gidememekte ya da anlatı içerisinde “O.C. ’nin 36 kaydı var” gibi isminin baş harflerini yazma yöntemlerine başvurulmaktadır. Bu yöntemler çocuğun kimliğinin gizli kalmasında çok da başarı gösterememekte, çocuğun yakın çevresi tarafından tanınmasına neden olmaktadır. Bir başka hata ise çocuğun yaşadığı yerin adresi ya da görselinin haberde yer almasıdır. Haberde çocuğun fotoğrafının kullanılması önem arz ediyorsa net olmayan ya da tam karşı cepheden görüntüsünün olmadığı fotoğraflara yer vermek daha akıllıca bir davranıştır (Cangöz, 2007: 217). *“Mağdur ya da sanık çocukların kimliklerini açıklayacak şekilde yayın yapmak medyanın yaptığı çocuk hakkı ihlalleri içinde en sık rastlanılandır. Son yıllarda gerek Türkiye’de gerekse uluslararası alanda konuya artan bir ilgi gösterilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artması yüzünden azalsa da çocuğun fotoğrafını açıkça basmak, adını yayınlamak suç olmasına rağmen savcıların da konuya ilgi göstermemesi nedeniyle çoğu zaman yaptırımsız kalmaktadır. Bunun yanında sanık ya da mağdur çocuğun okuduğu okulun adını, evinin adresini, belirleyici özelliklerini haberde vermek de benzer bir sonuca yol açmasına rağmen normal karşılanmaktadır. Oysa medya, kendi iç örgütlülüğünü sağlayarak, özdenetim ve denetim mekanizmalarını kurarak, bu konuda yasal yaptırımlarla kısıtlamaksızın var olan etik kodlara uymalı, kendi kendini denetlemelidir”* (Üstündağ ve Özmen, 2007: 228). Çocuklar yetişkinlerin bir uzantısı olmaktan ziyade; hakları, istekleri, talepleri ve mahremiyetleri olan bireylerdir. Bu bakış açısıyla onlara yaklaşılmadığı takdirde; fotoğraflarının, görüntülerinin kullanılması ve paylaşılması normal karşılanacaktır. Fakat bu durumun onların gelecek zamanlarda onurlarının zedelenmesine neden olabileceği gibi, çocuklarda onarılamayacak hasarlara da yol açabileceği unutulmamalıdır.

3.2.3. Kişilik Haklarının İhlaliyle İlgili Sorunlar

Gazetecilerin haber yaptıkları kişilere karşı sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukların başında da onların haklarını ihlal etmemek ve suçluluğu yargı tarafından kesinleşene kadar kimseyi suçlu ilan etmemektir. Çocuklar söz konusu olduğunda ise daha dikkatli davranılmalı, onların kimliği gizli tutularak gelecek dönemde toplumdan dışlanmaları engellenmelidir (Uzun, 2011: 128-129). Özellikle çocuk cinsel istismara

uğramışsa ve suiistimal edilmişse, fiziksel ya da cinsel istismarın faili ise, HIV-pozitif/AIDS'li ya da AIDS'ten hayatını kaybetmişse, bir suçla itham edilmiş veya hüküm giymiş ise çocuğun ismi daima değiştirilmeli, görüntüsü gizlenmelidir. Zarar görme ihtimali olan çocuklar için de aynı durum söz konusudur. Örneğin çocuk, şu anda ya da geçmiş dönemlerde bir savaşçı, sığınmacı-mülteci veya ülke içerisinde yerinden olmuşsa haber içeriğinde kimliği gizlenmelidir (UNİCEF, 2007: 86). Yaşadığı çevrede meydana gelmiş ya da çocukluk döneminde başına gelen bir olaydan dolayı fail olamayacak durumda olan veya mağdur olan çocukların kimliğinin açıklanması, onların örselenmesine neden olmakta bu da hayat boyunca o çocuğun suiistimal edilmesini, toplumdan dışlanmasını ya da zarar görmesini tetiklemektedir. Çünkü habercilerin ürettikleri hikâyeler toplumun belleğinde uzun süre kendisine yer edinmektedir. Çocuk olayın faili de olsa mağduru da olsa hasarın devamlılığı söz konusudur (Erdoğan Tosun, 2007: 189). Damgalanan, ötekileştirilen veya dışlanan çocuk, yetişkinlik dönemine geldiğinde sevgiden çok nefret duyguları hissedebilmekte, bu duygular da onu olumsuz davranışlara yönlendirebilmektedir. Burada medyanın yapması gereken çocuğun kim olduğuna odaklanmaktan ziyade, olayda ihmalkâr davrananların ya da sorumluların kim olduğunu açığa çıkarmaktır. Çünkü yaşanan olayın arka planının irdelenmesi, başka vakaların ortaya çıkmasının engellenmesinde hayati öneme sahiptir.

3.3. NORMATİF BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ OLARAK “ÇOCUK ODAKLI HABERCİLİK”

Habercilik başlı başına özen isteyen bir uğraş iken, çocuğun konu olduğu haberlerde titizlik daha da arttırılmalıdır. Öznesi insan olan hak kavramı, hukuk düzeninin kişiye menfaatlerinden faydalanmak için tanıdığı irade hâkimiyetini ifade etmekte, insan haklarının ise milliyeti, cinsiyeti, yaşı, statüsü olmadığına gönderme yapmaktadır (Keyman, 2000: 144; Köker, 2007: 58). Haklara duyarlı habercilik anlayışından beklenen ise toplumdaki yanlışlara, çatışmalara ve yetersizliklere rağmen güçsüzün haklarını gözetken bir taraflılıkla, negatif olanın pozitif olana dönüştürülebilmesidir (Güler, 2009: 96).

Medya sadece erk sahibi, zengin ve güçlü insanların görüşlerine yer verdiğinde ve siyaset sadece siyasetçilerin koruyuculuğunu üstlenir hale geldiğinde, insan hakları ötelenmiş olmaktadır. Ayrıca insanların ifade özgürlüğünü kullanacağı araçlar yok

sayıldığında ve sıradan insanlar görmezden gelindiğinde (McIntyre, 2007: 168), insan haklarına dayalı haberciliğin temeli de sarsılmaktadır. Oysa bu habercilik türü, sadece bugün evrensel geçerlilik kazanmış insan haklarına ilişkin konuları veya problemleri öne çıkarmakla yetinmemekte, habere konu edilen tüm meselelerin insan ve insan hakkıyla bağlantılı olduğunun kabulünü gözler önüne sermektedir (Dursun, 2007: 108). İnsan haklarıyla ilgili haberlerin medyada daha az yer almasına neden olan faktörler çocuk haklarıyla ilgili haberler için de geçerlidir. Bu faktörlerden öne çıkanlar ise şöyledir;

- *“Ülkenin “büyük” ve “önemli” gündemi yanında çocukları ilgilendiren sorunlar daha az önemli sayılmaktadır.*
- *Çocuk haklarıyla ilgili haber süreçleri daha yavaş işlemekte ve çocuk hakları daha nadir haberleştirilmektedir.*
- *Çocuk haklarının siyasal ve sivil haklar boyutu gazetecilerin önemli bir kısmı tarafından yeterince bilinmemektedir.*
- *Hak haberleriyle ilgili bilgi eksikliği Çocuk Hakları gibi daha öznel bir alanda kendini daha çok hissettirmektedir.*
- *Uluslararası ekonomik sorunlar, yoksulluk, açlık, eğitim, çevre sorunları, göçler, savaş ve iç-savaşlar, eşitsizlik ve sosyal-ekonomik ayrımcılık gibi sorunlar medya tarafından haberleştirilirken, bir sorun yumağı içinde çocuklar haklara sahip bireyler olarak değil “ acınası”, “uzak durulması”, “onlara bakarak haline şükredilmesi gereken” aciz varlıklar olarak sunulmaktadır.*
- *Öte yandan medya insan haklarının tüm alanlarında olduğu gibi çocuk haklarıyla ilgili sorunlar gündeme geldiğinde, bu tür konuları haberleştirirken yeterli enformasyonu sağlamada ve onu bir bağlama oturtmada yetersiz kalmaktadır” (Erdoğan Tosun, 2007: 191).*

Bu noktada hak haberciliği kavramı dikkat çekmektedir. Hak haberciliği; hak ihlallerini görmezden gelmeyen, ötekileri haberleştirmek için mutlaka onlarla ilgili bir olay olmasını beklemeyen, hak ihlali yapmadan olayı aktarmayı hedefleyen habercilik türüdür (Alankuş, 2007a: 22). Burada asıl mesele sansasyon yaratmak değil, haberin insan hakları ile ilişkisi dikkate alınarak yazılmasıdır.

Çocuk odaklı haberciliğin merkezine bakıldığında da “hak” kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Çünkü insan hakların çiğnendiği, yok sayıldığı bir ortamda çocuk odaklı habercilikten de bahsetmek mümkün değildir. Medyanın bu konuda geçmiş dönemlere göre, daha bilinçli hareket ettiği görülmektedir. Çocuk haklarını koruyarak sunduğu haberler daha fazla iken yine de hak ihlallerinin yapıldığı içeriklere sık sık rastlanmaktadır. Bu ihlaller kimi zaman çocuklar hakkındaki konuları görmezden gelerek, daha az gündeme getirilerek ya da haberlerde onlara yer vermeyerek yapılırken; bazen de onlara ilişkin sorunlar yoksulluk, eşitsizlik, sosyal ve ekonomik ayrımcılıklar bağlamında tartışılmadan, eksik bir biçimde sunularak yapılmaktadır (Erdoğan Tosun, 2007a: 93). Böyle bir habercilik anlayışıyla ele alınan haberler de sorunlara çözüm üretememekte, aksayan düzenin sürdürülmesine aracılık etmekten öteye gidememektedir. Aslında bu noktada medya çalışanlarının sağduyulu davranması son derece önemlidir. Onlardan beklenen çocuk haklarını koruyarak, onların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmesini destekleyici bir biçimde hareket etmeleridir. Çünkü çocuk odaklı habercilik, ancak bu şekilde tam anlamıyla işlevini yerine getirebilecek ve çocuklar, haklarına saygı duyan bir medyaya kavuşacaktır. Bugün, çocukların medya ile ilişkisi basit bir etkilenme meselesinin artık çok ötesindedir. Medyanın çocuklara nasıl bir etkide bulunduğu, haberlerde onların yüksek yararlarının dikkate alınıp alınmadığı ve etik kurallara ne derece uyulduğu gibi meseleler hâlâ tartışılmaktadır (Güler, 2009: 127). Bu bağlamda her geçen gün daha da önem kazanan çocuk odaklı habercilik anlayışı, çocuk haklarına her koşulda saygı göstererek, onu bağımsız bir birey olarak kabul etmeyi ve haberi bu doğrultuda oluşturmayı ifade etmektedir.

Çocuk odaklı habercilik; çocuklara ilişkin yasalarda ve uluslararası sözleşmelerde belirtilen haklarının, haber üretim sürecinde daima göz önünde bulundurulmasıdır (Fırat, 2016: 824). Özellikle Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk odaklı bakış açısı ile çocuğun bir birey olarak hak ve özgürlüklere sahip olduğunu, çocuklar arasında herhangi bir ayrımcılığın yapılmasının yasak olduğunu, çocuğun yararına öncelik verilmesini ve çocuğun görüşünün alınarak katılım sağlanmasını teminat altına almaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin yurttaş olarak kabul ettiği çocuklar yasalarla korunduğu gibi, medya da korunmalı, onların görüşlerine yer verilmelidir. Çünkü çocuğun medyada yeterince temsil edilmemesi de bir hak ihlâlidir. (Alankuş, 2007: 30).

Çocuk odaklı habercilik anlayışında, gazetecilerin çocukların toplumsal yönlerini ve sorunlarını bilmesi ve onlara dair çözüm yolları bulması beklenmektedir (Tilton, 2021: 70) Ayrıca çocuk haklarına saygılı haberciliğin temelinde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve yaygınlaştırılması anlayışı da yatmaktadır. Çocuk odaklı habercilik kapsamında sadece çocuğun konu olduğu haberlerin titizlikle sunulması yetersizdir; bu kapsamda çocuğun maruz kalacağı içerikleri de düzenlemek gerekmektedir. Örneğin medya şiddet içerikli görüntüler temsilleriyle doğrudan şiddete yol açmasa da çocukları olumsuz yönde etkileyerek bu davranışı tetikleyecek güce sahiptir. *“Medyadaki şiddet içerikli görüntüler saldırgan davranışların oranını arttırmaktadır. Şiddetin günlük ve sıradan bir olgu olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bunun nedenleri ise şunlardır: günlük yaşamın en sıradan anlarında sürekli şiddet görüntüleriyle karşı karşıya kalan insanlar şiddete karşı duyarsızlaşmaktadır, güce dayalı ilişkiler idealleştirilmektedir, dünya maniyken (ikici) ve büyüleyici tarzda algılanmaktadır, anlatıların içeriği fakirleşmektedir ve anlamsızlaşmaktadır. Ayrıca şiddet içeren görüntüler çocuklarda, seyrettikleri şiddetin bir gün doğrudan kurbanı olacaklarına dair korkulara ve endişelere neden olmaktadır”* (Tutal Cheviron, 2011: 193).

Çocuk odaklı habercilik bağlamında bir diğer mühim konu katılımcı haberciliktir. Çünkü çocuklar çoğunlukla medyada seslerini duyuramamakta, bu mecrada onların görüşlerine yeteri kadar yer verilmemektedir. Onları ilgilendiren konuları yetişkinler tartışmakta, bu da hak ihlalinin başka boyutunu oluşturmaktadır. Bugün kanıksanmış bir gazete içeriği olan bulmaca bile her gazetede yer alırken, çocukların ve gençlerin medyada kendilerine yer bulması için onları merkeze alan aşırı, abartılı ve garip bir olayın meydana gelmesinin beklenmesi söz konusudur (Değirmencioğlu, 2007: 152-153). Abartılı ve aşırı bulunan bir olayın haber değeri taşıdığı düşünüldüğünde ise, olay hak ihlalleri üzerinden verilmek yerine, çoğu zaman bağlamından kopartılarak bireysel trajedi olarak takdim edilmektedir. (Arcan, 2011: 256). Bağlamından kopartılan her sorunlu çocuk haberi de beraberinde yeni bir trajediye zemin hazırlamaktadır. Bu sorunun giderilebilmesi için medya kuruluşlarına birtakım görevler düşmektedir. 2000 yılında gerçekleştirilen *“Ulusal Çocuk Forumu”* sırasında çocuklar tarafından yapılan *“Medyada Katılım Hakkı”* adlı atölye çalışmasında çocukların medyaya katılımının sağlanabilmesi için yapılabilecekler tartışılmıştır. Bunun sonucunda da ortaya şu maddeler çıkmıştır; *“Gazete ve dergilerde çocuklara yönelik sayfalara yer verilebilir. Çocuğu doğrudan ya*

da dolaylı olarak ilgilendiren konularda haber yapılırken onların bu konudaki görüşleri öğrenilerek, bu görüşler kamuoyuna sunulabilir. Çocukların yaşadıkları sorunlar hakkında onlardan bilgi alarak bu konuların gündeme gelmesi sağlanabilir. Çocukların kendi medya ürünlerini ortaya çıkarmalarına olanak sağlanabilir. Gazete ve dergilerde çocuklar için düzenli yer ayrılabilir. Çocuk haklarının medyada daha çok gündeme gelmesi sağlanabilir. Çocuklara yönelik bir yayın hazırlanmadan önce ve hazırlanırken çocukların görüşleri alınabilir. Çocukların kendi haklarını öğrenebilecekleri yayınların sayısı arttırılabilir” (Koman, 2007: 273). Elbette sadece bu girişimlerin hayata geçirilmesi yetersizdir, fakat çocukların görünürlüklerinin arttırılması kapsamında atılan her adım da son derece önemlidir.

Söz konusu çocuk olduğunda; ölüm, yaralama, şiddet, felaket gibi trajik olaylara ilişkin bilgi almak için yeniden canlandırma veya temsil gibi yollara başvurmak her zaman doğru bir yaklaşım değildir. Örneğin babası annesine şiddet uygulamış bir çocuğa; *“Baban annene bıçak ile nasıl saldırdı?”* gibi bir soru sormak, çocuğun örselenen psikolojisi üzerinde yeni bir tahribat yaratmaktan başka bir duruma hizmet etmemektedir. Daha fazla reyting kazanmak uğruna adli tıp raporu gibi sağlam bir kaynaktan edinilebilecek bir bilgiyi çocuktan dinlemek de etik bulunmamaktadır. Ayrıca çocukla röportaj yapılırken çocuğun mahremiyetine saygı gösterilmesi, sözünün kesilmeden dinlenmesi ve o çocuktan sorumlu kişiler her kimse çocukla görüşme yapmak için muhakkak onların izninin alınması çocuk odaklı habercilik bakımından doğru olandır (Duran, 2007: 263-264). Ayrıca haberlerde çocuklarla röportaj yapılırken uyulması gereken en temel ilke, çocuğu bağımsız bir kimse olarak görmektir. Yani Ayşe, Hüseyin Beyin kızı ya da Fatma Hanımın kızı Ayşe değildir. Ayşe, kendi kişiliği, fikri, görüşü olan duyguları olan bir kızdır, kız çocuğudur (Duran, 2007: 258).

Son yıllarda çocuğa yönelik fiziksel, duygusal ve cinsel istismar olaylarında ciddi bir artış söz konusudur. Fakat medya, bahsi geçen sorunların temeline inmekten ziyade bu olayları genellikle sansasyonel bir malzeme haline dönüştürerek ticari kaygılarla hareket etmektedir. Bu olayların haberleştirilmesi esnasında hak odaklı habercilik ilkeleri uygulanmadığında, yeni ve aşılması güç sorunlar ortaya çıkmaktadır.

İstismara uğrayan çocuğun habere konu olması elbette ki hem gazeteci hem de çocuk açısından zor bir durumdur. Bu noktada çocuğun maruz kaldığı olayın etkisinde

olabileceği akıldan çıkarılmamalı, ona konuyla ilgili daha önce araştırma ve çalışma yapmamış kişilerin çocukla görüşmesi uygun görülmemektedir. Konuya dair toplanan bilgiler ne kadar doğru olursa olsun, haberde çocuğu zor durumda bırakacak ifadeler ya da görüntüler kullanılmamalı, çocuğun adı değiştirilmeli, onun tanınmasına izin verebilecek tüm ihtimaller ortadan kaldırılmalıdır.

Çocuk, istismar olayının faili olmakla ithaf ediliyorsa masumiyet karinesi ilkesine uyulmalıdır. Aslında sadece çocuklarla ilgili değil tüm insanlarla ilgili haberlerde bu kural geçerlidir. Haberlerde çocuğun suçlu olduğuna dair kanaat oluşturabilecek yargılardan kaçınılmalı, hazırlık soruşturmasındaki “gizlilik” ilkesine de riayet edilerek (Onat ve Akço, 2007: 91-92) çocuğun kimlik bilgileri gizli tutulmalıdır.

Çocuk odaklı habercilikle, çocukların haber içeriklerinden zarar görmemesi arzulanmakta, bunu gerçekleştirmenin yolu da çocuk haklarına saygılı bir habercilik anlayışının öğrenilmesinden ve meslek içerisinde kanıksanmasından geçmektedir. Bu kapsamda; *“haberler çocuk bakış açısıyla ele alınmalı, çocuk odaklı haberlere daha fazla yer verilmelidir. Çocuğun yetişkinden bağımsız bir birey ve kendisine özgü hakları olduğu fikri medya aracılığıyla yaygınlaştırılmalıdır. Onlar kendilerini ilgilendiren konularda haber kaynağı olmalı, onlarla röportaj/görüşme yapılırken etik ilkeler çiğnenmemelidir. Toplumsal grupların nasıl medyada söz hakkı var ise aynı hak çocuklara da verilmeli, çocuklar bu mecrada seslerini duyurabilmelidir. Çocuk hakları konusunda çalışan sivil toplum kuruluşları da medyada daha fazla görünür hale gelmeli, atılacak adımların toplumsal değişikliği sağlayabileceği unutulmamalıdır”* (Üstündağ ve Özmen, 2007: 246-247).

Çocuklar nihayetinde bir toplumun geleceğidir, geleceğine doğru bir biçimde şekil vermek isteyen toplumlar bu hassas ve kırılgan canlılara karşı duyarlı olmalıdır. Haberler bu yaklaşımla hazırlanmalıdır. Değirmencioğlu’na göre, günümüz medyası artık çocuk haklarını gözeten ve çocukların yararını öne çıkaran habercilik konusunda yeterince donanımlıdır. Bu noktada medyadan beklenen onlara daha fazla yer vermesi, onların sesi olması aynı zamanda da bu mecraaya katılımlarını kolaylaştırmasıdır (Değirmencioğlu, 2007: 169). Haber içeriklerinde yapılması gereken ise haberler hazırlanırken onlara potansiyel olarak zarar verecek cinsiyetçi, şiddet ve kurban odaklı ifadelerden uzak

durulmasıdır. Bu bağlamda çocuk haklarına duyarlı gazeteciliğin uygulanabilmesi için şu maddeler dikkat çekicidir;

- *“Kamusal alanda çocuk hakları konusundaki duyarlılığın arttırılması, bu konuda medyanın öncülük etmesi,*
- *Gazetecilerin çocuk haklarıyla ilgili kendi kurumsal ve kişisel etik kodlarını geliştirmesi,*
- *Çocuk haklarıyla ilgili standartların belirlenmesi ve düzenleyici mekanizmaların kurulması,*
- *Haberleştirmeden önce (çoğu zaman sonradan yapılan düzeltme ile dilenen özrün çocuğun hayatı ve geleceği üzerindeki tahrip edici etkileri gidermeye yetmeyeceği) hesaba katılarak eldeki bilgileri doğrulama sorumluluğunu taşımak,*
- *Yapılacak yayının çocuklar ve çocuk hakları üzerindeki olası etkilerini önceden düşünerek davranmak yani sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmek gerekmektedir.*
- *Çocukların kendilerini ifade etme, görüş ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşma, büyüklerine seslerini duyurmaları konusunda özendirici olmak, öncülük ve aracılık etmek.*
- *Çocuk haklarını haber gündeminde tutmak, bu hakları korumayla ilgili tüm etkinlikleri/ çabaları izlemek/ araştırmak, takipçisi olmak, çocuklara karşı yükümlülüklerini yerine getirmeyenleri ortaya çıkarmak” (akt Erdoğan Tosun (2007: 192-193).*

Çocuk odaklı haberciliğin temelinde çocuğun olumsuz haberlerin ya da olumluymuş gibi görünen haberlerin öznesi olmaktan kurtarılması ve onun da tıpkı yetişkinler gibi önemsenerek olumlu haberlerle daha fazla pekiştirilmesi gerçeği yer almaktadır. Bu habercilik türüyle çocuğun başarısının gözler önüne serilmesi, eğitime ilişkin attığı büyük adımların haber değeri taşıyarak ve diğer çocuklara örnek olacak haber başlıklarıyla gündemde yer alması arzulanmaktadır. Çocuklara olumsuz haberlerde yer vermek durumunda kaldığında ise, onların ve ailelerinin onurunun, kişiliğinin zedelenmediği, örselenmediği ve damgalanmadığı haberler anlatılarının hazırlanması son derece önemlidir. Bu noktada ilk prensip çocuklara karşı özenli davranabilmek olmalıdır.

Kamuoyu bilgilendirilirken, bu bilgilendirme çocuk haklarının dikkate alındığı bir çerçeveden yapılmalı, çocuğun habere katılım hakkı gözetilerek görüşlerini ifade etme ve bilgi alma hakkı onlara sunulmalıdır. Çocuk odaklı habercilik bağlamında medya, çocuk haklarına duyarlı ve saygılı bir habercilik anlayışı yaratmak ve bunu sürdürmekle yükümlüdür. Gazeteci haber yaptığı konuya ilişkin araştırmalarının ardından çocuğu damgalanmak tehlikesinden korumak zorundadır. Bu kapsamda; çocuğun ve ailesinin kim olduğu, nerede yaşadıkları, çalışılan işyeri ve gidilen okulun hangisi olduğu çocuk sadece olayın faili olduğunda değil, mağduru olduğunda da kamuoyu ile paylaşılmamalıdır (Onat ve Akço, 2007: 80-87). Olayın meydana gelmesi önemlidir fakat bu önemli olayı haberleştirmek adına çocuğun haberle yeniden örselenmemesi, zarar görmesine neden olacak ifadelerin kullanılmaması daha da önemlidir. Tüm bunlar yapılırken medya aracılığıyla yayılan çocuk imgesine dair de iyileştirmeler hayata geçirilmelidir. Ayrıca yaygın medyada yer alan basmakalıp çocuk imgesi kurtarılmalı, her türlü sosyo-ekonomik düzeyden ve kültürden çocuk bu mecrada eşit bir biçimde kendisine yer bulabilmelidir (Erdoğan Tosun, 2007: 193). Çünkü daha önce de defalarca ifade edildiği gibi çocuklar, “*yetişkinlerin şirin bir uzantısı*” değil, kendi başına hakları olan bireylerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SHOW TV, FOX TV VE ATV ANA HABER BÜLTENLERİNDE YAYINLANAN ÇOCUK HABERLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

Televizyon, sosyal ve ideolojik değerlerin yeniden üretildiği bir mecra olup her gün birbirinden farklı hikâyeleri ekrana taşımaktadır. Bu kısa hikâye ya da öykülere “*anlatı*” adı verilmekte ve bunlar bazen kurmacalardan bazen de gerçek hayat hikâyelerinden derlenmektedir. Televizyon haberleri meydana gelen olayları ekrana taşıırken daha fazla dikkat çekmek, duyguları harekete geçirmek, seyrederken ya da okurken zevk vermek böylelikle daha fazla izlenmek için farklı anlatılarla sunulmaktadır.

Şeker’e göre, Türkiye’de televizyon kanallarının haber bültenlerinin içerikleri, haber değeri anlayışı, haberi sunma ve estetik bakış açıları birbirinden farklıdır. Hatta özel televizyonlar arasında hitap ettikleri kitleye göre bile bir farklılık söz konusudur (Şeker, 1999: 82-83). Bu farklılık toplumun hassas grubu olarak nitelendirilen çocukların konu olduğu haberlere de yansımakta ve çocuklar aynı içeriklerle bazen farklı bazen de benzer biçimde sunulmaktadır.

Televizyon haberlerinde anlatı yapılarının nasıl kurgulandığının tespit edildiği bu çalışmada; zayıf, güçsüz ve kırılgan olarak nitelendirilen çocuklar odak noktası olarak belirlenmiştir. Bu bireylerin televizyon haberlerindeki görünürlüklerinin sıklığının ne olduğunun, hangi içerikteki haberlerde daha fazla konu edinildiklerinin, nasıl sunulduklarının, sunumlar arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunun açığa çıkarılması bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur.

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ, YÖNTEMİ, KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Çalışmanın bu bölümünde tezin amacı, önemi, yöntemi, kapsamı ve sınırlılıkları tartışılmıştır.

4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Televizyonda haberlerinde üretilen her anlatı kendi başına bir hikâye olup farklı kompozisyonları içermektedir. Anlatılar, içerisinde birçok bakış açısı bulundurmakta; bu bakış açılarını da haberlerde kullanılan ifadeler, sözcükler, çekim açıları, sunucunun beden dili, haberin bağlamı ve art alan bilgisini nasıl ele alındığı ve aktarıldığı gibi unsurlar ortaya koymaktadır. Özellikle çocuk haberleri söz konusu olduğunda haber anlatısının daha dikkatli oluşturulması, çocuğun hassas ve kırılgan yapısına zarar vermeyecek şekilde metin ve görüntülerin seçilmesi son derece önemlidir.

Bilindiği üzere televizyon daha kapsamlı ifadeyle medya, çocuklar haberlerin öznesi olduğunda onlara sınırlı roller verme eğilimi göstermekte (Kaziaj, 2016: 429), genellikle onların varlığını geçiştirmektedir. Çocuğun yer aldığı haberlerde kurban, mağdur, fail, zavallı, başarılı, akıllı, çalışkan, yoksul, çalışan mülteci profilleriyle sunulması günümüz hikâye anlatıcısı olan televizyonun anlatı yapısıyla şekillenmektedir.

Eleştirel yaklaşımın benimsendiği bu çalışmayla, çocukların özne oldukları haberlerde özellikle hangi konularda ekranda görünür olduklarının, onlara dair haberlerin anlatı yapılarının nasıl kurgulandığının, bu kurgulanma esnasında çocuk haberlerine ilişkin nasıl bir bakış açısının oluştuğunun, çocuk haberleri hazırlanırken kullanılan kalıpların, benzerliklerin, farklılıkların ve bunların anlatıyla olan ilişkilerinin açığa çıkarılmasının yanı sıra 2020 yılı Türkiye’inde televizyon haberciliğinin çocuk haberciliğinde nasıl bir profil çizdiğinin saptanması amaçlanmıştır. Çocuk haberciliğinde anlatı yapısının kurgulanması bağlamında ele alınan bu çalışma, haberlerde çocuklara ilişkin söylemlerin nasıl bir toplumsal bakış açısı oluşturmaya hizmet ettiğini ortaya koyması bakımından önemlidir.

4.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada içerik analizi ve eleştirel söylem analizi yöntemleri kullanılmıştır. İçerik analizinden kasıt, çalışma bağlamında kanallarda yayınlanan haber programlarının incelenmesidir. Her iki yöntem de çalışmanın amacına uygun olarak belirlenmiştir. İçerik analiziyle, bir söylemi anlamada, yorumlamada, anlamlandırmada, öznel değerlerden kurtulma amaçlanmış (Bilgin, 2014: 1), eleştirel söylem çözümlemesi ile de haberlerin altında yatan gizli anlamların açığa çıkarılması planlanmıştır.

4.1.2.1. İçerik Analizi

İçerik analizi, iletişim bilimleri araştırmalarında en sık başvurulan yöntemlerden biridir. Bu yöntem 1940 ve 50’li yıllar boyunca kitle iletişim araçlarının mesajları üzerine yapılan araştırmaları etkilemiş ve 1960’lardan sonra farklı bir yöntemin olmayışı nedeniyle eleştirel iletişim kuramcıları tarafından da sıkça kullanılmıştır (İnal, 1996: 82). *“İçerik çözümleme tekniklerinin ilk uygulamaları 16. yüzyıla değin uzanmaktadır. O günlerin tek iletişim kanalı olan gazeteler üzerinde yapılmıştır. Gazetelerde dinsel, ilahi gibi mesajların ne ölçüde yer aldığı bu yöntem kullanılarak öğrenilmeye çalışılmıştır. Günümüzde kullanılan içerik çözümleme tekniklerinden uzak bu araştırmalardan sonra, asıl gelişmenin 20. yüzyıl başlarında olduğu görülmektedir. ABD’deki gazetecilik öğrenimi gören öğrenciler tarafından gazeteler üzerinde yapılan bu analizlerde, gazetedeki konular iç politika, iş, suç işleme, boşanma, spor vb. konu başlıklarına göre saptanmıştır. Daha sonra ise ilgi edebiyat ve dil konularına kaymıştır”* (Aziz, 2014: 62). Bu yöntem iletişim amaçlı üretilen görsel, yazılı, işitsel her türlü metnin analizini yapabilmek amacıyla geliştirilmiştir. Yöntemin yaygın olarak kabul gören tanımını Barelson şöyle yapmaktadır: *“İçerik analizi, iletişimin görünen/ aşıkâr (ya da açık/ belirgin) içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel betimlenmesine yönelik bir araştırma tekniğidir”* (Gökçe, 2013: 21). Neundorf’a göre içerik analizi, kayıtlı televizyon, gazete, dergi, roman ve filmleri ele alarak onların içerdiği bilgiyi merkeze alan, inceleyen ve yaygın bir biçimde kullanılan araştırma tekniğidir (akt Yıldırım, 2015: 105).

İçerik analizi, nesnel okuma ilkelerini ortaya koymakta; söylemin kolayca algılanan, sergilenmiş ve ilk bakışta akla gelen anlamının yerine gizli, üstü örtülü içeriğin açığa çıkarılmasına olanak sunmaktadır. Bu tekniğin ortak paydası çıkarım esasına dayanmakta olup araştırmacıların öznel yaratıcılığına da izin vermektedir (Bilgin, 2014:1-2). Fröh ve Mayring içerik analizinin karakteristik özelliklerini şöyle sıralamaktadır;

- *“İçerik analizi iletişimi konu edinmektedir. İçerik analizinin konusu dille inşa edilen her türlü sözlü (beyanlar, açıklamalar, görüşmeler, konuşmalar), yazılı (belge, kitap, yorum, içtihat, dergi, roman, hikâye, mektup, arşiv) ve sözsüz (mimari yapılar gibi) metinlerdir.*

- *İçerik analizi, metinler yani belgeler, görüşmeler, karikatür ve resimler, edebi ve ilahi eserler, mimari eserler, notalar vb. simgesel malzemelerle çalışmaktadır. Bu da, içerik analizinin herhangi bir şekilde yazılı ya da görsel mevcut olan ve yazılı hale getirilebilen iletişimdir. Başka bir deyişle içerik analizi, metin üzerine odaklanmaktadır. Bu açıklamalar ışığında, içerik analizinin objesini oluşturan metin, bir iletişimsel eylemin sözlü olarak kayıt altına alınmasına işaret eden teknik bir terim anlamında kullanılmaktadır.*
- *İçerik analizi sistematikliği ve nesnelliği ön planda tutmaktadır. Başka bir deyişle, içerik analizi sezgisel ve mantıksal yoruma karşıdır.*
- *İçerik analizinde sistematiklik kendisini kurallarla belirginleştirmektedir. Başka bir deyişle, içerik analizinde metinlerin içerdiği anlamların farklı araştırmacılar, analizciler ve gözlemciler tarafından aynı şekilde okunması ve yorumlanması temel ilkedir. Bu ise, analiz kurallarının çok açık bir biçimde belirlenmesi ve tüm araştırma malzemesine aynı şekilde uygulanmasına bağlıdır.*
- *İçerik analizi kuram yönelimli bir yöntemdir. İçerik analizinin uygulanma süreci, kuramsal düşüncelerin ürünüdür.*
- *İçerik analizi, analiz ettiği mevcut metinden hareketle mevcut yani belirgin olmayan iletişimin boyutlarına (kaynak, hedef, sosyal ortam) yönelik çıkarım yapmayı hedeflemektedir. Bu açıdan içerik analizi malzemesini sadece ve sadece kendisi için analiz eden bir yöntem değildir. O, çıkarım yapan bir yöntemdir. Demek ki içerik analizi, anlaşılan, yani anlamı üzerinde soru kalmamış, yorum süreci tamamlanmış metin içerikleri üzerine odaklanmakta ve bu metinlerden hareketle bilinmeyene yönelik sonuçlar çıkarmayı amaçlamaktadır. İçerik analizinin diğer yöntemlere kıyasla en büyük avantajı burada yatmaktadır” (Früh ve Mayring’den akt Gökçe, 2019: 32-33).*

İçerik çözümlemesinde belli başlı temel altı öge vardır. Bunlar; veri toplama, birimleştirme, örneklem, kayıtlama yönergesi, çözümleme, çıkarsama yapma ve çalışmanın raporlanması. Bunlardan ilki olan veri toplama aşamasında yazımlanmış her türlü materyalden bilgilerin elde edilmesi amaçlanmaktadır. Birimleştirme; birimlerin tanımlanması, sınırların ayrılması ve sonraki çözümleme için çalışmaya kimlik kazandırılması ile ilgilidir. Çünkü her birimin çözümleyeceği husus bir diğerinden

farklıdır. Bu birimler, birbirini tamamlayan fakat birbirinin yerine geçmeyen kategorilerdir. Örnekleme; incelenecek olanın tıpkı diğer araştırma yöntemlerinde de olduğu gibi belirlenmesidir. Kayıtlama yönergesi; çözümlemeye yön veren aşamadır. Kayıtlama yönergesinde amaca göre düzenlenmiş sorulara yer verilebilip kavramlaştırmalara başvurulmaktadır. Bu sayede araştırma içinde kullanılan kavramların ne anlama geldiği o içerik içinde yeniden ifade edilmektedir. Bunun yapılmasındaki amaç, içerik çözümlemesi yönteminin temeli olan aynı verilerin başkası tarafından da araştırılması durumunda benzer sonuçların alınmasına ortam hazırlamaktır. Çözümleme; yönergenin işleyip işlememesi hakkında ortaya veri koyma amacını taşımaktadır. Çıkarsama; yazıtlama yönergesinin hazırlanması esnasında ortaya atılan savların elde edilen bulgularla uyuşup uyuşmadığının belirlenmesidir. Eğer varsayımlara dayalı bir kayıtlama söz konusu ise bunların kanıtlanıp kanıtlanmadığına bakılarak çıkarımlar yapılmaktadır (Aziz, 2014: 134- 143).

4.1.2.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Söylem çözümlemesinde sözcüklerin ve tümcelerin anlamsal olarak birbiri ardına sıralanması görece bir yorum gerektirmektedir. Bunların neye ya da nelere gönderme yaptıkları bir önceki tümce ya da tümcelere bağlı olabilmektedir. Söylemin bu yönü, onun bulunulan yer ile uyumu ya da aralarda uyumluluk olarak dikkate alınmakta ve kültürle ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla bu çözümleme yöntemiyle, içerikte yer alan bilgilerin ne anlama geldiğinin yanı sıra (Aziz, 2014: 149), haberde yer verilmeyerek gizli bırakılmış noktalarında açığa çıkarılması da mümkün olmaktadır. Fairclough ve Holes'e göre, eleştirel söylem çözümlemesi, dilin nasıl kullanıldığına odaklanan ideolojik bir çözümleme olmakla birlikte (akt Şimşek, 2015: 181) çeşitli mecralarda var olan eşitsizliğin, egemen söylemin ve toplumsal adaletsizliğin yeniden üretilmesini incelemektedir. Haber metinlerinin arka planında yatan ideolojik söylemlerin ürettiği anlamlara dikkat çeken bu yöntem; dışa vurulmayan, gizli kalan düşüncelerin açığa çıkarılmasına hizmet etmektedir.

Eleştirel söylem çözümlemesi, genellikle dil ile ilgili olup, metin çözümlemesine dayanmaktadır. Bu yöntem daha çok iletişim çalışmalarında kullanılmakta; günümüzde yazılı, sözlü ve görüntülü medyada yer alan haber metinlerini konu edinmektedir. Yöntem, bir metin ya da konuşma içerisinde baskın söylemin dil aracılığıyla nasıl

kurulduğunu inceleyen disiplinler arası bir yaklaşımdır (Şimşek, 2015: 181-182). *“Söylem çözümlemesi metnin neyle ilgili olduğuyla be metin aracılığıyla ne söylenmek istendiğiyle, bir başka deyişle, metnin anlamıyla ilgilenmektedir. Ayrıca metin içerisindeki yan anlamların çözümlenmesi, metindeki büyük ölçüde gizli kalmış bilginin ortaya çıkarılabilmesi için yaşamsal öneme sahiptir. Böylelikle metnin ya da konuşmanın arka planında yer alan anlamlar da saptanmış olacaktır”* (Ergül, 2000: 85).

Eleştirel haber araştırmaları üç alanda yapılmaktadır. Bunlar; kültürel çalışmalar, eleştirel dilbilimi ve eleştirel söylem çözümlemesidir. Eleştirel haber çalışmaları, haber metni üzerinde yapılmakta ve bu çalışmalarda haberin söyleminde yapılan ideolojik üretime dikkat çekilmektedir. Bu alanda öne çıkan isimler; Teun Adrian van Dijk, Norman Fairclough ve Ruth Wodak’tır. van Dijk’a göre; her gün yeniden ideolojik üretim yapan medya ve eğitim kurumları gibi ideolojik üretime hizmet eden mecraların kimin veya hangi süreçler aracılığıyla denetlendiğinin incelenmesi hayati önem taşımaktadır. Eleştirel söylem çözümlemesi, ancak ve ancak eşitsizlik ve egemenliğin yeniden üretiminde, dilin oynadığı rolün açığa çıkarmasıyla eleştirel sosyal ve siyasal çözümlemelere katkı sağlamaktadır (Özer, 2015: 197-198). Teun van Dijk, Norman Fairclough, Gunther Kress, Theo van Leeuwen ve Ruth Wodak’a göre eleştirel söylem çözümlemesi toplumsal problemlere yöneliktir. Tarihsel olarak şekillenen söylem, güç ilişkilerini yansıtmakta ve toplumsal bir eyleme denk düşmektedir (Büyükkantarcıoğlu, 2012: 171). van Dijk’a göre, bazen söylenmemiş olanın çözümlenmesi metinde açıkça dışa vurulanlardan daha kıymetlidir (akt Ergül, 2000: 85).

Bu çalışmada kullanılan Teun Adrian van Dijk’in Eleştirel Söylem Çözümlemesi modeli, *“sentaktik”* ve *“semantik”* ten oluşan iki ayrı dilsel çözümleme şeklinde ele alınmıştır. Haber sentaksı, kullanılan cümlelerin gramatik yapısını oluştururken, semantik ise bütün söylemin anlamına odaklanmaktadır. Bu çözümleme yöntemi *“makro”* ve *“mikro”* olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Makro yapı bölümü iki başlık altında ele alınmaktadır; *“Tematik”* ve *“Şematik”* çözümleme. Haberler, hikâyeler ya da savlar gibi bir hiyerarşik şemayı takip etmektedir. Söz konusu şema içerisinde başlık/haber girişi birlikte özetleme yapmakta aynı zamanda bunlar bütünüyle makro yapının anlamını ifade etmek zorunda olan özetleme ile beraber metnin giriş ve gövdesini de yürütmektedir. Sonuçta ana olay, katılımlar ve zaman haberin girişinde verilmekte, özetleme ile giriş şemanın başını oluşturmaktadır. Ayrıca başlıktan

ve haberin girişinden haberin konusu da anlaşılmaktadır. Makro yapı çözümlemesinde başlıklar, haber girişi, ana olay, haber kaynakları, art alan ve bağlam bilgisi, olayın taraflarının olaya dair değerlendirmeleri ele alınmaktadır. Fotoğraflar da tematik yapı unsuru olarak değerlendirmeye alınabilmektedir (Özer, 2020: 87). Mikro yapı çözümlemesinde ise sentaktik çözümleme yani yerel bağdaşıklık, sözcük seçimleri ve retorik çözümlemeleri yapılmaktadır. Sentaktik çözümlemede cümlelerin kullanım yapılarına bakılmalıdır çünkü aktif ya da pasif yapıyla kurulan bir cümlelerin anlamı da farklı olacaktır. Yerel bağdaşıklıkta art arda gelen cümlelerin ve cümlelerin bölümlerinin birbiriyle olan ilişkilerine bakılmalıdır. Cümle içinde nedensel bağlantılar aranmalı, genel ifadeli bir cümlelerin açılımının bir sonraki cümlesinde yer alıp almadığı denetlenmelidir. Burada belirtim, özetleme, örnekleme, zıtlık unsurlarının var olup olmadığına bakılmalıdır. Ayrıca burada ideolojik söylemlere de rastlanılmakta, kullanılan bazı kavramlar aracılığıyla anlamsal buzdağı oluşturulmaktadır (Özer, 2020: 88).

Haberde yer alan sözcüklerin seçimi ideolojik bağlam açısından son derece önemlidir. Aynı insanın “*terörist*” ya da “*özgürlük savaşçısı*” olarak sunulması, bu konuda oldukça sık başvurulan bir örnektir. Sözcük seçimindeki bu farklılık sayesinde sosyal katılımcı ve aktörler hakkındaki temel inançların ve ideolojilerin açığa çıkarılması mümkündür. Ayrıca haberde görüntü kullanılması inandırıcılığı arttıran önemli bir unsurdur. (van Dijk’ten akt Özer, 2020: 88). van Dijk’ın yöntemini şu şekilde açıklanabilir;

“A. Makro Yapı

a. Başlık/ lar

b. Haber Girişi

1. Spot/ lar

2. Spot olmadığına haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.

c. Fotoğraf

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu

2. Sonuçlar

3. Art alan Bilgisi (Önceki olay da dâhil)

4. Bağlam Bilgisi

b. Yorum

1. *Haber Kaynakları*
2. *Olay taraflarının habere getirdikleri yorumlar*

B. Mikro Yapı

1. Sentaktik Çözümleme

- a. *Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması*
- b. *Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması*

2. Bölgesel Uyum

- a. *Nedensel ilişki*
- b. *İşlevsel ilişki*
- c. *Referansal ilişki*
3. *Sözcük Seçimi*
4. *Haber Retoriği*
- a. *Fotoğraf*
- b. *İnandırıcı bilgiler*
- c. *Görüş tanıklarının ifadeleri” (Özer, 2020: 89).*

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

van Dijk’a göre, haber anlatıları makro önermelerden oluşmakta ve bunlar çoğunlukla tema olarak adlandırılmaktadır ve bir söylem birden fazla temadan oluşabilmektedir. Temalar söylem içerisinde yapılandırılmaktadır. Yapılar da makro kurallar aracılığıyla söylemden elde edilmektedir. Bunlar da üç aşamalı olarak gerçekleşmektedir. Söz konusu unsurlar aracılığıyla söylem içerisinde enformasyon eksiltimi yapılmakta, haberin özü ya da ana fikri verilerek özetleme gerçekleştirilmektedir;

“1. *Enformasyon eksiltimi: Başlıkta yer, dönem ve zaman gibi enformasyonlara yer verilememesi.*

2. *Genelleştirme: Örneğin, köpek, kedi, muhabbet kuşu, kanarya, horoz vs. hayvanların tümünün evcil hayvanlar olarak genelleştirilmesi.*

3. Kurgulama: Bu genelleştirmeye benzemektedir. Ancak, isimlerden çok fiillere, kişiler ya da şeylerden çok eyleme yöneliktir. Bir şemsiye kavram altında bir dizi eylemi özetler.” (akt Özer, 2020: 91).

Bahsi geçen kurallara uyulmasıyla uzun bir metin kısaltılmış, haber metninden bir giriş paragrafı elde edilmiş olmaktadır. Aynı zamanda haberin şematik özelliğine de dikkat çekilmektedir. Haber şemasında haber girişi, ana olay, bağlam bilgisi ve yorumlardan önce başlık gelmektedir. Makro kurallara metni özetlemek için tekrar olacak şekilde başvurulabilmektedir. Haberde kullanılan fotoğraf ya da görüntüler retorik unsurlardır. Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumu yani haberin girişi önemli olmakla beraber genellikle burada haberin ortaya çıkardığı sonuçlar yer almakta ve bir olaya haber değeri atfedilmesinin nedeni haber girişinde verilmektedir. Çünkü olayın sonucunun önemi o konunun haber olmasında önemlidir. Art alan ve bağlam bilgisinin sunulması ve haber kaynağının kim olduğu, anlam çıkarma açısından yardımcı unsurlardır. Mikro yapıda ise, haberde aktif ya da pasif cümlenin kullanımı önemlidir. Çünkü aktif bir cümle yapısı medya organının hangi tarafta yer aldığının göstergesidir. Haberde nedensellik ilişkilerine dikkat etmek önem kazanmaktadır çünkü bu ilişkiler haber bağlamını açığa çıkarmaktadır. Haberde sözcük seçimi ideoloji üretiminin kaynağıdır. Örneğin bir haberde “*polisin gösterilere müdahale ettiği*” söylemi yer alıyorsa, buradan polisin eyleminin yumuşatıldığı ya da meşrulaştırıldığı anlamı çıkarılabilmektedir (Özer, 2020: 91- 101). Başka bir durumda haberdeki ana aktörün kim olduğu haber değerini ortaya koymakta veya haberi sıradan hale getirmektedir. Örneğin trafik kazası haberinde, haber olayın olumsuzluğundan haber değeri kazanabileceği gibi, seçkin ve tanınan bir kişinin başına gelmesinden dolayı da haber değeri kazanabilmektedir (İnal, 1996: 79).

Televizyonda yer alan haberler; görüntü, metin ve seslerden oluşmaktadır. Bu çalışma esnasında incelenen kitle iletişim aracı televizyon olduğundan, retorik olarak belirtilen kısım haberin görüntüleri ve o görüntülerden kesit içermesi ön görülen fotoğraflardan oluşmuştur. Çocuğun özne olduğu haberlerin çözümlemesi esnasında her bir haber için irdelenen farklı kategoriler şöyledir; haberde yorum veya olgulara yaslanmak, sunulan bir haberin daha sonraki dönemde takibinin yapıp yapılmadığı, haber görüntülerinde kullanılan kamera açıları (haber görselinde yavaş veya hızlı, uzak veya yakın çekimler), görüntülerin kalitesi, haberi kimin yaptığı (haber ajanstan mı

çekilmiş yoksa kanalın muhabiri ve kameramanı tarafından mı hazırlanmış), haberde vurgulama kullanılıp kullanılmadığı (altını çizme, çember içine alma, okla gösterme vs.), çocuğun mahremiyetinin ihlal edilip edilmediği, uzman kişi görüşüne başvurulup başvurulmadığı, çocuğun kendisini ilgilendiren konuda görüşlerine yer verilip verilmediği, haberde kanıtlayıcı bir unsur olarak rakamlara başvurma ve grafik hazırlama yöntemlerinin kullanılıp kullanılmadığı, verilerin elde edildiği kaynakları ifşa edilip edilmemesi, sorunlara çözüm sunulup sunulmaması, haberde farkındalık yaratıcı, ayrıntılı ve bütüncül bir anlatının olup olmaması, haberde tarihsel-toplumsal ve yapısal analizlerin yer alıp almadığı, haberde yönlendirme yapılıp yapılmaması, haberde dengelik unsurunun gözetilip gözetilmemesi, resmi yetkililere seslenme/ilgili mercileri göreve çağırma, kurban veya fail konumundaki çocukların ebeveynlerine söz hakkı verilip verilmemesi/onların tanıklıklarına başvurulup başvurulmaması, haber kaynaklarında çeşitliliğinin söz konusu olup olmaması, haber dilinin tekdüze olup olmaması, habere dair görüntülerin kışkırtıcı olup olmaması, anlatı yapısı bağlamında haberde magazinsel bir dil kullanılıp kullanılmadığı, haber anlatısında metaforlara yer verilip verilmemesi, habere dair görüntülerde canlandırma, arşiv, amatör kamera görüntüleri var ise bunların nasıl sunulduğu, 23 Nisan, 19 Mayıs gibi özel tarihler ile okulların açılıp kapandığı haftalarda çocukların görünürlüklerinin artıp artmadığı, çocuk konulu haberlerde muhalif çevrelerin görüşlerine yer verilip verilmediğidir.

Ayrıca haber metninde kullanılan sözcükler ve ifadeler vasıtasıyla haberin özenli hazırlanıp hazırlanmadığı, söylemlerin neler olduğu ve bu söylemler aracılığıyla nasıl bir algı yaratıldığı, haberin bültendeki sırası, haberin öncesi ve sonrasında hangi haberlerin olduğu, haber kaynaklarının kimler olduğu, görgü tanıklarının değerlendirmeleri, haberde görüntülerin tekrarlanma sıklığı, çocuğun görüntülerinin ekranda nasıl verildiği, çocuğun ve ailesinin kimliği ile yaşadıkları yer gibi bilgilerin ifşa edilip edilmediği gibi unsurlar ele alınmış; muhabir ve spikerin olayı sunum esnasında kullandığı beden dili gibi farklı unsurlara odaklanılmıştır. Böylelikle Türkiye’de televizyon ana haber bültenlerinde çocukların nasıl takdim edildiğinin haritası çıkarılmıştır.

4.1.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Türkiye’de yayın yapan televizyon kanallarıdır. Fakat araştırmanın süresi uzun bir zaman dilimini kapsadığından bu kanalların tamamının

incelenmesi mümkün olmamıştır. Bu yüzden çalışmanın örneklemini araştırmanın yapılmaya başlandığı 2020 yılının Nisan ayında en çok izlenen ATV, Fox TV ve Show Tv kanallarının ana haber bültenleri olarak belirlenmiştir.

Tablo 4.1. 2020 Nisan Ayı İçerisinde En Çok İzlenen Ana Kanallar (tiak.com.tr)

Sıra	Kanal (Total Day)	RTG %	Share %	PrimeTime (20:00- 23:00)	RTG %	Share %
1	ATV	2,31	9,25	ATV	5,43	10,26
2	FOX	2,22	8,88	FOX	4,42	8,36
3	SHOW	1,65	6,58	SHOW	4,40	8,32
4	KANAL D	1,61	6,43	KANAL D	3,70	6,99
5	STAR	1,14	4,56	STAR	2,53	4,78
6	TRT 1	0,85	3,39	TRT 1	2,53	4,79

Tablo 4.1’de yer alan Televizyon İzleme Araştırmaları raporu, ATV, Fox TV ve Show TV Ana Haber Bültenleri’nin araştırmanın yapılmaya başlandığı 2020 yılı Nisan ayı içerisinde en çok izlenen ana kanallarda yayınlanan ana haber bültenleri olduğunu ortaya koymuştur (<http://tiak.com.tr>). Çalışmanın başlangıç aşamasında Kanal D, Star TV ve TRT1 kanallarının ana haber bültenlerinin de araştırmaya dâhil edilmesi planlanmıştır. Fakat araştırma yapılacak evrenin çok geniş olması ve araştırma süresinin kısıtlı olması gibi nedenler yeniden bir sınırlandırma yapmayı gerekli kılmıştır. Bu noktada TRT1 Ana Haber Bülteni’nin internet ortamında haber arşivine ulaşamaması kanalı çalışmanın dışında bırakmak noktasında belirleyici bir etken olmuştur.

Show TV, Kanal D ve Star TV Ana Haber Bültenleri’nin çocuk içerikli haberleri kurgulamaları bakımından benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Show TV Ana Haber Bülteni’nin hem izlenme oranları bakımından diğerlerinden önde olması (Tablo 1) hem de çocuk içerikli haberlere Kanal D ve Star TV Ana Haber Bültenleri’ne göre daha fazla yer vermesi bu kanalın çalışmaya dâhil edilmesinde etkili olmuştur. Bu üç kanalın ana haber bültenlerinin belirlenmesinde bahsi geçen nedenlerin yanı sıra; bu kanalların büyük sermaye gruplarına ait olması, geniş kitlelere hitap etmeleri ve siyasi erkle olan bağlantılarının haberlerde farklılık yaratabileceği düşünceleri onları ön plana çıkarmıştır.

Bu bakımdan ATV Ana Haber Bülteni siyasi iktidara yakın, Fox TV Ana Haber Bülteni iktidara muhalif, Show TV Ana Haber Bülteni ise genel izleyici kitlesine hitap eden ana akım medyayı temsil etmiştir.

4.1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmanın kapsamı, çocuğun yer aldığı televizyon haberlerini temsilen, bağlı olduğu yayın grubu ve hedef kitleleri dikkate alınarak ATV, Fox TV ve Show TV'nin Ana Haber Bültenleri'nde yayınlanan çocuğun “özne” olduğu haberlerdir. Özne olunan haberlerin belirlenme nedeni, çocukların haberlerde kendi başlarına temsil edildiklerinde nelerin ön plana çıkarıldığını ya da görmezden gelindiğini ortaya koymaktır. Ayrıca bu durumun kanalların yayın politikaları ile nasıl ilişkilendirildiği sorularıyla, onların toplumun göz ardı edilen gruplarından olmaları ve bunun da çeşitli toplumsal sorunları tetiklediği fikridir.

Araştırma süresi, 16 Ocak 2020- 19 Haziran 2020 tarihleri arasında 5 aylık süreç ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın yapıldığı 5 aylık zaman dilimi yeterli bilgi toplamak, çalışmanın sorun ve varsayımlarını değerlendirebilmek için yeterli görülmüştür. Bu tarihlerin belirlenmesinin nedeni; 2020 yılında okulların 17 Ocak'ta sömestr tatiline girmesi ve 19 Haziran 2020'de de yaz tatilinin başlaması olup, belirlenen 5 aylık sürecin 23 Nisan-19 Mayıs gibi çocukların görünürlüklerinin arttığı düşünülen günleri içermesidir. Ayrıca belirlenen zaman aralığının son iki buçuk ayı, tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüs salgını dönemine denk düşmüştür. Böylece araştırmanın ilk iki aylık süreci koronavirüs öncesi yayınlanan haberleri kapsamış, son üç aylık süreç ise koronavirüs döneminde medyanın tutumunu gözlemlene fırsatı sunmuştur. Böylelikle belirlenen zaman aralığının ikinci döneminde koronavirüsle birlikte çocukların dâhil olduğu haber içeriklerinin değişiklik gösterip göstermediği ya da bu sürecin çocukların ekranda görünürlük sıklığını etkileyip etkilemediğinin saptanması da mümkün olmuştur.

Çalışmanın “Şematik Yapı” başlığı altında incelenen kısımda her haberin tam metni verilmiş, yapılan çözümlemelerin dayanağının şeffaf biçimde sunulması amaçlanmıştır. Araştırmanın zaman aralığının 5 ayı kapsaması, tüm haberlerin çözümlenmesini zamansal olarak olanaksız kılmıştır. Bu kapsamda her kanaldan içerik olarak öne çıkan ve birbirini tekrar etmeyen haberler belirlenmiş, aynı konuyu içeren

haberler üzerinden de, kanallar arasındaki anlatı yapılarının farklılıkları ve benzerlikleri saptanmaya çalışılmıştır. Bültenlerde her aydan en az 1 habere yer verilmiş, tekrara düşülmemeye özen gösterilmiştir. Söz konusu ana haber bültenleri internet üzerinden incelenmiştir.

4.2. BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında önce içerik analizinin ardından da eleştirel söylem çözümlemesinin bulguları yer almıştır.

4.2.1. İçerik Analizi Bulguları

ATV, Fox TV ve Show TV kanallarının ana haber bültenlerinde çocuk konulu haberler içerik analizi ile değerlendirilerek, çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın yapıldığı 16 Ocak 2020- 19 Haziran 2020 tarihleri arasında kanalların ana haber bültenlerinde çocuğun özne olduğu haberin sayısı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.2. Bültenlerde Yayınlanan Haber Sayıları

Ana Haber Bülteninin Yayınlandığı Kanal	Yayınlanan Haber Sayısı
ATV	160
Fox TV	57
Show TV	129
Toplam	346

Çocukların özne olarak yer aldıkları haberlerin en fazla ATV Ana Haber Bülteni’nde yayınlandığı saptanmıştır. Onu sırasıyla Show TV Ana Haber Bülteni ve Fox TV Ana Haber Bülteni takip etmiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde yayınlanan haberlerin diğer iki kanala göre daha ciddi haberler olup, bu haberlerde bir soruna odaklanıldığı tespit edilmiştir. Her üç kanalda da bültenlerin başlarında genellikle siyasi haberlere, şehit haberlerine ya da ülke ekonomisine ilişkin haberlere yer verildiği tespit edilmiştir.

Üç kanalda da çocuğun özne olduğu haberlerin genelde bültenlerinin son 5 haberi içerisinde verildiği, bu haberlerin öncesinde ve sonrasında “*kadın şiddeti*”, “*hayvana işkence*”, “*mizah içeren görüntüler*” gibi haberlerin yer aldığı saptanmış, çocuğun özne olduğu haberlerin birden fazla olduğu günlerde bu haberlerin art arda verildiği görülmüştür. Böylelikle haber içeriklerinin birbiri ile bağlantılı veya benzer olması sağlanmıştır.

Tablo 4.3. Haber Türlerinin Ana Haber Bültenlerinde Dağılımı

Haber Türü	ATV Ana Haber Bülteni	Fox TV Ana Haber Bülteni	Show TV Ana Haber Bülteni
Cinayet	12	-	9
Doğal Ölüm	2	-	4
Yaralanma	3	-	1
Sağlık	30	7	14
Eğitim	27	14	23
Politik	-	1	1
Kayıp-Kaçırılma/Terk edilme	9	-	5
Afet	8	1	4
İstismar	18	-	18
Kaza	12	-	4
Başarı	6	-	2
Yoksulluk	-	1	1
Savaş/ Göç	4	6	4
Mizah	4	-	7
Aile ile kavuşma	7	1	5
23 Nisan	7	18	11
19 Mayıs	3	6	5
Diğer	8	2	11

Yukarıdaki tabloya da yansıdığı üzere, her 3 kanalda “sağlık” ve “eğitim” haberlerinin sayıca fazla olması dikkat çekmiş, Show TV ve ATV Ana Haber Bültenleri’nde yayınlanan istismar haberleri Fox TV Ana Haber Bülteni’ne taşınmamıştır. Özellikle Show TV Ana Haber Bülteni ve ATV Ana Haber Bülteni’nde “sağlık” haberlerinin koronavirüs salgınından sonra arttığının tespiti yapılmış ve bu da salgının çocukların görünürlüklerini arttırdığını ortaya koymuştur. Fakat bu görünürlük çoğunlukla korku ve endişe üzerinden kurgulanmıştır. Aşağıda sırasıyla ATV, Fox TV ve Show TV Ana Haber Bültenleri’nin haber kategorilerinde yer alan başlıklar irdelenmiştir.

Araştırmanın yapıldığı dönem içerisinde ATV Ana Haber Bülteni’nde 151 haber, Türkiye’de çocuğun özne olduğu haberlerden oluşurken; 9 haber ise yurtdışında meydana gelen olayları ekrana taşımıştır. Yurtdışı kaynaklı haberler Çin, Almanya, Ukrayna ve Hindistan merkezlidir. Haberlerin 4 tanesi koronavirüsle bağlantılı olurken, diğerleri çocuk kaçırma, tecavüz, şiddet gibi konuları içermiştir.

Araştırmanın yapıldığı dönem içerisinde Fox TV Ana Haber Bülteni’nde 57, Show TV Ana Haber Bülteni’nde de ise 129 haber yayınlanmış, bu iki bültende yayınlanan haberlerin tamamı Türkiye’de meydana gelen olayları içermiştir. Bültenlerde özel günler haricindeki günlerde çocuklara ayrılan haberlerin süreleri ise ortalama iki buçuk dakika olarak saptanmıştır.

Tablo 4.4. Bültenlerde En Fazla ve En Az Yayınlanan Haber Türleri

Bülten Adı	En fazla haber yayınlanan kategori	En az haber yayınlanan kategori/ler
ATV Ana Haber	Sağlık	Doğal Ölüm
Fox TV Ana Haber	23 Nisan	Politik/Yoksulluk/Aile ile kavuşma
Show TV Ana Haber	Eğitim	Yaralanma/Politik/Yoksulluk

ATV Ana Haber Bülteni’nde çocuklar en fazla “sağlık” kategorisinde görünür olmuştur. Bu haberlerin içerisinde; herhangi bir sağlık sorunundan dolayı tedaviye ihtiyaç duyan çocuklar ekrana taşınmıştır. Haberlerde onlara uygulanan tedavinin ardından sağlık durumlarının nasıl olduğu, koronavirüsle birlikte artan hastalıkların neler olduğu ve bu

hastalıklardan korunma yollarının irdelenmesi gibi başlıklar yer almıştır. Mart ayından sonra özellikle koronavirüs vakalarını artış göstermesiyle birlikte bu haberler artmış, özellikle hem koronavirüse hem de diğer hastalıklara ilişkin bilgilendirme yapılarak uzman görüşlerine başvurulmuş ve bu haberler aracılığıyla kamuoyunun bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu haber başlığı altında çeşitli hastalıkları bulunan çocukların hikâyelerine benzer kelimelerle ve anlatı yapılarıyla yer verilmiştir (hasta çocukların kameraya el sallaması onlarla ev ortamlarında röportaj yapılması, anne babaların çaresizliklerini ön plana çıkarma vs.). Zaman zaman da bu haberlerin takibinin yapıldığı görülmüştür. Örneğin Haber No: ATV 4'te çözümlenen habere ilişkin detaylar takip edilmiş, ilerleyen günlerde çocuğun ameliyatının yapıldığı yeni bir haberle duyurulmuştur. Sağlıkla ilgili haberlerde zaman zaman Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çocuklara ve ailelerine verdiği destekler ve çocukların iyileşme sürecine gösterdiği ilgi ön plana çıkarılmış, bu da kanalın yayın politikası ve siyasi erkle olan ilişkisi bağlamında değerlendirilmiştir.

ATV Ana Haber Bülteni'nde yayınlanan “sağlık” haberlerinden 9'u koronavirüs öncesi dönemde, 21 haber ise koronavirüs sonrasında yayınlanmış; koronavirüs ATV Ana Haber Bülteni'ndeki “sağlık” haberlerinin artış göstermesinde önemli bir etken olmuştur. Bu bağlamda Show TV Ana Haber Bülteni'nde 14 haber ekrana taşınmış, koronavirüs salgını dışında kalan haberlerde çocukların muzdarip olduğu hastalıklar, hastalıkları üzerinden ailelerinin dolandırılmaları, sınav kaygısının ortaya çıkardığı sağlık sorunları gibi hikâyeler ön plana çıkarılmıştır. Fox TV Ana Haber'de ise “sağlık” kategorisinde 7 haber ekrana taşınmış, bu haberlerle ilaca ulaşamayan çocuklar, yanlış tedavi ile hastalananlar ve SMA hastası çocukların koronavirüs döneminde yaşadıkları zorluklar ekrana taşınarak yetkililerin harekete geçirilmesi amaçlanmıştır.

Fox TV Ana Haber Bülteni'nde çocuğun görünürlüğünün en fazla olduğu kategori 18 haberle 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na ilişkin oluşturulan “23 Nisan” kategorisi olmuştur. Bültenin neredeyse tamamı günün anlam ve önemine ilişkin görüntü, müzik ve söylemlerle dolmuştur. Bülten küçük bir çocuğun sunumuyla başlamış, haberlerin hemen hemen hepsinde çocukların görüntülerine yer verilmiş, onların coşkusu videolarla ve canlı yayın bağlantılarıyla ekrana taşınmıştır. Fox TV Ana Haber Bülteni, bu bağlamda ATV ve Show TV Ana Haber Bültenleri'ne göre içerik olarak daha nitelikli bulunmuştur.

ATV Ana Haber Bülteni'nin 23 Nisan 2020 tarihli tam stüdyo kaydına internet ortamında ulaşılammış, 'Youtube' uygulamasında yer alan 12 dakikalık 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na ilişkin haberlerden oluşan video kaydı incelenmiştir. Bu yaklaşık 12 dakikalık videoda 4 haber yer almış; bu haberlerde koronavirüs önlemleri kapsamında canlı yayın bağlantılarına, çocukların aileleri tarafından çekilen görüntülerine, şarkılarına, sözlerine yer verilmiş ve özellikle mevcut iktidarda görev alan siyasilerin güne dair görüşleri izleyici ile buluşturulmuştur.

Konuya dair 1 haber, 9 Nisan 2020 tarihinde "*Haydi Türkiye'm*" başlığı ile ekrana taşınarak 23 Nisan 2020 tarihinde yapılması planlanan etkinliklerin nasıl gerçekleştirileceğini içermiştir. 2 haber ise, 24 Nisan tarihinde ekrana taşınmış, 23 Nisan'da ekrana taşınan haberler özellikle siyasilerin ön planda olduğu kesitlerle 24 Nisan'da yeniden işlenmiştir. Show TV Ana Haber Bülteni'nde bu kategoride 11 haber ekrana taşınmış; haberlerde çocukların neşe ve coşkusu ekrana taşınmıştır. Canlı ve coşkulu bir müzikle sunulan haberlerde günün anlam ve önemi aktarılmış, bu uğurda emeği geçen Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarına duyulan "*minnet*" duygusu ön plana çıkarılmıştır.

Show TV Ana Haber Bülteni'nde çocuklar en çok "*eğitim*" kategorisinde ön plana çıkmış olup, Fox TV ve ATV Ana Haber Bültenleri'nde çocuklar ikinci olarak en fazla "*eğitim*" kategorisinde ekrana taşınmıştır. Eğitim haberlerinin tamamında çocuklar görünür olmasa da eğitim süreci onlarla ilişkilendirilmiştir. "*Eğitim*" kategorisinde yayınlanan haberler kanallarda özellikle Mart ayından sonra artış göstermiş, bunun nedeni ise koronavirüs salgınının eğitim öğretim faaliyetlerinde değişiklik yapılmasını mecbur kılması olarak düşünülmüştür. Çünkü eğitim haberlerinin neredeyse tamamı koronavirüsle bağlantılıdır. "*Eğitim*" kategorisinde Show TV Ana Haber Bülteni'nde 23 haber ekrana taşınmış, bunlardan 1'i koronavirüs öncesinde yayınlanmıştır. Bu haberin başlığı; "*Sosyal Medyadan Karne Paylaşanlar Dikkat*" olup, haberin yayınlanma tarihi 19 Ocak 2020'dir. 17 Ocak 2020 tarihinde karne alan öğrencilerin velilerini bilinçlendirmeyi hedefleyen bu haberde, çocuklarının karnelerini sosyal medyada paylaşan ailelerin onların kişisel verilerini ifşa ettiği ifade edilmiş ve bunun da olumsuz sonuçları uzman görüşlerine dayandırılarak, ailelere uyarılarda bulunulmuştur. Fox TV Ana Haber Bülteni'nde bu kategoride 14 habere yer verilmiş, bu haberlerden sadece 1'i "*Sınıfta Kalma Geri Geliyor*" başlığı ile ekrana taşınmıştır. ATV Ana Haber Bülteni'nde

ise 5 aylık süreçte 27 haber yayınlanmış bunlardan 2'si koronavirüs öncesinde ekranlara taşınmıştır. Bu haberler 31 Ocak ve 3 Şubat 2020 tarihinde aynı başlıkla yayınlanmış olan, “*Yaz Tatili Kısıyor mu?*” haberleri olarak belirlenmiştir. Geriye kalan 25 haber 12 Mart 2020 tarihinden sonra yayınlanmıştır. 11 Mart 2020 tarihinde bir süreliğine uzaktan eğitime geçileceğinin bilgisinin verilmesinin ardından bu haberlerin konuları şöyle olmuştur; koronavirüs sürecinde okulların durumunun ne olacağı, okulların hangi zaman diliminde açılıp kapanmasının planlandığı ve Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un konuya dair açıklamaları.

“*İstismar*” kategorisinin kapsamında hem fiziksel hem de cinsel istismar olayları vardır. Her iki istismar türünün yaşandığı olaylarda muhakkak duygusal istismarın da olduğu tezde daha önce ifade edilmiştir. Bültenlerde doğrudan duygusal istismar içeren haberlere rastlanmamıştır. “*İstismar*” kategorisinde Show TV Ana Haber Bülteni'nde 18 haber ekrana taşınmış; bu haberlerden 2'si cinsel istismar olup, haberlerin birbiriyle bağlantılı olduğu görülmüştür. 16 haber fiziksel istismar haberidir. ATV Ana Haber Bülteni'nin bu başlık altında 5 aylık süreçte toplam 18 haber yayınlandığı görülmüştür. Bu kapsamda yer alan haberlerden 6 tanesi cinsel istismar olurken; geriye kalan 12 haber fiziksel istismardır. Cinsel istismar haberlerinde mağdur çocukların ikisi kız, ikisi erkektir. Çocuklar 10-14 yaş aralığındadır. İstismarlar çocukların yaşadıkları evde yaşanmıştır.

Araştırmanın yapıldığı dönemde failerin mahkeme süreci devam ediyor olup, bahsi geçen 6 haberin içerisinde bu süreçlere ilişkin haberler de yer almıştır. Cinsel istismara uğrayan çocuklar üvey babası ya da akrabasının istismarına uğramıştır. Fox TV Ana Haber Bülteni'nde bu konuda hiç haber yer almamıştır. Daha önce de bahsedildiği üzere; aslında cinsel istismar haberlerinin gündeme getirilmesi önemlidir fakat asıl mühim olan bu haberlerde çocukları korumaya yönelik tedbirlerin neler olduğunun da ön plana çıkarılmasıdır. Aksi takdirde benzer haberlerde kullanılan yakıcı dil aracılığıyla; çocuklara yarardan çok zarar verilmekte, toplumsal kaygı ve öfke körüklenmektedir. Ayrıca bu tarz haberlerin gündeme taşınmasında kullanılan kelimeler başka sapkın davranış ve eylemleri sıradanlaştırabilmekte; kolay ve olabilir kılma gibi algılara yol açabilmektedir. Olayların sadece olgusal boyutta tartışması, soruna çözüm sunulmaması benzer vakaların ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir (Nacaroğlu, 2011: 215-216).

Kanallarda yer alan istismar haberlerinin neredeyse tamamında önlemlere yer verilmemiş, olaylar olgusal boyutta tartışılmıştır.

Tablo 4.5. ATV ve Show TV Ana Haber Bültenleri'nde Yer Alan Haberlerde Çocuklara Fiziksel İstismarın Uygulandığı Mekânlar

Bülten Adı	Show TV Ana Haber Bülteni			
Olayın gerçekleştiği fiziksel mekân	Ev	Okul	Sokak	Araç
Haber Sayısı	6	7	3	-
Bülten Adı	ATV Ana Haber Bülteni			
Olayın gerçekleştiği fiziksel mekân	Ev	Okul	Sokak	Araç
Haber Sayısı	4	4	3	1
İki Kanalda Toplam Sayı	10	11	6	1

Show TV Ana Haber Bülteni'nde fiziksel istismar haberlerinde 6 haberin faili çocukların öğretmenleri olurken, 1 fail de bir öğrencinin velisidir ve bu şiddet olayları çocuk için evinden sonra en güvenli ortam olduğu düşünülen okulda yaşanmıştır. 3 haberde olayın failleri çocukların üvey anneleri olup, 1 haberde fail birden fazladır ve aile bireyleridir. Bu haberlerde şiddetin gerçekleştiği mekân evdir. 5 istismar haberinde fiziksel istismarı uygulayanlar çocuklardır. Bu haberlerde çocuklar sokak ya da ev ortamında arkadaşlarına ya da aile bireylerinden birine zarar vermiştir.

ATV Ana Haber Bülteni'nde yayınlanan fiziksel istismar haberlerinde, 4 haberin faili üvey anne ve üvey babalardır ve bunu 3 haberle öğretmen şiddeti takip etmiştir. 2 haberde olayın failleri çocukların öz babaları olup, 1 haberde fail çocuğun bakıcısıdır. 2 fiziksel şiddet haberinde ise olayların failleri kız çocuklarıdır. Bu haberlerde onların görüntülerine yer verilmemiştir.

Haberlere konu olan çocuklar ev ortamında üvey anne ya da üvey babaları tarafından fiziksel istismara maruz bırakılmış, bu istismar türüne maruz kalan çocukların 13 yaşından küçük olduğu tespit edilmiştir. Okul ortamında fiziksel istismara uğrayan çocuklar öğretmenleri tarafından darp edilmiş, şiddet olayları güvenlik kamerası kayıtlarıyla ortaya çıkarılmış ve çocuklar en çok okul ortamında fiziksel istismara maruz

kalmıştır. Sokakta istismara uğrayan çocuklar arkadaşları ya da üvey babaları tarafından şiddete uğramış, araç içerisinde fiziksel şiddet gören kız çocuğu ise öz babası tarafından aracın bagajında taşınarak fiziksel olarak istismar edilmiştir.

19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'na ilişkin Fox TV Ana Haber Bülteni'nde 6 habere yer verilmiş; bu haberlerin içerisinde gençlere mikrofon uzatmış, onların görüşlerini canlı bağlantılarla ekrana taşımıştır. Ayrıca aynı gün gençlerin işsizlik sorununa ilişkin bir haber de sunulmuştur. Show TV Ana Haber Bülteni'nde bu kapsamda 5 haber yayınlanmış, bu haberlerde gün içerisinde yapılan etkinlikler ekrana taşınmıştır.

19 Mayıs 2020 tarihli ATV Ana Haber Bülteni'nde, 18 haber yer almış bu haberlerin sadece 3 tanesinin 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı bağlamında hazırlandığı tespit edilmiştir. Fakat hazırlanan haberlerin süresinin diğer haberlere göre daha uzun olduğu görülmüştür. Bu haberlerde ağırlıklı olarak hükümet kanadındaki siyasiler ön plana çıkarılmış, gençler onların gölgesinde kalmıştır.

ATV Ana Haber Bülteni'nde çocuğun özne olduğu 12, Show TV Ana Haber Bülteni'nde 9 “cinayet” haberi yayınlanmış, Fox TV Ana Haber Bülteni'nde bu kategoride haber yer almamıştır. Bu haberlerde çocuklar ya maganda kurşununa kurban gitmiş ya da öz veya üvey ebeveynleri tarafından katledilmişlerdir. Cinayet haberlerinde çocukların mağduriyeti ön plana çıkmış, çocukların görüntüleri açık bir biçimde sunulmuştur. Özellikle öldürüldüğünden şüphe duyulan çocuklara ilişkin haberler “... nerede?” başlığı ile haberleştirilmiş, konuya dair yaşanan gelişmeler merak unsuru ön plana çıkarılarak ekranlara taşınmıştır.

“Kaza” kategorisinde ATV Ana Haber Bülteni'nde 9 haber trafik, 3 haber ise ev kazalarını konu edinmiştir. Show TV Ana Haber Bülteni'nde ise bu kategoride 4 haber ekrana taşınmıştır. Trafik kazası haberlerinde genellikle çocuklara çarpan kişilerin aldıkları cezalar yetersiz bulunduğu için eleştirilmiş; “komik ceza” söylemi bu haberlerde sıkça ön plana çıkmış ve faillere verilen cezalar eleştirilmiştir. Ayrıca kaza haberleri söz konusu olduğunda failler çoğu zaman cinayet işlemekle suçlanmıştır. Fox TV Ana Haber Bülteni'nde bu kategoride haber yer almamıştır.

“Kaçırılma-kayıp ve terkedilme” kategorisinde ATV Ana Haber Bülteni'nde 8, Show TV Ana Haber Bülteni'nde 5 haber yayınlanmış, Fox TV Ana Haber Bülteni bu kategoride haber yayınlamamıştır. Bu haberlerde kaçırılma/kayıp kısmında uzun süredir

kendisinden haber alınamayan, nerede olduğu bilinmeyen çocukların hikâyeleri ekrana taşınmış ve bu çocukların genellikle ilk veya ortaokul çağındaki çocuklar olduğu tespit edilmiştir. Terk edilenler ise genellikle doğduktan hemen sonra öz anneleri tarafından çöpe bırakılan bebekler olarak işaretlenmiştir.

“*Aile ile kavuşma*” kategorisinde koronavirüs sürecinde sağlık çalışanlarının çocuklarının ebeveynlerinden uzak kaldığı günlerin ardından, onlara kavuştukları anların amatör video kayıtlarına yer verilmiştir. Bu kategoride ATV Ana Haber Bülteni’nde 7, Show TV Ana Haber Bülteni’nde 5, Fox TV Ana Haber Bülteni’nde ise 1 haber yayınlanmıştır. Bu haberlerde genellikle çocukların gözyaşları içerisindeki görüntüleri ekrana taşınmış, dramatik anlatılar kanallarda benzer biçimde “*acı çekme ve özlem*” duyguları üzerinden kurgulanmıştır.

“*Afet*” kategorisinde 24 Ocak 2020 tarihinde Sivrice/Elazığ’da meydana gelen 6.8 şiddetindeki depremin ardından ATV Ana Haber Bülteni’nde çocukların özne olduğu 8, Show TV Ana Haber Bülteni’nde 4, Fox TV Ana Haber Bülteni’nde 1 haber yer almıştır. Bu haberlerde enkazdan sağ çıkarılan çocukların hayatta kalması sıklıkla “*mucize*” olarak ifade edilmiştir. Haberlerde enkaz altında acı çeken çocukların görüntüleri kullanılmış, bültenlerde çocukların sağlık durumlarına ilişkin haber takibi yapılmıştır.

Çocuklar “*başarı*” kategorisinde ATV Ana Haber Bülteni’de 6, Show TV Ana Haber Bülteni’nde 2 haberle görünür olmuşlardır. Bu haberlerde de onlardan “*deha, dâhi, filozof*” gibi ifadelerle bahsedilmiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde bu içerikte bir habere rastlanılmamıştır.

“*Savaş/Göç*” kategorisinde Fox TV Ana Haber Bülteni’nde 6 haberle Suriyeli çocuklar ekrana taşınmış, Show TV ve ATV Ana Haber Bültenleri’nde bu kategoride 4’er habere yer verilmiştir. Bu haberlerde çocukların içerisinde bulunduğu zorlu koşullar ekrana taşınmıştır.

“*Mizah*” kategorisinde Show TV Ana Haber Bülteni’nde 7, ATV Ana Haber Bülteni’nde ise 4 haber yayınlanmış, bu haberlerde çocukların eğlence içerikli amatör görüntülerle sunulduğu saptanmıştır. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde ise bu kategoride hiçbir içeriğe rastlanmamıştır. Show TV Ana Haber Bülteni’nde bu kategoride yayınlanan haber sayısının fazla olması, Show TV Ana Haber Bülteni’nin diğer kanallara oranla magazinsel haberlere daha fazla yer vermesinden kaynaklanmıştır.

ATV Ana Haber Bülteni’nde çocuğun özne olduğu 3 “*yaralanma*” olayı ekrana taşınmış, bu haberlerden 1’inde çocuğun fail olduğu belirlenmiştir. Bültende “*cinayet*” haberleri dışında 2 çocuğun doğal ölüm haberine yer verilmiş, bu çocuklardan birisinin ölümünün bültende yer almasının gerekçesi eski manken Ebru Şallı’nın oğlu olmasından kaynaklanmıştır. Show TV Ana Haber Bülteni’nde 1 yaralanma haberi ekrana taşınmış, 4 doğal ölüm haberi sunulmuş, Fox TV Ana Haber Bülteni bu kategoride haber yayınlamamıştır.

Show TV Ana Haber Bülteni’nin “*diğer*” kategorisinde yer alan haber sayısı 11, ATV Ana Haber Bülteni’nin 8, Fox TV Ana Haber Bülteni’nin ise 2’dir. Bu kategoride çocukların köpekler tarafından ısırılmaları, yere düşen bayrağı yerden kaldırmaları, doğum günü kutlamaları, onlarla evde nasıl vakit geçirilebileceğine ilişkin tavsiyeler, koronavirüs döneminde ailesinden uzak kalan çocukların içinde bulundukları zorluklar, Ramazan Bayramı etkinlikleri gibi haberlere yer verilmiştir.

Fox TV ve Show TV Ana Haber Bültenleri’nde “*politik*” kategorisinde 1’er haber yayınlanmış, bu haberler 30 Mayıs 2020 tarihli bültenlerde CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun bayram vesilesi ile çocuklarla bir araya gelmesini konu edinmiştir. Bu haber ATV Ana Haber Bülteni’nde de yer almamıştır. Bu farklılığın gerekçesi televizyonların yayın politikaları ve siyasi erkle olan bağlantıları olup, ATV Ana Haber Bülteni’nin siyasi iktidara yakın bir çizgide durması olarak düşünülmüştür. “*Yoksulluk*” kategorisinde de yine Show TV ve Fox TV Ana Haber Bültenleri’nde 1’er haber ekrana taşınmış, ATV Ana Haber Bülteni’nde yoksulluğu konu edinen çocuk içerikli bir habere rastlanılmamıştır.

Araştırmanın yapıldığı 5 aylık süreçte her ne kadar “*yoksulluk*” ve “*politik*” kategorilerinde Fox TV ve Show TV Ana Haber Bültenleri’nde 1’er haberin yayınlandığı tespit edilse de, aslında neredeyse birçok haberin bu iki kategori ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Örneğin sağlık sorunu yaşayan çocukların tamamının hayat hikâyelerinin “*yoksulluktan*” bağımsız olduğunu düşünmek gerçekçi değildir ya da 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı’na ilişkin hazırlanan içeriklerde siyasilerin ön plana çıkarılmasının “*politik*” bir yanının olmadığını iddia etmek yanıltıcıdır. Fakat araştırmanın net bulgular sunabilmesi için her bir haber tek bir kategoriye dâhil edilmiş;

tezde bu ve benzer yansımalar ele alınan haber örnekleri üzerinden “*eleştirel söylem çözümlemesi*” kısmında tartışılmıştır.

Tablo 4.6. Kimliği Belli Olan Çocukların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	ATV Ana Haber Bülteni	Fox TV Ana Haber Bülteni	Show TV Ana Haber Bülteni
Kız	47	4	49
Erkek	43	3	31
Her ikisi de	3	-	2
Toplam	93	7	82

Tablo 4.6’da çocukların özne oldukları haberlerdeki cinsiyet dağılımlarına yer verilmiştir. Bu kategoriye “23 Nisan”, “19 Mayıs”, “*eğitim*” ve “*sağlık*” haberlerindeki çocuklar dâhil edilmemiştir. Bahsi geçen sayılar bir ya da birden fazla çocuğun adının açık bir biçimde belirtildiği haberler üzerinden ortaya konmuştur. Bu bağlamda 3 kanalda da kız çocuklarının görünürlüklerinin erkek çocuklarına göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Fox TV Ana Haber Bülteni’nde erkek çocukların en fazla özne olduğu kategori “*sağlık*” olurken, kız çocuklarının görünürlükleri “*savaş ve göç*” haberlerinde artış göstermiştir. ATV Ana Haber Bülteni’nde kız ve erkek çocuklarının en fazla özne oldukları kategori “*sağlık*” olmuştur. Kızlarda bunu ikinci sırada takip eden kategoriler “*cinayet ve istismar*” olurken, erkeklerde ikinci sırada “*istismar*” kategorisi ön plana çıkmıştır. İstismar kategorilerinde fiziksel ve cinsel istismar bir arada alınmış, fiziksel istismar olaylarının cinsel istismar olaylarına göre daha fazla ekranda yer aldığı saptanmıştır. “*Başarı*” kategorisinde ise erkekler kızlardan daha fazla temsil edilmiştir.

Show TV Ana Haber Bülteni’nde, kız ve erkek çocukların kimliklerinin açıkça verildiği haberlere en fazla “*istismar*” kategorisinde rastlanmış, bu istismar haberlerinin her iki cinsiyette de ağırlıklı olarak “*fiziksel istismar*” kategorisinde sunulduğu saptanmıştır. Kız çocuklarında ikinci sırada en fazla haber yayınlanan kategori “*sağlık*” olmuş, erkeklerde bu kategori “*cinayet*” olarak belirlenmiştir. Araştırma süresince Show TV Ana Haber Bülteni’nde “*başarı*” kategorisinde 2 haber ekrana taşınmış ve bu haberin

öznelerinin erkek çocukları olduğu saptanmış, yayınlanan haber sayısı çocuk odaklı habercilik bakımından yetersiz bulunmuştur.

Tablo 4.7. Çocukların Haberlerde Yer Alış Türü

Yer Alma Türü	ATV Ana Haber Bülteni	Fox TV Ana Haber Bülteni	Show TV Ana Haber Bülteni
İstismar Mağduru	15	-	14
Öğrenci	33	13	25
Fail/Suçlu	1	-	6
Hasta/Engelli	22	10	14
Ölü	24	-	13
Afet Mağduru	8	1	4
Mülteci	4	6	4
Yoksul	-	1	1
Kimsesiz	6	-	2
Diğer	37	-	36

Tablo 4.3'te çocukların yer aldıkları haber türlerindeki sayılarla Tablo 4.7'deki çocukların haberlerde yer alış biçimi sayısı arasında farklılık söz konusudur. Örneğin ATV Ana Haber Bülteni'nde yer alan bir haberde, haberin içeriği "*istismar*" olarak işaretlenmiş fakat çocuğun bu olayda hayatını kaybetmiş olması, onun haberde yer alış biçimi bakımından "*ölü*" kategorisinde gösterilmesine neden olmuştur. Aynı şekilde bir başka haberde, "*istismar*" kategorisinde yer alan bir olay, çocuğun haberde yer alış biçiminde "*fail/suçlu*" olarak kategorize edilmiştir. Ya da Show TV Ana Haber Bülteni'nde Tablo 4.3'teki "*eğitim*" kategorisinde yer alan haber sayısı ile Tablo 4.7'deki "*öğrenci*" kategorisinde yer alan sayıların farklı olma nedeni Tablo 4.3'teki "*başarı*" kategorisinde yer alan haberdeki çocukların hepsinin "*öğrenci*" kategorisine aktarılmasından kaynaklanmıştır. Diğer kategorisinde yer alan haberlerde çocukların koronavirüs döneminde ailelerinden uzak kalmaları veya onlarla kavuşmaları, koronavirüs döneminde sokağa çıkma izinlerinde neler yaptıklarını aktarmaları,

çocukların yetişkinlere “*Evde Kal*” çağrıları, köpek ısırması gibi haberler yer almış, bu tür haberler “*diğer*” kategorisine yerleştirilmiştir. Ayrıca içerik olarak “*23 Nisan*” ve “*19 Mayıs*” kategorisinde yer alan haberler Tablo 7’deki yer alış türüne dâhil edilmemiştir.

Bu kapsamda 3 kanalda da çocukların en çok “*öğrenci*” kategorisinde ekrana taşındığı görülmüştür. Bu kategoride yayınlanan haber sayısının fazla olmasının nedeni, koronavirüs döneminde artan uzaktan eğitim içerikli bilgilendirici haberlerin ön plana çıkarılması olarak tespit edilmiştir. Bunu ikinci sırada “*hasta/engelli*” kategorisi takip etmiş, bu kategoride yer alan çocuklar haberlerde genellikle belli bir hastalığı ya da engeli ile ön plana çıkarılmıştır. Ardından “*istismar mağduru*” çocukların sayısında artış görülmüş, onu “*ölü*” kategorisinde yer alan çocuklar takip etmiştir. “*Mülteci*” kategorisinde her 3 kanalda da temsil edilen çocuklar aracılığıyla savaşın görünmeyen yüzü ekranlara taşınmış, bu haberlerde çocukların çaresizliği ön plana çıkarılmıştır. Langer’e göre, kurbanlarla ilgili haberler ağırlıklı olarak bültenin sonraki yarısında ekrana taşınmakta ve bunlar “*zor haber*” olarak nitelendirilmektedir. Bülten içerisinde yer alan birçok konu da bu haber türüne uydurulmaktadır (Langer, 1998: 78).

Her üç kanalda da çocukların yer aldığı haberler çoğu zaman yayınların sonlarında ekrana taşınmış, bu haberlere bültenlerin başında yer verilen haberler kadar süre tanınmamıştır. “*Kimseyiz*” kategorisinde bahsi geçen çocukların tamamı anneleri tarafından çöpe terk edilen bebeklerdir. “*Afet mağduru*” çocuklar deprem haberlerinde temsil edilmiş, “*fail*” kategorisinde yer alanlar haberlerde ise çocuklar, genellikle aile bireylerine verdikleri fiziksel zarar üzerinden haberlerde yer almıştır.

Tablo 4.8. Haberlerde Yaşı Belirtilen Çocukların Yaş Aralığı Dağılımı

Yaş Aralığı	ATV Ana Haber Bülteni	Fox TV Ana Haber Bülteni	Show TV Ana Haber Bülteni
0-6 yaş arası	49	10	38
7-13 yaş arası	30	6	29
13-18 yaş arası	16	-	17

Bu kategori çocukların yaşlarının belirtildiği haberlerdeki verilere dayanarak hazırlanmıştır. Üç kanalda da 0-6 yaş aralığındaki çocukların görünürlüklerinin diğer yaş

gruplarına göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu yaş aralığındaki çocukların özellikle terk edilme, fiziksel şiddet görme, çeşitli hastalıklarla mücadele etme gibi haberlerde ön plana çıktığı görülmüştür. 7-13 yaş aralığındaki çocuklar ağırlıklı olarak kayıp, fiziksel şiddet, mülteci, afet ve cinayet haberlerinde yer almış, 13-18 yaş aralığındaki çocuklar ise fiziksel ve cinsel istismar, yaralama ya da yaralanma, cinayet gibi haberlerde dikkat çekmiştir.

Bazı haberlerde çocukların görüşlerine yer verilmiş, onlarla röportaj yapılmış bu röportajlar esnasında aileleri çocukların yanında olmuştur. Özellikle 23 Nisan ve 19 Mayıs gibi tarihlerde Fox TV Ana Haber Bülteni, çocuklara görüşlerini ifade etme olanağı sunması bakımından diğer iki kanaldan öne çıkmıştır.

Kanallarda genel itibari ile çocukların karne günlerine ve sömestr tatiline girmelerine ilişkin haberlere rastlanılmamış, sadece ATV Ana Haber Bülteni'nin 17 Ocak 2020 tarihli bülteninde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çocukların karne heyecanına ilişkin görüşlerine ülke gündemine dair başka bir haber başlığı altında yer verilmiştir.

Show TV Ana Haber Bülteni'nde ise 17 Ocak 2020 tarihli bültende *“En Acı Karne”* başlıklı habere yer verilmiş, bu haberde karne gününde trafik kazasında hayatını kaybeden bir çocuk ekrana taşınmıştır. 18 Ocak 2020 tarihli bültende ise *“Karnelerini Aldılar, Ortadan Kayboldular”* haberi ekrana taşınmış, bu haberde karne günü evden kaçan 2 çocuk konu edinilmiştir. 19 Ocak 2020 tarihli bültende bu çocukların karnelerindeki kötü notlardan dolayı ortadan kaybolması, *“Kötü Karne Firarı”* başlığı ile sunulmuştur. Bu haberle bağlantılı olarak aynı bültende *“Sosyal Medyadan Karne Paylaşanlar Dikkat”* başlıklı bir habere yer verilmiştir. Özetle televizyon haberlerinde çocukların karne gününde görünürlüklerinin artış göstermediği tespit edilmiş, bu özel günde de ekrana karne günü heyecanlarıyla değil olumsuz haberlerle taşındıkları belirlenmiştir.

4.2.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bulguları

Tezin bu kısmında her bir kanalın genel anlatı yapısından bahsedilmiş ardından 16 Ocak 2020- 19 Haziran 2020 tarihleri arasında yayınlanan, öznesi çocuk olan haberlerin çözümlemesi yapılmış ve her bir habere 1'den başlayarak numara verilmiştir. Daha önce çizelgesi sunulan van Dijk'ın eleştirel söylem analizi modelinde *“haber girişi”* kısmı yer

almıştır. Bu kısım çalışmada, “*kam spiker*” olarak revize edilerek çalışmaya uygun hale getirilmiştir. Her bir olayın sunumu “*şematik yapı*” başlığında sunulmuş, araştırmanın zaman aralığının uzun olması meşakkatli bir çalışmayı gerekli kıldığından, çalışmanın kapsamını sınırlandırmak adına da birbirine benzer haberlerden en fazla materyal sunan ve öne çıkan örnekler belirlenerek haberler çözümlenmiştir.

Haberlerde kendilerine mikrofon uzatılan kişilere; “*çocuk 1, komşu 1, genç 2*” gibi isimlendirmeler yapılmış, aynı kişinin birden fazla kez görüşüne başvurulduğu anlarda aynı isimlendirme ve numaralandırma kullanılmıştır. Haberler tarihsel olarak da sıralanmıştır. Haber çözümlemelerinde kullanılan kam spiker, kuşak ve perfore daha önce tezin televizyon haberciliğiyle ilgili kısmında tanımlanmıştır. Fakat bu kısımda kavramlar çok sık kullanıldığından yeniden hatırlatılması gerekli görülmüştür. Kavramları kısaca şöyle tanımlamak mümkündür;

- Kam Spiker (kamera spikerde): Haberin, haberi sunan spiker tarafından az sayıda kelime ile izleyiciye iletiildiği bölümdür.
- Kuşak: Haberin aktarımı esnasında spikerin veya haber görüntüsünün üzerine alt yazı şeklinde bindirilen, haberi özetleyen yazılardır.
- Perfore: Önceden çekilen görüntüler üzerine konuyla ilgili metnin seslendirilmesidir.

4.2.2.1. Show TV Ana Haber Bülteni’nin Anlatı Yapısı

Show TV Ana Haber Bülteni 18:45 saatinde başlamış olup, bültenler ortalama 46 dakika sürmüştür. Bültenlerin hafta içi spikeri Ece Üner, hafta sonu spikeri ise Pınar Erbaş’tır. Show TV’nin sitesinde ana haber bülteni için; “*Doğru ve tarafsız gündemi takip eden herkes Ece Üner’le/ Pınar Erbaş’la Show Ana Haber’i izliyor.*”(https://www.showtv.com.tr) ifadesi yer almıştır. Bu sloganla her ne kadar tarafsız habercilik yapıldığı iddia edilse de aslında spikerlerin haber öncesinde ya da sonrasında ele alınan bazı konulara ilişkin eleştiriler yaparak kişisel görüşlerini ifade ettiği görülmüştür. Bu saptama Show TV Ana Haber Bülteni’nin de kendine özgü bir anlatı yapısı olduğu bağlamında değerlendirilmiştir.

Show TV Ana Haber Bülteni Türk Bayrağı görüntüsü ile başlamış ardından siyasi liderlerin, savaş anlarının ve doğal afetlerin yer aldığı video ekrana taşınmış, bu esnada

hızlı bir jenerik müzik görüntülere eşlik etmiştir. Bu jenerik müziğin içerisinde insan seslerine de yer verilmiş, böylelikle Show TV Ana Haber Bülteni'nin her an her yerde insanlarla birlikte olduğu mesajının verilmesi amaçlanmıştır. Bültende kullanılan kuşaklar kırmızı, üzerine yazılan yazılar ise beyazdır; böylesi bir seçim akla Türk Bayrağı'nı getirmiş olup bu da “*vatanseverlik*” ile ilişkilendirilmiştir.

Hafta içi bültenlerinin sloganı; “*Haberin merkezine, Show Ana Haber Bülteni'ne hoş geldiniz sayın seyirciler*” şeklindedir. Özellikle vurgulanan “*merkez*” ifadesi, genel anlamda bir işin en yoğun yapıldığı, öğretildiği ya da yürütüldüğü noktaları ifade etmek için kullanıldığından, “*haberin merkezi*” söylemiyle de, en doğru ve en yeni bilginin bu kanalın haberlerinde yer aldığı düşüncesi inşa edilmek istenmiştir.

Ekranın sağ alt kısmında işitme engelliler için işaret diliyle haberlerin sunulduğu tespit edilmiş, böylesi bir hizmetle toplumdaki işitme engelli bireylerin bilgilendirilmesi amaçlandığından, bu detay olumlu bulunmuştur. Bazı haberlerde spikerin sunum yaptığı esnada ekranda sadece onun görüntüsü olurken, bazı haberler de ise konuyu özetleyen ya da anlatan fotoğraf ya da videolar spikerin arkasında kalan ekranda gösterilmiştir. Bu tercihin neye göre yapıldığı tespit edilememiştir.

Show TV Ana Haber Bülteni neredeyse haberlerin tamamında konuya uygun görüntüleri ekrana taşımış, bu görüntülere uygun metin ve müzik kullanmıştır. İşaretleme, animasyon, yuvarlak içine alma, donuk kareler ve sayısal verilerin anlaşılır tablolara dönüştürülerek aktarılması gibi yöntemler aracılığıyla da haber anlatısı çeşitlendirilmiş, olaylar daha ilgi çekici hale getirmiştir.

Haber bültenlerinde genellikle başlık ve ilk kuşak aynı olup, haberde yer alan kuşaklar görgü tanıklarının ya da görüş bildirenlerin sayısına göre arttırılmıştır. Özellikle çocuk konulu haberlerde kuşakların 10'a ulaştığı saptanmış ve aynı kuşağın birden fazla kez ekrana taşındığı görülmüştür.

Show TV Ana Haber Bülteni'nin ATV ve Fox TV Ana Haber Bültenleri'ne göre, daha sansasyonel, magazinsel, polis adliye gibi yumuşak/ hafif /(soft news) haberleri ekrana taşıdığı görülmüştür (Boztepe, 2020: 158). Show TV Ana Haber Bülteni'nde iktidar ve muhalefet partilerinin görünürlük sıklığı arasında büyük bir fark tespit edilememiştir. Bültende hem iktidar partisinden isimlerin görüşlerine hem de muhalefet

partisi temsilcilerinin düşüncelerine yer verilmiş, bu gruplar icra ettikleri faaliyetler neticesinde takdir edildiği gibi, zaman zaman da eleştirilmiştir.

Show TV Ana Haber Bülteni çoğu zaman sıcak gelişmelerle başlamış, özellikle şehit haberlerinde ekrana Türk Bayrağı görüntüsü yerleştirilmiştir. Haberler “*memlekete ateş düştü*” söylemi etrafında kurgulanmıştır. Örneğin, 11 Şubat 2020 tarihli bülten böyle bir haberle başlamış, şehitlerin “*vatan toprağına emanet edildiği anlar*”, onların hayat hikâyeleriyle ekrana taşınmıştır.

Koronavirüs vakalarının artması bülteni oldukça meşgul etmiş ve bu haberler bültenin çoğunlukla ilk haberi olmuştur. Çoğu zaman haber sunumu esnasında konuyu anlatan bir görsel spikerin arkasındaki ekrana yansıtılmış, böylelikle izleyicinin zihninde bahsi geçen olayın ne olduğuna ilişkin bir ön hazırlık yapılması hedeflenmiştir. Çocuğun konu olduğu haberler ise genelde bültenin sonlarına doğru ekrana taşınmıştır. Bu haberler konusuna göre (örneğin mizah ya da şiddet gibi) sıralı biçimde verilmiş, haberlerde “*dehşet, vahşet*” kelimeleri sık sık ön plana çıkmıştır.

4.2.2.2. Show TV Ana Haber Bülteni’nde Yayınlanan Haberlerin Çözümlemesi

Haber no: Show TV 1 (Haberin Tarihi: 17 Ocak 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Tatilde Ne Yapmalı?*”

Kam Spiker: “*Milyonlarca öğrenci karnelerini almanın heyecanını yaşarken sömestr planları da yapılmaya başlandı. İşin uzmanlarından öneriler geldi. İşte AVM’lere gitmek yerine çocuğunuzla yapılabilecek aktiviteler...*”

Haber başlığı açık ve anlaşılır olduğundan haber girişiyle uyumlu bulunmuştur. Haber girişinde, “*milyonlarca öğrenci*” ve “*uzmanlar*” ifadeleri ile genelleştirme yapıldığı tespit edilmiş, haberin içeriğinde ise genelden öze doğru bir anlatım yapıldığı görülmüştür. Haber girişinde; “*İşte AVM’lere gitmek yerine çocuğunuzla yapılabilecek aktiviteler...*” ifadesiyle çocuklarını boş zaman aktivitesi olarak AVM’lere götüren aileler eleştirilmiş, bu davranışın onaylanmadığı ima edilmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Tatilde ne yapmalı?”

Baba: Aferin sana, sen profesyonel olmuşsun.

Çocuk: Toz alıyorum sonra paspasla yeri siliyorum.

Uzman: İnce motor becerilerini geliştirebilir, fizik kurallarını öğrenebilir ve bu noktada birlikte bir şey üretmiş oluruz.

Muhabir: Pek çok aile çocukları için tiyatro, sinema gibi etkinlikler planlıyor. Elbette ki bunlar çok önemli.

Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk: Yeni şeyler keşfedin, yeni insanlar tanıyın, yeni yerlere gidin.

Kuşak 2: Onları hayatınıza dâhil edin.

Muhabir: Uzmanlara göre çocuklar bu sömestr tatilinde ailelerinin hayatına dâhil olmalı.

Uzman: Bu Şubat tatilleri bizim hayatımıza da şahitlik ettikleri, dâhil oldukları zamanlar olmalı diye düşünüyorum.

Perfore 1: 2 haftalık yarıyıl tatilinde birlikte yapılabilecek aktivitelerle evde de keyifli zamanlar geçirmek mümkün.

Kuşak 3: Birlikte yemek ve temizlik yapın.

Çocuk: Yemek yapıyorum, kek yapıyorum, sofrayı hazırlıyorum.

Perfore 2: Örneğin evde yapılacak basit bir yemekle bile yemek pişirmenin tüm aşamalarını öğrenebiliyor çocuklar.

Çocuk: Bazı yemekler zor oluyor.

Uzman: Onları sakındığımız birçok etkinlik ileride hayatına kazandırmamız gereken etkinlikler.

Perfore 3: İşte onlardan biri.

Çocuk: Tavaya koyacağız, ocağı açacağız.

Uzman: Yemek önümüze hazır gelmiyor. Diyoruz ya hani; “Bir yumurta kıramıyor.” çünkü hiç yumurta kırdırtmadık biz onlara.

Muhabir: Bu sömestr tatilinde çocukları AVM’lerin oyun alanlarına oyun oynayabilmeleri için götürmektense aslında evde onlarla birlikte temizlik yapmak onlar için çok daha verimli bir aktivite.

Kuşak 4: Bulaşık yıkamak AVM’ye gitmekten daha iyi.

Uzman: O dağılan şeyden korkmayalım, bunu bir hüsrana olarak değil öğrenme sürecinin çok önemli bir basamağı olarak görmek önemli diye düşünüyorum.

Kuşak 5: Birlikte kitap okuyun, alışverişe çıkın.

Perfore 4: Birlikte kitap okumak, alışverişe çıkmak, oyunlar oynamak ve dinlenmek de çok kıymetli.

Ziya Selçuk: İnsan okuduğu ile zenginleşir. Bu tatilde ve fırsat bulduğunuz tüm zamanlarda yaşamın sonsuz hazinesinden faydalanın.

Kuşak 6: Onları hayatınıza dâhil edin”.

Ana olayın sunumuna bakıldığında şematik yapı ön plana çıkmıştır. Olay genel olarak haberin girişinde aktarılmış, şematik kısımda geliştirilmiştir. Bu konunun haber yapılmasının nedeni, çocukların karne almasıyla birlikte sömestr tatillerinin nasıl değerlendirilebileceğine dair bilgilendirici içerik sunmaktır. Haberde ailelerin çocuklarını

AVM'lere götürdüğüne dair genelleştirme yapılmış, bu davranışın değişmesinin çocuk açısından daha faydalı olacağı vurgulanmıştır. *“Ev içi etkinlikler sayesinde birlikte bir şeyler üretmiş oluruz”* ifadesi kullanılarak çocukların henüz erken yaşlarda hayata dâhil olmalarının onlara katacakları artılardan bahsedilmiştir. Bu açıdan bakıldığında bu haber öğretici ve yönlendirici olmasıyla çocuk odaklı habercilik bakımından değerli bulunmuştur.

Haberin art alan ve bağlam bilgisi yeterlidir. Fakat anne ve babaların çalıştığı çekirdek ailelerde bahsedilen etkinliklerin düzenli ve sürekli bir biçimde yapılabilmesi mümkün değildir. Çünkü Türkiye’de asgari geçim koşullarını sağlayabilmek için hem annenin hem de babanın uzun saatler çalışması kaçınılmaz bir gerçekliktir. Görüntülerin çekildiği ev ortamı ise sıradan bir ailenin yaşayamayacağı kadar lüktür. Dolayısıyla sıradan ailelere yönelik tavsiyeleri içeren bu haberde, kullanılan görüntüler gerçeğe uygun bulunmamıştır.

Görsel 4.1. Ev İçi Etkinliklerde Çocuk

Haberde çocuk yemek yaparken, evi süpürürken, kitap okurken yakın ve uzak çekimlerle görüntülenmiş böylelikle haberin inandırıcılığı arttırılmıştır. Haberde çocuğun sözlerine de verilmiş, etkinliklere katıldığı anlarda öğrendiklerini de paylaşması sağlanmıştır. Ev içi etkinlikler olarak yemek ve temizlik yapmak birçok ataerkil toplumda kadın ile özdeşleştirilmiş faaliyetlerdir. Bu haberde, haberin öznesi olarak kız çocuğu yerine erkek çocuğunun yer alması tesadüf olarak görülmemiş, tamamen bilinçli bir tercihin sonucu olduğu düşünülmüştür. Böylece bahsi geçen algıyı kırmak yönünde atılan

bu adımla, erkeklerin bu alanda görünürlüğüne henüz çocuk yaşlarda başlaması gerektiği fikri haberle pekiştirilmek istenmiştir.

Erkek çocuğunun ev süpürmesinin ya da yemek yapmasının normal ve sıradan bir eylem olduğu görüntülerle izleyicinin bilinçaltına kodlanmış, haberde cinsiyet ayrımcılığına karşı bir tavır sergilenmiştir. Haberin devamında; “*Bir yumurta kıramıyor, çünkü hiç yumurta kırdırtmadık biz onlara.*” söylemi de bu bakış açısını destekler nitelikte bulunmuş, cinsiyet ayrımı yapmaksızın çocuklarının ev içi etkinliklerde aktif olması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Haberde hem Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un konuya dair görüşlerine yer verilmesi hem de konuya dair uzman olduğu ifade edilen kişiden bilgi alınması ve onların kaynak gösterilmesi haberin güvenilirliğini arttırmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde bahsi geçen; “*sömestr tatili, etkinlik, AVM, çocuk, kitap, yemek yapmak*” gibi ifadeler haberin tamamıyla referansal ilişki kurmuştur. Bu kelimelerin art arda sıralandığı görülmüş, haberin nedensel ilişkisi de bu kelimeler üzerinden oluşturulmuştur. Örneğin haberde, AVM’ye gitmek yerine yemek yapma etkinliğinin tercih edilmesinin gerekçesi, bu etkinliğin “*çocuğa yarar sağlaması*” olarak gösterilmiştir. Haber bizzat kanalın kendi muhabiri tarafından hazırlanmış, görüntüler ev ortamında çekilmiştir.

Bu haberin ardından çocuklarını farklı ihmallerden dolayı kaybeden ailelerin karne heyecanı yaşayamadıklarına dair bir haber ekrana taşınmıştır. İki haberin arka arkaya sıralanması; hem karne günü olması hem de haberlerin çocukları içermesi bakımından özellikle tercih edilmiştir.

Haber no: Show TV 2 (Haberin Tarihi: 23 Ocak 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Kullandığı İlaç Komalık Etti*”

Kam Spiker: “*İlaç yan etki yaptı. Lise öğrencisi genç kız yoğun bakıma alındı. Sınav kaygısını yenmek için aldığı ilaçlar lise öğrencisini az daha öldürüyordu.*”

Haber başlığı, haberin içeriği ile uyumludur. Spot kısa, açık ve anlaşılırdır. Haber girişinde konuya dair bilgilendirme yapılmış, olayın lise öğrencisinin başına geldiği vurgulanmıştır. Spiker, “az daha öldürüyordu” ifadesini vurgulayarak kullanmış, böylelikle yanlış ilaç kullanımının ölüme dahi sebep olabileceği fikrini pekiştirmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Kullandığı ilaç komalık etti!”

Lise öğrencisi: Sizi çok seviyorum. İyileşeceğim, geleceğim yanınıza. Birkaç gün sonra görüşeceğiz inşallah.

Kuşak 2: Sınav kaygısı bu hale getirdi!

Perfore 1: Sınav stresine girdi, doktorunun kendini daha iyi hissetsin diye verdiği ilaç iddiaya göre onu yoğun bakımlık yaptı.

Kuşak 3: Doktorun verdiği ilaç bu hale getirdi!

Anne: Hayati tehlikesi iç organlarına kadar geldi. Gözlerini kaybetti şu an görmüyor.

Perfore 2: Lise son sınıf öğrencisi 17 yaşındaki Hikmet Mina Kara. Üniversite sınavı kaygısı nedeniyle bir psikiyatriste gitti.

Anne: Dudaklarının her tarafı yara. Yemek yiyemiyor, mama ile besleniyor.

Perfore 3: Doktorun verdiği ilaçlar yan etki gösterdi ve zamanla Mina bu hale geldi.

Kuşak 4: Sınav stresine girdi, yoğun bakımlık oldu!

Anne (Hastane odasında kızına sesleniyor): Birkaç gün kaldı. Yatıp kalkacağız yatıp kalkacağız geçecek.

Anne: Oturuyorum saatlerce kitap okuyorum. Sadece duyuyor, eliyle tepki veriyor.

Perfore 4: Vücudunda ikinci dereceden yanıklar ve su kabarcıkları oluşan Mina’nın tedavisi aylarca sürecek.

Anne: Sadece diyorum ki, güçlü ol.

Perfore 5: Anne Burcu Sargın hem doktoru hem de görev yaptığı hastaneyi Sağlık Bakanlığı’na şikâyet etti.

Kuşak 5: Kullandığı ilaç komalık etti!

Kuşak 6: Aile Sağlık Bakanlığı’na şikâyet etti.

Anne: Gerçekten içim çok acıyor, herkesten dua bekliyorum.”

Haberde lise öğrencisi bir kızın, sınav stresini yenmek için doktor tavsiyesi üzerine kullandığı ilacın gösterdiği yan etkilerin sonucunda komalık olmasının konu edinildiği görülmüştür. Bu konuya haber değeri katan, sağlıklı bir gencin yanlış ilaç kullanımı neticesinde hayati tehlikesinin ortaya çıkması olarak saptanmış, haberin sonucunda ailenin sorumlulardan şikâyetçi olması ön plana çıkarılmıştır.

Haberin art alan bilgisi annenin aktardıkları ile sınırlı tutulduğundan yetersiz bulunmuştur. Çocuğun önceden herhangi bir rahatsızlığının olup olmadığı, çocuğu komaya sokacak kadar etkili bir ilacın neden ona verildiği ya da çocuğun üniversite sınavı için niçin bu denli stres yaptığı aktarılmamış, olay olgusal boyutta tartışılmıştır.

Haberci her zaman mağdurun yanında yer almalıdır fakat konunun bir diğer tarafı olan doktor ya da sağlık kuruluşuna da mikrofon uzatmalıdır. Bu haberde dengelilik unsuru göz ardı edilmiş, ilacı kullanmasını tavsiye eden doktora ulaşıp ulaşılmadığına dair de bir bilgilendirme yapılmamıştır. Haberde kullanılan “*iddiaya göre*” ifadesi ise karşı tarafa söz hakkı vermeyi amaçlamıştır. Bu haberde, haberin muhatabı olan doktora ulaşamamış bile olursa aynı konuda uzman başka bir doktorun görüşlerine yer verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Haber genç kızın doktorun verdiği ilacı kullanmasıyla komaya girdiği bağlamında aktarılmıştır. Haber metninde yoruma yer verilmemiş, haber çocuğun hastane odasındaki görüntüleri ve gözü yaşlı annenin sözleri ile desteklenmiştir.

Haberin anlatı yapısı ağırlıklı olarak mağduriyet ve acıma duygusu üzerinden kurgulanmış, metin ve görüntüler de bunu desteklemiştir. Olayın haber kaynağı sadece çocuğun annesidir. Annenin olayı anlattığı esnadaki ses tonu son derece acıklıdır. Özellikle; “*sadece duyuyor, eliyle tepki veriyor... Sadece ona diyorum ki güçlü ol... Gerçekten içim çok acıyor*” ifadelerindeki ağlamaklı ses tonu, yakın kamera açısının da devreye girmesiyle daha dokunaklı hale getirilmiştir. Böylece olaydan ziyade annenin olay neticesinde hissettikleri ön plana çıkarılmış, izleyicilerin duyguları harekete geçirilmek istenmiştir.

Haberde toplam 6 kuşak kullanılmış, kuşakların neredeyse tamamında ünlem işaretine yer verilerek çocuğun mağduriyetine tepki gösterilmiştir. Kuşaklar olayla birebir bağlantılı olup aynı kuşağa 2 kez yer verildiği görülmüştür. Bu kuşak “*Kullandığı ilaç komalık etti!*” şeklindedir ve aynı kuşağın 2 kez ekrana taşınmasının nedeni tüm olayı özetlemesi olarak düşünülmüştür.

B. Mikro Yapı

Haberdeki “*yoğun bakım, koma, sınav kaygısı, ilaç kullanımı*” gibi ifadeler ön plana çıkmıştır. Haberde genellikle aktif cümle yapılarına yer verilmiş, haber olayın öznesi olan mağdur kızın yaşadıkları üzerinden aktarılmıştır. Haberde annenin hastane odasında kızına; “*yatacağız kalkacağız, yatacağız kalkacağız geçecek*” ifadeleriyle umut aşıladığı, çocuğun da; “*birkaç güne iyileşip geleceğim yanınıza*” ifadeleriyle bu umuda tutunduğu farklı açılardan görüntülerle ekrana taşınmıştır.

Görsel 4.2. Çocuğun Komaya Girmeden Önceki ve Sonraki Görüntüleri

Haberin retoriğine bakıldığında, çocuğun sağlıklı olduğu günlerden kalan fotoğrafları ile hastane odasındaki komalık görüntülerinin aynı karede yer aldığı görülmüştür. Bu görüntülerin aynı anda verilmesiyle izleyenlerde dehşet hissinin uyandırılmak istendiği saptanmıştır. Ayrıca bu durum izleyicinin zihninde eski ve yeni karşıtlığını kurmuştur. Çocuğun hastane odasındaki yüzü ve vücudu yaralarla dolu görüntüleriyle annenin yorgun, halsiz ve bitkin görüntüleri birbiriyle örtüşmüş, mağduriyet ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca bu unsurlar haberi kanıtlamaları bakımından da değerlendirilmiştir.

Haber metnindeki cümleler arasında nedensellik tespit edilmiştir. Örneğin; “*Sınav stresine girdi*” cümlesiyle “*Doktorunun kendini daha iyi hissetsin diye verdiği ilaç iddiaya göre onu yoğun bakımlık yaptı.*” cümlesi arasında nedensellik görünür biçimdedir. Bahsi geçen nedensellik hem metinde hem de haber başlığında yer almış fakat çocuğun kullandığı ilacın ne olduğuna dair bilgi verilmemiştir. Çocuğun sözlerine yer verilen haber girişinde acıma hissi pekiştirilmiş, mağdur çocuğun sözleri daha anlaşılır kılınmak adına alt yazı ile verilmiştir. Haberde çocuğun hastane odasındaki görüntüleri amatör kamera ile çekildiğinden görüntü kalitesi düşük bulunmuş, haberin devamında çocuğun yüzündeki lekelenmeler yakın çekim ile kayda alınmış, bu sayede ilacın çocuğun üzerinde bıraktığı etki gözler önüne serilmek istenmiştir.

Aynı haber benzer anlatıyla ATV Ana Haber Bülteni’nin 23 Ocak 2020 tarihli bülteninde de yer almıştır. Hatta habere dair görüntüler “*Birazdan... Genç Kızın Dramı*” ifadesiyle bültenin ortasında duyurulmuş, aktarılabilecek olayın “*dram*” olduğu izleyiciye

önceden bildirilmiştir. İzleyicinin olayı merak etmesini sağlamak adına yapılan bu tanıtım doğru bulunmamıştır. Zira bu davranış, sanki bir diziden kesit veriliyormuş izlenimi yaratmıştır.

Görsel 4.3. Çocuğun Yüzünde İlacın Yan Etkileri

“İlaçlar hayatını kararttı” başlığı ile yayınlanan haberde ilaçların reçete ile verildiğine sıkça vurgu yapılarak çocuğun mağdur edildiği ön plana çıkarılmıştır. ATV Ana Haber Bülteni’nde Show TV Ana Haber Bülteni’nden farklı olarak çocuğun azimli ve çalışkan oluşuna vurgu yapılmış, gelecek hayallerinden bahsedilmiş, böylelikle ilaçlardan sonra “hayatının karardığı” ve bunları gerçekleştirebilecek halinin kalmadığı söylemi desteklenerek “çocuğun hayatının bittiği” düşüncesi yerleştirilmiş umutsuzluk atmosferi yaratılmıştır. “Vücudu morardı, gözleri kör oldu” kuşağının ekrana getirildiği anlarda, kuşağı destekleyecek görüntüye yer verilmiş, çocuğun ten renginin mora yakın olduğu anlar ekrana taşınmış, böylece görüntü ve kuşak birbirinin tamamlamıştır. Fakat çocuğun acınası halinin defalarca ekrana taşınması çocuk odaklı habercilik açısından uygun bulunmamıştır. Burada mağdur olan çocuğun görüntülerinden ziyade onun mağduriyetine sebep olan kişilere odaklanması daha doğru bir yaklaşım olarak düşünülmüştür.

Görüntüler her iki kanalda da DHA’dan alındığından aynıdır. ATV Ana Haber Bülteni’nde de olaydan sorumlu olduğu iddia edilen doktor ya da hastane ile görüşme yapılmamıştır. Haberin sonunda olaydan sorumlu olduğu iddia edilen doktor ve hemşirelere soruşturma başlatıldığı bilgisine yer verilerek, olayda hemşirelerin de ihmali olduğu dile getirilmiştir. Bu haberin hemen öncesinde “Çocukça Facia” başlıklı bir haber

yer almış, babasının arabasını kaçıran bir çocuğun başına gelenler “*dehşet*” ifadeleriyle aktarılmış, benzer haberler arka arkaya sıralanmıştır.

Haber no: Show TV 3 (Haberin Tarihi: 28 Ocak 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Bu da Mustafa Emir’in Mucize Hikâyesi”

Kam Spiker: “*Hepsinin hikâyesi farklı. Her biri ayrı bir mucize...12 yaşındaki Mustafa Emir’in hikâyesi de öyle. İşte Dilek Apartmanı’nın enkazı altında kalan çocuğa AFAD Ekibi’nin ulaştığı anlar...*”

Haberde başlık kendi başına net bir içerik barındırmasa da, Sivrice/Elazığ depreminin yaşanmasıyla ilişkilendirilmiştir. Haberin öncesinde yine depremle alakalı bir haber olmasından dolayı başlık anlaşılır ve açıklayıcı bulunmuştur. Haber başlığından bir insanın hayatta kalma hikâyesi aktarılacağı anlaşılmış, haberin çocukla ilgili olduğu spikerin ifadelerinden ve ekranın arka kısmında verilen görüntülerden çıkarılmıştır.

Görsel 4.4. Mustafa Emir’in Enkaz Altından Çıkarıldığı Anlar

Haber girişinde Mustafa Emir adlı çocuğun Elazığ’da yaşanan depremin ardından hayata tutunduğu anların ekrana taşınması “*mucize*” olarak ifade edilmiştir. “*Hepsinin hikâyesi farklı. Her biri ayrı bir mucize...*” ifadelerinden “*hepsi*” kelimesi ile enkaz altından çıkarılanlara dair genelleme yapılmış ve daha önce de benzer içerikte haberler yapıldığı anlaşılmıştır. Olayın bu ifadelerle anlatılmasının nedeni, küçücük bedeni ile

enkaz altında kalan çocuğun o moloz yığınının canlı çıkarılmış olmasının “mucize” olarak görülmesidir.

Show TV Ana Haber Bülteni’nde çocuğun enkaz altından çıkarıldığı anlar, spikerin arka kısmında kalan ekranda haberin sunumuna geçilmeden verilmiştir. Bunun gerekçesi de, görüntüler aracılığıyla izleyicilerin yaşanan zorlu anlara tanık olmasının sağlanması ve böylelikle haberin daha dikkat çekici hale geleceğinin düşünülmesi olarak belirlenmiştir. Spiker, haber sunumunda beden dilini ve ses tonunu etkili bir biçimde kullanmış, izleyicinin haberin başında hayata tutunma anlarına tanıklık ederken duygusal anlar yaşaması hedeflenmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Bu da Mustafa Emir’in mucize hikâyesi.

Kurtarma Ekibi (Enkazda): Emir sık yumruğunu.

Çocuk: Sıkamıyorum, üşüyorum.

Kuşak 2: Dondurucu soğukta, enkaz altında.

Perfore 1: Elleri buz gibiydi. Dondurucu soğukta, enkazın altında kurtarılmayı bekledi.

Kurtarma Ekibi: Elleri çok soğuk; ısıtıcı, battaniye ister misin? Elleri çok soğuk. Bismillahirrahmanirrahim, ya Rahman ya Rahim! Bir, iki, üç (çocuğu enkazdan çıkarmaya çalışıyorlar).

Perfore 2: 12 yaşındaki Mustafa Emir, Çiçek ailesinin en küçüğüydü. Anne, babası ve ablası ile birlikte Dilek Apartmanı’nın enkazı altında kaldı.

Kurtarma Ekibi: Nasılsın? Durumun nasıl? Bana bakabilir misin? Burada başka kimse var mı, tek sen misin?

Çocuk: Görmüyorum. Burada kimse yok.

Perfore 3: Ailesi kurtarılmıştı. AFAD Ekibi enkazdan onu da çıkarabilmek için moloz yığınları ile savaştı.

Kuşak 2: AFAD Ekibi Emir için savaştı.

Kurtarma Ekibi: Emir, ayaklarını oynatsana kardeşim.

Çocuk: Olmuyor (ağlıyor, çığlık atıyor).

Kurtarma Ekibi: Oynatamaz dur.

Perfore 4: O “Ah” çektikçe ekiptekilerin yüreği sızladı.

Kurtarma Ekibi: Ne oldu, söyle neren acıyor?

Çocuk: Bacaklarım çok acıyor. Abi kolumu çekin.

Kurtarma ekibi: Tamam inşallah, Allah’ın izni ile alacağız. Kolu acıyor kolu.

Kuşak 3: 12 yaşındaki çocuğa böyle ulaşıldı.

Perfore 5: Dakikalar, saatler geçti. Zor oldu ama sonu mutlu bitti. Mustafa Emir enkazın altından sağ salim çıkarıldı.

Kurtarma Ekibi: O keskin şeye dikkat et. Emir’im iyisin değil mi? Haydi bismillah, ben sağdan sen soldan ya Allah (çocuk çıkarılıyor”).

Haberde 12 yaşındaki Mustafa Emir’in enkaz altından çıkarıldığı anların ekranlara taşındığı görülmüş, haberin sonucunda ise yaşanan depremin ardından enkazda kalan çocuğun

oradan çıkarılmasının sevinçle karşılanması yer almıştır. Olaya haber değeri verilmesinin nedeni, yaşanan bu gelişmenin insanlara umut aşılama ihtimali olarak belirlenmiştir. Fakat bu umut aşılama düşüncesi zaman zaman içerisinde sorunlu bir yapıyı barındırmıştır. Aynı çocuk yıllar sonra televizyon, gazete ya da internet ortamında yer alan bu görüntülerine rastladığında o günü yeniden hatırlama, dehşet ve korku hissine yeniden kapılma durumuyla karşı karşıya kalabilme ihtimaline maruz bırakılmıştır. Ayrıca enkaz altından çıkarılan Mustafa Emir'in görüntüsünün ekranda dakikalarca gösterilmesinde herhangi bir kamu yararı tespit edilememiştir. Aksine bu anların olay çok taze iken bu derece gözler önüne serilmesi izleyicide endişeye kapılma hissini körükleyecek nitelikte bulunmuştur. Özellikle haberleri izleyerek bu ana şahit olan çocuklar üzerinde görüntülerin travmatik etkileri olduğu saptanmıştır. Özçetin'e göre, enkaz altından çıkarılanların hikâyeleri sık sık medyada yer almakta böylelikle afet bireysel hikâyelere indirgenmekte, bunun altında da sistemi belirleyen yapısal eşitsizlikler göz ardı edilmektedir. Ona göre, deprem ve kriz anında gazetecilerden beklenen halkın sağlıklı bir biçimde bilgilendirilmesi, meseleyi farklı görüşlerden aktarmaları ve dertlerin gündem olması için mikrofonun dezavantajlı gruplara uzatılmasıdır. (<https://www.newslabturkey>). Bu haberde de yapılan bireysel hikâyeyi ön plana çıkarmak olmuştur.

Bu haberin art alan ve bağlam bilgisi yetersizdir. Dilek Apartmanı'nın depremde niçin yıkıldığı, bina dayanıksız ise bunun sorumlusunun kim olduğu, şehrin deprem bölgesinde olduğu bilinmesine rağmen yıkılabilme ihtimali olan veya yıkılan bu ve benzer binaların neden sağlamlaştırılmadığı bu haberde tartışılmamış, depremde enkaz altında kalan bu çocuğun oradan çıkarılma anları ekranlara taşınmıştır. Bu detaylar bültenin başka bir haberinde irdelenmiş olsa bile bu haberin başında da konuya ilişkin sorgulamalara başvurulmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Enkazdan çıkarılma esnasında çocuğun acı çektiği anlara ilişkin görüntülerin tekrar tekrar verilmesiyle acı adeta seyirlik hale getirilmiş, çocuğun yaşadığı korku dakikalarının ekranda uzun süre verilmesi hem çocuk hem de insan odaklı habercilik bakımından uygun bulunmamıştır. Çünkü o sırada o çocuğun hayatı söz konusu iken kameraların bu alana girmesi, çocuğa ve onu kurtaranlara mikrofon uzatılması veya çocuğun görüntülerinin alınmaya çalışılması insanların acılarına ortak olmaktan ziyade çarpıcı bir haber yapma telaşından ileri gelmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde ağırlıklı olarak aktif cümle yapıları kullanılmış, depremden etkilenen ve enkaz altında kalan kişilere gönüllü olarak yardım eden destek ekiplerinin özverili çalışmaları ön plana çıkarılmıştır. Onların başarılı çalışmaları neticesinde hayata dönen çocuğun ve destek ekibinin sabrı haber içeriğinde vurgulanmıştır.

Çocuğun enkazdan çıkarıldığı anlara ilişkin görüntülerin AA'dan alındığı görülmüştür. Haber metni ve görüntüleri birbiri ile uyumlu bulunmuş, perfore ve kuşaklarla haber desteklenmiştir. Haberde özellikle bir kuşak ön planda tutulmuş, bu kuşak aynı zamanda haberin başlığı olarak kullanılmıştır. Kuşak şudur; “*Bu da Mustafa Emir’in mucize hikâyesi*”. Bu kuşağın ekranda uzun süre yer almasının nedeni haberi özetlemesi olarak düşünülmüştür.

Haberde “*deprem, kurtarma, enkaz, çocuk, acıma, soğuk, sağ salım*” gibi ifadeler dikkat çekmiş ve bu kelimeler haber metninin tamamıyla referansal ilişki kurmuştur. Haberin retorik olarak görüntüler incelendiğinde çocuğun enkaz altındaki görüntülerinin ekranda uzun süre yer aldığı ve bu esnada acı çektiği görülmüştür. Haberde kullanılan “*O ‘ah’ çektikçe ekiplerin yüreği sızladı*” ifadesi ile dramatik anlatı güçlendirilmiş, böylece izleyicilerin duyguları harekete geçirilmek istenmiştir. Haber esnasında inleme ve ağlama seslerinin ön plana çıkarılması da bir başka etik sorun olarak tespit edilmiştir.

Görsel 4.5. Görünür Kılmak İçin Yuvarlak İçine Alma

Haberde çocuğun tam olarak moloz yığınının neresinde olduğunun belirsiz olduğu anlarda yukarıda görüldüğü gibi işaretlemeler yapılarak görüntü daha anlaşılır hale

getirilmiştir. Haberde yorum son derece sınırlı olup, haber kaynaklarına başvurulmamış bunun gerekçesi ise görüntülerin AA'dan alınması olarak düşünülmüştür. Haberin inandırıcı bilgileri olay yerinden aktarılan görüntülerin tamamıdır.

25, 26 ve 29 Ocak 2020 tarihli ATV Ana Haber Bültenleri'nde depremden kurtarılan ya da hayatını kaybeden çocuklara yer verilmiş, bu haberlerin anlatı yapılarının ve görüntülerin tıpkı yukarıdaki haberle benzeştiği görülmüştür. Haber başlıkları şöyledir; “*Ah Miraç Ah*”, “*Yüstra Bebek ve Annesi*”, “*Annem Nerede?*”, “*Mucize Kurtuluş*”.

Yüstra bebeğin enkaz altından çıkarıldığı anlar ATV Ana Haber Bülteni'nin ilk haberi olmuş, habere yaklaşık 9 dakika ayrılmıştır. Fox TV Ana Haber Bülteni ise bu habere iki ayrı başlık altında yer vermiş ve olaya yaklaşık 8 dakika ayırmıştır. Show TV Ana Haber Bülteni diğer iki kanala göre kurtarılanlara ilişkin daha fazla haber yayınladığından bu haberi en kısa sürede aktaran bülten olmuştur.

ATV Ana Haber Bülteni olayı “*Son Dakika*” ifadesi ile ekrana taşımış, “*Devlet Millet Elele*” yazısı spikerin arkasındaki ekrandan verilmiş böylelikle birlik ve beraberlik mesajı aktarılmış ve olaya dair sayısal veriler ekrana yazılmıştır. Sayısal verilerde hasar gören binaların sayısı, hayatını kaybedenlerin ve sağ çıkarılanların sayısı gibi bilgiler ekrana yazılı olarak verilmiş, böylelikle konuya dair bilgilendirme yapılmıştır. Spikerin tedirgin beden dili ile de haber anlatısı heyecan ve endişe üzerinden aktarılmıştır.

Görsel 4.6. ATV Ana Haber Bülteni'nde Sayısal Veriler

“ATV Ekipleri Tam Kadro Nöbette!” kuşağı ile de, kanalın olayı yakından takip ettiği vurgusu yapılmıştır. 31 Ocak 2020 tarihli ATV Ana Haber Bülteni’nde “Yüstra’dan Haber Var” başlıklı yeni bir haber hazırlanmış, bu haberin içeriğinde Yüstra’nın ve annesinin sağlık durumlarının iyi olduğu ve birbirlerine kavuştukları aktarılmıştır.

26 Ocak 2020 tarihli Fox TV Ana Haber Bülteni’nde ise “Mucize’nin adı Yüstra” başlıklı bir haberle, enkaz altından çıkarılan çocuğun acıklı hikâyesi ekranlara taşınmıştır. Fox TV Ana Haber Bülteni’nin spikerinin olayı takdim anında sakin bir tavır sergileyerek, “mucize” ifadesini vurguladığı görülmüştür. Bu konuya ilişkin 2 ayrı haber hazırlayan Fox TV Ana Haber Bülteni, birinde Yüstra’nın diğerinde de annesinin kurtarılma anlarını aktarmıştır. Fakat her iki haberde de enkaz altından çıkarılma anlarına ilişkin aynı görüntülerin tekrar tekrar kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu görüntülerin tekrarında herhangi bir kamusal yarar tespit edilmemiş, zor durumdaki insanların görüntülerinin bu denli kullanılması “hak odaklı habercilik” bakımından tıpkı Mustafa Emir’deki gibi doğru bulunmamıştır.

Görsel 4.7. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde Yüstra Bebek

Bu haber 26 Ocak 2020 tarihli Show TV Ana Haber Bülteni’nde “Mucize Kurtuluşun Hikâyesi” başlığı ile aktarılmıştır. Show TV Ana Haber Bülteni, enkaz altından kurtarılma hikâyesinde özellikle onları kurtaran ekipteki kadınları ön plana çıkarmış, kadınların enkazı tırnakları ile kazıdıklarına vurgu yaparak “iki yürekli kadının müdahaleleri” söylemi bültende sıkça vurgulanmıştır.

Üç kanalda da Yüstra bebeğin enkaz altından kurtarıldığı anlar ekrana verilmiş, olaya tanıklık edenlere mikrofon uzatılarak kurtarma anında yaşananların anlatılması istenmiştir. Haberlerde enkazdan kurtarılan tüm çocukların hikâyeleri “*mucize*” olarak nitelendirilmiştir. ATV Ana Haber Bülten’nde “*birlik ve beraberlik*” söylemi ön plana çıkarken, Fox TV Ana Haber Bülteni, dondurucu soğukta yaşama tutunma anlarına dikkat çekmiş, Show TV Ana Haber Bülteni onları kurtaran ekiplerdeki kadınları “*kahraman*” olarak nitelendirmiştir. Her üç kanalda da farklı öğelerin ön plana çıkarılmasının nedeni kanalların yayın politikaları ile ilişkilendirilmiştir.

Haber no: Show TV 4 (Haberin Tarihi: 3 Şubat 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*12 Yaşında Öldürüldü*”

Kam Spiker: “*12 yaşındaki Sinan, çatışmaya dönüşen mahalle kavgasının ortasında kalmış, polisi arayıp yardım istediği için de öldürülmüştü. Küçük Sinan bugün toprağa verildi. “Evladımdan ne istediniz?” diye gözyaşı döken annesinin feryadı da yürekleri yaktı.*”

Haberin başlığına bakıldığında konunun bir çocuğun öldürülmesi olduğu anlaşılmış, haber spikerin sunumu ile daha anlaşılır hale gelmiştir. Haber girişinde konu özetlenmiş, haberin sonucu da aslında girişte yer almıştır. “*Evladımdan ne istediniz? diye göz yaşı döken annesinin feryadı da yürekleri yaktı.*” ifadesi ile dramatik anlatının haberin başından itibaren anlatıya entegre olduğu gözlemlenmiştir. “*Yürekleri yaktı*” ifadesi izleyicinin acıma duygusuna hitap eden bir yorum olarak görülmüş, izleyicinin nasıl bir haber ile karşılaşacağına ilişkin bir ön bilgi içermiştir.

Haber sunumu esnasından spikerin arka kısmında, “*POLİS GİRİLMEZ*” yazısıyla çevrili şeritlerle bir sokağın kadrja alındığı ve bu görüntüye çocuğun vesikalık fotoğrafının yerleştirildiği görülmüştür. Bu görüntü orada polise sirayet eden adli bir olayın olduğunu göstermek için kullanılmış ve çocuğun sokakta öldürülmesine gönderme yapmıştır. Çocuğun fotoğrafı, sokağın görüntüsü ve “*POLİS GİRİLMEZ*” kurgusuyla çocuğun sokakta öldürüldüğüne ilişkin izleyiciye bir görsel sunulması amaçlamıştır. Bu haber “*özel haber*” olarak hazırlanarak, ekrana taşınmış ve haberde dramatik öğeler ön plana çıkarılmıştır.

Görsel 4.8. Sokakta Öldürülen Çocuğun Görüntüsü

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: “Oğlumun katilini bulun.”

Anne (Ağlıyor): Çok büyük acı yaşıyorum abla ben, çok büyük, çok büyük anlayabiliyor musun beni?

Kuşak 2: 12 yaşındaki çocuğa kıydılar!

Perfore 1: Ne acısını anlamak ne de dindirmek mümkün. Çünkü biricik oğlu Sinan polisi arayıp mahallede kavga çıktı dediği için öldürüldü. Evladını son yolculuğuna uğurlayan anne böyle feryat etti.

Anne: İçim ağlıyor, ağlayamıyorum. Çocuğumun katilinin bulunmasını istiyorum.

Perfore 2: Olay 2 gün önce Bayrampaşa Cevatpaşa Mahallesi’nde yaşandı. Yıllardır husumetli olan iki aile sokakta karşılaştı. Önce kadınlar tartışmaya başladı.

Muhabir: Kadınların tartışması büyüdü kavgaya erkekler de dâhil oldu. 12 yaşındaki Sinan iddiaya göre; “Babanne bunlar bizi öldürecek, hemen polisi arayalım” dedi. Ve bu sözlerin ardından kurşunların hedefi oldu.

Kuşak 3: “Bizi öldürecekler” dedi, polisi aradı.

Anne: Çocuğum onun elinde silah gördü, çocuğumu bilerek öldürdü; “Haber vereceğim, polis abilere haber vereceğim” dedi diye öldürüldü. Benim gibi annelerin canının yakılmasını istemiyorum, çoluğa çocuğa ateş ediyor bu şerefsiz.”

Kuşak 4: “Polisi arayacağım” dedi diye öldürüldü.

Muhabir: 12 yaşında hayata veda eden Sinan şu anda son yolculuğuna uğurlanıyor.

Kuşak 5: Bir annenin feryadı...

Perfore 3: Bugün annesi biricik oğlunu toprağa verirken gözyaşlarına hâkim olamadı.

Kuşak 6: Sinan son yolculuğuna uğurlandı.

Anne: Bizden ne istedi bilmiyorum. O küçücük abla, küçücük.

Muhabir: Sinan’ın katillerinin bulunması için Bayrampaşa polisi de uzun soluklu bir araştırma yapıyor.

*Anne: Kaç tane annenin daha canını yakacak bunlar?
Kuşak 7: Polis her yerde o katili arıyor.”*

Ana olayın sunumuna bakıldığında haberin bir “cinayet” olayı olduğu anlaşılmış, haberde kullanılan dilin ve görüntülerin dramatik anlatı bağlamında hazırlandığı görülmüştür. Bu konuya haber değeri atfedilmesinin nedeni 12 yaşında bir çocuğun faili meçhul bir cinayete kurban gitmesidir. Haberin sonuçları incelendiğinde haber girişi ön plana çıkmış, failin bulunması için gereken çalışmaların yapıldığı muhabirin; “*Sinan’ın katillerinin bulunması için Bayrampaşa polisi de uzun soluklu bir araştırma yapıyor.*” ifadelerinde tespit edilmiştir.

Haberin art alan ve bağlam bilgisi yetersiz bulunmuştur. Haberde Sinan adlı çocuğun öldürülmesi konu edinilmiş fakat bu cinayeti işleme ihtimali olan o iki aileden ve onların akıbetinden bahsedilmemiştir. Haberin bağlamı yaşanan kargaşayı polislere haber vereceğini söylediği için çocuğun öldürülmesi üzerinden kurgulanmıştır. Bu kurgu annenin sözleri ve feryatları ile desteklenmiştir. Haberde görgü tanıklarının sözlerine yer verilmemiş, konu annenin gözyaşları içinde olayı aktarmasıyla detaylandırılmıştır.

Haberde toplam 7 kuşak kullanılmış, bir kuşağın haberi özetleme niteliği olduğundan ekranda diğerlerinden daha fazla kaldığı tespit edilmiştir. Bu kuşak; “*12 yaşındaki çocuğa kıydılar!*” şeklindedir. Kuşağın sonunda kullanılan ünlem işareti yaşanan olaya öfke ve tepkiyi görünür hale getirmiş, “*kıydılar*” kelimesi ile de failin birden fazla kişi olabileceği ihtimaline gönderme yapılmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif ve pasif cümle yapıları bir arada kullanılmıştır. Haberde kullanılan cümle yapıları basit, açık ve anlaşılırdır. Olay yerinden yükselen ağlama ve feryat sesleri haberi dramatik hale getirmiştir. Haber bizzat kanalın muhabiri tarafından hazırlanmış, olay yerinden görüntüler ilk elden aktarılmıştır.

Haber metninde çocuğun hayattan koparılması, olayın failinin belirsiz olması nedeniyle pasif bir biçimde (öldürüldü ifadesi ile) yer almıştır. Anne ise; “*Bizden ne istedi? Çocuğum onun elinde silah gördü, çocuğumu bilerek öldürdü. Haber vereceğim, polis abilere haber vereceğim dedi diye öldürdü. Benim gibi annelerin canının yanmasını istemiyorum, çoluğa çocuğa ateş ediyor bu şerefsiz.*” ifadelerini kullanarak tek bir kişiyi hedef göstermiş, haber içeriğinde bu kişinin kim olabileceğine ilişkin herhangi bilgi yer

almamıştır. Bu ifadelerden olayın failinin anne tarafından bilindiği, fakat bu kişinin kim olduğunun resmi makamlarca açıklanmaması ya da netleşmemesi gibi nedenlerden dolayı haber metninde pasif cümle yapıları ile aktarıldığı düşünülmüştür. Haberde olayın fail ya da faillerinin kimler olduğu üzerine gidilmemiş, bu doğrultuda sorgulamalar yeteri kadar yapılmamıştır. Çocuğun güvenliğinin niçin sağlanamadığı tartışılmamış, haberin nedenselliği çocuğun kavga edenleri ihbar edeceği ihtimali üzerine öldürülmesi üzerine oturtulmuştur. Bu öldürülme anında babaannenin orada olmasına rağmen bu haberde onun tanıklığına başvurulmamış, annenin cenaze anındaki yürek burkan ifadelerine yer verilmiştir.

Haberde; “*acı, mahalle, kavga, öldürülme, silah, feryat, gözyaşı*” gibi kelimeler dikkat çekmiş, bu kelimeler haberin tamamıyla referansal ilişki kurmuştur. Haberde “*son yolculuk*” ve “*toprağa vermek*” ifadeleri “ölüm” kelimesine karşılık gelmiş, hayatını kaybedenin çocuk olmasından dolayı “ölüm” sonucu yumuşatılarak “*toprağa vermek*” eylemi ile aktarılmıştır.

Haberin retorik ögesi olan görüntüler incelendiğinde, cenazenin camiden çıkarılarak omuzlarda taşınma anına yer verildiği görülmüştür. Bu görüntü, haberin inandırıcı ve kanıtlayıcı unsurunu oluşturmuştur. Ayrıca çocuğun fotoğrafının haberin neredeyse tamamında kullanıldığı görülmüştür. Ekranda artık hayatta olmayan bir çocuğun görüntüsüne sık sık yer vermenin ne çocuk açısından ne de kamusal açıdan bir yararı yoktur. Haber boyunca çığlık, ağlama sesleri ekranlarda yer almış, bunlar da dramatik anlatıya hizmet etmiş ve acılı durum daha istismar edilmiştir. Temiztürk’e göre, bu tür haberlerde mağdur insanların acılı durumlarının istismarından kaçınmak, ölümün ve acının da mahremiyetinin bulunduğunu unutmamak gerekmektedir (Temiztürk, 2012: 1).

Haberde annenin feryat ettiği anlara ilişkin görüntüleri yakın çekim ile ekrana taşınmıştır. Bunun nedeni yakın çekimin olayı daha dramatik bir hale dönüştürmeye hizmet etmesidir. Ayrıca yakın çekim içsel çatışmaların anlamını açığa çıkarmakta (Mutlu, 2008: 106-107) kişiyi toplumdan soyutlayarak, onun yalnızlığına ve çaresizliğine odaklanmayı sağlamaktadır. Bu haberde de annenin ağladığı anlardaki yakın çekim görüntüleri onun çaresizliğini gözler önüne sermeyi amaçlamıştır. Haberde kurşunlanma

sonrası oluşan cam parçalarına ve yıkık dökük evlere de yer verilerek, olayın izlerinin görünmesi arzulanmıştır.

Görsel 4.9. 12 Yaşındaki Çocuğa Kıydılar

Olayı yaşayan ailenin dar gelirli olduğuna ilişkin birtakım ibareler de haberde yer almıştır. Böylelikle söylenen ve gösterilenden çok gösterilmeyen ve söylenmeyenlerle “yoksulluğa” dair bir “normalleştirme” yapılmıştır. Özellikle Görsel 4.9’da boyası dökülen bir ev ve çatı olduğu düşünülen alandan onarım yapılamadığı için sağa sola çıkmış tahta parçaları kadrja alınmıştır. Bu durum mağdur çocuk ve ailesinin dar gelirli olduğuna gönderme yapmıştır. Balkonda asılı duran çamaşırlar ise ölüm üzerine kurulu haberin “yaşanmışlık” duygusuna gönderme yapması olarak düşünülmüştür. Haberde bu görüntünün yer alması olayın bir mahallede meydana gelmesi gibi görünse de aslında burada vurgulanmak istenen ailenin yoksul olduğudur. Çünkü bu haberde “ölüm” ve “yoksulluk” temaları birlikte kullanıldığında dramatik anlatı daha güçlü hale gelmiştir.

Haber no: Show TV 5 (Haberin Tarihi: 5 Şubat 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Öğretmeni 2 Yaşındaki Çocuğu Darbetti”

Kam Spiker: “2 yaşındaki çocuk götürüldüğü kreşte emanet edildiği öğretmenin tokatlı saldırısına uğradı. Ailesi durumu kameradan görünce

hemen müdahale etti, çocuk kurtarıldı. Öğretmen tutuklanıp cezaevine gönderildi. Tüyleri diken diken eden o anlar geliyor...”

Haberin başlığı yaşanan olay hakkında bilgi vermiştir. Haber girişinde başlıkta verilen bilgilerin genişletildiği ve olayın nasıl gerçekleştiğinin aktarıldığı tespit edilmiş, olayın sonucu haber girişinde aktarılmıştır. Spiker tarafından haberin sunulmaya başlandığı anlarda arka kısımda kalan alana çocuğa şiddeti simgeleyen bir görsel yerleştirilmiştir. Görselde şiddete uğrayan bir çocuğun kendisini korumak için elini uzattığı o an ön plana çıkarılarak, çocukların güçsüzlüğü ve korumasızlığı bu haberle ilişkilendirilmiştir. Bu görselle “Şiddete Hayır” söylemi görünür kılınmış, olayı yaşayan çocuğun ifşa edilmemesi adına temsili bir görsel seçilmiş, bu da çocuğun ve ailesinin olaydan daha fazla zarar görmemesi için yerinde bir tutum olarak tespit edilmiştir.

Görsel 4.10. Çocuğa Darp Haberinin Görseli

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Öğretmeni 2 yaşındaki çocuğu darbetti.

Anne (ağlıyor): İnanmıyorum bunu nasıl yapabiliyor? İki yaşında bu çocuk.

Perfore 1: Onların dokunmaya bile kıyamadıkları evlatlarını kreş öğretmeni dövdü.

Bu görüntüler önce ailesini sonra izleyen herkesi dehşete düşürdü.

Müdür: 4 yıllık öğretmenim bu.

Anne: İnanmıyorum. Burada mı o kadın?

Kuşak 2: Dehşet anları güvenlik kamerasında!

Perfore 2: Akıllara durgunluk veren, isyan ettiren görüntülerin adresi Düzce.

Tuğba- Selçuk Taşlı çifti önceki gün 2 yaşındaki çocuklarını özel bir kreşe verdi.

Kreşteki ilk gününde babası onu yalnız bırakmadı. Başka bir odada az sonra göreceklelerinden habersiz evladını izlemeye başladı. Öğretmen demeye bin şahit isteyen bu cani kadın küçük çocuğu oyun alanından aldı, gözlerden uzak bir noktaya götürdü ama kameraları unuttu.

Kuşak 3: Kreşteki ilk gününde dehşeti yaşadı!

Anne: İnanmıyorum, inanmıyorum...

Kuşak 4: Öğretmeni 2 yaşındaki çocuğu darbetti.

Perfore 3: Odaya hemen baba ve kreşte görevli diğer öğretmenler girdi, çocuğu onun elinden aldılar. Bu görüntüleri izleyen anne Tuğba Taşlı şoke oldu.

Anne (ağlıyor): Bunu nasıl yapabiliyor? 2 yaşında o çocuk.

Kuşak 5: O çocuğa nasıl el kaldırabildin?

Perfore 4: Ailenin şikâyeti üzerine dayakçı kreş öğretmeni gözaltına alınıp tutuklandı. Aynı kadının daha önce de bir öğrencisini darbettiği gerekçisi ile görevinden uzaklaştırıldığı ortaya çıktı.

Kuşak 6: Vicdansız öğretmen tutuklandı!”

Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumuna bakıldığında; 2 yaşındaki bir çocuğun ailesi tarafından kreşe verilmesinin ardından çocuğa uygulanan şiddetin güvenlik kamerasına yansmasıyla ortaya çıkmasının haberleştirildiği görülmüştür. Bu olaya haber değeri katan unsur küçük çocuğun özellikle bir eğitimci tarafından darbedilmesidir.

Olayın adli makamlara iletildiği dayakçı öğretmenin tutuklandığı ifadesiyle bildirilmiştir. Habere ilişkin art alan bilgisi çocuğun kreşe getirilme hikâyesi bakımından yeterli bulunsa da, daha önce benzer olaydan vukuatı bulunan o öğretmenin aynı kreşte çalışabiliyor olması açısından yetersizdir. Haberde daha önce de bir başka öğrencisini darbettiği için görevinden uzaklaştırılan bu öğretmenin tekrar nasıl göreve dönebildiğinden bahsedilmemiş, böyle bir eğitimciye çocukların nasıl emanet edildiği ilgili kişilere sorulmamış, yetkililere ulaşılmamıştır. Olay sadece bu haber üzerinden irdelenmiştir.

Görsel 4.11. Şiddet Anlarının Belirgin Hale Getirilmesi

Olaya ilişkin görüntülerin güvenlik kamerası kaydına dayandırıldığı haberde, görüntü kalitesi son derece düşük bulunmuştur. Bültende şiddet anlarına ilişkin bu net olmayan görüntüler yuvarlak içine alınarak ve görüntülerin üzerine büyük puntolarla konuya dair yazılar eklenerek kamera kayıtları belirgin hale getirilmiştir. Öğretmenin çocuğu darbettiği anların tekrar tekrar ekrana taşınması çocuk odaklı habercilik bakımından uygun bulunmamıştır.

Haberde görgü tanıklarının ifadelerine başvurulmamış, haber kaynaklarının sözlerine yer verilmemiştir. Haber sadece güvenlik kamera kayıtlarına yansıyan görüntüler ve sesler üzerinden kurgulanarak perfore ve kuşaklarla desteklenmiştir.

Haberde yorum yapılmış; mağdur çocuğun yanında olunduğuna dair ifadelere yer verilmiştir. “*Öğretmen demeye bin şahit isteyen bu cani kadın*” söylemi ile “*Vicdansız öğretmen tutuklandı!*” kuşağında yorum ön plana çıkmıştır. Gerçek bir eğitmenin bu davranışı sergilemesinin mümkün olmayacağına işaret edilerek öğretmen “*acımasız*” olarak işaretlenmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümle yapıları kullanılmış; olayın faili ve mağduru açık ve net olduğundan pasif cümle yapılarından uzak durulmuştur. Haber dili açık ve anlaşılır bulunmuştur. Haberin nedenselliği; öğrencisini darbeden öğretmenin tutuklanması üzerinden kurgulanmıştır.

Haberde; “*darp, dehşet, şiddet, küçük çocuk, dayakçı öğretmen, baba, şiddet*” gibi kelimeler ön plana çıkmıştır. Bu kelimeler şiddeti gözler önün seren yanlarıyla dikkat çekmiştir. Özellikle “*dehşet*” kelimesinin vurgulanmasıyla izleyicide bu haberin bırakacağı olumsuz etkinin arttırılması amaçlanmıştır.

Haberin retorik unsuru olarak görüntüler incelendiğinde, çocuğun görüntülerine yer verilmemesi çocuk odaklı habercilik bakımından yerinde bir davranış olarak değerlendirilmiştir. Haberde inandırıcı bilgiler olarak güvenlik kamerası kayıtları alınmış, bu görüntülerin ham halinin ekrana verilmesi net bir görüntü sunmasa da, haberin inandırıcılığı desteklemesi bakımından önemli bulunmuştur.

Aynı konuya ilişkin 6 Şubat 2020 tarihli bültende yeni bir haber yer almıştır. Bu haberin başlığı; “*O Yavrucuğun Ailesi İsyan Etti*” şeklindedir. Bu haberde çocuğun babası

ile röportaj yapılmış, olaya dair ailenin hissettikleri onun söylemleri ile aktarılmış böylece kamuoyunun vicdanına seslenilmiştir. Bültende aynı konunun yeniden başka yönleri ile ön plana çıkarılması, kanalın haber takibi yaptığının göstergesi olarak yorumlanmıştır.

12 Şubat 2020 tarihli bültende “Üvey Annesinin Kurbanı mı?” başlıklı bir haber yayınlanmış, bu haberin içeriğinde de üvey annenin çocuklarına yaptığı eziyet görgü tanıklarının ifadeleri ile benzer biçimde sunulmuştur. 19 Şubat tarihli bültende ise “Okulda Dayak Skandalı” başlığı ile bir haber yayınlanmış, bu haberde de olayın faili öğretmen, mağduru da çocuklar olmuştur.

19 Şubat 2020 tarihli Show TV Ana Haber Bülteni’nde; “Okulda Dayak Skandalı”, 24 Şubat 2020 tarihli haber bülteninde; “Öfkeli Veli Okulda Öğrenci Dövdü” 11 Mart 2020 tarihli bülteninde ise “Otizimli Çocuğa Dayak İddiası” haberleri yer almıştır. Bu haberlerin neredeyse tamamında acı ve şiddet dolu insan hikâyeleri, duyguları hedef alan yönleriyle televizyonun diline uygun bir biçimde kanallarda ele alınmış ve anlatılar benzer biçimde kurgulanmıştır.

Haber no: Show TV 6 (Haberin Tarihi: 8 Şubat 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “15 Yaşındaki Çocuk Babasını Vurdu”

Kam Spiker: “Ankara’da yine bir aile faciası yaşandı. İddiaya göre, babası annesine silah çekince 15 yaşındaki çocukları araya girmek istedi. Babasını başından vurdu. 40 yaşındaki baba hayatını kaybetti.”

Haberin başlığında enformasyon eksiltimi yoktur, konu başlıktan anlaşılmıştır. Haber girişindeki “yine bir aile faciası yaşandı” ifadesindeki “yine” kelimesi benzer aile facialarının sık sık yaşandığına dikkat çekmek bakımından özellikle kullanılmıştır. “Yine” kelimesinin vurgulanmasıyla yaşanan bu olumsuz olaylara tepki de gösterilmek istenmiştir.

Bu haberde çocuk olayın kurbanı değil faili olarak kodlanmıştır. Fakat haberdeki “iddiaya göre” söylemi ise henüz yaşanan olaya dair detayların netlik kazanmamasından dolayı kullanılmış, olayın meydana geliş biçimine şüphe ile yaklaşıldığını ortaya koyması bakımından değerli bulunmuştur.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: 15 yaşındaki çocuk babasını öldürdü.

Komşu 1: Şok olduk tabi, polisler tamam siz içeriye girin dedi.

Komşu 2: Hakan böyle böyle olmuş deyince, herkes böyle etti yani (şaşıрма ifadesi).

Perfore 1: Baba oğulun son fotoğrafı buydu. Olanları duyan herkes şoke oldu. İddiaya göre, 15 yaşındaki Mustafa annesini kurtarmak isterken, babasını vurdu.

Kuşak 2: Annesine silah çekti iddiası.

Muhabir: Gece geç saatlerdi. Çift bir anda tartışmaya başladı, Hakan Ünsal silahını çıkarttı, eşine doğrulttu. Tam da o sırada içeriye çiftin 15 yaşındaki oğulları Mustafa girdi.

Kuşak 3: Araya girmek istedi, silah ateş aldı.

Komşu 1: Silahı elinden alacağım diyor çocuk.

Komşu 4: Ben daha çok üzüldüm anne olarak yani.

Kuşak 4: Kurşun başına isabet etti, yere yığıldı.

Muhabir: Annesini yaşatabilmek için araya girdi hemen Mustafa. Silahsa ateş aldı, baba Hakan Ünsal başından vurularak yere yığıldı.

Kuşak 5: 15 yaşındaki çocuk babasını vurdu.

Komşu 1: Sanki yere bir şey düşmüş gibi, sehpa düşmüş gibi ses geldi. Biri anası biri babası, silah alayım derken silah patlamış.

Kuşak 6: 40 yaşındaki adam hayatını kaybetti.

Perfore 2: Ankara Mamak'ta meydana geldi korkunç olay. 40 yaşındaki Hakan Ünsal olay yerinde hayatını kaybetti. İhbar üzerine hemen polisler ve sağlık ekipleri geldi binaya.

Komşu 2: Normal bir çocuktü öyle bir çılgınlığı yoktu.

Komşu 1: Suçu günahı olmayan bir çocuk.

Muhabir: İddiaya göre, Hakan Ünsal'ın eşine sık sık şiddet uyguladığı, çiftin arasında şiddetli geçimsizlik olduğu belirtildi. Diğer taraftan olayın yaşandığı apartmanda da derin bir sessizlik hâkim.

Komşu 1: Allah sabır versin. Ateş düştüğü yeri yakar.

Perfore 3: Babasının ölümüne sebep olan 15 yaşındaki çocuk gözaltına alınırken, genç adamın cenazesi adli tıptaki işlemlerin ardından defnedilmek üzere Kızılcahamam'a götürüldü.

Komşu 1: Küçük kız var. O çocuğun psikolojisi nasıl olacak?”

Haberde, anne ve babasının tartışması üzerine araya girmeye çalışan 15 yaşındaki Mustafa'nın, babasının elinden silahını almaya çalıştığı esnada, silahın yanlışlıkla ateş almasıyla babasını öldürdüğü aktarılmıştır. Olayın nedeni ve sonucu haberin girişinde verilmiştir. Haberin arka planı komşuların tanıklığına başvurularak verilmiş; çiftin arasında sık sık tartışma yaşandığı, bu tartışmanın da onlardan sadece biri olduğu olayı tetikleyen unsurlar olarak belirtilmiş ve olayın sonucu çift arasında sık sık yaşanan tartışmalara dayandırılmıştır. Haber, çocuğun arbede esnasında araya girmesi üzerine olayın faili olduğu bağlamında verilmiştir.

Haberde aynı apartmanda oturan 4 kişinin tanıklığına başvurulmuş; olayın bir anda gerçekleştiği, Mustafa'nın annesini korumak için babasını öldürdüğü ve böylesi bir davranışı normal şartlarda sergileyecek bir çocuk olmadığı vurgulanmış, insanların şaşkınlık içerisindeki görüntüleri ile de söylenenler desteklenmiştir. Haberde çocuğun kasıtlı olarak bu eylemi yapmayacağı komşuların ifadeleriyle ön plana çıkarılmıştır.

Haberin sunumunda perfore ve kuşaklarda yorum yoktur; olay doğrudan aktarılmıştır. Muhabirin olayın meydana geldiği apartmanın ve dairenin içerisinden olayı aktarmasıyla canlandırma yapılmış, böylelikle olayın nasıl meydana geldiği haber anlatısında temsil edilmiştir. Olaya dair detaylara nereden ulaşıldığının bilgisi ise verilmemiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümle yapılarına yer verilmiş; haber dili basit, sade, açık ve anlaşılır bir biçimde kurgulanmıştır. Muhabirin sunumunda; *“Annesini yaşatabilmek için araya girdi hemen Mustafa. Silahsa ateş aldı, baba Hakan Ünsal başından vurularak yere yığıldı.”* ifadeleri kullanılmış, *“silah ateş aldı”* söyleminde özneye yer verilmemiş, babanın ölümü *“başından vurularak”* şeklinde aktararak olayın failinin kim olduğu kuşaklarda ve haber başlığında olduğu gibi net bir biçimde belirtilmemiştir. Bu ifadeler *“iddiaya göre”* söylemini desteklemiştir. *“Annesini yaşatabilmek için araya girdi Mustafa”* ifadesi ile de olayın tasarlanarak gerçekleştirilmediği, bir anda meydana geldiği fikri pekiştirilmiştir.

Görsel 4.12. Çocuğun Yüzü Açık

Haberde yukarıdaki görüntü özel olarak tasarlanmış; baba ve oğlun arasına kriminal polis yerleştirilerek, yaşanan olayın ardından baba ve oğlunun yollarının ayrıldığı iması yapılmıştır. Haberde çocuğun adı ve soyadı, görüntüsü, ailesinin kim olduğu, nerede yaşadığı gibi bilgiler açık bir biçimde sunulmuştur. Bu durum çocuk hakları ve çocuk odaklı habercilik bakımından son derece sorunludur. Daha önce de çalışmada bahsedildiği üzere UNICEF Çocuk Haberciliği ve Etik İlkeleri'ne göre, çocuk bir suçla itham edilmiş veya hüküm giymiş ise onun ismi daima değiştirilmeli, görüntüsü gizlenmelidir (2007: 86). Bu haberde çocuğun görüntüsünün kullanılmasının ya da isminin açıklanmasının çocuğa hiçbir faydasının olmadığı saptanmış, aksine ona zarar verebileceği tespit edilmiştir. Uzun'un da belirttiği üzere söz konusu çocuklar olduğunda (özellikle cinsel saldırılar ve faili oldukları suçlar) daha dikkatli davranılmalı, onların kimliği gizli tutularak gelecek dönemde toplumdan dışlanmaları ihtimali ortadan kaldırılmalıdır (2011: 128-129). Bu haberde çocuğun kişilik hakları ihlal edilmiştir.

Görsel 4.13. Baba ve Oğlun Son Fotoğrafi

Baba ve oğlunun samimi bir biçimde gülümserken çekildiği bu fotoğrafın, ikisinin birlikte son görüntüsü olduğu haberde vurgulanarak durum daha da ajite edilmiştir. Görsel, çocuğun ve babanın arasında herhangi bir sorun olmadığını kanıtlar nitelikte bulunmuş ve yine bu görüntü ile de olayın tasarlanmış olamayacağı vurgulanmak istenmiştir. Bu karenin arkasına ambulans ve polis görüntüsü yerleştirilmesiyle de yaşanan olay nedeniyle “gülümseyen baba-oğul” görüntüsünün artık sadece fotoğraflarda kaldığı izlenimi verilmiştir.

Haberde; “*silah, tartışma, ölüm, baba-oğul*” kelimeleri ön plana çıkmış, bu kelimeler hem birbiri arasında hem de haberin bütünüyle referansal ilişki kurmuştur. Haberin görüntülerle verildiği anlarda çocuk doğrudan olayın faili olarak gösterilmese de, kuşak ve perforelerde olayın faili çocuk olarak işaretlenmiştir. Yaşanan olay “*korkunç*” olarak ifade edilmiştir. Haberin görüntüleri ve haber metni birbiri ile uyumludur fakat çocuğun haber aracılığıyla böylesi bir olayın faili olarak ifşa edilmesi son derece yanlış bulunmuştur.

Haberin ailenin yaşadığı apartmanda yaşayanların ifadelerine başvurularak hazırlanması, bu kişilerin daire kapılarının önünde görüntülenmesi, ailenin yaşadığı düşünülen evden olayın aktarılması gibi unsurlar haberin doğruluğunu kanıtlamaya hizmet etmiştir.

Haber no: Show TV 7 (Haberin Tarihi: 15 Şubat 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Okullarına 384 Basamaklı Merdivenle Ulaşıyorlar*”

Kam Spiker: “*Artvin Yusufeli’de öğrenciler okullarına her gün tam 384 basamaklı merdiveni kullanarak gidebiliyor. Günde 2 kez bu çileyi çeken çocukların tek isteği okul servisi.*”

Haber başlığından haberin içeriği anlaşılmıştır. Başlıkta doğrudan bir özneye yer verilme de, “*okul*” kelimesinin ön plana çıkarılmasından her gün 384 basamak çıkarak oraya ulaşmak zorunda kalanların çocuklar olduğu anlaşılmış, ayrıca spikerin arkasındaki ekranda merdivenleri kullanarak okullarına ulaşmaya çalıştıkları görüntülerde de zorluk çekenlerin çocuklar olduğu görülmüştür. Bu görüntüyle anlatı haber girişinde güçlendirilmiştir.

Haber başlığı ve girişinde öne çıkarılan “*384 basamak*” ifadesiyle, sayısal veri kullanılmış, böylece çocuklarının yaşadıkları zorluk hakkında izleyicinin fikir edinmesi ve haberin içeriğini merak etmesi sağlanmıştır. Çocukların günde 2 kez gerçekleştirdikleri bu yolculuk yorucu ve zahmetli olduğundan “*çile*” olarak ifade edilmiş, bu haberle çocukların sesinin yetkililere duyurulması amaçlanmış ve haber

çocukların sorununu gündeme getirmiş olması bakımından genel olarak başarılı bulunmuştur.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Okul yolu değil, çile yolu.

Çocuk 1: 384 merdivenle çıkıp iniyoruz. Yoruluyoruz.

Perfore 1: Nasıl yorulmasınlar? 5-10 basamak değil inip çıktıkları. Üstelik öğrenciler bu çileyi günde 2 kez çekiyor.

Kuşak 2: Okula giden en kısa yol 384 basamak!

Perfore 2: Burası Artvin. Yusufeli’nde öğrenciler okullarına gidebilmek için her gün zorlu bir yolculuğa çıkıyor.

Çocuk 2: 384 merdivenle okula gidip geliyoruz.

Perfore 3: Aslında okula araçla gidebilecekleri bir yol da var.

Veli: Ama buradan biraz daha yakın olduğu içini öğrencilerimiz de arabayla servisimiz olmadığı için bu yolu, merdivenleri kullanıp okula ulaşma imkânı sağlıyorlar.

Perfore 4: Her gün in, çık. Okula giden çile yolunda yorulan öğrenciler okul servisi istiyor.”

Haberde Artvin Yusufeli’nde çocukların okullarına ulaşabilmek için her gün 384 merdiven kullanmak zorunda kaldıkları ve buna çözüm olarak okul servisi imkânının onlara sunulmasının gerekliliği ekrana taşınmıştır. Haberde genel olay ve sonuç girişte verilmiş, şematik kısımda olayı yaşayanların görüşlerine başvurularak haber geliştirilmiştir.

Görsel 4.14. Öğrenciler Okul Yolunda

Çocukların bu duruma maruz kalmasına neden olan coğrafi koşullardan haber metninde bahsedilmemiş fakat haber görüntülerinde dik ve engebeli yokuşlara yer

verilerek izleyicinin çıkarım yapması beklenmiştir. Çocukların 384 merdiven kullanarak okullarına ulaşmak zorunda olmaları, okul servisinin olmaması bağlamında aktarılmış ve anlatı küçük bedenlerin yorgun yüzleri ön plana çıkarılarak “*mağduriyet*” üzerinden kurgulanmıştır.

Haberde arka plan bilgisine yer verilmemiştir. Çocukların kaç yıldır bu yolu kullandıkları, bu mağduriyetin giderilmesi için herhangi bir yere başvuru yapıp yapılmadığı, başvuru yapıldı ise sonuç alınmamasının nedenlerinin ne olduğu ifade edilmemiş, çocukların merdiven indikleri anlar ekrana getirildiğinde “*her gün*” ve “*günde 2 kez*” vurgusu yapılarak yaşadıkları zorluğun derecesine dikkat çekilmiştir. Haberde iki çocuğun ve bir velinin görüşü alınmıştır. Haber bültenin sonlarına doğru verilerek, oldukça kısa tutulmuştur.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümle yapılarına yer verilmiş; haber dili açık ve anlaşılır bulunmuştur. Konuya dair detay verilmemesi haberin eksikliği olarak görülmüş fakat böylesi bir mağduriyetin ekranda yer alması çocukların eğitime ulaşma hakkının önündeki engelin kaldırılmasına destek bakımından son derece değerli bulunmuştur.

Merdiven kullanılarak okula ulaşılmasının nedeni servis hizmeti verilmemesiyle ilişkilendirilmiş ve bu hizmetin başlatılmasının onlar için önemi haber görüntülerinde yer almıştır. Son derece tehlikeli ve korunaksız olan bu basamakları “*çile yolu*” olarak niteleyen haberin içeriğinde; çocukların yorgun ve bitkin ifadelerine yer verilmiş, kalabalık bir biçimde bu yolu aşmaya çalışırken nefes nefese kaldıkları anlar ekranda yer almıştır. Böylelikle bahsi geçen “*çileli yol*” gözler önüne serilerek haberin inandırıcılığı desteklenmiş, metin ve görüntülerin birbiri ile uyumlu olması sağlanmıştır.

Çocukların görüşlerine de yer verilen haberde “*yoruldukları*” söylemi haberin vurucu ifadelerinden biri olarak ön plana çıkarılarak, yetkililerin duruma bir an önce müdahale etmesi gerektiği dile getirilmek istenmiştir. Haberde “*merdiven, çile, yol, servis, okul, çocuk*” gibi kelimeler dikkat çekmiştir. Bu haberle yaşanan mağduriyetin bir an önce giderilmesi için yetkililer göreve çağırılmıştır.

Haber no: Show TV 8 (Haberin Tarihi: 17 Şubat 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “7 Aylık Bebek Donarak Öldü!”

Kam Spiker: “Suriye’nin en sıcak adresine İdlib’e gidelim. Rejimin ilerleyişi de, sivillerin kaçıışı da devam ediyor. Esad’ın bombalarından kaçan sivillerin toplandığı Atme Kampı’nda 7 aylık bir bebek akşam uykuya daldı. Ancak sarıldığı battaniye onu soğuktan koruyamadı. Abdülvahit bebek donarak hayata gözlerini kapadı.”

Haberin başlığından olayın içeriği anlaşılmıştır. Haber girişinde hayatını kaybeden bebeğin Suriyeli olduğu ifade edilerek, başlıkta verilen bilgi ve olaya dair ayrıntılarla içerik genişletilmiştir.

“En sıcak adres” söylemiyle, Suriye’de yıllardır yaşanan iç savaştan dolayı olaylardan en çok etkilenen bölgelerden biri olan İdlib’de çatışmaların hâlâ durulmadığı ve her gün yeni bir olay yaşandığı ifade edilmek istenmiştir. Yaşamını yitirenin uyku çağında bir bebek olmasından dolayı; “hayata gözlerini kapadı” ifadesi “öldü” kelimesi yerine tercih edilmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

Kuşak 1: Atme Kampı’nda büyük acı.

Perfore 1: Üşüdü, ateşlendi, söz dün gece bitti. Ailesinin ölmesin diye savaştan kaçırdığı 7 aylık Abdülvahit donarak hayatını kaybetti.

Kuşak 2: 7 aylık bebek donarak öldü.

Perfore 2: Burası Türkiye sınırının sıfır noktasındaki Atme Kampı. 500 bin kişiye ev sahipliği yapan kamptaki binlerce briket evden biri onların. Gece hava sıcaklığı eksi 5 dereceye düşmüştü. Rahil ailesinin en küçük ferdi güle oynaya yatmıştı yer yatağına ama sarıldığı battaniyede ısınamadı. Ölüm uykusunun sabahına uyanamadı.

Kuşak 3: Zulümden kaçan bebek de öldü!

Anne: Burada hava çok soğuk, donuyoruz. Allah bize ve çocuklarımıza yardım etsin.

Kuşak 4: Rejim ilerliyor, siviller çekiliyor.

Perfore 3: Atme’de bir gün daha bitiyor, çocuklar çamurlu sokaklardan çadırlarına çekiliyor. Yüzbinlerce haftalardır göç yolunda. Kendilerine bir karış huzurlu toprak arıyor.”

Haberde genelden özele doğru bir anlatım yapıldığı tespit edilmiş ve 7 aylık Suriyeli bir bebeğin soğuk hava koşullarında donarak hayatını kaybetmesinin aktarıldığı görülmüştür. Bu olaya haber değeri atfedilmesinin nedeni savaştan kaçan masum bir

çocuğun hayatını kaybetmesidir. Haberin odaklandığı nokta her ne kadar Abdülvahit bebeğin yaşamını yitirmesi gibi görünse de aslında çocukların zorlu koşullarda maruz kaldığı olumsuzluklar, onun üzerinden ekrana taşınmıştır. Abdülvahit bebeğin yaşadıkları dile getirilemeyen birçok savaş mağduru çocuğun yaşadıklarını gözler önüne sermiştir. Haberin başlığından itibaren, haberde nesnel bir anlatımdan ziyade dramatik unsurların ön plana çıkarıldığı bir kurgulama söz konusu olmuştur. Bu kurgulama “acı, hüznün ve çaresizlik” üzerinden yapılmıştır.

Haberin art alan ve bağlam bilgisi yetersizdir. Çocuğun ölümüne neden olan koşulların nasıl bu hale geldiği, ailelerin içerisinde bulunduğu ekonomik zorlukların neler olduğu, çocukların sıcak ev ortamından neden mahrum kaldığı ve tüm bunlardan sorumlularının kimler olduğu haberde detaylı bir biçimde irdelenmemiş, olay çocuğun ölümü üzerinden ifade edilmiştir. Olayın sorumlusu olarak sadece haber girişinde “*Esad’ın bombalarından kaçan*” ifadesine yer verilmiştir. Fakat bu çocuklar için neler yapılabileceği haberde aktarılmamış, olay soğuk hava koşulları nedeniyle çocuğun hayatını kaybettiği bağlamında aktarılmıştır. Haberde onun ve onun gibi yüz binlercesinin soğuk hava koşullarında niçin çadırlarda yaşamak zorunda kaldıklarından bahsedilmemiştir.

Haberde çocuğun ölüm şekli aktarılmış fakat bu yapılırken abartılı yorumlara da yer verilmiştir. Bu yorumlar dramatik bir bağlamda kullanılarak anlatı içerisinde yer almıştır. Örneğin; “*Rahil ailesinin en küçük ferdi güle oynaya yatmıştı yer yatağına*” ifadesiyle, muhabir böyle bir gerçekliğe şahit olmamasına rağmen haberi acıklı hale getirmiştir. Ayrıca savaş koşullarında ve soğuk havada güle oynaya yer yatağına yatan bir çocuğun görüntüsünün çekilmesi çok mümkün değildir.

Haberde olayın tarafı olarak çocuğun annesinin ifadelerine yer verilmiş; o da içinde bulundukları durumun ne kadar zor olduğuna vurgu yapmıştır. “*Burada hava çok soğuk, donuyoruz. Allah bizi ve çocuklarımızı korusun*” söylemiyle yardıma muhtaç olduğunu dile getirmiştir. Haber metninde çocuğunun ölümünden ziyade annenin zorlu koşullara ilişkin duygularını ifade etmesi, insanların can derdinde olduğunu gözler önüne sermiş ve buna bir an önce çare bulunması gerektiğini hatırlatmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde genel olarak aktif cümle yapıları tercih edilmiştir. Haber metni açık, net ve anlaşılır ifadelerden oluşmuş ve metin ile görüntüler arasında uyum saptanmıştır. Haberin nedenselliği “soğuk” ve “ölüm” kelimeleri üzerinden oluşturulmuş, daha geniş çerçeveden bakıldığında ise nedenselliğin “savaş” ile bağdaştırıldığı görülmüştür. Savaş mağduru olan küçük çocuğun ailesinden koparıldığı hem görüntülerle, hem de cümlelerle aktarılmıştır.

Haberde küçük çocuğun uyuduğu anlarda çekilen görüntüsü kullanılmış bu görüntünün de bulanık olduğu görülmüştür. Çocuğun bu görüntüsünün seçilmesinin nedeni aynı görüntünün ölümü de çağrıştırmasıyla ilişkilendirilmiştir. Küçük çocuğun bu görüntüsü neredeyse tüm haber boyunca farklı yerlerde kullanılmıştır.

Görsel 4.15. Abdülvahit’in Görüntüsü

Çocuğun görüntüleri ekrana ilk geldiği anda ağlayan bir kadının Arapça sözlerine yer verilmiş fakat kadının ne söylediği alt yazı ile verilmemiş; bu durum ailenin -bu haber bağlamında- Suriyeli olduğunu kanıtlamıştır. Ağıt olduğu düşünülen bu sözleri dile getiren kişinin çocuğun annesi olduğu düşünülmüştür. Çocuğun zaman zaman kıpırdadığı anların ekranda yer alması ve bu esnada ağlamaklı ağıt olduğu düşünülen sesin devreye girmesi dramatik anlatıyı desteklemiştir.

Haberde “donarak” ifadesinin kullanıldığı anlarda kar yağmış arazide eski, ince kıyafetleri ve çıplak ayakları ile oyun oynayan çocuk görüntüleri kullanılarak haberin inandırıcılığı arttırılmış olay daha da dramatize edilmiştir. Haberin retoriğinde, ayrıca

soğuğu kanıtlamak adına soba etrafında toplanan çocukların görüntülerine sık sık yer verilmiştir. “*Burası Ampe Kampı*” ifadesinin kullanıldığı anlarda farklı açılardan çocuklar ve kadınlar kamp içerisinde harap vaziyette kadrja alınmış, özellikle anne olduğu düşünülen kadının yüzüne yansıyan acı ve hüznün ekrana yansıtılarak, bu duygular izleyiciye aktarılacak istenmiştir. Kamp yerinden farklı görüntülerin ekrana taşınması da kanıtlayıcı unsur olarak dikkat çekmiştir.

Görsel 4.16. Kamptan Çocuk Görüntüleri

Haber boyunca çocukların üşümüş, hasta, yorgun ve bitkin görüntüleri savaşın izlerini gözler önüne sermiş, bununla birlikte fakirliği ve açlığı da göstermiştir. Tezde daha önce de bahsedildiği gibi, çocukların böyle görüntülerinin kullanılmasının temel nedeni ise savaş zamanlarında onların insanların duygularını daha çabuk harekete geçirebilme gücünde yatmaktadır (UNICEF, 2007: 92). Çocuklar bu haberde de kirli savaşın masum yüzleri olmuş; acı ve dram onların gözlerinden okunmuştur.

Haberde kullanılan; “*savaş, ölüm, çocuk, acı, soğuk, donma, zulüm*” kelimeleri haberin tamamıyla referansal ilişki kurmuştur. “*Kendilerine bir karış huzurlu toprak arıyorlar.*” ifadesi bu haber kapsamında her ne kadar Suriyeli çocuklara gönderme yapsa da, aslında kullanılan bu cümle ile savaş mağduru olan tüm insanların çaresizliği özetlenmiştir. Bu cümlenin haberin sonunda yer alması haberi hem çarpıcı hale getirmiş hem de onları daha çok anlamaya hizmet etmiştir.

Bu haber bültende ikinci sırada yer almıştır. Haberin hemen öncesinde; “*Türk Heyeti Moskova’ya Gitti*” haberi yer almış, haberde İdlib meselesinin masaya yatırıldığı

aktarmıştır. İki haber özellikle arka arkaya verilerek heyetin Moskova'ya gitmesinin insanların hayatta kalması için önemli olduğu imasında bulunularak ideolojik üretim yapılmıştır.

Haber no: Show TV 9 (Haberin Tarihi: 18 Şubat 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: *“Hayat Güzeldir Filmindeki Gibi...”*

Kam Spiker: *“Demiş ki şair; ‘Gülmeyi çocuklar icat etti, bizler tüketiyoruz.’ Biz büyükler ucu bucağı olmayan, sonu gelmeyen savaşlarla gülüşünü çalıyoruz çocukların. Şimdi o gülüşü, üstelik savaş devam ederken kızına geri veren bir babayı getireceğiz ekranlarınıza. İdlibli bir baba ailesi ile birlikte bir sınır kasabasına sığınmış; 4 yaşındaki kızına uçak ve bomba seslerinin bir oyun olduğunu öğretmiş. Çaresiz baba Selva'nın düşen bombalardan korkmaması için bu yolu bulmuş. Şimdi minik Selva her bomba sesinde kahkahalarla gülüyor. Hatta her ses geldiğinde ailecek gülüyorlar oyun bozulmasın diye. ‘Hayat güzeldir’ filmini anımsatan, yüzümüze acı bir gülümseme, kalbimize ise büyük bir acı yerleştiren o görüntüler geliyor ekranlarınıza.”*

Haberin başlığına bakıldığında içeriğin ne olduğu anlaşılmamıştır. İlk etapta izleyicinin başlıktan anlam çıkarabilmesi için bahsi geçen film hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Haber başlığı ancak spikerin sunumu ile anlaşılır hale gelmiş, haber girişinde olay ve yorum iç içe geçmiştir.

“Demiş ki şair; Gülmeyi çocuklar icat etti, bizler tüketiyoruz.” söylemi ile birazdan aktarılabilecek görüntülerin sağlam bir dramatik temele oturtulması sağlanmış, bahsi geçen şairin tespitinin kanıtlanması amaçlanmıştır. *“Biz büyükler”* ifadesi ile genelleştirme yapılmış, çocukların olumsuz olaylarla gülüşünü çalma sorumluluğu tüm yetişkinlere yüklenmiştir. *“Şimdi o gülüşü, üstelik savaş devam ederken kızına geri veren bir babayı getireceğiz ekranlarınıza.”* ifadesi ile de *“Babalar kızlarının kahramanıdır”* söylemi pekiştirilmek istenmiştir.

Haber girişinde olayın nedenleri ve sonuçları bir arada aktartılmıştır. *“Çaresiz baba”* ifadesi ile dramatik anlatı başlamış, bu ifade haber anlatısındaki görüntülerle desteklenmiştir. *“Minik Selva”* ifadesi çocuğun sevimliliğine gönderme yapmış, *“Hatta*

her ses geldiğinde ailecek gülüyorlar” söylemi ile de durumun ne kadar vahim hale geldiğinin altı çizilmiştir. “Yüzümüze acı bir gülümseme, kalbimize ise büyük bir acı yerleştiren o görüntüler” sözlerinde “acı” kelimesi ön plana çıkarılarak, izleyicinin biraz sonra göreceği haberde hangi duyguyu yoğun olarak hissedeceği söylenmiştir.

Bu haber 17 Şubat 2020 tarihli ATV Ana Haber Bülteni’nde “*En Acı Gülümseme*” başlığı ile yayınlanmıştır. Haberin başlığına bakıldığında, habere ilişkin bir bilgi saptanmamıştır. Bu bağlamda başlıkta enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Haber ancak giriş kısmıyla okunduğu ya da izlendiği zaman anlaşılır hale gelmiştir.

Kam Spiker (ATV Ana Haber Bülteni): “*Haberin merkezinden, ATV Ana Haber Bülteni Merkezi’nden iyi akşamlar... Dünyanın en güzel sesi bir çocuğun gülümserken, gülerken çıkardığı ses... Ve dünyanın en kötü sesi olsa gerek o çocuk gülümserken dışardan gelen bombaların sesi... Az önce izlediğimiz görüntü Suriye’de kaydedildi. Hem çok güzel hem çok acı bir görüntü aslında... Bir baba, o büyük travmayı yaşamasın diye minik kızını bomba seslerinin gölgesinde böyle mutlu etmeye çalıştı. Ne mutlu o kıza, iyi ki böyle bir babası var... Ama durum hiç iç açıcı değil... İdlib Suriye’de 8 yıldır devam eden iç savaşın en yıkıcı sonuçlarını gördüğümüz, gördüğünüz kent ve İdlib çözülmeyi bekleyen bir düğüm aslında dünyanın gözü önünde... Ve mazlumların tek umudu da Türkiye... Durum bu... Türkiye hem sahada hem de masada o zulmü bitirmeye ve acıları sonlandırmak için var gücüyle çalışıyor... Bu bir savaş ama insanlık için verilen bir savaş... Bizim açımızdan... Toprak ve petrol için değil... Başkaları için öyle! Türkiye insan için orada. Türk milleti tarih boyunca olduğu gibi doğrunun yanında, öyle de olmaya kararlı...”*

ATV Ana Haber Bülteni’nde bu haber ilk sırada yer almıştır. Haberin girişi ideolojik anlamlarla yüklü bulunmuş, İdlib’de yaşanan savaşta Türkiye’nin durduğu nokta çocuğun gülümsemelerinin ardından aktarılmış ve Türkiye için “*mazlumların tek umudu*” ifadesine yer verilmiştir. Burada Türkiye’nin hem siyasi hem ekonomik hem de sosyal açıdan Suriyeliler için tek çare olduğuna vurgu yapılarak ideolojik bir söylemle anlatı desteklenmiştir. Aslında bu haberin girişinde her ne kadar bomba seslerinden korkmaması için babasının eğlendirdiği bir kız çocuğu haberin öznesi olarak görülse de, çocuk aslında bu haberde savaşın soğuk yüzünü aktaran bir nesne olarak işaretlenmiştir. Çünkü bu haberle çocuğun psikolojisinin üzerinden savaşa ilişkin yorum aktarılmıştır. Bu bağlamda Türkiye’nin sadece güç durumunda olan insanlara yardım etmek için Suriye’de olduğu ifade edilmiştir. Başka ülkelerin ise toprak ve petrol elde etmek için gelip, ülkeye ve ülkede yaşayanlara zarar verdiği mesajı alt metinlerden okunmuştur. Bahsi geçen

başka ülkelerin hangileri olduğu ifade edilmemiş, bu ülkelerin tespiti izleyicinin kanaatine bırakılmıştır.

Haberde; “*Suriye, savaş, acı, gülümseme, Türkiye, yardım, umut, dünya, çözülme*” gibi kelimeler ön planda olup, haber ile referansal ilişkiyi desteklemiştir. Haber anlatısı hem amatör video kayıtlarının ekranda yer almasıyla hem de spikerin girişte yaptığı konuşma ile dramatik unsurlarla güçlendirilmiştir.

Spikerin; “*Türk milleti tarih boyunca olduğu gibi doğrunun yanında, öyle de olmaya kararlı...*” ifadeleriyle milliyetçi bir söylem benimseyerek, tarihsel sürece gönderme yaptığı ve “*doğrunun yanında olmak*” ifadesiyle de ülkenin bu savaşta hangi tarafta ve ne için yer aldığı ideolojik bir biçimde aktarılmıştır. Ayrıca bu yapılırken iktidarın konuya ilişkin politik bakış açısının pekiştirilmesine aracılık edilmiştir. Bu olaya kanallarda haber değeri atfeden temel unsur görüntülerin yayınlandığı tarihlerde İdlib’de yaşanan çatışmaların ön plana çıkmasıdır. Çünkü savaşın çocuklar üzerinden verilmesi, izleyici üzerinde her zaman daha etkilidir. Bu haber İdlib’de yaşanan krizi çözmek için Türk ve Rus heyetlerin Moskova’da masaya oturması üzerine ATV Ana Haber Bülteni’nde hazırlanan geniş çaplı bir haberin sadece küçük bir kesitidir. Haberin başlığından küçük bir kız çocuğunun savaşı eğlence aracına dönüştürmek çabasında olduğu anlaşılmıştır.

Aynı haber, 17 Şubat 2020 tarihli Fox TV Ana Haber Bülteni’nde “*Suriyeli Kızın Savaş Oyunu*” başlığı ile ekrana taşınmıştır. Haberin başlığına bakıldığında, habere ilişkin net bir bilgi tespit edilmemiştir. Bu bağlamda başlıkta enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Haber giriş kısmıyla anlaşılır hale gelmiştir.

Kam Spiker (Fox TV Ana Haber Bülteni):“*Savaş dediğimiz olay bu sevgili izleyenler. Masumlar zarar görüyor, çocuklar zarar görüyor. Diğer taraftan da Türkiye’deki bazı siyasetçiler de Şam’a yürüyelim diye cümleler de kuruyorlar. Gerçekten öyle, o söz aklımıza geldi şimdi; ‘Eğer Savaş zaruri değilse cinayettir’ diye. İşte bakınız İblib’de yaşayanlar. Sadece tek bir aile, bir çocuğunu savaştan bu şekilde koruyabiliyor. Oyun olarak gösteriyor, o da eğleniyor. Çocuk çünkü yapacak başka bir şey yok*”.

Habere ilişkin Fatih Portakal tarafından yapılan bu yorumlarda savaşın görünmeyen yüzünün çocuklar üzerinden nasıl okunduğunu ifade edilmiş ve savaş karşıtı ifadelerle bu durum vurgulamıştır. Spiker, Mustafa Kemal Atatürk’ün sözlerine de yer vererek düşüncelerini tarihsel bir zemine oturtmuştur. Spiker yaşananlara tepkisini; “*Hal*

böyleyken, çocuklar ve aileleri bu haldeyken bazı siyasetçilerin fikirlerinin yanlış olduğu düşüncesi; diğer taraftan da Türkiye'deki bazı siyasetçiler de Şam'a yürüyelim diye cümleler de kuruyorlar.” sözleriyle ifade etmiştir. Bahsi geçen görüntülerin sadece bir aileye ait olmasına rağmen genel çerçeveye hakkında bilgi verdiğini de ifade eden Portakal, beden diliyle “bazı siyasetçilerin” Şam'a yürüme görüşlerinden rahatsızlık duyduğunu ortaya koyarak ideolojik bir söylem kullanmıştır. Fakat bu “bazı siyasetçilerin” kim olduğu haberde açık bir biçimde ifade edilmemiştir. “Çocuk çünkü yapacak başka bir şey yok” sözleriyle de, çocukların anlam veremediği yetişkinler dünyasındaki olayları, kendilerince yorumladıkları anlatılmak istenmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi (ATV Ana Haber Bülteni'nden alınmıştır)

“Baba: Uçak geliyor. Patlamayı duyacak mıyız?

Kuşak 1: En acı gülümseme!

Çocuk (gülüyor): Patlayacak! Patlayacak! Uçak şimdi patlayacak...

Patlama sesi (çocuk ve baba kahkaha atıyor)

Baba: Ne kadar çok gülüyorsun, patladı.”

Haberin şematik yapısı her üç kanalda da neredeyse aynıdır. Show TV Ana Haber Bülteni'nde ana olay bir babanın küçük kızı bomba seslerinden korkmasın diye Suriye'de yaşanan savaşın bir oyundan ibaret olduğuna ilişkin sözleri ve çocuğun da buna inanarak İdlib'de her bomba sesi yankılandığında kahkaha atması olarak aktarılmıştır. Aslında bu haberde “ağlanacak hale gülme” temasının hâkim olduğu saptanmıştır. Show TV Ana Haber Bülteni'nde kullanılan kuşaklarda öne çıkanlar şunlardır; “Savaşı oyunmuş gibi anlattı”, “Minik Selva'nın bombardıman oyunu”, “Artık tek hayali güvende olması”. Haberde “oyun” kelimesi ön plana çıkarılarak, ülkede yaşanan şiddet ve acının gündelik hayatın bir parçası haline geldiği ifade edilmiş ve bu durumun ülkede artık sıradanlaştığı vurgulanmıştır.

ATV Ana Haber Bülteni'nde özellikle haberin giriş kısmı ön plana çıktığından ve haberin şematik kısmı kısa olduğundan “mikro yapı” çözümlemesi hem girişte hem de bu kısımda yapılmıştır. Daha önce de bahsedildiği gibi, televizyon haberlerinin içeriğine savaş, felaket, şiddet temsilleri yansımaktadır. Haberde bu unsurların bu denli sık işlenmesinin nedeni, bu tarz olayların sansasyonel bir yanının bulunmasıdır. Bu açıdan bakıldığında artık haberlerin duygusal kodlarla yüklü olan ve kurgudan güçlülükle ayırt edilebilen, hatta ayırt edilemeyen bir dramaya dönüştüğü görülmektedir (Esslin, 1991: 33). Haber çözümlemelerine başlandığı 16 Ocak 2020 tarihinden beri ilk kez ATV Ana

Haber Bülteni'nde çocuğun özne olduğu bir savaş görüntüsü, bültenin en başında verilmiştir. Bültenin başında zaman zaman Suriye haberleri yer almış fakat çocuklar bu haberlerde masum ve çaresiz görüntüleriyle kısa bir süre içinde yer almıştır. Bu bakımdan bu haber diğerlerinden farklıdır.

Haberi en kısa biçimde aktaran Fox TV Ana Haber Bülteni, konuyu tek bir kuşak ile aktarılmıştır. Kuşakta; *“Kızı etkilenmesin diye uçak ve bomba seslerini oyun gibi öğretti”* ifadesi kullanılmıştır. Bu kuşak tüm olayı özetler nitelikte bulunmuştur. Haber görüntüleri yaklaşık 15 saniye ekranda kalmış ve görüntülerin ardından Fox TV Ana Haber Bülteni'nin spikeri olaya dair eleştirel yorumlarını ortaya koymuştur; *“‘Savaş dediğimiz olay bu sevgili izleyenler. Masumlar zarar görüyor, çocuklar zarar görüyor. Diğer taraftan da Türkiye'deki bazı siyasetçiler de Şam'a yürüyelim diye cümleler de kuruyorlar. Gerçekten öyle, o söz aklımıza geldi şimdi; ‘Eğer Savaş zaruri değilse cinayettir’ diye. İşte bakınız İbilib'de yaşayanlar. Sadece tek bir aile, bir çocuğunu savaştan bu şekilde koruyabiliyor. Oyun olarak gösteriyor, o da eğleniyor. Çocuk çünkü yapacak başka bir şey yok.”* ifadeleri üzerinden aktararak hükümetin duruşunu ve Suriye konusundaki politikalarını sert bir dille eleştirmiş, bu durum Fox TV Ana Haber Bülteni'nin muhalif yanı ile ilişkilendirilmiştir.

Aynı haber ATV Ana Haber Bülteni'nin spikeri Cem Öğretir tarafından şöyle yorumlanmıştır; *“Az önce izlediğimiz görüntü Suriye'de kaydedildi. Hem çok güzel hem çok acı bir görüntü aslında... Bir baba, o büyük travmayı yaşamamış diye minik kızını bomba seslerinin gölgesinde böyle mutlu etmeye çalıştı. Ne mutlu o kıza, iyi ki böyle bir babası var... Ama durum hiç iç açıcı değil... İdlib Suriye'de 8 yıldır devam eden iç savaşın en yıkıcı sonuçlarını gördüğümüz, gördüğünüz kent ve İdlib çözülmeyi bekleyen bir düğüm aslında dünyanın gözü önünde... Ve mazlumların tek umudu da Türkiye... Durum bu... Türkiye hem sahada hem de masada o zulmü bitirmeye ve acıları sonlandırmak için arı gücüyle çalışıyor... Bu bir savaş ama insanlık için verilen bir savaş... Bizim açımızdan... Toprak ve petrol için değil... Başkaları için öyle! Türkiye insan için orda. Türk milleti tarih boyunca olduğu gibi doğrunun yanında, öyle de olmaya kararlı...”* Fox TV Ana Haber Bülteni, bazı siyasetçiler üzerinden Suriye politikasını eleştirirken, ATV Ana Haber Bülteni Türkiye'nin orada olmasının nedenini *“insanlık için oradayız”* sözleriyle aktarmış, hükümetin Suriye politikasına destek vermiştir.

Show TV Ana Haber Bülteni ise bu noktada olaya ilişkin görüntüleri ekrana taşımış, savaşın çocuk ve ailesini nasıl etkilediğini siyasi söylem ve ifadelerden uzak durarak şiir ve sinema filmi üzerinden aktarmıştır. Yaşanılan trajediyi “*Hayat Güzeldir*” filmindeki karelerle bağdaştıran ana haber bülteni, bu habere ilişkin anlatı yapısında dramatik unsurlardan faydalanmıştır. Özellikle babanın; “*Şu an en büyük hayalim onun büyük bir bilim insanı olması değil elbette. Bunlar bizim hayallerimizin çok ötesinde kaldı. Yiyeceği, içeceği olsun her normal insan gibi güzel bir yaşamı ve eğitimi olsun.*” cümlelerini ön plana çıkarmıştır. Bu sözlere ATV Ana Haber Bülteni’nde yer verilmemiş, Fox TV Ana Haber Bülteni başka bir haberin perforelerinde konuya değinmiştir. Show TV Ana Haber Bülteni bu sözlere hem perforede hem de kuşakta yer vererek, orada yaşayan insanların gelecekte beklentilerinin ne derece sınırlı olduğuna dikkat çekmiş, herhangi bir tarafa dâhil olmadan haber sinema filmi ile benzerliği bakımından aktarılmıştır. Tüm bu yorumlardan yola çıkılarak; haber spikerlerinin habere dair bilgileri anlaşılır bir biçimde aktarmakla yükümlü olduğu, haber sunumuna bu denli yoğun bir biçimde duygu ve düşüncelerini katmaması gerektiği akla gelmiştir. Spiker verilmek istenen mesajı amacına uygun olarak aktarabilmek adına mesajı önce kendisi özümsemeli, kendi kişisel duygu ve düşüncelerini yansıtmamalı, tarafsız olmalıdır (Uyguç ve Genç, 1998:161). Bu haberde aynı konuya ilişkin üç farklı yorum söz konusudur. Aslında bu durum kanalların siyasi olarak durduğu noktayı görmek bakımından önemlidir.

Görsel 4.17. Savaşın Yüzü: Çocuklar

Haberin görüntüleri cep telefonu kamerasıyla çekildiği için bültenlerde net değildir fakat anlaşılır bulunmuştur. Haber görüntülerinde bomba sesi gelmeden önce babanın kızı ile şakalaştığı ve bu sesleri onun korkmaması için oyun haline getirerek normalleştirmeye çalıştığı görülmüştür. Aslında burada bir dram vardır.

Küçük bir çocuğun bomba seslerini kanıksaması ve gülmesi babanın gözlerindeki korkunun ve endişenin gizlenmesini yine de sağlayamamıştır. Dramatik unsurların çok belirgin olduğu bu haber, Suriye’de olanların acı ama gerçek yansımalarıdır. Haberlerde ana olayların sunumu ve içeriği birbiri ile uyumlu olup, olay haber girişlerinde özetlenmiştir. Zaten bu haber o güne dair ülke gündeminde yer alan olayların aktarıldığı kesitten bir bölümdür.

B. Mikro Yapı

Haberlerde baba ve kız arasındaki diyalog aktarılırken cümle yapıları ağırlıklı olarak aktiftir, savaşa ilişkin ifadeler ise pasif olarak aktarılmıştır. Haberin dili basit, açık ve anlaşılır bulunmuştur. Haberlerde “*acı, savaş, küçük kız, baba, bomba, gülümseme, kahkaha, İdlib*” gibi kelimeler ön plana çıkmış ve bunların hepsi metin ile görüntü arasında referansal ilişki kurmuştur.

Show TV Ana Haber Bülteni’nde retorik öge olarak, patlamanın etkisiyle darmadağın olan yerleşke görüntüleri siren sesleri ile sık sık ekrana getirilmiştir. Olayın aktarımı esnasında sözlü olarak Beşar Esad’dan bahsedilmese de haberde kullanılan aşağıdaki görüntü ile yaşananlardan sorumlu tutulanan Esad olduğu tespit edilmiştir.

Görsel 4.18. Savaşın Sorumlusu Olarak Beşar Esad

Show TV Ana Haber Bülteni’nde kullanılan bu görüntüde, üzerine bombalar yağan bir şehir yer almış, Esad’ın parmağı da patlamanın yaşandığı binayı göstermiştir. Haberde kullanılan bu görüntü tesadüfen seçilmemiştir. Görüntünün özel olarak kurgulandığı saptanmış, Esad’ın gergin olan yüzü ön plana çıkarılmıştır. Bu görüntü ile anlatılmak istenen; Suriye’de üzerine bomba düşen ya da ülkesinden göç etmek zorunda kaldığı için hayatını kaybeden tüm insanların, özellikle de çocukların sorumlusunun Beşar Esad olduğudur. Ayrıca çok yüksek bir kamera açısıyla üstten verilen bu şehir görüntüsü de, insanların istekleri dışında koşullar ya da kader tarafından yönlendirildiği ve yaşadığı şehri terk etmek zorunda kaldığı algısını pekiştirmeye hizmet etmiştir (Foss, 2016: 39).

Savaşın yaşandığı yerlerde çocukların mağduriyeti bakımından üç haber anlatısında da bir fark bulunmazken, bu haberde ideolojik söylem farklılığı son derece belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Fox TV Ana Haber Bülteni, bazı siyasetçiler üzerinden Suriye politikasını eleştirirken, ATV Ana Haber Bülteni’nde Türkiye’nin orada olmasının nedenini “*insanlık için oradayız*” sözleriyle aktarmıştır. Show TV Ana Haber Bülteni ise savaşın sorumlularından doğrudan söylemlerle bahsetmeden ya da doğrudan kimseyi hedef göstermeden anlatıyı “*Hayat Güzeldir*” filmindeki sahnelerle küçük kızın yaşadıklarının benzerliği üzerinden sunmuştur. Bu haberde üç farklı bakış açısı ortaya konmuş, bu durum kanalların ekonomi politik bağlamda durduğu noktayı görmek bakımından önemli bulunmuştur. Haberin art alan bilgisi her üç kanalda da yetersiz bulunmuş, izleyicilerin yaşanan olaylar hakkında bilgi sahibi olduğu varsayılmıştır.

18 Şubat 2020 tarihinde Fox TV Ana Haber Bülteni’nde bu görüntülere ilişkin baba ve kızı ile yapılan bir röportaja yer verilmiş, konuya dair art alan bilgisi sunulmuştur. Bu haber Anadolu Ajansı’nın görüntüleriyle aktarılmıştır. 1 Mart 2020 tarihli Fox TV Ana Haber Bülteni’nde “*Bomba Sesleriyle Büyüyor*” başlıklı bir habere daha yer verilmiş, bu haber kapsamında bomba seslerinden korkarak ağlamaya başlayan bir çocuğun hikâyesi benzer anlatı yapısıyla ekrana taşınmıştır.

Haber no: Show TV 10 (Haberin Tarihi: 4 Mart 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı (Show TV): “*Yunan Polisi Onu Ailesinden Ayırdı*”

Kam Spiker: “10 yaşında bir kız çocuğu Menice. Anlatırken sesi titriyor, gözyaşlarını tutamıyor. Sınırın bir o yanına gidiyor bir bu yanına... Yunan polisinin şiddeti yüzünden kaybettiği annesini babasını arıyor. Tarih, Yunanistan’daki bu insanlık dramını yazdığında Menice’nin o küçücük, ürkek kalbinden de söz edecek mutlaka. İşte kaybettiği ailesini özleyen bir çocuğun tırnak içindeki uygarlığa duyuramadığı yakarışı.”

Bu haber üç kanalın ana haber bültenlerinde de aynı tarihte yayınlanmıştır. Üç kanalda da haberin şematik yapısı aynı olduğundan bu haberin tek bir başlık altında çözümlenmesi uygun bulunmuştur. Aynı konudaki haberin farklı kanallardaki sunumu aşağıdaki gibidir;

Show TV Ana Haber Bülteni’nin başlığında ve içeriğinde kullanılan dil algıyı biçimlendirme yönünde olup, hedef doğrudan “Yunan Polisi” olarak gösterilmiştir. Her ne kadar olayı gerçekleştiren “Yunan Polisi” olsa da aslında bu olayın sorumlusu konuya seyirci kalan herkeştir. Ayrıca “Yunan Polisi” ifadesi ile genelleştirme yapılmış, gaddarlık hepsine atfedilmiştir. Çocuğun içinde bulunduğu durum (sesinin titremesi, gözyaşı akıtması) haber sunumuna geçilmeden önce spiker tarafından dile getirilmiş böylelikle haberin içeriğinin merak edilmesi sağlanmıştır. Spikerin beden dili yaşananlara tepkili bir biçimde olup, sözleri son derece sert ve ağır bulunmuştur.

Görsel 4.19. Show TV Ana Haber Bülteni’nde Menice

Haber girişinde yorum söz konusudur. “Tarih, Yunanistan’daki bu insanlık dramını yazdığında Menice’nin o küçücük, ürkek kalbinden de söz edecek mutlaka. İşte kaybettiği ailesini özleyen bir çocuğun tırnak içindeki uygarlığa duyuramadığı yakarışı.” ifadesinde, yaşanan olayların unutulmayacağı, çocuğun maruz kaldığı bu muamelenin

kayıt altına alınarak günün birinde yeniden konuşulacağı vurgulanmıştır. “*Küçük, ürkek kalp*” ifadeleri ile dramatik anlatı devreye sokulmuş, çocuğun mağduriyeti bu söylemlerle pekiştirilmiştir. “*Tırnak içindeki uygarlığa*” ifadesi ile genelleştirme yapılmış, geçmiş yıllarda yaşanan acı olaylara ilişkin ideolojik bir söylem üretilmiş ve Batı medeniyetine gönderme yapıldığı tespit edilmiştir. Genel anlamda Batı denildiğinde akla onun; uygarlığın, modernliğin, çağdaşlığın beşiği olduğu gelmektedir. Ayrıca o değerlerin korunması ve sürdürülmesi bağlamında bayrağı taşıyandır. Bu haber aracılığıyla aslında bunların hepsinin sadece sözlerde kaldığı vurgulanmış, “*uygarlığın*” böylesi sert bir muameleye nasıl müsaade ettiği sorgulanmıştır. Özellikle Menice’nin yaşadığı olay Batı’nın Doğu’ya bakış açısı ile örtüştürülmüştür.

Haberin Başlığı (Fox TV Ana Haber Bülteni): “*Anne Babasını Arıyor*”

Kam Spiker: “*Göçmenlere daha yakından bakacağız. O insanların yaşadıklarına çok daha yakından bakacağız. Kimisi Meriç Nehri’nin o taşları üzerinden geçip sığ yerlerde karşıya ulaşmaya çalışıyor, kimisi tampon bölgede sıkışmış ne yapacağını bilmiyor kimisi de bu küçük kız gibi, ismi Menice, anne babasını arıyor.*”

Haberin başlığı açık ve anlaşılır bulunmuştur. Fakat detaylar spikerin anlatımı ile belirginleşmiş, girişte; “*göçmenler*” ifadesi ile bir genelleştirme yapıldığı görülmüştür. Meriç Nehri’nde yaşanan bu olumsuz olay tüm göçmenlere atfedilmiştir.

Küçük çocuğun niçin anne babasını aradığı haber girişinde Show TV Ana Haber Bülteni’nde olduğu gibi verilmemiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni, Menice’nin yaşadıklarını özel bir başlık olarak ekrana getirse de Show TV Ana Haber Bülteni’nde olduğu gibi haber içeriğinde sadece bu konuyu işlememiştir. Edirne’de yaşanan olayları aktaran bir haber içerisinde Menice’ye de yer vermiştir.

Haberin Başlığı (ATV Ana Haber Bülteni): “*Sınırda Göçmen Nöbeti*”

ATV Ana Haber Bülteni bu konuya ayrı bir başlık açmamış, olayı Yunan polislerinin şiddet uyguladığı başka göçmenleri de dâhil ederek aktarmıştır. “*10 yaşındaki Menice ailesini arıyor*” kuşağı ile çocuğun ailesini göremediğini ve onları çok özlediğini ağlayarak dile getirdiği anları 18 boyunca saniye vermiş, çocuğun ailesinin Yunanistan’da kaldığı, kendisinin de Türkiye’de olduğu bilgisi aktararak, çocuğa ulaşmak isteyenlere onun nerede olduğuna ilişkin haber verilmiştir.

Üç kanal arasında olayı haber girişinde en fazla enformasyonla ve yorumla aktaran Show TV Ana Haber Bülteni olmuştur. Fox TV Ana Haber Bülteni girişte doğrudan olayın ne olduğunu aktarmış, yoruma yer vermemiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni her ne kadar konuyu başlığa taşısa da Menice'nin yaşadıklarını göçmenlere uygulanan şiddet ve baskı haberi içerisinde aktarmıştır. ATV Ana Haber Bülteni olaya ayrı bir haber değeri atfetmemiş, göçmenlerle ilgili hazırlanan başka bir haber içerisinde Menice'ye 18 saniye ayırmıştır. Bu bakımdan Show TV Ana Haber Bülteni'nin anlatı yapısı çocuğun yaşadığı sorunu gözler önüne sermek bakımından özellikle de çocuğun Türkiye sınırında olduğunu ifade etmesiyle daha başarılı bulunmuştur. Fakat gözyaşının yoğun bir biçimde ön plana çıkarılması habercilik açısından doğru bulunmamıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi (Show TV Ana Haber Bülteni'nden aktarılmıştır)

“Kuşak 1: Yunan polisi onu ailesinden ayırdı.

Çocuk: Ben annemi, ailemi çok özliyorum ama bulamıyorum bir türlü. Annem ile gidiyoruz Yunanistan'a, Türkiye'ye gönderiyorlar. Annemle ve babamdan hiç haberim yok. Neredeler?

Perfore 1: Gaddar Yunan polisi onu ailesinden ayırdı. Küçük kız kalabalıkta kaybettiği anne babasının izine bir daha rastlamadı.

Kuşak 2: Menice'nin gözyaşları...

Çocuk: Evet annemden haber alamıyorum. Türkiye'ye de gittim hiçbir yerde yoktu. Çok özledim ama hiçbir yerde yoklar.

Kuşak 3: Annesini, babasını, kardeşlerini arıyor!

Perfore 2: Afganistanlı Menice Arapladı 10 yaşında. Anne, babası ve 2 kardeşi ile birlikte günler önce sınırı aştılar, Yunanistan'a geçtiler.

Çocuk: Yunanistan'a geçtikten sonra herkesi mesela Türkiye'ye gönderdiler. Beni başka arabaya ailemi başka arabaya gönderdiler.

Perfore 3: Arabalar karışınca ailesi başka yere küçük Menice başka yere savruldu.

Kuşak 4: Arabalar karıştı, ailesini kaybetti!

Çocuk: Abla kaç gündür, bir haftadır görmüyorum onları. Gidiyoruz geliyoruz hiçbir yerde yoklar.

Perfore: Yanındaki diğer göçmen abi ve ablalarıyla ailesini aramadık yer bırakmadılar ama bir türlü bulamadılar.

Çocuk: Ama ben de annemi, babamı çok özliyorum. Nerede ailem?

Kuşak 5: Yunan polisi onu ailesinden ayırdı!

Perfore: Anne ve babasından ayrı düşen Menice şimdi sınırın Türkiye tarafında. Ailesine kavuşacağı günü bekliyor.

Çocuk: Ben çok özledim. Hiçbir yerde yoklar. Bir çocuk da olsa anne babasını istiyor insan.

Spiker: Ne Yunanistan utarıyor ne de yüzyıllardır medeniyet, çağdaşlık masalları anlatan Avrupa. Sınırdaki insanlık utancı sürüyor.”

Görsel 4.20. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde Menice

Her üç bülten de haberi DHA’dan aldığından bültenlerde şematik yapı neredeyse aynıdır. Fox TV ve Show TV Ana Haber Bültenleri uzun bir şematik yapı kullanmış, ATV Ana Haber Bülteni ise Menice’nin sözlerinden çarpıcı olanlara yer vermiştir (Yunan polisinin onu ve ailesini farklı araçlara bindirerek Türkiye’ye göndermesi üzerine ailesini günlerdir bulamadığı ve onları çok özlediği gibi).

Haberde ana olay Yunan polislerinin insanlık dışı davranışları sonucunda ailesini kaybeden bir çocuğun mağduriyeti olarak işaretlense de aslında sorumluluk tüm insanlıktır. Çocuğun sözleri net bir biçimde anlaşılamadığından üç kanal da alt yazıya başvurmuştur. Özellikle Show TV Ana Haber Bülteni, ATV ve Fox TV Ana Haber Bültenleri’ne göre konunun art alan bilgisine yer vermiş, olayı detaylandırmıştır.

Üç bülten de habere yorum getirmiş, yorumlarda Yunan polisi “*gaddar*” olarak işaretlenmiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde haberin ardından “*Edirne’de Son Durum*” kuşağı ile olay yerinde bulunan muhabirine canlı yayında Menice’nin durumu sorulmuş, böylelikle konunun takipçisi olunduğu gösterilmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberlerin üçünde de genelde aktif cümle yapılarına yer verilmiş, şiddet ve dram aktarılırken bundan sorumlu olanlar pasif cümle yapıları ile ifade edilmiştir. Haber dili açık, net ve anlaşılır bulunmuş fakat çocuk Afgan uyruklu olduğundan aksanlı konuşmuş, bu da söylediklerinin anlaşılmasını güçleştirmiştir. Bu yüzden o konuşurken söylediklerinin daha anlaşılır hale gelmesi için alt yazıya başvurulmuştur. Üç haberde de

dramatik anlatı ön plandadır. Özellikle çocuğun boynunu bükerek yaşadıklarını anlatması, bu esnada gözyaşlarına boğulması haberlerin en can alıcı noktası olarak tespit edilmiştir.

Haberin retorik unsuru olarak görüntüler incelendiğinde; Show TV Ana Haber Bülteni'nin ve Fox TV Ana Haber Bülteni'nin haber girişinde ve spikerin arkasında kalan ekranda çocuğun görüntülerine yer verildiği görülmüş, ATV Ana Haber Bülteni'nin ise bu ve buna benzer görüntüleri haberin içinde kullandığı saptanmıştır. Her üç kanalda da konuyla ilgili olarak göçmenlerin mağduriyetlerini de gözler önüne serecek farklı fakat benzer içerikteki görüntüler ekrana taşınmıştır.

Görsel 4.21. ATV Ana Haber Bülteni’de Dair Farklı Görüntüler

Haberlerde inandırıcılık görüntülerle sağlanmıştır. Sınırın diğer tarafına geçmek için nehri aşmaya çalışanlar üşürken ve düşerken görüntülenmiş, bu insanların günlerdir orada olduğu gerçeği çamaşır ipine asılı kıyafetlerle temsil edilmiştir. Yunan polisinin sınırın diğer tarafına geçmelerine izin vermemiş olması tel örgüler etrafında toplanan kalabalıkla, yaşanan dram da kalabalık içerisinde çaresizce oradan oraya savrulan insanlarla gösterilmiştir. Şiddetten kaçan insanların çaresizliği çığlıklar ve feryatlarla bazen yetişkinlerin bazen de çocukların yüzünden aktarılmıştır.

Soğuk havada, ısınmak için birbiri ile yan yana duran insanlar, elleri ceplerinde Menice'nin arkasında toplanmıştır. Yine ateşin başında oturmuş insanların ısınmak için ellerini ovuşturduğu anlar ekrana taşınmış, Menice'nin çaresizliği gözyaşları ve yardım talebiyle sunulmuştur.

Haberlerde kullanılan geniş açılı çekimlerin, çevre tasviri üzerinden bireylerin çaresizliğini ve yalnızlığını vurguladığı bilinmektedir. Bu haberde de derenin kenarında ya da ağaç diplerinde toplanmış insan kalabalıklarına odaklanılarak, onların yaşadıkları çaresizlik ve yalnızlık aktarılacak istenmiştir. Ayrıca haberde kullanılan farklı renklerdeki yazılar olaya dikkat çekici bir nitelik katmış, haberlerde sıkça vurgulanan “*utanç*” ifadesi insanların zorlu koşullarda yaşam mücadelesi vermeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Görsel 4.22. Show TV Ana Haber Bülteni’nde Menice’nin Gözyaşları

Görüntülerde Menice’nin ağladığı anlar, gözyaşlarını silmesi, yanındakilerin onun başını okşaması dramatik anlatıyı desteklemiştir. Çocuğun “*abla ve abileri*” yardımı ile ailesini aradığının vurgulanması, diğer göçmenlerin empati kurarak ona destek olduğunu göstermiştir. Çevrede toplanan kalabalık “*mülteci*” profilini destekleyecek biçimdedir. İnsanların kıyafetleri eskidir, hava soğuktur ve mağduriyet bu kez bir çocuğun gözyaşlarındadır. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde mültecilerle ilgili yapılan genelleştirmeler bu karelerde karşılık bulmuştur. Haberlerde; “*özlem, çaresizlik, anne-baba, ayrılmak, göçmen, mülteci, küçük Menice, polis, kalabalık*” gibi ifadeler dikkat çekmiş ve bu ifadelerin tamamı haberle referansal ilişki kurmuştur.

Show TV Ana Haber Bülteni Menice’nin yaşadıklarını aktardıktan sonra “*Sınırdan İnsanlık Utancı*” başlıklı bir habere yer vererek konuyu derinleştirmiş, Fox TV ve ATV Ana Haber Bültenleri’nde ise olay yerinden canlı yayın bağlantısı yapılarak son durumun ne olduğu izleyicilere aktarılmıştır. 5 Mart 2020 tarihinde üç kanalda da Menice’nin ailesine kavuştuğu haberi yer almış, bu haber çocuğun minnet sözleri ve gülümseyen yüzü

ile ekrana verilmiştir. Bültenlerde bu habere yer verilmesi konuya dair her üç kanalın da haber takibi yaptıklarının göstergesi olmuştur.

Haber no: Show TV 11 (Haberin Tarihi: 12 Mart 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı (Show TV): “Okullar Tatil Olacak mı?”

Kam Spiker: “Koronavirüsün Türkiye’ye sıçramasıyla 17 milyon öğrenci Milli Eğitim Bakanlığı’ndan gelecek açıklamaya kilitlenirken, valiliklere ulaşan bir evrak büyük heyecana neden oldu. Bakanlıktan o evrakın sahte olduğu duyurulurken okullarla ilgili tatil kararı Beştepe’deki toplantı sonrası netleşecek.”

Haber başlığında enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Başlıkta okulların hangi sebepten tatil olma ihtimali olduğundan bahsedilmemiştir. Fakat spikerin arkasındaki ekranda maske takan çocukların görüntüsüne yer verilmiş, bu görüntü de koronavirüs salgınına çağrıştırmıştır. Başlık haber girişinde geliştirilmiş, “17 milyon öğrenci” ifadesi vurgulanarak, alınacak kararın nicelik olarak ne kadar kişiyi etkileyebileceği ön plana çıkarılmıştır. Okulların koronavirüs nedeniyle tatil olup olmayacağı konusu “sahte evrak” üzerinden aktarılarak haber daha dikkat çekici hale getirilmiştir. ATV ve Fox TV Ana Haber Bültenleri bu evraktan bahsetmemiştir. Bu da Show TV Ana Haber Bülteni’nin sansasyon yaratabilecek türdeki konulara daha fazla ağırlık verme durumuyla ilişkilendirilmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Okullar tatil olacak mı?

Perfore 1: Okullar tatil olacak mı, olmayacak mı? Öğretmen, öğrenci ve veliler o sorunun yanıtını beklerken Milli Eğitim Bakanlığı’nda da koronavirüs alarmı verildi. Bakan Ziya Selçuk kurmaylarıyla bütün olasılıkları masaya yatırdı.

Ziya Selçuk: Hep beraber göreceğiz, teşekkür ederim.

Kuşak 2: Farklı olasılıklar mercek altında!

Perfore 2: Ara tatilin öne çekilmesi de konuşuldu, okul dışındayken Milli Eğitim Bakanlığı’nda da koronavirüs alarmı verildi. Bakan Ziya Selçuk kurmaylarıyla bütün olasılıkları masaya yatırdı.

Okullarla ilgili son sözü Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın söylemesi beklenirken, 81 ilin valiliğine gönderilen sahte bir e-posta da gündem oldu. Okulların ikinci bir talimata kadar süresiz tatil edildiği duyuruldu o evrakta. Bakanlıktan yapılan yazılı bir açıklamadaysa yazının asılsız olduğu, hukuki süreç başlatıldığı duyuruldu.

Bakanlık öğrenci ve öğretmenlerin katılacağı sosyal etkinliklerin de iptal edildiğini duyurdu. Çalıştay, sempozyum, spor müsabakaları, ödül törenleri ve yarışmalar da iptal kapsamında.”

Haberde ana olayın sunumuna bakıldığında, koronavirüs nedeniyle okulların tatil olup olmayacağı tartışılırken, valiliklere gönderilen sahte bir evrakın gündemi nasıl meşgul ettiğinin işlendiği tespit edilmiştir. Bu haber doğrudan çocukları etkilediğinden incelenmeye değer bulunmuştur. Konunun art alan bilgisi yetersizdir. Okulların tatil edilme ihtimalini gün yüzüne çıkaran olayın koronavirüs olduğu ifade edilse de, konuya dair bilgilendirme yeterli bulunmamıştır. Haberde yoruma yer verilmemiş, haber kaynağı olarak Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un ifadelerine kısaca yer verilmiştir. Bunun nedeni olayın henüz netlik kazanmamış olmasıdır.

Haberde *“Milli Eğitim Bakanlığı’nda da koronavirüs alarmı verildi. Bakan Ziya Selçuk kurmaylarıyla bütün olasılıkları masaya yatırdı.”* ifadelerine yer verildiği anda Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un *“kurmayları”* olduğu düşünülen ekibin önünde konuya dair yaptığı açıklama ekrana taşınmıştır. Bu da haberin gerçekliğini kanıtlamak için kullanılmış, görüntü ve içeriğin birbiri ile uyumlu olduğunu ortaya koymuştur.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif ve pasif cümleler beraber kullanılmış özellikle Bakanlık tarafından yapılan açıklamalar pasif cümlelerle aktarılmıştır. Haber metni açık ve anlaşılır olmakla beraber, haberde; *“Milli Eğitim Bakanlığı’nda da koronavirüs alarmı verildi. Bakan Ziya Selçuk kurmaylarıyla bütün olasılıkları masaya yatırdı.”* söylemi ile bakanlığın özverili bir biçimde çalıştığı, sorunları tespit ettiği ve onlara yönelik çözüm üretebilmek için farklı senaryolar dahi ürettiği vurgulanarak, hükümetin koronavirüs sürecini *“başarılı”* bir biçimde yürüttüğü düşüncesi pekiştirilmiştir.

Haberin görüntüleri incelendiğinde, sınıf ortamındaki çocukların görüntülerine yer verildiği tespit edilmiştir. Sınıfların ilaçlanma anlarına ilişkin görüntülerle de virüse karşı gerekli önlemlerin alındığı fikri oluşturulmak istenmiştir. Beştepe’deki toplantı ifadesi siyasilere toplantı anındaki görüntüleriyle anlatıya entegre edilmiş, sahte e-posta evrakının gündeme gelmesi görüntülerde yer almamıştır.

Haberde; *“tatil, sahte evrak, öğrenci, koronavirüs, alarm, olasılık, okul”* gibi ifadeler ön plana çıkmış, bunların tamamı haberle ilgili referansal ilişki kurmuştur.

Haberin hemen ardından koronavirüse ilişkin bir başka haber ekrana taşınmıştır. Aynı bültende Beştepe'deki toplantı sonucunda okulların tatil edildiği canlı yayında İbrahim Kalın'ın ifadeleri ile duyurulmuştur. Genelde kırmızı kuşak kullanan Show TV Ana Haber Bülteni'nde bu "*Son Dakika*" haberi verilirken dikkat çekmesi amacıyla sarı kuşak kullanılmış; "*Okullar 16 Mart'a Kadar Tatil*" ifadesine yer verilmiş, bilgilendirme yapılmıştır.

13 Mart 2020 tarihli bültende "*Koronavirüs Tatili Başladı*" başlığı ile haber hazırlanmış, bu haberde çocuk görsellerine yer verilmiştir. Haberde uzaktan eğitimin nasıl olacağına ilişkin bilgilendirme yapılırken, "*Öğrencilerin dersi kaynatmasının önüne nasıl geçilecek?*" ifadesi spiker tarafından kullanılmış, "*kaynatma*" ifadesi Show TV Ana Haber Bülteni'nin kendine özgü magazinsel diliyle ilişkilendirilmiştir. Bu haberin kaynağı yine konuya dair en yetkili isim olan Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'tur.

13 Mart 2020 tarihi bültende çocukların tatilde neler yapması gerektiğine ilişkin bir haber yer almış, bu haberde velilerin görüşlerine yer verilerek, haberde denge unsuru gözetilmiştir. Bu haber bizzat kanalın muhabiri tarafından hazırlanmış ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu haber aracılığıyla aileler bilgilendirilmiştir.

17 Mart 2020 tarihli bültende "*Okul Tatili Uzayacak mı?*" başlıklı bir habere yer verilmiştir. 18 Mart 2020 tarihinde; "*40 Dakika Teneffüs Sözü*" adlı haberde Ziya Selçuk'un okullar açıldığında ilk teneffüsü uzun tutarak çocuklara ödül vereceği, onun ifadeleri ile sunulmuştur. 19 Mart'ta "*Uzaktan Eğitim Uzayacak mı?*", 23 Mart'ta; "*Ders Zili Uzaktan Çaldı*", 25 Mart'ta; "*Okulların Tatili Uzayacak mı?*", 26 Mart'ta "*30 Nisan'a Kadar Evde Eğitime Devam*", 30 Mart'ta "*MEB'den 11 Maddelik Destek Rehberi*" haberleri yer almıştır.

Haber no: Show TV 12 (Haberin Tarihi: 23 Mart 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: "Onlar İçin Evde Kal Türkiye"

Kam Spiker: "*Dünyalar güzeli iki kardeş... Ellerinde tuttukları kâğıdın üzerinde; 'Bizim annemiz sağlıkçı, babamız asker. İkisi de çalışıyor, izinleri yok, kardeşimle ben evde kaldık. Anne ve babamızı görmemiz için siz de evde kalın' yazıyor. Asya*

ve Muhammed Asrın sağlıklı bir anne ile asker babanın iki çocuğu, iki kardeş. Çok duygusal, bir o kadar vurucu bu mesajla Türkiye'ye evde kal çağrısı yaptı. O mesajı Sağlık Bakanı Fahrettin Koca Twitter hesabından paylaştı."

Haberin başlığı açık ve anlaşılır bulunmuştur. Özellikle spikerin haber sunumuna başladığı anda, arka kısımdaki ekrana bu iki kardeşin ellerinde tuttukları mektupla birlikte görüntülerinin verilmesi ve mektupta yazan ifadelerin okunması haberin konusunu daha anlaşılır hale getirmiştir. *"Dünyalar güzeli iki kardeş... Çok duygusal bir o kadar vurucu bu mesajla"* ifadeleri ile habere yorum katılarak, izleyiciye haberi izlerken hissetmesi gereken duyguların ne olduğu söylenmiştir. Haberde *"O mesajı Sağlık Bakanı Fahrettin Koca Twitter hesabından paylaştı."* söylemine yer verilmiş, böylelikle çocukların sergiledikleri bu davranışın Sağlık Bakanı tarafından da takdir edildiği vurgulanmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

"Kuşak 1: Onlar için evde kal Türkiye"

Anne (telefonda): Ne yapıyorsunuz anneciğim?

Çocuklar: Anne seni çok özledik. Babamı da çok özledik.

Kuşak 2: Anne babamızı görebilmemiz için evde kalın.

Perfore 1: Annemiz sağlıklı, babamız asker. Onları görebilmemiz için evde kalın. İki minik ısrarla dışarı çıkanlara, herkesin sağlığını tehlikeye düşürenlere bu çağrıyı yaptı.

Anne: Bizler milletimiz için 24 saat çalışıyoruz. Çocuklarımızı evde bırakıyoruz.

Perfore 2: Sağlık Bakanı o fotoğrafı; "Samsun'dan mesaj geldi" notu ile paylaştı.

Anne: Eşim askeri personel, o da çalışıyor, ben buradayım. Her gün nöbet çıkışı giderken bir korku ile eve gidiyoruz. Ellerimizi, yüzümüzü yıkayıp ondan sonra çocuklarla temas ediyoruz.

Perfore 3: Asya 6, Muhammed Asrın 4 yaşında. İki kardeş her gün sağlık personeli anneleri ile uzman çavuş olan babalarının yollarını gözlüyor.

Kuşak 3: Bu iki miniğe kulak verin.

Anne: Halkımızdan istediğimiz tek şey lütfen evlerinde kalsınlar. Bizler onlar için dışarıdayız zaten."

Haberde, koronavirüs salgını nedeniyle anne ve babasını göremeyen iki kardeşin Türkiye'ye *"Evde Kal"* sloganı ile yaptığı çağrı yer almıştır. Konuya haber değeri atfedilmesinin nedeni, virüs salgının yeni ve güncel olmasıdır. Haberden çıkarılan mesajlar ise şunlardır; *"Evde kalırsanız virüsün yayılma hızı azalacaktır."*, *"Evde kalırsanız bu çocuklar ailesine kavuşacaktır."*, *"Evde kalırsanız hayat normale dönecektir."*

Haberin art alan bilgisi yeterlidir. Çocukların insanlara evlerinde kalmaları için çağrı yapma nedeni, anne ve babalarının koronavirüs salgını döneminde daha yoğun

çalışmak zorunda oldukları bağlamında kurgulanmıştır. İnsanların virüsün yayılmasını engellemek için tedbir alması gerektiği hem çocukların yazdığı mesajda hem de perfore ve kuşaklarda vurgulanmıştır. Haberin içeriğiyle toplumun salgın konusunda bilgilendirilmesi amacı güdülmüş, bu da çocuklar üzerinden ifade edilmiştir.

Görsel 4.23. Sağlık Çalışanı Anne ve Çocukları

Haberin anlatısında dramatik öğeler ön plana çıkmıştır. Özellikle iki kardeşin birbirine sarılması, annenin onlarla konuşurken heyecanlanıp sesinin titremesi, çocukların anne ve babalarına duydukları özlemi ifade etmeleri dramatik anlatıyı pekiştirmiştir. Haberin kaynağı ve tarafı olarak annenin görüşlerine başvurulmuş, anne de konuya ilişkin bilgilendirici ifadeler kullanarak bu süreçte evde kalınması gerektiğinin altını çizmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümlelere yer verilmiş, cümle yapıları basit ve anlaşılır biçimde kullanılmıştır. Haberde “sağlık çalışanı, evde kal, anne-baba, özlemek, korku” gibi ifadeler ön plana çıkmış, bu kelimeler birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Haberin retorik unsuru olarak görüntüler incelendiğinde, çocukların ekrana geldiği anların cep telefonu ile çekildiği görülmüştür. Fakat Show TV Ana Haber Bülteni sadece bu kayıtları ekrana getirmekle yetinmemiş, çocukların annesine ulaşmış; telefonda görüntülü konuştukları anları ekrana taşıyarak dramatik anlatıyı pekiştirmiştir. Haberde annenin sağlık çalışanı olduğu o mesleğe uygun kıyafetlerle ambulans önünden çekilen görüntüleri ile kanıtlanmıştır. Çocukların da ev ortamında anne ve babasının mesleklerini

simgeleyen şapkalarla ekranda yer alması yine kanıtlayıcı unsurlar arasında yer almış, çocukların çağrısına kulak verilmesi gerektiği haberde sık sık vurgulanarak virüse ilişkin bilgilendirme yapılmıştır.

Bu haberin hemen öncesinde koronavirüs testlerinin yapılmaya başlandığı ifade edilmiş, haberin sonrasında da yine koronavirüs nedeniyle kapalı mesire alanlarına gitmeye devam eden insanları konu edinen bir haber ekrana taşınarak eylemi gerçekleştiren kişiler eleştirilmiştir. Bültende bu haberlerin birbirinin peşi sıra verilmesi Show TV Ana Haber Bülteni'nin konu bütünlüğünü önemsediğini göstermiştir.

14 Nisan 2020 tarihli bültende; *“Korona Savaşçısı Annesini Böyle Uğurladı”* başlığı ile bir başka haber yayınlanmış, bu haberde de sağlık çalışanı anne ve babasının eve dönmesini dört gözle bekleyen bir çocuğun görüntülerine yer verilmiştir. Bu haberde de anlatılmak istenen *“Evde Kal Türkiye”* çağrısına uyulmasının önemidir.

Haber no: Show TV 13 (Haberin Tarihi: 5 Nisan 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: *“Tartıcı Çocuk Türkiye'nin Yüreğini Sızlattı”*

Kam Spiker: *“Ekmek parası için sokağa çıkmıştı ama 20 yaş altına getirilen yasaktan haberi yoktu. Boynu bükük eve dönen çocuk hepimizin yüreğini sızlatmıştı ama ne iyi ki vefa ekibi onu da yalnız bırakmadı.”*

Haberin başlığına bakıldığında olay anlaşılmamış, başlıkta enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Habere dair bilgiler spikerin sunumu ile ifade edilmiş, haberde *“tartıcı çocuk”* söylemi ile çocuğun yaptığı iş, ardından ona ve ailesine yapılan yardımlar ön plana çıkarılmıştır. Bu da çocuğun bu haber nedeniyle *“incinmiş”* olabileceği düşüncesini doğurmuştur.

Görsel 4.24. Çocuğun Yüzü Açık

Haberin spiker tarafından sunulduğu anlarda çocuğun babası olduğu düşünülen kişiyle birlikte elleri önünde bağlanmış bir biçimde mahzun görüntüsü ekranda yer almış, bu görüntülerde çocuğun yüzünün gizlenmediği görülmüş, fakat haberin içeriğinde yer alan görüntülerde çocuğun yüzünün gizlendiği tespit edilmiştir.

Görsel 4.25. Çocuğun Yüzü Gizli

Çocuğun görüntülerinin kullanımında ortaya konulan bu tutarsız yaklaşım medya aracılığıyla çocuk hakları ihlallerine somut bir örnek teşkil etmiştir. Haberde çocuğun görüntüsünün açık bir biçimde verilmesinin yanı sıra; çocuğun adının ne olduğu, nerede yaşadığı, kaçınıcı sınıfa gittiği gibi detaylar paylaşılmış, çocuğun kimliği ifşa edilmiştir.

Haberin devamında çocuğa ve ailesine yapılan gıda ve kırtasiye yardımı ekrana taşınmış, bu noktada çocuğun rencide olabileceği düşünüldüğünden görüntüsü haber içeriğinde gizlenmiş, fakat haber girişinde yüzü dikkatsizlik neticesinde (yüksek olasılıkla) açık olarak ekranda gösterilmiştir. Bu da çocuk odaklı habercilik açısından hak ihlali olarak tespit edilmiştir.

Haberde kullanılan farklı çekimlerle, görüntülerdeki çocuk ve ailesinin maddi sıkıntı içerisinde oldukları öne çıkarılmıştır. Muhabirin çocuğun evi olduğu düşünülen eski bir binanın önünde çocukla röportaj yapması, bu esnada da eve yardım poşetlerinin taşınması yardıma muhtaçlığı gözler önüne sermiştir.

Haberde dramatik unsurlar başlık ve girişte kullanılan; “*boynu bükük*” ve “*yürek sızlatma*” ifadeleri ile somutlaştırılmıştır. “...ama ne iyi ki vefa ekibi onu da yalnız bırakmadı.” ifadesiyle koronavirüs salgını nedeniyle kurulan vefa ekiplerinin yardımseverliği ön plana çıkarılmış; bu bağlamda tıpkı diğer ihtiyaç sahipleri gibi bu çocuğa da devlet tarafından destek verildiğinin ideolojik vurgusu yapılmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Tartıcı çocuk Türkiye’nin yüreğini sızlattı.

Muhabir: Niye geziyorsun?

Çocuk: Tartıcılık yapıyorum.

Muhabir: Tartıcılık mı yapıyorsun?

Çocuk: Evet.

Perfore 1: Tartısı elinde yasaktan habersiz, üç beş kuruş kazanabilmek için sokaktaydı.

Kuşak 2: Sokağa çıkma yasağından haberi yoktu.

Muhabir: 20 yaşından küçüklerin sokağa çıkması yasak ama. Eve git tamam mı?

Perfore 2: O uyarıyı duyunca gözleri doldu. Ne yapacağını bilemeden evinin yolunu tuttu.

Kuşak 3: Yasağı duyan öğrenci boynunu büküp eve gitti.

Çocuk: Bilmiyordum yasak olduğunu.

Perfore 3: 11 yaşında beşinci sınıf öğrencisi Yılmaz’ın o hali yürekleri sızlattı.

Sosyal medya onu konuştu, Şanlıurfa Vefa Destek Guru hemen harekete geçti.

Kuşak 4: Tartıcı çocuğa vefa ekibinden yardım.

Destek ekibi: Gıda kolisi ve Yılmaz kardeşimizin kırtasiye malzemelerini karşıladık.

Muhabir: Yılmaz sabah bana kızdın seni eve gönderdim diye.

Kuşak 5: Tartıcı çocuk Türkiye’nin yüreğini sızlattı.

Çocuk: Kızmadım abi, üzüldüm.

Muhabir: Üzüldün, pekiyi şimdi mutlu oldun mu?

Çocuk: Evet çok mutlu oldum.

Perfore 4: Tarım işçisi babanın geçindirmeye çalıştığı aileye yardımlar ulaştırıldı.”

Haberde 11 yaşındaki bir çocuğun, sokağa çıkma kısıtlamasından habersiz, tartışıyla dışarıda olması ve yasağı öğrenmesinin ardından evinin yolunu tutması ekranlara taşınmıştır. Olaya haber değeri verilmesinin gerekçesi, çocuğun koronavirüs önlemlerinden habersiz, ekmek parası kazanma çabasıyla kısıtlama saatlerinde sokakta görüntülenmesi olarak belirlenmiştir.

Haberde nedensellik, çocuğun sokak kısıtlamasından habersiz olduğu için tartışıyla dışarıda olması ve muhabirin çocuğu eve göndermesinin ardından vefa destek ekiplerinin ona yardım götürmesi bağlamlarında sunulmuştur. Ayrıca olay çocuğun babasının tarım işçisi olduğu için evini geçindirebilecek maddi gücünün olmadığı ve bu yüzden çocuğun çalışması üzerinden aktarılmıştır. Bu açıdan haberin art alan bilgisi yetersiz bulunmuş, 11 yaşındaki bir çocuğun neden çalışmak durumunda kaldığı yeteri kadar irdelenmemiş, bu konu yüzeysel olarak geçirilmiştir.

Görsel 4.26. Çocuk ve Ailesine Yardım Yapıldığı Anlar

Haber görüntüleri DHA'dan alınmış, görüntüler üzerine perfore ve kuşaklar yerleştirilmiştir. Zaman zaman aynı kuşağın birden fazla kullanıldığı haberde anlatı ağırlıklı olarak dram ve yardımseverlik üzerinden kurgulanmıştır. Ayrıca vefa destek ekibinin çocuğa ve ailesine yaptığı yardımlar takdir edilmiş, “...onu da yalnız bırakmadı” söylemi ile ekiplerin ihtiyaç sahibi olan herkesin her an yanında olduğu düşüncesi pekiştirilmiştir.

Haberde çocuğun ifadelerine yer verilmiş, bu esnada muhabirin çocuğun boy hizasına geldiği görülmüş, böylelikle onun kendisini daha rahat hissetmesi sağlanmıştır.

Haber kaynağı olarak vefa destek ekibinden bir kadının ifadeleri ekrana taşınmış, çocuk ve ailesine yapılan yardımlar onun ağzından aktarılarak olayın gerçekliği kanıtlanmıştır.

B. Mikro Yapı

Haber dili basit, açık, anlaşılır olarak tespit edilmiş, haberde aktif cümle yapılarına yer verildiği saptanmıştır. Çocuğun sözlerinin anlaşılma ihtimaline karşı röportaj esnasında kurduğu cümleler yazıya dökülerek ekrana verilmiştir.

Haberin retorik ögesi olarak çocuğun ve ailesinin görüntüleri kullanılmıştır. Haberde doğrudan fakirlik, yoksulluk gibi söylemler kullanılmasa da ev içerisinde ve dışarısında çekilen görüntülerle ailenin ihtiyaç sahibi olduğu gösterilmiştir. Vefa destek ekiplerinin getirdiği poşetler apartman girişinde görüntülenmiş, çocuğa kırtasiye yardımı yapıldığı anlar, ona poşet uzatıldığı ve onun da poşeti aldığı görüntülerle ekrana taşınmıştır. Çocuğun evine kırtasiye malzemeleri ve erzak kolilerinin taşındığı esnada muhabir çocuğa; “Üzıldün, pekiyi şimdi mutlu oldun mu?” sorusunu yönelterek, onu yönlendirmiştir. Çocuk da; “Evet çok mutlu oldum” ifadesini kullanmıştır. Yapılan yardım gizli tutulmadığından bu görüntü ve sözlerin aynı anda ekranda yer alması çocuğu incitebilecek bir başka unsur olarak saptanmıştır. Haberde “üzüntü ve mutluluk” kelimeleri ile zıtlık kurulmuş, böylece anlatının izleyiciyi daha fazla etkilemesi hedeflenmiştir. Önce çocuğun durumu için üzülen izleyicinin, birkaç dakika sonra onun adına mutlu olması sağlanmıştır. Fakat haberde sorunun derinine inilmediği ve olayın çözüme kavuşturulmadığı fikri, çocuğun geçici bir mutluluk yaşadığını düşündürmüştür. Çünkü ertesi gün çocuk için yine aynı kötü koşullarda hayatına devam edecektir.

Haberde “sokak, tartıcı çocuk, kısıtlama, yardım, mutluluk, üzüntü, yasak, ev” gibi kelimeler ön plana çıkmış, bu kelimeler hem birbiriyle hem de haber metni ile referansal ilişki kurmuştur. Haberin kanıtlayıcı unsurları olarak yine görüntüler ön plana çıkmıştır. Vefa destek ekibinin eve konuk olduğu dakikalar ekranda yer almıştır. Haberde vefa destek ekibinden bir temsilcinin sözlerine de yer verilerek görüntü ve içeriğin birbiri ile uyumlu olması sağlanmıştır.

Haber no: Show TV 14 (Haberin Tarihi: 21 Nisan 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Mia Kurtulsun!”

Kam Spiker: “Güzeller güzeli bir kız bebek, ismi Mia. Ne yazık ki amansız bir hastalığa yakalandı. Küçük kızın tedavi olabilmesi için ünlüler harekete geçti. Belgüzar Korel’den Hazal Kaya’ya, İbrahim Çelikkol’dan Ceyda Düvenci’ye yardım çağrısında bulundular.”

Haber başlığına bakıldığında enformasyon eksilimine gidildiği tespit edilmiş, çocuğun kimden ya da neyden kurtulmasının arzulandığı ifade edilmemiştir. Haber sunumunda spiker çocuğun hastalığının ne olduğunu dile getirmemiş, hastalığı “amansız” olarak nitelendirerek öldürücü yanını ön plana çıkarmıştır. Böylece haberin içeriğinin merak edilmesi sağlanmıştır.

Bahsi geçen ünlülerin yardım çağrısı ekseninde kurgulanan bu haberle konuya daha fazla dikkat çekilmek istenmiştir. Haber girişinde kullanılan; “Güzeller güzeli Mia” ifadesi, çocuğun şirin bir fotoğrafı ve nazar boncuğu görseli ile aynı anda kullanılarak; “güzel” ifadesi haberde desteklenmiştir. Çocuğun haber girişinde kullanılan bu görüntüsü tesadüfen seçilmemiş; onun kullanılan fotoğrafında iki elini göğsünde birleştirmiş hali; “Lütfen bana yardım edin” mesajını vermiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Mia kurtulsun!

Belgüzar Korel: Mia ile ilgili bir yardım kampanyası başlatıldığını duyurmuştum.

Kuşak 2: Ünlülerden Mia bebek için yardım çağrısı.

Bengü: Mia SMA Tip1 hastası ve tedavi olması için yüklü bir paraya ihtiyacı var.

Ceyda Düvenci: Günleri sayılı, gerçekten kısıtlı bir zamanımız var ama ben Mia’nın kurtulacağına inanıyorum. Çorbada bizim de tuzumuz olsun.

Akraba: Şu an gerçekten birçok ünlü destek oluyorlar.

Perfore 1: Ünlüler küçük Mia’nın sağlığına kavuşması için kamera karşısına geçti.

Akraba: Hazal Kaya, İbrahim Çelikkol ve Cem Özkök bize destek olmak adına paylaştı.

Perfore 2: 9 aylık Mia Polonya’da yaşayan Natalia ve Fatih Kurtuldu çiftinin öpüp koklamaya bile kıyamadığı küçük kızı, SMA Tip1 Hastası.

Kuşak 3: 9 aylık Mia, SMA Tip1 hastası.

Kuşak 4: Annesi Polonyalı, babası Türk.

Baba: Eğer Mia bu ilacı alamazsa sonuçta bu genetik ve ölümcül bir hastalık olduğu için sonucu çok kötü olabilir.

Perfore 3: Mia'nın kullanması gereken ilaç Polonya'da sadece devlet tarafından 2 yıl boyunca karşılanıyor. Yani küçük bebek yaklaşık bir yıl sonra ilaçsız kalabilir. Ailenin ise tedaviyi karşılayacak maddi gücü yok.

Akraba: 3 milyon zlotiye yaklaşmış bulunuyoruz. Hedefimizdeki miktar ise 9 milyon zloti. Bu ilacı alabilmemiz için toplamamız gereken meblağ bu.

Mia'nın Dedesi: Türkiye'de bulunan bütün yardımseverlere sesleniyoruz. Mia'yı kurtaralım.

Perfore 4: Ailenin çağrısı üzerine kampanyaya ünlüler de destek verdi.

Kuşak 5: Sanatçıların 'Mia Kurtulsun' mesajı.

Bengü: Size bir çağrıda bulunmak istiyorum. Mia kurtulsun adında bir sayfadan bahsedeceğim.

Belgüzar Korel: Gönül isterdi ki daha fazla paylaşılsın.

Bengü: Mia çok tatlı ve güzel bir bebek.

Perfore 5: Sosyal medya hesaplarından bağış çağrısı yaptılar.

Ceyda Düvenci: Perşembe günü olan doğum günümü kutlamak istiyorsanız benim için en güzel kutlama Mia bebeğin hesabına maddi yardımda bulunmanız. "

Haberde Mia adlı bir çocuğun SMA Tip1 hastası olmasından dolayı ünlülerin onun tedavisi için yardım çağrısında bulunmasının ön plana çıkarıldığı görülmüş, haber bu bağlamda kurgulanmıştır. Bu konunun haberleştirilme nedeni, son zamanlarda aynı hastalıktan muzdarip olan çocuk sayısındaki artış ve bahsi geçen çocuğun tedavi olabilmesi için kısıtlı zamanının kalması olarak tespit edilmiştir. Haberin art alan bilgisi yeterlidir. Çocuğun içinde bulunduğu koşullar, ailesinin durumu, toplanan paranın ne kadar olduğu ve daha ne kadar paraya ihtiyaç duyulduğu haber metninde verilmiştir.

Görsel 4.27. Mia Kurtulsun

Haber bahsi geçen ünlülerin Mia'ya yardım edilmesi için çektikleri destek videoları ve çocuğun ailesiyle birlikte olduğu anlara yer verilerek kurgulanmıştır. Ünlülerin kamera kayıtlarından yarım çağrısı yaptıkları anlar ekrana geldiği geldiğinde çocuğun da görüntüsü verilerek, izleyicilerin duyguları harekete geçirilmek istenmiştir. Bu haberin ünlü isimler öncülüğünde hazırlanması konuya magazinsel bir yön katmış gibi gözükse de aslında bu amansız hastalığa ilişkin farkındalık oluşturmak bakımından bu haber önemli ve değerli bulunmuştur. Fakat haberde devlet ve hükümet yetkilileri yerine hayırseverlere yardım çağrısı yapılması oldukça düşündürücü bulunmuştur.

Haberle birlikte çocuğun iyileşmesi için başlatılan yardım kampanyasına ilginin artması arzulanmıştır. Özellikle; “*Çorbada bizim de tuzumuz olsun.*” söylemiyle, ekran başındakiler yardım için teşvik edilmiştir. Haberde çocuğun babası, dedesi ve kim olduğu net bir biçimde belirtilmemiş olan (şematik yapıda akraba denildi) yakının ifadelerine yer verilerek, haberdeki dramatik anlatı pekiştirilmiş ve izleyicinin çocuğun hasta olduğuna ilişkin ikna edilmesi sağlanmıştır. Sayısal verilerden de yararlanılan haberde, toplanan miktar açıklanarak daha ne kadar maddi yardıma ihtiyaç duyulduğu net biçimde ifade edilmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde etken cümle yapılarına yer verilmiş, haber dili; basit, sade, açık ve anlaşılır bir biçimde kurgulanmıştır. Haberde nedensellik “*ekonomik çaresizlik*” üzerinden verilmiştir. “*Ailenin ise tedaviyi karşılayacak maddi gücü yok.*” ifadesi vurgulanarak, ailenin ilacı alamayacak olmasının gerekçesi “*maddi yetersizlik*” ile ilişkilendirilerek sunulmuştur. Yine Mia'nın dedesinin Türkiye’de bulunan bütün yardımseverlere seslendiği anların ekrana getirilmesi ekonomik çaresizliğin söze dökülmüş hali olarak işaretlenmiş, devlet yetkililerine çağrı yapılmaması dikkat çekmiştir.

Çocuğun yaşayabilmesi için yardım eli uzatılmasının önemi haberdeki görüntü ve söylemlerle vurgulanmış, bazı söylemler ise olayı dramatize eden unsurlar olarak ön plana çıkmıştır. Bunlar; “*günleri sayılı, öpüp koklamaya kıyamadıkları kızları, Mia çok güzel bir bebek*” gibi ifadelerdir.

Haberin retorik unsuru olarak öne çıkan görüntüler, çocuğun anne ve babasıyla sağlıklı bir biçimde, güven içerisinde vakit geçirdiği anlar ve ailesi tarafından öpülüp koklandığı karelerdir. Bu görüntülerin hepsi Mia'nın ve ailesinin hayat dolu olduğunu

ekranlara taşımış, ona yapılacak ufacak bir yardımın bile çocuğun hayatta kalması için ne derece önemli olduğunu hissettirmeyi amaçlamıştır. Haberi kanıtlayıcı unsurlar olarak çocuğun Polonya'daki tedavi sürecinden bahsedilmiş; dedesi, babası ve bir akrabasının yardım isteyen sözleri ekranda yer almıştır. Ünlülerin bu konuyu gündeme taşımasıyla çocuğun ihtiyaç duyduğu yardımın kısa sürede toplanması hedeflenmiştir. Haberde çocuğun hastalığı kadar ünlülerin yaptığı yardım çağrısı da ön plana çıkarılarak, daha fazla kişinin çocuğun durumundan haberdar olması sağlanmıştır. Birden fazla çocuğun önemli bir sorunu olan bu hastalığa dair farkındalık yaratması bakımından haber kıymetli bulunmuştur.

Show TV Ana Haber Bülteni, ATV ve Fox TV Ana Haber Bültenleri'nden farklı olarak ünlülerin yer aldığı başka haberlere de yer vermiştir. Örneğin 24 Ocak 2020 tarihli bültende “*İbrahim Tatlıses'in Yeğenine Kapkaç Yaptı*” başlıklı bir haber yayınlanmıştır. Bu habere göre, kapkaççı bir kız çocuğunun cep telefonu elinden zorla alarak çocuğu darbetmiştir. Bu konuya haber değeri atfeden ana unsur çocuğun mağduriyetinden ziyade İbrahim Tatlıses'in yeğeni olması şeklinde düşünülmüştür. 17 Nisan 2020 tarihli bültende ise; “*Ebru Şallı Oğlunu Kaybetti*” başlıklı bir haber yer almış, bu konuya da haber değeri verilmesinin nedeni ünlü bir ismin oğlunu kaybetmesi olarak tespit edilmiştir. Bahsi geçen çocukların ünlülerle bağlantıları olmasa haberlerinin ekrana taşınmayacağı ön görülmüştür. Ünlülerin yer aldığı bu tarz haberlerin Show TV Ana Haber Bülteni'nde daha sık görülmesi, kanalın yumuşak/ hafif (soft) haberlere diğer kanallara göre daha fazla yer vermesi ile ilişkilendirilmiştir.

Haber no: Show TV 15 (Haberin Tarihi: 22 Nisan 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Nasıl Kıydın Bu Küçük Ceylana?*”

Kam Spiker: “*Yaş da fark etmiyor, bu vicdansız kör şiddet kadınları bulamadığında çocuklara yöneliyor. Ceylan 9 yaşında bir melekti. Babası cezaevinden çıktı. Evden ayrılan annesinin yerini öğrenmek için onu hortumla dövüp akıl almaz işkenceler yaptı. Minik Ceylan gördüğü şiddete dayanamadı, yoğun bakımda süren dört günlük yaşam savaşını kaybetti. Yüreğimizi de yakarak cennete gitti.*”

Haberin başlığından konu net olarak anlaşılmamış, başlıkta enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Haber girişinde spikerin sunumuyla konuya dair detaylar açığa çıkarılmış, kadın cinayetlerinin artmasına tepki gösterilmiştir. “*Nasıl kıydın bu küçük Ceylan’a?*” ifadesindeki “*Ceylan*” kızın ismidir ve “*küçük*” ifadesinin çocuğu nitelemesiyle onun savunmasızlığı ön plana çıkarılmıştır. “*Ceylan*” aynı zamanda inceliği, zayıflığı ve narinliğiyle bilinen bir canlı olduğundan, haber başlığında her iki anlama da gönderme yapacak şekilde ele alınmış, böylelikle haber anlatısı güçlendirilmiştir. Çocuğun meleğe benzetilmesiyle onun saflığı, iyiliği ve masumluluğu vurgulanmak istenmiş; “*yaşam savaşını kaybetti, yüreklerimizi de yakarak cennete gitti*” söylemiyle de çocuğun öldüğü doğrudan söylenmemiş, artık hayatta olmadığı biçiminde aktarılmıştır. Ayrıca “*çocukluk, masumiyet ve günahsızlık*” kavramlarının birbiriyle ilişkilendirilmesiyle de onun “*cennete gittiği*” ifade edilmiştir.

Spikerin haber sunumu esnasında arkasında kalan ekrana çocuğun görüntüsü ve cenazede annesinin gözyaşlarına boğulduğu anlara dair kareler yerleştirilmiş böylelikle anlatı yapısı dramatik öğeler üzerinden kurulmuştur.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Nasıl kıydın bu küçük Ceylana?”

Teyze (cenaze anı) Ceylan! Ceylan! Ben sana kurban olayım teyzem!

Anne: Kızımı darbetmeye başlamış, vahşi. Kendisi vahşi bir insan, insan demiyorum.

Perfore 1: Kendisi kaçıp kurtulmuştu ama evladını kurtaramadı. 9 yaşındaki Ceylan’ı babası döve döve öldürdü.

Kuşak 2: 9 yaşındaki Ceylan’ı babası döve döve öldürdü.

Anne: Ablama iki tane tokat vurdu dedi, duvara kafasını eğdi bayıldı, kendine gelemeyince üstüne su döktü dedi.

Kuşak 3: Küçük kızın yürek yakan ölümü!

Perfore 2: Kocasından şiddet gören Rukiye Aslan baba evine sığınmıştı. Cezaevine giren kocası tahliye olduktan sonra çocuklarını yanına aldı. İddiaya göre, annelerinden haber alabilmek için onlara akılalmaz işkenceler yaptı.

Kuşak 4: Kızını hortumla döve döve komaya soktu.

Anne: Su dökmeden önce de yoğurt kovası ile kafasına vurmuş. İşkence yapmış yani, resmen işkence.

Kuşak 5: 4 günlük yaşam mücadelesini kaybetti.

Perfore 3: Hortumla dövdüğü büyük kızı Ceylan komaya girdi. Gördüğü işkenceler küçük bedenine ağır gelmişti. 4 gün boyunca verdiği yaşam mücadelesini kaybetti. Yüreği evlat acısıyla yanan annesi Ceylan’ın elbisesine sarılıp gözyaşı döktü. Canı adam tutuklandı, yeniden cezaevine gönderildi.

Anne (cenazede): Ceylan! Ceylan... Kim giyecek şimdi bunu annem? Kim giyecek?

Kuşak 6: Canı baba cezaevine gönderildi!

Perfore 4: Baba şiddetine kurban giden küçük Ceylan ise yakınlarının feryatları arasında son yolculuğuna uğurlandı.

Spiker: Bir ülkede kadın ve çocuklar öldürülüyorsa o ülkenin geleceği de ölüyor demektir. Onun için biz Show TV ailesi olarak bir kez daha çağrı yapmak istiyoruz. Belli ki birçok kadın ve çocuğun aynı evin içinde sosyal mesafe koyması imkânsız. Ama aynı şekilde devletin de çocukların ve kadınların yaşam hakkına mesafe koyması imkânsız. Sokağa çıkma yasağı süresince de şiddete uğrayanların Bakanlığın Alo 183 Sosyal Destek Hattı, durum daha acilse şehirlerde Alo 155 Polis İmdat Hattı, köylerde Alo 156 Jandarma İmdat Hattı'nı aramasını rica ediyoruz. Komşu ihbar bildirimlerinin önemini de bir kez daha hatırlatmak istiyoruz."

Haberde babası tarafından işkenceyle öldürülen bir kız çocuğu ekrana taşınmıştır. Habere konu olan olay, hikâyeleştirilerek aktarılmış ve kullanılan ifadelerin olayı daha da dramatize ettiği gözlemlenmiştir. Haber, cezaevinden çıkan bir babanın eşinin evi terk etmesi ve yerini gizlemesiyle, ona duyduğu öfkeyi kızından çıkarması üzerinden aktarılmıştır.

Görsel 4.28. 4 Günlük Yaşam Mücadelesini Kaybetti

Haberde babanın kızına uyguladığı şiddetin detaylarına inilerek olayın sunulduğu görülmüş ve olayın sonucu olarak küçük kızın hayatını kaybettiği ifade edilmiştir. Haber söyleminde bir babanın çocuklarına şiddet uygulamasının ya da onları katletmesinin insani ve vicdani sorumluluğuna yer verilmemiş, babanın cezaevinden çıkmış olması zaten bir “suç makinesi” olduğuyula ilişkilendirilmiştir.

Haberin art alan ve bağlam bilgisi yetersiz bulunmuştur. Haberde babanın geçmişte de şiddete meyilli olduğu annenin sözleri ile desteklenmiş hatta annenin evi terk etme nedeni olarak şiddet gösterilmiştir. Fakat haberde çocukların, şiddete meyilli babalarının

yanında neden kalmak zorunda olduklarına değinilmemiştir. Haberde babanın cezaevine girip çıktığı bilgisi verilmiş fakat cezaevine giriş sebebi ekrana yansımamıştır. Bunun nedeni olarak da babanın başka bir olaydan ceza almış olabileceği, şiddet ya da cinayet olayıyla cezaevine girmesinin bir bağlantısı olmama ihtimali şeklinde düşünülmüştür. Fakat çocukların hangi gerekçeyle şiddet eğilimi olan bir babaya teslim edildiği akıllarda soru işareti bırakmıştır. Haberde olayın görgü tanığı olarak annenin ifadelerine yer verilmiş, lakin anne de diğer iki çocuğundan aldığı bilgileri gözyaşları içinde paylaşmıştır. Bu esnada diğer çocukların annelerine sokulmaları, ona sarılmaları çaresizliği ve acıyı gözler önüne sermiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde etken cümle yapıları kullanılmış; haber dili açık, anlaşılır ve sade bulunmuştur. Cümle yapılarına bakıldığında nedensellik çocukların böylesine cani bir baba ile niçin yaşamak zorunda kaldıkları üzerinden aktarılmamış; babanın cezaevinden çıkmasından sonra, evi terk eden karısının nerede olduğunu öğrenmek adına çocuklarına işkence uyguladığı ve bu işkence sırasında Ceylan'ın hayatını kaybettiği bağlamında ifade edilmiştir.

Haberde “*kıymak, tokat, ölüm, baba, çocuk, dövme, yaşam mücadelesi, kurban*” gibi ifadeler ön plana çıkmıştır. Bu ifadelerin her biri çocuğun maruz kaldığı şiddete gönderme yapmıştır. Çocuğun “*kurban*” olarak işaretlenmesine kadar geçen süreçte söz konusu ihmaller ya da eksiklikler haberde yeteri kadar irdelenmemiştir. Medyanın bu noktada yapması gereken sadece şiddet eylemlerini ekrana taşımak değil, sosyal bilinci uyandırıcı bir misyon üstlenerek, bu tür olayların engellenebilmesi için neler yapılabileceğine odaklanmaktır.

Haberin retorik ögesi olarak görüntülere bakıldığında, Ceylan'ın cenaze töreninde annesinin ve teyzesinin ağlayarak ve feryat ederek cenaze aracına sarıldığı anlar dikkat çekmiş, bu anlar farklı açılardan ekrana taşınmıştır. Cenazede acıklı bir biçimde “*Ceylan*” isminin defalarca haykırılması, annenin gözyaşlarının dinmemesi dramatik anlatıyı oluşturmuştur. Bu esnada kızın görüntüsü ekranın sol kısmına yerleştirilerek cenaze aracında olanın “*Ceylan*” olduğu hatırlatılmış, böylece dramatik öğeler ön plana çıkarılarak haberin dikkat çekmesi sağlanmıştır.

Haberde çocukların ve babalarının yaşadıkları evin görüntülerine yer verilmiştir. Bu görüntülerde evin harap vaziyette olduğu ve evde hijyenik bir ortamın olmadığı dikkatten kaçmamış ve bu sayede çocukların kötü koşullarda yaşamak zorunda kaldığı kanıtlanmıştır. Evin görüntüleri arasında çocukların kitapları, yer sofrası, birkaç çatal bıçak ön olana çıkmış, böylece yaşanmışlık hissi seyircilere aktarılmış, olay daha da dramatik hale getirilmiştir.

Görsel 4.29. Ceylan ve Kardeşlerinin Yaşadıkları Ev

Ceylan'ın öldürülme anı kardeşlerin yanında annenin sözleri ile aktarılmış, fakat bu yapılırken diğer çocukların içerisinde bulunabileceği duygusal durum göz ardı edilmiştir. Çocukların ve annenin kıyafetleri ve boynu bükük duruşları yoksulluğu gözler önüne sermiştir.

Haber bizzat kanalın muhabiri tarafından hazırlanmış; haberde cenaze töreninde namaz kılan insanlara ve annenin yaşadığı mahalledeki sakinlerin cenaze anındaki acılı görüntülerine yer verilerek, haberin gerçekliği kanıtlanmak istenmiştir. Ayrıca haberi seslendiren kişinin ve haberi sunan spikerin öfke dolu ve hararetli sözlerini aktardığı anlar haberin bir başka retorik ögesi olarak dikkat çekmiştir.

Haberin ardından kendilerine şiddet uygulayabilecek kişilerle aynı evde yaşayan kadın ve çocukların zor durumda kalmaları durumunda arayabilecekleri numaralar ekrana taşınarak bilgilendirme yapılmıştır. Spiker, ifadelerinde devletin kadın ve çocukları korumakla yükümlü olduğuna dikkat çekerek ideolojik mesajlar vermiş, bu numaraların

hayat kurtarıcı olacağına vurgu yapmış, bir nebze de olsa toplumun bilinçlenmesine hizmet etmiştir.

Bu haberin hemen öncesinde kocası tarafından şiddet gören bir kadının haberine yer verilmiştir. Bu da bülten içerisinde belli konulardaki haberlerin arka arkaya sıralandığını yeniden göstermiştir.

Haber no: Show TV 16 (Haberin Tarihi: 23 Nisan 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “23 Nisan Kutlu Olsun Çocuklar”

Kam Spiker: “Ne mutlu bize ki, bugün ulusal egemenliğimizin 100. yılını idrak ediyoruz. Esir yaşamaktansa ölmeyi göze aldılar, milli irade uğruna binlerce şehit verdiler. Türk ulusunun yazdığı kahramanlık destanının dönüm noktası oldu Türkiye Büyük Millet Meclisi. Bugün 100. kuruluş yıldönümü coşku ile kutlanırken, büyük önder Atatürk ve silah arkadaşlarının önünde bir kez daha saygı, minnet ve özlemle eğiliyoruz. Bundan 100 yıl evvel; ‘Kuvvetli olmak demek manen, ilmen, fennen, ahlaken kuvvetli olmak demektir’ sözleri ile Türkiye’yi her daim ileriye taşıyacak reçeteyi vermişti Mustafa Kemal Atatürk. ‘Benim manevi mirasım bilim ve akıldır’ demiş ve bu mirası ulusal egemenlikle beraber çocuklara bırakmıştı. Biz eminiz ki geleceğimiz siz çocukların, bilim ve akla olan inancı ve çalışma azmiyle daha parlak olacak. İşçi çocuklar, evlendirilen çocuklar, cezaevindeki çocuklar... Sizlerin de 23 Nisan’ı kutlu olsun... Olabilsin inşallah...”

Show TV Ana Haber Bülteni ortalama 45-50 dakika arasında sürerken 23 Nisan 2020 tarihli bülten 1 saat 8 dakika sürmüştür. Sürenin uzamasının gerekçesi bültende yer alan haber sayısının diğer günlere göre daha fazla olması olarak tespit edilmiştir.

Haberin başlığı konu ile uyumlu bulunmuştur. Bültene Türk Bayrağı görüntüsü ile başlanmış, bu görüntünün hemen ardından günün anlam ve önemine ilişkin çocukların seslendirdiği bir 23 Nisan şarkısı verilerek, Mustafa Kemal Atatürk’ün çocuklarla bir arada olduğu görüntüler ekrana getirilmiştir. Spiker 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’na ilişkin sözlerini dile getirirken, aynı müzik çalmaya devam etmiştir. Böylece 23 Nisan coşkusu ekran başındakilere de hissettirilmiştir. 23 Nisan tarihinin öneminden giriş kısmında bahsedilmiş, Atatürk’ün sözlerine yer verilerek anlatı güçlendirilmiştir. Haberde günün anlam ve önemi aktarılırken aklın ve bilimin önemi çocuklar üzerinden vurgulanmış, saygı ve minnet dolu ifadelerle yer verilmiştir.

Girişin retoriğine bakıldığında Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğrafı çocuklarla birlikte ekranda yer almıştır. Atatürk'ün ve çocukların gülümsedikleri bu fotoğrafın haberde kullanılmasının nedeni, bugüne özgü neşe ve coşkunun ekrana taşınmasıdır. Haber spikeri Ece Üner'in kırmızı kıyafeti Türk Bayrağı'nı anımsatmış, gülümseyen yüzü ve neşe dolu sunumu günün coşkusunu hissettirmeye hizmet etmiştir.

Görsel 4.30. Show TV Ana Haber Bülteni'nde 23 Nisan

“İşçi çocuklar, evlendirilen çocuklar, cezaevindeki çocuklar... Sizlerin de 23 Nisan'ı kutlu olsun... Olabilsin inşallah...” ifadelerinde bu çocuklar diğerlerinden ayrı bir biçimde anons edilmiş, böylelikle onların yaşitlarına göre yaşadıkları zorluklar hatırlatılmış, çocuk olma hakkından yoksun bırakıldıkları vurgulanmıştır.

Daha sonra 23 Nisan'ın tarihsel süreçteki yeri ve öneminin vurgulandığı bir haber ekrana getirilmiş; bu haberde Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının bir ulusun varoluş mücadelesindeki başarısı sunulmuştur. Bültende ikinci sırada *“Korona Gölgesinde 23 Nisan”* başlıklı bir haber yer almış, bu haberde siyasilerin Anıtkabir ve eski meclis ziyaretine ilişkin görüntülere yer verilmiştir. Üçüncü sırada yer alan haberde; *“TBMM'de 23 Nisan Özel Oturumu”* başlığında yine siyasilerin görüntüleri ve sözlerine yer verilmiştir. Bültende dördüncü sırada yer alan haberde ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın koronavirüs nedeniyle makamını çocuklara devredemediği ve onların bayramını video ile kutladığı konusu işlenmiştir. Haber başlığı; *“Bu Kez Makamını Devredemedi!”* şeklinde hazırlanmış, haberin sonunda Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın, tüm Türkiye'yi saat 21:00'de İstiklal Marşı'nı okumaya davet ettiği

bilgisi verilmiştir. Haber anlatılarında çocuklar özne olmaktan ziyade siyasi kişiliklerin gölgesinde kalmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Bu kez makamını devredemedi!

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Bir çocuğun kalbinden daha geniş bir umman yoktur.

Perfore 1: Bu kez koronavirüs nedeniyle makamını çocuklara devredemedi ama eski fotoğrafları kullandı. Çocukların 23 Nisan’ını böyle kutladı.

Kuşak 2: Çocukların bayramını böyle kutladı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Sizler bizim geleceğimizin teminatı, yarınlarımızın umudusunuz. 23 Nisan’ı armağan eden, Cumhuriyetimizin banisi Gazi Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarını bir kez daha şükranla yâd ediyorum.

Perfore 2: 23 Nisan mesajını sosyal medya üzerinden paylaştı Cumhurbaşkanı Erdoğan. Bir video klip hazırlandı. Erdoğan’ın 2010’dan 2019’a kadar çocuklarla çekilmiş onlarca fotoğrafı kullanıldı.

Kuşak 3: Eski fotoğraflarla klip hazırlandı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Çocuk olmak, coşkulu olmak, dünyaya hep saf, temiz, duru gözlerle bakmak ve yarına o heyecanla yürümek demektir.

Perfore 3: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı da çağrı yaptı. Tüm Türkiye evlerinin balkonunda, pencerelerde saat 21’de İstiklal Marşı’nı okumaya davet edildi.

Kuşak 4: İstiklal Marşı hep bir ağızdan okunacak.

Perfore 4: Cumhurbaşkanı Erdoğan da katılacak o davete, İstanbul’da Huber Köşkü’nün balkonundan İstiklal Marşı’nı okuyacak.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Nice güzel bayramlar diliyorum.”

Haberde, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kutlanması ve onun çocuklara şefkat gösterdiği anlar ekrana taşınmış, Cumhurbaşkanı’nın çocuk sevgisi ön plana çıkarılmıştır.

Görsel 4.31. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Çocuklarla

Haberin bağlamı Cumhurbaşkanı'nın bu yıl koronavirüs nedeniyle koltuğunu devredemediği merkezinde kurulmuştur. 23 Nisan'da gelenek haline gelen büyüklerin yerini ve koltuğunu bir süreliğine çocukların aldığı etkinlikler ve geçmiş yıllarda çekilen fotoğrafların yer aldığı videolar arşivlerden alınarak hazırlanmış, bu da haber görüntülerinin üzerine tarih yazılarak izleyiciye gösterilmiştir.

Haberde yoruma yer verilmemiş, Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanan video ekranda yer almıştır. Bu videoda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çocuklara verdiği değeri göstermek bakımından günün önemine ilişkin okuduğu şiirlere ve görüntülere yer verilerek haber anlatısı Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın mesajlarıyla kurgulanmıştır. Bültende daha sonra farklı 23 Nisan haberlerine de yer verilmiştir. Bu haberlerin öne çıkan kısımlarının çözümlemesine mikro yapı başlığı altında yer verilmiştir.

B. Mikro Yapı

Bültenin farklı sıralarında yer alan 23 Nisan haberlerinde ağırlıklı olarak aktif cümle yapılarına yer verilmiş, haber metinleri açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmiştir. Haberlerde şarkılara ve müziklere yer verilerek, 23 Nisan coşkusu hissettirilmiştir. Atatürk ve Cumhuriyet vurgusunun ön plana çıkarıldığı bültende çocukların gün içerisinde evlerinde yaptıkları etkinliklere yer verilmiştir.

Görsel 4.32. Sağlık Bakanı'nın Yerine Geçen Çocuk

Haber metinlerinde “*coşku, çocuk, Atatürk, 23 Nisan, gurur*” ifadeleri ön plana çıkarılmış, bu kelimeler yer aldıkları haber metinleriyle referansal ilişki kurmuştur.

Bültende çocukların Bilim Kurulu üyelerinin yerine geçtiği videolara yer verilerek koronavirüs salgını hatırlatmaları yapılmış, “*Çocuk Kurulu Toplandı*” başlığı ile bir habere yer verilmiş, haberde kullanılan görüntüler gülümsetmiştir.

Haberde Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın koronavirüs bilgilendirme toplantısı esnasında bir çalışanının sosyal mesafe kurallarına uymayarak kendisine sokulması üzerine “*Bana yaklaşmayın*” ifadesini kullandığı anlar, küçük bir çocuk tarafından canlandırılmış, fakat bu kez kendisine “*not*” yerine “*süt*” getirildiği; süt dolu bardağın kare içine alınarak ön plana çıkarıldığı görülmüştür. Mizahi kurgulamanın dikkat çektiği haberde, çocuk bilim kurulu üyeleri kendi bakış açılarıyla koronavirüs önlemlerini ifade etmiş, “*Bugünün çocukları yarının büyükleri*” ifadesi bu haberle desteklenmiştir.

Bültenin sonlarında “*Çılgın Davulcudan 23 Nisan Şovu*” adlı habere yer verilmiş, bu haberde davulcunun 23 Nisan’da çocuklar için dışarıda olduğu ifade edilmiştir. “*Çocuklar Bayramını Online Kutladı*” haberinde ise çocukların, öğretmenlerin ve ailelerin görüşlerine yer verilmiştir. Haber kanalın muhabiri tarafından hazırlanmış, sokaklara yansıyan bayram coşkusu bayraklarla süslenen cam ve balkon görüntüleriyle kanıtlanmıştır. “*Evde 23 Nisan Coşkusu*” adlı haberde ünlülerin 23 Nisan’a ilişkin mesajlarına yer verilmiştir.

“*Türk Yıldızlarından Anlamlı Kutlama*” başlıklı haberde; Hava Kuvvetleri Akrobasi Timi’nin ve Türk Hava Yolları pilotlarının 23 Nisan coşkusu gökyüzüne taşıdıklarına dair görüntüler ekrana taşınmıştır. Bültenin kapanışında yine coşkulu bir müzik yer almış, “*23 Nisan Kurtlu Olsun*” kuşağı ile Atatürk’ün çocuklarla olan görüntülerine yer verilmiştir.

24 Nisan 2020 tarihli bültende; 23 Nisan coşkusu yeniden yer verilmiş, İstiklal Marşı’nı çocuklarla birlikte okuyan ve ulusa sesleniş konuşması yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın görüntüleri verilmiştir. Ülkenin farklı şehirlerinde yaşanan kutlamaların aktarıldığı bültende; siyasilerin, çocukların ve yetişkinlerin görüş ve ifadeleri “*Türkiye tek yürek oldu*” ifadesiyle ekranda yer almıştır.

Show TV Ana Haber Bülteni’nde, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’na ilişkin haberlerde ağırlıklı olarak siyasilerin ön plana çıkarıldığı görülmüş, muhalefet partisi mensuplarının iktidar partisi mensuplarına göre daha az süreyle ekranda kaldığı tespit edilmiştir. Çocuklara atfedilen böylesi bir günde çocukların istekleri,

sorunları, yaşadıkları zorluklar, toplumsal eşitsizlikler, özellikle pandemi döneminde eğitim hakkına erişimde yaşadıkları zorluklar, fırsat eşitliğinin önündeki engeller gibi onları doğrudan etkileyen meseleler tartışılmamış, kutlamaların koronavirüs gölgesinde nasıl yapıldığına odaklanılmıştır.

Haber no: Show TV 17 (Haberin Tarihi: 30 Nisan 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “İstanbul’da Mide Bulandıran Vahşet”

Kam Spiker: “Bugün İstanbul Beyoğlu’nda mide bulandıran bir olaya tanık oldu vatandaşlar. 4 yaşında bir kız çocuğu bir sapağın elinden son anda kurtarıldı. Ve o sapağın 2 gün önce cezaevinden tahliye edildiği; 2’si istismar 8 suçtan sabıkası olduğu ortaya çıktı.”

Haberin başlığından içeriğin ne olduğuna ilişkin net bir bilgiye ulaşamamıştır. Dolayısıyla başlıkta enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Konunun ne olduğu haber girişinde yer almış, 4 yaşındaki çocuğun maruz kaldığı istismar “mide bulandıran vahşet” olarak ifade edilmiştir. “Vahşet” kelimesi Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük’e göre; “Yabani, vahşi olma durumu ile korku, ürküntü” (<https://sozluk.gov.tr/>) anlamlarına gelmektedir. Kelime yaşanan olayın hem çocuk hem de olaya tanık olanlar açısından fiziksel ve psikolojik boyutunu ortaya koymuş, aynı zamanda haberi çarpıcı hale getirmeye hizmet etmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: İstanbul’da mide bulandıran vahşet!”

Görgü Tanığı 1: Biz buradayken bağırınca ne oluyor diye çocuk, buradan fırladı yanımıza geldi. Abi kurtarın beni falan diye. Sordum ne oluyor falan.

Kuşak 2: 4 yaşındaki çocuğu istismar etti.

Çocuk: Babamı istiyorum (ağlıyor).

Perfore 1: Öyle bir vahşete şahit oldular ki, kanları dondu. 4 yaşındaki çocuğu istismar eden sapağı yakalattılar. Mide bulandıran olayın adresi Karaköy. Dün akşam saatlerinde biri kadın 2 kişi feryat eden bir çocuk sesi duydu.

Kuşak 3: Cezaevinden çıktı, çocuk istismar etti.

Görgü Tanığı 2: Buradan geliyordu bağırıtı sesi çocuğun. Ben önce çocuk ağlıyor, annesi orada geziyor falan sandım, kafayı öyle yoruyorsun. Burada kim olur yani?

Görgü Tanığı 3: Bir baktık ki...

Görgü Tanığı 2: Bir baktık ki oradan ses geliyor.

Perfore 2: O çığlığa duyarsız kalmadılar. Koşarak sesin geldiği yere gittiler. Manzara korkunçtu. 4 yaşındaki kız çocuğu bir sapığın istismarına uğruyordu.

Görgü Tanığı 1: ... Biz aldık çocuğu, ben sordum ne oluyor falan, sonra arkadan bu adam çıktı. Ondan sonra adam buraya geldi bizden paçayı sıyıramayacağını anlayınca buradan kaçmaya başladı.

Perfore 3: Sapığı yakaladılar, çocuğu istismardan ve belki de öldürölmekten kurtardılar.

Kuşak 4: Belki de öldürecekti!

Perfore 4: Vatandaşlar o ahlaksız linç kalkıştı. Çocuksa kendisini kurtaran kadının kanatlarında artık güvendedi ama yaşadığı dehşetin şokunu atlatamadı. Ambulansta bile başıra başıra ağladı.

Kuşak 5: Vatandaştan linç girişimi.

Kuşak 6: İstanbul’da mide bulandıran vahşet!

Perfore: O sapığın kimliği de belli oldu. Adı Adnan Yetişkin. 2 gün önce cezaevinden çıktı. 2’si istismar 8 sabıkası var. Olayın ardından tutuklanıp cezaevine yollandı.”

Bu haberde cinsel istismara uğrayan bir çocuğın istismarcının elinden kurtarılmasına dair anlar aktarılmıştır. Olaya haber değeri katan unsur, mağdurun küçük bir çocuk olması ve yaşanan olayın güpegündüz Beyoğlu gibi işlek bir semtte meydana gelmesi olarak belirlenmiştir. Olayın sonucunda istismarcının tutuklandığı ve cezaevine gönderildiği bilgisi yer almıştır.

Haberin art alan bilgisi yetersizdir. Haberde “sapık” olarak nitelendirilen şahsın ikisi istismar olmak üzere sekiz ayrı suçtan sabıkası olduğu ifadesine yer verilmiş fakat bu kişinin daha önce de benzer suçları işlemesine rağmen cezaevinden nasıl çıkabildiği irdelenmemiştir. Ayrıca olayın meydana geldiği esnada çocuğın annesinin, babasının ya da ona bakmakla yükümlü olan kişilerin nerede olduğu bilgisi de haberde yer almamıştır. Haber çocuğın cinsel istismara maruz kaldığı anlarda onun sesini duyan kişilerin olaya müdahale etmesi bağlamında kurgulanmış, istismarcının yeniden cezaevine gönderildiği bilgisiyle de sonlandırılmıştır.

Hem haberin girişinde hem de haberin içindeki perfore ve kuşaklarda yorumlar tespit edilmiştir. Yorumlar çocuğın maruz kaldığı olayın dehşet verici olması üzerinden kodlanmış, habere dair seçilen kelimelerin genellikle öznel yargılar içermesiyle -özellikle “sapık” ifadesi ile- söz konusu kişinin meydana getirdiği istismarın boyutu hakkında toplumda bir kanaat oluşması sağlanmışır. “Mide bulandırıcı olay, sapık, kanları dondu, korkunç manzara” gibi ifadeler olayı tanımlamak için kullanılan çarpıcı ifadeler olarak tespit edilmiştir. Haberde görgü tanıklarının polise ifade verdiği anlara ilişkin görüntüler

kullanılmış, haberi daha anlaşılır kılmak adına tanıkların sözleri alt yazı ile ekrana verilmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde ağırlıklı olarak aktif cümlelere yer verilmiş, olayın adli makamlara intikal ettiği aşama ise pasif cümleyle ifade edilmiştir. Haber dili basit, sade ve anlaşılır bulunmuştur.

Görsel 4.33. Çocuk ve Onu Kurtaran Kadın El Ele

Haberde nedensel ilişki çocuğun bağırış sesleri ile yardımına koşan insanların istismarcıyı yakalaması üzerinden verilmiş, haber anlatısında olay yerinden görüntülerin an be an ekrana taşınmasıyla izleyici olay anına dâhil edilmiştir. Görgü tanığının polise ifade verdiği anlardaki öfkesi ve heyecanı ekrana yansımıştır. Muhabirin heyecanlı anlatımı ile istismarcının kaçtığı sokakları soluk soluğa kalmış bir halde elleriyle göstererek işaret etmesi seyircinin orada bulunma hissini pekiştirmeyi amaçlamıştır.

Haber görüntüleri incelendiğinde hem cep telefonu kamerası görüntülerinin hem de kanalın kendi çektiği görüntülerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Haberde cep telefonu ile çekilen görüntülerde istismarcının kaçtığı ve yakalandığı anlar “suçüstü” denilecek şekilde aktarılmış, bu anlar; “*Vatandaşlar o ahlaksız linçe kalkıştı*” perforesi ve “*Vatandaştan linç girişimi*” kuşağıyla ekrana taşınmıştır. Haberde kullanılan bu dille, tacize kalkışanların hınç duyularak sokak ortasında linç edilmesi meşru hale getirilmiş, suçlunun cezasının sokaktakiler tarafından verilme fikri onaylanmıştır. Bu da beraberinde

adeta sokak şiddetini onaylayan bir tutumu getirerek, başka bir sorunun fitilini ateşleyecek nitelikte bulunmuştur.

Haberde öfke ve heyecan duyguları ön planda olmuş, çocuğun onu kurtaran kadının elinden tutarak ağladığı anlar dramatik unsurlar arasında yer almıştır. Çocuğun; “*Babamı istiyorum*” feryadı ambulansın görüntüsüyle aynı anda verilmiş, böylelikle sağlık görevlilerinin bile onu sakinleştirip güvende hissettiremediği, çocuğun anne ve babasına ihtiyacı olduğu düşüncesi aktarılmıştır.

Görsel 4.34. Olayın Polise İntikal Ettiği Anlar

Kanalın kendi çektiği görüntüler incelendiğinde; görgü tanıklarının yaşadıkları olayı anlattıkları anlara, istismarcının yol kenarında beklediği ve polisler tarafından kelepçelenerek götürüldüğü karelere, çocuğun ambulansla olduğu saniyelere ve olayın yaşandığı yerin görüntülerine yer verildiği görülmüştür. Olayın meydana geldiği yerin görüntülerine yer verilmesi haberin kanıtlayıcı unsurları arasında yer almış ve istismarcının polis aracına bindirildiği görüntülerle de olayın adli makamlara sirayet ettiği ekrana taşınmıştır. Haberde, metin ve görüntülerin birbiri ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Haberde çocuğun yüzü gizli tutulmuştur. Bu hem çocuk haklarının korunması bakımından hem de çocuk odaklı habercilik açısından doğru bir tutum olarak görülmüştür. Çünkü burada asıl konu çocuğun kim olduğundan ziyade İstanbul gibi kalabalık bir şehirde güpegündüz bir tacizcinin alınan güvenlik önlemlerine rağmen bu olaya nasıl yeltenebildiğidir. Ayrıca haberde istismarcının yüzünün gizlendiği fakat

kimlik bilgilerinin ifşa edildiği belirlenmiş, kanalın bu tutarsız davranışı neye göre sergilediği tespit edilememiştir.

3 Mayıs 2020 tarihli bültende “*Mide Bulandırıcı İstismara Suçüstü*” adlı bir başlıkla konuya dair yeni bir haber ekrana taşınmıştır. Bu haberde görgü tanıklarının yaşadıkları olayı anlatmaları istenmiş, olaya ilişkin yeni görüntüler sunulmuştur. Bu görüntülerde kadının küçük çocuğu teselli edip ona güven vermeye çalıştığı anlar ön plana çıkarılmış ve yaşanan istismar olayı yeniden kınanarak ekrana taşınmıştır.

Haber no: Show TV 18 (Haberin Tarihi: 12 Mayıs 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Elifnaz’ın Umudunu Çaldılar*”

Kam Spiker: “*Bir dolandırıcı düşünün, tertemiz bir vicdanı var çünkü onu hiç ama hiç kullanmamış. Ölümcül bir hastalığın pençesinde küçücük bir çocuk ve ailesinin duygularıyla oynadı, üç kuruş paralarına göz dikti. “Kızımızın tedavisini karşılayacağım ama ambulans gönderebilmem için para lazım” diyerek bin liralарını dolandırdı.*”

Haberin başlığında enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Başlıkta olayın failinin kim olduğuna ilişkin herhangi bir bilgi verilmemiş, failin birden fazla kişi olduğunu akıllara getirebilecek bir biçimde “*çaldılar*” ifadesi kullanılmıştır. Haber girişinde çocuğun umudunu çalmak için ne yapıldığına ilişkin bir ibare yoktur.

Olayın tam olarak ne olduğu haber girişinde verilmiş, bu esnada spikerin sinirli ve öfkeli olduğu hali beden diline yansımıştır. Bilindiği üzere televizyon haberciliğinde dikkat çekmek ve habere ilginçlik katmak için söz oyunlarına başvurulduğu bir gerçekliktir. Hal böyle olunca haberlerde gibi gereksiz ifadeler yer verilmekte, bu da izleyicinin haberden ziyade spikerin yorumuna odaklanmasına neden olmaktadır. Bu haberde “*Bir dolandırıcı düşünün, tertemiz bir vicdanın var çünkü onu hiç ama hiç kullanmamış.*” söylemi buna örnektir. Kullanılan ifadelerle ironi yapılarak, haberde gereksiz ifadeler kullanılmıştır. Çünkü dolandırıcılık yapan bir insanın vicdanlı davranması zaten ondan beklenen bir davranış değildir. Dolayısıyla çocuğu ve ailesini mağdur eden bu kişinin acıma duygusundan yoksun olduğu “*vicdanını kullanmadığı*”

ifadesiyle aktarılarak, haber uzatılmıştır. Haberde çocuğun yaşanan olaydaki mağduriyeti ön plana çıkarılmış, ekran başındakilerin vicdanına seslenilmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Bu nasıl vicdan!

Çocuk: Ben mikropların hepsini öldürüyorum.

Baba: Nasıl öldürüyorsun (gülüyor)?

Perfore 1: Hastalıkla savaşacak gücü vardı belki ama dolandırıcıları durduracak kadar güçlü değildi. Zaten çok zor günler geçiren Elif Naz ve ailesi bir darbe daha aldı.

Baba: Seni izleyen abiler, ablalar dediler ki; “Elif Naz’a çok selam söyle”, onlara bir şey söylemek ister misin?

Kuşak 2: Elif Naz’ın iyileşme umuduyla oynadılar.

Çocuk: “Evet onlardan Allah razı olsun. Benim için çok dua ediyorlar. Onlara çok teşekkür ediyorum”.

Kuşak 3: Hastalıkla mücadele eden aileye dolandırıcı darbesi.

Perfore 2: Lenf kanserine yakalanan 9 yaşındaki Elif Naz’ın inşaat işçisi babası sosyal medya üzerinden yardım istemişti. Vicdansızın biri kendisini doktor olarak tanıtıp yardım edeceğini söyledi. “Tedaviyi üstleniyorum. Ankara’dan Osmaniye’ye ambulans gönderebilmem için bin lira lazım” dedi. Çaresiz baba kızı kurtulacak umuduyla o parayı gönderdi.

Kuşak 4: Bu nasıl vicdan!

Kuşak 5: Çaresiz baba ambulans için bin lira gönderdi.

Perfore 3: 2 gün geçti, ne ambulans geldi ne de bir ses duyuldu. Dolandırıldığını anlayan baba şikâyetçi oldu.”

Görsel 4.35. Çocuğun Sağlıklı Hali

Ana olayın sunumuna bakıldığında haberde, lenf kanseri olan çocuğunun tedavisi için yardım çağrısında bulunan babanın dolandırılması olayının aktarıldığı görülmüştür. Konuya haber değeri yüklenmesinin nedeni; dolandırıcılığın yaygın olduğu dünyada; “Bu

kadar da olmaz” dedirten türden bir olayın ailenin başına gelerek, çocuğun umutlarının boşa çıkması olmuştur. Haberde olayın polise sirayet ettiği, babanın şikâyetçi olduğu bilgisi yer almıştır.

Haberde art alan bilgisi yeterli olup konunun ne olduğu, nasıl bu noktaya geldiği, sonrasında ne yapıldığı aktarılmıştır. Dolandırıcı adamın aileye yaşattığı hayal kırıklığı bağlamında aktarılan olayda, dramatik unsurlar ön plana çıkmıştır. Haberin girişinde çocuğun sağlığının nispeten yerinde olduğu günlerden fotoğrafı ekrana taşınmış, haberin devamında ise saçları dökülmüş, güçsüz ve hasta haline ilişkin videoları yayınlanmıştır. Böylelikle izleyicinin zihninde çocuğun eski ve yeni görünümünün karşıtlığı kurulmuş, çocuğun içinde bulunduğu zor durum onun ağladığı anlardaki görüntüleriyle sık sık ekrana verilerek olay daha da dramatize edilmiştir.

Görsel 4.36. Çocuğun Hasta Hali

Haberde hâkim olan tema “*çaresizlik*” olarak belirlenmiştir. Haberde cep telefonu kamerasıyla babanın çocuğunu çektiği görüntüler kullanılmış, bu görüntüler çocuğun bir odaya sıkışıp kalan hayatını gözler önüne sermiştir. Fakat çocuğun hasta yatağındaki acı çektiği anlar tekrar tekrar ekrana taşınmış bu da onun yaşadıklarını gözler önüne sermekten ziyade izleyicide “*acıma*” duygusunu harekete geçirmeye hizmet etmiştir. Bu da çocuğun olaydan duygusal olarak daha fazla etkilenmesine sebep olabilecek bir travmayı tetikleyebilecek nitelikte bulunmuştur.

Haberde, kimsenin tanıklığına başvurulmamış, olay perforeler aracılığıyla ifade edilmiştir. Aynı kuşakların birden fazla kullanıldığı haberde “*vicdansız adam*” vurgusu

yapılarak, aileyi dolandıran kişinin acımasızlığı ön plana çıkarılmış, bu kişinin kim olduğuna ilişkin bir bilgiye yer verilmemiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde ağırlıklı olarak aktif cümle yapılarına yer verilmiş, bu cümlelerle dolandırıcı olduğu söylenen kişi suçlanmış, bu kişinin kim olabileceği tartışılmamıştır. Bunun nedeni olayı gerçekleştiren kişinin kimliğinin hâlâ tespit edilememiş olması ya da kişinin suçu kesinleşene kadar kimliğinin ifşa edilmeme durumu olarak düşünülmüştür.

Haber dili açık ve anlaşılır bulunmuştur. Haberde cümleler arasında nedensel ilişki söz konusudur. Örneğin babanın dolandırıcı olarak ifade edilen kişiye para göndermesi, kızının tedavisinin yaptırılacağına inanmasıyla ilişkilendirilerek olayın “*insani yönü*” ön plana çıkarılmıştır.

Haberde geçen; “*vicdan, ölüm, dolandırıcı, darbe, tedavi, mücadele, çaresiz*” gibi kelimeler haberin tamamıyla referansal ilişki kurmuştur. Özellikle haberin perforelerinde dolandırıcı şahıs “*vicdansız*” olarak nitelenmiş, bu ifadenin kullanımı ile de mağdur ailenin yanında olduğu gösterilmiştir. Haberin görüntüleri incelendiğinde, görüntülerin DHA’dan alındığı görülmüştür.

“*Bin lira*” ifadesinin geçtiği yerlerde para sayma görüntüleri çocuğun hastalıkla mücadele ettiği ve ağladığı anlarla yan yana verilmiş; çocuğun, dolandırılma sebebiyle yaşadığı mağduriyet somut olarak da ekranda temsil edilmiştir. Küçük kızın hasta vaziyette hastane odasında ve evinde çekilmiş görüntülerine yer verilmiş, ailenin “*zor günler geçirdikleri*” aktarılmıştır. Bu esnada çocuğun ağlayarak, halsiz bir vaziyette sandalyeye tutunmuş anları yakın çekim ile ekrana getirilerek, yaşadığı zor günler dramatik anlatı belirginleştirilmiştir. Haber, bültenin sonlarına doğru ekrana taşınmış, ilerleyen günlerde konuya dair başka bir haber ekrana yansımamıştır.

Haber no: Show TV 19 (Haberin Tarihi: 19 Mayıs 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*101. Yıl Coşkusu*”

Kam Spiker: “Haberin merkezi Show Ana Haber’e hoş geldiniz. Güneş ufuktan şimdi doğar, yürüyelim arkadaşlar. Bundan bir asır önce Samsun’a çıkmış, milli mücadele için ilk adımı atmıştı. Her şey zafere giden yola atılan o ilk adımla başladı. O ilk adımla bundan tam 101 yıl önce Samsun’da bir güneş doğdu. O güneş bugün hepimizi aydınlatmaya devam ediyor. Bunun için başta büyük önder Atatürk ve onun silah arkadaşlarına ilelebet minnettarız. Ve o tarihi günün 19 Mayıs 1919’un 101. yıl dönümünde büyük önder Mustafa Kemal Atatürk’ü saygı, minnet ve özlemle anıyoruz.”

Bültenin ilk sırasında 19 Mayıs’ın önemine ilişkin bilgilendirme yapılmış, bu bilgilendirme “minnettarlık” söylemi ile pekiştirilmiştir. Özellikle 101. yıl vurgusu yapılan haber girişinde, ulu önder Mustafa Kemal Atatürk’ün milli mücadele için attığı o ilk adım ön plana çıkarılmıştır. Spikerin kırmızı kıyafeti de Türk Bayrağı’nı anımsatması bakımından önemli bulunmuştur.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

Kuşak 1: 101. yıl coşkusu.

Mustafa Kemal Atatürk: Türk milletinin karakteri yüksektir, Türk milleti çalışkandır.

Perfore 1: 101 yıl önce bugün yandı bağımsızlık ateşi. Büyük önder Atatürk Samsun’a çıktı, işgal altındaki Anadolu’da eşi görülmemiş kurtuluş mücadelesi başladı.

Kuşak 2: Kurtuluş mücadelesi Samsun’da başladı.

Mustafa Kemal Atatürk: Türk milleti milli birlik ve beraberlikte güçlükleri yenmesini bilmiştir.

Perfore 2: Düşman donanması boğazları geçip İstanbul’a demirlermiş, savaş gemilerine bakıp, “Geldikleri gibi giderler!” demişti Mustafa Kemal. Tek hedefi vardı, vatani kurtarmak. Bandırma Vapuru ile üç gün süren zorlu yolculuğun ardından silah arkadaşları ile birlikte karaya ayak bastıkları 19 Mayıs 1919, bir ulusun kaderini değiştiren gün oldu. Altı gün sonra milli mücadele örgütlendi Havza’da. Erzurum ve Sivas Kongreleri ile milyonlar bağımsızlık ateşi etrafında kenetlendi. Düşman donanması geldiği gibi giderken, Türk milletinin zaferi ilelebet yaşayacak Cumhuriyetle taçlandı.

Kuşak 3: Geldikleri gibi gittiler!

Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Kasapoğlu: Cumhuriyeti emanet ettiğimiz gençlerimiz, istiklal ruhuna ve bu ruhtan doğan Cumhuriyetimize sadakatle sahip çıkıyor.

Kuşak 4: Anıtkabir’de sosyal mesafe kuralları.

Perfore 3: Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Kasapoğlu bayramın sahibi gençlerle bir kez daha Ata’nın huzurundaydı bugün. Anıtkabir’deki resmi törende sosyal mesafe kuralları geçerli olsa da, büyük önderle aramızdaki duygusal mesafeye koronavirüs de engel olamadı, olamaz da.

Kuşak 5: Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk’ü özlemle anıyoruz.

Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Kasapoğlu: Sizi ve kahraman silah arkadaşlarınızı rahmetle, hürmetle yâd ediyorum. Ruhunuz şad olsun.”

Gün içerisinde konuya dair birden fazla haber yayınlanmış fakat bu haberlerde bizzat gençlere odaklanılmamış olması nedeniyle 19 Mayıs tarihli bültende yer alan haberler genel olarak “makro yapı” başlığı altında irdelenmiştir.

Bu haberde öncelikle 19 Mayıs tarihinin önemi aktarılarak, tarihsel arka plan sunulmuş ardından 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’nda yapılan etkinliklere ilişkin siyasilerden ilk olarak Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Kasapoğlu’nun Anıtkabir’den görüntülerine yer verilmiştir. Bakan’ın sözleri yazılı olarak da ekranda yer almış, böylelikle dile getirdiği sözlerin daha anlaşılır olması sağlanmıştır. Haber anlatısında Atatürk ve silah arkadaşlarının görüntülerine yer verilmiş, bu esnada “Saygı ve Özlemle”, “Ulusun Kaderini Değiştiren Gün” gibi ifadeler sarı renkle ve hareketli efektlerle ekranda yer almış, böylelikle haberin daha çok dikkat çekmesi sağlanmıştır. Haberde Kasapoğlu’nun gençlerle Anıtkabir’i ziyaret ettiği ifadesi ön plana çıkarılmış, fakat gençler haber görüntülerinde çok kısa süre yer almıştır.

Görsel 4.37. Show TV Ana Haber Bülteni’nde 19 Mayıs Kutlamaları

Bültende daha sonra Anıtkabir ziyaretleri, Atatürk Rallisi, Samsun’a kalkan Türk Hava Yolları uçağı görüntüleri ile Bandırma Vapuru’ndan yankılanan keman seslerine yer verilmiştir. Ardından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “Sokak Terörü’ne Müsaade Etmeyeceğiz” ifadesi haber başlığı yapılarak; Adana Yüreğir’de meydana gelen olayların ardından siyasete şiddet bulaştırmaya çalışan kişilere fırsat verilmeyeceği

vurgulanmış, bu kapsamda gençlere sosyal medya uyarısı yaptığı anlar ekrana taşınmıştır. Bu haberde gençler, kendilerine duyuru yapılan kişiler olarak yer almıştır. Daha sonra CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun telekonferans yöntemiyle gençlerle görüştüğü anlara yer verileceği bildirilmiş, fakat haberde gençlerin görüş ve düşüncelerinden ziyade genel başkanın gündeme dair ifadelerine yer verildiği görülmüştür.

Bültenin devamında, saatlerin 19:19'u gösterdiği anlarda, “101. Yıl Coşkusu” başlığı ile İstanbul'un farklı yerlerinden ve Ankara'dan canlı yayın yapılmıştır. Bu haberde “*tek yürek olma*” mesajı işlenmiş; bando takımın marş çaldığı anlar, bayraklarla süslü cam ve balkonlar ekrana getirilmiştir. Show TV Ana Haber Bülteni'nde, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik Spor Bayramı'nda gençlerin görüş ve düşüncelerinden ziyade etkinlikler ön plana çıkarılmıştır. Haberlerde gençlerin sorunlarına, taleplerine, gelecek kaygılarına, hayattan beklentilerine yer verilmemiştir. Neredeyse tüm haberlerde siyasilerin gölgesinde kalan gençler güne ilişkin olarak hazırlanan gösterilerin ekrana taşındığı anlarda görünür olmuşlardır.

Haber no: Show TV 20 (Haberin Tarihi: 20 Mayıs 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Fatih Erbakan'dan Skandal Açıklama*”

Kam Spiker: “*Yeniden Refah Partisi Genel Başkanı Fatih Erbakan çocuk yaştaki evliliklerle ilgili çok tartışmalı bir açıklamaya imza attı. 15 yaşındaki çocukların evlenebilecek olgunluğa eriştiğini söyledi, tepkilerin odağına yerleşti.*”

Haber başlığında enformasyon eksilimi tespit edilmiş, bahsi geçen “*skandal açıklama*”nın ne ile ilgili olduğu haber girişinde anlaşılır hale gelmiştir. “*Skandal*” kelimesi TDK Türkçe Sözlük'e göre; “*Büyük yankı uyandıran, utanç verici veya küçük düşürücü olay*” (<https://sozluk.gov.tr/>) olarak tanımlanmıştır. Haberin içeriğinde Erbakan'ın 15 yaşındaki çocukların evlenebilecek erginliğe erişmesine ilişkin açıklamalarını nitelemek için kullanılan “*skandal*” sözcüğünün tercih edilmesi uygun bulunmuştur.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Fatih Erbakan’dan Skandal Açıklama

Fatih Erbakan: Bütün ilmi çalışmalara da göre, 15 yaşında bir insan cinsel olgunluğa eriştiğine göre, akli başındadır, akıl baliğdir, onun şahitliği onun rızası tabii ki geçerlidir.

Kuşak 2: 15 yaşında evliliği savundu.

Perfore 1: 15 yaşına gelen kız çocukların mutlu yuva kurabileceğini söyledi. Çocuk yaşta evlilikleri böyle savundu.

Fatih Erbakan: Anadolu’da yıllardan beri 14-15-16 yaşlarında anneannelerimiz, nenelerimiz evlenmiş, bunlar akli başında olmadan mı evlenmiş? Ne kadar mutlu yuvalar kurmuşlar!

Perfore 2: Yeniden Refah Partisi Genel Başkanı Fatih Erbakan, dijital ortamda katıldığı bir programda yaptı o akılalmaz açıklamayı. Skandal sözlerini böyle savundu.

Fatih Erbakan: 15 yaş ve üzerinde evlenmesi rızanın olması şartıyla mümkün. Şimdi 15 yaşında çocuğun rızası aranmazsa zinayı suç olmaktan niye çıkartıyorsun? 15 yaşındaki bir çocuk rızasıyla 50 yaşındaki bir adamla ilişki kuramıyorsa, nikâhsız kurduğu zaman bunda sorun yok, bu serbest. O zaman bunu da engellemeniz lazım.

Perfore 3: Kadına yönelik şiddete ve ayrımcılığa son verilmesi için Türkiye’nin taraf olduğu İstanbul Sözleşmesi’ni ise özel üretilmiş bir zehir olarak tanımladı Erbakan.

Kuşak 3: Tepkilerin odağına yerleşti.

Fatih Erbakan: MHP ve Ak Parti kanadındaki siyasetçilere, milletvekillerine sesleniyorum. Bu dış güçlerin zehirlerinin bu bünyeye, bu topluma, bu millete enjekte edilmesine göz yumarsanız, alet olursanız bunun vebalini bu dünyada da ahirette de ödemek mümkün olmaz.

Perfore 4: O açıklama kısa sürede sosyal medyada da tepkilerin odağına yerleşti.”

Haberde kız çocuklarının 15 yaşında evlenebileceklerini savunan Fatih Erbakan’ın sözlerine yer verilmiştir. Fatih Erbakan’ın sözleri ekrana getirilirken kullanılan “*skandal, akılalmaz açıklama*” gibi ifadeler Show TV Ana Haber Bülteni’nin bu sözlerle ilişkin karşıt duruşunu göstermesi bakımından önemli bulunmuştur. Haberde Erbakan’ın açıklamalarının “*akılalmaz*” olarak tanımlanması; sarf ettiği sözlerin mantıklı bir yanının olmadığını ve çocuk yaşta evliliklere karşı çıkılması gerektiğini de göstermiştir. Konu çocuk yaşta evliliklere ilişkin dijital bir platformda ifade edilen sözlerinin tartışma yaratmasından dolayı haber değeri kazanmış olup, haberin kaynağı Fatih Erbakan’ın kendisidir.

B. Mikro Yapı

Haberde cümleler aktif olup, haber dili açık ve anlaşılır bulunmuştur. Şahsın kullandığı ifadeler son derece yersiz ve manasız bulunmuş, haberin kuşak ve

perforelerinde de bu sözlerin kınandığı tespit edilmiştir. Haberde öne çıkan “kız çocuğu, evlilik, skandal açıklama, rıza, tepki, savunmak” gibi ifadeler haberin tamamıyla referansal ilişki kurmuştur.

Görsel 4.38. Fatih Erbakan’dan Skandal Açıklama

Haber görüntüleri incelendiğinde, Fatih Erbakan’ın bu sözleri dile getirdiği anlara yer verildiği, böylece haberin gerçekliğinin kanıtlandığı tespit edilmiştir. Haberde temsili gelinlerin görüntülerine yer verilerek metin ile görüntüler arasında bağlantı kurulmuş, bu görüntülerde çocukların ifşa edilmemesi çocuk odaklı habercilik bakımından doğru bir yaklaşım olarak görülmüştür.

“İstanbul Sözleşmesi’ni ise özel üretilmiş bir zehir olarak tanımladı Erbakan.” ifadesine yer verilerek de Erbakan’ın bu sözleşmeye olan olumsuz bakış açısı “zehir” kelimesi ön plana çıkarılarak yansıtılmış, “kadına yönelik şiddete ve ayrımcılığa son verilmesi için Türkiye’nin taraf olduğu İstanbul Sözleşmesi” söylemi ile de Show TV Ana Haber Bülteni’nin bu sözleşmeyi desteklediği görülmüştür. “Zehir” ve “şiddete ve ayrımcılığa son veren” ifadeleri arasında bir zıtlık oluşturularak, haber anlatısının daha etkileyici hale getirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca haberin neredeyse tüm detaylarında Fatih Erbakan’ın görüşleri eleştirilmiş ve Erbakan kınanmıştır.

Haber no: Show TV 21 (Haberin Tarihi: 26 Mayıs 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Çocukların Bayram Şekeri Sevinci”

Kam Spiker: “Korona çocukların bayram sevincini gölgeledi. Büyükleri ziyaret edip harçlık toplayamadılar ama İstanbul Fatih’teki çocuklar için adeta bayram şekeri şöleni vardı. Belediye onlara binlerce şeker dağıttı. Balkonlardan, pencerelerden sarkıttıkları sepetler şekerle doldu.”

Başlıkta enformasyon eksiltimi yapılmamış, haberin başlığı konu ile uyumlu olduğundan açık ve anlaşılır bulunmuştur. Koronavirüs nedeniyle bayramda uygulanan sokağa çıkma kısıtlamasında, çocukları sevindirmek için yapılan bu etkinlik “şölen” olarak adlandırılmış; “binlerce” ifadesi spiker tarafından vurgulanarak dağıtılan şekerlerin miktarı belirtilmiş, böylece sevindirilen çocuk sayısının ne kadar çok olduğu vurgulanmıştır. Haberde “çocuklar” ifadesi ile genelleştirme yapılmış, olay sanki tüm çocuklara şeker dağıtıldığı şeklinde aktarılmıştır, hâlbuki bu etkinlik sadece Fatih semtindeki çocukların yüzünü güldürmüştür.

Haberin sunumu esnasında spikerin gülümsemesi, sesindeki neşe habere renk katmış, sepetlere şeker konulduğu anlar spikerin arkasındaki fonda verilerek haberin inandırıcılığı arttırılmıştır. Haberin olumlu unsurları barındırması ve mutluluğu gözler önüne sermesi, çocuk odaklı habercilik bakımından haberi değerli kılmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Çocukların bayram şekeri sevinci.

Çocuklar: İyi bayramlar!

Muhabir: Bayram denilince aklına ne geliyor?

Çocuk 1: Eğlenmek geliyor... Şeker toplamak geliyor...

Muhabir: Şeker toplayabildin mi?

Kuşak 2: Bayram şekerleri ayaklarına geldi.

Çocuk 2: Hayır çünkü korona var.

Çocuk: Daha yeni uyandım ben. Hemen koştum buraya.

Perfore 1: Kimi koştı geldi, kimi sepet uzattı. Çocuklar bu bayramda da şekersiz kalmadı.

Çocuk 3: Normalde şekerler topluyorduk, harçlık alıyorduk, parka gidiyorduk.

Çocuk 4: Koronadan dolayı çok kötü geçiyor, dışarı çıkamıyoruz.

Muhabir: Sokaktaki sessizlik bugün çocuklar için bozuldu. Evlerinden çıkamayan, şeker toplayamayan, harçlık alamayan çocuklar için Fatih Belediyesi böyle bir şekerli sürpriz hazırladı. Şekerler çocukların ayağına geldi.

Çocuk 5: Biraz üzülüyorum. Evde kalmak istemiyorum.

Perfore 2: Ama o hüüzün kortej gelince yerini mutluluğa bıraktı.

Muhabir: Kaç tane istiyorsun?

Çocuk 6: İki tane yeter.

Muhabir: Melis nasıl bu sürpriz, beğendin mi?

Çocuk 7: Evet, çok güzel.

Perfore 3: Çıkamayanlar için ise çözüm basitti.

Kuşak 3: Kimi koşup aldı, kimi sepet sarkıttı.

Muhabir: Çocuklar dışarı çıkamayınca devreye yine sepetler girdi. Sepetler yine şekerle doluyor ve bir çocuk daha bu şekilde mutlu oluyor.

Kuşak 4: Çocukların bayram şekeri sevinci.

Muhabir: Bayram senin için ne demek?

Çocuk 8: Mutluluk demek, huzur demek.

Muhabir: Müziğin sesini duyan çoluk çocuk herkes camlara çıktı. Muhteşem bir görüntü hâkim şu anda. Hepsi şekerlerini bekliyorlar. Seviyor musun bayramı?

Çocuk 9: Evet seviyorum.

Muhabir: Pekiyi böyle omuzlarda olmayı seviyor musun?

Çocuk 9: 70 dakika dururuz.

Baba: Biz onu hep böyle dolaştırırız yeter ki bayramlar güzel olsun.”

Haberde ana olay sokak kısıtlaması nedeniyle bayramı evlerinde geçiren çocukları mutlu etmek için belediyenin mahallede şeker dağıtmasıdır. Bu konuya haber değeri verilmesinin gerekçesi, bir bayramda ilk kez sokağa çıkma kısıtlamasının olması ve bu kısıtlamanın da farklı etkinliklere ortam sunması olarak tespit edilmiş, şeker dağıtma etkinliği de bu bağlamda öne çıkarılmıştır.

Haberin art alan bilgisi yetersizdir. Olay sadece şeker dağıtılması ve çocukların mutluluğu üzerinden aktarılmış, bayramı bu şekilde kutlamaya neden olan gerekçelere yer verilmemiştir. Haberde koronavirüs vurgusu yapılmamış, sadece çocukların sözlerinde koronavirüsten dolayı evde olma zorunluluğu olduğu ekrana taşınmıştır. Bunun gerekçesi olarak koronavirüs haberlerinin bültenin başından itibaren ekrana getirilmesi olarak düşünülmüştür.

Haberde çocuklara bu bayramda neler hissettikleri, neleri özledikleri, ne yapmak istedikleri gibi sorular sorulmuş, olumlu bir haberde görünür olmaları sağlanmıştır. 9 farklı çocuğun görüşlerine yer verilen haberde, muhabirin çocuklarla konuşurken onlara doğru eğilmesi, onlarla aynı boy hizasına gelerek kendilerini daha iyi ifade etmelerine olanak sağlaması başarılı bulunmuştur. Çocuk odaklı habercilik bakımından kıymetli bulunan bu haberde çocukların mutlulukları ön plana çıkarılmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümlelere yer verilmiş; haber dilinin açık, kısa ve anlaşılır olduğu tespit edilmiştir. Cümleler arasında nedensellik kurulmamıştır. Haberde “şeker, çocuk, bayram, sevinç, sürpriz” gibi kelimeler ön plana çıkmıştır.

Görsel 4.39. Çocukların Bayram Şekeri Sevinci

Çocukların neşe dolu görüntülerinin kullanıldığı haber, bizzat kanalın muhabiri tarafından hazırlanmıştır. Haberde “*Bugün Bayram*” şarkısı hem haber girişinde hem kortej geçerken çalmıştır. Bu şarkı haberin içeriğine uygun olduğundan tercih edilmiştir. Haberin retoriği olarak görüntüler incelendiğinde, çocukların ekrana geldiği anların şeker efektleri ile süslendiği ve bu efektlerde yer alan şekerlerin ekranın yukarısından aşağıya doğru aktığı görülmüştür. Efekt ile haberin dikkat çekmesi sağlanmıştır. Kullanılan şeker görüntüsü hem çocukların sevimliliği ve tatlılığını akla getirdiğinden hem de haberin içeriğiyle uyumlu olduğundan başarılı bulunmuştur.

Camlarda ve balkonlarda korteji izleyen anne, baba ve çocuklar hem yakın hem de uzak kamera açıları ile ekrana taşınmış, coşku ve mutluluk onların alkış tuttukları anlarla ve çocukların şeker aldıkları karelerle ekrana taşınmıştır. Haberin anlatısı “*mutluluk*” teması üzerinden sunulmuş, metin ve görüntüler bu temayı desteklemiştir.

Haber no: Show TV 22 (Haberin Tarihi: 5 Haziran 2020, Show TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Bayrak Yere Düşmez Gökte Dalgalanır*”

Kam Spiker: “*Bayrak yere düşmez, gökte dalgalanır*” dedi, yaptığı ile herkesi kendine hayran bıraktı. Türk Bayrağı’nın uçup yere düştüğünü gören küçük Ceren bakın ne yaptı...”

Haberin başlığı tek başına ele alındığında, içerikteki olayın ne olduğu tam olarak anlaşılamamıştır. Çünkü haberin başlığında enformasyon eksiltimi yapılmıştır. Başlık tek başına olumlu bir haberi çağrıştırmış fakat konuyu netleştirmek bakımından yetersiz kalmıştır. Haber başlığı spikerin sunumu ile bir nebze de olsa anlamlı hale gelmiştir. Haber girişinde, “*Herkesi kendisine hayran bıraktı*” ifadesi ile çocuğun sergilediği davranışın takdir topladığı anlaşılmış, fakat çocuğun nasıl bir davranış sergilediğinden bahsedilmemiştir. “*Küçük Ceren bakın ne yaptı...*” cümlesi ile de izleyicinin olayın içeriğini merak etmesi sağlanmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Bayrak yere düşmez, gökte dalgalanır.

Perfore 1: Ay yıldızlı al bayrağın düştüğünü camdan gördü. Evinden koşarak fırladı. 9 Yaşındaki Ceren’in o örnek davranışı herkesi duygulandırdı.

Kuşak 2: 9 yaşındaki Ceren’den örnek davranış.

Çocuk: Bayrağın düştüğünü gördük, sonra ben hızla, heyecanla koşa koşa aşağıya indim. Bayrağımızı aldım, eve götürdüm.

Perfore 2: Dayısı ile birlikte evinin penceresinden dışarıyı izliyordu Ceren. Hava fırtınalıydı. Rüzgârdan dolayı uçan Türk Bayrağı yolun kenarına düştü, Ceren dışarı koştu.

Çocuk: Dedim ki, bayrağımız yere düşmez göklerde dalgalanır dedim.

Anne: Kızımın bu davranışıyla gurur duyuyorum, bu vatan sevgisini gösteriyor. Daha ne diyebilirim ki... Kelimelere bile gerek yok yaptığı davranışın.

Çocuk: Vatanımızı, milletimizi, bayrağımızı seviyoruz.

Kuşak 3: ‘Bayrak yere düşmez, gökte dalgalanır.’

Perfore 3: Komşuları cep telefonu ile kaydetti o anları. Sosyal medyada paylaşılan görüntüler hızla yayıldı, büyük beğeni topladı.

Kuşak 4: Görüntüler sosyal medyada paylaşılnca...

Belediye Başkanı: Çok örnek bir davranış gösterdin, bizi duygulandırdın. Ay yıldızlı bayrağımızın böyle yere düşmesine kimsenin vicdanı el vermez.

Perfore 4: Belediyenin judo takımında sporcu olan Ceren’i, Çubuk Belediye Başkanı annesi ile birlikte makamında ağırladı. Hassasiyetine teşekkür ettiği Ceren’e Türk Bayrağı hediye etti.

Kuşak 5: Çubuk Belediyesi’nden Türk Bayrağı.”

Haberde 9 yaşındaki Ceren’in yere düşen Türk Bayrağı’nı kaldırmak için evinden koşarak dışarı çıkması, “*vatan, millet, bayrak sevgisi*” yönüyle işlenmiştir. Bu konuya haber değer atfedilmesinin nedeni, küçük bir çocuğun vatan, millet ve bayrak sevgisinin ekrana taşınması ve böylece bu çocuğun davranışının herkese örnek olarak gösterilmesi olarak saptanmıştır.

Haberin art alan bilgisi yeterlidir. Haberin bağlamı cep telefonu kamerası ile anlık olarak çekilen bu samimi görüntülerin sosyal medyanın da gücüyle kısa sürede yayılmış

olması üzerinden kurulmuştur. Çocuğun davranışının takdir edildiği anlar Belediye Başkanı'nın Ceren'i davranışından ötürü takdir ettiği ve kendisine Türk Bayrağı hediye ettiği görüntülerle ekrana taşınmıştır.

Görsel 4.40. Bayrak Yere Düşmez Gökte Dalgalanır

Çocuğun bayrağı yerden aldığı anlar yuvarlak içine alınarak o ana ilişkin görüntüsü daha net ve anlaşılır hale getirilmiş; “*Bayrağı yerden alıyor*” cümlesinin de haber görüntüleri üzerine yerleştirilmesiyle çocuğun eylemi yazılı olarak aktarılmış, böylece çocuğun davranışının hiçbir anının kaçırılmaması sağlanmıştır. Haberde annenin tanıklığına başvurulmuş, annenin çocuğunun davranışı ile gurur duyduğuna ilişkin ifadeleri ön plana çıkarılarak, çocuğun davranışının herkese örnek olması gerektiği düşüncesi pekiştirilmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümle yapılarına yer verilmiştir. Haber kısa, açık ve anlaşılır bir biçimde ekranda yer almıştır. Haberde nedensellik bayrağın fırtına yüzünden düştüğü üzerinden verilerek; çocuğun vatan, millet ve bayrak sevgisiyle evinden çıkıp, o bayrağı yerden aldığı bilgisi ile sürdürülmüştür. Milliyetçi duyguların harekete geçirilmesi bağlamında kurgulanan bu haber anlatısında; “*bayrak, gurur, çocuk, vatan, sevgi, millet, ay yıldız*” gibi kelimeler ön plana çıkmıştır.

Haberin görüntülerinde, Ceren'in koşarak evden çıktığı ve bayrağı yerden aldığı anların yuvarlak içinde verilerek daha da belirgin hale getirildiği görülmüş, bu da çocuğun

rüzgâra rağmen bayrak sevgisinden ötürü bu davranışı sergilemekten geri durmadığını göstermek bakımından değerli bulunmuştur.

4.2.2.3. Fox TV Ana Haber Bülteni'nin Anlatı Yapısı

Fox TV Ana Haber Bülteni akşam saat 19:00' da başlamış ve yaklaşık 45 dakika sürmüştür. 11 Mart 2020 tarihinde Türkiye'de ilk koronavirüs vakasının görülmesinin ardından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın canlı yayında açıklama yapmasından dolayı, yayın süresi bu tarihten sonra zaman zaman 1 saat 45 dakikaya kadar ulaşmıştır. Araştırmanın yapıldığı zaman aralığında Fox TV Ana Haber Bülteni'nin hafta içi akşam haberleri sunucusu Fatih Portakal'dır. Fakat Eylül 2020 itibari ile bu görevi Selçuk Tepeli devralmıştır. Hafta sonu haber spikeri ise Gülbin Tosun'dur.

Fatih Portakal haber bültenine her akşam aynı sözlerle başlamıştır; *“Türkiye'nin en etkili ana haber bültenine hoş geldiniz”*. *“Etkili”* kelimesinin vurgulanmasının nedeni, Fox TV Ana Haber Bülteni'ndeki eleştirilerin diğer haber bültenlerine göre daha yoğun olması olarak saptanmıştır. *“En etkili ana haber bülteni”* bu bağlamda adeta slogan haline gelmiştir. Aynı ifade Selçuk Tepeli tarafından da kullanılmış, *“etkili”* kelimesinin yanına *“merak edilen”* ifadesi de eklenmiştir. *“Merak edilen”* ifadesinden kasıt da haberlere yorum katarak gündemi değerlendirmek ve sert bir dille muhalefet etmek olarak düşünülmüştür.

Fox TV Ana Haber Bülteni'nde, *“Tabela”* başlığı altında günün öne çıkan olaylarını kapsayacak bir *“hashtag”* açılmış, Twitter aracılığıyla belirlenen *“hashtag”*lerle insanların gündeme ilişkin yorumları bir araya toplanmıştır. Bu tabelalardan birkaç tanesi şöyledir; *“#pardon, #tozduman, #bütünümidim, #arşivunutmaz, #yalvarıyorum”*. Bu bahsi geçen tabelaların hepsi gündeme dair bir mesele ile ilişkilendirilerek anahtar kelime görevi görmüş, bültende tabelalarla etiketlenen bazı izleyici yorumlarına yer verilerek sistem eleştirisi yapıldığı saptanmıştır.

Fox TV Ana Haber Bülteni'nin fonu ve haberlerde kullanılan kuşaklar kırmızı beyazdır. Bu iki renk akla önce Türk Bayrağı'nı getirmiş olup habercilik açısından düşünüldüğünde ise, kırmızının ekranda yoğun olmasıyla *“sıcak haber”* algısının diri tutulmasının da amaçlanabileceği düşünülmüştür. Çünkü kırmızı renk heyecan, merak ve

dikkat çekme ile ilişkilendirilmiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde kullanılan kuşaklar çoğunlukla bir cümle şeklinde ekranda yer almış, sayıları genellikle 3 ya da 4 olarak tespit edilmiştir. Kuşaklarda özne/yüklem gibi unsurlara yer verilerek olayların nitelenmesi amaçlanmış, böylelikle haberlerin içeriğinin kuşaktan dahi anlaşılabilir olması sağlanmıştır.

Kuşaklar her haber için “*ana kuşak başlığı*” ve “*alt kuşak başlığı*” biçiminde hazırlanmış ve genellikle kuşak değişimi alt kuşakta yer alan içeriğin değiştirilmesiyle yapılmıştır. Haber bülteninde neredeyse her olaya ilişkin spikerin arkasındaki ekrana başlık yazılmış ve haberden önemli bir kesite yer verilerek, izleyiciye haberin içeriğinde ne olduğu hem sözle hem de görsel malzeme ile aktarılmıştır.

Görsel 4.41. Bir Kilo Soğan Eşittir Bir Sakız

Fox TV Ana Haber Bülteni’nde sayısal veriler, grafik ve tablolar içerisinde izah edilerek somutlaştırılmış ve böylelikle haberlerin içeriği daha anlaşılır kılınmıştır. Özellikle ekonomi haberleri hazırlanırken, haberlerin hikâye tarzında kurgulandığı görülmüştür. Hatta bazı haberler “*Benim Hikâyem*” başlığında kurgulanmıştır.

Bu ekonomi haberleri hazırlanırken muhabir; çarşıya, pazara, tarlaya gitmiş ve sorunlar bizzat yerinden ekrana taşınmıştır. Mağdur olanlarla, alacaklılarla, borçlularla, satıcılarla, çiftçilerle vs. röportaj yapılarak durum tespitleri yapılmış ardından yukarıdaki gibi hem güldüren hem de düşündüren görsellere sıkça yer verildiği görülmüştür. Bu da Fox TV Ana Haber Bülteni’nin anlatı yapısının farklılığı olarak ön plana çıkmıştır.

Bu ana haber bülteninde siyasi haberler söz konusu olduğunda ise geçmiş zaman dilimine ait görüntülerin tekrar tekrar kullanıldığı görülmüş, haber ve yorumun birbirine karıştığı saptanmıştır. Spikerin habere ilişkin yorumlarını dile getirdiği anlarda ekranda “*Haberin Yorumu*” başlığının kullanılmasıyla bu karmaşanın giderilebileceği öngörülmüştür. Özellikle Fatih Portakal’ın habere getirdiği yorumlar çoğu zaman eleştireldir. Gülbin Tosun’un bülteni sunduğu günlerde ise haber yorumlarının azaldığı görülmüştür.

Fox TV Ana Haber Bülteni çoğunlukla siyasi iktidara muhalif bir tutum sergilemiştir. Örneğin 16 Haziran 2020 tarihli bültenin 31. dakikasına bakıldığında Fatih Portakal’ın şu sözlerinin kanalın muhalif yanını ortaya koyar nitelikte olduğu saptanmıştır; “...*İslam İktisadı’ndan bahsediyor, çıkışın anahtarı olarak İslam İktisadı’nı gösteriyor Partili Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan. Şu soruyu hep birlikte sormalıyız, kendilerine sormalıyız. 18 yıldır iktidardasınız. 18 yılın hangi döneminde önceki güne kadar, hangi gününde, hangi tarihinde, hangi döneminde İslam İktisadı’ndan bahsettiniz? 18 yıl sonra karşımıza bu sefer bambaşka modellerle çıkıyorsunuz ve kurtuluşun anahtarı olarak da -demek ki bir sıkıntı var o sıkıntıyı doğuran da sizsiniz, sizin ekonomik yönetiminiz ve kurtuluş neden yapılır? Dar boğaza girdiğinizde kurtulmak istersiniz- demek ki bir dar boğazdayız ve kurtuluş olarak İslam İktisadı’ndan bahsediyorsunuz, madem bu kadar iyi bir şeydi 18 yıldır neden uygulamadınız? Şimdi mi aklınız başınıza geldi de İslam İktisadı’ndan 18 yıl sonra bahsediyorsunuz. Ülkeyi bu hale getirdikten sonra...*”. Burada kullanılan “*partili Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan*” ifadesi ATV Ana Haber Bülteni ile karşılaştırıldığında (sıklıkla Başkan Erdoğan ifadesi kullanılmıştır) Fox TV Ana Haber Bülteni’nin muhalifliğini ortaya koymuştur. Ayrıca “*sıkıntıyı doğuran da sizsiniz*”, “*madem bu kadar iyi bir şeydi 18 yıldır neden uygulamadınız?*” “*ülkeyi bu hale getirdikten sonra*”, ifadeleri de muhalifliği destekler nitelikte bulunmuştur. Bültenin devamında Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak’ın; “*Sağlam ekonomimiz sayesinde.*” sözleri eleştirilmiş, açıklamaların çelişkili olduğunu alaycı bir ifade ile dile getirmiştir.

Fox TV Ana Haber Bülteni’nde mesele ülke çıkarları olduğunda ve özellikle saldırılar, askeri çatışmalar, şehit haberleri ekrana taşındığında, bu muhaliflik yerini iktidarla aynı bakış açısına bırakmış, bültenlerde birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmenin öneminin vurgulandığı dikkat çekmiştir.

Haberlerde farklı siyasi parti liderlerinin söylemlerine yer verilmiş, o gün ülkede bir şehit var ise bülten o haberle başlamıştır. Bu da kanalın milliyetçi yönünü ön plana çıkarması bakımından dikkat çekici bulunmuştur. Muhalefet partisi liderlerinin bu kanalda görünürlüğünün daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Koronavirüs haberlerinin yoğunlaştığı dönemlerde ise önce günlük vaka tablosu ekrana verilmiş ve hemen ardından yine şehit haberleri ekrana taşınmıştır. Bu haber kanalı konulara dair tespitler yaparak haber anlatısını oluşturmuş, geçmiş olay ya da açıklamalardan da faydalanmıştır.

4.2.2.4. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde Yayınlanan Haberlerin Çözümlemesi

Haber no: Fox TV 1 (Haberin Tarihi: 20 Ocak 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “O İlaça İhtiyaç Var ”

Kam Spiker: “*Kistik fibrozis rahatsızlığı... Tek bir ilacı var, ithal ediliyor ve aileler onu maalesef alamıyorlar, pahalı... Devletten destek istiyorlar...*”

Haberin başlığının konuya ilişkin bilgiler içerdiği görülmüş fakat haber giriş kısmı ile anlaşılır hale gelmiştir. Yani başlıkta enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Bu durum giriş kısmı ile bir nebze de olsa giderilmiştir. Haberin girişi son derece kısa, açık ve anlaşılır olmasına rağmen birden fazla aileden bahsedildiği haberin şematik kısmında belirginleşmiştir.

Haber girişinin bu kadar kısa olması, bu haberden önce bültende yer alan özellikle siyasi içerikli haberlerde spikerin konuları uzun uzadıya yorumlamasından kaynaklanmış, bu da bültenin sonundaki haberlere ayrılan sürelerin kısılmasına ve bu haberin “*son haber*” olarak ekrana taşınmasına sebep olmuştur.

“*Maalesef alamıyorlar, pahalı, devletten destek bekliyorlar*” ifadeleri ile ailelerin maddi durumlarının bu hastalığın tedavisi için yetersiz kaldığı vurgulanmıştır. Ailelerin bu hastalığın tedavisinde kullanılan ilaçların temini konusunda henüz devletten yardım alamadıkları ifade edilerek, yetkililer bu haber aracılığıyla göreve çağrılmışlardır.

Görsel 4.42. Kistik Fibrozis Rahatsızlığı Haberinden Bir Kesit

Haberin sunumu esnasında spikerin arka kısmında kalan ekranda aynı hastalıktan muzdarip iki çocuğun görüntüsüne yer verilerek retorik çerçeve bu kısımda oluşturulmaya başlanmış, çocuğun hasta yatağındaki gülümseyen yüzü ile kaydedilen görüntüsü özellikle dramatik anlatıyı güçlendirmiştir. Ayrıca çocuğun gülümseyen yüzü onun masumiyetini, savunmasızlığını, yardıma muhtaçlığını anımsatmış, hayatta kalabilmeleri için bir an önce kendilerine yardım eli uzatılmasının önemini gözler önüne sermiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Çocuklar ilaç bekliyor.

Çocuk 1: Merhaba.

Çocuk 2: Kendi başıma bir yere gidemiyorum, desteksiz yapamıyorum. Hep yanımda birisinin olması lazım.

Anne: İlaçların ödenmesini istiyorum. Bir anne olarak, baba olarak, evlat olarak herkes anlasın istiyorum. Benim çocuğum yaşasın istiyorum.

Perfore 1: Desteksiz ayağa kalkamıyor, okula gidemiyor, kalabalığa karışmıyor kistik fibrozis hastaları... Oysa hastalıkları tedavi edilebilir. Ama ilacı Türkiye’de yok, Amerika’dan gelen ilacı da devlet karşılayamıyor. Aileler çaresiz...

Kuşak 2: Çocuklar ilaç bekliyor./ Kistik fibrozis hastalığının tedavisi var ama ilaçları çok pahalı.

KİFDER Başkanı: Türkiye’de pek çok ilaç geri ödemede mevcutken, bu hastalarımızı biz yirmili yaşlarda kaybediyoruz.

Perfore 2: Kistik fibrozis bir çeşit gen hastalığı, doğuştan. Akciğeri etkiliyor, diyabete de neden oluyor. Aslında erken teşhisle önlenmesi mümkün. Ancak uzmanlara göre o testler kolay kolay yapılamıyor.

Doktor: Tanıyı koymak için mutlaka ter testi yapılması lazım. Maalesef bir buçuk iki yıla ulaştı, ter testi yapılmasından ciddi sorunlar var. Bazı bürokratik engeller

yüzünden ter testi pek çok yerde yapılamıyor. Dolayısıyla tanı koymada biraz gecikiyoruz.

Perfore 3: 11 yaşındaki Büşra Türkmen'e de erken teşhis konulamadı. 2.5 yaşında anlaşılabilirdi hastalığı... Bu süreçte de iyice ilerledi.

Çocuk 2 (Büşra): Solunum sıkıntım oluyor, ateşim yükseliyor, çok zor sürekli oksijenleyim.

Anne: Şu anda okula yollayamıyorum. Arkadaşlarıyla gezmek istiyor, misafir kabul edemiyoruz. Kimseyle selamlaşıp, öpüşüp, tokalaşamıyor.

Perfore 4: Hastalıkla mücadele için Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde bir bölüm kuruldu. Ancak iyileşme sağlanabilmesi için gen ilacının kullanılması şart. Amerika'dan iki yüz elli bin dolara yani bir buçuk milyon liraya gelebiliyor ilaç. Ailelerin talebi bu ilaca ulaşabilmek.

Doktor: Orada bulunmuş bir ilaç var burada da yardım bekleyen insanlar var. Devletimiz herhalde kistik fibrozis hastalarımızı da görecektir, onları da anlayacaktır.

Anne: Ben çocuğumu kaybetmek istemiyorum. Çocuğumun ileride yaşadığını görmek istiyorum."

Haberde kistik fibrozis hastalığından muzdarip çocuklara devletin bir an önce yardım eli uzatmasının gerekliliği konu edinilmiştir. Haberde hastalığın tedavisinin olduğu fakat yüksek maliyetinden dolayı ailelerin bunu karşılayamadığı vurgulanmıştır. Bu hastalığın ancak devletin desteği ile tedavi edilebileceği vurgusunun özellikle uzman görüşlere başvurularak yapılması olayın ciddiyetini ortaya koyması bakımından değerli bulunmuştur.

Haberin art alan bilgisine bakıldığında; hastalığın tanımının yapıldığı, çocuklar üzerinde nasıl bir etkisinin olduğu tartışılmış ve bu etkiler hastalıktan muzdarip bir çocuğun ağzından aktararak haberin gerçekliğinin kanıtlanması sağlanmıştır. Haberin bağlamı, hastalıkla baş eden çocukların iyileşmek istediği ve bu noktada onlara yardım eli uzatabilecek gücün sadece devlette olması üzerinden kurulmuştur.

Haberin kurgusundan, ailelerin tek talebinin devletin onlara yardım eli uzatması olduğu anlaşılmıştır. Fakat sonraki günlerde konuya dair herhangi bir gelişme olup olmadığı ekranda yer almamıştır. Haberin anlatı yapısı hem çocuklar hem de ailelerin gözyaşları ve yardım bekleyen bakışları üzerinden kurgulanmıştır. Çocukların hastane odasında çekilen görüntüleri ve anneleri ile yapılan röportaj esnasında kadınların ağlamaları bu unsuru destekleyici olmuştur.

Haberde çocuklara ilişkin görüntüler genellikle üst açıdan verilmiş böylelikle çocukların içinde bulunduğu zor durum ekrana taşınmıştır. Çünkü üst açıdan çekim

ezilmişliği, yardıma muhtaçlığı ve güçsüzlüğü anlatırken; edilgen duyguları da dile getirmeye hizmet etmiştir.

Haberin şematik yapısında yoruma neredeyse hiç yer verilmemiş ve olay; uzman görüşlerine, çocukların yaşadıkları güçlüklerle ve ailelerin mağduriyetlerine dayandırılarak dramatik anlatı ile aktarılmıştır.

Görsel 4.43. Çocuklar İlaç Bekliyor

B. Mikro Yapı

Haberde ağırlıklı olarak aktif cümlelere yer verilmiş, pasif cümle yapıları kullanılmamıştır. Anlatının güçlendirilmesi bağlamında devrik cümle yapılarına başvurulmuş bazı kelimeler vurgulanmış, hastalığın özellikleri anlatılmıştır. Örneğin “Kistik fibrozis bir çeşit gen hastalığı, doğuştan.” cümlesinde “doğuştan” kelimesi ön plana çıkarılmış, bu sayede hastalığa ilişkin önemli bir bilginin dikkat çekmesi sağlanmıştır.

Haberde sık sık ekran ikiye bölünmüş, aynı kareye hem hastalığa ilişkin animasyonlar, hem uzmanlar hem de çocuklar yerleştirilerek anlatıda bütünlük sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca her bir animasyon habere ayrı bir dinamik kazandırmış ve hastalığın vücutta nasıl ilerlediğini somutlaştırmıştır. Haberde çocuklarının hastane odasındaki vücutları da yakın çekim ile ekrana taşınmış, böylelikle çocukların yaşadıkları acı gözler önüne serilerek, yaşanan zorlu koşullar daha da dramatize edilmiştir.

Haber cümleleri arasında nedensellik bağı kurulduğu görülmüş, çocukların neden tedavi edilemediği, tedavi sürecinde gereken ilaçlara neden ulaşamadığı “bazı”

bürokratik engellere dayandırılmış fakat bu engellerin neler ya da kimler olduğuna değinilmemiştir. Haberde bu bürokratik engellerin açık bir biçimde belirtilmemesi, konuya çözüm üretilebilmesi bağlamında büyük bir eksiklik olarak görülmüştür. Burada yapılması gereken bu engelleri kimlerin koyduğunun açığa çıkarılması ve çocukların tedaviye ulaşmasının önündeki tüm engellerin kaldırılması için yapılabileceklerin sıralanmasıdır.

Özellikle “*çaresizlik*” kelimesi bu haberin görüntülerine de yansımış; bu çaresizlik aile bireylerinin gözü yaşlı görüntüleriyle ve söylemleriyle karşılık bulmuştur. Konunun uzmanı doktorun; “*Orada bulunmuş bir ilaç var burada da yardım bekleyen insanlar var. Devletimiz herhalde kistik fibrozis hastalarımızı da görecektir, onları da anlayacaktır.*” sözleriyle, başka hastalıklar için destek sunan devletin, bu hastalık karşısında da aynı tavrı sergilemesinin beklendiği ifade edilmiştir.

Haberde “*çaresiz, ilaç, Amerika, aile, kistik fibrozis, çocuk*” gibi kelimeler dikkat çekici bulunmuştur. İlacın maliyetinin sadece dolar üzerinden değil Türk parasına da çevrilerek aktarılması haberin anlaşılır olmasını sağlamış, haberde kullanılan görüntülerin metin ile son derece uyumlu olduğu saptanmıştır.

Haberde görüşlerine başvurulananlar hastalıktan muzdarip çocuk ve aileleri, Kistik Fibrozis Hastalığı Derneği Başkanı ve konunun uzmanı bir doktordur. Bu kişilerin hastalığa ilişkin edindiği tecrübeleri aktarması konunun anlaşılması bakımından son derece değerli bulunmuştur. Ayrıca farklı yaş gruplarından çocukların haberde temsil edilmesi, bu hastalığın her yaşta görülebileceğini kanıtlar niteliktedir.

Haberin son karesinde annenin; “*Ben çocuğumu kaybetmek istemiyorum. Çocuğumun ileride yaşadığını görmek istiyorum.*” sözleriyle en can alıcı noktaya odaklanılmış, ilacın devlet tarafından alınmadığı takdirde çocukların öleceği annenin sözleriyle ifade edilerek dramatik unsur yeniden tetiklenmiştir. Fakat bu anlatının çocuğun da gözünün önünde kurgulanması çocuk açısından örseleyici ve korkutucu bulunmuştur.

Haber devlet yetkililerini göreve çağırması bakımından değerli bulunmuş, sorunun çözümünün uzman görüşlere dayandırılması ise konunun ciddiyetle ele alındığını göstermiştir.

Haber no: Fox TV 2 (Haberin Tarihi: 21 Şubat 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “İkinci Ayakkabısı Olmayan Yüzde 42 Et Alamayan Yüzde 45 ”

Kam Spiker: “...Çocuklarla ilgili yapılan araştırmada 2. ayakkabısı olmayan yüzde 42 oranında. İkinci ayakkabısı olmayan ve çocuktan bahsediyoruz. Et alamayan, yiyemeyen yüzde 45’ten bahsediyoruz. İşte Türkiye gerçeği...”

Haber başlığında özne verilmemiş, enformasyon eksiltimi yapılmıştır. Başlık tek başına anlaşılamamış, haber girişi ile anlamlı hale gelmiştir. Haberin konusunun yoksulluk olduğu girişte aktarılmıştır. Haber girişinde ikinci ayakkabısı olmayanın çocuklar olduğu ifade edilerek “İkinci ayakkabısı olmayan” ifadesi iki kez vurgulanarak içinde bulunulan zorlu ekonomik duruma dikkat çekilmek istenmiştir. Haberin başlığında kullanılan ifade, yoksullukla boğuşan çocukların halini ajite ederek dikkat çekmeyi amaçlamıştır. “Çocuktan bahsediyoruz” söylemi ile de durumdan duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir. “İşte Türkiye gerçeği” sözleriyle de “aslında ülkenin içinde bulunduğu durum bu” algısı yaratılmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Çocuklar yoksullukla büyüyor./ İstanbul İstatistik Ofisi Çocuk Yoksulluğunu Araştırdı.

Vatandaş 1: Bak, kış ortasında terlikle yürüyorum. 10 milyona bir terlik, param olsa bot alırdım. Yok valla yok, inan ki yok, geçim çok zor.

Vatandaş 2: En güzel yemek sarımsaklı güzel bir çorba yaparsam ben yapıyorum, hanımın yerine... Etimiz, budumuz odur. Yani et alamıyoruz.

Perfore 1: Kırmızı ya da beyaz et fark etmiyor. İstanbul İstatistik Ofisi’nin verilerine göre ailelerin yüzde 45’nin evine ya hiç et girmiyor ya da ancak haftada bir. En çarpıcı olan ise çocuğuna günlük giydiği ayakkabının dışında ikinci bir ayakkabı alamayan ailelerin oranı. 100 aileden 42’si tek ayakkabı ile idare etmeye çalışıyor.

Muhabir: İstanbul’un en yoksul semtlerinden birinde, Tarlabası’ndayız. Buradaki çocukların değil ikinci ayakkabısı hiç ayakkabısı yok. Bu soğukta terliklerle kapının önünde oynamaya çalışıyorlar. Aylık ne kadar maaş giriyor?

Vatandaş 3: Asgari ücret.

Kuşak 2: Her 100 aileden 42’sinde çocukların ikinci bir ayakkabısı yok.

Muhabir: Bir mont, bir ayakkabı ne zaman aldınız?

Vatandaş 3: Valla almamışım. El âlem veriyor çocuklarımıza. Alamıyoruz.

Perfore 2: İstanbul Büyükşehir Belediyesi kurdu, İstanbul İstatistik Ofisi’ni. İlk araştırma çocuk yoksulluğu üzerine yapıldı. Dar gelirli ailelere çocuklarıyla nasıl geçindikleri soruldu.

Vatandaş 1: 1 kişi çalışıyor 5 kişi yiyor.

Muhabir: Ne kadar aylığınız?

Vatandaş 1: Asgari ücret.

Kuşak 3: Ankete katılanların yarısı et almakta zorlanıyor.

Muhabir: Evinize et tavuk ne kadar zamanda giriyor?

Vatandaş 3: Ancak ayda 2 defa giriyor. Çok pahalı, kiralara pahalı.

Muhabir: Bu ev kira mı? Ne kadar?

Vatandaş 3: Evet, kira. 750 lira veriyoruz kira.

Perfore 3: Ailelerin yarıya yakını et almakta da zorlanıyor, giyime para ayırmakta da. Yani maaşları temel ihtiyaçlarına yetmiyor. Hatta bazı mahallelerde montlarını dahi başkaları veriyor çocuklara. Eve giren tek asgari ücretle ancak kira ödeyip karınlarını doyuruyorlar.

Vatandaş 4: Bu sene mont alamadım bize komşu mont verdi bize, ayakkabı alıyoruz ama ucuz alıyoruz.

Muhabir: Kaç para?

Vatandaş 4: Valla 20- 15 falan. Tavuk alıyoruz.

Muhabir: Ayda kaç kere?

Vatandaş 4: Bir ya da iki kere valla.

Vatandaş 5: Bir eski pantolon, bir eski ayakkabı. Ekmek parası zor buluyoruz. Ben nerede bulacağım ayakkabı. ”

Ana olay bahsi geçen araştırmanın sonuçlarının sokaktaki vatandaşlar tarafından doğrulanmasıdır. Bu konuya haber değeri atfedilmesinin nedeni araştırmanın önemli sonuçlar ortaya koyması ve güncel olmasıdır. Ana olaya dair aktarımlar haberin şematik yapı kısmında yoğunlaşmıştır.

Her ne kadar haberin çocuklarla ilgili olduğu vurgulansa da genel olarak haberin tanıkları yetişkinlerdir. Çocuklarla ilgili kısımlar onların ailelerinin ağzından aktarılmış, haberde hiçbir çocuğun yüzü gösterilmemiş bu sayede onların incinmesi önlenmiştir. Haberdeki görüntülerde çocukların hali acınası olarak yüzleri gizli bir biçimde aktarılmış ve böylelikle dramatik bir kompozisyon oluşturulmuştur.

Çocukların görüntüleri soğuk havada, terlikle gezerken sadece ayakları kadrāja girecek bir biçimde sunulmuş, olay bir ya da birkaç çocuk üzerinden sunulmamış bu da konuya dair genelleme yapmak bakımından önemli bulunmuştur. Ayrıca çocuklara ilişkin bu görüntülerin sıkça ve kısa kesitler halinde gösterilmesi dramatik anlatıyı güçlendirmiş, “İkinci ayakkabıyı alacak durumun olmaması” ifadesine gönderme yaparak, araştırmanın sonuçlarını desteklemiştir.

Görsel 4.44. Çocuklar Yoksullukla Büyüyor

Yukarıdaki görselden de anlaşılacağı üzere, bu haber kanalın kendi muhabiri ve kameramanı tarafından hazırlanmış; farklı açılardan çocuk yoksulluğunu gözler önüne serecek görüntüler aktarılmıştır. Tezde daha önce de belirtildiği gibi; haberde yan yana gelen hiçbir sözcük hiçbir yer ya da mekân rastgele seçilmemiştir. Yapılan çalışmadaki anlamların açığa çıkarılması için gerekli bağlantıların kurulabilmesi gerekmektedir. van Dijk’a göre, haber metni ve bağlamı arasında sistemli bir ilişki bulunduğundan haber metni asla tesadüfi bir kurgu değildir (Dijk’ten akt Cangöz, 2015: 114-115). Bu haber de buna bir örnektir. Haberde özellikle dar gelirli ailelerin yaşadığı Tarlabası’nın seçilmesi de tesadüfi değildir. Özellikle bu semte gidilerek araştırmanın sonuçlarının desteklenmesi sağlanmıştır.

Haberin art alan ve bağlam bilgisi yeterli bulunmamıştır. Yoksulluk asgari ücret ile bağdaştırılmış ve haber kaynaklarının aktardıkları; “*asgari ücretle et ve ayakkabı alınmasının güçlüğü*” düşüncesine dayandırılmıştır. Ağırlıklı olarak yoksulluğun sonuçlarının sunulduğu metinde ailelerin neden yoksullaştığı doğrudan aktarılmamış; bu kısma sadece soru cevaplar aracılığıyla değinilmiştir. Fakirliğin temelinde yatan gerekçe asgari ücret olarak işaretlenmiş, bu ücreti belirleyenlerden haberde bahsedilmemiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümle yapıları yer almıştır. Doğrudan yoksullukla mücadele eden insanlarla yapılan görüşmeler, haberde kullanılan verilerin gerçekliğini kanıtlamaya yönelik kullanılmıştır. Nedensel ilişki, alınan asgari ücretin bir aileyi geçindirmek

bakımından yetersiz kaldığı üzerinden kurulmuştur. Sayısal verilerin ön plana çıktığı haberde neredeyse 100 aileden yarısının “yoksul” olduğu genellemesi ortaya çıkmıştır. Bu genelleme İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstatistik Ofisi’nin bilgilerine dayandırılarak aktarılmış, böylece izleyici açısından haberin güvenilirliğinin artırılması hedeflenmiştir.

Görsel 4.45. Çocuğun Çıplak Ayakları

Perfore 3'te; *“Ailelerin yarıya yakını et almakta da zorlanıyor, giyime para ayırmaya da. Yani maaşları temel ihtiyaçlarına yetmiyor. Hatta bazı mahallelerde montlarını dahi başkaları veriyor çocuklara. Eve giren tek asgari ücretle ancak kira ödeyip karınlarını doyuruyorlar.”* ifadelerine yer verilerek araştırmanın sonuçlarının desteklendiği saptanmıştır. Vatandaşlarla gerçekleştirilen görüşmelerden yola çıkılarak yoksulluğa ilişkin bahsi geçen sayısal veriler somutlaştırılmış, açık bir biçimde asgari ücretin bir ailenin geçinebilmesi için yetmediği ön plana çıkarılmıştır. Haberde *“Temel ihtiyaçların bile karşılanamadığı”* vurgulanarak bir nevi sistem eleştirisi yapılmıştır. Farklı kişilerin görüşlerine başvurulması ve perforeler aracılığıyla verilerin sonuçlarının gerçek hayattaki karşılığının görüntülerle aktarılmaya çalışılması haberi zenginleştirmiş fakat bu haberde çocukların sorunlarının yetişkinlerin gölgesinde kaldığı görülmüştür.

Haberde, perfore ve kuşaklarla örtüşen görüntüler en dikkat çekici kısım olarak belirlenmiştir. Özellikle fakir bir semt olduğu belli olan Tarlabası'nın geniş açıyla kadrja alındığı esnada çıplak ayaklı çocukların görüntüye girmesiyle çocuklar bu olumsuz sonucun nesnesi haline getirilmiştir.

Haberde “*yoksulluk, ayakkabı, et, çocuk, yok, alamıyoruz*” kelimeleri ön plana çıkmış ve bu kelimeler haberin tamamı ile referansal ilişki kurmak bakımından önemli bulunmuştur. Haberin retoriğinde yoksullukla boğuşan insanların soğuk havada terlikle dolaştığı anlardaki görüntüler birçok kez kullanılmış, çocukların çıplak ayakları, montsuz bedenleri ve et yemeği görüntüleri ile dramatik anlatı pekiştirilmiştir.

Bu habere ATV Ana Haber Bülteni ve Show TV Ana Haber Bülteni’nde yer verilmemiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni’nin böyle önemli bir toplumsal meseleyi ekrana taşıması onun muhalif kimliği ile ilişkilendirilmiş ve toplumsal bir sorunu dile getirmesi bakımından haber değerli bulunmuştur.

Haber no: Fox TV 3 (Haberin Tarihi: 1 Mart 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Yaşları Küçük Dertleri Büyük*”

Kam Spiker: “*Gece boyunca sınır hattında bekleyen göçmenlerin arasında en çok onlar zorlandı, küçük göçmenler... Yardımseverler çorap dağıttı, köylülere çocuklar üşümesin diye camilerin kapısını açtı*”.

Bu haberin başlığı yoktur. Spiker haberi sunduğu esnada arkasında kalan ekranda Türk Bayrağı görüntüsü yer almış, böylece Türkiye’nin mültecilere kucak açarak onları kucakladığı fikri ideolojik açıdan somutlaştırılmıştır. Haberde başlık olarak ilk kuşak değerlendirilmiştir. “*Yaşları Küçük Dertleri Büyük*” ifadesi ile çocukların küçücük bedenlerinin büyük acılar altında ezildiği düşüncesi aktarılmıştır.

Haberde mülteci meselesine genel olarak bakıldığında, Avrupa’nın tavrı onları ülkelerine kabul etmeme, kabul etse de onları genellikle “*hor görme*” biçiminde aktarılmıştır. Mülteciler açısından Avrupa’ya gitmek ise “*hayatlarını kurtarmak*” deyimini ile eş değer görülmüş; bu düşünceyle yola çıkanlar ya yollarda hayatını kaybetmiş ya da sınırda polis müdahalesine takılarak şiddet görmüştür.

Bu haberde kullanılan “*göçmenler*”, “*küçük göçmenler*” ifadeleriyle bir genelleme yapılmış, fakat bu göçmenlerin kim olduğu girişte ifade edilmemiş, çocuklardan bahsedildiği “*küçük*” nitelemesinin kullanılmasından anlaşılmıştır. Yine de konuya dair yeterli bilgi olmadığından burada enformasyon eksiltimi yapıldığı tespit edilmiştir.

Haberin girişinde çocukların maruz kaldığı zorlu koşullarda onlara yardım elini uzatanın Türkiye olduğu ifade edilmiş, böylelikle Türk milletinin “yardımseverlik” anlayışı yüceltilerek “*milli bir övünç*” halinin haberde yer alması söz konusu olmuştur.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Yaşları küçük dertleri büyük/ Küçük mülteciler soğuk geceyi aç ve açıkta geçirdi.

Muhabir: Adın nedir? Nereden geldiniz?

Çocuk 1: Viem. Suriye’den.

Muhabir: Niye beklediğini biliyor musun? Ya da nereye gideceksin?

Çocuk 1: Yunanistan’a gidecektik ama çok zor. Ama bilmiyoruz ne zaman kapıyı açacaklar.

Muhabir: Viem sen korkuyor musun?

Çocuk 1: Evet çok korkuyorum.

Muhabir: Neden korkuyorsun?

Çocuk 1: Çünkü çok zor gitmesi, hava çok soğuk olduğu için.

Perfore 1: Kapılar umuda açılır diye aileleri bilmedikleri bir yere getirdi onları. Geceyi soğukta geçirdiler, aç ve açıkta.

Vatandaş 1: Al bu da kardeşine (yiyecek veriyor). Bisküvi verin o zaman,7 kişiymişler.

Vatandaş 2: Üzüliyoruz çok üzüliyoruz.

Muhabir: Şu anda kaç mülteci var köyünüzde?

Vatandaş 2: Binlerce var. Bizim burada barajımız var. Barajın üstü, askeriyenin üstü dolu.

Kuşak 2: Tampon bölgede kalan göçmenlere çorap dağıtıldı, çorba verildi.

Muhabir: Doyuran Köyü sakinleri özellikle çocuklu mültecilere onları gece soğukta camiye alarak kucak açtı. Geceyi camide geçiren o mülteciler şimdi de caminin hemen bahçesinde bir ateş yakarak çocuklarıyla birlikte burada beklemeye devam ediyorlar. İşte bu Suriyeli aile Konya’dan geldi. Şimdi Doyuran Köyü’nde bekleyişleri sürüyor.

Perfore 2: Ayakları çıplak, yine bir eşya gibi taşınıyor bebekler sınıra. Kiminin başında yükü, kucagında bebeği, çoğu da süt çağında. Türkiye- Yunanistan sınırında yardımseverlerin tek düşüncesi çocuklardı. Mülteci kampına dönüşen tampon bölgeye Edirneliler gıda yardımı yaptı. En önemli ihtiyaçlarından biri de çoraptı.

Çocuk 3: Hiç... Sadece mutluyum giydiğim için.

Muhabir: Neden bekliyorlar? Nereye gidecekler? Bu belli olmayan yolculuk nerede sonuçlanacak? Hiçbir fikirleri yok. Çünkü onlar çocuk, şimdilik onlar için her şey bir oyundan ibaret...

Kuşak 3: 10 yaşındaki İranlı çocuk da ameliyat olabilmek için sınırdaydı.

Perfore 2: Oyunla bekleyen de var, korkan çocuklar da... İçlerinde umut taşıyanlar da var. İranlı 10 yaşında Zekeriya Tacik gibi. Tekerlekli sandalyeden kurtulabilmek için tehlikeli bir yolculuğu göze aldı. Isparta’dan Edirne’ye geldi, önce Yunanistan, oradan da Almanya’ya gidebilmek için.

Muhabir: Yunanistan’a mı gideceksiniz önce? Niçin pekiyi?

Çocuk 4: Evet sonra Almanya. Ameliyat için.

Çocuk 5: Buna ameliyat lazım. Çok para lazım. Almanya'ya gidelim, Ameliyat olsun.

Muhabir: Sizi bekleyen var mı orada?

Çocuk 5: Yok."

Haberin hemen öncesinde yayınlanan “*Sınırdaki insanlık dramı*” başlıklı haber, bu haberle bağlantılı bulunmuştur. Haberde geniş kitleler halinde sınır kapısına dayanan mülteciler ile Yunan polisi arasındaki çatışma ekrana taşınmıştır. Haberde mültecilerin Avrupa'ya gitmek için şanslarını türlü yollardan denedikleri ifade edilerek, mültecilerin sınır kapısına yığılarak adeta bir sağanak oluşturduğu ön plana çıkarılmıştır. Sürekli geliş halinde olmaları ve yaşanan arbedeler ürkütücü bir atmosferle ekranda verilmiştir. Haber görüntüleri arasında sık sık duyulan silah sesleri de ortamın güvensiz ve tekinsiz olduğu fikrini pekiştirmiştir. Haberde “*sınırdaki can pazarı*” ifadesi sık sık vurgulanarak da yaşanabilecek ölümler için kapılarını açmayan Yunanistan ve Avrupa ülkeleri hedef gösterilmiştir.

Haberde Türkiye sınırından Yunanistan'a geçmek için bekleyen çocukların ve ailelerinin yaşadıkları zorlu koşullar ekrana taşınmıştır. Soğuğa ve açlığa rağmen umudun peşinden giderken görüntülenen çocukların her şeye rağmen çocuk olmaktan vazgeçemedikleri, oyun oynamaya devam edip sadece bir çift çorapla bile mutlu olabildikleri dramatik anlatıyla aktarılmıştır.

Muhabirin köyde kaç mülteci olduğuna dair sorduğu soruya verilen “*binlerce*” yanıtı ve “*Barajın üstü, askeriye'nin üstü dolu*” söylemi net olmayan, fakat çokluğa gönderme yapan bir ifade olarak görülmüş, sayının artmasından duyulan bir endişe saptanmıştır. Haberde “*sınıra akın etmek*” fikri oluşturulmuş, bu da “*hücum*” ya da “*istila*” durumuyla bağdaştırılarak “*insanların hayatlarını kurtarma çabaları*” sayısal verilerin gölgesinde kalmıştır.

Haberde arka plan bilgisi yeteri kadar verilmemiş, fakat neredeyse tüm bülten “*mültecilerin sınırdaki bekleyişlerine*” ayrıldığından, haber önceki haberlerle ilişkilendirilmiş ve bağlamına oturtulmuştur. Haber çocukların mağduriyeti üzerinden aktarılmış, sınırın açıldığı haberinin duyulmasının mutluluk edası ile karşılandığı, fakat hakikatin bu olmadığı metin aralarında sunulmuştur. Haberde yaşanan bu mağduriyetin sorumlusunun kim olduğu doğrudan ifade edilmese de; alt metinlerden o soğuk havada

çocukları dışarıda aç ve açıkta bırakanın Yunanistan ve dolayısıyla Avrupa olduğu okunmuştur.

Görsel 4.46. Çocuk ve Muhabir Aynı Boy Hizasında

Haberde konuya dair çocuklara mikrofon uzatılmış, çocukların yaşadıklarını anlattıkları görülmüştür. Muhabirin çocukla röportaj yaptığı anlarda eğildiği görülmüş bu da çocuğun yaşadıklarını ve duygularını aktarırken kendisini daha rahat hissetmesini sağlamıştır. Haberde mağduriyetin yanı sıra korku hissi ön plana çıkarılmış, bu korku da çocukların hem sözleriyle hem de ürkek görüntüleriyle aktarılmıştır.

Haberde çocukların içerisinde bulundukları duruma ilişkin bir acıma hali saptanmıştır. Ayrıca onların kalabalıklar halindeki bekleyişlerinin tel örgülerin ardından verilmesiyle de, Yunanistan'ın sınır kapısını açmamasının Türkiye açısından ekonomik ve sosyal güçlükleri tetiklediği düşüncesini pekiştirilmiştir.

Haberde yorum içeren ifadeler az olmakla beraber genellikle görüntüler aracılığıyla durum tespiti yapıldığı görülmüştür. Savaşın soğuk yüzünün çocuklar üzerinden aktarılması çocuk hakları bağlamında sorunlu bulunmuş, yaşadıklarıyla örselenmiş çocukların zor koşullarda verdikleri yaşam mücadelesinin onların mahcup yüzlerinden okunması onları bir kez daha incitmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümle yapılarına yer verilse de birkaç yerde cümle yapılarının pasif olduğu tespit edilmiştir. Örneğin; “*Tampon bölgede kalan göçmenlere çorap dağıtıldı, çorba verildi*” kuşağında bu icraatları gerçekleştirenleri *Edirneliler* olduğu ifade edilerek

genelleştirme yapılmış, cümleler de pasif bir biçimde kurulmuştur. Cümleler genellikle açık ve anlaşılır olmakla beraber, Suriyeli çocuklarla yapılan röportajlarda çocukların kurdukları cümleler alt yazı ile verilmediğinden zaman zaman söyledikleri anlaşılmamıştır.

Haberin nedensel ilişkisi, sınır kapılarını açmayan Yunanistan yüzünden çocukların soğuk ve açlıkla mücadele etmek zorunda kalması üzerinden kurulmuştur. Fakat haberin genelinde çocukları bu koşullara iten nedenler ya da bu koşulların iyileştirilebilmesi için neler yapılabileceği tartışılmamış, sınır kapısının açılmasının bir iyilik gibi gösterildiği vurgulanmıştır.

Haberde “*Suriyeli, mülteci, göçmen, soğuk, açlık, korku, umut*” gibi kelimeler ön plana çıkmış, bu kelimeler arasında referansal ilişki kurulduğu görülmüştür. Çocuğun korkularını dile getirdiği anlar; “*kapılar umuda açılır*” ifadeleri ile verilmiş, bu birbirine anlam olarak uzak iki kelime ile zıtlık yaratılarak anlatı güçlendirilmiştir. Haberin girişinde “*göçmenler*” olarak kodlanan çocuklar haberin şematik kısmında “*mülteciler*” olarak ifade edildiği görülmüştür. Bu bağlamda şunun altını çizmek önemlidir: Göçmenlik bir tercihin neticesi olmakla beraber her göçmen mülteci olarak kabul edilmemektedir. Göçmenlik kişinin ekonomik durumunu, eğitim koşullarını iyileştirmek gibi kişisel nedenlerden dolayı ülkesinden tercihen ayrılarak başka ülkeye yerleşmesidir. Yani göçmenlikte “*tercih*” söz konusudur. Mülteci, kişinin ülkesinde yaşadığı sorunlar neticesinde (savaş, baskı vs.) başka bir ülkeye kaçıp o ülke makamlarınca durumları incelendikten sonra kişinin kendisine verilen resmi statüdür. Bu statüyü alanların çalışma izni, sağlık hizmetlerinden faydalanma gibi hakları mevcuttur. Dolayısıyla burada bahsi geçenlerin tamamı ne mülteci ne göçmandır. Oysa “*sığınmacı*” kavramı bulunduğu ülkede uluslararası koruma arayan ve resmi olarak “*mülteci*” statüsü almamış kişilerdir. Bu bağlamda “*sığınmacılık*” bir tercih değil bir zorunluluk olup bu ve buna benzer haberlerde onlara “*mülteci*” ya da “*sığınmacı*” denmesi daha uygun bulunmuştur.

Perfore 2’de; “*Ayakları çıplak, yine bir eşya gibi taşınıyor bebekler sınıra.*” ifadelerine yer verilerek “*yine*” vurgusu yapılmış, insan onuruna yakışmayacak bu görüntülerin tekrarlanmasından duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir. Çünkü burada yaşananlar ne iltir ne de sonuncudur.

Haberin retorik ögesi olarak görüntüler incelendiğinde; çocukların aç, perişan, üşümüş, korku içerisinde ekranda yer aldığı görülmüştür. Özellikle tekerlekli sandalyesi ile ülke değiştirmeye çalışan çocuğun görüntüleri son derece dramatik bulunmuş, oradan oraya koşan çocuk grubu içerisindeki mahzun hali olayı daha ajite etmiştir.

Görsel 4.47. Tekerlekli Sandalyesinden El Sallayan Çocuk

Çocuğun üşümüş elleri, tutmayan bacakları ve buna rağmen gülümseyen yüzü ile kameraya el salladığı anlar haberde kullanılan “*umut kapısı*” söylemini desteklemiş ve haberin gerçekliğini kanıtlayıcı unsurları arasında yer almıştır. Ayrıca cami bahçesinde ateş başında toplanmış kalabalıklar, annesinin kucagında oturan çocuklar, yiyecek dağıtılırken yardım almak için uzanan küçük eller, çıplak ayaklarıyla oradan oraya koşuşturan neşeli çocuklar, kameradan kaçırılan ürkek bakışlar, utangaç ve mahzun tavırlar haberin dramatik öğelerinden olup, çocukların mağduriyetinin ekrana yansımaları olarak belirlenmiştir.

Çocuklara “*üşümelerini engellemek için caminin kapılarını açmak*” ya da “*aç kalmasınlar diye yiyecek vermek*” geçici ve anlık çözümler olarak görülmüştür. Mülteci çocuklar için asıl yapılması gerekenin, en doğal hakları olan yaşam, korunma ve eğitim haklarının garanti altına alınması; bu bağlamda da sorumluluğun sadece Türkiye’ye değil tüm dünyaya ait olduğunun sıkça vurgulanması gerektiğidir.

Aynı bültende bu kapsamda “*Çoluk Çocuk Bilinmeze Yolculuk*” başlıklı bir haber daha yer almış, bu haberde de dramatik anlatı ile çocukların mağduriyeti yeniden gözler önüne serilmiştir. 7 Mart 2020 tarihli bültende de “*Göçmenlerin Bekleyişi Sürüyor*”

başlıklı bir haber yer almış, bu haberde de anne ve babaları ile soğuk havaya rağmen umuda yolculuk yapacakları günü bekleyen çocukların görüntüleri sunulmuştur.

Haber no: Fox TV 4 (Haberin Tarihi: 2 Mart 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Sınır Hattında Trajedi*”

Kam Spiker: “*Az önce Emre Suriyeli bir aileyi tanıttı, orada bebeler, bebekler de vardı. Ve işte bakınız, savaş... İşte savaşalım, gidelim, yürüyelim, vuralım, kıralım, edelim... En çok kimi vuruyor biliyor musunuz savaş? En çok savaş, çocukları vuruyor, bebeleri vuruyor*”

Haberin başlığı tek başına anlaşılır bulunmamış, başlıkta enformasyon eksiltimi yapılmıştır. “*Trajedi yaşanan sınır hattı neresidir?*”, “*Trajedi yaşayanlar kimlerdir?*” sorularının cevapları haber girişinde yer almıştır. Bu haberin hemen öncesinde “*Yunanistan Sınırında Ne Yaşanıyor?*” kuşağı ile Edirne’den canlı bağlantı yapılmış, insanların içinde bulundukları durum olay yerinden aktarılmıştır. O haberin ardından yayınlanan; “*Sınır Hattında Trajedi*” adlı haberde çocuklar ön plana çıkarılmıştır. “*Trajedi*” kelimesi ile çocukların içerisinde bulundukları insani olmayan koşullara dikkat çekilmiştir. Bu haberin sunumunda “*bebeler, bebekler*” ifadesi spiker tarafından birden fazla kez vurgulanarak çocukları zor duruma düşüren herkese tepki gösterilmiş, vicdan muhasebesi yapılması istenmiştir.

Haber girişinde kullanılan devrik cümlelerle anlatı yapısının daha etkileyici ve vurucu olması hedeflenmiştir. Örneğin; “*Ve işte bakınız, savaş...*” söyleminde, savaşın görünmeyen bir yüzünün varlığı ve burada en fazla acı çekenlerin çocuklar olduğu vurgulanmış, insanları bu konu üzerinde düşünmeye sevk etmek amaçlanmıştır. “*İşte savaşalım, gidelim, yürüyelim, vuralım, kıralım, edelim...*” sözleriyle de bu fikirlere sahip olanların (başta siyasiler olmak üzere) eleştirildiği görülmüştür. “*En çok kimi vuruyor biliyor musunuz savaş? En çok savaş, çocukları vuruyor, bebeleri vuruyor*” sözlerinde yine sitem ve serzeniş vardır. Spiker haber sunumu esnasında habere yorumlarını katmıştır. Ayrıca beden dili çok hareketlidir ve çocukları bu hale getirdiğini düşündüğü herkese tepki göstermiş, doğrudan bir kişi ya da bir devleti hedef göstermemiştir.

Haberin sunumu esnasında spikerin arka kısmındaki ekranda konuyu anlatan bir görsel yer almıştır. Görselde ağlayan, o soğuk havada yakası açık, üstü başı perişan bir çocuk görüntüsünün seçilmesiyle haberin inandırıcılık etkisi arttırılarak dramatik anlatının haber girişinde dahi etkisini ortaya koyduğu görülmüştür. Fakat burada fotoğrafı kullanılan çocuğun kişilik haklarının zedelenmesi söz konusu olup, böyle bir haberde çocuğun yüzünün ifşa edilmesi çocuk odaklı habercilik bakımından sorunlu bulunmuştur.

Ekranın hemen altında yer alan “#yaşamhakkımdır” hashtag’i ile bu konuya ilişkin gündem oluşturulduğu görülmüş, bu sayede insanların bu başlık altında olay hakkındaki düşüncelerini sosyal medyada paylaşmaları hedeflenmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: En büyük çileyi çocuklar çekiyor (Ağlama-çığlık sesleri ile)

Perfore 1: Savaştan, bombadan yani ölümden kaçışta gaz bombası altında yine nefessiz kaldı çocuklar. Bir yanda göçmenlere Avrupa yolunun engellerini kaldıran Türkiye, diğer yanda geçiş vermeyen Yunanistan ve arada tampon bölgede sıkışıp kalan binlerce göçmen... Dünyanın izlediği bu görüntü tüm o anları taşımaya çalışan minik bedenlerin hafızasına kazındı bile.

Kuşak 2: Yuva sıcaklığına en çok ihtiyaç duydukları yaşta yuvasız kaldılar.

Perfore 2: Önce yolun yorgunluğu... Minicik bedenleri ile kilometrelerce yürüdüler... Sonra soğuk, sıcaklığın sıfırın altına düştüğü ayazda çıplak ayakla dolaştılar. Ve günler ilerledikçe açlık... Karınlarını bir paket bisküvi ile doyurmaya çalışıyorlar. İki sınır arasında sefalet var. En fazla etkilenenler ise yuva sıcaklığına ihtiyaç duydukları halde yuvasız kalan göçmen çocukları.

Çocuk 1: Çok soğuk. Yemek yok, tuvalet yok, hamam yok yani her şey yok. Memleket İdlib. Muhabir: İşte Meriç Nehri kenarında bekleyen bir aile daha... Afganistanlı bu ailenin de iki çocuğu var. Biri iki aylık biri iki yaşında. İşte anneleri burada köylülerden aldığı bu yemeği onlara veriyor.

Perfore 3: Kundaktaki bebek, olan bitenden bihaber masum bakışlarıyla çocuklar... Daha hayatı tanımadan ölümün soğukluğuyla tanıştılar. Ondandır ki; Ege kıyısında ellerinde can simidi üstlerinde can yeleği... Sınır kapısında da hayata tutunma mücadelesi. Kimi battaniyesini alıyor ağlayarak, annesi alıp sarıp ısıtsın diye... Kimi ateşin başında babasının dizinde... İyi bir gelecek hayaliyle aslında yarının ne olacağının belirsizliğiyle anne babalarının kucağında kaderlerine teslim bekliyor çocuklar...”

Haberde ana olay; Türkiye’nin Yunanistan sınır kapılarını açacağını bildirmesi üzerine umut yolculuğuna aileleri ile birlikte çıkan çocukların maruz kaldıkları insanlık dışı muameleler ve zorluklardır. Bu haberde her ne kadar haber girişi ön planda olsa da habere dair etkileyici ve sarsıcı görüntülerin şematik kısımda verildiği saptanmıştır. Bu olaya haber değeri verilmesinin nedeni içinde yaşanan çağda insanlık dışı görüntülerin ortaya çıkmasıdır. Haberde olay sığınmacı çocuklarının üzerinden aktarılmıştır.

Görsel 4.48. En Büyük Çileyi Çocuklar Çekiyor

Haberin art alan bilgisi 1 ve 2 Mart 2020 tarihli bültenler göz önüne alındığında yeterlidir. Bültende konuya dair hem canlı yayınlar yapılmış hem de gün içerisinde takip edilen olaylar haberleştirilmiştir. Çocukların içinde bulundukları kötü koşullar; açlık ve soğuk ikileminde kurgulanmış, haber anlatısında çocukların ağlama sesleri ve çığlıkları yer almıştır.

Haberde az sayıda kuşak kullanılmış fakat konuya dair birbirinden farklı görüntülere yer verilmiştir. Çocukların kaba kuvvete maruz kaldığı anlardaki gözyaşları hem amatör kamera görüntüleri ile hem de kanalın çektiği görüntülerle sunulmuş, onların boynu bükük ve çaresiz halleri haberde kullanılmıştır. Çocukların can simitleriyle, ağlayan gözleriyle, mahzun bakışlarıyla kurgulanan haber anlatısında dramatik unsurlar ön plana çıkmıştır. Çocukların içinde bulundukları zor koşulları anlattıkları anlar etkileyici bir biçimde sunulmuştur. Haberde bu duruma nasıl gelindiğine odaklanılmaktan ziyade mevcut koşullar farklı görüntü ve metinlerle aktarılmıştır.

“Savaştan, bombadan yani ölümden kaçışta gaz bombası altında yine nefessiz kaldı çocuklar.” ifadesindeki “yine” kelimesi çocukların bu duruma daha önce de düştüğü ve bunun önlenemediğine gönderme yapmış, olayın geçmişinin olduğunu işaret etmiştir. “Dünyanın izlediği bu görüntü tüm o anları taşımaya çalışan minik bedenlerin hafızasına kazındı bile” cümlesiyle, yaşanan dramdan tüm dünyanın haberi olmasına rağmen sessiz kalınması eleştirilmiş; yaşanan travmatik olayların çocukların hafızasından silinemeyeceği vurgulanmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde kullanılan cümle yapılarına bakıldığında aktif cümlelerin kullanıldığı görülmüştür. Cümlelerin özneleri çoğunlukla çocuklardır. 21. yüzyılda çocukların savaşta yaşadıkları mağduriyet gözler önüne serilmiştir. Haberde “*göçmen, çocuk savaş, açlık, bebek, bomba, sınır*” gibi kelimeler dikkat çekmiş, bu kelimeler haberin tamamıyla referansal ilişki kurmuştur.

Haberde nedensel ilişki sınırları açan Türkiye ile sınırları açmayan Yunanistan arasında tampon bölgede kalan çocukların dramı üzerinden kurulmuştur. Aslında bu haberde Avrupa’nın göçmen meselesine karşı gösterdiği tavrın sonuçlarının çocuklara yansımaları gösterilmiştir. Haberin bütününe bakıldığında yaşanan insanlık dramının sorgulandığı ve onların çaresizliklerinin dünya tarafından görülmek istenmediği anlatılmıştır.

Haberin retorik unsuru olarak görüntüler incelendiğinde, habere dair neredeyse her bir görüntü sefaleti gözler önüne sermiş olup her biri olayın vahametini aktarmak bakımından anlamlı bulunmuştur. Omuz ve göğüs çekimleriyle çocukların yüz ifadelerindeki mahzunluk daha da belirginleşmiş böylece çocukların ruh halleri ve kendilerini nasıl hissedebilecekleri seyircinin anlayabileceği hale getirilmiştir. Haberde kullanılan farklı çekim açıları ve görüntülerle mevcut koşulların zorluğu aktarılmıştır.

Görsel 4.49. Annelerinin Kucağında Bekleyen Çocuklar

Çocukların bazen gülümserken bazen de ağladıkları anlara ilişkin görüntüleri haber anlatısındaki dramatik unsurları daha da belirginleştirmiştir. Haberde inandırıcı bilgilerin

kaynağı olay yerinden edinilen görüntüler olup, haberin Edirne/Yunanistan sınırından aktarılması yaşananların gerçekliğini kanıtlamıştır.

Haber no: Fox TV 5 (Haberin Tarihi: 11 Mart 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Okullar tatil olacak mı? ”

Kam Spiker: “Aileler merak ediyor. Aileler okullar tatil olacak mı, olmayacak mı onu merak ediyor. Bugün telefonlar gerçekten aşağıda da çok geldi. “Okullar tatil olacak mı olmayacak mı, bilginiz var mı?” diye. Şu an için yok. Çünkü Milli Eğitim Bakanı ile şu anda bir toplantı sağlanamadı. Ama önümüzdeki günlerde Bakan Bey diyor ki; “Bu olayın, koronavirüsün seyrine göre bunu da gerçekleştirebiliriz, anlık tedbirler de alabiliriz” diyor. Bir de şunu düşünmek gerekiyor; acaba hem özel okullarda hem de devlet okullarında hijyen nasıl uygulanıyor? Arkadaşlarımız bunu bugün özel okullarda da, devlet okullarında da araştırmaya başladı.”

Haberin girişine bakıldığında enformasyon eksiltimi yapıldığı görülmüş; konunun okulların tatil olup olmayacağı hakkında olduğu düşünülmüş fakat haberin (bu konuda netlik sağlanamaması yüzünden) özel ve devlet okullarında hijyen koşullarının nasıl olduğu bağlamında sunulduğu tespit edilmiştir. Başlık ve içeriğin bağlantı olsa da, haber başlığının konuyu doğrudan yansıtmadığı ve ortada uyumsuzluk olduğu saptanmıştır. Haber girişinde konuyla ilgili kişilerin görüşlerinin ön plana çıkarılmasıyla haber desteklenmiştir.

Haberde özel okul ve devlet okullarının iki ayrı kategoriye ayrılarak konu edilmesinin nedeni; devlet okullarında hijyen önlemlerinin özel okullar kadar sıkı bir biçimde uygulanamayacağı algısı olarak düşünülmüştür. Bu bakış açısına göre, devlet okullarının bütçesi sınırlıdır, özel okullar ise öğrenci ve veliyi daha konforlu bir alana çekebilmek için bu işlere daha fazla bütçe ayırabilmektedir. Dolayısıyla haberde özel okullarda hijyen kuralların daha sıkı bir biçimde uygulanabileceği düşüncesi ile hareket edilmiştir. Bu haber çocukların eğitimi ile ilgili görünmüş olsa da altında ekonomik koşullar, sınıfsal farklılıklar gibi birtakım toplumsal meseleleri barındırmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Okullar tatil olacak mı? Endişelenen bazı veliler çocuklarını okula göndermedi.

Muhabir: Bugün okula çocuğunu göndermeyen var mıydı?

Veli 1: Mutlaka her sınıfta beş öğrenci, üç öğrenci, iki öğrenci gelmemiştir.

Veli 2: Biz de göndermeyi istemiyoruz ama çocuğun da eğitimden geri kalmasını istemiyoruz.

Perfore 1: Veliler endişeli. Okullar tatil olmamasına rağmen bazıları çocuklarını bugün okula göndermedi. Gönderenler de bütün gün diken üstündeydi.

Veli 3: Özellikle çocuklarımıza bulaşır diye çok korkuyoruz.

Veli 4: Okulda bulaşma olasılığı daha çok.

Perfore 2: Sağlık Bakanı'nın koronavirüs taşıyan hastayı açıklamasıyla birlikte gözler Milli Eğitim Bakanlığı'na çevrildi. Milyonlarca veli ve öğrencinin cevabını aradığı soru okulların tatil olup olmayacağıydı. İlk ipucu için gözler İstanbul'da, Üsküdar'daydı.

Muhabir: Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un aslında şu saatlerde bir proje tanıtımı için burada olması bekleniyordu. Ancak ilk koronavirüs vakasının ortaya çıkmasıyla birlikte bakanın programı iptal oldu. Şu anda da Ankara'da eğitimde izlenecek yol haritası ve okullarda alınacak önlemler üzerine değerlendirme toplantısı yapılıyor.

Perfore 3: Milli Eğitim Bakanı'ndan beklenen açıklama yarına kaldı. Çocuklar risk grubunda değil ancak Nisan'da verilecek ara tatilin önlem amaçlı öne çekilmesi ağırlık kazandı. Ne kadar öne çekileceği ve süresi henüz net değil. Milli Eğitim Bakanlığı kaynaklarından alınan bilgiye göre bir haftadan daha fazla olabilir ve velilerin endişesini gidermek amacıyla ara tatil bu ay başlatılabilir.

Kuşak 2: Sağlık Bakanı: Bugün gündemimiz olmadı. Salgının seyri belirleyecek.

Sağlık Bakanı: Okulların tatil konusu bugün gündemimiz olmadı ama önümüzdeki günler gündeme gelebilir şu an o konuda bir şey söylemem doğru olmaz. Salgının seyri de belirler.

Perfore 4: Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk geçtiğimiz hafta koronavirüse karşı okullarda eş zamanlı hijyen uygulaması başlatıldığını duyurdu. Birçok okulda hijyen kurallarına uyuluyor ancak eksikler de var.

Muhabir: Okullarda hiç koronavirüse karşı bilgilendirme yapıldı mı? Broşür falan bir şey verildi mi?

Veli 2: Hayır sadece öğretmen WhatsApp üzerinden bilgilendirme yaptı o kadar.

Muhabir: Virüsün yayılmasını engellemek için yetkililerin yaptığı en önemli uyarı gerekli hijyen ortamını sağlamak ancak bazı okullarda yeterli temizlik malzemesi bulunmuyor.

Kuşak 3: Yurt genelinde okullarda ve okul servislerinde dezenfekte işlemleri başladı.

Muhabir: Tuvaletler nasıl temiz mi? Peçete var mı, sıvı sabun var mı?

Çocuk 1: Yok fazla değil. Sıvı sabun var da, peçete yok.

Muhabir: Erkekler tuvaleti nasıl?

Çocuk 2: Erkekler tuvaleti de aynı.

Muhabir: Bu konuda bir talebiniz var mı?

Veli 5: Tabi ki. Kanalizasyonların tıkanmış olduğundan sebep koyulmadığını söylüyorlar.

Perfore 5: Yapılan temizliği yeterli bulmayan veliler çözümü kendileri buldu.

Dönüşümlü olarak sınıflarda temizliğe başladılar.

Veli 6: Haftada bir gün iki veli gidip sıraları çamaşır suyuyla siliyorlar.

Perfore 5: Okul gezileri de haber duyulur duyulmaz iptal oldu. Yükseköğretim Kurumu da uzman ve akademisyenlerle birlikte öğrenci sayısı ve yabancı uyruklu öğrenci sayısı fazla olan bazı üniversite rektörleriyle toplantı haline geçti. Alınacak

ek tedbirler kararlaştırıldı. Özel üniversitelerin bazıları eğitime ara verildiğini duyurdu. Önleme amaçlı uzaktan eğitime geçildi.

Spiker: Bahçeşehir, Kadir Has Üniversiteleri başı çekti, onu söyleyelim. 3 Nisan'da biliyorsunuz, yeni bir tatil gelecek öğrenciler için. Bahar tatil, ek bir hafta süreli, belki onu öne çekme, o konuşuluyor. Çünkü havaların ısınmasıyla birlikte havaların ısınmasıyla birlikte riskin azalacağı doktor ve uzmanlarca söyleniyor. Az önce Merve Görgü haberi yaparken vatandaşa soruyor; "Bilgilendiriliyor musunuz okul tarafından?"

Veli 6: Hayır, hoca internet üstünden bilgilendirdi, çocukları bilgilendiriyor".

Haberin girişinde özel okullarda ve devlet okullarında koronavirüs salgınına ilişkin alınan hijyen önlemlerinin neler olduğunun aktarılacağı ifade edilmiştir. Fakat ana olayın sunumuna bakıldığında haberde devlet okullarındaki hijyen koşullarının yetersiz olduğu aktarılmış, özel okulların durumuna ilişkin bilgilendirme yapılmamıştır. Dolayısıyla haberin hem başlığı, hem girişi hem de içeriği uyumsuzdur. Bu haberin konusu devlet okullarında hijyen koşullarının ne durumda olduğudur. Bu konuya haber değeri verilmesinin nedeni koronavirüs salgınında kalabalık bir ortam sunan okullarda hijyenin nasıl sağlanacağını belirsiz olmasıdır.

Haberin şematik kısmında art alan ve bağlam bilgisi yeterlidir. Okulların tatil edilme ihtimali koronavirüs salgını ile ilişkilendirilmiştir. Çocuklarını salgın nedeniyle okula göndermeyen velilerin hissettikleri endişe ile ön plana çıkarılmış, birden fazla veli ve öğrenci ile röportaj yapılmıştır. Konuya dair Sağlık Bakanı ve Milli Eğitim Bakanı'nın görüşlerine yer verilerek, haber kapsamlı bir biçimde hazırlanmıştır.

Olayın en yakın tanığı olan çocuklara hijyen koşullarının sağlanıp sağlanmadığı sorulmuş, "hayır" cevabı hem haber içinde hem de haber sonrasında spikerin ifadelerinde vurgulanmış, böylelikle yetkililer göreve çağırılmıştır. Haber o dönemde içeriği bakımından panik ve endişeye neden olabilecek nitelikte görülmüştür.

Haberde okullarda temizlik malzemelerinin neden yeterli olmadığı, yeterli olması için neler yapılması gerektiği aktarılmamış ama bu malzemelerin temininin son derece önemli olduğu vurgulanmıştır. Okullarda yeteri kadar yapılmayan temizliğin veliler tarafından yapıldığının da vurgulanmasıyla bu duruma duyulan tepki yansıtılmak istenmiştir.

B. Mikro Yapı

Cümlelere bakıldığında genellikle aktif cümle yapılarının tercih edildiği görülmüştür. Neredeyse tüm cümleler arasında bir nedensellik söz konusu olup; özellikle temizlik ve virüs arasında bağlantı kurulmuştur. Yeterli hijyen koşullarının sağlanamaması temizlik malzemelerinin yetersiz olduğuyla ilişkilendirilmiş yani ekonomik temele dayandırılmıştır.

Haber metninde kullanılan; “*temizlik, okul, virüs, tatil*” gibi kelimeler haber metninin tamamına gönderme yapmış, hijyen koşullarının yeterli olmadığı veli ve öğrencilerin görüşlerine dayandırılarak kanıtlanmıştır.

Haberin görüntüleri kanalın kameramanı tarafından çekilmiş, haber de bizzat kanalın kendi muhabiri tarafından hazırlanmıştır. Görüntüler incelendiğinde özellikle okul ortamında çocukların yer aldığı kesitlere yer verildiği, yakın çekim açılarının kullanıldığı görülmüş, bu sayede yaşanan sıkıntıya odaklanılması sağlanmıştır. Haberde doğrudan ülke ekonomisine ilişkin verilere yer verilmese de, röportaj yapılan kişilerin kıyafetlerinin genellikle eski olması yoksullukla ilişkilendirilmiş; yoksul semtlerde yaşayan ailelerin çocuklarının gittikleri okulların gerekli hijyenik koşullardan mahrum bırakıldığı alt metinlerle ve görüntülerle desteklenmiştir.

12 Mart 2020 tarihli ana haber bülteninde okulların tatil edileceği Beştepe’den yapılan canlı yayın ile Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın’ın açıklamalarıyla aktarılmış, bülten sonunda da yeniden tekrar edilmiştir. 13 Mart 2020 tarihli bültende “*Uzaktan Eğitim Başlıyor*” başlığı ile konuya dair yeni bir haber aktarılmış; bu haberin içeriğinde EBA sisteminin nasıl kullanılacağı anlatılmıştır. Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un açıklamalarının yer aldığı haberde, toplumun bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Haberin ardından spiker Fatih Portakal, koronavirüs nedeniyle okulların tatil olmasının ardından yetimhanede kalan çocukların bilgisayara ve televizyona nasıl ulaşacağını sorgulamış, yetimhanelerde farklı yaş gruplarındaki çocukların bir arada kaldığı hatırlatılarak, bu konunun üzerinde düşünülmesi gerektiğine dikkat çekmiş ve böylelikle sorumlu bir habercilik anlayışı sergilemiştir. Aynı zamanda çalışan annelerin bu süreci nasıl geçireceği ve YÖK kararları da eğitim başlığı altında irdelenmiştir. 25 Mart 2020 tarihli bültende “*Okul tatili uzatılacak mı?*” başlığı altında Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın açıklamalarına yer verilmiştir.

Haber no: Fox TV 6 (Haberin Tarihi: 13 Nisan 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Çocuklarıyla Buluştular”

Kam Spiker: “Bu süreçte yakınlarıyla buluşamayanlar da vardı. Ayrı düşenler vardı... Onların bazıları da çocuklarıyla buluştu”.

Haber girişi son derece kısa, açık ve anlaşılır bulunmuştur. Haber girişi ve içeriğinin kısa olmasının nedeni Fatih Portakal’ın bültenin başlarında yer alan haberlerde uzun soluklu yorum yapması nedeniyle, bültenin sonunda yer alan haberlere zaman kalmaması olarak düşünülmüştür.

Haberin sunumu esnasında spikerin gülümseyerek ekrana bakması ve “buluşma” kelimesinin geçtiği zaman diliminde ayrı duran iki elini birleştirmesi kelimeye gönderme yapmış, bu da beden dilinin habere yansıdığını göstermiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Sağlıkçıların evlat özlemi. 6 yaşındaki Öykü bir aydır göremediği annesinin sürpriziyle ağladı.

Babaanne: Sürprizi gördün mü? Niye ağlıyorsun?

(Çocuğun ağlama sesleri)

Perfore 1: Bir aydır göremediği annesine sarıldı, gözyaşlarına boğuldu. 6 yaşındaki Öykü ile sağlık çalışanı annesinin buluşması herkesi duygulandırdı.

Anne: Mutlu ol kızım, bak annen geldi.

Perfore 2: Koronavirüs salgını en çok sağlık çalışanlarını etkiledi bir de onların yolunu gözleyen evlatlarını. Özge Koçak da büyük bir özveri ile görev yapan sağlık çalışanlarından. Karaman Devlet Hastanesi’nde veri giriş personeli olan anne Koçak kızını bir ay önce dedesinin yanına bıraktı. Anne kız tam bir ay sonra birbirine kavuştu. Küçük Öykü bisiklet sürerken annesi bir anda karşısına çıktı. Babaannesinin görüntülediği o anlarda Öykü hasret kaldığı annesinin saçlarını okşadı.

Çocuk 1: Biraz daha dursak. Azıcık kız kıza vakit geçirsek.,

Kuşak 2: Elif Zümra babasına sarılacağı günü sabırsızlıkla bekliyor.

Perfore 3: Kahramanmaraş’ta yoğun bakım hemşiresi olan Abdülkadir Ateş ise 25 günün sonunda evine uğrayabildi. Onu karşılayan 3.5 yaşındaki kızının tek bir isteği vardı. Babasına sarılabilmek.

Çocuk 2: Ama baba ben seni çok seviyorum.

Baba: Tamam ben de seni seviyorum ama ben sana sarılırsam ne olur sen de hasta olursun sonra annene bulaşır, sonra dedene bulaşır.

Perfore 4: Abdülkadir Ateş’in amacı küçük kızı Elif Zümra ve eşini salgından koruyabilmektir. Anlatmayı denedi ama başarılı olamadı.

Çocuk 2: Ama baba ben seni çok seviyorum.

Baba: Tamam biraz daha idare edersen bitecek bunlar, tamam mı?

Perfore 5: Küçük Elif Zümra sarılmak istediği babasından olumsuz yanıt alınca çok üzüldü. Küçük kızın sitem dolu sözleri annesi tarafından kayda alındı.

Çocuk 2: Baba ben seni çok seviyorum.”

Haberde koronavirüs nedeniyle yaklaşık bir aydır anne ve babasını göremeyen iki farklı çocuğun onlarla kavuşma anının dramatik anlatı yapısıyla aktarılması söz konusudur. Her iki buluşma anı da amatör kamera ile çekilmiş, görüntü üstüne seslendirme eklenerek haberler hazırlanmıştır. Haberin devamında sağlık çalışanlarının diğer aile fertlerine duyduğu özlem de aktarıldığından, çocuklara ayrılan kısımlar kısa tutulmuştur. Bu yüzden bu haberde makro ve mikro çözümleme bir arada yapılmıştır.

Haberin art alan bilgisi yetersizdir. Fakat mesele uzun süredir ülke gündemini meşgul ettiğinden konunun anlaşıldığı düşünülmüştür. Sağlık çalışanı ve çocuklarının neden birbirlerinden ayrı kalmak zorunda oldukları detaylı bir biçimde açıklanmamış, haber doğrudan amatör video kaydı ile başlamıştır. Haberin bağlamı, salgın nedeni ile anne ve babasından ayrı kalan çocukların onları gördükleri anda verdikleri duygusal tepkinin nasıl olduğu üzerine kurulmuştur.

Görsel 4.50. Sağlıkçıların Evlat Özlemi

Haberde kullanılan “*Küçük Öykü, Küçük Elif Zümra*” gibi ifadeler onların savunmasızlıklarına ve masumluklarına gönderme yapmış, dramatik anlatıyı daha da güçlendirmiştir. Çocukların hıçkırarak hıçkırarak ağladığı anlara ilişkin görüntülerinin kullanılması, annesinin kızının saçını okşadığı anların ön plana çıkarılması ya da Elif Zümra’nın balkondan babasına seslendiği görüntülerin verilme anı duygusal atmosferi

körüklemiştir. Çocuklar bu haberde “mağdur ve çaresiz” bir biçimde sunulmuştur. Haberde “gözyaşı, küçük kız, anne, baba, salgın, buluşma” gibi kelimeler ön plana çıkmıştır. Benzer içerikteki bir başka haber, Show TV Ana Haber Bülteni’nin 13 Nisan 2020 tarihli bülteninde de benzer anlatı yapısıyla yer almış; o bültende de dramatik anlatı çocuğun gözyaşları ile belirginleştirilmiştir.

Haber no: Fox TV 7 (Haberin Tarihi: 23 Nisan 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı”

Kam Spiker: “İyi akşamlar ben Adin Külçe. Türkiye’nin en etkili ana haber bültenine hoş geldiniz sevgiliyi izleyenler. Bugün Ata’mızın tüm dünya çocuklarına armağan ettiği 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nı ayrıca Cumhuriyetimizin ilanının 100. yılını kutluyoruz. Bu sene bayram coşkumuzu okullarımızda, sokaklarımızda doyasıya yaşayamasak da, hepimizin 23 Nisan’ı evlerinden coşku ile yaşadığını biliyorum. Çünkü nerede olduğumuzun bir önemi yok. O ve bize armağan ettikleri daima kalbimizde. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın 100. Yılı kutlu olsun. Bugünkü tabelamız “Halkın Meclisi”. Şimdi sözü Fatih Portakal’a bırakırken size kocaman sarılıyorum”.

Fatih Portakal: “Biz de o kocaman sevgini alıyoruz, bağrımıza basıyoruz. Adin bugün karşımızda, ilk açılışı o yaptı. Adin’i biliyorsunuz, o Türkiye’nin sevgilisi çok da ünlü ama ünlü olmasının yanında çok da mütevazı genç arkadaşımız, küçük arkadaşımız. Yayından önce kendisi ile konuşma fırsatı buldum. Çok tatlı bir insan. Öncelikle merhaba, bayramımız kutlu olsun Adin öncelikle nasılsın?

Adin Külçe: İyiyim çok teşekkürler, iyiyim.

Fatih Portakal: Çok zarişsin gerçekten aferin yaşına göre. Kendisi nerede diyeceksiniz. Kendisi Mucize Doktor dizisinde Ali Vefa’nın küçüklüğünü oynuyor. Nasıl bir şey bu yaşta o rolü yapabilmek, o role bürünebilmek? Bana anlatabilir misin lütfen çünkü büyük bir başarı gösteriyorsun.

Adin Külçe: Öncelikle çok çalıştım bu rolü yapmak için set de bana çok yardımcı oldu. Sette ben çok eğlenceli zamanlar geçirdim ve bu işi başardık birlikte.

Fatih Portakal: Güzel ama çok başarılısın. Biraz da çalışmışsın beni de çalışmışsın herhalde.

Adin Külçe: Evet bayağı bir çalıştım. Teşekkür ederim.

Fatih Portakal: Benden daha başarılısın, çok teşekkür ederim Adin Külçe, yayını senin açman bizim için büyük bir onur. İyi ki varsınız, sizlerin olması, bu ülkede sizin gibi çocukların olması ileride genç olacaksınız yetişkin olacaksınız, bu cumhuriyeti sizler yücelteceksiniz. İyi ki varsınız diyorum. İyi ki de Gazi Mustafa Kemal Atatürk bu bayramı hem hepimize hem de özellikle çocuklara armağan etmiş. Çok teşekkür ederim çok zarişsiniz. Adin bu açılışı yaptı çok da kibar bir arkadaşımız. Bugün önemli bir gün sevgili izleyenler. Bugün 23 Nisan. Bugün önemli bir gün çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 100. yılı kuruluşunun, açılışının 100. yılı. 100 yıldır ayakta duran ve umuyoruz, yüzyıllarca ayakta

duracağını düşünüyoruz. Böyle bir cumhuriyetimiz var ve halkın meclisi, düşünsenize, büyük bir imparatorluktan o imparatorluk yıkıldıktan sonra yerine ana yurdumuzda Anadolu'da bir vatan yapmışız kendimize, Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde ve onu takip eden kahramanlarla birlikte, tek başına yapılacak bir şey değil bu. Ama bir lidere ihtiyacımız varken o çıkmış işte 100. Yılda koronavirüsün gölgesi altında mı evet. Ama bu bültende mümkün olduğunca size o gölgeyi az yaşatacağız. Yani hem tamam korona haberlerini de paylaşacağız ama 23 Nisan'ın coşkusunu da sizlerle paylaşacağız, paylaşmaya çalışacağız mümkün olduğunca. Saat 9'da evlerinizden katılacaksınız, bulunduğunuz yerlerden katılacaksınız. İstiklal Marşı okunacak, Türkiye'nin dört bir yanında. 83 milyon İstiklal Marşı'nı dillendirecek. Tam 9'da saatler 9'u gösterdiğinde bu ekranlarda da İstiklal Marşı'nın gururla okuyacağız sevgili izleyenler. Koronanın gölgesinde ama 23 Nisan coşkusunu da yaşatmaya çalışacağız sizlere. Sokağa çıkma yasağı olsa da arkadaşlarımız bizi farklı farklı yerlerde bekliyor bizleri... Ama en önce diyoruz ki çocuk bayramına bir bakalım; çocuk bayramında neler yaşıyor, neler yaşanacak... Çocuklar hep coşkulu biliyorsunuz. Çünkü 23 Nisan'da coşku olması gerekiyor. O coşkuyu da çocuklar nerede yaşıyor bu 23 Nisan'da, evlerde yaşıyor.”

23 Nisan 2020 tarihinde Fox TV Ana Haber Bülteni'nin bu haberle başlaması günün anlam ve önemine uygun bulunmuştur. Haber girişine bakıldığında, girişin oldukça uzun olduğu ve yaklaşık 6 dakika sürdüğü görülmüştür. Giriş boyunca fonda “23 Nisan” şarkısı çalmış, böylece izleyiciye bayram coşkusunu hissettirmek amaçlanmıştır.

Görsel 4.51. Haber Spikeri Adin Külçe

Bülteni Fatih Portakal yerine o gün için Adin isimli çocuğun açması, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın çocuklara atfedilen bir bayram olmasından ileri gelmiş ve büyüklerin yerlerini bir günlüğüne de olsa çocuklara bıraktığı bilindik geleneğin sürdürülmesi sağlanmıştır. Çocuğun böyle bir günde görünürlüğünün bülten başında olması hem dikkat çekici hem de yerinde bir davranış olarak gözlemlenmiştir.

Haber girişinde Adin'in tüm çocuklar adına 23 Nisan'a dair görüşlerini ifade etmesi, bugüne ilişkin söyleyecek sözlerini aktarabilecek bir mecrada yer alması son derece önemlidir. Coşkunun koronavirüs nedeniyle eve sığdırıldığını ifade eden Adin; *“O ve bize armağan ettikleri daima kalbimizde. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın 100. yılı kutlu olsun.”* sözleriyle Mustafa Kemal Atatürk'e milletçe duyulan minnet ve sevgiye gönderme yapmış, bunu yaparken de beden diline heyecanı yansımıştır.

Haber girişinde enformasyon eksiltimi yoktur, bilgiler açık ve net bir biçimde verilmiştir. Ülkenin farklı yerlerinden 23 Nisan kutlamalarının canlı yayınlarla aktarıldığı bültende, hem spikerin hem de muhabirlerin neşe ve coşkusu gözle görülür biçimde ekrana yansımıştır. Böylesi özel bir günde çocuklara bültenin başından sonuna kadar yer veren Fox TV Ana Haber Bülteni'nin bu tutumu çocuk odaklı habercilik bakımından başarılı bulunmuş, bayram coşkusunun çocuklar üzerinden ekranlara taşınması onu diğer kanallardan farklı bir yere koymuştur.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Evlerde 23 Nisan coşkusu: Yasak nedeniyle çocuk bayramı evlerde, balkonlarda kutlanıyor.

Perfore 1: Tüm Türkiye saat 21'i gösterdiğinde evlerinin balkonuna, penceresine çıkıp hep bir ağızdan İstiklal Marşı'nı söyleyecek. Koronavirüs salgını 23 Nisan coşkusuna engel olmadı. Sokağa çıkamasa da, okul bahçesinde kutlayamasa da çocuklar bayram coşkusunu içlerinde hissetti. Okulda sergileyecekleri gösterileri iptal oldu ama onlar bırakmadı çalışmayı. Halk oyunları online olarak sergilendi. Kutlamalar önce arkadaşları ile internet üzerinden sonra da balkondan yapıldı. Bayram, tatil dinlemeden üreten çiftçilerin çocukları da anne-babalarının yanında domates serasında kutladı bayramı. Bazı sitelerde ise bahçeye kurulan sahnede çocuklar şiir okudu, diğerleri balkondan dinledi.

Çocuk (şiir okuyor): Gel gidelim törene, bin teşekkür bizlere, bugünleri verene.

Vatandaş: Sokaklarda yaşayamayacağı coşkuyu balkonumuzda yaşatmak için süsledik. Komşularımız bunu apartmanımıza yapalım deyince bu süslemeyi yaptık.

Kuşak 2: Kimi çalıştığı serada kimi bahçede kimi de balkondaydı.

Muhabir: İstanbul'un ara sokaklarında da balkonlar pencereler Türk bayrakları ile süslü. Çocuklar 23 Nisan'ı kutlamak için büyük heyecanla saat 21'i bekliyor. Akşamı bekleyemeden heyecanla daha sabah saatlerinden cama çıkan çocuklar, büyükler vardı İstanbul'da.

Kuşak 3: Yedi Tepeden Yedi Kıtaya Konseri/ Güneştekin'den 23 Nisan Paylaşımı
Perfore 2: İstiklal Marşı'nın öncesinde Yedi Tepe'den Yedi Kıta'ya etkinliğine sahne oluyor İstanbul. Birbirinden değerli sanatçılar İstanbul'un yedi tepesinden eserlerini seslendiriyor. 20 yıldır Türkiye'yi dolaşarak çocuklara sanat aşkını

aşlayan Ressam Ahmet Güneştekin de anılarını bir araya getirdiği görüntülerini paylaştı çocuklarla. Türk Hava Yolları da bayram armağanını da göklere çizdi.

Kuşak 4: THY'den "Ay yıldızlı uçuş"

Perfore 3: 100 yıl öncesine ithafen TK1930 sayısı ile özel bir rota oluşturuldu. Ankara'dan havalanan uçak Türkiye üzerinde ay ve yıldız çizdi. Oluşturulan Türk Bayrağı radar sistemlerinden de izlendi.

Spiker: Bugün 23 Nisan o coşku var ama tabi ki geçtiğimiz yıllardan farklı olarak kutlanıyor. 100. yılda tabi daha coşkulu kutlamak isterdik. 100 yıl bir kere oluyor. 98-99-97-96 veya 101-102-103-104-105 bunlar önemli yıllar ama yüzyıl dediğimize asır diyoruz. Bir asrı deviriyoruz. Daha coşkulu kutlanması yönündeydi tüm hazırlıklar. Ne var ki dünyada o korona belası musallat oldu..."

Ana olayın sunumunda haber girişi ön plana çıksa da, haberin şematik yapısında konuya dair çeşitli görüntüler kullanılmış, farklı çocukların görüşleri ekranda almıştır. Yine de ana olayın ağırlıklı olarak haber girişinde verildiğini söylemek mümkündür.

Görsel 4.52. Evlerde 23 Nisan Coşkusu

Haberde ilk olarak site içerisinde yaşayan ve evlerini süsleyen, ardından piyano çalan, daha sonra ise domates serasında anne babasına yardım eden çocukların 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı kutlama görüntülerine yer verilmiştir. Böylece farklı sosyo-ekonomik güce sahip ailelerin bayramı aynı coşku ile kutladığı vurgulanmış, böylelikle bu özel günde "birlik ve beraberlik" mesajı verildiği görülmüştür.

Görsel 4.53. Seradaki Çocukların Kutlaması

Haberde domates serasında anne babasına yardım eden çocukların bayrağı tutarken yüzlerine yansıyan gurur ekrana yansıtılmış, geniş çekim açısıyla çocukların bulundukları ortam ve üzerlerindeki eski kıyafetler ön plana çıkarılmıştır. Özellikle çocukların ayaklarının çıplak olması bu bayramı zengin-fakir ayrımı olmaksızın her kesimden çocuğun sahiplendiğini vurgulamaya hizmet etmiştir. Farklı kesimlerden çocuk görüntülerine yer verilmesinin nedeni sınıfsal farklılıklara dikkat çekmek olup, ülke ekonomisi ve bunun çıktılarına ilişkin meselelerin 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda dahi görünür olduğunu gözler önüne sermek olarak belirlenmiştir.

Görsel 4.54. Evde 23 Nisan Kutlaması

Haberin art alan ve bağlam bilgisi yeterlidir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın önemi, yetişkinler ve çocuklar için ne ifade ettiği, çocukların beklentileri

haber örgüsü içerisinde yer almış, haber anlatısı “*coşku*” üzerinden kurgulanmıştır. Bu konunun haber yapılmasının nedeni 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın özel bir gün olarak kabul edilmesidir.

Haberin devamında; “*Tüm Türkiye hep bir ağızdan İstiklal Marşı’nı söyleyecek*” cümlesinin zikredildiği anda ekrandaki görüntülerden toplumdaki farklı görüşlere mensup olabileceği düşünülen ailelere yer verilerek yine “*birlik ve beraberlik*” duygusu körüklenmek istenmiştir. Haberde sık sık bayram müziklerine ve Türk bayraklarına yer verilmiş, bayramın “*milli*” tarafı ön plana çıkarılmıştır. “*Salgının gölgesinde*” ifadesi ile koronavirüs salgını hatırlatılmış, kutlamaların evde yapılmasının nedeni virüs salgını olarak gösterilmiştir. Haberde güncel görüntüler kullanılmış, haber kanalın muhabiri tarafından hazırlanmıştır. Tek bir başlık altında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nda yapılan farklı etkinliklere yer verilmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberdeki cümle yapıları çoğunlukla aktiftir. Bunun nedeni, haberin olumlu olması ve çocukların bu haberlerin öznesi olmasıdır. “*Coşku, çocuk, bayram, kutlama, bayrak, ev, neşe*” gibi kelimeler haberde ön plana çıkan ve tekrar edilen kelimelerdir.

Haberde retorik unsur olarak görüntüler incelendiğinde, haber görüntülerinin söylemlerinin örtüştüğü görülmüş, coşku hissi görüntülerde de yer almıştır. “*Evlerde 23 Nisan coşkusu*” söylemini desteklemek amacıyla evlerin bayraklarla süslenmiş görüntüleri kullanılmış, farklı çocukların bayrak salladıkları anlar ekrana taşınmıştır.

Muhabir sokak aralarında dolaşarak evlerin görüntülerine yer vermiş, süslemelere dikkat çekmiştir. Haberde, haberin ana aktörleri olarak çocukların ve velilerinin sözlerine yer verilmiş ve çocukların gelecek neslin temsilcileri olduğu sıkça vurgulanmıştır.

Aynı bültende 23 Nisan’a ilişkin benzer içerikte 7 habere daha yer verilmiş, bu haberlerde canlı yayın bağlantıları yapılmıştır. Her bir haberde çocukların bayrak sallarken, şarkı söylerken, balkonlarda ve camlarda beklediği anlara ilişkin görüntüleri kullanılmıştır. Sadece son haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’na ilişkin konuşması ve çocuklarla birlikte İstiklal Marşı’nı okuduğu anlar canlı yayında verilmiştir. Birden fazla muhabirin canlı yayında heyecan ve coşkuyu farklı şehirlerden aktardığı bu haberlerde yorumlara yer verilmiş,

Fatih Portakal da hem beden dili hem de söylemleri ile coşkunun hissedilmesini sağlamıştır.

Haber boyunca kırmızı ve beyaz renkleri kullanılmış böylece Türk Bayrağı'na gönderme yapılmıştır. İşaret dili ile engelli vatandaşlara haberleri aktaran kişinin de kıyafeti bu içeriğe uygun bulunmuştur. Kırmızı beyazın bu denli yoğun kullanılması 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın yine “milli” yönünü vurgulamak amacıyla tercih edildiğini ortaya koymuştur. 24 Nisan 2020 tarihli bültende 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda yapılan etkinliklere dair görüntüler yer almıştır. Bu haberlerde; konserlere, çocukların evlerinde yaşadıkları heyecana, İstiklal Marşı'nın balkonlardan okunmasına, İstanbul Valisi Ali Yerlikaya'nın sözlerine, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun çocuklarıyla birlikte görüntülerine, sağlık çalışanlarına, yol işçilerine yer verilmiştir. Çeşitliliğin bu denli olmasının nedeni, toplumdaki farklı kesimlerin 23 Nisan'da aynı heyecanı paylaştıklarını göstermek olarak belirlenmiştir.

Haber no: Fox TV 8 (Haberin Tarihi: 30 Nisan 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Kawasaki Endişesi”

Kam Spiker: “Bir sağlık haberi ile devam edeceğiz. Bu 5 yaşın altındaki çocuklarda görülüyor. Bağışıklık sistemini çökertiyor demeyeyim ama zayıflatıyor. Kawasaki endişesi... Diyeceksiniz ki bunu neye bağlamak istiyorsunuz? İzleyiniz.”

Haber başlığı açık ve anlaşılırdır. Haberin girişine bakıldığında, bir sağlık haberi sunulacağı bildirilmiş, bu haberde bahsi geçen hastalığın da özellikle çocukları etkilediği ifade edilmiştir. Sunumun sonunda izleyicide merak uyandırmak amacıyla soru sorulmuş ve yanıtının haberde gizli olduğu aktarılmıştır. Haberin girişi haberin içeriğini anlamak adına yeterli bulunmuş, “İzleyiniz” ifadesi ile de haberin merak edilmesi sağlanmıştır. Haberin girişten ziyade şematik kısımda geliştirildiği saptanmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Kawasaki koronayla bağlantılı mı?/ Avrupa'daki çocuklarda görülme sıklığı arttı. DSÖ mercek altına aldı.

Doktor: Özellikle de enfeksiyonlar, enfeksiyonlardan da viral enfeksiyonların Kawasaki hastalığındaki bu aşırı bağışıklığa neden olduğu düşünülmekte.

Perfore 1: Avrupa'da Kawasaki hastalığı görülen çocukların sayısı arttı. DSÖ çocuklarda kalp ve damarları etkileyen bu sendromu mercek altına aldı. Koronavirüsle bağlantısı olup olmadığı araştırılıyor. Çünkü hastalığa aşırı bağışıklık neden olabiliyor.

Doktor: Koronavirüs enfeksiyonunda bu tabloya neden olabilecek aşırı bağışıklığın tetiğini çekebilecek bir viral enfeksiyon olarak düşünebiliriz.

Perfore 2: Kawasaki sendromu diye anılan rahatsızlık İngiltere'de 19 çocukta tespit edildi. Ardından İtalya, İspanya, Amerika, İsviçre, Belçika ve Fransa'nın da yer aldığı dünya genelinde 100 çocukta ortaya çıktı. Sebebi net olarak bilinmiyor ama virüsler tetiği çekiyor ve bağışıklık sistemini uyarıp aşırı tepki vermesine neden oluyor.

Doktor: Özellikle bu kış aylarında daha fazla görmekteyiz. Ama bu mevsimde koronavirüs salgınına bağlı şu an için kawasaki olguları görmekteyiz. Kawasaki hastalarında bir artış gözlemlemekteyiz.

Perfore 2: Hayati tehlikeye bile yol açabilen sendrom nedeniyle neyse ki şimdiye kadar dünyada hayatını kaybeden çocuk olmadı. Belirtilerinin ise takip edilmesi çok önemli. 5 günden uzun süren ateş, huzursuzluk, deride döküntüler, ağız içinde dudak ve gözlerde kızarıklık hastalığın en önemli belirtileri. Tedavi edilmezse ileride çocuklarda kalp ve damar hastalıklarına yol açabiliyor kawasaki hastalığı.

Doktor: Bundan dolayı ilk 10 gün içinde bize başvurlarsa tedavisi mümkün ve bu kalp damar bozulumunu engelleyebiliriz. Tedavide bu oluşmaları baskılamaya yönelik bir tedavi uyguluyoruz.

Perfore 3: Koronavirüs tespit edilen çocukların yarısında kawasaki tespit edildi. Zamanında yapılan doğru tedavi ile çocuklar sağlıklarına kavuşuyor. Damar içine verilen antikorlarla bağışıklık sisteminin tepkisini baskılamaya yönelik ilaçlar kullanılıyor tedavide.

Doktor: Buradaki en önemli nokta viral enfeksiyonlar. Koronavirüs de bildiğiniz gibi viral bir enfeksiyon. Şu an içinde de yeni koronavirüse bağlı kawasaki hastalığını görmekteyiz."

Görsel 4.55. Kanıtlayıcı Bir Unsur Olarak Uzman Görüşü

Habere ilişkin art alan ve bağlam bilgisi yeterli bulunmuş; hastalığın ne olduğu, nasıl gelişim gösterdiği ve şu anda çocukların bu hastalıklardan ne kadar etkilendikleri ifade edilmiştir. “*Kawasaki sendromu diye anılan rahatsızlık İngiltere’de 19 çocukta tespit edildi. Ardından İtalya, İspanya, Amerika, İsviçre, Belçika ve Fransa’nın da yer aldığı dünya genelinde 100 çocukta ortaya çıktı*” söylemi ile sayısal verilerin ön plana çıkarıldığı görülmüş, bu da haberin inandırıcılığını arttırmak bakımından önemli bulunmuştur. Haberde farklı ülkelerden yer alan çocukların görüntülerinin kullanılmasıyla her ülkeden çocuğun bu hastalıktan muzdarip olabileceği anlatılmak istenmiştir.

Haberde “*kawasaki sendromu*” hastalığının çocuklarda görülme oranının sıklaştığı konu edinilmiştir. Bu konuya haber değeri yükleyen ana gerekçe; bu hastalığın koronavirüs ile ilişkilendirilmesi olarak belirlenmiştir. Haber anlatısı hastalığa ilişkin bilgilendirme üzerinden kurgulanmıştır.

Konu bir sağlık haberi olduğundan objektif bir biçimde değerlendirilmiş, uzman görüşü sık sık ön plana çıkarılmıştır. Uzman görüşü haberin doğruluğunun teyit edilmesine hizmet etmiştir. Bu haberde çocuk unsurunun ön plana çıkmasının temel gerekçesi kawasaki hastalığının koronavirüs ile ilişkisi olup, çocuklarda yetişkinlere göre daha fazla görülme ihtimali olarak saptanmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberin neredeyse tamamında aktif cümleler kullanılmış, cümle yapıları; basit, açık ve anlaşılır bulunmuştur. Haberde nedensel ilişki bu hastalığın koronavirüsü tetiklemesiyle çocukları hasta etmesi üzerinden kurgulanmıştır. Haberde “*kawasaki, çocuk, hastalık, koronavirüs, belirti*” gibi kelimeler ön plana çıkmış, bu kelimeler haberle referansal ilişkiyi sağlamıştır.

Haberin retorik unsuru olarak görüntülere bakıldığında, çocukların hastane odalarında tedavi gördükleri anların gözler önüne serilmesi, doktorların çocukların başında bekledikleri anlar ya da çocukların ateşini ölçüp akciğerlerini dinledikleri anlar dikkat çekmiştir. Bu görüntülerle haberde bahsi geçen ifadelerin desteklenmesi sağlanmıştır.

Haberde yoruma rastlanmamış, haberin başında panik olacak şekilde içeriğin kurgulandığı gözlemlense de, ilerleyen anlarda; “*Hayati tehlikeye bile yol açabilen*

sendrom nedeniyle neyse ki şimdiye kadar dünyada hayatını kaybeden çocuk olmadı.” ifadesiyle panik havası yumuşatılmıştır. Burada bunu sağlayan kelime “neyse ki” ve onun ardından gelen “hiçbir çocuğun ölmediği” bilgisidir.

Haber no: Fox TV 9 (Haberin Tarihi: 19 Mayıs 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı 1: “19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı”

Kam Spiker: “İyi akşamlar sevgili izleyenler, ben Fatih Portakal... Türkiye’nin en etkili haber bültenine hoş geldiniz. Bugün 19 Mayıs 2020. Bugün kurtuluş mücadelesinin ateşinin yakıldığı gün. 101 yıl öncesinde Gazi Mustafa Kemal’in yanındaki birkaç arkadaşı ile birlikte o tarihi Bandırma Vapuru’na binip İstanbul’dan yola çıkıp Samsun’a gittiği gün. Ve Samsun’a indiği gün. 19 Mayıs 1919’dur. 101 yıl önce işte eğer o ve arkadaşları bu cesur adımı atmasalardı o ve arkadaşları bu sonun çok zorlu olabilecek ve daha doğrusu o sürecin çok zorlu olacağını bildikleri halde sonlarının belki de ne olacağını akıllarına getirselers dahi yine de o yoldan dönmeyen bu insanlara müteşekkirimiz, minnettarız. 101 yıl önce Samsun’a ayak bastıklarında nasıl bir ülkeyle veya nasıl bir toprak parçasını itilaf devletlerinden kurtarmanın hesaplarını yapıyorlardı 101 yıl önce. Ve 101 yıl önce bu hareket başarılı olmasaydı yani Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşları bu yolculuğa çıktıklarında eğer başarısız olsalardı bizler bugün buralarda olamayacaktık, hiçbirimiz. Hiçbirimiz Türkiye Cumhuriyeti devletinin yurttaşı dahi olamayacaktık. İşte 19 Mayıs 1919’da Atatürk Samsun’a çıktığında milli mücadele ateşi de yakılmış oldu Samsun’da. Ve Nutuk’ta Atatürk Nutuk’a başlarken, bu cümleyi hiç unutmam ben, o şöyle başlıyor Nutuk’a; “1919 yılı Mayıs’ının 19. günü Samsun’a çıktım. Ülkenin genel durumu ve görünüşü şöyledir” diyordu Gazi Mustafa Kemal Atatürk. Nasıl mıydı? “Ordusu yok, silahsız, itilaf devletleri bahane aramaktalar. Birisi İtalyanlar diğeri İngilizler, Yunanlılar diğeri tarafta. İşte bir şekilde ülkeyi işgal etmek için, parçalamak için elinden geleni yapmaktadır. Halk bitkin, yorgun, fakir... Ve savaşlardan o yıllar süren savaşlardan, işte Balkan Savaşları olsun, Birinci Dünya Savaşı olsun bunlardan yorgun düşmüş. Harap ve bitap durumda, hiçbir gücü yok. Ülkenin içinde kimi azınlıklar kötü düşüncededirler ve ülkeyi parçalamak istemektedirler.” İşte Mustafa Kemal böyle bir durumda Samsun’a çıktığında ülkenin genel durumu ve görünüşü de böyledir. İşte onun hakkında bugün ileri geri konuşanlar var ya şu cümleyi görüp Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarına binlerce kez şükretmek, dua etmek zorundalar. Ve işte böyle bir durumdan böyle bir ülkeye geldik. 101 yıl sonra 19 Mayıs 2020’de, 2020 Türkiye’sinde bugünleri yaşıyoruz, çok şükür. Ve bugün çok enteresandı bugün hem 19 Mayıs hem de Kadir Gecesi. Bin aydan hayırlı dedikleri Kadir Gecesi. 23 Nisan da çok ilginç bir güne denk gelmişti ramazanın ilk akşamıydı. 19 Mayıs Kadir Gecesi’ne denk geldi. Hayır olsun diyelim sevgili izleyenler. Ve pekiyi tabela nedir diyeceksiniz, yine Ata’nın sözü; “Bütün ümidim gençliktedir” derler ya, “Bütün ümidim” bu akşamki tabelamız. Koronavirüsün gölgesi altında yaşıyoruz günlerimizi. Bu kısıtlamalar altında yaşıyoruz

günlerimizi. Biz yine de bu ekranlardan 19 Mayıs coşkusunu da vermeye çalışacağız...”

Bu konuya dair bültenin başında spiker bilgilendirme yapmış, günün önemine ilişkin görüşlerini ifade etmesinin ardından da haberin canlı yayınlarla şekillendirileceğini vurgulamıştır. Bu yüzden bu haber için 2 ayrı başlık açılmıştır. İlk haberin girişine bakıldığında günün anlam ve önemine ilişkin bilgilendirme yapıldığı görülmüş ve geçmiş dönemlere atıf yapıldığı tespit edilmiştir. Haber girişinde 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’nın tarihsel süreçteki önemi daha çok vurgulanmış; “*Gençlik ve Spor Bayramı*” kısmına ilişkin sadece “*tabela*” kısmında değerlendirme yapılmıştır. Haber girişi yaklaşık 7 dakika sürmüş bu kısımda spiker tarafından yorum da yapılmıştır. Özellikle; “*...İşte onun hakkında bugün ileri geri konuşanlar var ya şu cümleyi görüp Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarına binlerce kez şükretmek, dua etmek zorundalar. Ve işte böyle bir durumdan böyle bir ülkeye geldik. 101 yıl sonra 19 Mayıs 2020’de, 2020 Türkiye’inde bugünleri yaşıyoruz, çok şükür.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuş, “*ileri geri konuşanlar*” söylemi ile “*yerli yersiz kırıcı, yaralayıcı*” sözler kullananlara seslenilmiş fakat bunların kim olduğu ifade edilmemiştir. Bu ifadenin kullanılmasıyla Atatürk ve silah arkadaşları hakkında olumsuz görüşleri olan herkes eleştirilmiştir. Haberinin devamında Türkiye’nin farkı şehirlerinden muhabirler aracılığıyla canlı yayın bağlantısı yapılmıştır.

Haber girişinde tarihsel sürece ilişkin bir enformasyon eksiltimi yoktur fakat 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’nın gençlere ilişkin kısmından yeteri kadar bahsedilmemiştir. Bültenin girişinde çalan Gençlik Marşı ise coşkuyu körüklemiştir. 19 Mayıs 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’na ilişkin canlı yayınların yapılacağını bildirilmesinin ardından şehit haberine giriş yapılmasıyla da “*milli duyguların*” pekiştirilmek istendiği saptanmıştır.

Haberin Başlığı 2: “19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı”

Kam Spiker: “*Ve 19 Mayıs’a bakacağız bugün... Bugünler zor günler. Neticede 2 aydır evlerdeyiz, kısıtlamalar içerisindeyiz, her gün değil ama. Koronavirüs belası ile mücadele ediyoruz. Onunla başa çıkarken belli kısıtlamalar geliyor... Bu süreçte önemli günlerimiz de oluyor. Onlardan biri de 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı. Diyeceksiniz ki; “Ama kutlayamadık”. Olsun, illa sokağa çıkmak illa elimizde bayrak sallayarak statlara gitmek veya yürüyüşlere katılmak önemli değil. Önemli olan bu bayramın önemini, ehemmiyetini, gururunu yaşayabilmek.*”

Onu da nerede yaşayacaksınız biliyor musunuz? Önce burada (kalbini gösteriyor) ardından burada (beynini gösteriyor).

İkinci haber girişine bakıldığında koronavirüsün ön plana çıkarıldığı görülmüş, bu bayramın kısıtlamalar altına kutlanacak olmasına rağmen önemli olanın güne dair gururun hissedilmesi olduğu hem sözlerle hem de beden dili ile aktarılmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Kuruluşun ilk adımı 101 yaşında./ Türk Hava Yolları 9 milyon yolcusuyla Samsun’a uçtu.

Perfore 1: 101 yıl önce işgal altındaki anavatanda İngiliz vizesiyle gidilebilen Samsun’a Türk Hava Yolları bugün özgürlüğün doğum günü için uçtu. Uçak boş olsa da temsili 9 milyon biletli yolcusuyla.

Pilot: 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramımız kutlu olsun.

Kuşak 2: Kutlamaların merkezi Samsun’du./ Tütün iskelesi ve Bandırma Vapuru’nda 19 Mayıs coşkusu vardı.

Perfore 2: Varış durağı Samsun’da ise Kurtuluş İskelesi’nde demirli Bandırma Vapuru’ndan marşlar yükseldi (Onuncu Yıl Marşı çalıyor). Ulusal bağımsızlığa ilk adım atıldığı 19 Mayıs’ın coşkusunu yaşıyor Türkiye. Yürekler 101 yıl öncesinin heyecanı ile atıyor. 81 ilde kutlamalar vardı. Ünlü keman sanatçısı Canan Anderson 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı için Bandırma Vapuru Müzesi’nde mini bir konser verdi. Koronavirüs tedbirleri kapsamında az sayıda kişinin katıldığı keman dinletisi büyük beğeni topladı.

Kuşak 3: Anıtkabir bu kez boştu/ Salgın nedeniyle Anıtkabir kapalıydı ama kalpler oradaydı.

Muhabir: Her bayram Anıtkabir kapılarını sabah saat 8’de açar ve gece yarısına kadar bu kapıdan yüzbinlerce kişi geçer, Atatürk’ün huzuruna çıkardı. Bu bayram sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle sokaklar bomboş. Bizler de koronavirüs tedbirleri kapsamında içeriye giremiyoruz ama bir hatırlatma yapalım. Gönlü kalbi Anıtkabir’de olanlar burayı sanal olarak da ziyaret edebilirler.

Vatandaş 1: Anıtkabir’in karşısında olağan durumdan dolayı durgun bir 19 Mayıs yaşıyoruz.

Muhabir: Sokaklar boş ama Anıtkabir’in tam karşısında bir apartmanda 19 Mayıs coşkusu camlarda yaşıyor.

Kuşak 4: Binalar kırmızı beyaz/ Türkiye 19 Mayıs 1919 için yine balkonlarda olacak

Muhabir: 19 Mayıs 1919’a saatler tam 19’u gösterdiğinde tüm Türkiye selam duracak. Çok daha öncesinden de başladı o coşku. Müzikler, marşlar eşliğinde balkonlardan renkli anlar kaydedildi gün içinde de. Rallide dünya şampiyonluğu olan Kenan Sofuoğlu ile Dünya Superbike Şampiyona Pilotu Toprak Razgatlıoğlu ise Dolmabahçe’den Taksim Meydanı’na birlikte yol aldı gençliği temsilen. Ardından da 101 polisle Bağdat Caddesi’ne motosikletli kortej oluşturuldu. Kontrollü temsili törenlerin yanında okullarda da sosyal medya üzerinden kutlandı Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı.

Genç 1: 100 yıllık tarihi olan Anadolu Samsun’dan doğan güneşle devrimlerin temelini oluşturdu.”

Bu haberde doğrudan gençlere yönelik bir içerik saptanmamış, haberin devamında yapılan alan canlı yayınlarda gençlere mikrofon uzatılarak, onların görüşlerine başvurulmuştur. Haberde ana olayın sunumuna bakıldığında 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nda ülkede yapılan etkinliklere yer verildiği görülmüştür. Haberin tamamında spor faaliyetleri ön plana çıkmış, sokak röportajlarında gençlerle görüşülmüştür. Haberde gençler keman dinletisi esnasında, şiir okurken ya da günün önemine dair şarkıları söylerken yer almışlardır.

Görsel 4.56. Temsili Kutlamalar Yapıldı

Bahsi geçen genel haberin ardından muhabirler sokak aralarında canlı yayınlar yapmış; gençlerin görüşlerini bildirdiği anlar tek bir şematik yapı altında birleştirilmiş, her bir muhabire ve gence ayrı bir numara verilmiştir.

Şematik yapı:

“Muhabir 1 (İstanbul): 23 Nisan’da mikrofonu çocuklara uzatmıştık, şimdi gençlere. Seni tanıyabilir miyim?

Genç 1: Merhaba ben Ulya...

Muhabir: Ne demek Ulya?

Genç 1: Ulvi, yüce demek.

Muhabir 1: 19 Mayıs için de çok güzel bir isim öğrenmiş olduk. Bugün içinde mesajını bir Türk genci olarak, evet salgında evdesin diğer yıllara göre farklı bir kutlamadasın ama nasıl hissediyorsun?

Genç 1: Bu sokakta yaşamak bana güç veriyor, herkes seviyor ülkesini... Siz sokağa gelmeden önce müzikler, marşlar çaldı. Kesinlikle umut doluyum. Bu salgın da kalıcı olmayacaktır yani umarım hepimiz güçlü bir şekilde atlattırız. Böyle günler de bize birlik beraberlik hissini daha kuvvetli aşıyor.

Muhabir 1: En güçlü de siz olmalısınız. Çünkü gençlerin güçlü olması demek daha sağlam bir gelecek demek. Hep diyoruz ya gençler bu ülkenin geleceği diye...

Gençler camda... Türk Bayrağı tişörtüyle camlara çıkan kendini genç hisseden herkes camda... Çok kısa; heyecan var mı?

Genç 2: Tabi ki olmaz mı? Hele ki böyle bir koronavirüs döneminde aynı neşe ve heyecanla kutlama yapmak neşe veriyor bize.

Muhabir 1: 23 Nisan'la da kıyaslayınca da bu coşkuya bakınca özellikle salgında iyi hissetmeye o kadar çok ihtiyacımız vardı ki. Türk milleti de zaten böyleydi her türlü zorluğa rağmen aslında milli duygular olunca bu manzaralar da yaşanıyor. Çalışmak zorunda olan gençler de var, onları unutmamak lazım, siz de onlardan birisiniz.

Genç 3: Evet, bu coşkuyu hiçbir zaman kaybetmemeye çalışıyoruz. Çalışmaktan gurur duyuyorum, hizmet ediyoruz sonuçta.

Muhabir: İşini severek yapan genç belli oluyor. Ne yapıyorsunuz?

Genç 3: Pide dağıtıyoruz. İnsanlar sokağa çıkma yasağından dolayı dışarı çıkamadığından biz pide dağıtıyoruz, yaşlılara yardım ediyoruz.

Muhabir: Çok yaşa."

Muhabir 2 (Ankara): Burada genç arkadaşlarımız da var. Sosyal mesafe kurallarına uyararak onların yanına gitmek istiyorum...

Genç 4: Hepimizin gençlik bayramı kutlu olsun...

Muhabir 2: Bugün ne hissediyorsun?

Genç 4: Bugün dünyanın gelmiş geçmiş en büyük liderinin bize hediye ettiği bayram. Bu bayramı kutlamamıza hiçbir şey engel olamaz. Virüs, başka bir şey. Herkesin 19 Mayıs bayramını kutluyorum. Atatürk'ün zaten gençlikten umudu her zaman çok yüksekti. Atatürk'ün gençlik için söylediği her söze bakabilirsiniz. O yüzden tüm gençler adına Atatürk ve silah arkadaşlarına teşekkür ediyorum. Milli mücadelenin başlangıcı için çok önemli bir gündü bundan 101 sene önce. Ve şu anda da biz o milli mücadeleyi umarım devam ettiririz. Sürekli aynı hırsla, aynı istekle, aynı azimle. Herkesin 19 Mayıs'ını kutluyorum ayrıca bütün İslam aleminin de mübarek kadir gecesini kutluyorum.

Muhabir 2: ...Hayallerinizi anlatır mısınız, bir Türk genci olarak, hayalleriniz nelerdir?

Genç 5: ...İki özel günü bir arada yaşadığımız için çok heyecanlıyım... Atatürk sevgisi ile büyüdük... Bundan kimsenin şüphesi olmasın, bundan uzun yıllar sonra da içimde Atatürk sevdası olacak ben bundan hiç vazgeçmeyeceğim... Yaşasın Cumhuriyet, yaşasın 19 Mayıs, yaşasın Türkiye.

Muhabir 2: Çok teşekkür ederiz. Sağ olun. Evet Fatih Portakal, gençler umutlular, inançlılar, istekliler. Bir yüzyıl daha bu cumhuriyet yaşayacak onların sayesinde... Ben de kendi ekmeğimi kazanan bir kadın olarak bu fırsatı bana tanıyan ve icraatlarıyla bütün kadınların yolunu açan Mustafa Kemal Atatürk'e özellikle minnetlerimi sunarak sözü size bırakmak istiyorum. Burada coşku çok yüksek.

Fatih Portakal: Çok teşekkürler Beril'ciğim, harikasin. Hepimiz çok şey borçluyuz. Kadın olarak, erkek olarak, çocuk olarak. İyi ki bu topraklarda yaşıyoruz, iyi ki onlar vardı, iyi ki onlardan öncekiler de vardı. Bizler bir bütünüz çünkü. Tarihin içerisinden geliyoruz, asırların içerisinden geliyoruz. Bir anda var olmadık ama Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve onun silah arkadaşlarıyla ne kadar övünsek azdır..."

Haberde art alan ve bağlam bilgisi yeterli bulunmuş, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı coşkusunun salgın hastalık ortamında bile evlere sığmadığı

çeşitli görüntülerle desteklenmiştir. Haberlerde canlı bağlantı esnasında farklı şehirlerde yaşayan gençlere 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'na ilişkin neler hissettikleri sorulmuş, böylelikle farklı görüşlere yer verildiği tespit edilmiştir. Hem okuyan hem çalışan gençlere mikrofon uzatılmış, farklı kesimlerden gençler ekrana taşınarak; sorunları, istekleri, güne dair hisleri ve hayalleri aktarılmıştır. Çocuk odaklı habercilik bakımından haber değerli bulunmuştur.

Görsel 4.57. Görüşlerini İfade Eden Genç

Tezde çocukların ve gençlerin 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı gibi günlerde kendilerini ifade edebilecekleri bir platform bulamadığı, kendilerine adanmış bir bayramda istek, görüş, duygu ve düşüncelerini aktaracak bir medya organına ulaşamadıkları (Değirmencioğlu, 2007: 140-141), görüşünden bahsedilmiştir. Fakat Fox TV Ana Haber Bülteni bu görüşün aksine, farklı bir yayıncılık anlayışıyla onlara ve sorunlarına yer vermiştir. Bu bağlamda çocuk/genç odaklı habercilik bakımından bu özel günde bizzat gençlerin kendilerini ifade edebilecek bir platform bulabilmeleri son derece kıymetlidir.

Haberde sadece gençlerin görüşlerine yer verilmemiş, vatandaşların da duygu ve düşünceleri yer almıştır. Ayrıca muhabirler habere kendi yorumlarını katarak minnet duygusunu ve coşkuyu ön plana çıkarmışlardır. Haberde sık sık “101. yıl” söylemi tekrar edilmiş, böylece haberde tarihsel sürece gönderme yapılmıştır. Haberin kaynakları bizzat gençlerden oluşmuş, haber kanalın kendi muhabirleri tarafından hazırladığından özel görüntülerle desteklenmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberin şematik kısmında aktif cümle yapıları kullanılmış; haber dili basit, sade, açık ve anlaşılır bulunmuştur. Haberde “*kutlama, 19 Mayıs, coşku, ev, bayrak, sokak, genç*” gibi kelimeler ön plana çıkarılmış, kelimeler her bir haber metninde tekrar edilmiştir.

Muhabirlerin habere kendi deneyimlerini dâhil etmiş olmalarıyla birincil kaynaklara başvurulduğu tespit edilmiştir. Haber metni ile görüntüler karşılaştırıldığında, metin ve görüntülerin birbirine paralel olduğu; özellikle gençler üzerinden sokaktaki coşkunun aktarıldığı saptanmıştır. Retorik unsur olarak görüntüler incelendiğinde; görüntülere eşlik eden marş ve müziklerle coşkunun körüklenmesi, muhabirlerin heyecanı yansıtacak biçimdeki ses tonu ve beden dili, balkon ve pencerelerden bayrak sallayan insan görüntüleri, spor faaliyetlerine ilişkin kesitler habere hareket katan unsurlar olarak saptanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün görüntüleri haberde birbiri ardından sıralanmış, böylece haber anlatısındaki coşku onun hatırasıyla perçinlenmiştir.

19 Mayıs 2020 tarihli bültende sadece bunlar yer almamış; siyasilerin güne dair görüşlerine; “*19 Mayıs’ta Siyaset Havası*” adlı habere de yer verilmiştir. Haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “*19 Mayıs’ın, esarete karşı özgürlüğün ve cesaretin ilk adımı olduğu*” sözleri ekrana taşınarak, onun bugünde gençlere seslendiği anlar ekrana taşınmıştır. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun ise gençlerin sorunlarına eğilerek onların işsizlik ve gelecek hayalleri gibi sorunlarını tartışmaya açtığı görülmüştür. Telekonferans yoluyla gerçekleştirilen bu görüşmede, gençlerin kaygılarını ilettiği saptanmıştır. Gençlerin sorunlarının ekrana taşındığı bu içerik de çocuk odaklı habercilik bakımından değerli bulunmuştur. Haberin devamında İyi Parti Lideri Meral Akşener’in Anıtkabir ziyareti görüntülenmiş, gençlere seslendiği video klip ekrana taşınmıştır. Saadet Partisi Temel Karamollaoğlu’nun tüm siyasi liderleri telekonferansla bir araya getirdiği anlar takdir edilmiştir. Her bir siyasi parti liderinin güne ilişkin paylaşımlarına yer verilerek, onların neyi ön plana çıkardığına vurgu yapılarak ideolojik bir üretim gerçekleştirilmiştir.

Bültenin devamında ülkenin farklı yerlerinden 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarına yer verilmiştir. CHP’li İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Tunç Soyer’in bu kapsamda yaptığı bisiklet sürme etkinliği ekrana taşınmış,

CHP’li İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu’nun görüşlerine yer verilmiştir. Diğer partilerin belediye başkanlarına ise yer verilmemiştir.

Bültenin devamında eleştirel bir haber yer almıştır. Bu haberin kapsamı 18 yaş üstündekileri kapsadığından ayrı bir başlık altında incelenmemiş fakat konu 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı ile ilişkilendirildiğinden haber kısaca çözümlenmiştir. Haberin başlığı “*Gençler haliniz nasıl?*” şeklindedir. Haberin kuşağı; “*Gençlerin iş umudu kırılıyor/ Her dört gençten birinin işi yok*” şeklindedir.

Görsel 4.58. Resmi Kurumlardan Alınan Verilerin Aktarımı

Bizzat kanalın muhabiri tarafından hazırlanan haberde resmi kurumlardan alınan sayısal verilerden yararlanılmış, böylelikle haberi kanıtlayıcı unsurlar güçlendirilmiştir. Veriler açık ve anlaşılır bir biçimde tablolara dönüştürülerek daha anlamlı hale getirilmiştir.

Haberde üniversite mezunu olmalarına rağmen iş bulamayan gençlerin, eğitim hayatında olması gerekirken çalışmak zorunda kalmış olmaları ciddi bir ülke sorunu olarak bültende yer almıştır. Gençlerin yaşadıkları işsizlik probleminden dolayı umutlarını kaybetmeye başladıkları vurgulanarak haber aracılığıyla yetkililer bir nevi göreve çağırılmıştır. Haberde farklı gençlerin görüşleri de ekranlara taşınmış, böylelikle onlara kendilerini ifade edip seslerini duyurabilecekleri bir ortam sağlanmıştır.

Bu haberde; “*işsizlik, gençlik, umutsuzluk, iş arama, şirket, veri, firma, asgari ücret*” kelimeleri dikkat çekmiştir. CHP’nin 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı raporu hazırladığı ifade edilmiş, işsizlikle boğuşan gençlerin öğrenim kredisini

dahi ödeyemediği aktarılarak, onların içerisinde bulundukları zorlu koşulların anlaşılması sağlanmıştır. Bu haberin özellikle 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nda hazırlanarak ekranda yer alması dikkat çekmiş; haber aracılığı ile büyük bir soruna değinildiği görülmüş ve konuya dair çözüm üretilmesi CHP'nin attığı adımdan bahsedilerek, diğer siyasi partilere dolaylı olarak çağrı yapılmıştır.

Haber no: Fox TV 10 (Haberin Tarihi: 30 Mayıs 2020, Fox TV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı : “Kılıçdaroğlu Miniklerle Buluştu”

Kam Spiker: “CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu yaşları 6-14 arasında değişen çocuklarla video konferans yoluyla buluştu. Çocuklar ile Kılıçdaroğlu arasında eğlenceli diyaloglar yaşandı.”

Haberin başlığına bakıldığında “minikler” ifadesi ile görüşülenlerin çocuk olduğunun ön plana çıkarıldığı ve aynı ifade ile genelleştirme yapıldığı görülmüştür. Çünkü buluşulan kişiler 6-14 yaş aralığındaki “bazı” çocuklardır. Başlıkta enformasyon eksiltilimi yapılmamış, haber girişi ile başlık anlaşılır hale getirilmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: CHP Lideri Türkiye ve Avrupa'dan 20 çocukla video konferans ile görüştü.

Çocuklar: Merhaba genel başkanım...

Perfore 1: Hep bir ağızdan selamladılar CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nu. Türkiye'den ve Avrupa'dan 20 çocuk dijital ortamda CHP Genel Merkezi'ne konuk oldu. Kılıçdaroğlu ile bayramlaştı, sohbet etti.

Kemal Kılıçdaroğlu: Sevgili Kerim nasılsın iyi misin? Keyfin nasıl? Durgun gibi görünüyorsun.

Kuşak 2: Çocuklar Kılıçdaroğlu'na sokağa çıkma kısıtlamasından yakındı.

Çocuk 1: İyiyim çünkü sıkıldım 6 yaşımdayım.

Perfore 2: Siyasete birkaç saat de olsa kısa bir mola verdi Kılıçdaroğlu. Yaşları 6 ve 14 arasında değişen çocuklarla video konferans yöntemi ile buluştu, geleceğe dair planlarını, isteklerini sordu.

Çocuk 2: En büyük hayalim tiyatro sanatçısı olmak.

Kemal Kılıçdaroğlu: Güzel, demek ki tiyatroyu seviyorsun.

Çocuk 2: Bebekliğimden beri çok seviyorum tiyatroyu.

Çocuk 3: Merhabalar bayramınız kutlu olsun. Şu an çok heyecanlıyım çünkü hem sizle görüşüyorum hem de annemin doğum günü.

Kemal Kılıçdaroğlu: Öyle mi? Ne kadar güzel... Annenizin doğum gününü kutluyoruz.

Çocuk 4: Hayalim büyüyünce insanların hayatını kurtaran, hayatını değiştiren bir doktor olmak istiyorum.

Perfore 3: Eğlenceli diyaloglar yaşandı çocuklar ve Kılıçdaroğlu arasında.

Kemal Kılıçdaroğlu: Hangi takımı tutuyorsun?

Çocuk 3: Galatasaray.

Kemal Kılıçdaroğlu: Yapma yahu ben Fenerbahçeliyim. Ne yapacağız şimdi?

Çocuk 3: Bir şey olmaz ikimiz de insanız sonuçta.

Kemal Kılıçdaroğlu: Güzel, teşekkür ederim. Sen Fransa'dasın galiba. Fransa'da nerede?

Çocuk 4: Evet Paris.

Kemal Kılıçdaroğlu: Fransızcan nasıl?

Çocuk 4: Gayet güzel.

Perfore 4: Eğlenceli sohbet yine başladığı gibi çocukların CHP Lideri'ne sevgi sözcükleri ile son buldu.

Çocuklar: Sizi çok seviyoruz başkanım. Hoşça kalın. Teşekkürler

Kemal Kılıçdaroğlu: Hoşça kalın. Sizi çok seviyoruz. Sağ olun."

Haberde, Ana Muhalefet Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Ramazan Bayramı vesilesiyle, dünyanın farklı yerlerinde yaşayan çocuklarla bir araya geldiği video konferansın detaylarına yer verilmiştir. Bu konuya haber değeri veren unsur diğer partilerin siyasi liderlerinin böyle bir etkinlik yapmaması nedeniyle Kılıçdaroğlu'nun ön plana çıkması olarak belirlenmiştir.

Haberde Kemal Kılıçdaroğlu'nun çocuklara "siz" diye hitap etmesi onları birer birey olarak gördüğünü ve saygı çerçevesinde onlara yaklaştığını ortaya koymuş ve doğru bir davranış olarak kabul edilmiştir. Çocuklara sorular sorarak onların daha fazla konuşmasını sağlaması da bunun göstergesi olarak ön plana çıkmıştır. Kuşak 2'de kullanılan; "Çocuklar Kılıçdaroğlu'na sokağa çıkma kısıtlamasından yakındı." ifadesi haberin içeriği ile uyuşmamış çünkü haberde doğrudan bu yakınmaya dair net bir ifadeye yer verilmemiştir. Kuşak ile haber içeriğinin bu noktada uyumsuz olduğu saptanmıştır. Çünkü bu kuşağın ekrana verildiği anlarda çocuklar yakınmaktan ziyade hayallerinden, günlük yaşamlarından, o an yaşadıkları heyecan ve mutluluktan bahsetmiş ve haber kurgusunda o anlara odaklanılmıştır.

Bu haber 30 Mayıs 2020 tarihli Show TV Ana Haber Bülteni'nde de benzer şekilde yer almıştır. İki haberin de şematik yapısı birbiriyle neredeyse aynı olup Show TV Ana Haber Bülteni'nin spikerinin sunumunda, perfore ve kuşaklarda sosyal mesaj verilmiştir. Show TV Ana Haber Bülteni spikeri haber girişinde; "Takım sohbeti yaptılar, salgın

dönemini anlattılar. CHP Lideri'nin dijital bayram buluşmasında sohbet sıcak ve keyifliydi. Fenerbahçe taraftarı Kemal Kılıçdaroğlu'na Galatasaraylı mininin söyledikleri büyüklere de sporda centilmenliği hatırlattı” ifadelerini kullanmıştır.

Görsel 4.59. Kemal Kılıçdaroğlu ve Çocuklar Fox TV Ana Haber Bülteni'nde

“Ders gibi takım sohbeti” kuşağı da haberde kullanılmıştır. Bu ifadelerle yetişkinlerin spor müsabakaları esnasında ya da destekledikleri takıma ilişkin sergiledikleri olumsuz tavır ve sözler eleştirilmiş, sporda centilmenliğin önemi alt metinlerden okunmuştur. Bu kapsamda yaşanan gerginliklerin anlamsız olduğu çocuğun; “Hepimiz insanız.” ifadesiyle desteklenmiş ve bu sözün yetişkinlere ders olması ve onlar tarafından örnek alınması gerektiği vurgulanarak spor müsabakalarının barışçıl bir ortamda yapılmasının kıymeti ön plana çıkarılmıştır.

Her iki haberde de çocuklar kareler içerisinde ekranda yer almış, haberlerin içeriği siyasi söylemlerden ziyade çocukların kendilerini ifade edebildiği eğlenceli bir platform bağlamında sunulmuştur. Bu habere ATV Ana Haber Bülteni'nde yer verilmemiş, bu da kanalın sahiplik yapısının ve ekonomi politik durumunun farklılığı olarak dikkat çekmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberlerde aktif cümle yapılarına yer verilmiş; haber cümleleri açık, net ve anlaşılır bulunmuştur. Kemal Kılıçdaroğlu'ndan ziyade çocukların ekranda yer alması ve onların sözlerinin ön plana çıkarılması çocuk odaklı habercilik bakımından olumludur.

“*Buluşma, çocuk, kutlama, bayram, mutluluk, heyecan*” gibi ifadeler haberlerde dikkat çekici bulunmuş, bu kelimelerin tamamı haberlerle ile referansal ilişki kurmuştur. Her iki haberde de AA’nın görüntüleri kullanılmış bu haberlere uygun metinler hazırlanmıştır. Dolayısıyla haberlerde metin ve görüntüler birbiriyle uyumlu bulunmuştur.

Her iki haberde de neredeyse aynı görüntüler kullanılmıştır. Bu görüntülerle çocukların dijital ortamda bir araya geldiği ve görüşlerini ifade ettiği anlar kanıtlanmıştır. Paris’ten buluşmaya katılan bir kız çocuğu ile Kılıçdaroğlu’nun Fransızca konuştuğu anlar iki bültende de ön plana çıkartılarak, Kılıçdaroğlu’nun bu dile hâkim olduğu düşüncesi izleyiciye aktarılacak istenmiştir. Siyasi parti liderinin önderliğinde haberde yer alan çocuklar, görüş ve düşüncelerini aktarma ortamı bulduğundan bu haber çocuk odaklı habercilik açısından kıymetli bulunmuştur.

4.2.2.5. ATV Ana Haber Bülteni’nin Anlatı Yapısı

Akşam haberleri saat 19: 00’da başlamış, bültenin süresi ortalama 46 dakika olarak saptanmıştır. Bültenin hafta içi sunucusu Cem Öğretir, hafta sonu ise Nihan Günay’dır. Ekranın sağ alt kısmında işitme engelliler için işaret diliyle de haberler aktarılmış, böylesi bir hizmetle toplumdaki işitme engelli bireylerin de bilgilendirilmesi sağlanmış ve bu unsur başarılı bulunmuştur.

Gündeme dair öne çıkan ya da çıkması istenen başlıklar Twitter aracılığıyla Hashtag’lerle ekranda yer almıştır. Özellikle sıcak gelişmelerin yer aldığı bültenlerde VTR’lerin kullanıldığı görülmüş, habere ilişkin oluşturulan donuk kareler, animasyonlar ya da konuya ilişkin metinler haber spikerinin arkasında kalan ekrandan verilmiştir. ATV Ana Haber Bülteni, özellikle siyasi bir konuya ilişkin bir parti üzerinden değerlendirme yaparken diğer siyasi partilerin görüşlerinin neler olduğunu ya da konuya dair genel gidişatın ne olduğunu ifade etmeye özen göstermiştir. Haberlerde yapılan yorumlar diğer kanallara göre daha az bulunmuş, özellikle haber girişlerinde doğrudan konunun aktarımının yapıldığı tespit edilmiştir.

ATV Ana Haber Bülteni, konulara dair tespitler yaparak haber anlatısını oluşturmuş, geçmiş olay ya da açıklamalardan da faydalanmıştır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump’ın koronavirüse yakalanması uzun uzadıya

ekranlarda tartışılırken, başka bir haberde; “*Trump’ın ciddiye almadığı koronavirüs binlerce kişiyi öldürdü*” mesajlarına rastlanılmıştır.

Sayısal verilerden sıkça faydalanan ATV Ana Haber Bülteni’nde, özellikle çocuk konulu haberlerde kuşak sayısının 10’u geçtiği görülmüş fakat kuşakların hızlı değiştiği tespit edilmiş, zaman zaman da aynı kuşağın birden fazla kez ekrana taşındığı görülmüştür. Kuşakların hızlı bir biçimde değiştirilerek kullanılması haberin anlaşılması noktasında bazı detayların kaçırılmasına neden olacak türdendir.

ATV Ana Haber Bülteni’nde kanalın siyasi iktidara yakın olabileceğine ilişkin fikirlerin oluşmasına zemin hazırlayabilecek ifadelerin kullanıldığı saptanmıştır. Örneğin; “*Başkan Erdoğan*” ifadesinin sıkça kullanılması, Adalet ve Kalkınma Partisi’ne dair haberlerin görünürlüğünün daha fazla olması ya da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın haberlerde sık sık ön plana çıkarılması gibi.

Bültenlerde spikerlerinin arkasında yer alan ekranda olayları özetleyen görüntü ve yazıların bilgisayar ortamında hazırlandığı görülmüş, bununla daha haber girişinde olaya ilişkin detayların izleyiciye sunulması hedeflenmiştir. Haber bültenleri çoğunlukla ülke gündemini etkileyen ulusal ve uluslararası siyasi haberler olarak ifade edilen sıcak gündem maddeleri ile başlamıştır. Savaş, şehit ve koronavirüs haberlerinin de zaman zaman ilk haber olarak sunulduğu tespit edilmiştir. Özellikle koronavirüs salgının Türkiye’de görülmesinin ardından haber bülteninin süresinin uzadığı görülmüş, canlı yayınların bültende yayınlanan haber sayısını azalttığı tespit edilmiştir.

Bültenlerde özellikle Suriye savaşında çocukların haberin nesnesi olduğu görülmüş, onların soğuk havada patlayan bombaların altında bazen çıplak ayaklarıyla bazen de çamurlu terlikleriyle tebessüm eden görüntüleri gözler önüne serilerek haberlerde dramatik anlatının derinleştirildiği saptanmıştır. Ayrıca şehit haberlerinde şehit çocuklarına yer verilmiş, bu haberlerde çocukların babalarının tabutunu okşarken ya da ağlarken ekrana taşındığı belirlenmiştir.

4.2.2.6. ATV Ana Haber Bülteni’nde Yayınlanan Haberlerin Çözümlemesi

Haber no: ATV 1 (Haberin Tarihi: 16 Ocak 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Sosyal Medya Kapışması”

Kam Spiker: “Hatay’da bir genç sosyal medya hesabı üzerinden akran zorbalığına maruz kaldı. Zorba, bir süre sonra özür dilemek için buluşma teklif etti. Genç, kabul etti teklifi... Buluşma noktasına gittiği anda dehşeti yaşadı.”

Başlıkta enformasyon eksiltilimi tespit edilmiş olup, habere konu olan olay başlıktan anlaşılmamıştır. Zira “kapışma” kelimesi akla koşulları eşit iki kişiyi getirmiştir. Fakat bu haberde 16 yaşındaki bir çocuk, 20 yaşındaki birinin şiddetine maruz kalmıştır. Aynı haber 16 Ocak 2020 tarihli Show TV Ana Haber Bülteni’nde “*Liseli Genci Tuzağa Düşürüp Dövdüler!*” başlığı ile yayınlanmış, haberin girişinde konuya dair bilgilendirme yapılmış; olayın neden olduğu, kimler arasında ve ne zaman gerçekleştiği gibi sorulara yanıt verilmiştir. Fakat mağdur çocuğun şiddete uğradığı görüntülerin haber sunumunda defalarca verilmesi çocuğun onurunu zedeleyebilecek nitelikte bulunmuştur. Haber başlığında kullanılan ünlem ifadesi, gerçekleştirilen şiddet eylemine ilişkin duyulan rahatsızlığı ve tepkiyi ortaya koymak bakımından önemli bulunmuştur.

Show TV Ana Haber Bülteni’nde kullanılan haber başlığı, ATV Ana Haber Bülteni’nde kullanılan başlığına göre daha açık ve net olarak tespit edilmiştir. Fakat “*dövdüler*” ifadesinin başlıkta ön plana çıkarılması şiddete uğrayan çocuğun örselenmesine sebep olacak türden bulunmuştur. Show TV Ana Haber Bülteni’nde aynı haberin detayları haberin giriş kısmında verilmiş, ATV Ana Haber Bülteni’nde ise genelden özele doğru bir anlatım tercih edilmiştir.

Görsel 4.60. Sosyal Medya Kapışması

Haberin başlığı spikerin arkasında kalan ekranda çizgi film karakterleri ile verilmiş, bu görselin kullanılması da şiddete maruz kalanın yasalar gereği çocuk olarak kabul edilmesiyle ilişkilendirilmiştir. Habere ilişkin bu görselin içeriğinde, şiddet unsurlarının barındığı saptanmış (şiddeti bilgisayardan çıkan yumruk görüntüsü temsil etmiştir), görselde internet ortamında iletişime geçen üç çocuktan ikisinin, diğer çocuğa onu zedeleyici, ona zarar verici davranışlar sergilediği simgelenmiştir. Çocuk onlar karşısında savunmasız kalmış, şiddete uğramıştır. Haber girişinde kullanılan görsel olayı özetler nitelikte bulunmuş, fakat şiddet uygulayan taraftakilerin bu esnada gülümsemesi şiddete karşı yeni bir şiddetin kurgulanması bağlamında değerlendirilmiştir.

ATV Ana Haber Bülteni'nin haber girişinde spiker konuya dair bilgilendirme yapmış, olayın nerede meydana geldiğini söylemiştir. Haberde “*akran zorbalığı*” ifadesine başvurulmuştur. Akran zorbalığı; aynı ya da yakın yaş aralığında olan çocuklar ya da ergenlerin; grup halinde ya da bireysel olarak güçsüz olduğu düşünülen bir başka çocuğa fiziksel, duygusal ya da cinsel açıdan şiddet göstermesi olduğundan, haberin içeriği atılan başlıkla uyumlu bulunmuştur. Haberde, zorbalığa maruz kalan çocuğun 16 yaşında, şiddet uygulayanın ise 20 yaşında olduğu ifade edilmiş, ergenlik çağına olduğu kabul edilen iki bireyin arasında geçen şiddet olayı kınanarak ekrana taşınmıştır. Ayrıca girişte “*dehşet*” kelimesinin kullanılmasıyla da haberde şiddet içerikli görüntülere yer verileceğinin mesajı önceden verilmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Genç: Haydi gel. Görüşeceğiz diyordun, haydi görüşelim.

Kuşak 1: Biri vurdu, diğer kaydetti.

Çocuk: Bıçakla falan tehdit etti, ayağa kalkarsan seni vururum diye, seni keserim diye.

Genç: Akıllı olacaksın lan!

Kuşak 2: Bunun adı ‘Akran Zorbalığı’

Perfore 1: Biri vurdu, diğeri o anları kayda aldı. Akran zorbalığının kayda geçtiği yer Hatay.

Çocuk: Bir hafta önce karşılıklı hakaretlerde bulunduk birbirimize.

Kuşak 3: Önce kahve, sonra dayak!

Perfore 2: O tartışma sonrası 20 yaşındaki şehir eşkıyası özür dilemek için 16 yaşındaki gencin evine geldi.

Çocuk: Kahve içti. Gezelim diyerek dışarı çıkardı beni. Bir dükkâna soktular.

Kuşak 4: Kumpas kurdular, darp ettiler!

Genç: Görüşecektik haydi görüşelim!

Perfore: Kumpas kurulan genç darp edildi. Üstelik o anlar kayda da alındı.

Genç: Git şimdi abine mi, kime istiyorsan söyle.

Çocuğun annesi: Eve geldiğinde ben çocuğun yüzünde ben parmak izleri gördüm. Kuşak 5: O şehir eşkıyaları gözaltında! Perfore: Şehir eşkıyaları zorbalığın kaydını mahallenin gençlerine göndermişti. Görüntüleri izleyen aile şikâyetçi oldu. Zanlılar gözaltına alındı. Çocuğun annesi: Şikâyetçiyiz gerekenin de yapılmasını rica ediyoruz. Genç: Akıllı olacaksın lan! Sana yüz verdim, kaç yaş küçüğümün?”

Haberde ana olayın sunumuna bakıldığında, gencin çocuğa şiddet uyguladığı görüntülerin defalarca verildiği görülmüştür. Şiddet uygulayan kişinin arkası dönük olduğundan yüzü ekranda gösterilmemiştir. Şiddete uğrayan çocuğun hem muhabirle röportaj yaptığı esnada, hem de şiddete maruz kaldığı anlarda yüzü gizlenmiş fakat maruz kaldığı şiddet açık bir biçimde defalarca sunulmuştur. Tokatlanan çocuğun acınası görüntüsü akıllara kazınacak biçimde tekrar tekrar saniyeler boyunca izlettirilmiştir.

Şiddet anlarına ilişkin görüntüler AA’dan alınsa da, haberde annenin şahitliğine başvurulmuş, haber bizzat kanalın muhabiri tarafından hazırlanmıştır. Konunun art alan bilgisi yeterli bulunmuş, iki çocuk arasındaki tartışma sonrası yaşananlar olarak aktarılmıştır. Şiddeti uygulayan kişi “şehir eşkıyası” olarak nitelendirilmiş; bu söylem aracılığıyla ATV Ana Haber Bülteni, şiddet gören çocuktan yana olduğunu ortaya koymuştur.

Show TV Ana Haber Bülteni bu olayı ATV Ana Haber Bülteni’nin anlatı yapısıyla benzer bir biçimde kurgulamış fakat ATV Ana Haber Bülteni’ne göre daha az kuşak kullanmış, olayın arka planı daha kısa aktarmıştır. ATV Ana Haber Bülteni, Show TV Ana Haber Bülteni’ne göre, şiddet görüntülerini daha yoğun kullanmış; olayı “akran zorbalığı” olarak nitelendirmiştir.

ATV Ana Haber Bülteni’nin olayı ele almasında “dehşet” ifadesi ön plana çıkarken Show TV Ana Haber Bülteni’nde aynı olay “korkunç anlar” söylemi etrafında kurgulanmıştır. Kullanılan görüntüler ve haber içeriği şiddeti özendirici, olumsuz örnek oluşturucu, tahrik edici ve haberin mağdur öznesinin onurunu yaralayıcı nitelikte bulunmuştur. Ayrıca görüntülerin ekran başında haberi izleyen çocuklar için de oldukça korkutucu olduğu saptanmıştır.

B: Mikro Yapı

Haberde hem aktif hem de pasif cümle yapıları kullanılmış, şiddete dair seslerle küfür ve hakaret içerikli kelimeler kesilerek sunulmuştur. Zanlıların eylemleri aktif cümlelerle; “*kayda aldı, kumpas kurdu vs.*” sunulmuş, olayın polis ve mahkemeye aktarıldığına dair bilgiler pasif cümlelerle ekrana taşınmıştır. “*Gözü altına alındı, şikâyetçi olacağız*” ifadeleri ise olaya dair adli sürecin başladığına ilişkin ifadeler olarak saptanmıştır.

Görsel 4.61. Şiddet Gören Çocuğun O Anlara Dair Görüntüsü

Çocuğun annesinin; “*Şikâyetçiyiz, gerekenin yapılmasını da rica ediyoruz*” ifadeleriyle yetkililere ricada bulunması, mağduriyeti gözler önüne sermek bakımından çarpıcı bulunmuştur. Çünkü ricanın yapıldığı anlarda annenin boynu bükük ve çaresiz halleri yakın çekim görüntülerle ön plana çıkarılmış, bu haber kapsamında “*rica etme*” söyleminin çaresizlikten tercih edildiği düşünülmüştür.

Haberde; “*dehşet, akran zorbalığı, tartışma, şehir eşkıyası,*” gibi ifadeler dikkat çekmiş, “*şiddet*” ve “*zorbalık*” arasında bağlantı kurulmuş, bunun suçla olan irtibatı “*gözü altına alındı*” ifadesi ile aktarılmıştır.

Her iki bültende de sık sık benzer kesitlere yer verilmiştir. Anlaşılacağı üzere haber metninde yer alan ifadeleri destekleyici görüntülerden yararlanılmış fakat şiddetin bu denli gözler önüne serilmesi doğru bulunmamıştır. Haberde dramatik anlatı çocuğun sandalye üzerinde saniyelerce dayak yemesinin gösterilmesi ile kodlanmış, muhabirin

ifadeleri ile de bu anlatı güçlendirilmiştir. Görüntülerin üzerine şiddeti uygulayan gencin kullandığı onur kırıcı sözler yerleştirilmiş böylece şiddete dair tüm detaylar gösterilmiştir.

Şiddet anına ilişkin görüntüler Show TV Ana Haber Bülteni'nde İHA'dan, ATV Ana Haber Bülteni'nde ise AA'dan alınarak kullanılmıştır. Bültenlerde kullanılan olay görüntüleri farklı ajanslardan kullanılsa da içeriğin aynı olduğu görülmüştür. Şiddet mağduru çocuk ve annesiyle yapılan röportaj ATV Ana Haber Bülteni'nde DHA'dan alınırken, Show TV Ana Haber Bülteni'nde bu görüntüler bizzat kanalın kendi çalışanları tarafından çekilmiştir. Show TV Ana Haber Bülteni bu bakımdan olayın daha sıkı takipçisi olarak görülmüştür. Bu haberin öncesinde ATV Ana Haber Bülteni'nde kadın cinayeti haber sunulmuş, haberin ardından sağlık ekiplerinin başarısı sayesinde hayata tutunan bir bebeğin haberine yer verilmiştir. Bu haberin öncesinde ve sonrasında verilen her iki konu da toplumda zayıf ve güçsüz kabul edilenlere ilişkin olup, bu haberin onların arasında verilmesi tesadüf olarak görülmemiştir. Bültende arka arkaya dramatik haberlerin verilmesi birbiriyle bağlantılı ya da benzer konuların özellikle seçildiğinin göstergesi olmuştur.

7 Şubat 2020 tarihinde “*Akran Zorbaları*” adlı başka bir haberde, yine şiddete uğrayan bir çocuğun görüntülerine yer verilmiştir. Benzer ifade ve tanımlamaların kullanıldığı bu haberde de uzun süren şiddet görüntüleri ekranda yerini almıştır. Bu ve benzer biçimde şiddet içeren haberlerde her bir detayının gözler önüne serilmesi, yaşanan ve yaşanabilecek olaylara çözüm üretmemektedir. Medyanın bu noktada yapması gereken toplumun bilinçlenmesini sağlayacak içeriklere yer vererek, kamu bilincinin oluşmasına ortam sunmak olmalıdır. Haberde yer alan unsurlar ne kadar vahim olsa da, görüntüler ölçülü bir biçimde verilmeli, olayın meydana gelmemesi için alınabilecek önlemlerden de bahsedilmelidir. Aksi takdirde benzer şiddet içeriklerinin ekranda sık sık yer alması, toplumda başka şiddet olaylarının meydana gelmesini tetikleyebilecektir.

Haber no: ATV 2 (Haberin Tarihi: 17 Ocak 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Taha Sen Çok Yaşa*”

Kam Spiker: “*Başkan Erdoğan dün gece yoğun mesai arasında Elazığ'daki Sis ailesi ile telefonda görüşmüş, aileye beynindeki tümör yüzünden bir gözünü*

kaybeden 6 yaşındaki oğulları Taha için destek olunacağı sözünü vermişti. Taha ve annesi bu sabah İstanbul'a geldi. Minik Taha önümüzdeki günlerde ameliyata alınacak ve umarız ki iyileşecek, gözü de yeniden görmeye başlayacak."

Başlıkta magazinsel bir söylem kullanıldığından, başlık tek başına haberin içeriğini yansıtmamış, başlıkta enformasyon eksiltilimi tespit edilmiştir. Bahsi geçen başlıktan iki anlam çıkarılmıştır; birincisi Taha'nın bir yarışma ya da sınavda başarı kazanarak yüzlerde gülümseme bırakacak bir işe imza atmış olma ihtimali, ikincisi de çocuğun ölümcül bir hastalığa yakalanması nedeniyle onun adına yardım kampanyası düzenlenmesi için ATV Ana Haber Bülteni'nin izleyicilere çağrı yaptığı fikridir. Kısacası haber başlığında anlam kargaşası yaratacak bir ikilem tespit edilmiştir.

Haberin girişinde çocuğun gözüyle ilgili bir rahatsızlığı olduğu ve bu konuda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın aileye önceden bir söz verdiği ve bu sözü tuttuğu mesajı verilmiştir. Burada *"yoğun mesai arasında"* ifadesi dikkat çekici bulunmuş olup, bu söylem ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın birçok işi olmasına rağmen çocuğun özel durumu ile bizzat ilgilendiği vurgulanmıştır. Böylelikle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yeniden halkın takdirini toplaması hedeflenmiştir.

Haberdeki *"minik"* söylemi ise, çocuğun kendine özgü sevimliliğine gönderme yapmak için kullanılmıştır. *"Umarız ki iyileşecek, gözü de yeniden görmeye başlayacak"* ifadeleri çoğul olarak kullanılmış, çocuğun akıbeti ile ilgili olarak genel kanaati oluşturmuştur.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

"Muhabir: Hoş geldin!

Çocuk: Hoş bulduk!

Kuşak 1: Başkan devrede! Taha İstanbul'da...

Perfore 1: Göz sinirleri üzerinde tümör olduğu fark edildiğinde bir gözündeki görme yetisini çoktan kaybetmişti küçük Taha!

Çocuk: Her zaman benim kemiğim de ağrıyor.

Perfore 2: Doktorlar, yeniden görebilmesi için umudun hâlâ var olduğunu söyledi. Ama ailenin İstanbul'daki operasyonu karşılamaya gücü yoktu. Devreye Cumhurbaşkanı Erdoğan girdi.

Kuşak 2: Minik Taha'ya Erdoğan sahip çıktı.

Cumhurbaşkanı (telefonda): Gözlerinden bir tanesi kayıp mı?

Anne (telefonda): Evet, bir tanesi görmüyor... Ama tümör alınırsa görebilir. Gözü zarar görmemiş.

Cumhurbaşkanı (telefonda): Atlatacağız... Tamam mı?

Anne (telefonda): Çok teşekkür ederim Sayın Cumhurbaşkanım, Allah razı olsun sizden.

Cumhurbaşkanı (telefonda): Taha'nın da gözlerinden öpüyorum.

Kuşak 3: Taha'nın da gözlerinden öpüyorum.

Anne (telefonda): O da ellerinizden öper Cumhurbaşkanım. Sağ olun, Allah razı olsun sizden.

Cumhurbaşkanı (telefonda): Sağ ol.

Perfore 3: Elazığlı Azime Rifat Sis çifti 6 yaşındaki Taha'nın gözündeki kaymanın nedenini öğrenmek için gitmişti hastaneye... Tümör olduğu haberi ile büyük şok yaşadılar. 15 gün gibi kısa bir sürede de Taha'nın sol gözü görme yetisini kaybetti. Cumhurbaşkanı Erdoğan Taha'nın durumundan sosyal medya aracılığı ile haberdar oldu.

Kuşak 4: Bir gözüünü kaybetti, yeniden görecektir.

Cumhurbaşkanı (telefonda): Atlatacağız... Tamam mı?

Anne (telefonda): Çok teşekkür ederim Sayın Cumhurbaşkanım, Allah sizden razı olsun.

Anne: Tek amacımız çocuğumuzu sağ salim eve götürmek.

Kuşak 5: Allah sizden razı olsun.

Çocuk: Bana tuzu yasakladılar. Ben tuz yiyemiyorum çünkü. Şeker de yemiyorum, çikolata da.

Kuşak 6: Başkan devreye girdi, adım atıldı.

Perfore 4: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın desteği ile İstanbul'a gelen Sis ailesi şimdi Taha'nın tedavi olup tamamen iyileşeceği günü bekliyor.

Kuşak 7: Küçük Taha için yeniden umut ışığı...

Anne: Hastaneye gideceğiz, gerekenler söylenecek

Muhabir: El salla...

Kuşak 8: Küçük Taha'ya Erdoğan sahip çıktı."

Ana olayının sunumuna bakıldığında; haberin girişinde olayın özetlendiği görülmüştür. Bu olaya haber değeri katan temel unsur, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın devreye girmesiyle çocuğun ameliyatının yapılması olarak tespit edilmiştir. Bu durum haberde kullanılan kuşakların neredeyse hepsinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yardımından bahsedilmesinden anlaşılmıştır.

Haberde çocuğun durumundan ziyade Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yardımseverliği ön plana çıkarılmış, çocuk bir nevi haberin nesnesine dönüşmüştür. Haberin sonucunda çocuğun yakın bir zamanda Erdoğan'ın desteğiyle ameliyata gireceği bilgisine yer verilmiştir. Haberde konuya dair art alan bilgisi detaylı bir biçimde verilmiş; çocuğun kısa bir süre önce sol gözünün görme yetisini kaybettiği ve ekonomik yetersizlikten dolayı diğer gözünü de kaybetme riskinin olduğu ifade edilmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın olayı sosyal medyadan duyup çocuğa yardım edilmesi konusunda talimat verdiği de içerikte yer almıştır.

Görsel 4.62. Minik Taha'ya Erdoğan Sahip Çıktı

Haberde çocuğun neden ekonomik yetersizlikler içinde boğuştuğundan, ailesinin zorlu koşullarının onun sağlığını nasıl olumsuz etkilediğinden bahsedilmemiş, sol gözünü kaybetmesine neden olacak tıbbi gecikmelerin yaşanma nedenleri irdelenmemiştir. Haber bizzat kanalın muhabiri tarafından özel haber olarak hazırlanmış; çocuğun evine gidilerek ailenin görüşlerine ve düşüncelerine yer verilmiştir.

Annenin Cumhurbaşkanı ile telefonda konuştuğu anlarda ekran ikiye bölünerek konuşma sunulmuştur. Bu görüntüler Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın olaya karşı hassasiyet gösterdiğini ve konuyla bizzat ilgilendiğini kanıtlar nitelikte bulunmuş, annenin minnet dolu ifadeleri ön plana çıkarılarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ilgisi ve yardımseverliği pekiştirilmiştir.

Haberde dramatik unsur, Taha'nın ağırlıklı olarak babası olduğu düşünülen kişinin kucağında hasta hali ön plana çıkarılarak taşınması ve yiyemediği şeker ile tuzu anlatırken boynunu bükmesi esnasında devreye girmiştir. Ailenin İstanbul'a geldiği ifadesi havalimanında çekilen görüntülerle desteklenmiş, bu görüntülerde çocuğun gülümsediği anlar ekrana verilerek umut dolu bakışlarıyla yaşama tutunması arasında bağ kurulmuştur.

B. Mikro Yapı

Haberde cümleler basit, açık, anlaşılır ifadelerle ve aktif cümle yapıları ile aktarılmıştır. “Yardım, sahip çıkmak, devreye girmek” gibi ifadeler Cumhurbaşkanı

Recep Tayyip Erdoğan’ın olaya yaklaşımına vurgu yaparken, “göz, ağrı, doktor, umut” ifadeleri, haberin geneli hakkında referansal bir ilişki sunmuştur.

Haberin nedensel ilişkisi yakın zamanda Taha’nın bir gözünün görme yetisini kaybetmesi ve diğerinin de aynı duruma gelmemesi için Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın devreye girmesi üzerinden aktarılmıştır. Haberde “*Allah razı olsun*” ifadesi sıkça kullanılmış hatta bir kuşakta da yer almıştır. Bu ifade minnet duygusunu anlatması bakımından dikkat çekici bulunmuştur.

Haberin retorik ağırlıklı olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın yardımseverliği ve desteği üzerinden kurulmuş ve bunu destekler nitelikte kuşaklar haberde sıkça yer almıştır. Çocuğun üst açıdan çekilerek görüntülenmesiyle içinde bulunduğu zor durum ekrana taşınmıştır. Çünkü üst açıdan çekim çoğu zaman ezilmişliği, yardıma muhtaçlığı ve güçsüzlüğü anlatırken; edilgen duyguları da dile getirmeye hizmet etmektedir. Yine çocuğun gözlerini kaşırken görüntülenmesi de rahatsızlığını destekler nitelikte bulunmuştur.

19 Ocak 2020 tarihli bültende Taha’nın tedavisinin başladığı duyurulmuş, doktorunun ifadelerine yer verilerek çocuğun sağlık durumu hakkında bilgi verilmiştir. Bu da ATV Ana Haber Bülteni’nin haber takibi yaptığını göstermiştir.

Haber no: ATV 3 (Haberin Tarihi: 17 Ocak 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Kâbus Gibi”

Kam Spiker: “*Artık yeter! Ama yetmiyor, olmuyor, bitmiyor... Kadınların, çocukların üzerindeki pis eller çekilsin diye kaç defa söyledik, bu kâbus bitsin dedik ama bitmiyor... Ama yineleyelim. Bugün bir kez daha bu cümleleri kurduran daha 13 yaşında bir kız çocuğu, daha doğrusu ona yapılanlar. İsyan etmemek elde değil çünkü o küçük kızın yaşadıkları gerçekten mide bulandırıcı, insanlıktan utandıran türden. Ama ona bunu yapan hiç utanmadı biz söylerken utanıyoruz! Ne küçük kızıdan ne de güvenip ona ailesini teslim eden babasından.*”

Haberin başlığı konu ile ilgili bulunmuştur fakat sadece başlıktan içerik anlaşılamamış, başlıkta enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. “*Kâbus gibi*” ifadesi, bir insanın yaşadığı korkuya, dehşete ve sıkıntıya gönderme yapmış ama başlık içeriğe ilişkin

bilgi vermemiştir. “*Kâbus*” kelimesi haber girişi ile anlaşılır hale gelmiş, bu ifadeyle çocuğun başına gelen istismar olayı nitelendirilmiştir.

Haber girişinde spikerin kullandığı ifadeler ana olayı özetlemiştir. Olay 13 yaşındaki bir kız çocuğunun akrabası tarafından istismar edilmesi olarak saptanmış, haber girişinde ağırlıklı olarak yoruma yer verilmiştir: “*Artık yeter! Ama yetmiyor, olmuyor, bitmiyor... Kadınların, çocukların üzerindeki pis eller çekilsin diye kaç defa söyledik, bu kâbus bitsin dedik ama bitmiyor... Ama yineleyelim...*” spikerin habere kattığı yorumun bir kısmı olmakla beraber, bu ifadelerde “*biz*” dilinin kullanılması toplum olarak olay karşısında kenetlenmeye gönderme yapmıştır. Yaşanılan istismar olaylarından herkesin artık “*bıktığı*” ve “*yeter*” dediği fikri pekiştirilmiştir. Vurgulanarak ifade edilen “*Artık yeter!*” söylemi de bugüne kadar meydana gelen istismar haberlerine bir tepki niteliği taşımıştır. Haber girişinde kadınların ve çocukların mağduriyetinde her zaman onların yanında olunacağı ifade edilmiştir.

Girişte kullanılan görselde doğrudan bir çocuk görüntüsüne yer verilmemesi olumlu bulunmuştur. Görselde çocuğun eli karşı tarafa ve yukarıya doğru uzanarak ön plana çıkarılmış; böylelikle kendisinden uzak durması gerekenin bir yetişkin olduğu algısı pekiştirilmiştir. Görselin ekranda verildiği andan itibaren spikerin isyan dolu sözleri ve mimikleri dikkat çekmiştir ve beden dili incelenmeye değer bulunmuştur. Haber sunumu esnasında genellikle sabit bir biçimde haberleri sunan Cem Öğretir bu haberde bazı kelimeleri ifade ettiği anlarda ellerini aktif kullanarak duyduğu öfkeyi aktarmış, haber sunumu esnasında göz bebeklerinin öfkeden sıkça büyüdüğü tespit edilmiştir. “*Artık yeter, ama yetmiyor, yine söyleyelim...*” gibi ifadeler kullanmış, böylelikle bu ve buna benzer olumsuz hadiselerle duyduğu tepki açığa çıkmıştır. Haber spikerinin sözleri ile yaşanan istismar olaylarına ilişkin kamuoyunun adeta sesi olunmuştur.

Spikerin; “*Kaç defa söyledik... İsyan etmemek elde değil... Mide bulandırıcı... İnsanlıktan utandıran türden...*” ifadelerini kullanırken öfkeden yeniden göz bebeklerinin büyüdüğü görülmüş ve bu ifadelere özellikle vurgu yaptığı dikkat çekmiştir. Spikerin haberin sunumu esnasında sürekli sol elinin başparmağıyla sağ elinin başparmağına baskı yaptığı fark edilmiş; bu da spikerin olay karşısında yaşadığı sinirin dışı vurumu olarak algılanmıştır. Spiker haber sunumu esnasında; “*Bugün bir kez daha bu cümleleri kurduran daha 13 yaşında bir kız çocuğu*” şeklinde edilgen ve yanlış bir giriş yapsa da,

bunu hemen fark ederek sözlerine; “daha doğrusu ona yapılanlar” ifadesini ekleyerek bilgi yanlışlığını ve karmaşasını düzeltmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Çocuk: Göğüslerin neden bu kadar büyük diyor... Dokunmaya falan çalışıyor... Oramı elliyor, buramı elliyor, kendisini rahatlatıyor...”

Kuşak 1: Taciz... Yasak aşk... Dolandırıcılık...

Baba: Hem eşimi alıyor hem kızımı istismar ediyor hem dolandırıyor.”

Perfore 1: Amacım size yarım etmek dedi. Yıllarca evlerine gelip gitti... Hem bir aileyi dağıttı hem de o ailenin 13 yaşındaki kızlarını taciz etti.

Kuşak 2: Kâbus gibi!

Çocuk: Korkuyorum. Geceleri kâbus görüyorum. Ben artık onun cezasını çekmesini istiyorum.

Kuşak 3: 13 yaşındaki kızı taciz etti.

Perfore 2: Olayların merkezindeki zanlının kuzeni 2014 yılında MS hastası oldu ve yürüme yetisini kaybetti. İddiaya göre o şahıs kuzenine işlerinde yardımcı oluyordu. Gerçek niyeti ise daha sonra anlaşıldı.

Baba: Güvendim, şimdi kendim de engelli olduğum için akrabadır dedim yani el alem değil diye düşündüm.”

Kuşak 4: Hem aileyi dağıttı hem dolandırdı.

Perfore 3: İlk başta kuzeninin eşiyle yasak aşk yaşamaya başladı. Ardından da genç kadını kandırıp birlikte kaçtı.

Baba: Kızımın annesi de bunları bildiği halde buna göz yumdu.

Çocuk: Benim en çok anneye ihtiyacım olduğu zamanda beni annesiz bıraktı.

Kuşak 5: Küçük kıza taciz dehşeti!

Perfore 4: Üstelik engelli kuzenini eşiyle beraber olup dolandırmıştı.

Baba: Malulen emeklilik paramı da bana gitti kredi çektiler. Bağladılar. Beni aç, susuz bırakmak için... 2016- 2018 yılları arasında bakım parası vardı. Her ay 1000 liranın üzerinde paramı alıyordum. Bu paraya da konmuşlar.

Perfore 5: Bu kadarıyla da yetinmedi. İddiaya göre ailenin 13 yaşındaki kızını da istismar etti.

Kuşak 6: Anne, eşini ve çocuklarını terk etti.

Çocuk: Elimi tuttu otoparkta, ben de amcam dedim güvendim. Bir bak bana dedi. Baktım, diyor ki göğüslerin neden bu kadar büyük diyor, dokunmaya falan çalışıyor. Oramı elliyor, buramı elliyor, kendisini rahatlatıyor.

Kuşak 7: Küçük kıza taciz dehşeti!

Muhabir: Daha sonra seni hiç rahatsız etti mi?

Çocuk: Beni evde de taciz etti bu adam. Telefonun kırık yaptırayım ama bir öp, bir şey yap, sarılalım falan.

Kuşak 8: Okulda ağlayınca ortaya çıktı!

Perfore 6: Yaşananlar genç kızın okulda ağlamasıyla ortaya çıktı.

Çocuk: Rehber öğretmenden müdüre, müdürden çocuk büroya taşındı bu olay.

Perfore 7: Şimdi 15 yaşında olan genç kız evin bütün yükünü omuzlamış durumda. Zanlı ise tutuksuz yargılanıyor.

Muhabir: Evin bütün işlerini şu anda sen yapıyorsun değil mi?

Kuşak 9: Bütün yük, genç kızın omzunda!

Çocuk: Evet her şey bende.

Muhabir: Babana bakıyorsun.

Çocuk: Evet, babama bakıyorum yani gerçekten çok yoruldum ama babam için dimdik durmak zorundayım.

Spiker: Duydunuz, söylenecek bir şey yok ama tutuksuz yargılanıyor! Serbest yani...”

Ana olayın sunumu aslında haberin girişinde verilmiştir. Haberin gelişiminde detaylara yer verilmiş, fakat bu detayların verilmesi olaya sansasyon katmayı amaçladığından yanlış bulunmuştur. Elbette ki yaşanan konuya duyarsız kalmak yayıncılık açısından sorunlu bir yaklaşımdır fakat yaşanan olayı tüm detayları çocuğu rencide edecek biçimde gözler önüne sermek de doğru bir tutum değildir. Bu bağlamda örneğin çocuğun ağzından aktarılan; “Göğüslerin neden bu kadar büyük diyor... Dokunmaya falan çalışıyor... Oramı elliyor, buramı elliyor, kendisini rahatlatıyor...” ifadelerine yer vermek yaşanan istismar olayını pornografik bir hikâye haline getirdiğinden, insani ve vicdani bir yaklaşımla ilişkilendirilememiştir.

Görsel 4.63. Çocuğun Gizlenmiş Yüzü

Haberde her ne kadar çocuğun ve babasının yüzü gizlense de veya çocuk arkası dönük bir biçimde ekranda yer alsada; bu haberde çocuğun tanıklığına başvurmak onun o anları yeniden hatırlamasına neden olmuştur. Tezde daha önce de belirtildiği gibi; istismara maruz kalmış çocukla bir uzman olmaksızın röportaj yaparak yaşadıklarını ona yeniden hatırlatmak yanlış bir tutumdur.

Böyle bir haberin hazırlanması esnasında, çocukla bir uzman aracılığı ile görüşülmesi, onu ekrana taşımadan yaşadıklarının aktarılması ve çözüm önerilerinin

sunulması çocuğun haklarını korumak bakımından daha uygundur. Daha önce de bahsedildiği gibi, özellikle istismar olayı yaşayan çocuklar hak odaklı habercilik bağlamında medyaya taşınmadığında, daha da mağdur hale gelerek hayatı boyunca damgalanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmakta, çocuğun yaşadığı korkunç anların onun ağzından kayıt altına alınması da, ilerleyen yaşlarında olayın detaylarının yeniden hatırlanmasına neden olabilecek türden görülmektedir. Medyada ağırlıklı olarak çok kötü koşullardaki çocukların görüntüleri, anlattıkları olaylar, izleyici ya da okuyucuların duygularına hitap etmek için kullanılmaktadır. Bu tarz görüntü ve anlatımlar özellikle istismar haberlerinde insanlarda şok etkisi yaratmakta fakat bunların çocuklara hiçbir yararı bulunmamaktadır (McCrum ve Bernal: 5).³ Çocuğun yaşadığı sarsıcı olayın tüm detaylarının aktarılması çocuk odaklı habercilik bakımından uygun bulunmamıştır.

Yaşanan olaya haber değeri katan unsur; zor ve güçsüz durumda olan bir baba ve kızın uğradığı haksızlıklarla birlikte genç kızın akrabası tarafından cinsel istismara maruz kalması olarak belirlenmiştir. Haberin sonucunda; çocuğun dersleriyle ilgilenmesi gerekirken babasına bakmakla yükümlü olması, çaresizce bunu kabullenmesi ve istismarcının tutuksuz yargılanması yer almıştır. Haberin art alan bilgisi yeterli bulunmuş, haberin bağlamı akraba olan istismarcının, aileyi başka konularda da mağdur ettiği bununla da yetinmeyerek kız çocuğunu taciz ettiği üzerinden verilmiştir. Haberde böylesi korkunç bir muameleye maruz kalan çocuklar için neler yapılabileceği ya da bu olayların hiç yaşanmaması için alınabilecek önlemlerin neler olduğu ise ele alınmamıştır.

Bu haber bizzat “*özel haber*” olarak hazırlanmış, mağdurların yaşadıkları evde görüntüler çekilmiştir. Babanın MS hastası olması ve yürüyememesi tekerlekli sandalyedeki görüntüleri ile desteklenmiştir. Haberde çok fazla kuşak kullanıldığı tespit edilmiş olup, aynı kuşakların birden fazla kez farklı anlarda kullanılarak tekrara düşüldüğü (kuşak 5 ve kuşak 7), hatta aynı karelerin de iki kez verildiği (girişte ve kuşak 6’dan sonraki kısımda görüntü ve içerik aynıdır) saptanmıştır. Bu durum haber takibini güçleştirerek anlatının karmaşık hale gelmesine neden olmuştur.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif ve pasif cümleler bir arada kullanılmıştır. Haberde sözcük seçimlerine bakıldığında çocuk ve babanın yanında bir tavır söz konusu iken perfore 5’te;

³ Kitabın basım yılı bilgisi kitapta yer almamaktadır.

“*Bu kadarıyla da yetinmedi. İddiaya göre ailenin 13 yaşındaki kızını da istismar etti.*” ifadesi kullanılmıştır. Çocuk tarafından verilen ifadenin “*iddia etti*” söylemi ile kaleme alınması çocuğu örseleyici başka bir boyuttur. Çünkü bu “*iddia etti*” fiilinde kesin bir yargı söz konusu değildir, bu kullanım ile çocuğun verdiği ifadeye şüphe ile yaklaşıldığı düşünülmüş (Ova, 2014: 246- 251), çocuğun gerçeği söylememe ihtimali olduğu da akıllara getirilmiştir.

Haberde kullanılan cümle yapıları anlaşılır bulunmuştur. Annenin başka bir adamla kaçması “*yasak aşk*” kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Genel itibari ile “*aşk*” kelimesi olumlu duygulara gönderme yapan bir kavram olarak kodlanırken buradaki kullanımı yanlış bulunmuştur. Bu haberde yaşanan duruma “*yasak aşk*” yerine “*yasak ilişki*” denmesi daha doğrudur çünkü “*ilişki*” “*aşk*” kelimesine göre içerisinde bulunan duruma daha uygundur.

Çocuk annesinin onları terk etmesinin suçunu akrabaya yüklemiştir. Aslında bu eylem, anne ve istismarcı tarafından birlikte gerçekleştirilmiş, fakat çocuğun içinde bulunduğu zorlu koşullar onda bu farkındalığın uyanmasını engellemiştir. Baba hem anneyi hem de istismarcıyı suçlamış, kuşak ve perforelerde de bu görüş desteklenmiştir. Haberde olayın nedeni babanın hastalanmasıyla birlikte kişinin onlara yardım vaadinde bulunması ve ailenin de ona güven duyması ile açıklanmış olup haberde “*çaresizlik*” ön plana çıkarılarak, dramatik öğeler bu doğrultuda belirginleştirilmiştir.

İstismarcının bakım parasına varıncaya dek tüm paralarını aldıklarına dair ifadeler de ailenin maddi olarak zor durumda olduğunu ortaya koymuş, bu maddi durumun yetersizliği evin içerisindeki eşyaların eskiliği ve eksikliği üzerinden de okunmuştur.

Haberde; “*kâbus, dehşet, istismar, taciz*” kelimeleri ön plana çıkmış, bu kelimeler haberin genelini ifade edecek referansal ilişkiyi kurmuştur. Haberde dramatik anlatı yapısı kullanılmış ve bu bağlamda görüntü ve metin hazırlanmıştır.

Haberin retorik olarak görüntüler incelendiğinde, çocuğun hasta ve tekerlekli sandalyeye bağlı babasıyla ilgilenmesi, babasının başını okşaması ve onu öpmesi yardıma muhtaçlığı ve şefkat duygusunu gözler önüne sererek dramatik anlatıyı güçlendirilmiştir. Baba ve kızın içerisinde bulunduğu psikolojik ve fizyolojik mağduriyeti gözler önüne sermiştir.

Çocuğun ellerini önünde bağlamış vaziyette utangaç bir tavırla çekim açısına girmesi mağduriyeti gözler önüne sermeyi amaçlamıştır. Fakat burada utanması gereken çocuk değil, onu mağdur eden herkeştir. Dolayısıyla çocuğun mağdur olduğu bu haberde “*utanç*” kelimesinin yer alması ya da çocuğun görüntülerinin utangaç tavırlarla yüzü gizlenerek ekrana verilmesi doğru değildir.

Haber girişinde yaşanan olaydan “*insanlık utancı*” olarak bahsedilmiş, istismarcının hiç utanmadığı vurgulanarak da olaya karşı sessiz kalanlar kınanmıştır. Haberin bitmesinin ardından spikerin; “*Duydunuz, söylenecek bir şey yok ama tutuksuz yargılanıyor! Serbest yani...*” ifadelerinde sitem ve isyan tespit edilmiş, yetkililer göreve çağırılmıştır.

Haber no: ATV 4 (Haberin Tarihi: 20 Ocak 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Dualar Kayra İçin*”

Kam Spiker: “*Küçük Kayra evdeki lavabo açıcıyı su sanıp içtiğinde henüz 3 yaşındaydı. Aradan geçen 9 yılda 300’den fazla ameliyat geçirdi. Çok ama çok zor günlerden geçti. Sağlığına tamamen kavuşmasınaysa sadece bir adım kaldı. 48 saatlik zor bir adım. Kayra’nın tek isteği ise dua.*”

Haberin başlığı, Kayra’nın zorlu bir durum içerisinde olduğunu anlatmıştır fakat başlığa bakılarak haberin içeriği anlaşılamadığından, başlıkta enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Çocuğun bir rahatsızlığı olduğu haber girişinde belirginleşmiştir. Giriş, olayın tamamını özetler nitelikte bulunmuş, bu kısımda rakamlara yer verilmesi olayı kanıtlayıcı ve olayın merak edilmesini sağlayıcı bir unsur olarak dikkat çekmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

Kuşak 1: 9 yılda 303 ameliyat geçirdi.

Anne: Bir baktım banyoda almış açıcıyı, ağzında gördüm ve direkt aldım.

Perfore 1: 3 yaşındayken temizlik maddesi içti, 9 yılda 303 ameliyat geçirdi.

Hemşire: İstersen yut, istersen erit ama ondan sonra yutacaksın.

Çocuk: Su ver!

Kuşak 2: Lavabo açıcı içti, hayatı kâbus oldu.

Perfore 2: Kayra şimdi son ameliyatı için Amerika yolcusu.

Çocuk: Amerika’ya gideceğim. Sağlığıma kavuşup, iyileşip geleceğim.

Perfore 3: 12 yaşındaki Kayra Talha Yaman ne yemek yiyebiliyor ne de okula gidebiliyordu. Çünkü 3 yaşında içtiği lavabo açıcı iç organlarına büyük zarar

vermişti. Bursa’da yaşayan Kayra devletin ve bağışçıların desteği ile 9 yılda 303 ameliyat geçirdi.

Kuşak 3: 12 yaşındaki Kayra’nın dramı...

Anne: Bir baktım banyoda almış açıcıyı, ağzında gördüm ve direkt aldım.

Kuşak 4: Kayra 9 yılda 303 ameliyat geçirdi.

Perfore 4: Geçirdiği ameliyatlarda Kayra’ya hem gırtlak nakli hem de bacağından alınan parçayla yemek borusu yapıldı. Yıllardır karnından beslenen Kayra geçici de olsa yemek yemeye başlayabildi.

Kuşak 5: Artık hortumlardan kurtulabilecek.

Hemşire: İstersen yut, istersen erit ama ondan sonra yutacaksın.

Çocuk: Su ver!

Perfore 5: Minik Kayra’nın vücudundaki hortumlardan tamamen kurtulmasınaysa son bir ameliyat kaldı.

Anneanne: İnşallah sağlığına kavuşup Kayra geri dönecek.

Kuşak 6: Son ameliyatı için gün sayıyor.

Perfore 6: Amerika’da 48 saat sürecektir ameliyatla Kayra’ya bu kez bağırsak nakli yapılacaktır.

Çocuk: İlk önce yemek yemek, sonra boks yapmak.

Perfore 7: Kayra ve ailesi ameliyatın olacağı 28 Ocak gününü ipe çekiyor.

Çocuk: Amerika’ya gideceğim. Sağlığıma kavuşup, iyileşip geleceğim.

Kuşak 7: Dualarımız Kayra için...”

Ana olayın sunumuna bakıldığında, haberde konunun detaylarına yer verilerek özellikle sayısal verilerin ön plana çıkarıldığı görülmüştür. Bu konuya haber değeri atfedilmesinin nedeni henüz 12 yaşında olan bir çocuğun bugüne kadar 303 ameliyat geçirmesi olarak tespit edilmiştir. Ameliyat sayısı ile çocuğun yaşının arka arkaya ifade edilmesi, onun küçük bedeninin maruz kaldığı çok sayıda tıbbi operasyona direndiğini ortaya koymuştur.

Haberin sonucunda Kayra’nın Amerika’da son bir ameliyat daha olacağı ve bu ameliyatın ne zaman gerçekleşeceği bildirilmiştir. Hem çocuğun hem de ailesinin ağzından iyileşme sözlerine yer verilerek hastalıklar karşısında umutlu olunması gerektiği ön plana çıkarılmıştır. Habere dair art alan bilgisi verilmiş, çocuğun 303 ameliyata girmesine neden olan olayın çocuğun 3 yaşındayken lavabo açıcı içmesi olarak aktarılmıştır. Haberde yoruma çok fazla yer verilmemiş, durum aktarılmıştır. Haberin kaynakları çocuk ve çocuğun yakınları olarak belirlenmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif ve pasif cümle yapıları bir arada kullanılmış, görüntü kalitesinin düşük olduğu çekimlerde ya da bilgilerin anlaşılamadığı noktalarda alt yazılardan yararlanılmıştır. Haberde dramatik unsurlar söz konusudur.

Görsel 4.64. Dramatik Unsur Olarak Çocuğun Hortuma Bağlı Görüntüsü

Haber görüntüleri incelendiğinde, başta çocuğun masum bir biçimde bir kanepede uzandığı görüntüsü kullanılmış ardından hastane ve ev ortamında cihazlara ve hortumlara bağlı görüntüleri ön plana çıkartılarak dramatik anlatı oluşturulmuştur. Özellikle çocuğun yakın çekim görüntülerine yer verilmiş ve bu görüntülerin sık sık kullanılması yaşanan olayı daha ajite hale getirir nitelikte bulunmuştur.

Görüntülerle çocuğun yardıma muhtaçlığı pekiştirilmiş, kendisine yardım edildiği bilgisi; “*devletin ve bağışçıların desteği*” sözleriyle aktarılmıştır. Çocuk sık sık farklı mekânlarda hastalığı ile ilişkilendirilebilecek biçimde görüntülenmiş, bu kurgu ve kuşaklarla haberin dramatikliği artırılmak istenmiştir.

“*Hastane, tedavi, ameliyat, yardım*” gibi kelimeler haberde ön plana çıkmış, haberde kullanılan metin ve görüntülerin birbiri ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Küçük yaşına rağmen 300’den fazla ameliyata girmesi haberin en dikkat çekici yanı olarak sunulmuştur. Ayrıca 15 Şubat 2020 tarihinde Kayra’nın yemek borusuna kavuştuğuna ilişkin bir haber yapılarak, ele alınan konunun takibinin yapıldığı saptanmıştır.

Haber no: ATV 5 (Haberin Tarihi: 21 Ocak 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Cinayete Komik Ceza!*”

Kam Spiker: “5 yaşındaki Yaren babaannesiyle birlikte karşıya geçmeye çalışırken bir hafriyat kamyonunun altında kalıp can vermişti. Yaren’in ölümüne sebep olan sürücünün cezası belli oldu ve aile bir kez daha yıkıldı. Mahkeme Yaren’in hayatı için 69 bin lira bedel biçti.”

Haberin başlığından olaya dair detaylar anlaşılamamıştır çünkü burada “cinayet” ifadesi kullanılmış, haberin başlığında trafik kazasına dair bir ibareye yer verilmemiştir. Haberin devamında Yaren’e kamyonetin çarptığı görüntüler ve çocuğun fotoğrafları spikerin arkasındaki ekranda yer almıştır. “Komik ceza” söylemi ile ironi yapılmış, olaya sebep olan kişiye verilen ceza eleştirilmiştir. Ayrıca haberin girişinden kanalın konuyu takip ettiği (can vermişti, cezası belli oldu, aile bir kez daha yıkıldı) ve yeni gelişmeleri izleyiciye aktardığı saptanmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Anne: Ben bir anneyim ya, acılı bir anneyim ben ya. Sen bunu bana nasıl yapabilirsin. İstemiyorum parayı ben. Ben o adamın ceza almasını istiyorum.

Kuşak 1: Küçük bir canın bedeli 69 bin TL mi?

Perfore 1: Beş yaşındaki Yaren Aluç üç sene önce İstanbul Sarıyer’de bir hafriyat kamyonunun altında kalıp feci şekilde can vermişti. O acı olayın ardından hem ceza hem de tazminat davası yıllarca devam etti. Ve mahkeme küçücük bir canın bedeli olarak 69 bin lira tazminat ödenmesine hükmetti.

Anne: Ben adalet diyorum. Ben o adamın ceza almasını istiyorum.

Muhabir: Aluç ailesinin yüreği tam 3 yıldır evlat acısı ile yanarken mahkemeden gelen kararlar acı üstüne acı yaşadılar. Kızını bir kamyonun altında feci şekilde kaybetmişlerdi. Kamyon şoförüne 3 yıl 4 ay hapis cezası verilmişti. İşte o hapis cezasının ardından mahkeme, aileye 69 bin lira tazminat ödenmesine karar verdi.

Kuşak 2: Küçük Yaren için 69 bin lira tazminat!

Anne: Üzüldüm, eşimi aradım. Konuşamadı, eşim bile konuşamadı... Bana bakamadı, bir şey diyemedi adamcağız bana, yeter artık ya... Bir çözüm bulsun devlet artık buna!

Muhabir: Dünyalar güzeli Yaren ana okula yeni başlamıştı. Her gün babaannesi ve abisiyle okuluna gidiyordu. O feci kaza Yaren’i okul yolunda yakaladı. Küçücük Yaren’i ölüme götüren o feci olay 12 Aralık 2016 tarihinde Sarıyer’de, işte bu caddede yaşandı. Babaanne iki torununu almış okula götürüyordu. Bu yolda yürüdükleri esnada bir kamyon babaanne ile birlikte iki torununu altına aldı.

Kuşak 3: Mahkeme kararı bir kez daha ‘ezdi’.

Babaanne: Çok seviyordu, ben de onu çok seviyordum.

Anne: Şu an hapiste kendisi. Ama istiyorum adalet yerini bulsun diyorum.

Perfore 2: Yaren’i ölüme götüren sanık 3 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırıldı. Yani çok yakında elini kolunu sallayarak dışarıda gezecek. Aile mahkemenin tazminat kararıyla bir kez daha yıkıldı. 69 bin lirayı duyan aile karara hâlâ inanmakta güçlük çekiyor.

Anne: İşte 20 milyar babaya, 20 milyar kayınvalidesi. Avukatıma güveniyorum ve inanıyorum. Bir üst yargıya çıkacağına da inanıyorum. Ben adalet diyorum.”

Ana olayın sunumuna bakıldığında, konuya dair aktarılan bilgilerin ağırlıklı olarak giriş kısmında verildiği görülmüş, genel itibari ile de şematik kısımda geliştirildiği saptanmıştır. Hem haberi sunan spikerin sözlerinde hem de haber metninin tümünde suçluya verilen ceza ve tazminata “*öfke*” duyulduğu görülmüş, cezanın yetersiz olduğu spikerin jest ve mimikleriyle de desteklenmiştir.

Haberde art alan bilgisi yeterli bulunmuş, çocuğun kaza geçirdiği tarihin kazanın nasıl meydana geldiğine dair görüntülerin aktarıldığı tespit edilmiştir. Olay kamyonet sürücüsünün çocuğa çarparak ölümüne sebep olması bağlamında kurgulanmış, haber çocuğun annesi ve babaannesinin tanıklığına başvurularak hazırlanmıştır. Ayrıca olayın meydana geldiği caddeden görüntülerin kullanılmasıyla haberin gerçekliği kanıtlanmıştır.

Görsel 4.65. Mahkeme Kararı Bir Kez Daha ‘Ezdi’

Haberin ilk karesi, çocuğa kamyonun çarptığı ana dair videosundan oluşmuştur. Bu video haber boyunca tekrar tekrar gösterilmiş, kaza anı defalarca izlettirilmiştir. Haberde olay anını daha da belirgin bir biçimde aktarabilmek adına kaza anı kare içine alınmıştır. Bu görüntünün hemen ardından gözü yaşlı anne kadrja girmiş ve mahkemenin aldığı karara isyan etmiştir. Ardından babaanne de ağlarken görüntülenmiş Yaren’e duyduğu sevgiyi dile getirmiştir. “*Küçük bir can, dünyalar güzeli Yaren*” gibi söylemlerle dramatik anlatı pekiştirilmiştir.

“*Mahkeme kararı bir kez daha ‘ezdi’*” kuşağı, hem kamyon sürücüsünün çocuğu hayattan koparmasına gönderme yapmış hem de kazayı yapan kişiye verilen cezanın az bulunması neticesinde ailesinin yaşadığı duygusal durumu anlatmıştır. Kuşak bu yönüyle

dikkat çekici bulunmuş, “ezdi” kelimesi hem gerçek hem de mecaz anlamda kullanılarak anlatı güçlendirilmiş ve etkileyici hale getirilmiştir.

Haberde hayatını kaybeden çocuğun fotoğrafına, mobese görüntülerine ve aile bireylerinin acı içinde ağladıkları anlara yer verilmiştir. Aynı görüntüler sık sık ekrana taşınmış, görüntü ve bu görüntülerin olayı dramatik hale getirmeleri bakımından işlevsel oldukları tespit edilmiş, buna gözü yaşlı anne ve babaannenin görüntüleri de eklenince haberin daha acıklı hale getirildiği saptanmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde genel olarak aktif cümle yapıları kullanılmış, pasif cümle yapılarına kuşak ya da perforelerde yer verilmemiştir. Cümlelerde genellikle cezanın ve tazminatın yetersiz olduğuna vurgu yapılmış, ironilerle bu durum ifade edilerek, sanık için; “*yakında elini kolunu sallayarak dışarıya çıkacak*” sözleri kullanılmıştır. Bu cümlede de yine sanığın aldığı cezaya tepki gösterildiği saptanmıştır.

Haberde “*adalet, mahkeme, evlat acısı, bedel*” kelimeleri dikkat çekici bulunmuştur. Bu kelimeler arasında referansal ilişki tespit edilmiştir. Bu haberin hemen öncesinde boşandığı eski eşi tarafından katledilen bir kadının haberi, ardından da çocuğu tarafından 15 yerinden bıçaklanan bir annenin haberi yer almıştır. Bu haberler özellikle art arda dizilmiş, dramatik unsurlarla izleyici ekran başında tutulmak istenmiştir.

7 Şubat 2020 tarihinde de yine bir çocuğun mağdur olduğu habere; “*Komik Ceza*” başlığı atılmış, haberin içeriğinin bu haberle benzeştiği tespit edilmiştir. 3 Mart 2020 tarihinde “*Bu nasıl bir karar?*” başlıklı bir haber yer almış; bu haberde de Eylül’e okul bahçesi içinde çarpan aracın sahibinin sadece 4 ay ceza alması olaya tanık olan aile bireylerinin sözleriyle eleştirilmiştir.

13 Şubat 2020 tarihinde “*Kuş değil Çocuk!*” başlığı ile yayınlanan başka haberde, çocuk sesinden rahatsız olan bir adamın küçük kızı vurduğu ve çocuğun hayatta kalmasının mucize olduğu aktarılmıştır. 23 yıla yargılanacağı düşünülen kişinin 3 yıl 9 ay ceza alması eleştirilmiştir. Başlığın bu şekilde atılmasının nedeni olarak da olayda kullanılan tüfeğin sadece kuş avlanmak için olduğu, insan öldürmek için kullanılmadığı kararı olmuştur. Başlığın sonundaki ünlem işareti de olaya duyulan tepkinin yansıması olarak görülmüştür. Bu haberde çocuğun tanıklığına başvurulmuş, çocuğa uzun uzun başına gelenler anlattırılarak, çocuğun içine düştüğü zor durum yeniden hatırlatılmıştır.

Bu haberin sonunda haber spikeri habere dair şöyle bir yorum yapmıştır; “*Adaletin kestiği parmak acımaz. Böyle bir sözümüz var inanıyoruz da buna ama bu kez acıdı çünkü karar vicdanlara gerçekten dokundu. Çünkü o kararın da dokunduğu küçücük bir kız çocuğunun hayatı var orta yerde. Kanun diyor ki, silah sadece kuş öldürmek için kullanılıyor, gerekçe bu. Peki, o tetiği çeken ne için bastı o tetiğe? Burada o mesele tüfek mi yoksa tetiği çeken parmağın sahibinin kastı mı? Evet, adalet bir şekilde tecelli etti ama bu kararda ne kadar vicdan var orası tartışmalı... Bir hatırlatma; terlik atan anne, hâkim karşısına çıktı ve mahkeme oğluna terlik atan annenin terliğini silah saydı. Şimdi bu iki karar karşılaştırıldığında ortaya çıkan manzara gerçekten çok kafa karıştırıcı. Hangisi doğru? Yani mesele kullanılan malzeme mi ya da suç aleti mi yoksa onu kullanan elin kastı mı? Hangisi? İşte hangisi diye soracak noktaya geldiğimizde de vicdanlarımız susmuyor. Çünkü yarın herhangi birimizin başına böyle bir durum geldiğinde, işimiz kanuna değil de o mahkemede karar verecek kimse, onun vicdanına kalıyor”. Burada mahkemenin verdiği karar eleştirilerek aslında bir nevi yetkililer göreve çağırılmış ve yaşanan adaletsizliğe göz yumulmaması gerektiği vurgulanmıştır. Sunucunun yorumu yaklaşık bir dakika sürmüş ve sunucu bu esnada can alıcı bir örnek vererek ekran başındakilerin ve karar alıcıların vicdanlarına seslenmiştir.*

Haber no: ATV 6 (Haberin Tarihi: 24 Ocak 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Muhammed’e Ne Oldu?*”

Kam Spiker: “*8 yaşındaki Muhammed’e ne oldu? Bu sorunun çok acı bir cevabı var şu anda öylece ortada duran. Çünkü Muhammed öldü ama ölüme nasıl gitti? Henüz bilen yok... Metruk bir binada ağır yaralı olarak bulundu küçük çocuk... Onu o halde ilk gören yani bulan dayısıydı... Şu anda gözaltında...*”

Haberin başlığı olayla örtüşmüş, haber girişinde de konunun geliştirildiği ve daha anlaşılır hale getirildiği görülmüştür. Spikerin haberi sunduğu esnada arkada yer alan bu görüntü, haber anlatısının görsellerle güçlendirildiğini ortaya koymuştur. Girişin içeriği ve bu esnada verilen görüntü birbiriyle uyuşmuş, çocuğun gülümseyen bir ifade ile çekildiği fotoğrafın kullanılması da haberde dramatik unsurları tetiklemiştir.

Görsel 4.66. Muhammed'e Ne Oldu?

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Vatandaş 1: Camiden anons edildi Mehmet Dümez’in oğlu kaybolmuştur diye.

Vatandaş 2: Geldiğimizde dayısının elindeydi.

Kuşak 1: Kanlar içinde bulundu, kurtarılamadı.

Perfore 1: Sekiz yaşındaki Muhammed metruk bir binada bulunduğu kanlar içindeydi. İddiaya göre hem yüzü hem de boğazında bıçak darbeleri vardı. Kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetti.

Vatandaş 2: Hastaneye götürdüler ama çocuk burada ölmüştü!

Muhabir: Sekiz yaşındaki Muhammed önceki gün dışarıda oynuyordu. Akşam oldu, eve gelmeyince de ailesi şüphelendi. Köyde yaşayan vatandaşlar ise Muhammed'i bulmak için seferber oldu.

Kuşak 2: Muhammed'in şüpheli ölümü.

Perfore 2: Diyarbakır'ın Çınar ilçesindeki o arama çalışması 15 dakika sürdü. Muhammed evinin hemen yanı başındaki metruk bir binada yaralı halde dayısı tarafından bulundu.

Vatandaş 2: Yüzünde çizikler vardı.

Vatandaş 1: Dayısı kucağına almış, buradan yukarıya doğru gidiyordu.

Kuşak 3: Muhammed'e işkence mi yapıldı?

Perfore 3: Kanlar içindeki Muhammed hemen hastaneye kaldırıldı ama kurtarılamadı. Bedenindeki izlerse bıçak yaralarını işaret ediyordu.

Muhabir: Şüpheli ölümle ilgili birçok adreste arama yapıldı, deliller toplandı. Bu deliller ışığında ise 15 kişinin ifadesi alındı. İki kişi ise gözaltına alındı. Biri de Muhammed'in dayısı...

Kuşak 4: Muhammed'i kim öldürdü?

Perfore 4: Küçük çocuğun şüpheli ölümü sonrası özel bir ekip görevlendirildi. Aile Muhammed'in cinayete kurban gittiği görüşünde.

Aile üyesi: Büyük bir acıdır. Kim olursa olsun gün yüzüne çıkarılmasını istiyoruz.”

Haberde Muhammed adlı çocuğu kim tarafından öldürüldüğünün günlerdir ortaya çıkmaması konusu işlenmiştir. Haber metni ağırlıklı olarak soru/cevap şeklinde kurgulanmış, yanıtı olmayan soruların üzerine gidilmiştir. Örneğin; kuşak 3'te “*Muhammed’e işkence mi yapıldı?*”, kuşak 4'te “*Muhammed’i kim öldürdü?*” soruları haber metninin en önemli noktaları olarak kurgulanmıştır.

Haberin başlığı ve spot kısmı olay hakkında bilgi vermiş, ana olayın kurgulandığı şematik yapıda ise olaya dair tüm detaylar aktarılmıştır. Haberin sonucu gereği kayıp çocuğa ne olduğuna ilişkin adli sürecin devam ettiği vurgulanmıştır. Haberin art alan bilgisi yetersiz bulunmuş, çocuğun ne zaman kaybolduğu ve kaybolmasında kimlerin ihmalinin olduğu haberde yer almamıştır. Haber Muhammed’in işkence yapılarak öldürülmüş olma ihtimali ile dayısının olayı gerçekleştirme ihtimali bağlamında sunulmuştur. Olayda bunun nedenselliği çocuğu bulan ilk kişinin dayısı olması ve görgü tanıklarının ifadelerine dayandırılması üzerinden verilmiştir.

“*İddiaya göre, cinayete kurban gitmek, şüpheli ölüm*” gibi ifadeler olaya ilişkin detayların henüz gün yüzüne çıkmadığının göstergesi olarak tespit edilmiştir. Olayın gerçekleştiği Diyarbakır’ın Çınar İlçesi’ne muhabir göndererek haberi yakından takip eden ATV Ana Haber Bülteni, çocuğun hayatını kaybettiği binadan görüntüler de sunarak olay yerini izleyiciye göstererek izleyicinin ekran başında olaya tanıklık etmesini sağlamıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif ve pasif cümleler bir arada kullanılmış özellikle pasif cümleler adli süreci aktarırken ön plana çıkarılmıştır. “*Şüpheli ölümle ilgili birçok adreste arama yapıldı, deliller toplandı. Bu deliller ışığında ise on beş kişinin ifadesi alındı. İki kişi ise gözaltına alındı. Biri de Muhammed’in dayısı...*” ifadeleri, olayın adli makamlara sirayet ettiğini göstermiştir. Pasif cümle yapıları kullanılarak aramayı kimin yaptığının, delillerin neler olduğunun, gözaltına alınan kişilerin kimler olduğunun ve konu ile ilişkilerinin açıklanmaması sağlanmıştır. Haberde dayının çocuğu bulması bilgisi ve görgü tanıklarının ifadeleri ele alınmış, bu bağlamda dayının çocuğun ölümüne sebep olan kişi olması arasında nedensellik kurulmuştur.

Haberde; “*kan, bıçak, hastane, kaybolma, öldürülme*” gibi kelimeler ön plana çıkarılmış ve bu kelimeler aracılığıyla haberle referansal ilişki kurulmuş, çocuğun yüzü

ve boğazında gerçekten izler olup olmadığının bilgisi de kesin bir biçimde aktarılmamıştır. Haberde kullanılan kuşaklarda; “*Muhammed’i kim öldürdü?*”, “*Muhammed’e işkence mi yapıldı?*” soruları olayı aydınlatma niteliği taşımış fakat bir yandan da faili kesinleşmemiş bir olayda izleyiciyi yönlendirme yapılmıştır.

Haberin retorik unsuru olarak kullanılan görüntüler ele alındığında, görüntülerin metnin dramatik yapısıyla uyumlu olduğu; çocuğun en masum haliyle gülümserken çekilen fotoğrafının kullanılmasının da bu uyumu arttırdığı görülmüştür. Öldürüldüğü mekân ve mekânın etrafının görüntülenmesiyle de bu dramatikleştirme arttırılmış, çocuğun yakının sarf ettiği sözler dramatik anlatıyı kuvvetlendirmiştir. Haberi olay yerinden aktaran muhabirin jest ve mimikleri “*üzüntü ve acının*” aktarılması bakımından dikkat çekmiştir.

“*Kanlar içindeki Muhammed’e işkence mi yapıldı?*” kuşağının verilmesiyle Muhammed’in arkasında büyük bir küreğin yer aldığı fotoğraf görülmüştür. Bu görüntü ile izleyiciye işkencenin nasıl yapılabileceğine ilişkin görsel sunulmuştur. Böyle bir haberde çocuğun görüntülerinin sık sık ekrana getirilmesinde bir kamu yararı tespit edilmemiş, bunun dramatik anlatıya hizmet ettiği saptanmış ve yaklaşım doğru bulunmamış, çocuk bu haberde de “*vahşet*” konusunun öznesi haline getirilmiştir. Haberin ardından önce bir kadın cinayeti haberi onun adından da “*işkence*” üzerine bir haber aktarılmış, “*şiddet*” içerikli temaların arka arkaya sunulduğu görülmüştür.

Haber no: ATV 7 (Haberin Tarihi: 29 Ocak 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Üvey Anne Dehşeti”

Kam Spiker: “*Ve 14 yaşındaki Işıl... Anne, babası ayrı olan küçük kız yarıyıl tatilini babası ile geçiriyordu ama başına gelmeyen kalmadı... Üvey annesi Işıl’ın başından aşağı kaynar su döktü.*”

Haberin başlığı açık ve anlaşılır bulunmuştur. Haberde “*Üvey anne dehşeti*” denilerek bir genelleme yapılmış, “*dehşet*” kelimesi ile de izleyiciye olumsuz bir olayın aktarılacağı bildirilmiştir.

Görsel 4.67. Fiziksel ve Duygusal İstismar İçeren Haber

Haberin girişindeki ifadelerle görüntülerin birbiriyle uyumlu olduğu görülmüştür. Fakat çocuğun acı içerisindeki görüntüsünün yayınlanması çocuğa bir fayda sağlamadığı gibi, onun yaşadığı şiddet olayını seyirlik hale getirmesi bakımından sorunlu bulunmuştur.

Aynı haber Show TV Ana Haber Bülteni'nde “Üvey Annesi Başından Aşağı Kaynar Su Döktü” başlığı ile verilmiştir. Haber başlığından konunun ne olduğu anlaşılmıştır. Haberin girişi başlıkla uyumlu bulunmuş, olayın içeriği ile ilgili bilgi verdiği görülmüştür. “İddiaya göre” ifadesi ile üvey anneye söz hakkı tanımıştır ama bu yapılırken de çocuğun ifadelerine şüphe ile yaklaşıldığı algısı oluşmuştur. Show TV Ana Haber Bülteni'nde kullanılan başlık ATV Ana Haber Bülteni'nde kullanılan başlığa göre daha açık ve anlaşılır bulunmuştur.

Kam Spiker (Show TV Ana Haber Bülteni): “İstanbul Ümraniye’de üvey anne dehşeti yaşandı. İddiaya göre, üvey annesi 14 yaşındaki kız çocuğunun başından aşağı kaynar su boşalttı. Vücudunda ağır yanıklar oluşan talihsiz çocuk hastanede tedavi altına alındı. İddiaların odağındaki üvey anne ise “Ben değil, kendi döktü.” deyince serbest kaldı.”

Haber girişinde; “Ben değil, kendi döktü.” deyince serbest kaldı.” söyleminin ön plana çıkarılmasıyla üvey annenin savunmasının kabul edilerek serbest bırakılmasına duyulan tepki ortaya konmuştur. Girişte kullanılan “üvey anne dehşeti” ifadesi ile genelleme yapılmıştır. Olayın şematik yapısının her iki bültende de aynı olduğu tespit edilmiş bu bağlamda ATV Ana Haber Bülteni'nden olay aktarılmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Çocuk: Bulaşık makinesine koydum. Koyduğum gibi başımdan aşağı kaynar su döktü.

Kuşak 1: Üvey kızının üstüne kaynar su döktü!

Perfore 1: Üvey anne on dört yaşındaki kız çocuğuna dehşeti yaşattı.

Öz anne: Benim kızımın hayatını mahvetti.

Perfore 2: Önce şaka diyerek tekme attı sonra da kaynayan su ile yaktı. On dört yaşındaki Işıl'ın annesi ile babası ayırdı. Küçük kız annesi ile İstanbul'da yaşıyordu. Işıl, sömestr tatilini fırsat bilerek başka bir kadınla evli olan babasını ziyaret etmek istedi. Kızın eve girmesiyle başına gelmeyen kalmadı.

Çocuk: İlk gittiğimde bana iyi davrandı. Ama ikinci gittiğimde özel bölgeme tekme attı. ‘Ne yapıyorsun Yasemin abla?’ deyince bana güldü, kahkaha atmaya başladı.

Kuşak 2: Üvey anne dehşeti!

Perfore 3: İddialara göre korkunç olay üvey anne ev işlerini Işıl'a yaptırırken yaşandı.

Çocuk: Bana bir tava verdi ve onu bulaşık makinesine yerleştirmemi söyledi. Bana böyle koyulmayacağını söyledi, çıkardı... Tekrardan elime verdi.

Kuşak 3: Üvey kızının üstüne kaynar su döktü!

Perfore 4: On dört yaşındaki kız başından aşağı dökülen kaynar su yüzünden baygınlık geçirdi.

Çocuk: Bulaşık makinesine koydum. Koyduğum gibi başımdan aşağı kaynar su döktü.

Öz anne: Kaynak gibi, böyle üzerime her yere döktü ve salona kaçtı.

Kuşak 4: Vicdanın nasıl izin verdi?

Perfore 5: Işıl hastaneye kaldırıldı ama vücudunun büyük bir bölümü kaynar sudan nasibini aldı.

Öz anne: Başının üstüne dökerek, böyle kafatasına komple sırtına.

Perfore 6: Vicdansız baba karısını korumak için olayın üstünü kapatmaya çalıştı. Ve üvey anne serbest kaldı.

Öz anne: Kızımı o duruma getiren kadını serbest bıraktılar!”

Haberlerde ana olayın sunumuna bakıldığında, başlık ve giriş bakımından özellikle

Show TV Ana Haber Bülteni'nde bir uyum söz konusu tespit edilmiş, ana olayda üvey annesi tarafından hem fiziksel hem de duygusal olarak istismar edilen bir kız çocuğunun başına gelenlerin aktarıldığı belirlenmiştir. Haberde ağırlıklı olarak fiziksel istismar ön plana çıkarılmış olsa da, fiziksel istismarın olduğu yerde aslında duygusal istismarın da olduğu gerçekliği yeniden hatırlanmıştır.

Haberlerde “çocuğa şiddet” ön plana çıkarılmış, toplumsal vicdana seslenilmek istenmiş ve bu durum olaya haber değerini veren “önemlilik” unsuru ile pekiştirilmiştir. Haberin sonucuna bakıldığında ise “üvey anne dehşeti” söylemi ile yapılan genellemenin korunduğu görülmüş, üvey annelerin çocuklarına şiddet uyguladığı, onlara acı çektiirdiği algısı yeniden dolaşıma sokulmuştur. Bu bağlamda haberde, medya aracılığıyla

görünürlük kazanan temsillerin ürettiği anlamların daha kalıcı ve düzeltilmesi bir o kadar zor olan önyargıları kültürel dolaşıma sokma kabiliyeti (Erdoğan Tosun, 2007: 173-174) “üvey anne” vurgusunun olumsuz yanının ön plana çıkarılmasıyla yeniden gözler önüne serilmiştir.

Görsel 4.68. Çocuktaki Şiddet İzleri

ATV Ana Haber Bülteni’nde haber içeriğinde yoruma sadece 2 kez yer verilmiş, çocuğa şiddet uygulamasına rağmen üvey annenin serbest bırakılması eleştirilmiştir. Bu eleştiriler; “*Vicdanın nasıl izin verdi?*”, “*vicdansız baba*” söylemlerinde açığa çıkmıştır. “*Vicdan*” kelimesi burada dikkat çekici bulunmuş ve haberin etrafında şekillendirildiği kavram olarak kodlanmıştır.

ATV Ana Haber Bülteni’nin art alan ve bağlam bilgisine bakıldığında; haber kurgulanırken babaya ulaşılmamış, ona olay karşısında neden pasif kaldığı sorulmamıştır. Yaşanan olayda babanın üvey annenin yanında olduğuna ilişkin olarak; “*Vicdansız baba karısını korumak için olayın üstünü kapatmaya çalıştı.*” ifadesine yer verilmiştir. Olay sadece üvey anne üzerinden değerlendirilerek; “*yine bir üvey anne dehşeti*” şeklinde kalıp yargılara başvurulmuş, erkeğe yeteri kadar sorumluluk yüklenmemiştir. Aslında bu olaydan sorumlu tutulması gereken bir diğer kişi de çocuğun öz babasıdır.

Show TV Ana Haber Bülteni 31 Ocak 2020 tarihli yayında aynı olaya ilişkin; “*Yanan Kız Çocuğunun Babası Konuştu*” adlı bir haberi ekranlara taşıyarak ATV Ana Haber Bülteni’nden farklı olarak konunun diğer muhatabı olan babaya ulaşmıştır. Böylelikle taraflara eşit söz hakkı vermiştir.

Görsel 4.69. Önce Eşine İnandı Sonra Fikri Değişti

Haberin başında kız çocuğunun yine sargılar içerisinde görüntüleri yer almış, ardından “*Önce eşine inandı, sonra fikri değişti!*” kuşağı kullanılmıştır. Bu kuşağın ekrana verilmesinin ardından kadrage baba girmiş; olayın kaza olmasını çok istediğini fakat kızına inandığını ifade etmiştir. Haberde babaya da mikrofon uzatılması olayın taraflarına eşit bir biçimde yaklaşmak bakımından değerli bulunmuş, haberde dengelilik unsurunun gözetildiğini göstermiştir.

Haberin art alan bilgisi sunulmuş, önceki olay aktarılmış, sonrasında babanın ilk etapta eşine sonrasında da kızına inandığı vurgulanarak, şikâyetçi olduğu hem babanın sözleri ile hem de “*Eşinden şikâyetçi oldu.*” kuşağı ile ekrana taşınmıştır. Haberde üvey annenin görüntüleri gizlenerek verilmiş, haberin son cümlesi “*Üvey anne adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştı*” olmuştur. Babanın ifadesinin değişmesinin ardından olayın akıbetine ilişkin sonraki bültenlerde bilgi verilmemiştir.

Her iki bültende de çocuğun hastane odasında, sargı bezleri içerisinde yaşadıklarını anlattıkları anlar ekrana taşınmış, acıklı olay çocuğun ağzından aktarılmıştır. Çocuğun yaşadığı dehşet anlarını yeniden hatırlamasına neden olan bu tekrarlar, onun yeniden örselenip, hırpalanmasına sebep olacak türden olarak görülmüştür.

B. Mikro Yapı

Haberlerde aktif ve pasif cümlelere yer verilmiş; “*üvey anne, vicdan, kaynar su, hastane, ifade vermek*” ifadeleri ön plana çıkarılmıştır. Çocuğun ve çocuğun öz annesinin ifadelerinin yer aldığı görüntüler DHA’dan alınmıştır. Görüntü kalitesi özellikle çocuğun

yer aldığı kısımlarda düşüktür. Çocuğun yüzü kimi görüntülerde açık, kiminde ise buzlanmış vaziyettedir. Bu da çocuğu rencide edebilecek bir başka unsur olarak belirlenmiş ve habercilik açısından sergilenen tavır onaylanmamıştır.

Haberlerde nedensellik, üvey annenin çocuğa uyguladığı şiddet neticesinde çocuğun mağduriyeti üzerinden verilmiş ve haber retoriğinin her anında şiddetin etkilerinin seyirlik hale getirildiği görülmüştür. Haberde dramatik unsur ağırlıklı olarak çocuğun hastane odasında sargı bezleri içinde yaşadığı olayı anlattığı anlarda belirgindir. Burada acının ve şiddetin gözler önüne serilmesi toplumsal yarardan ziyade, hem çocuğa hem de ekran başındakilere travmatik etki bırakmasından dolayı zarar verebilecek türdendir. Şiddetin her anının çocuğun yorgun ve bitkin ses tonundan aktarılmasıyla, hem çocuğun hüznü ekranlarda yerini almış, öz annenin ağlayarak yapılanlara isyan etmesi dramatik anlatıyı pekiştirerek, haberi daha da acıklı hale getirmiştir. Çocuğuna yapılanlar karşısında hakkını aramak için konuşan annenin isyan dolu sözlerini aktarırken gözyaşlarına boğulduğu anlar yakın çekim ile verilmiş, annenin içinde bulunduğu durum daha da ajite edilmiştir.

ATV Ana Haber Bülteni'nde; *“İddialara göre korkunç olay üvey anne ev işlerini Işıl'a yaptırırken yaşandı.”* cümlesinde yer alan *“iddialara göre”* söylemi çocuğu örseleyici başka bir boyut olarak saptanmıştır. Çünkü bu ifade çocuğun anlattıklarına şüphe ile yaklaşıldığı düşüncesini pekiştirmiştir.

Bu haber 30 Ocak 2020 tarihinde de yeniden ekrana taşınmış, fakat bu kez haber bizzat kanalın muhabiri ve kameramanı tarafından hazırlanmıştır. Bu kez olay üvey annenin serbest kalmasının ardından kaçması üzerinden aktarılmış, bu haberle daha önce sunulan haberin takibinin yapıldığı kanıtlanmıştır.

Haberde dramatik unsurlar; öz annenin ağladığı sahneler, çocuğun hastane odasında sargı bezleri içerisinde yatağında yattığı anlardaki görüntüler ve yakın çekimlerle sırtının görüntülendiği anlarla ön plana çıkmıştır. Bu esnada olaydan sorumlu tutulan üvey annenin görüntüsüne de ekranın alt kısmında yer verilerek, şiddet uygulayıcının o olduğu yeniden hatırlatılmıştır. Bu olaya haber değeri veren unsur çocuğun hem fiziksel hem de psikolojik şiddete maruz kalması olarak belirlenmiştir.

Show TV Ana Haber Bülteni, ATV Ana Haber Bülteni'nden farklı olarak; haberde çocuğun ismini gizli tutmuş; olayı çocuğun annesinin tanıklığı ile kanıtlamıştır. Üvey

anneninin görüntüsü buzlanarak verilmiştir. Haber metninde üvey annenin hamile olduğu küçük kızın ağzından aktarılmıştır. Yaşanılan şiddet olayının babanın olmadığı anlarda meydana geldiği ifade edilerek, üvey annenin kendi çocukları ve üvey kızı arasında ayırım yaptığı hissettirilmiştir. Toplumda yaygın bir biçimde kabul gören; “Üvey anne, babanın yanında farklı davranır, çocukla baş başa kaldığında farklı davranır.” algısı bu haberle pekiştirilmiştir.

Perforelerde “Üvey annenin iddiaya göre polise verdiği ifadede çocuğun kaynar suyu kendi kendine döktü” ifadesine yer verilmiş, kadının işlenen suçu kabul etmeyerek çocuğu hedef göstermesinin ardından serbest kalması eleştirilmiş, yaptığının cezasız kalmasından duyulan şaşkınlık; “Elini kolunu sallayarak gitti.” ifadesiyle aktarılmıştır. Bunun hemen ardından kızın öz annesinin ekrana getirilerek, gözyaşları içerisinde “adalet” istediği anlara dikkat çekilmesi haberin içeriğini tamamlamak ve yetkili mercileri harekete geçirebilmek bakımından önemli bulunmuştur.

23 Mart 2020 tarihli Show TV Ana Haber Bülteni’nde; “Annesi Döve Döve Öldürdü” başlıklı bir haber yer almış, bu haberde de bir çocuğun öz annesi tarafından dövülerek öldürüldüğü “vahşet ve dehşet” ifadeleriyle ekrana taşınmıştır.

Haber no: ATV 8 (Haberin Tarihi: 3 Şubat 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Yaz Tatili Kısılıyor mu?”

Kam Spiker: “Biliyorsunuz artık sömestr tatilinin haricinde iki ara tatil daha var. Uygulamayla yaz tatilinin kısılması gündeme geldi. Ve açıklama en yetkili ağızdan, Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’tan geldi.”

Haberin başlığı anlaşılır ve yalındır. Başlıkta kullanılan “yaz tatili” ifadesi konunun çocuklarla ilgili olduğuna gönderme yapmıştır. Haber giriş kısmında belirginleşmiş, haberin içeriğinde verilecek bilgilerin güvenilir kaynaktan edinildiği vurgulanarak, haberin gerçekliği kanıtlanmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Ziya Selçuk (Bakan): Üç ay yaz tatilini şahsen uzun buluyorum.
Kuşak 1: Yaz tatili 15 gün daha kısılabılır.

Ziya Selçuk: Literatür bana şunu söylüyor; “Bir ülkede yaz tatili ne kadar uzarsa, öğrenmede unutmaya kadar artar” diyor.

Muhabir: Kızlar size bir sorum olacak. Tatil yaptığınız ayları biliyor musunuz?

Çocuklar: Ocak, Nisan, Kasım...

Muhabir: Bravo... Peki en uzun tatil yaptığınız ay hangisi?

Çocuklar: Haziran...

Muhabir: Süper. Biliyorsunuz hepsini... Peki, bir sorum daha olacak... Yaz tatiliniz yani en uzun tatil yaptığınız o aydan 15 günlük tatiliniz kısalsa üzülmüşünüz, sevinir misiniz? Üzüldünüz mü?

Çocuklar: Üzüldük...

Veli: Çocuklar tam adapte oluyor, araya hop bir tatil soktuk...

Kuşak 2: Yaz tatili 15 gün daha kısalabilir.

Ziya Selçuk: 15 gün kısalttık yaz tatilini. İleride belki bir 15 gün daha kısalabilir.

Kuşak: 3 Bakan Selçuk’tan “tatil” açıklaması.

Muhabir: Üzüldün bayağı...

Çocuk 1: Evet...

Çocuk 2: Yakında herhalde hiç tatil yapmayacağız bu gidişle.

Veli 2: İyi bile olabilir aslında.

Muhabir: Neden?

Veli 2: Yazın uzun süreli aktivite bulmak da zor olabiliyor.

Ziya Selçuk: Aklınıza gelen ilk 30 ülkeyi sayın. Hiçbirisinde bu kadar uzun bir tatil yok. Asgari- azami bir buçuk ay civarında bir tatil var.

Veli 3: Çocuklar da sıkılıyor bir süre sonra çünkü uzun geliyor bence.

Muhabir: Veliler de belki o kadar uzun bir süre çocukları oyalayamıyor.

Veli 4: Aynen öyle.

Veli 5: Mayıs’ta çocuk başlıyor hava sıcak olduğu için tatil moduna giriyor. Yani Haziran’da çocuğun verimli olacağını düşünmüyorum.

Muhabir: Yaz tatili de çok uzun, acaba bilgileri unutabiliyor musunuz?

Çocuk 3: Evet.

Veli 6: Hani net bir şey söyleyemem ama eskisi gibi olursa daha iyi olur tabi.

Muhabir: Net bir durum da yok henüz. Yaz tatili uzun olsun bölünmesin...

Veli 6: Tabi tabi bölünmese iyi olur...”

Haberin şematik yapısına bakıldığında, içeriğin başlık ve girişle uyumlu olduğu ve bu kısımda geliştirildiği görülmüştür. Haberde çocukların sırtlarında çantalarının olması, okul bahçesinde görüntülenmeleri konuyu görsel açıdan desteklemiştir.

Ana olayın sunumunda yaz tatilinin süresinin kısaltılması tartışılırken, konuya dair en yetkili kişi olan Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un görüntü ve ifadelerine yer verilmiş, haberin gerçekliği kanıtlanmak istenmiştir. Haberin yayınlanması “önemlilik” unsuru ile bağdaştırılmış fakat haberin art alan bilgisinin yetersiz olduğu görülmüştür.

Haber spikerinin söze; “Biliyorsunuz” ifadesi ile başlaması, ekran başındakilerin konuya zaten vakıf olduğundan hareket edilerek haberin hazırlandığı düşüncesine hizmet

etmiştir. Ayrıca haberde bu yaz tatili süresindeki 15 günlük kısaltmanın nedenlerinin aktarmaması, haberde eksik enformasyon olduğunu kanıtlamıştır.

Görsel 4.70. Yaz Tatili Kısılıyor mu?

Haberde muhabirin çocukların boy seviyesine inmek için eğilmesi, onlarla daha çocuksu bir ses tonu ile konuşup şakalaşması haber anlatısını güçlendirmiş ve çocukların bir birey olarak ciddiye alındığını göstermiştir. Muhabirin; *“En uzun tatil yaptığınız o aydan 15 günlük tatiliniz kısalsa üzülür müsünüz, sevinir misiniz?”* şeklinde soru sorması ve ardından *“Üzöldünüz mü?”* diye tekrarlayarak *“üzülme”* eylemini vurgulanmasıyla çocukların hep bir ağızdan *“üzülürüz”* cevabını verdiği kaydedilmiştir. Burada muhabirin çocuklara yönlendirme yaptığı ve onları üzölmeleri yönünde cevap vermeleri için hazırladığı görölmüştür.

Bakan Ziya Selçuk’un yaz tatili süresini kısaltma gerekçeleri çocuklar ve ailelerine aktarılmadan, doğrudan onların konuyla ilgili ne düşündükleri üzerinden verilmiştir. Haberde doğrudan konuya dair bir yorum tespit edilmemiş, konuyu hem destekleyenlerin hem de eleştirenlerin fikirleri ekrana taşınarak farklı görüşteki insanların düşüncelerinin değerlendirilmesi kıymetli bulunmuştur.

B. Mikro Yapı

Haberde ağırlıklı olarak aktif cümleler kullanılmış, olayın taraflarının görüşleriyle haber içeriği oluşturulmuştur. Ziya Selçuk’un ifadeleri doğrudan konuya açıklık getirmiş, çocukların ve velilerin düşünceleri zaman zaman yönlendirilmelerle aktarılmıştır. Çocuk odaklı habercilik bağlamında, kendilerini doğrudan ilgilendiren konularda onların

görüşlerine başvurulması son derece gereklidir. Bu haberde zaman zaman “yönlendirilme” yapılsa da, haber bu kapsamda değerli bulunmuştur.

Haberde kullanılan “*okul, tatil, üzülmeye, sevinme, açıklama*” gibi kelimeler dikkat çekici bulunmuştur. Haberin retorik unsuru olarak görüntüler incelendiğinde haberde çocuklara ve konuyla ilgili kişilere yer verildiği görülmüştür. Haberde kullanılan görüntüler ve haber metni birbiri ile uyumlu bulunmuştur. Sunum esnasında muhabirin çocuklara özgü tavırlar sergilemesi ve beden dilini onlara uygun hale getirmesi haberin hazırlanma sürecinde çocuklara ilişkin hassasiyet gösterildiğini ortaya koymuştur.

Haber no: ATV 9 (Haberin Tarihi: 7 Şubat 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Dehşet! Lise öğrencisi kızını öldürdü*”

Kam Spiker: “*Başkentten bir haber... Daha 17’sinde genç bir kız cinayete kurban gitti. Onu öldüren, silahın tetiğini çeken özbeöz babası...*”

Haberin başlığında özne kullanılmamasından dolayı (kayıp referans da denilebilir) anlam kargaşası tespit edilmiştir. Bu anlam kargaşası akla iki soruyu getirmiştir. Bunlar; “*Kızını öldüren lise öğrencisi mi? Yoksa liseye giden kız ebeveyni tarafından mı öldürüldü?*” şeklindedir. Burada olayı gerçekleştiren kişinin baba olduğu ancak haber girişinde anlaşılır hale gelmiştir. Dolayısıyla haberin başlığında enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir.

Spiker; “*Onu öldüren, silahın tetiğini çeken öz babası...*” ifadelerini kullanırken ses tonunu etkileyici bir biçimde kullanmış, öldürenin kim olduğunun merak edilmesini sağlamak amacıyla da faili haber girişinin sonunda aktarmıştır. Olayın daha dikkat çekici hale gelmesi için de “*özbeöz babası...*” ifadesine vurgu yapmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

Kuşak 1: Baba vahşeti! Kızını öldürdü...

Kuşak 2: Erkek arkadaşı var diye!

Anne: Ne yaptın benim yavruma? Ben ne yapayım?

Kuşak 3: Baba, lise öğrencisi kızını öldürdü!

Perfore 1: Henüz 17 yaşında, hayalleri olan bir genç kız ve onu o hayallerden koparan bir baba...

Akraba: Şeyma evinden okuluna okulundan evine, çevresinde sevilen, sakın, ağırbaşlı bir kızdı.

Kuşak 4: Şeyma kaçmaya çalıştı, başaramadı.

Arkadaş 1: Sadece dershanede görüyordum yani. Yan sınıfımızdaydı hemen. Gerçekten duyduğumuzda üzüldük.

Kuşak 5: Erkek arkadaşı var diye öldürdü!

Arkadaş 2: Hiç kimseye bir zararını görmedim. Dört beş aydır biz aynı dershanedeydik, öyle bir arkadaşlığımız var.

Kuşak 6: Ankara'da kan donduran cinayet!

Perfore 2: Baba vahşeti Ankara Çubuk'ta yaşandı. Şeyma Yıldız lise son sınıf öğrencisiydi. Üniversite sınavlarına hazırlanıyor, başarılı bir sağlık çalışanı olmak istiyordu. Ta ki babası onu okuldan alıp, o boş araziye götürüne kadar...

Kuşak 7: 17 yaşındaki kızını öldürdü.

Muhabir: Akıl almaz olay tam da bu noktada meydana geldi. Cani adam aracından indi ve kızına iki el ateş etti. Ardından aracına binerek olay yerinden uzaklaştı.

Perfore 3: İddiaya göre Harun Yıldız, kızının bir erkek arkadaşı olduğunu duydu. Onunla konuşmak için dışarı çıktı. Arabada tartışmaya başladılar, genç kız inip kaçmaya başladı. Babası da arkasından ateş ederek kızı Şeyma'yı belinden ve başından vurdu. Genç kız oracıkta can verdi.

Kuşak 8: Ankara'da kan donduran cinayet!

Perfore 4: Anne Emine Yıldız olayın şokunu hâlâ atlatamadı. Kızının cenazesine giderken çevredekiler koluna girerek talihsiz kadına destek olmaya çalıştı.

Kuşak 9: Lise öğrencisi kızını öldürdü!

Akraba 1: Neden yaptığını biz de bilmiyoruz. Bütün aile gerçekten perişanınız. Halimizi görüyorsunuz.

Arkadaş 3: Melek gibi bir insandı. Biz de duyunca çok mahvolduk.

Perfore 5: Olaydan sonra teslim olan cani babanın emniyetteki sorgusu ise sürüyor."

Ana olayın sunumuna bakıldığında olayın giriş bölümünde özetlendiği, şematik kısımda görülmüştür. Haberde lise öğrencisi bir kızın babası tarafından erkek arkadaşı var diye öldürülmüş olması konusu aktarılmıştır. Haber genç kız ve babasının yan yana görüldüğü fotoğraflarla başlamış, sonrasında akraba ve tandık insanların görüşlerine başvurularak anlatısı kurgulanmıştır.

Haberin ekranlarda yer aldığı süre boyunca öldürülen kızın babasıyla yan yana ve samimi fotoğrafları verilmiş ve baba "cani" sıfatıyla anılarak, ATV Ana Haber Bülteni'nde kızın öldürülmesine duyulan tepki yansıtılmıştır. Kızın öldürüldüğü yerde yapılan incelemelerin de sunulduğu haberde birçok detay verilmiş (kafasından ve belinden vurdu gibi), böylelikle yaşanan vahşetin izleyici üzerinde etkisini arttırılmak istenmiştir. Fakat bu tür detaylar rahatsız edici bir gerçekliği gözler önüne sermiş, dolayısıyla sorunlu bulunmuştur. Olayda kullanılan aktarım dilinde, dramatik vurguların ön plana çıkarıldığı görülmüş, özellikle kızın vurulma şeklinin aktarılması trajik olan

olayı daha da dramatize etmiştir. Haber diliyle ölüm anının bu denli açık bir biçimde aktarılmasındaki amaç konuya dikkat çekmek olarak belirlenmiştir. Fakat geride kalan aile bireyleri ya da ekran başındakiler açısından kullanılan dil “sarsıcı” bulunmuştur.

Görsel 4.71. Cinayeti İşleyen Baba ve Öldürdüğü Kızı Aynı Karede

Haberin sonucunda babanın kızını erkek arkadaşı var diye öldürdüğü bir iddia olarak yer almış, kesin nedenden net bir biçimde bahsedilmemiştir. Haberin art alan bilgisi yeterli bulunmamıştır. Cinayetin işlenme sebepleri sıralanmış fakat olay henüz taze olduğundan sadece olgusal boyutta irdelenmiştir. Haber, Şeyma’nın erkek arkadaşı olduğunu öğrenen babasının onu öldürmesi üzerinden kurgulanmış fakat kuşaklarda kullanılan ünlem işaretleriyle bunun hiçbir gerekçesinin olamayacağı vurgulanmış ve olaya tepki gösterilmiştir.

Haberde perforeler arası geçişte kızın annesinin ağlama sesleri ve cenazeden görüntüler ekrana taşınmıştır. Dramatik anlatı özellikle bu noktada yeniden ön plana çıkarılmış, Şeyma’nın okulunun arka planda kaldığı kadraja gülümsediği anlardaki görüntülerinin de yerleştirilmesiyle dramatik unsurlar yeniden belirginleştirilmiştir. Şeyma’nın geleceğe dair hayalleri olduğunun vurgulanması ve artık bu hayallerin gerçekleştirmesinin mümkün olamayacağının aktarılması da buna hizmet etmiştir.

Haberde Şeyma’nın iki erkek arkadaşının onun hakkındaki görüşlerine yer verilmiş; “Sadece dershanede görüyordum... Dört beş aydır biz aynı dershanedeydik, öyle bir arkadaşlığımız var.” şeklindeki ifadeleri aktarılırken, aynı anda kuşak 5’te “Erkek arkadaş var diye öldürdü!” ibaresi yer almıştır. Şeyma’nın kız arkadaşlarının tanıklığına

yer verilmemesi dikkat çekmiş, haberde sadece erkek arkadaşlarının görüşlerine başvurulması bu bakımdan yetersiz bulunmuştur. Bu haberde eğer görüşe başvurulması çok elzem ise hem kız arkadaşların hem de erkek arkadaşların ifadelerine yer verilmesi haberin dengelenmesini sağlamak bakımından önemli bulunmuştur.

B. Mikro Yapı

Haberde olayın faili belli olduğundan aktif cümle yapıları daha sık kullanılmış, sadece başlıkta kayıp referans kullanılmıştır. Haberde vurgulanmak istenilen noktalarda devrik cümleler kullanılarak anlatı olduğundan daha dramatik hale getirilmiştir. Cümle yapılarına bakıldığında basit bir dille olayın anlatıldığı görülmüş, yaşanan olay akrabaların tanıklıklarına dayandırılarak olayın henüz hangi gerekçe ile gerçekleştiğinin kesinleşmediği bilgisi verilmiştir. “İddiaya göre” söylemi de bunu destekler nitelikte bulunmuştur.

Haberde “*cinayet, ölüm, silah, vahşet, dehşet, erkek arkadaş, liseli kız, cani baba*” gibi kelimeler dikkat çekici bulunmuştur. Bu kelimelerin tamamı olay örgüsüyle uyumuş, haber kaynaklarının ifadeleri ile haberin kurgusu pekiştirilmiştir. Haberde cinayetin işlendiği yerden olay yeri incelemesi yapıldığı anda görüntülerin sunulması, ATV Ana Haber Bülteni’nin haber üretim sürecinde bizzat olduğunu göstermiştir.

8 Şubat 2020 tarihli bültende “*Korkunç Detay*” başlıklı bir haber yer almış, bu haberde kızın yakın arkadaşları ile görüşülmüş, babanın iddialarının doğru olmadığı ifade edilmiştir. 7 Şubat tarihli bültende sadece erkek arkadaşlarına mikrofon uzatılması eleştirilmiş, kız arkadaşlarının da görüşlerinin alınması savunulmuştur. Haberde dengelilik açısından bu haberin hazırlanması doğru bulunmuştur.

12 Şubat 2020 tarihinde bu habere dair yeni gelişmeler; “*Kan Donduran İfade*” başlığı ile paylaşılarak haber takibi yapılmıştır. Yine bu haberde de baba ve kızın birbirlerine sarılmış fotoğrafları kullanılmış, olaya tanık olanların ifadelerine yer verilmiştir. Olay özel haber olarak hazırlanmış, baba; “*katil*” olarak nitelendirilmiştir. Bu haberde de “*şok, kan, silah, dehşet*” kelimeleri ön plana çıkarılarak haberin sansasyonel yanına dikkat çekilmiştir.

12 Şubat 2020 tarihinde buna benzer bir başka haber “*Bagajda Dehşet*” başlığıyla yayınlanmış, bu haberde de babası ve amcası tarafından erkek arkadaşı olduğu gerekçesi ile öldürülmek istenen bir genç kızın, ihbar üzerine kurtarılma olayı yer almıştır. Haber

anlatısında Şeyma'nın cinayetine gönderme yapılarak olayın hatırlatıldığı görülmüştür. “*Cani baba, vahşet, dehşet, öldürme*” ifadeleri bu haberde de aynı şekilde kullanılmış; perfore ve kuşakların 2 haberde de benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

17 Şubat 2020 tarihli bir haberde 5 yaşındaki Eymen'i 2019 yılında öldüren annesi ve sevgilisinin hâkim karşısına çıkarılma haberi yer almıştır. “*Dehşet, vahşet, darp, minik beden, cinayet, cani anne*” kelimeleri haberde kullanılmış, çocuğun mutlu olduğu anlarda çekilen videolarına yer verilerek dramatik anlatıya başvurulmuştur. Bu bağlamda ATV Ana Haber Bülteni'nin çocuk cinayetlerine ilişkin haberlerde özellikle “*dehşet*” kelimesini ön plana çıkardığı saptanmıştır.

Haber no: ATV 10 (Haberin Tarihi: 14 Şubat 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “En Tatlı Deha”

Kam Spiker: “*Hep kötü haberler verecek değiliz ya, bu iyi bir haberdi (biyonik kol ile hayata tutunan bir kadının haberi sunulmuştur)... Bir iyi haber daha... Helal olsun dedirten bir kız çocuğu gelecek ekranlarınıza... Adı Elanur, 10 yaşında ama tam bir matematik dehası... Öyle ki başarısı Türkiye sınırlarını aştı, Kanada'ya kadar uzandı.*”

Haberin başlığı açık ve anlaşılır bulunmuştur. Başlık alt metinle birlikte okunduğunda daha anlamlı hale gelmiş, haberde Elanur'un başarısının ekrana taşındığı görülmüştür. Spikerin “*Hep kötü haberler verecek değiliz ya, bu iyi bir haberdi. Bir iyi haber daha...*” şeklindeki ifadesinden, ana haber bültenlerinde çocuklarla ilgili konuların genellikle olumsuz bir biçimde yer aldığı düşüncesinin onaylandığı saptanmıştır. Bu haber olumlu haberlere örnek teşkil etmesi bakımından değerli bulunmuştur “*Helal olsun*” ifadesi ile habere yorum katılmış ve ekran başındakilerin hislerine tercüman olunmuştur. Spikerin haber sunumu esnasında gülümsediği görülmüş ve genellikle sergilediği gergin duruşunun yerini rahatlığa ve mutluluğa bıraktığı tespit edilmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Anne: Matematikçi çok seviyor.

Kuşak 1: 10 yaşında! Dünya matematik şampiyonu!

Perfore 1: Matematik dehası minik Elanur zekâsını tüm dünyaya kanıtladı. Uluslararası matematik yarışmasında rakiplerine fark attı.

Çocuk: Güzel bir duygu... Çok şaşırdım ama...

Kuşak 2: Elanur Türkiye'yi gururlandırdı.

Perfore 2: Henüz 10 yaşında ama tam bir zekâ küpü. İzmirli Elanur yaşına rağmen ana dili gibi İngilizce biliyor. Üstüne bir de Fransızca öğreniyor. Dahası tüm bunları kendi başına yapıyor.

Öğretmen: Elanur gerçekten pratik zekâsı olan bir çocuk.

Perfore 3: Elanur'un asıl cevheri ise matematik. Birçok ulusal yarışmaya katılan minik Elanur başarısını uluslararası platformlarda da kanıtladı.

Kuşak 3: Elanur tam bir matematik dehası!

Öğretmen: Soruları çözerken çok fazla kalem kullanmadan aklından farklı yollarla soruların çözümlerine çok rahat ulaşabiliyor.

Perfore 4: Öyle ki Kanada'da düzenlenen Caribou Matematik Yarışması'nda 7328 kişiyi geride bıraktı. Türkiye'nin gururu oldu...

Kuşak 4: 7 bin kişiyi geçti, birinci oldu.

Perfore 5: Küçük deha elde ettiği başarı ile yetinmeyip farklı yarışmalara da hazırlanıyor.

Kuşak 5: Matematikte dünya şampiyonu oldu.

Anne: Matematik yarışmalarının hepsine girmeyi genelde istiyor zaten.

Kuşak 6: 10 yaşında dünya birincisi oldu.

Perfore 6: Üstelik şimdiden mesleğine de karar vermiş durumda...

Çocuk: Bilim insanı veya mimar."

Ana olayın sunumunda Elanur'un matematik yarışmasını kazanması ve bunun yanı sıra diğer dallarda da küçük yaşına rağmen başarılı olması konusu işlenmiştir. Bu konuya haber değer katan temel unsur “*ilginçlik*” olarak belirlenmiştir. Olay genel anlamda başlıkta ve girişte özetlenmiş, bu kısımda da geliştirilmiştir.

Perforelerdeki ses tonunun; kaza, cinayet, istismar gibi olaylardan farklı olarak heyecan ve mutluluk içerdiği saptanmıştır. Haberin sonucunda Elanur'un başka yarışmalara da katılmayı planladığı ve bunlarda da dereceye girmesinin beklendiği hem öğretmeni hem de annesi tarafından vurgulanmış, çocuğun geleceğe dair planlarının olduğu çocukla yapılan röportajla ortaya konmuştur. Bu planların ekrana taşınmasıyla Elanur'un diğer çocuklar örnek olması arzulanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde de belirtildiği gibi; başarılı çocuk haberleri incelendiğinde görülen şudur ki; çocuklar adeta minik mucitler olarak sunulmakta, onların bu halleri genellikle okuldaki başarılarıyla ilişkilendirilmekte ya da aile şefkati, ilgisi ve desteğiyle bağdaştırılmaktadır. Bu haberde de özellikle çocuğun sınıf ortamında ve öğretmenin nezaretinde görüntülerinin alınmasıyla eğitimin önemine vurgu yapılmış, “*başarılı çocuk iyi bir eğitimle kendisine yol bulur*” anlatısı haberde desteklenmiştir.

Görsel 4.72. Elanur Tam Bir Matematik Dehası

Haberde art alan bilgisi öğretmenin söylemleriyle kurgulanmış, yarışmadan alınan derece sayısal verilere dayandırılarak aktarılmıştır. Sayısal verilerin kullanılması haberin gerçekliğini kanıtlamak açısından önemli bir unsur olarak dikkat çekmiş, habere olumlu yorumlar katılarak başarı temalı anlatı desteklenmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberin öznesi Elanur olduğundan aktif cümleler kullanılmış, çocuğun başarısı desteklenerek çocuk takdir edilmiştir. Metin boyunca görüntülerle uyumlu, açık, net ve anlaşılır kelimeler kullanılmış, hem annenin hem öğretmenin hem de çocuğun görüşlerine yer verilmiştir. Çocuk odaklı habercilik bağlamında bu yaklaşım son derece olumlu bulunmuştur. Haberde “*matematik, yarışma, başarı, şampiyon*” gibi kelimeler dikkat çekici bulunmuştur. Çocuğun sınıf arkadaşlarının içerisinde, yazı tahtasının önünde ve öğretmenin onunla ilgilenirken görüntülenmesi haberin inandırıcılığını arttırmıştır.

17 Şubat 2020 tarihinde Eymen Öztürk’ün 3 yaşında olmasına rağmen İngilizce konuşabilmesine ilişkin haber de “*Dâhi Çocuk*” başlığı ile sunulmuştur. Burada da yine anne babanın görüşlerine yer verilmiş; “*İngilizce, eğitim, dâhi, başarı*” kelimeleri ön plana çıkarılmıştır.

Haber no: ATV 11 (Haberin Tarihi: 19 Şubat 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “10 Yaşında O Bir Filozof”

Kam Spiker: “Sosyal medya dünden bu yana bir çocuğu konuşuyor. 10 yaşında bir filozof diyoruz ona. Adı Atakan. 5 ayda tam 250 kitap okumuş Atakan, ama bahis konusu çocuk kitapları değil...”

Haberin başlığından haber içeriği tahmin edilmiş fakat net bir çıkarım yapılamadığından başlıkta enformasyon eksiltimi tespit edilmiştir. Başlıkta 10 yaşındaki bir çocuğun yaşına göre fazlasıyla gelişmiş düşünce dünyasına gönderme yapmak amacıyla “filozof” ifadesi kullanılmış, bu kelime haberin içeriğinde de sık sık tekrar edilerek çocuğun bu yönü desteklenmiştir. Girişte kullanılan sayısal veriler olayın merak edilmesini sağlamıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Filozof Atakan!

Muhabir: Atakan Jean-Jacques Rousseau’nun Toplum Sözleşmesi kitabını okumuş... Evet Atakan’la biraz konuşalım.

Atakan: Sadece o kitaptan bahsetmeyelim.

Muhabir: Neden bahsedelim?

Atakan: Mesela Aristoteles’in Devlet kitabını da okudum.

Perfore 1: 10 yaşındaki Atakan’ın kitaplara olan ilgisi başka bir kitapseverin dikkatini çekti. İkili arasında koyu bir sohbet başladı. O sohbet sosyal medyada paylaşıldıktan sonra Atakan bir anda ülke çapında bir üne kavuştu.

Kuşak 2: Türkiye Atakan’ı konuşuyor.

Atakan: Nihilizmden konuşalım...

Muhabir: Nihilizm... Sence nedir?

Atakan: Hiçlik... Evrensel ahlakı reddetmekle beraber özgür iradeye de inanmamak. Felsefe bilimlerinin atasıdır. Birkaç filozofun bir araya gelip ortaya teoriler atmasıyla başlamıştır bilim. Mesela matematik de bir teoridir.

Kuşak 3: Daha 10 yaşında ama...

Perfore 2: Atakan birçok yetişkinin eline dahi almadığı felsefe kitaplarını okumuştur. Son 5 aylık süreçte okuduğu kitap sayısı ise tam 250 idi.

Kuşak 4: 5 ayda 250 kitap.

Muhabir: Atakan Kayalar’ı Twitter’da paylaşılan bir video ile tanıdık hepimiz. Henüz 10 yaşında kendisi ve 5 ayda 250 kitap okuduğunu söyledi. Haliyle hepimizi hayran bıraktı cümlelerine ama bir tek kitap okuyuşuna değil, bir de satranç oynarken görün siz onu. Hayranlığınız bir kez daha artacak.

Kuşak 5: Görenleri hayran bıraktı!

Anne: Kitap okumaya 5 yaşında Osmanlı ve Türk Tarihi ile başladık efendim. Onun akabinde yıllar içerisinde dünya tarihine hâkim olmaya başladı.

Atakan: Spinoza'nın Etika'sını okudum.

Muhabir: Pekiyi bu bilgileri nasıl kullanacaksın, ileride ne olmayı düşünüyorsun? Nasıl bir yol çizeceksin?

Kuşak 6: Daha 10 yaşında ama...

Atakan: Yeterli eğitim desteğini alabilirsem daha farklı yol çizmeyi planlıyorum Psikiyatrist olayı düşünüyorum. Ama meslekten sonra başka bir hedefim daha var... Cumhurbaşkanlığı...

Perfore 3: Atakan'ın yaşlılarına da tavsiyesi var.

Atakan: Kendilerini eğitmeyi öğrensinler. Kendilerini eğitsinler demedim, eğitmeyi öğrensinler dedim.

Spiker: Evet, uzun bir yolu var ama kısa süre kat edecek gibi görünüyor."

Ana olayın sunumuna bakıldığında, 10 yaşındaki bir çocuğun yaşlılarının çok üstünde bir donanıma sahip olması konu edinilmiştir. Bu durum onun beş ayda 250 kitap bitirebilecek kapasiteye sahip olmasıyla kanıtlanmıştır.

Bu konuya haber değeri katan temel unsur “ilginçlik” olarak belirlenmiş, haberde Atakan'ın başarısı yaşı ön plana çıkarılarak “rağmen” kelimesi ile vurgulanmıştır. Bu kelimenin vurgulanmasıyla çocuğun yaşlılarına göre sergilediği üstün performans takdir edilmiştir.

Görsel 4.73. 10 Yaşında Bir Filozof

Haberin retorik ögesi olarak görüntüler incelendiğinde, Atakan'ın kütüphane içerisinde kitaplara dokunurken çekilen görüntülerinin kullanılması anlatıyı pekiştirmiş ve başlıkta kullanılan “filozof” kelimesini destekler nitelikte bulunmuştur. Kitaplar üzerine yaptığı değerlendirmelere de bu esnada yer verilerek görüntü ve metnin uyumlu

olması sağlanmıştır. Haberin ilerleyen dakikalarında çocuğun satranca olan yeteneği de vurgulanarak “*on parmağında on marifet*” sözüne gönderme yapılmıştır.

Haberin sonucunda çocuğun bu ilgisini nasıl değerlendireceği ve gelecekte nasıl bir kariyer hedefi olduğu aktarılmış, haber “*bu yaşta bu zekâ*” bakış açısıyla kurgulanmıştır. Haberdeki art alan bilgisi yeterli bulunmuştur. Çocuğun okuma alışkanlığı ile kültürel yönünü geliştirmiş olduğu bağlamında kurgulanan içerikte çocuğa sorular sorulmuş, onun verdiği yanıtlar “*dâhilik*” üzerinden gözler önüne serilmiştir. Çocuğun bilgiç tavırlarla sorulara cevap vermesi muhabiri şaşırtmış, bu da haberde muhabirin beden diline yansımıştır. Haberde çocuğun annesinin görüşlerine de yer verilerek çocuk odaklı habercilik anlayışı karşılık bulmuştur.

B. Mikro Yapı

Haberde ağırlıklı olarak aktif cümle yapıları kullanılmış, Atakan’ın yaşına rağmen okuduğu kitaplar üzerine sohbet ederken sosyal medyada bir anda tanındığı vurgulanmıştır. Haberde “*başarı, rağmen, nihilizm kitap, hayranlık*” kelimeleri dikkat çekmiş, bu kelimeler “*filozofluk*” ile ilişkilendirilmiştir Çocuğun okuduğunu söylediği kitaplar üzerine konuşması, o yaştaki bir çocuğa yabancı olması gerektiği düşünülen “*nihilizm*” kelimesini açıklayabilmesi haberin inandırıcılığını arttırması bakımından önemli bulunmuştur.

Aynı konunun 19 Şubat ve 21 Şubat 2020 tarihlerinde Show TV Ana Haber Bülteni’nde “*Türkiye Küçük Atakan’ı Konuşuyor*” ve “*Endişe Verici Popülerlik*” başlıklarıyla yer aldığı; haberin içeriğinin ve anlatı yapısının ATV Ana Haber Bülteni’ni ile benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Her iki kanalda da ilk olarak Atakan’ın yaşından büyük davranışları takdir edilmiş daha sonra yayınlanan haberlerde çocuğun endişe verici bir popülerliğe maruz kalması eleştirilmiştir.

21 Şubat 2020 tarihinde ATV Ana Haber Bülteni’nde “*Indigo- Kristal Çocuk*” haberi yapılmış, bu haber Atakan ile bağdaştırılmıştır. Uzmanların görüşlerine başvuru olan haberde, çocukların yaşına göre davranmadıkları durumda üstün zekâlı olabileceği ya da bu durumun ilerleyen zamanlarda tehlike yaratabilme ihtimalinin olduğu tartışılmıştır. Üstün zekâlı çocukların iyi bir eğitim almadığı takdirde gelecekte suça meyil etme ihtimalinin yüksek olduğu uzman görüşüne dayandırılarak aktarılmıştır. Haberin

devamında Atakan'ın da yaşına göre ağır kitaplar okuması ve bazı kavramları kolaylıkla açıklayabilmesi bu bağlamda irdelenmiştir.

Atakan'ın görüntülerinin gerekli hassasiyeti göstererek ekranlara taşındığını ifade eden spiker, işin çığırından çıkma ihtimaline karşı uyarılarda bulunmuştur. Çocuğun ve ailesinin ekranlarda görünmesinin ardından baskı altında farklı tavırlar sergilendiğinin uzmanlar tarafından tespit edildiğine vurgu yapılan haberde, Atakan'a ve onun gibi çocuklara karşı hassas davranılması gerektiği çağrısı yapılmıştır. Çocuğun sürekli ekranlarda olmasının onu olumsuz yorumlara maruz bırakabileceği ihtimaliyle Atakan'a dair haberler yapılmayacağı ve artık onun “*rahat bırakılacağı*” izleyicilere bildirilmiştir.

Çocuk odaklı habercilik bağlamında, bu yüceltmenin onu olumsuz etkileyebileceği fikrinin beyan edilmesi yerinde bulunmuştur. Hassasiyet çağrısının ardından ise Atakan'ın ekranda bu yönüyle bir daha yer almadığı tespit edilmiştir.

Haber no: ATV 12 (Haberin Tarihi: 21 Şubat 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Gizli Tanık Şoku*”

Kam Spiker: “*Güzeller güzeli Leyla'nın ölümüne ilişkin davanın seyrine yön verecek gizli bir tanık çıktı ortaya. Cinayete dair işaret ettiği isim davanın tek tutuklu sanığı olan amca Yusuf...*”

Haberin başlığı, haberin içeriğine dair bilgi vermemiş, başlıkta enformasyon eksiltilimi yapılmıştır. Girişle anlaşılır hale gelen haberde merak edilen isim en sonda söylenerek merak unsurunun devreye sokulduğu görülmüş, “*güzeller güzeli*” kelimesi ile de haberin girişinde habere duygu ve yorum katıldığı saptanmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: “Farz edin ki Leyla sizin kızınız.

Müge Anlı: O videodan hemen sonra kayboluyor değil mi?

Akraba 1: Videodan 15 dakika sonra kayboluyor.

Perfore 1: Kaybolduktan 18 gün sonra cansız bedeni bulunmuştu. 7 sanığın yargılandığı davaya gizli tanığın ifadeleri damga vurdu. Gizli tanık tutuklu olan amca Yusuf Aydemir'i suçladı. Aile örtbas etmek için susma kararı aldı dedi.

Kuşak 2: Leyla'yı kim öldürdü?

Kuşak 3: Gizli tanık amcasını işaret etti!

Akraba 2: Kesinlikle asılsız ihbarlara inanmasınlar. Kırıcı laflar kullanmasınlar.

Perfore 2: Takvimler 15 Haziran 2018'i gösteriyordu. Leyla ailesi ile birlikte Ağrı'nın Bezirhane Köyü'ndeki dedesini ziyarete gitmişti.

Kuşak 4: Aile susma kararı aldı.

Kuşak 5: Leyla, en son amcasının yanındaydı.

Perfore 3: Gizli tanık ifadesinde "Leyla en son amcası Yusuf'un yanındaydı" dedi. Sonra birden bire ortadan kaybolduğunu söyledi.

Akraba 2: Devlet bulacak ben bulamam ki...

Perfore 4: "Leyla Nihat'ın en sevdiği kızıydı" diyen gizli tanık, tutuklu olan amca Yusuf'la baba Nihat Aydemir arasında husumet olduğunu ileri sürdü. "Nihat'a ders vermek için Leyla'yı seçtiklerini tahmin ediyorum" diye konuştu.

Kuşak 6: Baba ve amca arasında husumet vardı!

Ağrı Valisi (eski görüntüler): Kaçırılma tabi. O dereye suyun içerisine bırakılmış.

Kuşak 7: 18 gün sonra dere yatağında bulundu.

Perfore 5: Leyla'nın cansız bedeni dere yatağında bulunmuştu. Gizli tanık, ailenin olayı örtbas etmek için susma kararı aldığını söyledi.

Anne: Kızımı görenler, acaba biberonla süt verdiler mi?

Kuşak 8: Gizli tanık, amcasını suçladı.

Perfore 6: Acılı anne eşinin aksine tüm sanıklardan şikâyetçi oldu. Davanın ikinci duruşmasında mahkeme başkanına seslendi. "Farz edin ki Leyla sizin kızınız" diyerek duruşma salonun terk etti.

Kuşak 9: Baba şikâyetçi olmadı, anne oldu.

Kuşak 10: Farz edin ki Leyla sizin kızınız!"

Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumuna bakıldığında, haber girişinin öne çıktığı görülmüştür. "Farz edin ki Leyla sizin kızınız" kuşağının haberin başında verilmesiyle haberin en can alıcı sözleri öne çıkarılmış, böylece annenin vicdanlara seslenme anı daha da görünür kılınmıştır.

Görsel 4.74. Leyla'nın Medyada Sıkça Kullanılan Fotoğrafı

Haberin sonucunda gizli tanığın olayın tek sanığı olan amcayı hedef gösterdiği, babanın şikâyetçi olmadığı, annenin ise tüm sanıklardan şikâyetçi olduğu vurgulanarak

kamuoyunun dikkati bu noktalara çekilmek istenmiş, “*babanın şikâyetçi olmaması*” na şüphe ile yaklaşılması gerektiği düşüncesi körüklenmiştir.

Haberin art alan bilgisine bakıldığında, olayın ne zaman meydana geldiği, nasıl gerçekleştiği, kimlerin sanık olarak yargılandığı aktarılmış; arama çalışmalarına ilişkin görüntüler başta olmak üzere, Leyla’nın yolda yürüdüğü esnada akrabası tarafından çekilen görüntülerine ve Ağrı Valisi’nin açıklamalarına yer verilerek; “*Daha önce ne olmuştu?*” sorusuna yanıt verilmiştir. Haber, Leyla’nın öldürülmesinin ardından cinayeti işleyen kim olduğuna dair gizli tanıklık yapan bir şahsın, amcanın cinayeti gerçekleştirmiş olabileceğine dair verdiği ifade bağlamında kurgulanmış, anlatı Leyla’nın ve Leyla’nın annesinin ağlamaklı görüntüleri ile sürdürülmüştür.

Haberin görüntülerinde çocuğun akrabası tarafından yürüdüğü esnada çekilen amatör video görüntüleri sıkça yer almış; çocuğun gülümserken, masum bakışlarla kameraya baktığı fotoğrafları birçok kez ekranda gösterilmiştir. Dramatik anlatı en çok bu karelerle ortaya çıkmış fakat çocuğun görüntülerinin defalarca kez ekranda yer alması çocuk odaklı habercilik bakımından doğru bulunmamış, bu davranışla çocuğun ve ailesinin bu kez de medya aracılığıyla yıpratılabileceği düşünülmüştür. Annenin gözü yaşlı görüntüleri ve olaya ilişkin dile getirdiği sözleri de bu bağlamda değerlendirilmiştir. Haberde annenin ifadeleri ön plana çıkarılmış, çocuğun aklıktan öldürülme ihtimaline gönderme yapmak maksadıyla anne tarafından sarf edilen; “*Kızımı görenler, acaba biberonla süt verdiler mi?*” sözleri haberde kullanılmıştır. Bu esnada annenin gözyaşlarına hâkim olamadığı görüntüler ekrana verilmiş böylelikle olayın dramatik yanının daha fazla ön plana çıkarılması sağlanmıştır.

Çocuğun cesedinin bulunduğu yerden görüntülerin kullanılması ve olay yeri inceleme ekibinin çalışma anlarının yer aldığı kesitlerin tekrarlanarak ekrana verilmesiyle de olay hatırlatılmıştır. Haberde çocuğun öldürüldüğü ifadesi bizzat Vali’nin kameraların karşısına geçerek yaptığı açıklamalarla aktarılmış, gerçeklik böylelikle en yetkili ağız aracılığıyla yeniden kanıtlanmıştır. Vali bu noktada haberin en önemli kaynağı ve konuya dair en yetkili devlet büyüğü olarak işaretlenmiştir.

Tarafların olaya getirdiği yorumlara bakıldığında çocuğun annesinin tanıklığı söz konusu olup, bu tanıklıkta mağduriyet içeren ifadeler dikkat çekmiştir. Bir başka taraf ise çocuğun akrabasıdır. Onun sözleri “*Kesinlikle asılsız ihbarlara inanmasınlar. Kırıcı*

laflar kullanmasınlar.” şeklindedir. Burada cinayeti işleyenin henüz netleşmemesi ve farklı kişilerin olayın faili olabileceği fikri ile hareket edilmesi üzerine aile bireylerini koruyucu bir yaklaşım söz konusu olup; bir tanığın; “*Ben bulamam, devlet bulacak*” ifadesi ön plana çıkarılarak ekranda yer almış, böylelikle olayın aydınlatılmasının resmi makamlardan beklendiği vurgulanmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümleler kullanılmıştır. Haberin dili açık, anlaşılır ve nettir. Perforeler uzun olmasına rağmen haber içeriğinde karmaşık ifadelerden uzak durulduğu görülmüş, kuşaklarda da gizli tanığın sözlerinin ve annenin isyanının ön plana çıkarıldığı saptanmıştır. Böylelikle haber daha çarpıcı hale getirilmiştir.

Haber metninde; “*sanık, gizli tanık, feryat, amca, Leyla, anne, baba, şikâyet, mahkeme*” gibi kelimeler dikkat çekici olup haber anlatısıyla bütünleşmiştir. Haberde nedensel ilişki; yeni bir gizli tanığın ifadelerinin olayın seyrini değiştirebileceği üzerinden kurulmuştur.

Haber televizyonun muhabiri ve kameramanı tarafından hazırlanmış, bizzat olay yerinden görüntülerin verilmesi ve orada yaşayan insanların görüntülerinin kullanılması haberin inandırıcılığını arttırmıştır. Olaya ilişkin görüntü ve ifadelerle aslında ortaya konulmayan anlamların da tartışmaya açıldığı görülmüş, burada takdir izleyicilere bırakılmıştır. Özellikle kuşak 9’da; “*Baba şikâyetçi olmadı, anne oldu.*” ifadesi buna örnektir. Babanın neden şikâyetçi olmadığı üzerine düşünmek izleyiciye bırakılmıştır.

Haber no: ATV 13 (Haberin Tarihi: 5 Mart 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Koç’a Bak*”

Kam Spiker: “*İstanbul’da liseli gençlerin mücadele ettiği bir basketbol maçı vardı. Ve o maç utanç verici bir saldırı ile son buldu.*”

Haberin başlığından ilginç bir olayla karşılaşılacağı düşünülmüş fakat spikerin haberi sunumuyla birlikte olayın bir eğitimci tarafından gerçekleştirilen “*çocuğa şiddet*” vakası olduğu anlaşılmıştır. Haber başlığında enformasyon eksiltimi yapıldığı tespit

edilmiştir. Haber başlığının spikerin arkasındaki maça dair görüntülerin üzerine yazılmasıyla konunun içeriği anlaşılır kılınmıştır.

“Koç” kelimesi, basketbol maçındaki antrenörün unvanı olup, başlık haber girişi ile birlikte anlamlı hale gelmiştir. “Koça bak” ifadesinde bir şaşırma ile birlikte kınama söz konusu olup, şaşırma ifadesinin derininde şiddet olayının yanı sıra olayı gerçekleştirilenin kadın olması saptanmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Önce oyuncuya sonra hakeme saldırdı!

Kuşak 2: Basketbol maçında “koç” dehşeti.

Perfore 1: Kadın antrenör genç basketbolcuya önce tokat attı sonra defalarca vurdu. Araya gencin takım arkadaşları girdi.

Kuşak 3: Antrenörden oyuncusuna dayak!

Perfore 2: Basketbolcu salondan çıkarıldı. Ama geri döner dönmez yine antrenörün saldırısına uğradı.

Kuşak 4: Genç sporcuya peş peşe tokat attı.

Kuşak 5: Kadın antrenör şiddeti!

Perfore 3: Şiddetin sonu gelmeyince hakem maçı tatil etti. Dayakçı antrenör bu kez ona yöneldi. Hakemin kafasına çöp kovanı fırlattı.

Kuşak 6: Basketbol maçında skandal olay!

Perfore 4: Skandal görüntüler İstanbul Büyükçekmece’deki U16 Basketbol Turnuvası’nda kayda geçti. Müsabakanın son anlarıydı.

Kuşak 7: Genç oyuncuyu tokatladi.

Kuşak 8: Antrenörden oyuncusuna dayak!

Perfore 5: Takımlardan birinin kadın antrenörü kenara aldığı bir oyuncuya iddiaya göre önce hakaret etti, ardından da vurmaya başladı. Araya diğer oyuncular ve hakemler girdi. Genç zor da olsa antrenörün elinden alındı. Tribünde gençlerin anne babaları da vardı. Tepkilerini bağırarak gösterdiler. Ama dayakçı antrenör hiçbirini duymadı. Bir süre oradan uzakta tutulan genç basketbolcu tekrar yerine oturtulduğunda bir kez daha saldırıya uğradı. Hakem maçı tatil etti. Dayakçı kadın antrenör bu karara da öfke kustu.

Kuşak 9: Hakeme de çöp kovanı fırlattı!

Perfore 6: Eline geçirdiği çöp kovanı hakeme fırlattı. O anlara tanık olanlar bu nasıl antrenör diye sorgularken herkesi şoke eden bir detay daha ortaya çıktı. Şiddetin aktörü olan o antrenör yıllardır lise öğretmeni olarak görev yapıyordu.

Kuşak 10: Antrenörden öğrencisine dayak!”

Haberde antrenörü tarafından şiddete gören bir çocuğun yaşadıklarının aktarıldığı görülmüştür. Bu olaya haber değeri katan unsur öğretmenin öğrencisine uyguladığı şiddet olmanın yanı sıra şiddetin bir kadın eğitimci tarafından gerçekleştirilmesi olarak tespit edilmiştir. Zira “kadın antrenör” deyimini birden fazla kez dile getirilerek haberde

cinsiyetçi söylem kullanılmıştır. Aslında bu haberde eğitimcinin cinsiyetinden ziyade önemli olan, çocuğa uygulanan şiddetin hiçbir gerekçesi olamayacağıdır.

Amatör kamera kayıtlarının kullanıldığı bu haberde art alan ve bağlam bilgisi yoktur. Haber bu noktada anlatı bakımından zayıf bulunmuştur. Haber boyunca 10 adet kuşağın kullanılması, konuya ilişkin yeterli malzemenin olmamasından kaynaklanmış, ifadelerin birbirini tekrar ettiği görülmüştür. Haberde hiçbir görgü tanığının ifadesine yer verilmemiş, aynı amatör video görüntüleri ekranda yer almıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümle yapıları ağırlıklı olup “*vurdu, tokat attı, fırlattı*” ifadeleri buna örnektir. Haberde retorik unsur olarak görüntüler incelendiğinde, şiddet anına ilişkin aynı amatör kamera kayıtlarının ekranda defalarca döndüğü saptanmış ve bu bağlamda haberin görüntü kalitesi düşük bulunmuştur. Haber süresi boyunca benzer şiddet görüntüleri uzun süre ekranda yer almış; şiddetin bu denli seyirlik hale getirilmesi çocuk odaklı habercilik bağlamında sorunlu bulunmuştur. Haber boyunca kullanılan kelimelerin çoğu şiddet içerikli olup, haberde yine çözüm önerisi sunulmadığı görülmüştür.

Haberin son cümlesinde dayakçı kadın antrenörün öğretmen olduğu vurgulanmıştır. Bu meslek grubunun görevinin öğretmek olduğu, çocuğa şiddete karşı çıkması gerektiği ifade edilmiş ve bu olayın failinin bir öğretmen olması eleştirilmiştir.

Haber no: ATV 14 (Haberin Tarihi: 12 Mart 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Küllîye’de Korona Zirvesi*”

Kam Spiker: “Koronavirüs kâbusu dünyanın da Türkiye’nin de kâbusu olmaya devam ediyor. Başkan Erdoğan öğleden sonra 14.30’da, 16 Bakanı ve ilgili bürokratlarla bir araya geldi ve Külliye’deki olağanüstü koronavirüs zirvesi az önce bitti. Beş saat sürdü toplantı. Akıllarda birçok soru var ama yanıtı en çok merak edilen soru, okullarda Nisan’daki ara tatilin geri çekilip çekilmeyeceği... Zirveyi Betül Birsal izledi. Şimdi hemen Betül’e soralım, Betül içerden ne çıktı var mı bilgi? Açıklama yok ama senin elinde bilgi var mı? Sizin kulağınıza çalınan bir kulis bilgisi.”

Bu haberle dünyayı kasıp kavuran koronavirüsün Türkiye’de de görülmeye başlaması, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ilgili bakan ve bürokratlarla beş

saatten fazla süren toplantı sonrasında yapılan canlı yayın aktarılmıştır. Haberin başlığı konu ile ilişkili olup, haber girişiyle daha anlaşılır hale gelmiştir.

Görsel 4.75. Üçe Bölünmüş Ekran

Bu haberde doğrudan bir kurgu olmaksızın canlı yayın yapılması, haberin tematik ve şematik yapısı ile makro ve mikro çözümlemelerin bir arada yapılmasını mecbur kılmıştır. Haberin girişinde ekran üçe bölünmüş; bir yanda spiker, bir yanda muhabir bir yanda da konuyu özetleyen görsel hazırlanarak; “Okullar tatil olacak mı?” sorusu üçüncü alana yerleştirilmiş, haber “Son Dakika” olarak aktarılmıştır. Görsel açıdan özel içerik hazırlanarak ekranın materyallerle zenginleştirilmesi ve konunun canlı yayın ile aktarılması olayın “güncel” olmasından kaynaklanmış, ayrıca haberin gündelik hayatı yakından ilgilendirmesi ve konunun birçok öğrenci için hayati değer taşıması “önemlilik” unsuru ile bağdaştırılmıştır. Muhabirin Cumhurbaşkanlığı’nı temsil eden armanın önünden haberi aktarması o an orada bulunduğu ve konunun yakından takip edildiğinin göstergesi olup, haberin ciddiyet ve inandırıcılığını arttırmaya hizmet etmiştir.

Koronavirüse karşı birden fazla konunun aktarıldığı bu canlı yayın bağlantısının büyük bir kısmı okulların tatil edilip edilmeyeceği belirsizliğine odaklanmıştır. Spikerin ve muhabirin beden dili ve ses tonu ülkede yaşanan gerginliğe ve meraklı bekleyişe denk düşecek biçimdedir. Haber esnasında farklı tonlama ve vurgular kullanılarak o anki heyecan habere yansıtılmıştır. Haberde sıkça vurgulanan “kâbus” ifadesi dikkat çekmiş, bu da virüsün ölüm korkusunu körüklemesiyle ilişkilendirilmiştir.

Basın mensuplarının basın açıklaması için Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'ne alındığının aktarıldığı haberde, Sağlık Bakanı'nın ilerleyen dakikalarda kamera karşısına geçeceği bildirilmiştir. Milli Eğitim Bakanı'na okulların tatil olup olmayacağına ilişkin soru sorulmuş, o da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı işaret etmiştir. Böylelikle konuya dair en yetkili kişinin sözleri ile bilgilendirme yapılacağı ifade edilmiştir.

Haberin art alan ve bağlam bilgisi bültenin canlı yayımla yapılmasından dolayı yeterli bulunmamış, haberde yoruma da yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu esnada ekrandaki kuşaklara herkesin aklında olan sorular yerleştirilerek izleyicinin dikkatinin diri tutulması sağlanmıştır.

Bülteninin ilerleyen dakikalarında İbrahim Kalın'ın açıklama yapacağı “*Son Dakika*” ibaresi ile sunulmuş, o esnada yayında olan haber yarıda kesilmiştir. İbrahim Kalın açıklamaları naklen yayınlamış; 23 Mart tarihinden itibaren internet ve televizyon kanallarından öğrencilerin eğitimlerine devam edileceği duyurulmuştur. Haberlin kuşakları bu esnada; “*16 Mart’tan itibaren okullar tatil*”, “*Üniversiteler 3 hafta boyunca tatil*”, “*1 hafta tatil, sonra uzaktan eğitim*”, “*Ara tatil öne alındı!*”, “*16 Mart’ta tatil başlıyor!*” olarak revize edilmiş, bu da haber takibinin anbean yapıldığını ortaya koymuştur.

Üniversitelerin de tatile gireceğini açıklayan Kalın, Yüksek Öğretim Kurumu’nun ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın eğitim programlarını hazırlayacaklarını, eğitimde bir kaybın olmaması için gerekli tedbirlerin alınacağını ifade etmiştir. Kalın’ın açıklamaları virüse dair diğer konuları da kapsayacak biçimde devam etmiş, bu bilgilendirmenin ardından, spiker haberi yeniden tekrar etmiştir. Haberlin ilerleyen dakikalarında İbrahim Kalın’ın eğitime dair yaptığı açıklamalar tekrar edilmiş, kuşaklarda da haber desteklenmiştir. Fonda “*SON DAKİKA*” ibaresi büyük harf ve puntoyla sarı rengin üzerine kırmızı ile yazılmış, böylece haberlin daha da dikkat çekmesi sağlanmıştır.

Haberde aktif cümle yapıları ön plana çıkmış; “*eğitim, tatil, okul, üniversite, öğrenci, koronavirüs*” kelimeleri ile anlatıda referansal ilişki kurulmuştur. Haberlin aktarıldığı süre boyunca en yetkili kişilerin haber kaynağı olarak gösterilmesi ve ekranda yer alması haberlin güvenilirliğini arttırıcı unsurlar olarak saptanmıştır. Bu olağanüstü durumdan dolayı neredeyse bültenin yarısı koronavirüs haberlerine ayrılmıştır.

Haber no: ATV 15 (Haberin Tarihi: 13 Mart 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Tatil Ama...*”

Kam Spiker: “*Virüsün gündelik hayatımızda en çok etkilediği alanlardan biri eğitim, doğal olarak... Anne babalar günlerdir aynı soruyu soruyordu; “Okullar tatil olacak mı?” Dün Başkan Erdoğan başkanlığında toplanmıştı virüs zirvesi, karar çıktı okullar tatil ama, aması var... Detayları Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk açıkladı. Buna göre bakanlık ilköğretim, ortaöğretim ve liselerde 16 Mart- 22 Mart arasını tatil ilan etti. Yani o ara tatil geri çekildi aslında, yani haftaya okul yok. Bir hafta boyunca öğrenciler evlerinde dinlenecek, tabi kitap okumayı da ihmal etmeden, o notu da düşelim... 23 Mart- 29 Mart arasındaki bu konuda kafa karışıklığı oldu zaten; çocuklar yine evde olacak ama uzaktan eğitim alacaklar yani okula gidilmeyecek ama eğitim devam edecek. İlk, orta ve liselerde böyle... Ve üniversiteler... YÖK bir açıklama yaptı... Üniversiteler 6 Nisan’a kadar tatil... Devlet-özel fark etmiyor burada. Yaklaşık 3 haftalık bir ara verildi eğitime üniversitelerde... Bunlara üniversitelerdeki etkinlik ve organizasyonlar da dâhil... Onu da söyleyelim.”*

Haberin başlığı açık değildir. Konunun güncel olmasından dolayı olayın herkes tarafından bilindiği varsayılarak böyle bir başlık kullanıldığı tespit edilmiştir. “*Tatil ama...*” ifadesindeki üç nokta, konuya dair verilecek yeni bilgilerin olduğunu göstermiştir. Kısacası başlık haberin içeriğinin merak edilmesi için enformasyon eksiltimi yapılarak hazırlanmıştır.

Haberin girişinde verilen bilgiler en yetkili haber kaynaklarına dayandırılmış, haber tane tane ve anlaşılır biçimde sunularak haberde bilgi karmaşasının olmaması amaçlanmıştır. Hatta haber aktarılırken spikerin arkasında kalan ekranda, hangi tarihlerde okulların tatil olacağı, uzaktan eğitime geçileceği gibi bilgiler hazırlanarak, bu veriler haber sunumu esnasında somut bir biçimde izleyiciye gösterilmiştir. Haberin girişi genellikle bilgi içermiş; “*Bir hafta boyunca öğrenciler evlerinde dinlenecek, tabi kitap okumayı da ihmal etmeden, o notu da düşelim... 23 Mart- 29 Mart arasında ki bu konuda kafa karışıklığı oldu zaten; çocuklar yine evde olacak ama uzaktan eğitim alacaklar yani okula gidilmeyecek ama eğitim devam edecek.*” ifadesiyle öğrencilere tavsiye verilmiştir. Haberin girişinin devamında üniversite öğrencilerinin ailelerinin yanına gitmek için uzun kuyruklar oluşturulduğu aktarılmış, EBA’nın nasıl kullanılacağı ve internet adresinin ne olduğu aktarılarak yeni ve güncel bir meselede toplumun bilinçlenmesi sağlanmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Uzaktan eğitim nasıl olacak?

Kuşak 2: Ders ortamı eve nasıl taşınacak?

Perfore 1: Koronavirüs global bir salgın halini aldı, önlemlere yenileri eklendi. En çok merak edilen sorunun cevabı da yeni tedbir kararları arasındaydı.

İbrahim Kalın: Okullara gitmeyecekler, evde kalacaklar.

Perfore 2: Okulların tatil edildiği bilgisini Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın paylaştı, detayları ise Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk açıkladı.

Kuşak 3: Dersler EBA ya da TRT üzerinden...

Ziya Selçuk: Eğitim bilişim ağı ile internet üzerinden ve TRT aracılığıyla televizyon ekranlarında gerekli telafi eğitimi, desteği de sunulacaktır.

Kuşak 4: Uzaktan eğitim nasıl olacak?

Çocuk 1: Ben bu hastalığın çok ölümcül olduğunu duymuştum. Bu tatilin yapılması bana göre çok güzel.

Muhabir: Öğrenciler şu anda sınıfta, sıralarında, derslerinin başında, öğretmenleri de var... Ama önümüzdeki hafta ara tatil olacak. 23 Mart haftasında da ne olacak? Bütün velilerin aklında bu soru var. İşte EBA... Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim bilişim ağı üzerinden veliler öğrencilerin derslerini devam ettirecekler.

Kuşak 5: www.eba.gov.tr ya da 444 0 632!

Çocuk 2: Bence güzel hayatımda hiç internetten ders işlememiştım.

Perfore 3: Öğretmen, öğrenci ve veliler eğitim içeriklerine eba.gov.tr adresinden ayrıntılı olarak ulaşabilecekler.

Kuşak 6: Uzaktan eğitim nasıl olacak?

Muhabir: Bir öğrencimizin sayfasına girdik şu anda. Ne göreceğiz?

Öğretmen: Burada dersler karşımıza çıkıyor. Hayat Bilgisi'ne mesela giriş yapalım. Burada Hayat Bilgisi ile ilgili dersler geliyor karşımıza. Bunlardan yararlanabiliriz.

Kuşak 7: Bu tatil, başka tatil!

Ziya Selçuk: TRT ekranlarından yayınlanacak ki bu tek bir kanal değil, birkaç kanal farklı öğrenme ve öğretme seviyeleri... Ya da sınıf seviyelerine göre öğrencilerimizin kendi derslerini alabilme ihtimali söz konusu olacak.

Çocuk 3: Ödevlerimi yapacağım, tekrarlar yapacağım.

Çocuk 4: Kalabalık yerlere gitmek istemiyorum.

Öğretmen: EBA üzerinden ya da TRT üzerinden dersler izlenecek ama ilk hafta dinlenmelerini öneririm.

Veli: Çocuklarımız böyle tatil ederek güvenceye almamız çok yerinde bir karar.

Kuşak 8: Kreş ve gündüz bakımevlerinde tatil var mı?

Muhabir: Kreş ve gündüz bakımevleri için bir uygulama olacak mı?

İbrahim Kalın: Kreş ve gündüz bakımevleri konusu gündeme gelmedi. Ama burada tabi velilerin bir tercihte bulunmaları söz konusu olacak.

Muhabir: Çok soruluyordu, kreş ve bakımevlerine de tatil geldi. Pekiyi o öğrenciler tatilde ne yapacaklar?

Kuşak 9: Tatilde öğrenciler ne yapmalı?

Eğitimci: Velilerimize şöyle bir tavsiyede bulunuyoruz; alışveriş merkezleri, sinema gibi toplu alan, kalabalık olan yerlere çocuklarınızı götürmeyin. O zaman bu tatil hiçbir anlamı kalmıyor. Biz zaten çocuklarımıza evde anne ve babaları ile etkinlik

yapmaları için belli etkinlikler göndereceğiz. Bunları evde yapabilirler, kesinlikle evlerine ziyaretçi kabul etmemelerini önemle rica ediyoruz.

Çocuk 5: Nereye gideriz bilmiyorum ama evde duracağız galiba...

Çocuk 6: Etrafta böyle bir hastalık varken 2 haftalık tatil olması bence güzel oldu...

Kuşak 10: Veliler idari izinli olacak mı?

Ziya Selçuk: Bütün operatörlerden ücretsiz 3 gb internet erişimi sağlandığını buradan bir kez daha hatırlatmak isteriz.

Perfore 4: Pekiyi veliler idari izinli olacak mı?

Öğretmen 2: Özellikle çalışan veliler için çok zor olacak ama virüsün yayılmasını çocukların birbirine bulaştırmamasını engelleyecek.

Muhabir: Anne babaya tatil olsun mu?

Çocuk 7: Bir yandan olması da kötü çünkü para olmazsa, iş olmazsa aç kalırız.

Çocuk 8: Virüs kapmak istemediğim için evde 2 hafta boyunca durabilirim.

Perfore 5: Şimdilik tatil çocuklar için öngörülüyor."

Ana olayın sunumuna bakıldığında haberin başlık ve girişinin bu kısımda geliştirildiği ve konunun detaylı bir biçimde irdelendiği saptanmıştır. Özellikle birden fazla çocuğun görüşünün alındığı haberde, haber kaynakları yetkin kişiler olarak dikkat çekmiş, veli ve öğretmenlerin düşüncelerine yer verildiği görülmüştür. Haberde genel olarak bilgiye yer verildiği ve yorumdan uzak durulduğu belirlenmiş, çocuk odaklı habercilik bağlamında bu haber olumlu bulunmuştur.

Görsel 4.76. Muhabirin Beden Dili

Haberde muhabirin çocuklarla konuşurken eğilmesi, onlara soru sorarken ses tonunu yumuşatması çocuğun birey olarak değer gördüğünün kanıtıdır. Haberin görüntülerinin sınıf ortamında çekilmesi, farklı açılardan görüntüler alınması ve konuya dair bilgilendirici kuşakların yer alması haberin detaylandırılması bakımından dikkat

çekici bulunmuştur. Haberde olaya ilişkin art alan bilgisi sunulmuş, bu tatilin verilme nedenleri aktarılmış ve konunun neredeyse tüm taraflarına mikrofon uzatılmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümleler kullanılmıştır. Olayın öznelere her defasında tekrara düşmemek adına verilmemiş fakat cümleler anlaşılır biçimde kurulmuştur. Çocuklarla röportaj esnasında bir öğrenciye okulların tatil olması hakkındaki fikri sorulmuş; “*Bir yandan olması da kötü çünkü para olmazsa, iş olmazsa aç kalırız.*” cevabı verilmiştir. Bu cevapta toplumsal bir gerçeklik söz konusu olduğundan haber anlatısında bu görüşe özellikle yer verildiği düşünülmüştür. Tatil konusunun bu denli uzun uzadıya konuşulduğu bir haberde çocuğun verdiği yanıtın arka planına dair haber hazırlanmamış fakat irdelenmesi gereken en önemli sosyal meselelerden birinin de bu olduğu saptanmıştır.

Haberin nedensel ilişkisi, koronavirüs tedbirleri kapsamında tatil olan okulların, ev ortamında işleyişinin nasıl olacağı üzerinden verilmiştir. Haberde; “*eğitim, sağlık, tedbir, tatil*” gibi kelimelerin haberin içeriği ile örtüştüğü tespit edilmiştir. Haberin retorik unsurlarını çocukların ve velilerinin sınıf veya okul içerisindeki görüntüleri oluşturmuş, bu da haber anlatısının gerçekliğini ve inandırıcılığını destekler nitelikte bulunmuştur.

18 Mart 2020 tarihinde “*Şimdi Oyun Zamanı*” adlı bir haber yayınlamış, koronavirüs tatilini öğrencilerin nasıl geçirmesi gerektiğine dair bilgilendirici oyunlardan bahsedilmiştir. Bu öneriler uzman görüşlerine dayandırılmış, haber bizzat kanalın muhabiri ve kameramanı tarafından hazırlanmıştır. Perfore ve kuşakların bu haberde de sayıca fazla olduğu tespit edilmiş, kuşakların hızlı bir biçimde değişmesi haberin anlaşılması noktasında sorun teşkil etmiştir. Özellikle çocuk müziklerinin kullanıldığı bu haberde oyun ve aktivitelerin detayları paylaşılmış ve çocukların görüşlerine de yer verilerek, çocuk odaklı habercilik esaslarının büyük bir kısmı uygulanmıştır.

19 Mart 2020 tarihinde bültende; “*İlk Ders Pazartesi 09: 00’da TRT’de*” adlı bir haber yer almıştır. Haberin girişinde tatilin uzayıp uzamayacağı tartışılmış, ardından EBA sistemi hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Haberin devamında Ziya Selçuk’un konuya dair yaptığı açıklamalar, öğrencilerin görüşlerine dayandırılarak aktarılmıştır.

23 Mart 2020 tarihinde “*Uzaktan Eğitim Başladı!*” başlığıyla aynı konuya ilişkin bir başka haber, aynı formatta yer almıştır. Burada Ziya Selçuk’un öğrencilere uyarıları

ön plana çıkarılmıştır.

26 Mart 2020 tarihinde “*Yaz Tatili Kısılacak mı?*”, 16 Nisan 2020’de “*Bu Yaz Okul Var mı?*”, 21 Nisan 2020’de “*Bu Yaz Okul Var mı?*”, 22 Nisan 2020’de “*Temmuz ve Ağustos’ta Eğitim Olmayacak*” başlıklarıyla eğitim haberleri yer almıştır. Bu haberlerde içerikler aynı olduğundan birbirinin benzeri veya tekrarı olan metin ve görüntülerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Haber no: ATV 16 (Haberin Tarihi: 20 Mart 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Çocukların Gözünden...*”

Kam Spiker: “*Görünmeyen bir düşman var etrafta kol geziyor... Belki yanı başımızda belki metrelerce uzağımızda, bilmiyoruz... Pekiyi ama bu tablo çocukların gözünden nasıl görünüyor? Yani o küçük hayal dünyalarında ne var, ne hissediyor, neyi merak ediyorlar? İşte onların gözünden bugünler...*”

Haberin başlığında enformasyon eksiltimi söz konusu tespit edilmiştir Başlık tek başına anlamlı olmamakla birlikte, sonda kullanılan üç nokta konuyla ilgili gelişmelerin ve söylenecek yeni sözlerin olduğunu ortaya koymuştur.

Haber girişine bakıldığında da konunun ne olduğu net bir biçimde ortaya konulmamış, “*düşman*” ifadesiyle korku duygusu körüklenmiş, “*bugünler*” ifadesiyle de son zamanlarda yaşanan koronavirüs salgının olumsuz etkilerinden bahsedilmek istendiği saptanmıştır. Fakat genel olarak hem haberin başlığı hem de haberin girişinde bilgi eksikliği tespit edilmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Çocukların gözünden korona!

Çocuk: Koronavirüsü nasıl bir şey abla?

Psikolog: Koronavirüsü, böyle küçük küçük virüsler. Bizim vücudumuza girip bizi hasta edebilecek virüsler. Gerekli önlemleri aldığımızda hasta olmayacağız.

Kuşak 2: Çocuklara koronavirüs nasıl anlatılmalı?

Perfore 1: Eymen 3.5 yaşında ama tıpkı yaşlıları, abileri ablaları gibi son günlerde yaşanan salgının farkında. Aklında ise bir sürü soru var.

Çocuk: Ondan korkuyorum, ondan çok korkuyorum ben...

Psikolog: Korkmanı gerektiren hiçbir şey yok... Okul öncesi ve okul çağı çocuklarından hiçbir şekilde bu durumu saklamıyoruz. Ama onlarda endişe yaratacak biçimde de aktarmıyoruz. Evet biz çocuklarımıza kelimelerle özenle

anlatabiliriz ama mimik ve hareketlerimiz de çocuğu çok etkiliyor. Olabildiğince sakinliğimizi koruyacağız. Gerekli önlemleri aldığımızda hiçbir şey olmayacağını anlatacağız.

Kuşak 3: Önce anne ve babalar sakin olmalı!

Çocuk: Ben evde durmak istemiyorum artık, dışarı çıkacağım, evde durmak istemiyorum...

Kuşak 4: Anlatırken mimiklerinize dikkat!

Psikolog: Belli bir süre için evde kalacağız ama evde de bunu oyuna çevirebiliriz, aktiviteler yapabiliriz. Dışarı bizim için fazla sağlıklı bir ortam...

Kuşak 5: Çocukların gözünden korona!

Muhabir: Çocuklar bu süreci evde geçiriyorlar ama zaman zaman zorunlu olarak dışarı çıkmaları gerekebilir... İşte o zaman da devreye maske ve eldivenler giriyor.

Pekiye takmak istemeyen çocuklar için ne yapmalı?

Kuşak 6: Çocuklara maske ve eldiven takmak için...

Uzman: Takmak istemeyen çocuklar için bunları oyun haline getireceğiz. Kuru ve pastel boyalarını çıkaracağız. Haydi bakalım kendi maskeni, kendi eldivenini tak diyeceğiz. Bu ona cazip gelecek ve takacak.

Çocuk: Okula gitmek istiyorum ben onu çok özledim...

Kuşak 7: Çocuklara salgın nasıl anlatılmalı?

Psikolog: Herkes evde şu anda. Bütün arkadaşların evde aslında çalışmayan bütün herkes evde. Bu bir süreç bu şekilde atlatacağız, bu sana özel bir şey değil.

Çocuk: Çok yıkıyorum ellerimi ama...

Muhabir: Çocuklar bazen ellerini yıkamaktan sıkılabiliyorlar... O aşamada ne yapacağız?

Psikolog: Böyle sabunu alalım birazcık Eymen'ciğim, haydi 20'ye kadar sayacağız beraber, 20'ye kadar ellerimizi yıkayacağız.

Çocuk: 20'ye kadar sayacağız...

Psikolog: Hem o süre dolacak hem de hijyen açısından çocuğun elleri temizlenmiş olacak. Biraz da güzel kokular sürelim, nasıl kokacak bir bakalım değil mi? Ben de koklayabilir miyim? Çok güzel kokuyor değil mi? Mis gibi kokuyor ellerimiz..."

Görsel 4.77. Çocuğun Yakın Çekim İle Korkulu ve Endişeli Yüzü

Haberde koronavirüsün çocuklar tarafından nasıl algılandığı ve onları nasıl etkileyebileceği konusu işlenmiş, bu kapsamda alınabilecek önlemler çocuk ve psikolog arasındaki diyalog üzerinden aktarılmıştır. “Özel haber” olarak hazırlanan bu haberde genellemeler yapılarak çocukların virüs karşısındaki savunmasızlığı ve korkuları açığa çıkarılmış, haberin sonucu olarak da onlara nasıl yaklaşılması gerektiği bir uzman güdümünde aktarılmıştır. Haberin art alan bilgisi yeterli olup mevcut durum haber girişinde tartışılmıştır.

Uzmanın çocuğa yaklaşımı, kullandığı kelimeler ve ses tonu özellikle görüntülerde yer almış bu sayede anne ve babalara örnek olunması amaçlanmıştır. Haberde çocuğun sorduğu soruların önceden kendisine öğretildiği izlenimi vardır. Çünkü bahsi geçen soru ve cevapların neredeyse tamamı salgın boyunca evlerde merak edilenlere yanıt olmuş, haber genel anlamda bu haber çocuk odaklı habercilik bakımından başarılı bulunmuştur.

“Korku” kelimesi haberde dikkat çekici bulunmuştur. Çünkü bu ifadenin özellikle çocuk tarafından zikredilmesi aslında var olan panik ve endişeyi tetiklemek gibi duruma da sebep olabilecek türden olarak görülmüştür. Haberin anlatısı çocuğun sorduğu sorular bağlamında kurgulanarak psikoloğun cevaplarıyla desteklenmiştir. Özellikle psikoloğun önerilerinin hemen o anda ekrana uygulamalı bir biçimde getirilmesi anlatının güçlenmesini sağlamıştır.

Haberde çocuğun görüntüsü farklı kamera açıları ile alınmıştır. Üst açı ile korktuğu ve endişeli olduğu yani savunmasız olduğu anlar aktarılırken, karşı açı ile onun algılayabileceği söylemlerle çocuğa koronavirüs hakkında bilgi verildiği görülmüştür. Perfore sayısının az olduğu bu haberde, kuşakların sayısının fazla olması dikkat çekmiş, kuşakların hızlıca değişmesi zaman zaman haberi takip etmeyi zorlaştırmıştır. Perfore sayısının kuşağa göre az olmasının temel nedeni psikolog ve çocuk arasındaki konuşmanın ekrana taşınması olarak tespit edilmiştir.

Mikro Yapı

Haberde aktif cümle yapıları görülmüş, cümlelerin basit ve anlaşılır bir biçimde aktarıldığı tespit edilmiştir. Özellikle çocuğun psikologla diyalog kurduğu anlarda psikoloğun ses tonunda ve vurgularında farklılıklar olduğu, onu daha kolay anlayabileceği bir tarzı benimsediği görülmüştür.

Haberde “*salgın, virüs, maske, eldiven, temizlik, korku, panik*” gibi kelimeler ön plana çıkarılmıştır. Haber bültenin son haberi olup, onun öncesinde yine koronavirüse ilişkin haberlerin verildiği saptanmıştır.

Haberin retorik unsuru olarak görüntüler incelendiğinde, çocuğun ürkek bakışlarının koronavirüse ilişkin uzmanın verdiği cevaplardan sonra yerini güvene bıraktığı görülmüştür. Haberde çocukla birlikte ellerin yıkanması ve aktivitelerde yetişkinin yer alması gibi görüntüler aileleri eğitici niteliğiyle kodlanmıştır.

23 Mart 2020 tarihinde “*Birlikte Başaracağız!*” başlığı altında çocukların yetişkinlere evde kalmaları konusunda yaptıkları çağrılar video ile ekrana taşınmış, çocukların bu haberde yetişkinleri sosyal mesafe, evde kalma ve temizlik konusunda uyardıkları belirlenmiştir. Burada çocukların görüntülerinin kullanılmasının nedeni, onların masumiyetinin gözler önüne serilerek yetişkinleri daha dikkatli davranmaya sevk etmeleri olarak düşünülmüştür.

Haber no: ATV 17 (Haberin Tarihi: 13 Nisan 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Elif’in Gözyaşları”

Kam Spiker: “*Koronavirüsle mücadelede en ağır yükü taşıyan sağlık çalışanları tabi. O yükün bir kısmı da ailelerinin omuzlarında. Kimi annesini, kimi babasını, kimi evladını göremiyor günlerce... Minik Elif de görememişti babasını uzunca bir süre... Karşısında görünce sitem etti, çok sevgi dolu bir sitem...*”

Haberin başlığına bakıldığında enformasyon eksiliminin olduğu görülmüştür. Çocuğun neden gözyaşlarına boğulduğu, olayın tam olarak ne olduğu haberin girişinde aktarılmamıştır. Haber başlığı spikerin sunumu ile anlaşılır hale gelmiştir.

Haberde dramatik anlatı yapısının olduğu başlıktan anlaşılmış, spikerin arkasındaki ekranda, çocuğun camdan birini beklerken akıttığı gözyaşlarıyla çekilen görüntüleri içinde bulunduğu ruhsal durumu daha da dramatize etmiştir. Bu görüntülere ek olarak haberde “*minik Elif, sevgi dolu bir sitem*” gibi söylemlerin kullanılmasıyla dramatik anlatının haber girişinde başladığı görülmüştür.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Baba: İşim var, hastalara bakıyorum.

Çocuk: Ama baba ben seni çok seviyorum.

Kuşak 1: Babasına sarılamayınca isyan etti.

Baba: Ben de seni seviyorum ama sana sarılırsam ne olur? Sen de hasta olursun, sonra da annene bulaşır.

Perfore 1: 3.5 yaşındaki Elif, sağlık çalışanı babasını günlerdir göremiyordu. Tek bir hayali vardı, o da babasına sarılmak. Ama olmadı...

Kuşak 2: Baba seni çok seviyorum.

Baba: Her gittiğimizde kapıdan bakınca baba bana sarılmıyorsun baba beni sevmiyorsun.

Kuşak 3: Sağlıkçı babaya sarılma isteği...

Perfore 2: Kahramanmaraş'ta yaşayan Abdülkadir Ateş yoğun bakım hemşiresi. Yani her gün koronavirüs hastalarıyla iç içe. 25 gündür de diğer sağlık çalışanları gibi bir otelde kalıyor. Kızıyla ise haftada bir böyle hasret gideriyor.

Baba: Ben sana sarılacağım hastalık biterse, ben sana sarılacağım...

Çocuk: Ama baba her gün her gün ben seni çok seviyorum, çok.

Baba: Ben de seni çok seviyorum ama sarılamıyorum...

Kuşak 4: Günlerdir hasret kızına sarılamadı.

Perfore 3: Sağlık çalışanı baba kızına sarılamadan evden ayrıldı. Gözyaşlarına boğulan Elif'in bu isyanı ise gören herkesi duygulandırdı.

Kuşak 5: Minik Elif yürek parçaladı.

Çocuk: Bana sarılmıyorsan bir daha gelme!”

Haberde ana olayın sunumuna bakıldığında koronavirüsten dolayı yaklaşık bir aydır babasından uzak kalan ve ona sarılamayan bir çocuğun yürek sızlatan durumuna yer verildiği görülmüştür. Habere ilişkin detaylar haberin girişinde verilmiş olup, bu habere değer katan unsur konunun dramatik yanının ön plana çıkması olarak belirlenmiştir. Haberin sonuçlarına bakıldığında; babasına sarılamayan çocuğun ağlayarak; “Sarılamayacaksan bir daha gelme” yazılı bir görüntüsünün paylaşılmasıdır. Burada “yürek parçalamak” ifadesi, izleyenlerin duygu dünyasını yönlendirmeyi amaçlamış ve olayın ajite edilerek daha da dramatik hale getirilmesine hizmet etmiştir.

Haberde amatör video kayıtlarından yararlanılmış, baba ile yapılan röportaj DHA'nın çektiği görüntülerden alınmıştır. Çocuğun ağladığı esnasındaki görüntü kalitesi düşük olsa da, ses tonu net bir biçimde haberde yer almıştır. Ayrıca acıklı bir müziğin de haberde fon olarak kullanılması yine dramatik anlatıyı pekiştirmiştir. Daha önce de bahsedildiği üzere dramatik haberlerin fonunda müzik kullanarak izleyicilerin duygularını körüklemek de habere yorum katmakla eşdeğerdir (Uğurlu ve Öztürk, 2006: 60-61).

Haberin art alan bilgisi yeterli olup çocuğun günlerdir babasını görememesi ve ona sarılamaması koronavirüs ile bağdaştırılmıştır. Sayısal verilerin de kullanıldığı haber anlatısında, babanın ifadelerine de yer verilerek farklı dramatik öğeler kullanılmıştır.

B. Mikro Yapı

Haberde kullanılan cümle yapıları aktiftir. Hem kuşaklar hem de perforeler aracılığıyla görüntülerde yer alan acıklı anlar ön plana çıkarılmış, çocuğun “*ama baba, ben seni çok seviyorum*” sözleri birden fazla kez ekrana taşınarak, çocuğun duygu durumu gözler önüne serilmiştir.

Haberde sıkça geçen “*korona, sağlık çalışanı, sarılmak, gözyaşı, hasret*” gibi kelimeler haberin tamamıyla referansal ilişki kurmuş; çocuğun babasının görüşlerine yer verilmesiyle de haberin inandırıcılığı arttırılmıştır.

Haber no: ATV 18 (Haberin Tarihi: 23 Nisan 2020, ATV Ana Haber Bülten,)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*23 Nisan’da Hep Beraber Balkonlara*”

Kam Spiker: “*Perşembe günü 23 Nisan yani Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı aynı zamanda Cumhuriyetimizin vazgeçilmezi Türkiye Büyük Millet Meclisimizin de 100. kuruluş yıldönümü. Eğer gündemimizde bu musibet olmasaydı Meclisin 100. kuruluş yıldönümü görkemli törenle kutlanacaktı. Tüm hazırlıklar bu yöndeydi... Ama artık hayatımızda sosyal mesafe adlı bir gerçek var, malum... Tam da bu yüzden o büyük coşku; evlere, balkonlara, camlara, pencerelere taşınacak. Meclis Başkanlığı’nın liderliğinde tüm Türkiye perşembe gecesini tam saat 9’da evlerden ve hep bir ağızdan İstiklal Marşını söyleyecek... Bu büyük kampanyaya Başkan Erdoğan’ın da konutundan destek vermesi bekleniyor...*”

Haberin başlığı içeriği kapsamış, spikerin kullandığı sözcükler haberin genelini özetlemiştir. “*Bu musibet*” ifadesiyle koronavirüse gönderme yapılmış, dünyanın içinde bulunduğu zor durum hatırlatılmış ve kutlamaların evlerden yapılma nedeni ifade edilmiştir. Show TV ve Fox TV Ana Haber Bültenleri’nin 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı haberleri girişinde koronavirüs vurgusu yapılmamıştır.

Görsel 4.78. 23 Nisan'da Balkonlara

Spikerin haber sunumunda 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na ilişkin coşkuyu beden dili ve mimikleri ile yansıttığı görülmüştür. Haberde spikerin arkasında bu görüntü yer almıştır. Elinde bayrak tutan kız çocuğu hem çocuk bayramını temsil etmiş hem de bayraklar aracılığıyla TBMM'nin açılışının 100. yılına gönderme yapılmıştır. Ayrıca “23 Nisan'da 21:00'de hep beraber balkonlara” ifadesi renkli harflerle yazılmış bu da 23 Nisan'ın çocuk bayramı olması ile ilişkilendirilmiştir. Çocuğun ve spikerin gülümseyen yüzü, yaşanan gururu görmek bakımından öne çıkmıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Mustafa Şentop (Meclis Başkanı): 23 Nisan akşamı saat 21'de bütün vatandaşlarımızı evlerinden İstiklal Marşı okumaya davet ediyorum.

Kuşak 1: Erdoğan İstiklal Marşı'nı okuyacak.

Kuşak 2: 23 Nisan için özel program.

Kuşak 3: 23 Nisan Perşembe, saat: 21'de.

Perfore 1: Bu davete ilk yanıt devletin zirvesinden geldi. Başkan Erdoğan 23 Nisan Perşembe akşamı saatler 21'i gösterdiğinde evinin balkonundan İstiklal Marşı okuyacak. Aynı anda davetin sahibi Mustafa Şentop da meclis bahçesinde olacak ve o anlar televizyonlardan canlı yayınlanacak.

Kuşak 4: Erdoğan İstiklal Marşı'nı okuyacak.

Kuşak 5: 83 milyon birlikte İstiklal Marşı.

Kuşak 6: 23 Nisan için çok özel program.

Perfore 2: Meclisin kurulduğu gün olan 23 Nisan bu yıl ayrı bir coşku ile kutlanacak. Çünkü Gazi Meclis tam bir asrı devirmiş olacak.

Kuşak 7: TBMM'nin 100. Kuruluş yıldönümü!

Çocuk: 2020 çok özel bir yıl... Koronavirüs 19 mu? Hayır, bilemediniz, Nisan 23... Evet doğru duydunuz, bu yıl meclisimizin açılmasının 100. Yılı...

Perfore 3: Aslında 100. Yıl için çok büyük etkinlikler düzenlenmişti ama virüs salgını nedeniyle o etkinlikler Ekim'e ertelendi.

Kuşak 8: Etkinlikler Ekim ayına ertelendi.

Çocuk: Bu yıl Meclisin açılışının 100. yılı... 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlama etkinliği kapsamında; bütün ülkemizi bayraklarımızla birlikte balkonlara bekliyoruz. Hep bir ağızdan İstiklal Marşı'mızı bütün dünyaya duyuracağız.

Perfore 4: Çalışmalarına 45 gün ara veren Meclis Genel Kurulu da 23 Nisan'da özel oturum için toplanacak.

Kuşak 9: TBMM'nin 100. Kuruluş yıldönümü!

Kemal Kılıçdaroğlu: Sevgili çocuklar, coşku ile kutlamayı beklediğiniz 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı bu sene evlerinizde kutlayacaksınız..."

Haberde ana olay 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın koronavirüs nedeniyle 2020 yılında nasıl kutlanacağını aktarılması biçiminde hazırlanmıştır. Haberde 23 Nisan'ın Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda yapılması planlanan etkinliklerin yanı sıra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışının 100. yılını doldurması da ön plana çıkarılmıştır.

Çalışmada daha önce de bahsedildiği üzere; çocuklara ve gençlere atfedilmiş özel günlerde bile onlar; siyasi liderlerin ifadelerinin nesnesi olmakta (Değirmencioğlu, 2007: 140-141) ve günün önemi siyasilerin sözlerine dayandırılarak ifade edilmektedir. ATV Ana Haber Bülteni'nde de dünya çocukların bayramı olarak adlandırılan 23 Nisan'da çocuklardan ziyade iktidar partisinden siyasi karakterler ön plana çıkmış, haberin en başında dahi siyasilerin ifadelerine yer verilmiştir.

Haberin başlığı ve içeriği birbiriyle uyumlu bulunmuştur. Haberde kullanılan çocuk görüntüleri, bayraklar ve İstiklal Marşı'nın okunması haberin bütünüyle uyum sağlamış fakat çocukların bu haberde görünürlüklerinin daha fazla olması beklenmiştir. Haberin art alan bilgisi yeterli bulunmuş; koronavirüs nedeniyle bu yıl evlerde kutlanacak olan 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın önemi aktarılmış, virüs olmasaydı yapılması planlanan etkinliklerin Ekim ayında gerçekleştirileceği bildirilmiştir. Virüsün pençesinde de olursa bu günün kutlanacağı bağlamında kurgulanan haberde, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ve Meclis Başkanı Mustafa Şentop'un görüntülerine yer verilerek haber anlatısı desteklenmiş, Mustafa Şentop'un yapılması planlanan etkinlikleri aktardığı anlar izleyici ile buluşturularak, haberin güvenilir olması sağlanmıştır.

Haberde bir kız çocuğunun videosuna yer verilmiş ve bu kız çocuğunun ağzından, tüm ülke kutlamalara katılmaya davet edilmiştir. Çocuğun sözlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için dile getirdiği ifadeler görüntüsünün yanında yazıya dökülürken bir yandan da Türk Bayrağı çocuğun görüntüsünün sol üst köşesinde dalgalandırılarak “milliyetçi” duygulara seslenilmiştir.

Haberin son kesitinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun çocuklara seslendiği görüntülere yer verilerek, herhangi bir parti ayrımı yapılmaksızın bu güne herkesin evlerinden katılarak destek vereceği, birlik ve beraberlik içinde hareket edileceği fikri aktarılacak istenmiştir.

Haberde yaklaşık 10 kuşak kullanılmış, bu kuşaklar bazen birbirinin aynısı olsa da bilgilendirme amacı ile ekranın altında yer almıştır. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın tarihteki yerine perforelerde kısaca değinilmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde kısa, basit, etken ve edilgen cümle yapılarına yer verilerek özne belirtilmeden kayıp referansın yer aldığı cümleler kullanılmıştır. “*Aslında 100. yıl için çok büyük etkinlikler düzenlenmişti ama virüs salgını nedeniyle o etkinlikler Ekim’e ertelendi.*” gibi. Etkinlikleri kimin ertelediği belirtilmemiştir.

Haber anlatısındaki kısa ve basit cümleler kuşaklarda da görülmüş, haberin ağırlıklı olarak bayramın salgına rağmen de kutlanmaya devam edileceği üzerinden verildiği saptanmıştır. Haberde geçmiş dönemlerdeki kutlama görüntüleri arşivden çekilerek kullanılmış, yetkili kişilerin ve çocukların görüntülerine yer verilmiştir. “*23 Nisan, kutlama, bayram, çocuk, erteleme, virüs, bayrak, balkon*” gibi kelimeler anlatıda ön planda olup, haberin tamamıyla referansal ilişki kurmuştur. Bir kız çocuğunun neşeli ses tonu ile ekran başındakilere seslenerek, onları balkonlara davet ettiği görüntüleri onun boy hizasına eğilerek çekilmiş, böylece izleyicinin çocukla göz teması kurması ve adeta aileden birisi kendisine sesleniyormuş gibi hissetmesi sağlanmıştır.

22 Nisan 2020 tarihinde ana haber bülteninin açılışı; “*Yarın 23 Nisan Cuma Ramazan*” haberinin başlığı ile yapılmış, bu başlık altında bir VTR kullanılmadan, umuda vurgu yapılarak 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın balkonlardan kutlanacağı ve sonrasında Ramazan ayının geleceği aktarılmıştır.

Görsel 4.79. Cumhurbaşkanı'nın Çocuklarla İstiklal Marşı Okuduğu Anlar

23 Nisan 2020 tarihi için ATV Ana Haber Bülteni'nin özel bir yayın yapacağı önceden bildirilmiştir. Fakat 23 Nisan 2020 ana haber programının tam içeriğine internet ortamında ulaşılammış, bu durum o gün kanalın özel yayın yapmasıyla ilişkilendirilmiştir. 23 Nisan 2020 tarihli ana haberin tamamının izlenmesi mümkün olmadığından Youtube ortamına yüklenen bültenin ilk 12 dakikası incelenebilmiş, bülten 24 Nisan 2020 üzerinden değerlendirilmiştir. Bu 12 dakikalık kesitin tamamı 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı üzerine kurgulanmış, kesitte bayraklar, gülün çocuk yüzleri, ev ortamındaki kutlamalar, aynı anda farklı yerlerden yapılan canlı yayın bağlantıları ve hep bir ağızdan okunan İstiklal Marşı milletçe kenetlenmeyi göstermesi bakımından dikkat çekmiştir.

Bültenin girişinde ellerinde Türk bayrakları ile gülümseyen bir kız çocuğu ön plana çıkmış, haber; “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlu Olsun” başlığı ile sunulmuştur. Bu özel gün evlerde yaşansa da spikerin gülümseyerek haberi sunması izleyiciye güne dair neşeyi hissettirmeyi amaçlamış ve bu bağlamda ses tonundaki coşku ekrana yansımıştır. “Herkes hazır” ifadesi ile anlatı güçlendirilmiş, bu ifade de farklı şehirlerden canlı bağlantılarla desteklenmiştir. Haberin içeriğinde sık sık yorum yapıldığı tespit edilmiş, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın halka seslenişi canlı yayında verilmiştir.

Haber anlatısı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın millete seslenişi ile desteklenmiş, farklı şehirlerde İstiklal Marşı'nın okunması canlı yayınla ekrana

taşınmıştır. Bu görüntülerde “coşku” teması ön planda tutulmuş, ekranın neredeyse tamamı kırmızı beyaza bürünmüştür. Bu renkler özellikle seçilmiş olup Türk Bayrağı’na gönderme yapmıştır. Çocuklarla birlikte okunan İstiklal Marşı’nın ardından, bu durum spiker tarafından “muhteşem” olarak nitelendirilmiştir.

24 Nisan 2020 tarihli ana haber bülteninde 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı; “*Başkan Millete Seslendi*” başlığı ile sunulmuştur. Haberin başlangıcında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 23 Nisan’a ilişkin ifadelerine yer verilmiş, daha sonra ülkenin farklı yerlerinden 23 Nisan kutlamalarına ilişkin görüntüler aktarılmıştır. 23 Nisan çocukların bayramı olmasına rağmen bu özel günde onlar ATV Ana Bülteni’nde yeteri kadar öne çıkarılmamış, siyasilerin gölgesinde kalmıştır.

Haber no: ATV 19 (Haberin Tarihi: 5 Mayıs 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Çin’de Teneffüs Bitti!”

Kam Spiker: “*Vakalar artık gözle görülür biçimde azalırken normalleşmeyi konuşmaya başladık ancak tüm uzmanların ve Başkan Erdoğan’ın da söylediği gibi artık yeni normaller olacak. Çin bu işin başlangıç noktasıydı. Okulları da açmaya başladılar... Bakın Çin’deki okullarda ne gibi o yeni normallere uygun yürürlüğe giren kurallar var?*”

Görsel 4.80. Çin’de Teneffüs Bitti

Haber başlığından konunun ne olduğu anlaşılmamış, başlıkta enformasyon eksiltilimi saptanmıştır. Haberin girişinde sunucunun arkasındaki ekranda Çin’deki eğitim

öğretimin maske ve siper takılarak başlatıldığını gösteren bir video gösterilmiş, bu videonun içeriği sunucunun ifadeleriyle anlaşılır hale getirilmiştir.

Haberde aslında koronavirüsün her geçen gün etkisinin daha da azaldığına ilişkin umut aşılanmak istenmiş; “*Vakalar artık gözle görülür biçimde azalırken...*” ifadesiyle bu durum pekiştirilmiştir. “*Başkan Erdoğan’ın da söylediği gibi*” vurgusu ile de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın bu konudaki duyarlılığı ve bilgisi ön plana çıkarılmıştır. Aslında haberin girişinde doğrudan “*çocuk*” ifadesi yer almamış fakat “*okul*” ibaresi ve spikerin arkasında duran ekranda çocukların sınıf ortamında yer alan görüntülerinin kullanılması haberin çocuklara ilişkin olduğunu göstermiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Çin okulları yeni kurallarla açtı.

Perfore 1: Virüsle mücadeleyi kazandığını duyuran Çin’de okullar sıkı önlemlerle birlikte açıldı. 14 haftalık aranın ardından öğrenciler sınıflara kademe kademe dönmeye başladı. Öğretmenlerin günde en az iki kez, öğrencilerinse okula girerken ateşleri ölçülüyor. Sıralar arasında birer metre mesafe bırakılıyor. Günde dört kez öğrenciler kimyasal içermeyen dezenfektanla ellerini yıkıyor. Okul sonrası tüm toplantılar ve kalabalık aktiviteler korona günleri sonrasına erteleniyor.

Kuşak 2: Sınıf sınıf okula dönüş.

Kuşak 3: Okula girerken ateşleri ölçülüyor.

Kuşak 4: Günde 4 kez doğal dezenfektan.

Kuşak 5: Toplantılar ve faaliyetler ertelendi.

Perfore 2: Dikkat çekici önlemlerden biri de sosyal mesafe şapkalarıydı. Küçük sınıflardaki öğrenciler evde yaptıkları geniş kenarlıklı şapkaları okulda takarak, sosyal mesafeyi bir an olsun akıllarından çıkarmıyor. Öğretmenlerse tüm önlemlere rağmen küçük çocukların teneffüslerde bir araya gelmelerine engel olamadıklarını söylüyor.”

Kuşak 6: Sosyal mesafe şapkaları kullanımda.

Kuşak 7: Çin’de yeni önlem: bir metre şapkası.

Haberde ana olay girişte aktarılmış, şematik yapıda geliştirilmiştir. Bu olaya haber değerini katan temel unsur; koronavirüsün ilk olarak Çin’de görülmesiyle hayat akışının sekteye uğraması ve sonrasında eğitim öğretime dair yeni normale ilişkin kuralların ilk olarak yine bu ülkede tespit edilmiş olmasıdır. Aslında bu haberle ilerleyen dönemde dünyadaki diğer ülkelerin de eğitim öğretim esnasında sınıf ortamında uygulamak zorunda olduğu faaliyetler ekranlara taşınarak, insanların buna alışma süreci hızlandırılmak istenmiştir.

Haberin geneline bakıldığında art alan bilgisinin yetersiz olduğu görülmüştür. Olayın bu duruma nasıl geldiği konusunda bilgi verilmemiş, virüs konusu yeni ve güncel

olduğundan izleyicilerin konuyu bildiği varsayılmıştır. Haberin sonucu haber girişinde aktarılmış, bu konuya haber değeri yükleyen temel unsurun “*güncellik*” olduğu tespit edilmiştir.

Haberde amatör kamera ile çekilen görüntüler kullanılmış, bu görüntüler üzerine perfore ve kuşaklar yerleştirilmiştir. Özellikle çocukların sınıf ortamında sıralarda korunmayı sağlayan aletlerle oturulduğunun gösterilmesi Çin’de virüs nedeniyle yaşananları kanıtlar nitelikte bulunmuştur.

B. Mikro Yapı

Haberde kısa basit, aktif ve pasif cümle yapıları kullanılmış, böylece haberin anlaşılır olması sağlanmıştır. Özellikle “*Çin*” vurgusunun yapılması, virüsün ortaya çıktığı yerin bu ülke olmasından kaynaklanmıştır. Cümleler arasında nedensellik ilişkisi kurulmamış, bu şapka ve siperliklerin neden öğrenciler tarafından hazırlandığı açıklanmamıştır. Devletin temin etmesi gereken bu ihtiyaç malzemelerini öğrencilerin hazırlayıp getirmesi eğlence odaklı sunulmuştur. Haberde kullanılan müzik habere dinamik katmış ve haberin çocuklarla ilgili olduğunu pekiştirmiştir.

Haberde; “*eğitim, Çin, okul, çocuk, maske, sosyal mesafe, virüs*” gibi kelimeler ön plana çıkmıştır. Görüntülerle aracılığıyla virüse karşı alınan önlemlerin çocuklar üzerinden aktarıldığı görülmüştür. Haberde çocukların ya da uzmanların görüşlerine yer verilmemiş, görüntüler üzerine perfore ve kuşaklar yerleştirilmiştir.

Haber no: ATV 20 (Haberin Tarihi: 6 Mayıs 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Sınav Tarihi Tartışması*”

Kam Spiker: “*Milyonlarca öğrencinin beklediği haber; “Üniversite sınavları ne zaman olacak?” sorusunun cevabını Başkan Erdoğan verdi. Karar Bilim Kurulu tavsiyeleri doğrultusunda. Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK’ün görüşleri alınarak alındı. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ise öğrencilerle video konferans yolu ile bir araya geldi; kararı doğru bulmadığını söyledi. Benzer bir tepki İyi Parti Genel Başkanı Meral Akşener’den geldi.*”

Haberin başlığı tartışmanın tam olarak hangi sınav için yapıldığına dair bilgi vermemiş fakat “*sınav*” kelimesinin kullanılması konu hakkında enformasyon sağlamış,

başlık anlaşılır bulunmuştur. Haberin başlığı, girişte daha anlaşılır hale gelmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı'nın yapılacağı tarihi duyurmasının ardından Kemal Kılıçdaroğlu ve Meral Akşener'in bu zamanı doğru bulmadıkları için açıklama yaptıkları dile getirilmiştir. Haberde; “*Milyonlarca öğrencinin beklediği haber*” ifadesi ile sınav tarihinin uzun zamandır merakla beklendiği ve nihayete kavuştuğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda bu tarih belirlenirken en yetkili kurum ve kişilerin görüşlerinin alındığı vurgulanarak, aslında seçilen tarihlerin doğru bir zaman olduğu aktarılmak istenmiştir. İyi Parti'nin açıklaması CHP'nin tepkisiyle örtüştüğünden “*benzer bir tepki*” ifadesi kullanılarak, iki siyasi partinin aynı safta yer aldığı ön plana çıkarılmış ve aslında iki parti liderinin verdiği tepkinin “*beklenen bir tepki*” olduğu ifade edilmek istenmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: YKS kışkırtması!

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Yüksek Öğretim Kurumları sınavı 27- 28 Haziran'da.

Perfore 1: Milyonlarca öğrencinin beklediği haberi Başkan Erdoğan bu sözlerle duyurdu. Yeni düzenlemeye CHP'den tepki gecikmedi.

Kuşak 2: Sınav tarihi bahane, amaç kışkırtma.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu: Bu işin altında hangi eğitimcinin imzası var. Oturdular, kendi başlarına karar verdiler.

Perfore 2: CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu telekonferans yoluyla bir araya geldi. Görüşmede öğrencilere karardan CHP yönetiminin de rahatsız olduğunu söyledi. Biz de çağrı yapacağız, siz de çağrı yapın. İsterseniz gelin çağrıyı ortak yapalım. Sizi dinlemediler, çünkü sizi umursamadılar. Bunu unutmayın, inadına mücadele edin.

Kuşak 3: “İnadına mücadele edin” ne demek?

Kuşak 4: Asıl dertleri sınav takvimi değil.

Perfore 3: Bilim Kurulu tavsiyeleri, YÖK ve ÖSYM'nin önerileri ve ilgili bakanlıkların yoğun takvim çalışmalarına rağmen kararın tek bir isim tarafından, Başkan Erdoğan'ın aldığı iddiasında bulundu.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu: Milli Eğitim Bakanı, YÖK Başkanı oturup bir açıklama yapmadılar. Açıklamayı Erdoğan'ın kendisi yaptı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Eğitimde attığımız adımları da Sağlık Bakanlığı'mızın ve Bilim Kurulu'muzun tavsiyeleri doğrultusunda belirledik.

Perfore 4: Yeni sınav takvimine İyi Parti'den de tepki var. Genel Başkan Meral Akşener sosyal medya üzerinden paylaştı görüşünü. Gençlerin 2 milyon tweet'inin dikkate alınmadığını söyledi.”

Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumuna bakıldığında, konunun girişte aktarıldığı görülmüştür. Ana olay; koronavirüs salgını esnasında YKS'nin yapılacağı

tarihin Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından kamuoyuyla paylaşılması ve ardından da muhalefet partilerinin bu tarihlerin belirlenmesinde öğrencilerin ve eğitimcilerin görüşlerinin alınmadığına dikkat çekerek, belirlenen tarihin doğru bir zaman olmadığına ilişkin fikirlerini dile getirmeleri olarak saptanmıştır.

Bu haberde “*tarafsız habercilik*” ilkesinden bahsetmek çok mümkün değildir. Belirlenen tarihlere ilişkin ana muhalefetin görüşleri “*kışkırtma*” olarak ifade edilerek aktarılmıştır. “*Kışkırtma*” kelimesinin seçilmesiyle konu odağından saptırılmıştır. Bu ifadeler ATV’nin siyasi iktidara yakın olması ile ilişkilendirilmiştir. “*İnadına mücadele edin ne demek?*” sorusu konunun muhatabı olan Kemal Kılıçdaroğlu’na yöneltilmemiş, onun kullandığı ifadelerle kuşakta yer verilerek, cevabı izleyicinin vermesi amaçlanmıştır.

“*Sınav tarihi bahane, amaç kışkırtma*” ifadelerinde de yine yorum yapılmıştır. Bu yorumlar sınav tarihinin doğru bir zamanda yapılacağı fakat muhalefetin bu durumu kullanarak insanları yönlendirdiği fikri ile sunulmuş, olayın muhatapları ile doğrudan görüşme yapılmadan, sorular sorulmadan haberin hazırlandığı tespit edilmiştir.

“*CHP’den tepki gecikmedi*” ifadesiyle de, zaten bu partinin iktidar patisinin verdiği her karara muhalefet etmesinin beklendiği vurgusu yapılarak ideolojik bir yaklaşım ön plana çıkarılmıştır. Bu ideolojik üretim; haberde söylenenlerden ve gösterilenlerden çok söylenmeyen ve gösterilmeyenler üzerinden yapılmıştır.

Haberin devamında Kılıçdaroğlu’nun öğrencilerle yaptığı telekonferanstan kesitler ekranda yer almış, öğrencilerin kendilerine ilişkin meseleye dair görüşleri ekrana taşınmamıştır. Bu haber her ne kadar çocuklar üzerinden hazırlansa da aslında çocuklar haberde siyasilerin atışmalarının gölgesinde kalmıştır. “*Asıl dertleri sınav takvimi değil*” kuşağı atılmış, fakat bahsedilmek istenen kişilerin asıl dertlerinin ne olduğuna haberde yer verilmemiştir. “*Kışkırtma*” ifadesinin izleyicide bırakacağı olumsuz etkinin derinleşmesi hedeflenmiştir. Ayrıca kayıp referansla özne gizlenmiş; CHP başta olmak üzere diğer partilerin de buna hizmet ettikleri algısı yaratılmıştır. Bu durum, İyi Parti Genel Başkanı Meral Akşener’in tarihleri eleştirmek amacıyla attığı tweet’in vurgulanmasıyla da desteklenmiştir. Haberde Kemal Kılıçdaroğlu ve Meral Akşener’in tepkilerinin “*yersiz*” olduğu algısı kuşak ve perforelerde yer almıştır. Bu da kanalın ekonomi politik ilişkileriyle bağdaştırılmıştır.

Haberde Kemal Kılıçdaroğlu'nun *“Sizi umursamadılar. Bunu unutmayın”* ifadeleriyle öğrenciler üzerinden genelleme yaparak, halkı tepki vermeye yönlendirdiği görülmüş, *“Bunu unutmayın”* sözleri ile geleceğin seçmenlerine sandığı işaret ettiği saptanmıştır.

Perfore 3'te kararın sadece Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından alınmadığına ilişkin ifadeler ön plana çıkarılmış; Bilim Kurulu, ÖSYM ve YÖK'ün görüş ve tavsiyeleri ile tarihin belirlendiği ifade edilerek, Kemal Kılıçdaroğlu'nun sözleri *“iddia”* olarak nitelendirilmiştir. Haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sözleri bizzat yer almış; *“Eğitimde attığımız adımları da Sağlık Bakanlığı'mızın ve Bilim Kurulu'muzun tavsiyeleri doğrultusunda belirledik”* ifadeleri ile kararın diğer kurumların görüşleri neticesinde netleştirildiği vurgulanarak, seçilen zaman diliminin en doğru vakit olduğu ifade edilmiştir.

Bu haberde aslında sadece Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Kemal Kılıçdaroğlu'nun ifadelerine doğrudan yer vermek yerine; sınav tarihine ilişkin alınan kararın hangi uzmanlara danışılarak alındığının vurgulanması, kararın alınması aşamasında kimlerin söz sahibi olduğunun saptanması ve en doğru zaman diliminin gerçekten hangi tarihler olabileceği gibi konulara odaklanması mevzuyu daha anlaşılır kılması ve tartışmasız hale getirmesi bakımından önemli bulunmuştur. Zira bu haberle siyasi liderlerinin karşılıklı olarak diyaloglarının yorumlu bir biçimde verilmesi konuyu aydınlatmaktan ve çocukların aklındaki sorulara cevap vermekten ziyade konunun siyasi bir malzeme haline gelmesine hizmet etmiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde kısa ve anlaşılır cümleler kullanılmış; genelde aktif cümlelere yer verilmiştir. Her ne kadar konu, koronavirüs döneminde çocukları yakından ilgilendiren bir sınavın tarihinin belirlenmesine ilişkin olsa da, çocukların sadece görüntüleri kullanılmış, konuya dair görüşlerinin haberde yer almadığı saptanmıştır.

Haberde kullanılan; *“sınav, tepki, rahatsızlık, kışkırtma”* gibi kelimeler ön plana çıkmış, konu araştırılmaktan ziyade yorum içeren görüşlerle sunulmuştur. Bu kapsamda haberde konuya dair görevlendirilen bir muhabirin olmaması, doğrudan bant kayıtlarının taranarak konunun belli başlı cümleler üzerinden ifade edilmesi bunun göstergesi olarak saptanmıştır.

Daha önce de bahsedildiği üzere haberin hazırlanması esnasında; Bilim Kurulu üyelerinin, ÖSYM yetkililerinin, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan temsilcilerin, öğrencilerin ve eğitimcilerin görüşlerine yer verilmesi önemlidir. Fakat haber bu bakımdan eksik bulunmuştur. Çünkü bu kararın kim ya da kimler tarafından aldığına dair kafa karışıklıklarının giderilmesi ancak bu şekilde mümkündür.

Aynı konu, 5 Mayıs 2020 tarihinde Show TV Ana Haber Bülteni'nde de yer almıştır. Sınavın ertelenmesinin öğrencileri olumsuz etkileyerek onlarda panik ve endişeye neden olduğunun öne çıkarıldığı görülmüştür. Haberde konunun tarafı olan kız ve erkek öğrencilere mikrofon uzatılmıştır. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun bu ertelemeye gösterdiği tepki ekrana taşınmış, Milli Eğitim Bakanı'nın sürece dair verdiği bilgiler hazırlanan animasyonlar anlatıda yer almıştır.

Haber sunumunun ardından spiker Ece Üner konuya dair kendi görüşlerini şöyle aktarmıştır; *“Şimdi burada biz bizyiz. Size bir şey anlatacağım. 1981 doğumluyum ben. Benim zamanımda Anadolu Lisesi Sınavı çalındığı için aynı sınava iki kez girdik. Üniversite sınavına girdiğim yıl yine sınav çalındı diye tarih değiştirildi. 39 yaşımdayım ve hâlâ haftada en az bir kez sınava hazırlanamadığım ve yetişemediğim kâbusunu görerek uyanıyorum. Sınav tarihi değişikliği travmasını atlatamadım. Eğitim sistemi de tıpkı hayat gibi tam cevapları buldum dediğin anda sorular değişiyor. Korona sürecine sosyal mesafe koymak kadar ruhsal mesafe koymak da zor. Bu süreci atlatmak, psikoloji olarak zorlayıcı iken bir de bu süreçte belki de ailenizde birileri korona ile mücadele ederken sınava hazırlandığınızı ve tarihlerin birkaç kez değiştiğini düşünün. Üstelik bırakın ayları anları hesaplarken... Şimdi tarih geri alındığı için benim zamanımda yaşadığım travmanın mislini düşünün. ‘Genç’ Farsça bir kelime ve ‘hazine’ demek. Hazineye kıyılır mı hiç?”* Ece Üner *“Şimdi burada biz bizyiz”* söylemi ile izleyiciye anlatacakları konusunda samimi olduğunu hissettirmek istemiş; sınav tarihlerinin değiştirilmesinin özellikle koronavirüs sürecinde öğrencileri nasıl olumsuz etkileyebileceğini kendi tecrübelerinden yola çıkarak aktarmıştır. Eğitim sisteminde yaşanan bu değişikliklerin ilerleyen yaşlarda bile olumsuz etkilerinin görüldüğünü kendi deneyimine dayandırmıştır.

Üner'in “genç” kelimesinin anlamının “hazine” olduğunu vurgulamasının nedeni ise onların toplumun geleceğini şekillendirecek bireyler olmasından ileri gelmiştir. Spiker

gençleri kaybetmenin bir hazineyi kaybetmekten daha kötü sonuçları olabileceğini ifade ederek, sınav tarihlerinin değiştirilmesini eleştirmiştir. Show TV Ana Haber Bülteni’nde yer alan benzer haber, ATV Ana Haber Bülteni’ndeki habere göre daha başarılı bulunmuştur. Çünkü olayın muhatapları olan gençlerin görüşleri ATV Ana Haber Bülteni’nden farklı olarak ekrana taşınmış, kışkırtıcı ifadelerle yer verilmemiştir.

Haber no: ATV 21 (Haberin Tarihi: 7 Mayıs 2020, ATV Ana Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Çöpte Bir Bebek...”

Kam Spiker: “Kimi hayatlar dramla başlıyor. Henüz ismi bile konulmamış, Gaziantep’li bebeğinki de öyle başladı. Hatta kâğıt toplayıcı iki kardeş olmasaydı, doğum ve ölüm günü aynı olacaktı. Neyse ki iki kardeş terk edildiği çöp kutusundan kurtardı onu, şimdi kuvözde yaşam savaşı veriyor”

Başlıkta enformasyon eksiltimi olmadığından, haberin başlığı ve içeriği uyumlu bulunmuştur. Fakat yine de haber başlığında fiil kullanılmasının haberi daha anlaşılır hale getireceği düşünülmüştür. Örneğin; “Çöpte Bir Bebek Bulundu” ifadesi daha açık, anlaşılır ve nettir.

Dramatik anlatı haber girişinde kurgulanmış, bebeğin sokakta çalışan iki çocuk tarafından bulunmaması durumunda ölmüş olabileceği ifade edilmiştir. “Yaşam savaşı veriyor” söylemi ile çocuğun hayata tutunmaya çalıştığı ifade edilmiş, bebeğin yaşam savaşının hayatı boyunca süreceği düşüncesi spikerin haberi sunduğu esnadaki mimiklerine yansımıştır.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: 1 günlük bebeği çöpe attılar.

Perfore 1: Ağlıyor belli ki canı yanıyor. Yüzü, vücudu yara bere içinde. Anne, babası onu doğar doğmaz çöpe attı. Çöp toplayan çocuklar o konteyneri karıştırmasa belki de hayatta olmayacaktı.

Kuşak 2: Çöpten çıkan mucize.

Perfore 2: Gaziantep’te ıssız bir sokaktaki çöpleri karıştıran iki kardeş buldu onu. Üşümesin diye montlarını çıkarıp sardılar, apar topar en yakındaki hastaneye koştular. Daha 1 günlüktü kız bebek.

Kuşak 3: Kâğıt toplarken bebek buldular.

Perfore 3: Belli ki hastanede değil evde dünyaya gelmiş ve doğar doğmaz çöpe atılmıştı. Vücudunda yara, ezik ve çizikler vardı. Hemen koruyucu tedaviye

başlandı. Sağlık görevlileri onu hayatta tutmaya çalışırken polis de kız bebeği ölüme terk eden ailesinin peşine düştü.”

Haberde ana olay, yeni doğmuş bir bebeğin çöpe atılması ve o bebeği iki çocuğun bulmasıdır. Bu konuya haber değeri veren unsur; bebeğin terk edilmekle kalmaması, işe yaramayacağı düşünülen bir eşya gibi çöpe atılmış olmasıdır. Haberdeki bu detay insan sarsacak türdendir. Haberin sonucuna bakıldığında, çocuğun tedavi altına alındığı ve bebeğin ailesinin polis tarafından arandığı bilgisinin verildiği görülmüştür. “*Polis*” kelimesinin vurgulanması olayın adli makamlara sirayet ettiğini ortaya koymuştur. Haberin art alan ve bağlam bilgisi yetersiz olduğundan, bebeğin vücudundaki izlerden yola çıkılarak konuya dair tahmin yürütülmüştür. Örneğin onun doğar doğmaz çöpe atıldığı, hastane yerine evde dünyaya geldiği, bulunmasa hayatta olup olmayacağı gibi ifadeler tahmin içermiştir.

Çöp toplayan iki kardeş tarafından bebeğin hastaneye getirildiği anların güvenlik kamerasına yansıyan görüntüleri haberde kullanılmış, böylece anlatılan olayın gerçekliği desteklenmiştir. Haberde onu bulan çocuklara mikrofon uzatılmamış, perforelerde yoruma yer verilmemiş, kuşak 2’de kullanılan; “*Çöpten çıkan mucize*” ifadesi ile de bebeğin bulunmasının şaşırtıcı olduğu ve aklın alamayacağı bir olay olarak işaretlendiği görülmüştür.

B. Mikro Yapı

Haberde aktif cümle yapıları kullanılmış; haber dili sade, basit ve anlaşılır bir biçimde kurgulanmıştır. Aktif yapı cümlelerde bebeğin anne ve babasının suçlandığı görülmüştür. Onu bulan çocukların heyecanlanarak bir an önce bebeği hastaneye getirmesiyle, onun hayatta kalması arasındaki bağlantı vurgulanmıştır.

Haberde bebeğin yara bere içindeki görüntüleriyle ağlama sesleri aynı anda ekranda yer almış böylece dramatik anlatı güçlendirilmiştir. Haberde bebeğin kuvözdeki vücudunun ve özellikle küçük ellerinin, ayaklarının yakın çekim görüntüleriyle verilmesi onun savunmasızlığını ve kimsesizliğini yeniden akıllara getirmiştir. Ayrıca bu görüntüler haberin gerçekliğini desteklemiştir. Haberde; “*bebek, çöp, bulmak, mucize*” gibi kelimeler ön plana çıkmış, bu kelimeler haberin tamamıyla referansal ilişkiyi kurmuştur.

Görsel 4.81. Bir Günlük Bebeği Çöpe Attılar

Haberin nedenselliği kâğıt bulma umuduyla çöp kutusuna yaklaşan çocukların bebeği bulması üzerinden aktarılmıştır. Fakat bu haberde bebeğin çöpe atılması kadar can yakıcı ikinci bir olay daha tespit edilmiştir. O da bahsi geçen o iki çocuğun neden okulda değil de çöp toplamak için sokaklarda olduğudur. Haberin içeriği gereği bu olayın bu haberde irdelenmemesi anlaşılabilir. Fakat bu bültende böyle yaşamak zorunda kalan çocukların sorunlarına da yer verilerek onların neden çocuk yaşta çalışmak zorunda olduklarının ekrana taşınması sosyolojik başka bir meseleyi de masaya yatırmak bakımından önemli bulunmuştur.

8 Mayıs 2020 tarihli bültende bebeğin adının “Duru” konduğuna ilişkin bir haber daha ekranda yer almıştır. Bebeğe “Duru” isminin verilmesinin nedeni onunla ilgilenen sağlık çalışanlarından birinin; “*Bundan sonra temiz bir hayatı olsun diyerekten Duru adını koyduk*” sözlerine dayandırılmıştır. Haberin devamında bebeğin sağlık durumunun iyi olduğuna dair bilgi verilerek, aynı zamanda bebeğin annesine de ulaşıldığı ifade edilmiştir. Haberde; “*Genç kadın bebeğin babası ile evli değildi. Ailesinden korktuğu için kızını çöpe attığını savundu. Elbette bu bir canı ölüme terk etmenin gerekçesi olamazdı. Genç kadın devlet korumasına alındı*” perforesi kullanılmıştır. Kadının ifade ettiği sözleri “savundu” fiili ile ekrana getiren ATV Ana Haber Bülteni, kadının bu eyleminin desteklemediğini ortaya koymuş, haberin devamında da; “*Elbette bu bir canı ölüme terk etmenin gerekçesi olamazdı.*” söylemi kullanılarak kadının sergilediği tavrın yanlış bulunduğuna dair genel görüşü pekiştirmiştir.

Haber no: ATV 22 (Haberin Tarihi: 14 Mayıs 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “Ergen Tahliye”

Kam Spiker: “Haberin merkezinden, ATV Ana Haber Bülteni merkezinden iyi akşamlar. 15 büyük şehirde 4 gün sürecek sokağa çıkma kısıtlamasına 5 saat var. Kısıtlama gece yarısı başlıyor, Salı gece yarısına kadar da devam edecek... Sokaklar yaşı 15 ile 20 arasında değişen gençlere açıldı. Yüzbinlerce genç 42 gün aradan sonra ilk kez sokaktaydı. Yaklaşan zorlu sınav maratonları öncesi biraz stres atmış oldular böylelikle. 4 saatlik molada uçurtma uçuran da vardı, parka giden de, arkadaşlarıyla buluşup özlem gideren de... İşte o 4 saatten arda kalanlar...”

Konu ana haber bülteninin başında verilmiş, sokağa çıkma izinleriyle ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Haberin başlığı “Ergen Tahliye” olarak atılarak ironi yapılmış, dışarıda vakit geçirecek kitlenin ergenlik çağındaki çocuklar olduğu vurgulanmıştır. Haberin başlığı yeterince anlaşılır bulunmamış, fakat konu girişte detaylandırıldığından netlik kazanmıştır.

Spikerin arkasında yer alan ergenlik çağındaki çocukların sokaklardaki görüntüleriyle haber anlatısı desteklenmiş, girişte kullanılan sayısal veriler haberin doğruluğunu kanıtlayıcı unsurlar olarak belirlenmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Gençler ‘Gün Yüzü’ gördü.

Muhabir: Nasıl bir duygu? Güneşi yaklaşık 2 ay sonra gördünüz.

Genç 1: Kendimi yarasa gibi hissettim. En sonunda güneşi gördük.

Genç 2: İlk defa çıkınca bir de polisler bakınca kendimi kötü hissettim bir şey mi yapıyorum acaba diye.

Perfore 1: 15-20 yaş arasındaki gençler haftalar sonra ilk kez sokağa çıktı. Hepsinin yüzünde aynı tebessüm aynı mutluluk vardı.

Genç 3: Birisi bana gelip söylese şu olacak diye valla inanmazdım. Filmlerdeki şeyi yaşıyoruz.

Muhabir: Onların gençlik hatıralarının arasında bir koronavirüs ve o koronavirüs nedeniyle sokağa çıkabildikleri kısıtlı günler olacak. O günlerden birindeyiz bugün. 15-20 yaş grubu saat 11 itibarıyla dışarı çıktı. 15’e kadar da vakitleri var ve her anın tadını çıkaracaklar.

Kuşak 2: 15-20 yaş arasına 4 saat izin.

Kuşak 3: Dört saatlik iznin tadını çıkardılar.

Kuşak 4: Sokaklar, 42 günün sonunda gençlerin!

Muhabir: Çıkmaya çıkmaya şunu yapmayı unuttum dediğiniz bir şey var mı?

Genç 4: Yürümeyi unutmışum.

Genç 5: Yamuk yürüyorum yolda.

Genç 6: İnsan görmeyi unuttum

Genç 7: Gökdelen falan çok olmuş biz çıkmayalı. Kaçınıcı yüzyıla geldiğimizi şaşırdık.

Perfore 2: Gençler bugüne günler öncesinden hazırlanmıştı. Özgürce dolaşmanın tadını çıkardılar.

Muhabir: Siz tedbirlerinizi alıp çıkmışsınız dışarı.

Genç 8: Eve ben biraz iki kat tedbirli olarak çıktım dışarı. Bacaklarım yoruldu sahile yürüdüm geldim.

Kuşak 5: Dört saatlik iznin tadını çıkardılar.

Muhabir: Ders çalışıyor muyuz?

Genç 9: Çalışıyoruz. Online derslere katılıyoruz.

Genç 10: Günün tadını çıkarıyoruz.

Muhabir: Evde olmanın en kötü yanı ne sizce? En son niye tartışmıştınız?

Kuşak 6: Yaşlılar-çocuklar bugün de gençler.

Genç 11: Kardeş kavgaları. Şarj aletini sen bana niye vermedin kavgası.

Muhabir: En çok neyi özlemişsiniz pekiyi?

Genç 12: Her şeyi özlemişiz.

Genç 13: Dışarı çıkınca gerçekten huzur varmış dedim.

Genç 14: Yaşadığımı hissettim dışarı çıkınca.

Genç 15: Yürüyüş yapacağız sonra bir yere oturacağız.

Perfore 3: Özgürlük güzel ama süre kısıtlıydı. Gençler 4 saatin sonunda istemeye istemeye de olsa tekrar evlerinin yolunu tuttu.

Genç 16: Birkaç saat de olsa dışarı çıkmak insana iyi geliyor.”

Haberde ana olayın sunumunda koronavirüs nedeniyle Türkiye’de uygulanan sokağa çıkma yasaklarının sürdüğü dönemde, 15-20 yaş aralığındaki gençlerin karantinasına dört saatlik ara verildiği ve bu kısa molada onların neler yaptığı aktarılmıştır.

Haberin art alan ve bağlam bilgisi yetersiz bulunmuş; sokağa çıkma yasağının niçin olduğu, gençleri nasıl etkilediği ve etkileyebileceği, hangi aktivitelerin onlara fayda sağlayacağı gibi konulara ilişkin detaylar haberde yer almamıştır. Haberde 16 farklı genç ile görüşülerek onların görüşlerine başvurulmuştur. Haber içeriğinde onların görüntülerine yer verilmesi ise kıymetli bulunmuştur. Bu konuya haber değeri veren unsur “güncellik” olarak saptanmıştır.

Çocuklara sorulan soruların yanıtı ağırlıklı olarak “özgürlük” kavramına gönderme yapmış ve haber bu çerçevede şekillenmiştir. Çocukların yürümeyi unuttuklarını ifade ettikleri anlarda ve birçok şeyi özlediklerini dile getirdikleri anlarda fonda eğlenceli müzikler yer almış, bu da haber anlatısının mizah üzerinden kurgulandığını göstermiştir.

B. Mikro Yapı

Haberde açık, anlaşılır ve basit cümleler kurulmuş, nedensellik çocukların koronavirüs döneminde içinde bulundukları koşullar ve gerçekleştirdikleri etkinlikler bağlamında aktarılmıştır. Bu kapsamda örneğin koronavirüsün varlığından dolayı iki kat koruma materyallerine bürünen bir gencin aldığı tedbirler ön plana çıkarılarak çocuğun diğer gençlere örnek olması sağlanmıştır.

Haber kanalın kendi muhabiri ve kameramanı tarafından İstanbul’da hazırlanmış ama haberle ülkedeki tüm gençlerin koronavirüs kısıtlamalarında yaşadıklarına ilişkin bir çerçeve sunulmuştur. Haberde birbirinden farklı gençlere türlü sorular sorularak anlatı güçlendirilmiş, inandırıcılığın artırılması bakımından gençlerin bisiklet sürerken, yürüyüş yaparken, bir arada eğlendiği anlara ilişkin görüntüleri kullanılmıştır. Gençlerin koronavirüsün iyice yayıldığı bir dönemde yan yana olmalarına bu haberde doğrudan eleştiri getirilmemiştir.

Haberde kullanılan; “*izin, güneş, sokak, koronavirüs, mutluluk, yürümek*” gibi kelimeler, haberin tamamı ile referansal ilişkiyi kurmuştur. Yakın çekim kamera aracılığıyla gençlerin yüzlerindeki mutluluk ekranlara taşınmıştır.

13 ve 14 Mayıs 2020 tarihinde Show TV Ana Haber Bülteni’nde de aynı konuda haberler yer almış, haberlere; “*En Tatlı Kalabalık*” ve “*Gençler Sokağa Çıktı*” başlıkları verilmiştir. Anlatı benzer görüntü ve ifadelerle ekrana taşınmıştır.

Haber no: ATV 23 (Haberin Tarihi: 19 Mayıs 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: “*Gençlere Mesaj: “Sosyal Medya Parovakatörlerine Karşı Uyanık Olun”*”

Kam Spiker: “*Bugün 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün istiklal mücadelesini başlatmak üzere Samsun’da o büyük adımı attığı günün tam 101. yıl dönümü. Hepimizi bayramı, bayramımız kutlu olsun. Bugün 19 Mayıs ve tesadüf diyemiyoruz bu bir tevafuk. Çünkü bu gece aynı zamanda Kadir Gecesi de. Yüce kitabımız Kuran-ı Kerim’in yeryüzünü nuru ile aydınlatığı gece. Bugün çok ama çok özel bir gün o nedenle aynı zamanda gece. Biraz buruk bir Ramazanı geride bıraktık aslında, bırakıyoruz yavaş yavaş... Biraz da buruk bir bayram geçireceğiz milletçe,*

bugün de öyle oldu. Bu bayramda da. Bu 19 Mayıs'da da. Çünkü hayatımızda artık virüs diye bir gerçek var. Evdeyiz... Milletçe iki ayı aşkın süredir verdiğimiz o büyük mücadele kapsamında artık yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik vakitlerindeyiz. Rakamları, verileri biraz önce aktardık. Son fedakârlıklarımızı da yapıyoruz. Bu çok anlamlı ve çok güzel bayramı biraz buruk ama yine de gururla kutluyoruz. Yaklaşık bir 17-16 dakika sonra Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı için milletçe pencerelerde, balkonlarda olacağız... Biz de buradan eşlik edeceğiz, hep bir ağızdan İstiklal Marşı'mızı okuyacağız. Biz de ATV Ana Haber Bülteni olarak saat 19.19 olduğunda canlı yayında Türkiye'nin dört bir yanından görüntüleri ekranlara taşımaya gayret edeceğiz... Biz kurallara uydukça bu zor günler daha kolay geçecek. Yeni vaka sayısı azalmaya, tedavisi tamamlanıp hastaneden taburcu olanların sayısı artmaya devam ediyor. 'Kurtulduk' diyeceğimiz gün yakında gibi. Başkan Erdoğan da bu özel günde bayramın sahibi gençlere çok özel mesajlar verdi. Hem virüsle mücadele kurallarını bir kez daha anlattı hem terör ve sokak terörü başlıklarına özel parantezler açtı. Hem de sosyal medya uyarısı yaptı”.

Bu haber bültenin üçüncü sırasında yer almıştır. Bültenin birinci sıradasın şehit haberine yer verilmiş, ikinci sırada ise günlük koronavirüs tablosu ekrana taşınmıştır. Haberin başlığı 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı konusunu doğrudan akla getirmemiş, başlık ancak spikerin sunumu ile anlaşılır hale gelmiştir. Haberden önce 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'na ilişkin özel efektler kullanılarak hazırlanan görüntüler spikerin ardında kalan ekranda yer almış ve burada kırmızı beyaz renkleri arasında Atatürk'ün görselleri kullanılmıştır. Haberin kam spiker kısmı oldukça uzun tutulmuştur.

Koronavirüsün etkisinin azaldığına dikkat çeken spiker, koronavirüs gölgesinde kutlanacak olan 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'nın milli bayram olduğunu ve koronavirüse rağmen bu bayramın gururla kutlanmaya devam edileceğini vurgulamıştır. Haberde aynı zamanda bu tarihin Müslümanlar için kutsal sayılan “Kadir Gecesi” ne de denk geldiğini de ifade ederek, anlatıyı dini ifadelerle güçlendirmiştir. Bu iki tarihin tesadüf olmadığı aksine özel bir biçimde aynı günde kutlandığı ifade edilerek “milli ve dini” duygulara seslenilmiştir. Haberde kullanılan “biz” dili dikkat çekici bulunmuştur. 19 Mayıs'a ilişkin toplumu bütünleştirici ve kucaklayıcı bir anlatımın saptandığı bu ilk haberde, gençler ön olana çıkarılmamış, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın; terör ve sosyal medyadaki sahte hesaplar gibi konulara dair gençlere tavsiyeleri vurgulanmıştır. Bültenin devamında konuya dair ikinci bir haber yayınlanmış, haberin başlığı “19 Mayıs 2020 saat 19:19” olarak ekranda yer almıştır.

Kam Spiker: “Saat 19:15’i gösteriyor. 19:19’a 4 dakika var. Başkan Erdoğan çağrı yapmıştı; Atatürk’ü Anma ve Gençlik Spor Bayramı’nı kutladığımız bugün saat 19:19’da tüm Türkiye’yi pencerelere, balkonlara hep birlikte İstiklal Marşı’mızı okumaya davet etmişti. Türkiye’nin dört bir yanından canlı yayında olacağız biz de birazdan ama öncesinde korona gölgesinde de olsa bayram kutlamalarını taşıyalım ekranlarınıza... İstanbul’da, Samsun’da, Ankara’da renkli anlara tanıklık etti gün boyu bu iller. Ama en heyecan verici kareler İstanbul’un bomboş caddelerinde motosikletle koşulan Atatürk rallisi sırasında kayda geçti.”

Haberin başlığı giriş ile uyumlu bulunmuştur. Başlık girişte geliştirilmiş fakat başlıkta ve giriş kısmında gençler ön plana çıkarılmamıştır. Bu özel güne dair hazırlanan ikinci haberde de, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın İstiklal Marşı’nı okumak için vatandaşları balkonlara, pencerelere çağırmasına odaklanılmıştır. Koronavirüs nedeniyle sokakların boş kaldığı vurgusu yapılan haber girişinde, spor etkinliklerinden de bahsedilmiştir. Haber sunumu esnasında spikerin heyecanlı olduğu görülmüş, haberi daha hızlı bir biçimde sunduğu tespit edilmiştir.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: 101 yıldır... Aynı inançla...

Perfore 1: 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı 101. yılı koronavirüs tedbirlerine rağmen dolu dolu kutlandı. Kutlamaların ilk adresi başkentti. Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Muharrem Kasapoğlu gençlerle birlikte Ata’nın huzuruna çıktı. O dakikalarda İstanbul’da da hareketli anlar yaşanıyordu. Ak Parti Sakarya Milletvekili Dünya Şampiyonu Motosikletçi Kenan Sofuoğlu ile Toprak Razgatlıoğlu 19 Mayıs Atatürk Rallisi’nde gösteri yarışı yaptı. Dolmabahçe’den başlayan sembolik yarış İstanbul’un tarihi yerlerini dolaşarak devam etti. İkili Karaköy, Sirkeci, Sultanahmet, Topkapı Sarayı’nın önünden geçerek yarışı Taksim’de sonlandırdı.

Kuşak 2: Gençler Ata’nın huzuruna çıktı.

Kuşak 3: 19 Mayıs’a özel, ‘Atatürk Rallisi’.

Kuşak 4: Tarihi semtlerde yarış heyecanı.

Kuşak 5: 101. yıla 101 motosikletli polis.

Kuşak 6: THY’den çok özel 19 Mayıs uçuşu.

Perfore 2: Aynı anda İstanbul Havalimanı’nda anlamlı bir uçuş için hazırlık yapılıyordu. Türk Havayollarına ait TK1919 numaralı uçak, Atatürk’ün milli mücadeleyi başlattığı Samsun’a doğru yola çıktı.

Kuşak 7: Bravo Resmiye Nine!

Perfore 3: Kocaeli’de de 95 yaşındaki Resmiye Nine, elindeki Türk Bayrağı ile gençlik bayramını kutladı.

Kuşak 8: 7 sporcu Bandırma’ya bayrak taşıdı.

Perfore 4: Samsun da kutlamaların bir diğer merkezidi. Sosyal mesafe kuralları ve az sayıda katılımı gerçekleştiren törende 7 atletizm sporcusu Türk Bayrağı’nı Bandırma Vapuruna taşıdı. Yurdun dört bir yanından renkli görüntüler kaydedildi gün boyu.

Kuşak 9: Van'da anlamlı atlayış.

Perfore 5: Van'da bir grup genç kendilerini Van Gölü'nün mavi sularına bıraktı. Ankara'da ise bir özel okulun beden eğitimi öğretmenleri Zeybek oynayarak kutladı bayramı. Öğrencileri ise onları canlı yayında izledi.

Kuşak 10: Öğretmenler oynadı, öğrenciler izledi.

Spiker: Virüsün meydana getirdiği görüntüler bunlar, hepimiz evlerimizdeyiz... 19:19 olmasına yaklaşık bir dakika var... Başkan Erdoğan Huber Köşkü'nden canlı yayında olacak ama 83 milyon da, tek bir yürek halinde evlerinde, pencerelerinde eşlik edecek İstiklal Marşı'mıza... Umuyoruz ki herkes çıkacak. Tahmin ediyorum çünkü; bu al bayrağa kimse dayanamaz, İstiklal Marşı'na kimse dayanamaz... Hepimiz dışarıda olup İstiklal Marşı'na eşlik edeceğiz. Şimdi o illerimizi getirelim ekranlara... İzmir, Ankara, Samsun, Adana... Balkonlara çevrilmiş vaziyette kameralar, saat 19:19 olduğu an Huber Köşkü'ne bağlantı yapacağız...

Kuşak 11: Saat 19:19'da balkon ve pencerelere...

Kuşak 12: Haydi Türkiye... Balkonlara...

Kuşak 13: Bayrağını as, İstiklal Marşı'na katıl.

Kuşak 14: Başkan Erdoğan da canlı yayında.

Kuşak 15: 83 milyon hep bir ağızdan.

Spiker: Evet sesi duyalım arkadaşlar, İstiklal Marşı'mızı duyalım. Gerçekten insanın yüreğine nakşedecek görüntüler bunlar. İleride nasıl hatırlayacağız bugünleri bilmiyoruz ama o günün heyecanını hissedebiliyoruz... 81 ilde herkes balkonlarına çıktı, eşlik etti İstiklal Marşı'na... Tekrar kutlu olsun efendim..."

Bu haberin süresi yaklaşık 4.5 dakikadır. Bu haber diğerlerine göre daha uzun tutulmuş, haberde bahsi geçen şehirlerde çekilen görüntülere yer verilmiştir. Canlı yayınların yapıldığı haberde, koronavirüsün etkisinden bahsedilmiş; evlerden, pencere ve balkonlardan İstiklal Marşı'nın okunacağı bildirilmiş ve İstiklal Marşı okunmuştur. Sokakların bomboş olduğu virüsle bağdaştırılmıştır.

Görsel 4.82. 19 Mayıs Haberinde Gençler

19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı adında da yer aldığı gibi gençlere ilişkin bir gündür fakat haberde ağırlıklı olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a ve sportif faaliyetler gerçekleştiren yetişkinlere yer verilmiş, gençler sadece bir kuşakta görünür olmuştur. O da kuşak 2'deki "*Gençler Ata'nın huzuruna çıktı*" ifadesidir.

Haber son derece uzun olmasına rağmen haberde siyasiler ön plana çıkarılmış, şehirlerdeki etkinlikler vurgulanmıştır. Sportif faaliyetlerin de kullanıldığı haber anlatısında gençler yeteri kadar yer verilmemiş ve onların görüş ve ifadelerine başvurulmamıştır.

Haber no: ATV 24 (Haberin Tarihi: 4 Haziran 2020, ATV Ana Haber Bülteni)

A- Makro Yapı

1. Haberin Tematik Yapısı

Haberin Başlığı: "*İnsan Annesine Bunu Yapar mı?*"

Kam Spiker: "*Dünden bu yana Türkiye'nin konuştuğu görüntü var sırada. Görüntüyü çarpıcı kılan bir anneye ait çığlıklar. Kayıt önce sosyal medyada paylaşıldı sonra bir anda tüm Türkiye'nin gündemine oturdu tabi. Görüntünün başrolünde bir genç kız vardı. İzleyenler bir ağızdan bu soruyu sordu; 'İnsan annesine bunu yapar mı?' Görünen ve görünmeyen cevaplar var. Görünen cevapta annenin kızına istediği ayakkabıyı almadığı ve bu yüzden şiddet gördüğü iddiası ağır basıyor. Görünmeyen tarafta ise o anı kaydeden ve yayınlayan ama sonra 'ne olur görüntüyü dolaşımdan kaldırın' diyen genç kadının da işaret ettiği bir başka gerçek...*"

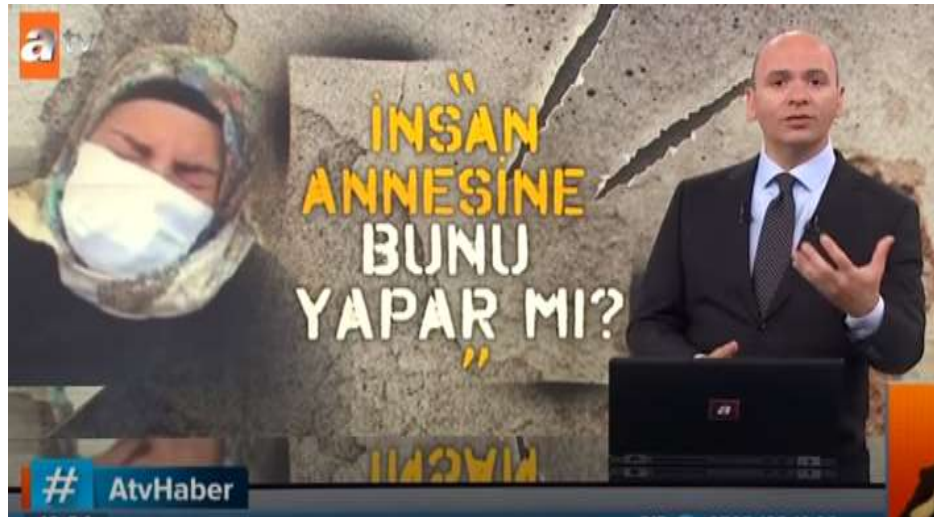
Haberin başlığına bakıldığında haberin failinin bir evlat olduğu anlaşılmıştır. Aynı olay 3 Haziran 2020 tarihli Show TV Ana Haber Bülteni'nde de yer almış, konu benzer anlatı yapısıyla kurgulanmıştır. "*Annesini Merdivenden Attı*" başlığı ile kurgulanan bu haberde ilk kuşak; "*Nankör evladın haberi*" olarak verilmiş, aslında bu davranışla çocuk doğrudan olumsuz olayın hedefi olarak gösterilmiş, çocuk "*nankör*" olarak damgalanmıştır.

Show TV Ana Haber Bülteni'nde sonraki günlerde olayı kameraya alan kişinin çocuk ve ailesinden o anı görüntülediği için özür dilediği anlara yer verilmemiştir. Böylece çocuk bu haber aracılığıyla "*nankör*" olarak işaretlenmiş ve hedef gösterilmiştir. Çocuğun davranışının kınandığını ifade etmek için seçilen bu kelime doğrudan çocuğun yaftalamasına ve işaretlenmesine neden olmuştur.

Görsel 4.83. Show TV Ana Haber’de Çocuğu Damgalayan Haber Kuşağı

Ayrıca haberin aktarımında çocuğun yaşadığı “psikolojik patlama” defalarca yansıtılmış, bir çocuğun bu kadar şiddet yüklü olmasının korkutucu bir durum olduğu vurgulanmış, böylelikle çocuğun “şiddet dolu biri” olduğu algısı onu tanıyanlara aktarılmıştır. Her ne kadar haberde çocuğun adı kullanılmamış olsa da; haberin ulusal bir kanalda yayınlanması, olayın meydana geldiği yerin ifade edilmesi, çocuğun görüntüsünün net olmasa da verilmesi ve annesinin görüntüsünün açık bir biçimde ekrana taşınması onun kimliğini gizlemek için yeterli bulunmamıştır.

Görsel 4.84. Ağlayan Annenin Görüntüleriyle Kurulan Dramatik Anlatı

ATV Ana Haber Bülteni’nde annenin ağlayan görüntülerinin spikerin arka kısmındaki ekranda yer alması dramatik unsuru ön plana çıkarmıştır. Haber başlığı spikerin aktarımıyla anlamlı hale gelmiş, başlık tek başına bilgi içermemiştir. Başlıkta

enformasyon eksiltimine gidilmiş, giriş kısmında da habere dair soru işaretlerine yer verilerek izleyicinin haberin içeriğini merak etmesi sağlanmıştır. Görünen ve görünmeyen cevaplar üzerinden kurulan haber girişi bilgi vermek açısından yetersiz bulunmuştur.

2. Haberin Şematik Yapısı/ Gelişimi

“Kuşak 1: Türkiye’nin konuştuğu görüntü!”

Anne: Bacağım, bacağım...

Çocuk: Olayı mı biliyorsun, konuşuyorsun oradan!

Kuşak 2: Annesini merdivenden aşağı attı.

Vatandaş: Ya insan annesini döver mi kardeşim?

Perfore 1: Bir genç kız istediği ayakkabıyı almadı diye annesini merdivenden aşağı itti. Video sosyal medyada yayılınca Türkiye ayağa kalktı.

Çocuk: Çık diyorum yukarıya, anlamıyorsun. Sinir ediyorsun. Sinirden gözüm dönüyor benim, anlamıyor musun?

Kuşak 3: Ayakkabı almadı diye!

Perfore 2: Ama o evlat şiddetinin arkasında görüntüde olmayan başka bir hikâye daha vardı.

Görüntüyü çeken: Herkes hata yapabilir. Onun da psikolojik destek alması gerekiyor, bilinçli yaptığı bir şey değildi.

Kuşak 4: O görüntünün ardında ne var?

Perfore 3: 18 yaş altı gençlerin sokağa çıkma için izin günüydü. Anne ve kızı alışveriş yapmak için bir ayakkabı mağazasına girdi. İddiaya göre, genç kız istediği ayakkabı alınmayınca annesi ile tartışmaya başladı ardından da onu merdivenden aşağı itti. Kadının yardımına mağaza görevlileri koştu.

Kuşak 5: Ayakkabı almadı diye...

Vatandaş: Bir insan annesini döver mi kardeşim? Sen nasıl bir kızsın?

Çocuk: Sen ne biliyorsun? Sen ne konuşuyorsun?

Perfore 4: O sırada içlerinden birisi kamerasının kayıt tuşuna basmış, olan biteni kaydetmişti.

Çocuk: Olayı mı biliyorsun konuşuyorsun orada?

Kuşak 6: Psikolojik sorunları mı vardı?

Kuşak 7: O görüntülerin ardında ne var?

Perfore 5: Genç kıza yönelik tepkiler çığ gibi büyüyünce yine aynı görevliden bir açıklama daha geldi. Genç kızın psikolojik bir sağlık problemi olduğunu anlattı.

“Bunu videoyu paylaştıktan sonra anladığım için çok üzgünüm.” dedi.

Görüntüyü çeken: Bu videoyu ben çektim ama çektiğime de pişman oldum. Bu kadar yayılacağını tahmin etmemiştim. Kızımız çok üzgün öncelikle, bizzat mağazamıza gelip herkesten özür diledi. Herkes hata yapabilir, onun da psikolojik destek alması gerekiyor. Bilinçli yaptığı bir şey değildi.

Kuşak 7: O da pişman, özür diledi.

Kuşak 8: Türkiye bu görüntüyü konuşuyor.

Perfore 6: Muhtemelen kızının durumunu bildiği için o an hiçbir tepki göstermeyen anne ise videonun dolaşımdan bir an evvel kaldırılmasını istiyor.

Görüntüyü çeken: Videonun kaldırılmasını annemiz rica etti, lütfen kaldıralım daha fazla da bu konu hakkında konuşmayalım.

Spiker: Demek ki neymiş? Bazı konularda kesinlikle peşin hükümlü olmamak gerekiyor. Sosyal medyada çok sık yapılan bir hata.”

Haberde ana olay, annesi ile alışverişe çıkan bir kız çocuğunun annesi ile tartışması ve ona şiddet göstermesi, bu esnada da çevrede bulunanların olayı kameraya almasıdır. Her iki kanalın da hazırladığı haberde kullanılan kuşak ve perforeler çocuğu doğrudan hedef göstermiş, ATV Ana Haber Bülteni’nde yer verilen “*Türkiye’nin konuştuğu görüntü!*” söylemiyle abartılı bir ifade kullanılmıştır. Konuya dair yayınlanan ilk haberlerde çocuğun kendisine ayakkabı alınmadığı için annesini ittiği ön plana çıkarılarak “*kötü evlat*” algısı oluşturulmuştur.

Konuya dair hazırlanan bu ikinci haberde, haber girişi başlıktaki anlamı desteklemiş, devamında ise seyirciyi düşünmeye sevk edecek ifadelerle yer almıştır. Anlamsal olarak haberin gelişim kısmında nedenler ve gerekçeler irdelenmiş, çocuğun davranışının altında yatan temel neden, onun psikolojik sorunlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu konuya haber değeri veren temel unsur çocuk tarafından annesine “*şiddet*” gösterilmesi olarak saptanmıştır.

Haberlerde kullanılan ifadelerin, tanımlamaların ve ifşaların hepsi, çocuğun fiil ehliyetinin olmadığı dönemlerde meydana geldiğinden, onun ilerleyen yaşlarında karşısına çıkabilecek bir tehdit olarak saptanmıştır. Her ne kadar çocuğun görüntüsü, adı ve bilgisi ATV Ana Haber Bülteni’nde de açıklanmasa da, çocuğun yaşadığı yer aktarılmış ve annesinin görüntüsü verilmiştir. Kendisi dışında yaşadığı çevrede meydana gelmiş ya da çocukluk döneminde başına gelen bir olaydan dolayı fail olamayacak durumda olan ya da mağdur olan çocukların kimliğinin açıklanması onların örselenmesine neden olmakta bu da hayat boyunca o çocuğun suiistimal edilmesini, toplumdan dışlanmasını ya da zarar görmesini tetiklemektedir. Çünkü habercilerin ürettikleri hikâyeler toplumun belleğinde uzun süre kendisine yer edinmektedir. Çocuk olayın faili de olsa mağduru da olsa hasarın devamlılığı söz konusudur (Erdoğan Tosun, 2007: 189). Bu haberde de sadece sosyal medyayı suçlayarak sorumluluktan kurtulma düşüncesinin hâkim olduğu görülmüştür. Çünkü aynı davranış ATV Ana Haber Bülteni’nde sergilemiş, haberin başlığında “*İnsan annesine bunu yapar mı?*” sorusu sorularak, çocuk adeta “*hain evlat*” olarak işaretlenmiştir.

Haberin art alan bilgisi yetersizdir. Yaşanan olayın ardından amatör kamera ile görüntüyü çeken kadının, çocuk ve ailesinden özür dilediği anlar ekrana taşınmış, kadının

çocuğun rahatsızlığını bilmediği vurgulanmıştır. Aslında bu haberin kuşaklarına bakıldığında, haber üretim sürecinde sadece görünenlerin ön plana çıkarıldığı, görünmeyenlerin ise “*özür videosu*” ile geçiştirildiği saptanmıştır.

Olay çocuğun psikolojik sorunlarının ortaya çıkmasının ardından görüntülerinin kaldırılmasıyla sonuçlanmış fakat bu esnada çocuk ve ailesi örselenerek, uzun yıllar akıllardan çıkmayacak görüntü ve sözler ekranlarda yerini almıştır. Bu tür gizli çekimlere dayandırılan ve özellikle öznenin çocuk olduğu haberlerde yapılması gereken, şiddet anlarını doğrudan ekrana taşımak yerine olayın daha detaylı araştırılarak çocuğun üstün yararının gözetilmesidir.

B. Mikro Yapı

Özellikle kam spiker kısmındaki cümle yapıları karmaşık bulunmuştur. Haberin gelişim aşamasında ise kısa ve anlaşılır cümle yapıları kullanılmış, haber görüntü üzerine yazılan ifadelerle daha anlaşılır hale getirilmiştir. Olayın öznesi belirgin olduğundan aktif yapıların tercih edildiği görülmüştür. Haberde inandırıcılığı sağlamak adına videoyu çeken kadının yeni görüntülerine yer verilmiştir. Haberde; “*şiddet, anne, merdiven, ayakkabı, psikolojik sorun*” gibi kelimeler ön plana çıkmış, haber anlatısının ağırlıklı olarak şiddet üzerinden kurgulandığı görülmüştür.

Haberin söyleminde, söylenenlerden ve gösterilenlerden çok söylenmeyen ve gösterilmeyenlerin olduğu ifade edilmiş, fakat bu gizli kalan kısım yeterince irdelenmemiştir. Haber görüntüyü çeken kişinin pişmanlığı üzerinden aktarılmış, aynı pişmanlık ifadelerine özellikle Show TV Ana Haber Bülteni’nde yer verilmemiş ve artık çocuk o kanalı izleyen izleyicilerin hafızasına annesine şiddet uygulayan bir genç olarak kazınmıştır. Yeteri kadar araştırılmadan ekrana taşınan bu görüntü ve söylemler nedeniyle çocuğun ve ailesinin maruz kaldığı tepkiler ve lanetlenme onlar üzerindeki olumsuz etkilerini uzun yıllar sürdürecektür. Bu haberle özellikle çocuğun “*şiddete meyilli*” oluşu algısı hafızalara kazınmış ve haber çocuk odaklı habercilik bakımından sorunlu bulunmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Medya insanların hayatını yakından etkileyen önemli bir kurumdur ve bu mecrada üretilen içerikleri basit metinler veya görüntüler olarak görmek son derece yanıltıcıdır. Zira her zaman görünenin altında yatan başka anlamlar vardır; bu anlamlar kimi zaman yüzeysel kimi zaman da derindir. Anlamları doğru okuyabilmek ya da görebilmek belli bir birikimi gerektirmekte fakat ne yazık ki toplumun tamamı çeşitli gerekçelerden ötürü bu yetkinliği henüz tam anlamıyla edinmiş sayılamamaktadır.

Medya ele aldığı konuların bazı kısımlarını ön plana çıkarmakta, bazı kısımlarını ise özellikle dışarıda bırakmaktadır. Bu yüzden medyada gösterilmeyen de temsil edilen kadar değerlidir. Kimi haberlerde ise yinelenen unsurlar dikkat çekmekte; onlarla toplumda örnek tavır, davranış ve ilişkiler pekiştirilmek istenmektedir. Medya neyin “iyi”, neyin “kötü” olduğuna ilişkin algı yaratabilmektedir. Dolayısıyla medyanın asla tarafsız olmadığı kabul görmekte ve çoğu zaman egemen ideolojinin sürdürülmesine hizmet ettiği ifade edilmektedir.

Bahsi geçen düşüncelerden hareketle medya güçlüdür; çünkü söylemler çoğunlukla gerçeğin anlatıldığı gibi algılanabilmesini sağlayan hikâyelerle aktarılmakta, bu hikâyeler ise meydana gelen olayları olduğundan daha etkili ve dramatik hale getirmeye hizmet etmektedir. Olumsuz haberlerde ise bu etki düzeltilemeyen önyargıların pekişmesine neden olmaktadır. Bu mecraanın sunduğu taraflı, olumsuz, yanlış ve yanıltıcı içeriklerle, insanlar üzerinde bıraktığı duygusal etkinin ne zaman, nerede, nasıl bir sonuç yaratabileceği belirsizdir. Özellikle çocukların özne olduğu konuların gündeme taşınması bu noktada çok daha büyük bir hassasiyeti gerektirmekte ve sorumlu haberciliğin önemi daha da artmaktadır.

Televizyon haberleriyle insanlar yaşama ihtimalleri olmayan olayları görme ve gördüklerini deneyimleme fırsatı bulmaktadır. Lakin bu deneyimler her zaman olumlu olmamakta, her sorunlu deneyim beraberinde başka sorunları tetikleyebilecek potansiyelde görülmektedir. Örneğin sürekli şiddet içerikli görüntülere maruz kalan bir toplumda, bir süre sonra bu eylem sıradanlaşarak şiddet meşru hale gelebilmektedir.

Televizyon haberleri, insanların yaşadıkları dünyaya ilişkin bilgileri edindiği ve egemen söylemlerin dolaşıma sokularak toplumsal belleğin oluşturulduğu bir platform olmanın yanı sıra, dış dünyadaki olaylara ilişkin ürettiği temsillerle insan zihninde imajlar

da oluşturmaktadır. Bu haberler daha sonra izleyiciye aktarılmak adına kayıt altına alınan görüntü ve söylemleri içerdiğinden hakikatin dönüştürülmesine müsait bir zemin olma özelliğini de taşımaktadır. Çünkü her bir haberde haberi yazan, kurgulayan, görüntüleri çeken ve haberin yayınlanmasına onay veren kişiler farklı olsa da hepsinin bağlı olduğu tek gerçek, çalıştıkları kurumun ideolojik duruşudur. Bu duruş ele alınan olayın hikâyeleştirilmesi esnasında kurumun çıkarlarını ön planda tutacak gerçekliği belirlemektedir.

“Televizyon Haberciliğinin Farklılaşan Anlatı Yapısı Bağlamında Çocuğun Özne Olduğu Haberlerin Sunumu” başlıklı bu tezde, güçsüz ve savunmasız olarak görülen çocuklar çalışmanın merkezine yerleştirilmiş ve onların özne oldukları haberlerin anlatı yapıları ana haber bültenleri ekseninde incelenmiştir. Tezde, çocuk konusu tarihsel süreç, çocuk hakları ve çocuk odaklı habercilik bağlamında televizyon haberleri özelinde ele alınmıştır. Çocukların televizyonda hangi haberler üzerinden görünürlüklerinin arttığının belirlenmesi, farklı yayın politikalarına sahip televizyonların bu konuda nasıl bir ideolojik üretim yaptığının açığa çıkarılması, çocukların bu kanallarda temsil edilirken hangi söylemler üzerinden inşa edildiklerinin belirlenmesi, bunların ne anlama geldiği ve aynı zamanda bu haber içeriklerinin oluşumuna hangi dinamiklerin etki ettiğinin saptanması bu tezin amacını oluşturmuştur. Tüm bu veriler ışığında nasıl bir çocuk haberciliğinin yapılması gerektiği üzerine çıkarımlar yapılmış ve bunlar öneriler kısmında maddeler halinde sıralanmıştır.

Bu tezde kitle iletişim araçları içerisinde televizyonun seçilme nedenleri; televizyona ulaşımın neredeyse ücretsiz olması, hiçbir zahmet gerektirmemesi, buna karşılık onun insanların hayatını yönlendirme gücünün büyüklüğünün dikkat çekici bulunmasıdır. Ayrıca televizyondaki görüntü unsurunun insanların zihinlerinden çok duygularını harekete geçirmesinden dolayı burada üretilen temsillerin diğer kitle iletişim araçlarına göre daha sarsıcı olmasıdır.

Eleştirel yaklaşımın benimsendiği bu tezde, egemen ideolojinin ihmal ettiği, sorunlarını görmezden geldiği hatta bazen yok saydığı grupların başında olan çocukların durumu farklı ekonomi politik ilişkileri olduğu düşünülen televizyon kanalları üzerinden irdelenmiştir. Çalışmaya başlangıçta TRT’nin de dâhil edilmesi düşünülmüş fakat TRT’nin haber bültenlerine dijital ortamda ulaşamaması bu noktada ciddi bir sorun

teşkil etmiştir. Sonraki çalışmalara kaynaklık edebilmesi bakımından bu kanalın haber arşivlerine ulaşılması önündeki engellerin bir an önce kaldırılması son derece mühimdir. Bu yüzden tezde çocukların haberlerdeki sunumu sadece özel kanallar olan Show TV, ATV ve Fox TV'nin ana haber bültenleri üzerinden ele alınmıştır. Bunlar araştırma döneminde en çok izlenen kanalların ana haber bültenleri olmuştur. Ayrıca kanalların büyük sermaye gruplarına ait olması, geniş kitlelere hitap etmeleri ve siyasi erkle olan ilişkilerinin haberlerde farklılık yaratabileceği düşüncesi onların seçilmesinde belirleyici olmuştur. Bu bakımdan ATV Ana Haber Bülteni siyasi iktidara yakın, Fox TV Ana Haber Bülteni siyasi iktidara muhalif, Show TV Ana Haber Bülteni ise genel izleyici kitlesine hitap eden ana akım medyayı temsil etmiştir. Haber bültenlerine kanalın kendi web sitesinde yer alan kayıtlarından ya da Youtube üzerinden erişilmiştir.

5 aylık bir süreci kapsayan bu çalışmanın çocuğun “özne” olduğu haberlerle sınırlandırılmasının nedeni, çocukların toplumun dezavantajlı grupları arasında sayılmasıdır. Araştırma üç kanalın ana haber bültenlerinde 16 Ocak 2020- 19 Haziran 2020 tarihleri arasında yayınlanan öznesi çocuk olan haberler üzerinden ele alınmıştır. Bu tarihlerin belirlenmesinin nedeni; 2020 yılında okulların 17 Ocak'ta sömestr tatiline girmesi ve 19 Haziran 2020'de yaz tatilinin başlaması, böylece belirlenen 5 aylık sürecin 23 Nisan-19 Mayıs gibi çocukların görünürlüklerinin arttığı düşünülen günleri içermiş olmasıdır. Ayrıca aynı tarihler koronavirüs salgının yoğunlaştığı döneme de denk düştüğünden, tez bu olağanüstü durumun çocukların görünürlüklerini nasıl etkilediğini de ortaya koyması bakımından güncel ve değerlidir.

Tezde çocuğun özne olduğu haberler ele alınarak bahsi geçen bağlantılar içerik analizi ve eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle irdelenmiş ve çocuğun görünürlüğü açısından oldukça karamsar bir tablo ortaya çıkmış, bu bağlamda tez, çocukların bir an önce olumlu haberlerle gündeme getirilmesini sağlamak adına farkındalık yarabilecek güçte görülmüştür.

Tezde çocuğun özne olduğu haberlerden yola çıkılarak yapılan analiz ve çözümlemeler, aynı konuda sonraki yıllarda kıyas yapılabilmesi için yeterli veri sunmuş ve böylelikle tezin kendisinden sonra yapılacak çalışmalara ışık tutabileceği öngörülmüştür. Her bir yöntemin sonuçları aşağıda ele alınmıştır.

Çalışmada içerik analizinden elde bulgulara göre, 5 aylık süreçte üç kanalda çocuğun özne olduğu haber sayısı toplam 346'dır. Her bültende ortalama 23 haber yayınlandığı ve her ayın 30 gün olduğu kabul edildiğinde 5 aylık süreçte üç bültende yayınlanan haber sayısı ortalama olarak 10 bin 350'dir. Çocuklar bu 10 bin 350 haberin sadece 346'sında özne olarak yer almıştır. Bu son derece yetersiz bir sayıdır. Ayrıca bilinmelidir ki, çocuklara medyada yeterince yer vermemek de ciddi bir çocuk hakkı ihlalidir.

Araştırma süresi boyunca çocuklar “başarı” kategorisinde ATV Ana Haber Bülteni’de 6, Show TV Ana Haber Bülteni’nde 2 haberle ekrana taşınmış, Fox TV Ana Haber Bülteni’nde ise bu içerikte bir habere yer verilmemiştir. Dolayısıyla çalışmanın varsayımları arasında yer alan, çocukların haberlerde yeteri kadar görünür olmadıkları ve olumsuz haberlerle gündeme getirildikleri varsayımı doğrulanmıştır.

Çocukların özne oldukları haberler en fazla ATV Ana Haber Bülteni’nde, en az Fox TV Ana Haber Bülteni’nde yayınlamıştır. Fakat Fox TV’de yayınlanan haberlerin içeriklerinin diğer iki kanala göre daha nitelikli ve sorun odaklı olduğu belirlenmiştir. Örneğin Kistik Fibrosis ve Kawasaki hastalıkları ile ilgili olarak sadece bu kanalda haber yayınlanmış, hastalığın tedavisi için yetkililere seslenilmiştir. İlacın çocuklar için hayati önemini vurgulayan Fox TV Ana Haber Bülteni’nde devlet yetkililerine ailelerin ilacı alabilecek maddi güçleri olmadığı ifade edilmiş, bu yüzden onlara yardım edilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Kanal böylelikle mağdurların sesi olmuştur. Show TV Ana Haber Bülteni, SMA Tip 1 hastalığına ilişkin bir habere yer vermiş, fakat bu haberde ünlülerin vatandaşlara yaptıkları yardım çağrıları öne çıkarılmıştır. ATV Ana Haber Bülteni’nde doğrudan çocukları ilgilendiren hastalıklar ekrana taşınmamış, onun yerine çeşitli hastalıklardan muzdarip çocukların hikâyeleri haber anlatılarında bireyselleştirilerek dramatize edilmiştir. Bu haberlerde çoğunlukla hükümet yetkililerinin çocuklara yardım eli uzatması ön plana çıkarılmış, haberler özellikle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın çocuk sevgisi ve onlara yaptığı yardımlar ekseninde kurgulanmıştır. Bu da ATV’nin siyasi iktidara yakınlığı ile ilişkilendirilmiştir.

Fox TV Ana Haber Bülteni’nde haber kaynağı olarak başvuru alan bir doktorun “Devletimiz herhalde kistik fibrozis hastalarımızı da görecektir, onları da anlayacaktır” ifadelerine özellikle yer verilmiş ve bu hastalığa yeterli duyarlılığın gösterilmemesi

eleştirilmiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni'nin bir başka haberinde çocuk yoksulluğu gözler önüne serilmiş fakat diğer iki kanal bu rapora yer vermemiştir. Dolayısıyla ATV Ana Haber Bülteni'ndeki haber sayısının çokluğu, çocukların görünürlüğü açısından değerli bulunmuş, ancak soruna odaklanıp, çözüm üretmeye yönelik içeriklerin az olması başka bir sorun olarak görülmüştür. Bu bakımdan Fox TV Ana Haber Bülteni'nde çocuğun özne olduğu haber sayısı ATV ve Show TV Ana Haber Bültenleri'ne oranla sayıca az olsa da, içerik olarak çocukların yaşamına katkı sunabilecek olması bakımından daha nitelikli bulunmuştur. Ayrıca Fox TV Ana Haber Bülteni'nin ele aldığı konuda genellikle bir soruna odaklandığı saptanmıştır. Bu sorunlar çoğu zaman ekonomik yetersizliğe dayandırılmış ve diğer kanallardan farklı anlatı yapıları kullanılarak sorunlar uzman görüşlere de başvurularak irdelenmiştir.

Fox TV muhabirlerinin ekonomiye ilişkin sayısal verileri gündelik hayatla ilişkilendirmek amacıyla farklı şehirlerden haberler vermeleri de kanalı farklı kılmıştır. Çocuk konulu haberler söz konusu olduğunda da çocukların farklı mekânlarda, farklı açılarla çekilen görüntüleri ağırlıklı olarak “*dramatik anlatı*” tekniği ile ekrana taşınmış, fakat anlatılar genellikle resmi açıklamalar çerçevesinde kurgulanarak, olaylar somutlaştırılmıştır. Bültenin farklı yerlerinde sunulan çocuk haberleri sayıca az olmasına rağmen son derece etkili bulunmuştur. Fakat Fox TV Ana Haber Bülteni'nde “*istismar, cinayet, çocuk kaçırılması*” gibi başlıklara yer verilmemesi ise bir eksiklik olarak kabul edilmiştir.

Çalışmanın varsayımlarından biri de çocukların en fazla istismar olaylarının öznesi olduğudur. Fakat görünen şu ki; çocuklar ATV Ana Haber Bülteni'nde en fazla “*sağlık*”, Fox TV Ana Haber Bülteni'nde “*23 Nisan*” Show TV Ana Haber Bülteni'nde ise “*eğitim*” kategorisinde görünür olmuştur. Hem Show TV Ana Haber Bülteni'nde hem de diğer bültenlerde “*eğitim*” kategorisindeki haberlerin artma nedeninin koronavirüs salgını sonrasında özellikle eğitim konusunda yaşanan belirsizliklerden dolayı konunun çocuklar üzerinden ekrana taşınması olduğudur. Koronavirüs öncesinde eğitim kategorisinde neredeyse hiç haber yayınlanmamıştır. Çocukların karne gününde görünürlüklerinin arttığı varsayımı da geçersiz olmuştur. Fox TV Ana Haber Bülteni'nde bu kategoride hiçbir haber yer almamıştır. Bu kapsamda ATV Ana Haber Bülteni, başka bir haberin içerisinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çocukların karne almalarını tebrik ettiği bilgisini vermiş, böylelikle çocuklar bu özel günde de siyasi liderlerin gölgesinde

kalmıştır. Show TV Ana Haber Bülteni ise karne gününde iki kardeşin kaybolma hikâyelerini haberleştirmiştir. Bu özel ve mutlu günde bile görünürlükleri olmayan çocuklar tıpkı Show TV Ana Haber’de olduğu gibi olumsuz bir durumla karşılaştığında ekrana taşınmıştır. Yani onlarla ilişkili olumlu haberler bile genellikle olumsuz haberler üzerinden aktarılmıştır.

ATV Ana Haber Bülteni’nde çocuğun özne olduğu sağlık haberlerinin Mart ayından sonra arttığı gözlemlenmiştir. Bu artış koronavirüs ile ilişkilendirilmiş fakat bu haberlerin zaman zaman “*panik havası*” yarattığı saptanmıştır. Ayrıca koronavirüs salgının patlak vermesinden sonra da ATV Ana Haber Bülteni’nin çocukların hastalıklarını bireysel hikâyelere indirgeyerek haber anlatısını oluşturma konusundaki istikrarı devam etmiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni’nin bu konuda farklı bir tutumu söz konusu olmamış, koronavirüs salgını çocukların görünürlüğünü arttırmamıştır. Show TV Ana Haber Bülteni’nde koronavirüs salgınından sonra “*sağlık*” kategorisinde yayınlanan haberler değişiklik göstermiş, çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının bu dönemde nasıl korunmaları gerektiğine ilişkin haberler ekrana taşınarak, ebeveynlerin bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Bu içerikleri ekrana taşıması onu diğer iki kanaldan bu bağlamda daha başarılı kılarken, bu haberlerdeki “*korku*” söylemi sıkça tekrar edilerek virüse karşı bir korku atmosferinin de yaratılmak istendiği saptanmıştır.

“23 Nisan” kategorisinde en fazla haber Fox TV Ana Haber Bülteni’nde ekrana taşınmıştır. Fox TV Ana Haber Bülteni çocukları yakından ilgilendiren bu özel günde bülteni bir çocuğun sunumu ile açmış, bu açıdan diğer iki kanaldan anlatı bağlamında farklılığını ortaya koymuştur. Gerek haber içerikleri gerekse haber çeşitliliği bakımından ATV ve Show TV Ana Haber Bültenleri’ni geride bırakan Fox TV Ana Haber Bülteni çocukların görünürlüklerini ön plana çıkararak, her kesimden çocuğun bu alanda temsil edilmesini sağlamıştır. ATV Ana Haber Bülteni’de “23 Nisan” kategorisindeki haberlerinin anlatı yapısında siyasi kimlikler ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca ATV Ana Haber Bülteni’nin o güne ilişkin tam kayıtlarına ulaşamaması onun bakış açısını tam anlamıyla değerlendirmenin önünde bir engel teşkil etmiştir.

Show TV Ana Haber Bülteni’nde güne dair birçok çocuk görüntüsüne yer verilmiştir. Fakat diğer kanallardan farklı olarak haberlerde farklı siyasi grup liderleri ön

plana çıkarılmıştır. Muhalefet partisi mensupları iktidar partisi mensuplarına göre daha az süreyle ekranda kalmıştır.

Genel olarak bakıldığında 23 Nisan 2020 tarihli bültenlerde çocukların görünürlüğü artmıştır. Fakat özellikle çocuklara atfedilen böylesi bir günde çocukların istekleri, sorunları, yaşadıkları zorluklar, toplumsal eşitsizlikler, eğitim hakkına erişimde fırsat eşitliğinin özellikle koronavirüsten nasıl zarar gördüğü gibi onları doğrudan ilgilendiren meselelerin kanallarda tartışılmadığı görülmüş, haberlerde kutlamaların koronavirüs gölgesinde nasıl yapıldığına odaklanılmıştır. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde çocukların görünürlüğünün daha yoğun ve çeşitli olması, çocukların görüşlerinin daha fazla yer alması gibi unsurlar, onu bu kapsamda öne çıkarmış ve çocuk odaklı habercilik bakımından diğer kanallardan daha başarılı kılmıştır.

“19 Mayıs” haberleri de “23 Nisan” ile benzerdir. Bu kapsamda en fazla haber yine Fox TV Ana Haber Bülteni’nde (6 haber) yayınlanmış, Show TV Ana Haber Bülteni bu kategoride 5 habere yer vermiştir. ATV Ana Haber Bülteni ise 18 haber yayınladığı programında sadece 3’ünü “19 Mayıs”a ilişkin hazırlamıştır.

Show TV ve ATV Ana Haber 19 Mayıs 2020 tarihli bültenlerinde Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’nda gerçekleştirilen etkinlikleri ön plana çıkarmış, haberlerde gençlerin görüşlerine yeteri kadar yer vermemişlerdir. Genellikle siyasilerin gölgesinde kalan gençlere özellikle Fox TV Ana Haber Bülteni’nde mikrofon uzatılmış ve onların görüşlerine başvurulmuştur. 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik Spor Bayramı’nda, Fox TV Ana Haber Bülteni’nin anlatı yapısında genellikle gençlere söz vermiş, çocuk odaklı habercilik ilkelerini uygulamak bakımından diğer kanallardan ayrılmıştır. Fox TV ve ATV Ana Haber Bültenleri’nde Müslümanlar için önemli bir gece olan Kadir Gecesi’nin 19 Mayıs’la aynı güne denk geldiği sıkça vurgulanmış, özellikle ATV Ana Haber Bülteni bunu bültenin başında vermiştir. Show TV Ana Haber Bülteni’nde böyle bir vurguya rastlanmamıştır. Bu da ana haber bültenlerinin benzer içerikleri oluştururken haberlerini farklı anlatı yapılarıyla kurguladığını göstermek bakımından değerli bulunmuştur.

Haberlerde kız çocuklar erkek çocuklara göre her üç kanalda da daha fazla görünürdür. Üç kanalda da 0-6 yaş aralığındaki çocuklar daha fazla ekranda yer almıştır. Haberde yer alış türü bakımından yine üç kanalda da çocuklar en çok “öğrenci” olarak

ekrana taşınmıştır. Çalışmanın sonucunda çocukların özne oldukları kolektif haberlerde “*öğrenci*” kimlikleriyle temsil edildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuklar “*eğitim*”, “*sağlık*”, “*19 Mayıs*”, “*23 Nisan*” gibi kolektif başlıkların dışında bireysel hikâyelerle ekrana taşınmaları bakımından ele alındıklarında ise, ATV Ana Haber Bülteni’nde en fazla “*ölüm*” haberleriyle konu edinilmişlerdir. Bu tür haberlere göre ölüm nedenleri trafik kazasıdır ve bültenlerde bu kazalara verilen cezaların azlığı sık sık eleştirilmiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde çocuklar en fazla “*hasta/engelli*” kategorisinde ekrana taşınmıştır ve kanal bu haberlerle çocukların sesi olmuştur. Show TV Ana Haber Bülteni’nde ise çocuklar “*hasta/engelli ve istismar mağduru*” olarak çocuklar görünür olmuştur. İstismar haberlerinde fiziksel istismar vakaları, cinsel istismar vakalarından daha fazladır. İstismar vakalarının en çok okul ortamında meydana geldiği görülmüş ve istismar olayları öğretmenin öğrencisine uyguladığı şiddet bağlamında aktarılmıştır. Bu haberler “*dehşet, vahşet*” gibi ifadelerle sansasyonel hale getirilmiştir. Çocukların bireysel hikâyelerde “*kurban*” olarak işaretlendikleri varsayımı böylelikle doğrulanmıştır.

Bahsi geçen içerik analizi verilerinden yola çıkılarak ulaşılan sonuçlar bağlamında çocukların olumsuz olayların hem nesnesi hem de öznesi olarak aktarıldığı varsayımı geçerli olmuştur. Anlatı yapılarının farklılaşması haber sayılarını arttırmış fakat çocukların haberlerde yer alma biçiminde bir farklılık söz konusu olmamıştır. Kanalların ekonomi politik ilişkileri bu çeşitliliği etkilemiştir. Özellikle çocuk yoksulluğu temalı haberlere ATV Ana Haber Bülteni’nde doğrudan rastlanmazken Fox TV ve Show TV Ana Haber Bültenleri’nde bu konular işlenmiştir. 19 Mayıs- 23 Nisan gibi günlerde kanallarda öne çıkarılanlar yukarıda da bahsedildiği gibi farklılık göstermiştir. Nitekim üç kanalda da özellikle “*ölüm, hastalık, engelli olma, istismar*” gibi kategorilerde çocukların görünürlüğü daha fazladır. “*Başarılı çocuk*” haberi yok denecek kadar azdır. Bu kategoride ATV ve Show TV Ana Haber Bültenleri’nde 5 aylık süreçte toplam 8 haber yayınlanmış ve bu sayı çok ama çok yetersiz olarak tespit edilmiştir. Çocukların televizyon haberlerinde adeta yok sayılması anlamına gelen bu durumun bir hak ihlali olduğu kabul edilmiştir.

Çocuğun özne olduğu haberlere çoğunlukla bültenlerin son 5 haberi içerisinde yer verildiği, genellikle bu haberlerin öncesinde ve sonrasında “*kadın şiddeti*”, “*hayvana*

işkence”, “*mizah içeren görüntüler*” gibi haberlerin yer aldığı, çocuğun özne olduğu haberlerin birden fazla olduğu günlerde bu haberlerin art arda verildiği görülmüştür. Böylelikle haber içeriklerinin birbiri ile bağlantılı veya benzer olması sağlanmıştır. Çocuğun özne olduğu haberler; “23 Nisan”, “19 Mayıs” ve “savaş” kategorisinde yer aldığı anda ise bültenin başında ekrana taşınmıştır.

Eleştirel söylem çözümlemesi ile ulaşılan bulgulara gelindiğinde ise öncelikli olarak ideolojik ve toplumsal bulguların özellikle bu kısımla açığa çıkarıldığı ifade edilmelidir. van Dijk tarafından genellikle gazete haberleri için belirlenen çözümleme basamakları, bu çalışmada televizyona uyarlanmıştır. Uygulamada herhangi bir sorun ile karşılaşılmağı hatta gazetede sadece bir fotoğraf üzerinden yapılan retorik çözümleme, televizyon haberlerindeki görüntülerle genişletilmiş ve görüntülerin habere kattığı farklı anlamlar açığa çıkarılmıştır. van Dijk’ın Eleştirel Söylem Çözümlemesi modelinde yer alan “spot” kısmı bu çalışmada “kam spiker” olarak revize edilmiştir.

Çözümlenen haberlerde kullanılan başlıkların tek başına anlam ifade etme oranına bakıldığında; bu durumun Fox TV Ana Haber Bülteni’nde yarı yarıya olduğu, Show TV Ana Haber Bülteni’nde uyumlu başlıkların daha fazla öne plana çıktığı, ATV Ana Haber Bülteni’nde ise ağırlıklı olarak başlıkların tek başına haber içeriğini yansıtmakta yetersiz kaldığı saptanmıştır. Bazı haber başlıklarının yüklemsiz olduğu görülmüş, bu da haberin anlaşılır kılınması bakımından sorunlu bulunmuştur. Başlığında yüklem olmayan haberlerde genellikle haber anlatısının merak edilmesi hedeflenmiştir. Örneğin “*Sınır Hattında Trajedi*”, “*Üvey Anne Dehşeti*”, “*Cinayete Komik Ceza*”, “*Dualar Kayra İçin*”, “*Kâbus Gibi*”, “*Sosyal Medya Kapışması*”, “*Kawasaki Endişesi*”, “*Çocukların Bayram Şekeri Sevinci*”, “*İstanbul’da Mide Bulandıran Vahşet*” gibi başlıklarda yüklem kullanılmamıştır. Bu tür tam yargı barındırmayan başlıklar yapısı gereği haberin içeriğinin anlaşılmasını biraz güçleştirmiştir. Bunu en çok yapan ATV Ana Haber Bülteni olmuştur.

Show TV Ana Haber Bülteni ise haber başlıklarında genellikle net yargılar kullanmıştır: “*Kullandığı İlaç Komalık Etti*”, “*Okullarına 384 Basamaklı Merdivenle Ulaşıyorlar*”, “*Öğretmeni 2 Yaşındaki Çocuğı Darbetti*” gibi. Bu bakımdan Show TV Ana Haber Bülteni’nin başlık tercihleri haber içeriğini anlatması bakımından ATV ve Fox TV Ana Haber Bültenleri’ne göre açık ve net bulunmuştur.

ATV Ana Haber Bülteni'nin haber anlatılarında her haber için ortalama 10 kuşak kullanıldığı görülmüş, fakat bu kuşaklar hızlı değiştiği için kuşak takibinin zorlaştığı tespit edilmiştir. Show TV Ana Haber Bülteni kuşak sayısı bakımından ATV Ana Haber Bülteni ile benzerlik göstermiş fakat onun kuşak değişim hızı normal bulunmuştur. Fox TV Ana Haber Bülteni'nde kullanılan kuşak sayıları diğer iki kanala göre daha azdır (genellikle 3 ya da 4), fakat kuşaklar olayı özetler niteliktedir. Show TV Ana Haber Bülteni'nde kuşakların sayısı ve değişim hızı diğer iki kanaldan daha başarılıdır; kuşakların içeriği özetlemesi ise Fox Tv Ana Haber Bülteni'nde daha başarılı bulunmuştur.

Kam spikerler başlıkları daha anlamlı hale getirmiş; ancak bu kısımda da zaman zaman genellemeler yapıldığı görülmüştür. “Yunan Polisi”, “Sığınmacılar”, “Edirneliler” vs. gibi... Kam spikerler bahsi geçen konunun içeriği hakkında bilgi vermiş fakat bunu yaparken de izleyicinin belli bir bakış açısıyla olayı ele almasını sağlayacak yönlendirmeler yapılmıştır. Bu durum kanalların yayın politikaları ile ilişkilendirilmiştir. Haberlerde kullanılmış olan “*mide bulandırıcı olay, dehşet görüntüler, vahşete tanık olmak*” gibi ifadeler oldukça öznel yargılar olarak değerlendirilmiştir.

Bültenlerin başında yer alan haberlerin kam spiker kısmı daha uzun tutulmuş, bu da bülten sonlarında yer alan haberlere daha az zaman kalmasına neden olmuştur. Bu noktada yapılması gereken ana haber bültenleri hazırlanırken haberlere ayrılan zamanın dengeli bir biçimde dağıtılmasıdır. Bu durum en çok Fox TV Ana Haber Bülteni'nde gözlemlenmiştir. Bu da dönemin haber spikeri Fatih Portakal'ın bülten başında yer alan haberlerin içeriğinden ziyade konuya dair görüşlerini daha fazla aktarması durumuyla ilişkilendirilmiştir.

Haberlerde ana olayların sunumu genellikle art alan ve bağlam bilgisi olmadan aktarılmış, ele alınan olaylar olgusal boyutta irdelenmiştir. Olayların arkasında yatan nedenler irdelenmemiştir. Haberlerin retorik öğeleri olan görüntüler ile haber metnlerinin uyumlu olduğu saptanmıştır. Perforelerle desteklenen haber görüntüleri, haberlere canlılık katmış, bazen yakın çekimler bazen de uzak çekimler kullanılarak haberler kurgulanmıştır.

Yakın çekim açılara dramatik anlatı güçlendirilmek istendiğinde başvurulmuş; gözyaşı, acı çekme anları, masumiyet gibi duyguları harekete geçirecek anlar yakın çekim

ile ekrana taşınmıştır. Haberlerde genellikle aktif cümle yapılarına yer verilmiş, pasif cümle yapıları adli sürecin başladığını ya da olayın polise sirayet ettiğini ifade etmek için kullanılmıştır.

Yapılan haber çözümlemelerinde birden fazla sonuca ulaşılmıştır. Bunların başında çocukların televizyon ekranlarında genellikle; “*şiddet*”, “*istismar*”, “*savaş*” gibi konulardaki temsil edildikleridir. Bu olumsuzluklar gündemde olmadığı sürece çocukların görünürlükleri neredeyse yoktur. Çoğunlukla mağdur profilinde kurgulanan çocuklar; güçsüzlüğün ve sömürünün sıradanlaştırılmasına hizmet etmiştir. Dolayısıyla tezin varsayımları arasında yer alan “*görünürlük*” meselesi bir kez daha geçerli olmuş ve çocukların olumsuz haberlerle ön plana çıktığı düşüncesi çözümlemeler neticesinde de desteklenmiştir.

Televizyon gerçeği olduğu gibi yansıtmaktan ziyade meydana gelen olayı hikâye haline getirerek bağlamından koparmış ve bunu yaparken de özellikle kamera açıları ve söylemlerden yararlanmıştır. “*Zavallı çocuk, küçük Elifnaz, tartıcı çocuk*” gibi ifadeler olayları daha da dramatize etmeye hizmet etmiştir. “*Minik*” ifadesinin “*başarı*” ya da “*mizah*” kategorisindeki haberlerde kullanıldığı görülmüş ve bu ifade ile onların sevimliliklerine, zekâlarına gönderme yapmıştır. Fakat “*küçük*” ifadesi genellikle çocuğun mağdur olduğu, çalışmak zorunda kaldığı ya da şiddet gördüğü haberlerde kullanılan bir söylem olarak dikkat çekmiştir. Haberlerdeki “*küçük*” söylemi; çocuğun masumiyetine, yetişkin karşısındaki savunmasız ve güçsüz konumuna gönderme yapmıştır.

Çocukların görünür oldukları meselelerin anlatı yapıları çoğunlukla olumsuz örnekler üzerinden kurgulanmıştır. Anlatılarda bir tarafta “*suçlu*”, bir tarafta “*mağdur*” çocuk temsilleri gün yüzüne çıkmıştır. Haberlerde çocuklar en çok “*Polis/Adliye*” haberleri başlığı altında ekrana taşınmıştır. “*Mağdur, kurban, çaresiz*” olarak görüntülenen çocuklar, dramatik anlatının öznesi olarak temsil edilmiştir. Özellikle istismar haberlerinde kullanılan dil, üslup, haberin yapılma tarzı ve şiddet içeren görüntülerin tekrar tekrar ekranda verilmesi çocuğun medya aracılığıyla yeniden istismar edilmesine yol açmıştır. Ayrıca istismar zanlıları yapılan haberler aracılığıyla doğrudan hedef haline getirilmiştir. Fakat özellikle cinsel istismar haberlerinde çocukların

görüntülerine yer verilmediği saptanmış, onun yerine kanallarda temsili görsellerin kullanıldığı, böylece çocuk odaklı habercilik bakımından doğru davranıldığı saptanmıştır.

Genel anlamda haberin öznesi olan çocuklar dar gelirli ailelerdendir. Bunun kanıtlayıcı unsuru çocukların ve ailelerinin yaşadıkları yerlerden çekilen görüntüler olmuştur. Bu tür haberlerde kullanılan söylem ve görüntülerden çocukların rencide edildiği, örselendiği ve damgalandığı görülmüştür. Özellikle fail oldukları haberlerde kimlik bilgileri ve görüntülerinin açık bir biçimde paylaşılması ya da kendilerine yardım eli uzatıldığı anlarda çocukların görüntülerinin gizlenmemesi bunun en önemli göstergesi olmuştur. Bu ve benzer içerikteki haberler, çocukların yaşadıkları mağduriyeti telafi etmeye ya da onları korumaya yönelik olmamış aksine bu haberlerde çocuk hakları yeniden ihlal edilmiştir.

Çocukların hayatını kaybettiği olaylarda cenaze törenleri ekrana getirilmiş, fotoğrafları bu haberlerde kullanılmıştır. Her bir haberde yakın çekim kamera açlarına yer verilerek bireysel acılar ön plana çıkarılmış, olayın meydana geliş nedenleri ya da sonuçlarından ziyade dramatik anlara dikkat çekilmiş, buna spikerin hüzün dolu ses tonu eşlik etmiş böylelikle izleyici yönlendirilmiştir. Örneğin; şiddet yüzünden cezaevine giren ve ardından salınan babasının kendisini hortumla darbetmesiyle hayatını kaybeden çocuğun, neden o babanın yanında olduğu haberde irdelenmemiştir. Ya da bir başka haberde istismara uğrayan 4 yaşındaki bir çocuğun gündüz vakti sokak ortasında niçin yalnız bırakıldığı haberin konusu olmamıştır. Dolayısıyla bu tür haberlerin altında yatan nedenlerin açığa çıkarılmadığı dolayısıyla art alan bilgisine yeteri kadar yer verilmediği saptanmıştır.

Özellikle sığınmacı mülteci çocuk haberlerinde arka plan ve bağlam bilgisi neredeyse hiç verilmemiştir. Bu çocukların mağduriyetinin nedenleri, gelecekte onları nelerin beklediği ya da onların daha iyi bir geleceklerinin olması için neler yapılması gerektiği gibi konulara değinilmemiştir. Haberlerde bilimsel verilere hiç rastlanmamıştır. Haberlerde onlardan “sığınmacı”, “mülteci”, “göçmen” gibi farklı tanımlamalarla bahsedilmiştir. Bu durum iktidar ya da muhalefet temsilcilerinin ifadelerinde de farklılık göstermemiştir. Hâlbuki literatür onlara “sığınmacı ya da mülteci çocuk” nitelemesinin “göçmen çocuk” ifadesine göre daha uygun olduğunu göstermiştir. Haber anlatısının kanaldan kanala farklılaşması çocuğun görünürlüğünü çeşitlendirmiş, haberlerin içerdiği

konuya farklı bakış açıları sunmuş fakat yine de haberlerde mağduriyet ve acizlik ön planda olmuştur. Haberlerde mülteci ya da sığınmacı çocukların sunulmuş biçimi görüntüler bakımından benzer olsa da, kullanılan söylemler kanalların siyasi duruşunu görmek adına dikkat çekmiştir.

İktidara yakın bir grubun kanalı olan ATV Ana Haber Bülteni, haberlerde çocukların ve ailelerinin yaşadıkları zorlu koşulları bu duruma uygun bir açıyla işlemiştir. Muhalefetin görüşleri ekrana taşınmamış, iktidarın politikalarını destekleyici bir tutum sergilenmiştir. Fox TV Ana Haber Bülteni’nde ise “*bazı siyasetçiler*” adı altında iktidarın politikaları eleştirilmiş fakat yine de herhangi bir isim ya da parti zikredilmemiştir. Show TV Ana Haber Bülteni’nde ise muhalefet liderlerinin söylemleri üzerinden olaylar aktarılmış ve böylelikle iktidar doğrudan eleştirilmemiştir. Fakat gerekçe ne olursa olsun sığınmacı ya da mülteci çocuk meselesinin parti temsilcilerinin sözleri üzerinden aktarılması çocukların sorunlarına çözüm üretir nitelikte bulunmamıştır. Dolayısıyla burada üretilen imajlar çoğu zaman ideolojik olarak görülmüştür. Bu durum da, kanalların siyasi erkle olan ilişkilerinin bültende yer alan haberlerin içeriğini değiştirdiği varsayımını geçerli kılmış ve anlatının farklı bir biçimde kurulmasına neden olduğunu kanıtlamıştır.

Araştırmanın bir diğer varsayımı olan; “*Anlatıların içerisinde mevcut sorunlara karşı çözümler üretilmemekte, yetkililer göreve çağırılmamakta, çocukların ve konusunda yetkin kişilerin görüş ve fikirlerine yer verilmeyerek toplumsal harcı besleyici yayıncılık anlayışı yapılmamaktadır.*” varsayımları haberin içeriğine göre değişiklik göstermiştir. Örneğin çocuk sağlığı konulu haberlerde uzman görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca çocukların mağduriyet yaşadığı düşünülen haberlerde üç kanal da hassas davranarak yetkilileri göreve çağırarak, özellikle çocukların hayatını kaybettiği trafik kazalarına verilen cezaların azlığı eleştirilmiştir. Ayrıca Fox TV Ana Haber Bülteni’nde yer alan haberlerde çocukların görüşlerine daha sık başvurulduğu saptanmış, onu sırasıyla Show TV Ana Haber Bülteni ve ATV Ana Haber Bülteni takip etmiştir. Fakat “*toplumsal harcı besleyici yayıncılık anlayışı yapılmamaktadır*” varsayımı ne yazık ki geçerli olmuştur.

Her ne kadar kanalların sahiplik yapısı ve buna bağlı olarak anlatı yapısı farklılık gösterse de çocuklar haber bültenlerinde büyük oranda benzer biçimde temsil edilmiştir.

Bu benzerlik genellikle sorunludur. Bahsi geçen bulgular ve çıkarımlar neticesinde çocukların medyada temsil sorununun ortadan kalkması için şu hususlara dikkat edilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir;

- Televizyon haberlerinde çocuklar olumlu haberlerle temsil edilmelidir.
- Olumsuz haberlerin olgusal boyutlarda tartışılması çocuklara katkı sunmamaktadır. Bu tür haberlerde çözüm önerilerine de yer verilmelidir.
- Haberciler çocuk hakları ve sorunları söz konusu olduğunda tüm ekonomik ve siyasi çıkarları geri plana atmalı ve çocuğu korumayı kendilerine ilke edinmelidir.
- Medya sektöründe çalışan herkes, çocuk haklarını koruyan belgeleri ve etik kuralları içselleştirmelidir. Medya bu alanda bir özdenetim mekanizması geliştirmelidir.
- Çocuklarla ilgili bir sorun ekrana taşınırken daha hassas olunmalı ve onların mağduriyetlerinden ziyade olayın meydana gelmesindeki tetikleyiciler açığa çıkarılmalı ve bunların giderilmesi noktasında ilkeli yayıncılık yapılmalıdır.
- Çocukların yaşadıkları olumsuzluklar bireysel hikâyelerin yanı sıra sosyolojik yaklaşımlarla birlikte ele alınarak tartışılmalıdır ve sorunlara çözüm üretilmelidir.
- Çocukların ekran başında oldukları düşünülen zaman aralıklarında sunulan haberlerin içeriğine dikkat edilmeli, özellikle şiddeti tetikleyici içeriklere yer verilmemelidir.
- Şiddetin faili ya da mağduru çocuklar olduğunda onların görüntülerine ekranda yer verilmemeli, olaydan etkilenen çocuğun rencide olması engellenmeli ve çocuk ifşa edilmemelidir.
- Şiddet anları defalarca ekranda gösterilmemelidir.
- Haberlerde “*tartıcı çocuk*”, “*sokakta yaşayan çocuk*” “*dayak yiyen çocuk*” gibi örseleyici ifadeler kullanılmamalı, bu tür haberlerde çocuğun görüntüleri onun tanınmasını sağlayacak şekilde verilmemelidir.
- Özellikle trajik olaylar söz konusu olduğunda çocuğun tanıklığına başvurmaktan uzak durulmalı, başvurulmasının mecburi olduğu durumlarda ise konunun uzmanı muhabirler çocukla röportaj yapmalı, röportajın her bir detayı sansasyon yaratmak adına ekranda verilmemelidir.

- Haberlerde çocuğu örseleyici, incitici, damgalayıcı ifadelere yer verilmemeli, çocuğun özne ya da nesne olduğu tüm haberlerde onun üstün yararı gözetilmelidir.
- Medya çalışanlarına çocuk konusunda uzmanlaşmış akademisyenler tarafından “Çocuk Haberciliği” seminerleri verilmeli ve bu seminerlere habercilerin katılımı sağlanmalıdır.
- Çocukların nesneden ziyade olumlu haberlerin öznesi olduğu içeriklere televizyonda sıkça yer verilmeli; çocukların başarıları takdir edilmeli ve diğer çocuklara örnek teşkil edebilecek davranışları pekiştirecek haberler bu mecrada daha sık sunulmalıdır.
- Çocuklar 23 Nisan-19 Mayıs gibi özel günlerde daha fazla temsil edilmelidir. Fakat onları sadece renkli görüntülerle ekrana taşımak yetersizdir. Özellikle bugünlerde “Onlar için daha iyi bir gelecek nasıl tasarlanabilir?” sorusu tartışılmalı ve bu tartışma rutin günlerde de sıkça ekrana taşınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, Ç. T. (2016). “Yeni Medyada Çocuk Haberciliği: “Milliyet Çocuk”, “Hürriyet Çocuk” ve “Cicicee Çocuk Deyince” Sayfalarının İncelenmesi”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 25, 155-180.
- Akdağ, Ç. T. (2016). “Yeni Medyada Çocuk Haberciliği: “Milliyet Çocuk”, “Hürriyet Çocuk” ve “Cicicee Çocuk Deyince” Sayfalarının İncelenmesi”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 25(1) 155-180.
- Aksoy, S. (2010). “Yoksulluğun Türkiye Yazılı Basınında Sunumu”, *Journal of Yaşar University*, 5 (19), 3221-3236.
- Alankuş, S. (2007). “Neden Çocuk Odaklı Habercilik Kitabı?”. Sevdâ Alankuş (Haz.), *Çocuk Odaklı Habercilik* (ss.25-72) içinde. İstanbul: IPS Vakfı Yayınları.
- Alankuş, S. (2007a). “BİA ve Hak Haberciliği Eğitim Çalışmaları Üzerine”. Sevdâ Alankuş (Haz.), *İnsan Hakları Haberciliği* (ss.11-24) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Alemdar, K., Uzun, R. (2019). *Herkes İçin Gazetecilik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (Çev.: Alp Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Altinköprü, T. (2003). *Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır?* İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Anadolu Ajansı (ty). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyede-ozel-televizyonlari-kurulmasinin-uzerinden-30-yil-gecti/2160618> (Erişim Tarihi: 01.05.2021)
- Arcan, H. E. (2011). “Medya Bağlamında Çocuk Hakları”. Mustafa Ruhi Şirin (Haz.), *Çocuk Hakları ve Medya* (ss.248-262) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ardıç Çobaner, A. (2015). “Çocuk Hakları Bağlamında Suriyeli Mülteci Çocukların Haberlerde Temsili”, *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı: 24, 27-54.
- Ardıç Çobaner, A. (2016). “Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Haberlerde Suriyeli Çocuk”, *Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi* (Ed.: Hüseyin Çelik), Sayı: 9, 11-49.

- Arık, B. (2013). “Gösteri Düzeninin Kar Getiren Metası: Spor Gazeteciliği”. Şebnem Çağlar (Ed.), *Şövalyelik Mesleği Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları* (ss.89- 113) içinde. Konya: Literatürk,
- Arsan, E. (2005). “Haber ve Habercilik”, *Gazetecilik ve Habercilik* (Der.: Sevdâ Alankuş). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Aslan, K. (2002). *Haberin Yol Haritası*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Aslan, K. (2003). *Haberim Var!*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Aşar, E. (2014). “Keşfedilen Çocuk, İletişim Teknolojileriyle Yitip Giden Çocukluk ve Çocuk Kültürü”, *İletişim ve Diplomasi Akademik Hakemli Dergi (Medya ve Çocuk)*. Ankara: Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayını, Sayı: 2, 83-96.
- Atauz, S. (1998). “Dünya Kentlerinin Yeni Olgusu: Sokak Çocukları”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 116, 68-78.
- Atılğan, E. Ü. (2010a). “Yargı Haberleri”. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik* (ss.269-290) içinde. Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Atılğan, E. Ü. (2010b). “Çocuk Sanık ve Hükümlüler”. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik* (ss.291-303) içinde. Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Avşar, B. Z. (2005). “Kamu Hizmeti Yayıncılığı, Uluslararası Yaklaşımlar ve Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu”, *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E- Dergisi*, Sayı:1, 93- 124.
- Aydın, B. (1997). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Aziz, A. (2006). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Aziz, A. (2010). *İletişime Giriş*. İstanbul: Hipernik.
- Aziz, A. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Balamurugan, J. (2019). “Role of Mass Media to Prevent Child Labour”. *Journal of Advanced Research in Journalism & Mass Communication*, 6(2), 18-22.

- Balo, Y. S. (2005). *Uluslararası İlişkiler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulanması*. Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Benjamin, W. (1995). “Hikâye Anlatıcısı”, *Son Bakışta Aşk* (Haz.: Nurdan Gürbilek). İstanbul: Metis Yayınları.
- Berman, M. (1994). *Katı Olan Her şey Buharlaşıyor* (Çev.: Ümit Altuğ, Bülent Peker). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berber, H. (1998). “Ailenin ve Aile İçindeki Çocuğun Korunması ve Çocuğun Statüsü”. Özcan Sapan (Haz.), *Çocuk Hakları* (ss.129-136) içinde. İstanbul: Ceylan Matbaacılık
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Birsen, H. (2013). “Haber Toplama”, *Haber Toplama Teknikleri* (Editör: Haluk Birsen). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web Ofset. <https://docplayer.biz.tr/2373033-Haber-toplama-teknikleri.html> (Erişim Tarihi: 01.04.2020).
- Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü (2013). *Bir Bakışta Türk Medyası*. Ankara: Altan Matbaası <https://docplayer.biz.tr/5539-T-c-basbakanlik-basin-yayin-ve-enformasyon-genel-mudurlugu-bir-bakista-turk-medyasi.html> (Erişim Tarihi: 13.06.2021).
- Bolin, G. (2014). “Television Journalism, Politics, and Entertainment: Power and Autonomy in the Field of Television Journalism”. *Television & New Media*, 15(4), 336– 349.
- Boztepe, V. (2015). *Bir Sosyal Dışlanma Biçimi Olarak Yoksulluğun Türkiye’deki Televizyon Haberlerine Yansımaları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Boztepe, V. (2020). *Yeni Medya Çağında Televizyon Haberciliği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Boyd, A. (2001). *Broadcast Journalism Techniques of Radio and Television News*. Oxford: Focal Press.

- Bulut, H. (2016). “Pedofilik Bozukluk ve Ensest: Olgu Sunumu”. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, Sayı: 29, 281- 285.
http://www.dusunenadamdergisi.org/tr/DergiPdf/DUSUNEN_ADAM_DERGIS_I_91f32fa007d44a70bbd00ae8b9a38cfe.pdf (Erişim Tarihi: 10.05.2019)
- Bulutay, T. (1995). *Türkiye’de Çalışan Çocuklar (Child Labour In Turkey)*. Ankara: DIE-ILO, Yayın No: 1840.
- Bumin, K. (1998). *Batıda Devlet ve Çocuk*. İstanbul: Yol Yayınları.
- Burton, G. (1995). *Medya Analizlerine Giriş Görünenden Fazlası* (Çev.: Nefin Dinç). İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Bülbül, A. R. (2000). *Genel Gazetecilik Bilgileri*. Konya: Nobel Yayıncılık.
- Büyükkantarcıoğlu, S. N. (2012). “Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi”. Ömer Özer (Ed.), *Haberi Eleştirmek* (ss.161-197) içinde. Konya: Literatürk Yayınları.
- Calp, Z. K. (2014). “Rakamlarla Çocuk Evlilikler”. *Çocuk Gelinler: Evcilikten Evliliğe* (Editör: Hasan Şen). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Cangöz, İ. (2007). “Haberde Çocuk Birey”. Sevdâ Alankuş (Haz.), *Çocuk Odaklı Habercilik* (ss.196-223) içinde. İstanbul: IPS Vakfı Yayınları.
- Cangöz, İ. (2015). “Gazetelerde Çocuk Haberleri: Malatya Çocuk Yuvası Örnek Olay Çalışması”. Selda İçin Akçalı (Ed.), *Çocuk ve Medya* (ss.107-128) içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çaplı, B., Taş, O. (2010). “Kriz Haberciliği”. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik* (ss.237-250) içinde. Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Cengiz Temizkan, A. (2013). “Gazeteciliğin Kahramanlık Alanı: Araştırmacı Gazetecilik”. Şebnem Çağlar (Ed.), *Şövalyelik Mesleği Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları* (ss.171-199) içinde. İstanbul: Literatürk.
- Cerici, S. (2001). *Televizyonda Program Yapımı*. İstanbul: Metropol Yayınları.
- CNN (t.y.) <https://www.cnnturk.com/turkiye/temizlige-gelen-kadina-cocugunun-gozu-onunde-tecavuz-etti> (Erişim Tarihi: 05.05.2021)

- Cumhuriyet (t.y.) <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/oz-kizina-tecavuz-eden-babaya-42-yil-hapis-383138> (Erişim Tarihi: 05.05.2021)
- Çavlin Bozbeyoğlu, A., Koyuncu, E., Kardam, F., Sungur A. (2010). “Ailenin Karanlık Yüzü: Türkiye’ de Ensest”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 1-37.
- Çelenk, S. (2005). *Televizyon Temsil Kültür*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Çelenk, S. (2010). “Ayrımcılık ve Medya”. Bülent Çaplı- Hakan Tuncel (Ed.) *Televizyon Haberciliğinde Etik* (ss.211-228) içinde. Ankara: Farsa Matbaacılık.
- Çığ, Ü. (2010). *Haberin Anlatı Yapısı: Modern Haber Metinlerinde Bilginin Örgütlenişi ve İşlevi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi (ty). <http://www.cocukhaklariizleme.org/bir-tarihce-cocukların-hakları-ve-birleşmiş-milletler-cocuk-haklarına-dair-sozlesme>. (Erişim Tarihi: 06.04.2019)
- Dahlgren, P. (1995). “Television and the Public Sphere Citizenship”, *Democracy and the Media*. Londra: Sage.
- Damlapınar, Z., Işık, U. (2017). “Sağlık İçerikli Basın Haberleri ve Çocuğa Yaklaşımı: Bir İçerik Analizi”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 373-398.
- Değirmencioğlu, S. M. (2007). “Çocuk Hakları Penceresinden Basın: Eleştirel, Katılımcı ve Yapıcı Bir Bakış”. Sevdâ Alankuş (Haz.), *Çocuk Odaklı Habercilik* (ss.133-171) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Devran, Y. (2010). *Haber Söylem İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Dilekçen, T. (2005). 5N-1K Televizyon Haberciliği. İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.
- Doğan, A. (2015). “Yoksulluk ve Medya: Yoksulların Bakış Açısından Yoksulluğun Medyada Temsili”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 887-898.
- Duman, S. (2018). *Söylem Araştırması Kuramlar, Yöntemler, Çözümlemeler*. Ankara: Dorlion Yayınları.
- Duran, R. (2000). *Medyamorfoz*. İstanbul: Avesta Yayınları.

- Duran, R. (2007). “Çocuk Hakları Odaklı Habercilik ve Röportaj”. Sevdâ Alankuş (Haz.), *Çocuk Odaklı Habercilik* (ss.253-265) içinde. İstanbul: IPS Vakfı Yayınları.
- Durna, T., Kubilay, Ç. (2010). “Basının Şiddeti: Siyasal Gösterilerde ‘Polise Taş Atan Çocuklar’ Örneği”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 65(3), 51-84, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/1425/16041.pdf> (Erişim Tarihi: 11.12.2019).
- Dursun, Ç. (2005). “Haber ve Habercilik/ Gazetecilik Üzerine Düşünmek”. Sevdâ Alankuş (Der.), *Gazetecilik ve Habercilik* (ss.69- 91) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Dursun, Ç. (2007). “Hak Haberciliğinin Doğası ve Olanacağı”. Sevdâ Alankuş (Haz.), *İnsan Hakları Haberciliği* (ss.105-127) içinde. İstanbul: IPS Vakfı Yayınları.
- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Efe, İ. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar. İstanbul: Seta Yayınları. http://file.setav.org/Files/Pdf/20151225180911_turk-basininda-suriyeli-siginmacilar-pdf.pdf (Erişim Tarihi: 19.12.2019)
- Eliade, M. (1993). *Mitlerin Özellikleri* (Çev.: Sema Rıfat). İstanbul: Simavi Yayınları.
- Elkind, D. (2001). “Değişen Dünyada Çocuk Yetiştirme ve Eğitim”. Bekir Onur (Haz.), Emine Gül Kapçı (Çev.), *Dünyada ve Türkiye’de Değişen Çocukluk* (ss.15-25) içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- English, P., Barnes, R., Fynes-Clinton, J., Stewart, L. (2019). “Children’s news in Australia: content for young readers in Crinkling News”. *Journal of Children and Media*, 13(1), 73-88.
- Ennew, J. (1998). *Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar*. Ankara: Pelin Ofset.
- Erbay, E. (2019). *Çocuk Hakları*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2019). “Televizyon Format Etiği: Eleştirel Bir Perspektiften Etik Sorunları Tartışmak”. İlker Erdoğan (Ed.) *Türkiye’de Televizyon Formatları Eleştirel Çalışmalar* (ss.51- 78) içinde. İstanbul: Doruk Yayınları.

- Erdoğan Tosun, G. (2007). “Çocuklar ve Çocuk Haklarının Medyada Temsili”. Sevda Alankuş (Haz.) *Çocuk Odaklı Habercilik* (ss.172-195) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Erdoğan Tosun, G. (2007:a). “İnsan Hakları ve Medya”. Sevda Alankuş (Haz.), *İnsan Hakları Haberciliği* (ss.80-104) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Ergül, H. (2000). *Televizyonda Haberin Magazinleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erjem, Y. (2008). “Medya ve Sokak Çocukları: Temsil, Kavram ve Anlamlandırma”. Yasemin Giritli İnceoğlu ve Nurdan Akıner (Ed.) *Medya ve Çocuk Rehberi* (ss.115-129) içinde. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Esslin, M. (1991). *Televizyon Beyaz Camın Arkası* (Çev.: Murat Çiftkaya). Pınar Yayınları: İstanbul.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan “Çocuk Hakları” Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Fırat, F. (2016). “Çocuk Odak ‘sız’ Habercilik: İnternet Gazetelerinde Çocuk İçerikli Haberlerin Sunumu ve Etik İhlaller”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(2), 819-833.
- Fiske, J. (2014). *İletişim Çalışmalarına Giriş* (Çev.: Süleyman İrvan). Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Foss, B. (2016). *Sinema ve Televizyonda Anlatım Teknikleri ve Dramaturji* (Çevirmen: Mustafa K. Gerçekler). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Franklin, B. (1993). *Çocuk Hakları* (Çeviren: Alev Türker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fulford, R. (2019). *Anlatının Gücü Kitle Kültürü Çağında Hikâyecilik* (Çev.: Ezgi Kardelen). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Gander, M. J., Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Haz.: Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gencel Bek, M. (2011). “Medyada Çocuk Hakları ve Etik İlkeler”. Mustafa Nuri Şirin (Haz.) *Çocuk Hakları ve Medya* (ss.23- 46) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Genç, A. (2003). *Televizyon Haberlerinde Görsel Metin Etiği*. İstanbul: Gece Kitaplığı.
- Gerbner, G. (2014). *Medyaya Karşı* (Çevirenler: Veysel Batmaz, Güneş Ayas, İsmail Kovacı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (1998). *Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Girgin, A. (2005). *Haber Yazmak*. [http://atillagirgin.net/s/2170/i/Haber_Yazmak_\(3\)_2005.pdf](http://atillagirgin.net/s/2170/i/Haber_Yazmak_(3)_2005.pdf) (Erişim Tarihi: 30.03.2020)
- Göker, G. (2015). “Tele- Yaşamlar: Gerçeklik ve Kurgu Bağlamında Türkiye’de Realite Programlar”. *Global Media Journal TR Edition*. 6(11), 261-282. <https://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/Go%CC%88ksel%20GO%CC%88KER.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2020)
- Güler, B. (2009). *Televizyon Yayınlarında Çocuk ve Çocuk Sorunlarının İşleniş: TRT’de Çocuk Temalı Yayınların Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbilek, N. (2004). *Kötü Çocuk Türk*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Güven, S. (2015). *Medyada Çocuk ve Toplumsal Dönüşüm*. Ankara: Oriet Yayınları.
- Hall S., Lumley B., McLennan, G. (1985). *Siyaset ve İdeoloji “Gramsci”* (Çev.: Sadun Emrealp). Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Hürriyet (t.y.) <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ayse-arman/yuh-artik-baba-15-yasindaki-oz-kizina-40467621> (Erişim Tarihi: 05.05.2021).
- İlgin, L. (2003). “Söylem ve İdeoloji”. Barış Çoban, Zeynep Özarslan (Haz.), *Söylem ve İdeoloji Mitoloji- Din- İdeoloji* (ss.285-298). İstanbul: Su Yayınları.
- İçin Akçalı, S. (2015). “Tüketim Toplumunda Çocukluğun Yitişi”. Selda İçin Akçalı (Ed.), *Çocuk ve Medya* (ss.1-12) içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- İlhan, S. (2013). “Küreselleşme ve Yoksulluk: Çok Uluslu Şirketlerin Ağır Faturası”. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(3), 235-243.
- İnal, K. (2015). “Türkiye’de Çocukluk: Nereden Nereye!”. Selda İçin Akçalı (Ed.), *Çocuk ve Medya*. (ss.13-51) içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- İnal, M. A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

- İnal, A. (2010). "Tabloid Habercilik". Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Ed.) *Televizyon Haberciliğinde Etik* (ss.163- 178) içinde. Ankara: Fersa Matbaacılık.
- İnceoğlu, Y., Akıner, N. (2011). "Medya ve Çeşitlilik Klavuzu: Çocuklarla İlgili İçerik Üretiminde Medya İçin Özdenetim". Mustafa Ruhi Şirin (Haz.), *Çocuk Hakları ve Medya* (ss.111-137) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- İrtibathaber (t.y.) <https://www.irtibathaber.com/haber-2-gunluk-kiz-cocuguna-acimadan-kiydilar-5863.html> (Erişim Tarihi: 05.05.2021)
- İş Kanunu (ty). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>. (Erişim Tarihi: 11.07.2020)
- Jansen, H., Yüksel, İ., Çağatay, P. (2009). "Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığı", *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet* (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü). Ankara: Elma Teknik Bası Matbaacılık.
- Kahraman, F., Sallan Gül, S. (2015). "Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 339-366.
- Kaplan, Y. (1992). *Televizyon*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Kar, A. (2008). "Çocuk Tüketiciler ve Tüketilen Çocukluk". Yasemin Giritli İnceoğlu ve Nurdan Akıner (Ed.), *Medya ve Çocuk Rehberi* (ss.191-209) içinde. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Kars, N. (2015). *Haberin Tarihi, Kuramları, Söylemi ve Radyo- Televizyon Haberciliği*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Kaynak Malatyalı, M. (2014). "Türkiye'de Çocuk Gelin Sorunu". *Nesne*, 2(3), 27-38.
- Kaziaj, E. (2016). "The adult gaze": exploring the representation of children in television news in Albania". *Journal of Children and Media*. 10(4), 426-442, <https://www.tandfonline.com/loi/rchm20> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)
- Keyman, S. (2000). *Hukuka Giriş*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kılıç, D. (2005). "Haber Yapma Sürecinin Belirleyici Unsurları ve Basın Ahlakı", *Selçuk İletişim Dergisi*, 3(4), 130- 141.
- Kırık, A. M. (2019). *Geleneksel Medyada Çocuk ve İletişim*. Konya: Çizgi Kitabevi.

- Kızıldağ, Ş. (2001). *Pop Müzikten Popüler Kültüre Medya Çocukları*. İstanbul: Şehir Yayınları.
- Kocaeliexpres (t.y.). http://www.kocaeliexpres.net/haber-sok_sok_oz_kizina_tecavuz_etti-4563.html (Erişim Tarihi: 05.05.2021).
- Koman, E. (2007). “Çocukların Medyaya Katılımı”. Sevda Alankuş (Haz.) *Çocuk Odaklı Habercilik* (ss.266-273) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Kovach, B., Rosenstiel, T. (2007). *Gazeteciliğin Esasları*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Köker, L. (2007). “Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu”. Sevda Alankuş (Haz.) *İnsan Hakları Haberciliği* (ss.51-79) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Kutchinsky, B. (1991). “Çocuğun Cinsel İstismarı: Yaygınlık, Müdahale ve Önleme”. Esin Konanç, İpek Gürkaynak, Ayten Egemen (Der.) *Çocuk İstismarı ve İhmali* (ss.163-175) içinde. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Kulaksız, Y. (2014). “Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşgücü”. *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 2(3), 91-111.
- Kurt, S. L. (2016). “Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Sayı: 36, 99- 127.
- Küçüközyiğit, U. (2016). “Teknolojiyle Hızlanan Haber Akışı ve Bir Haber Değeri unsuru Olarak Güncelliğin Dönüşümü”, *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 86- 95.
- Langer, J. (1998). *Tabloid Television: Popular Journalism and The “Other News”*. Oxfordshire: Francis&Taylor.
- Livberber, T. (2019). “Ekonomi Politik Bağlamda Medyada Tekelleşme ve Sosyal Medya”. Tuba Livberber ve Salih Tiryaki (Ed.), *Sosyal Medya Çalışmaları Kuram Söylem Pratik* (ss.39- 64) içinde. İstanbul: Literatürk.
- Matelski, M. J. (1996). *TV Haberciliğinde Etik*, (Çev.: Bahar Öcal Düzgören). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Matthews, G. B. (2000). *Çocukluk Felsefesi*. İstanbul: Gendaş Kültür.
- Mayall, B. (2019). *Çocukluk Sosyolojisi Tarihi* (Çev.: Özlem Aydoğmuş Ördem). Adana, Karahan Kitabevi.

- McCRUM, S., Bernal, P. *Çocuklarla Görüşme Medya Mensupları İçin Hazırlanmış Eğitim Paketi*. Ankara: Barok Matbaacılık
- Mcintyre, L. (2019). *Hakikat Sonrası* (Çev.: Mehmet Fahrettin Biçici). İstanbul: Tellekt.
- McIntyre, P. (2007). “İnsan Hakları Gazeteciliği”. Sevdâ Alankuş (Haz), *İnsan Hakları Haberciliği* (ss.167- 179) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- McQuail, D. (2010). Hesapverebilirlik ve Gazeteciliğin Regülasyonu”. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik* (ss.125-143) içinde. Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Medya Akademisi (ty). <http://www.medyaakademisi.com/televizyon-haberinde-goruntu-unsuru.html>. (Erişim Tarihi: 10.04.2020).
- Mendel, G. (1992). *Son Sömürge Çocuk*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Meral, P. S. (2019). “Güçlü Olan Hayatta Kalır: Rekabet Üzerinden Hegemonya Oluşturmak ve Televizyon Formatı ‘Survivor’ı Eleştirmek”. İlker Erdoğan (Ed.) *Türkiye’de Televizyon Formatları Eleştirel Çalışmalar* (ss.201-236) içinde. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Mevzuat (ty). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>. (Erişim Tarihi: 03.07.2019).
- Mevzuat (ty). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>. (Erişim Tarihi: 13.07.2019).
- Mevzuat (ty). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>. (Erişim Tarihi: 14.07.2019).
- Mevzuat (ty). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6112.pdf>. (Erişim Tarihi: 02.12.2019).
- Mevzuat (ty). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>. (Erişim Tarihi: 17.12.2019).
- Mills, S. (2003). “Söylem ve İdeoloji”. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan (Haz.), *Söylem ve İdeoloji Mitoloji Din İdeoloji* (ss.113-130) içinde. İstanbul: Su Yayınevi.
- Morris, D. (2013). *Çocuk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Mutlu, E. (1995). *Televizyonda Program Yapımı*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mutlu, E. (2008). *Televizyonu Anlamak*. Ankara: Ayraç Kitabevi.
- Müftü, G. (2011). "Çocuk Haklarının Yaygınlaştırılması İçin Medya Sorumluluğu". Mustafa Ruhi Şirin (Haz.), *Çocuk Hakları ve Medya* (ss.264-283) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Nacaroglu, D. (2011). "Yazılı Basın ve İnternet Gazetelerinde Çocuklara Yönelik Cinsel Şiddet Haberlerinin Sunumu". *Çocuk Hakları ve Medya* (ss.208-231) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- NLTR (ty). <https://www.newslabturkey.org/deprem-doneminde-sorumlu-ve-etik-habercilik/> (Erişim Tarihi: 19.12.2020).
- O'Neill, B, Hayes, N., Foley, M. (2011). "Journalism Educations and Child Rights: Exploring a New Model of Collaboration in Rights-based Journalism Education". *Presentation at Cities, Creativity, Connectivity*. Annual IAMCR Congress, Kadir Has University, İstanbul, 13-17.
- Onat, Y., Akço, S. (2007). "Çocuk ve Habercilik". Sevdal Alankuş (Haz.), *Çocuk Odaklı Habercilik* (ss.73-132). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Onur, B. (1994). *Tophumsal Tarihte Çocuk Sempozyum 23-24 Nisan 1993*. Bekir Onur (Haz.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de Çocukluğun Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Onur, B. (2007). *Çocuk, Tarih ve Toplum*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ova, N. (2014). "Türkiye'de Yazılı Basında Çocuk Gelinlerin Temsili". *Selçuk İletişim*. 8(2) 238-262, <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/12076/Nalan%20OVA.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 18.12.2019).
- Öktem, F., Sayıl, M., Çelenk Özen, S. (2006). *Çocuklar ve Gençlerin Televizyonun Zararlı İçeriklerinden Korunması: "Akıllı İşaretler Sınıflandırma Sistemi"*

- Akademik Çalışma Alytapısı*, Ankara. <https://www.rtukisaretler.gov.tr/AIsaretlerPublic/content?id=1&mid=3> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).
- Örki, H. (2018). “Suça İtilmiş Çocukların Yazılı Basında Temsili”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 411-426. http://sosyalarastirmalar.com/cilt11/sayi56_pdf/4sosyoloji_psikoloji_felsefe/orki_hulya.pdf (Erişim Tarihi: 11.12.2019).
- Özçağlayan, M. (2000). “Türkiye’de Televizyon Yayıncılığının Gelişimi”, *Selçuk İletişim Dergisi*, 1(2), 41-52.
- Özçetin, B. (2018). *Kitle İletişim Kurmları Kavramlar, Okullar, Modeller*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Özdemir, E. E. (2012). *Çocuk İstismarı Haberlerinin Yazılı Basında Sunumu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, H., Ruhi, A. C. (2018). *Çocuk Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Özel, S. (2019). “Televizyon Taksonomisi: Program Türleri ve Formatlar Üzerine Yaklaşımlar 13-49”. İlker Erdoğan (Ed.), *Türkiye’de Televizyon Formatları* (ss.13-49) içinde. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Özer, Ö. (2015). “Teun Adrian Van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi”. Besim Yıldırım (Ed.), *İletişim Araştırmalarında Yöntemler Uygulama ve Örneklerle* (ss.197- 286) içinde. Konya: Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2020). *Haber Söylem İdeoloji*. Konya: Literatürk Academia.
- Özerkan, Ş. (2008). “Medyada Muhafazakar Rol Modelleri”. Yasemin Giritli Inceoğlu ve Nurdan Akıner (Ed.), *Medya ve Çocuk Rehberi İletişim Araştırmaları İçin Rehber Kitap* içinde. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Özkan, Ö. (2019). “Çocuğa Yönelik Şiddet Konulu Haberler ve Okur/İzler Kitle Etkileşimi”. Ali Murat Kırık (Ed.), *Geleneksel Medyada Çocuk ve İletişim* (ss.65-108) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Özkanal, B. (2013). “Televizyonun Anlatı Yapısı ve Yapım Unsurları”. Yalçın Demir, Aydın Ziya Özgür (Ed.) *Radyo ve Televizyonda Program Yapımı* (ss.58-79)

- içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. <http://docplayer.biz.tr/18514847-Radyo-ve-telev-zyonda-program-yapimi.html> (Erişim Tarihi: 10.03.2020).
- Özön, N. (2008). *Sinema Sanatına Giriş*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Öztan, G. G. (2019). *Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, M. (2011). “Çocuk İhmali ve İstismarı”. *Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı* (ss.14-27) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Öztürk, H. E. (2002). *Kişilik Gelişimi Açısından Çocuk ve Televizyon*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Öztürk, Ş. (2004). “Özel Televizyon Kanallarının Türk Haberciliğine Etkisi”. *Selçuk İletişim Dergisi*. https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale-goruntule&id=AWU3ZeHoHDbCZb_mQn4E (Erişim Tarihi: 30.05.2020)
- Öztürk, A. (2018). *Televizyon Haberlerinde “Öteki” Olmak*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Paksoy, A. F., Şentörengil, M. (2018). “Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar”, *Selçuk İletişim*. 11(1), 237-256.
- Pandır, M., Efe, İ., Paksoy, A.F. (2015). “Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsil Üzerine Bir İçerik Analizi”, *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı: 24, 1-26.
- Parsa, S. (1993). *Televizyon Haberciliği ve Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Polat, O. (2017). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı I Tanımlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ponte, C. (2005). “Our Child and the Others: Pictures of Children in the News Media”, *Kültür ve İletişim Dergisi*, 8(2), 45-74.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*, (Çev.: Kemal İnal). Ankara: İmge Kitabevi.
- Poyraz, B. (2002). *Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Qayyum, H. (2018). “Media Coverage on Child Sexual Abuse in Developing Countries”. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 9(11), 1223-1229.

- Özer Taşkın, Ö. (2006). *Velayette Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ramonet, I. (2000). *Medyanın Zorbalığı* (Çev.: Aykut Derman). İstanbul: Om Yayınevi.
- Rojková, Z. Šarmírová, J., Kováčová, K. (2015). “The Effect of Television News Media Contents on Anxiety and Mood of Individuals in the Context of Neuroticism”. *Journal of Education, Psychology and Social Sciences*. <https://www.researchgate.net/publication/319174934> (Erişim Tarihi: 18.04.2021)
- RTÜK Yayın İlkeleri (ty). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/389364>, (Erişim Tarihi: 17.08.2020).
- Sağlam, M., Aral, N. (2016). “Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları”. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 1(2), 43-56.
- Sarı, G. (2017). “Türkiye’de Özel Televizyon Yayıncılığının Gelişimi ve Medyanın Mülkiyet Yapısı”. *Ulakbilge*, 5(18), 2087-2096.
- Sarıgül, A. E. (2010). “Basın, İktidar ve Temsil”. Dilek İmançer Takımcı (Ed.), *Medya Temsilleri* (ss.122-138) içinde. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sayılan, G., Çevirgen, N. (2014). “Yazılı Basında Çocuk Temsilleri”. *İletişim ve Diplomasi/ Çocuk ve Medya*, Sayı: 2, 97-115.
- Serdaroğlu, C. (2014). “Suça Karışmanın Temsilinde Yıpratılan Çocukluk”. Mine Gencel Bek (Der.), *Medya, Çocukluk ve Gençlik* (ss.65-98) içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Serozan, R. (2000). *Çocuk Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Silva, E.C. ve Penteado, R.Z. (2014). “Characteristics of Innovations in Television Journalism and the Expressiveness of the Anchor”. *Audiol Commun Res.*, 19(1), 61-8. <https://www.redalyc.org/pdf/3915/391544057011.pdf> (Erişim Tarihi: 01.05.2021).
- Sim, Ş. (2006). *Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye’de Özel Televizyon Yayıncılığı ve RtüK Olgusu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sjöberg, J., Smith-MacGowan, N. (2017). "Corporate representations of the child worker: Swedish company websites offering sales opportunities to schoolchildren". *Journal of Children and Media*, 11(4), 451-465. <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1200234/FULLTEXT01> (Erişim Tarihi: 04.04.2021).
- Şahin, H. (2010a). "Özel Yaşam". Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik* (ss.179- 190) içinde. Ankara: Farsa Matbaacılık.
- Şahin, H. (2010b). "Gizli Kamera". Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik* (ss.191- 203) içinde. Ankara: Farsa Matbaacılık. Şeker, M. (1999). *Televizyon Haberciliği*. Konya: Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Şen, H. (2014). "Çocuk Evliliklere Teoriden Bakmak". Hasan Şen (Ed.), *Çocuk Gelinler: Evcilikten Evliliğe* (ss.25-44) içinde. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Şentörengil, M. (2017). *Suriyeli Çocuk Sığınmacıların Türk Yazılı Basınında Temsili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şentürk Kara, E. (2017). "Almanya'da Çocuklara Yönelik Yayınlanan Logo Kindernachrichten Haber Programının İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi", *TRT Akademi Hakemli Dergi Medya ve Çocuk*, 2(4), 440-464.
- Şimşek, A. (2015). "İletişim Araştırmalarında Paradigma Değişimi". Besim Yıldırım (Ed.), *İletişim Araştırmalarında Yöntemler Uygulama ve Örneklerle* (ss.155-196) içinde. Konya: Literatürk Academia.
- Şirin, M. N. (2011). "Şiddet, Televizyon ve Çocuk Dostu Medya". Mustafa Ruhi Şirin (Haz.), *Çocuk Hakları ve Medya* (ss.163-206) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. N. (2016). *Gösteri Çağı Çocukları*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tan, M. (1994). "Çocukluk: Dün ve Bugün". Bekir Onur (Haz.), *Toplumsal Tarihte Çocuk* (11-30) içinde. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Taner, S. (1994). "Reklamlarda Çocuk İmaji". Bekir Onur (Haz.), *Toplumsal Tarihte Çocuk* (ss.101-108) içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Taş, O. (2010). “Medya Etiğinin Tarihsel Temelleri ve Gelişimi”. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik* (ss.3-23) içinde. Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Televizyon Haberciliği (ty). http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Televizyon%20Habercili%C4%9Fi.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2020).
- Televizyon İzleme Araştırmaları Raporu (ty). <http://tiak.com.tr/tablolalar#aylik-tablolalar> (Erişim Tarihi: 19.01.2021).
- Temizkan, A. (2012). “Televizyon Haberciliğine Bir Bakış”. Ömer Özer (Ed.), *Haberin Doğası Gazetecilikte İdealler ve Sorunlar* (ss.331- 356) içinde. Konya: Literatürk.
- Temiztürk, H. (2009). *Trajik-o-medya Medya- Siyasi İktidar İlişkilerine Eleştirel Yaklaşım*. İstanbul: ND- Aden Yayıncılık.
- Temiztürk, H. (2012). “Türk Medyasında ‘Olağandışı’nın Haberleştirilmesine Etik Bağlamda Eleştirel Bir Yaklaşım”. *Atatürk Üniversitesi İletişim Dergisi*, Sayı: 3, 39-54.
- Teyit.org (ty). <https://teyit.org/turkiye-medyasinda-asparagas-kelimesinin-ortaya-cikisi>. (Erişim Tarihi: 29.09.2020).
- Tilton, S. (2021). “There is a difference between being aware and being afraid: journalistic media literacy during the era of KORONAVİRÜS-19”. *Journal of Children and Media*, 15(1), 69-72.
- Timisi, N. (2011). “Medyada Çocukları Koruyucu Örnekler”. Mustafa Ruhi Şirin (Haz.), *Çocuk Hakları ve Medya* (ss.140-160) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tirocchi, S. (2014).” Media representations of the “new” childhoods: from mass media to digital environment”. *Interdisciplinary Journal of Family Studies*, *IXX*, 1. <https://www.researchgate.net/publication/268388871> (Erişim Tarihi: 24.04.2021).
- Tiryaki, S. (2020). “İntihar Haberleri ve Mahremiyet İhlali”. Salih Tiryaki (Ed.), *Haber Üzerine Teori ve Uygulamalar* (ss.191-220) içinde. Konya: Literatürk Yayınları.

- Tokgöz, O. (1982). *Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İkilisine Etkileri (Eskişehir ve Yozgat'ta Yapılan Alan Araştırmaları)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Tokgöz, O. (1994). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Tokgöz, O. (2012). *Temel Gazetecilik*. Ankara: Ankara Üniversitesi B.Y.Y. Yayınları.
- TRT (ty). <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/anasayfa.aspx>. (Erişim Tarihi: 30.05.2020).
- TRT (ty). <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/anasayfa.aspx#:~:text=TRT%2C%20 bug% C3%BCn%2014%20televizyon%20kanal%C4%B1,T%C3%BCrkiye%20ve%20 d%C3%BCnyaya%20yay%C4%B1n%20yapmaktad%C4%B1r>. (Erişim Tarihi: 01.05.2021).
- TUIK (ty). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-202037228>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).
- Tuncel Yazgan, A. (1998). “Değişmeyen Bir Ahlak: Öbürünü Kabulleniş ya da Çocuk Hakları”. Özcan Sapan (Haz.) *Çocuk Hakları* (ss.71-90) içinde. İstanbul: Ceylan Matbaacılık.
- Tunç, A. (2018). Yazılı Basında Çocuk Haberleri üzerine Bir Analiz. <http://haberdecocuk.org/wpcontent/uploads/2018/11/bianetcocukelkitabiyeni.pdf> (Erişim Tarihi: 21.12.2019).
- Turinay, N. (1996). *Değişen Toplum ve Aile*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tutal Cheviron, N. (2011). “Medyanın Şiddete Dayalı İşleyişi ve Çocukların Maruz Kaldığı Olumsuzluklar”. Mustafa Ruhi Şirin (Haz.), *Çocuk Hakları ve Medya* (ss.185-206) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (t.y.). <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html> (Erişim Tarihi: 13.07.2019).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuk Hakları İzleme Komitesi, Türk çocuk hakları bildirisi (2013). <http://www.cocukhaklari.gov.tr/tr/> (Erişim Tarihi: 15.04.2020)
- Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi (2013). *I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Kongre Kararları ve Tutanağı Kitabı 14-15 Kasım 2013* (Hazırlayan: Mustafa Ruhi Şirin). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi (ty). tcg.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html (Erişim Tarihi: 09.03.2021).
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü (ty). <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (Erişim Tarihi: 24.11.2019).
- Türk Hukuk Sitesi (ty). <https://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=1343> (Erişim Tarihi: 02.07.2019).
- Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni (2015). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21519>, (Erişim Tarihi: 07.11.2019).
- Uğurlu, F., Öztürk, Ş. (2006). *Türkiye’de Televizyon Haberciliği*. Konya: Tablet Kitabevi.
- UNICEF (ty). <http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=3> (Erişim Tarihi: 24.08.2019).
- UNICEF (ty). https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html (Erişim Tarihi: 05.04.2019).
- UNICEF (ty). https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23a.html (Erişim Tarihi: 06.04.2019).
- UNICEF (ty). <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuki%C5%9F%C3%A7ili%C4%9Fi> (Erişim Tarihi: 10.03.2020).
- UNICEF (2004). *Dünya Çocuklarının Durumu 2005, Çocukluk Tehdit Altında*. Ankara: UNICEF Yayınları.
- UNICEF (2007). *Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları Hak Temelli Perspektif*. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Cocuk%20Haklari%20ve%20Gazetecilik.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.12.2019)
- Uslu, İ. (2011). *Televizyon Yayıncılığında Kamu Hizmeti Yayıncılığı*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.
- Uyguç, Ü. Genç, A. (1998). *Radyo Televizyon Haberciliği*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Uzun, M. (1995). *Araştırma Gazeteciliği Açısından Türkiye’de Televizyonun Habercilik Anlayışı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Uzun, R. (2011). *İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar*. Ankara: Dipnot Yayınları.

- Üstündağ, E., Özmen, K. (2007). “Çocukları Görünür Kılmak İçin”. Sevdâ Alankuş (Haz.), *Çocuk Odaklı Habercilik* (ss.224-247) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Van Dijk, T. (2003). “Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım”. Barış Çoban, Meltem Özarıslan (Haz.), *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji* (ss.14- 109) içinde. İstanbul: Su Yayınevi.
- Virilio, P. (2003). *Enformasyon Bombası* (Çev.: Kaya Şahin). İstanbul: Metis Yayınları.
- Wall, J (2011). “Can Democracy Represent Children? Toward a Politics of Difference”. *Childhood*, 19(1) 86–100.
- Yağlıcı, M. (2019). “Medyada Çocuk, Suç ve Kahramanlık Olgusu”. Ali Murat Kırık (Ed.), *Geleneksel Medyada Çocuk ve İletişim* (ss.109-148) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Yalom, M. (2002). *Memnin Tarihi*, (Çev.: Ayşe Gün). İstanbul: Çitlembik Yayınları.
file:///C:/Users/delll/Downloads/Marilyn%20Yalom%20%20Memnin%20Tarih i.pdf (Erişim Tarihi: 05.06.2019).
- Yapar Gönenç A. (2002). “Medya ve Haber”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 14, 77-83, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/212523>, (Erişim Tarihi: 03.04.2020).
- Yavuzer, H. (2018). *Ana- Baba ve Çocuk Çocuk Eğitiminde Sorunlar ve Çözümler*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yaylagül, L. (2017). *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yenibaş R., Şirin, A. (2007). *Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yetim, N., Yetim, Ü. (2008). “Medya Temsillerinde Özne ve Nesne Olarak Çocuk”. Yasemin Giritli İnceoğlu, Nurdan Akıner (Ed.), *Medya ve Çocuk Rehberi* (ss.89-128) içinde. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Yetim, N., Çağlayandereli, M. (2007). “Toplumsal Algı Boyutuyla Sokakta Çalışan Çocuklar: Mersin Örneği”, *Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 14, 31-55.

- Yıldız, G., Öngören, H. (2013). “Dünyada ve Türkiye’de Ekonominin Nabzını Tutmak: Ekonomi Gazeteciliği”. Şebnem Çağlar (Ed.), *Şövalyelik Mesleği Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları* (ss.141- 169) içinde. İstanbul: Literatürk.
- Yıldız, C. (2018). “Gazetede Çocuklar: Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Posta Örnekleri”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 281-294.
- Yıldız, İ., Tanyıldızı İmik, N. (2012). “Türkiye’de 2012 Yılında Sağlık Haberlerinin Ulusal Yazılı Basında Yer Alış Biçimleri ve Bilgilendirme Düzeyleri (Habertürk, Hürriyet, Posta, Sabah, Sözcü ve Zaman Gazeteleri Örneği), *SOBİDER Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 2, 122-141.
- Youtube (ty). <https://www.youtube.com/channel/UCdggatDzQjGWnqY1WvqgtXA> (Erişim Tarihi: 01.01.2019- 07.06.2021).
- Youtube (ty). <https://www.youtube.com/channel/UC7DDcxd92wR0LzlMKIcHDAA> (Erişim Tarihi: 01.01.2019- 07.06.2021).
- Youtube (ty). <https://www.youtube.com/channel/UCbq0bGdShXK5dMzEDU7nThA> (Erişim Tarihi: 01.01.2019- 07.06.2021).
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Yüksel, E. (2010). *Medya ve Habercilik*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yüksel Özmen, Ş. (2012). “Çocuğun Adı Yok: Televizyon Haberlerinde Çocuğun Sunumu ve Çocuk Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı: 34, 66-82.
- Ziyalar, N., Salihoğlu, S. (2011). “Medyanın Çocuk İhmal ve İstismarındaki Yeri ve Önemi”. Mücahit Öztürk (Haz.), *Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı* (ss.185- 200) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Aslı KÖSEOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	ULUSAL VE ULUSLARARASI DERGİLERDE YAYINLANAN MAKALELER • KÖSEOĞLU, A. (2017). “Dijital Ortamda Yerel Basın: Tekirdağ Örneği Üzerinden Bir İnceleme”. <i>Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi</i>, sayı: 1, s.33-56. • KÖSEOĞLU, A. (2017). “10-11 Yaş Aralığındaki Çocukların Facebook Paylaşımları Üzerine Bir İnceleme”, <i>Atatürk İletişim Dergisi</i>, sayı: 12, s. 154-174. • KÖSEOĞLU, A. (2018). “Erzurum Yerel Gazetelerinin Haber İçeriklerine Yönelik Bir İnceleme”. <i>Atatürk İletişim Dergisi</i>, sayı: 13, s.149-164. • KÖSEOĞLU, A. (2018). “Erzurum Yerel Gazeteleri Örneğinde Yerel Haberciliğin Dijital Gazetelerde Uygulanışının Avantaj ve Dezavantajlarına Yönelik Bir Araştırma”. <i>Anemon Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i>, sayı: 6, s.115-124. ULUSLARARASI BİLİMSEL TOPLANTILARDA SUNULAN BİLDİRİLER • KÖSEOĞLU, A. (2017). “Yerel Yazılı Basının Dijital Ortamda Konumlandırılması: Erzurum Yerel Basını Örneğinden Dijital Ortamın Avantaj ve Dezavantajları Üzerine Bir İnceleme”. II. Uluslararası İletişim, Edebiyat, Müzik ve Sanat Çalışmalarında Güncel Yaklaşımlar Kongresi, Kocaeli. • KÖSEOĞLU, A. (2017). “İnternet Gazetelerinde Zayıflamaya Yönelik Sağlık Haberlerinin Sunumuna İlişkin Bir İnceleme”. III. Uluslararası Sağlık İletişimi Sempozyumu, Erzurum. • KÖSEOĞLU, A. (2018). “Yerel Gazetelerde Eğitim Haberlerinin Sunumu”. El Ruha II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Şanlıurfa. • KÖSEOĞLU, A. (2018). “İkdam Gazetesi’nin Türk Basın Tarihindeki Yeri ve Önemi”. Al Farabi II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Gaziantep.

	• KÖSEOĞLU, A. (2018). “Çevrimiçi Gazetelerde Yayınlanan Yoksulluk İçerikli Fotoğraflar Üzerine Bir Alımlama Analizi. Al Farabi II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Gaziantep. • KÖSEOĞLU, A. (2018). “Winter Tourism to Brand City: Erzurum/Palandöken Sample- Kış Turizminde Marka Şehir Olabilmek: Erzurum/Palandöken Örneği”. Paris II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Paris. • KÖSE, H., KÖSEOĞLU, A. (2018). “Çocuk İstismarı Konulu Haberlerin Yazılı Basında Sunumu: Posta Gazetesi Örneği”. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uluslararası Kültür ve Sanat Sempozyumu, Van. • KÖSEOĞLU, A. (2019). “Yerel Gazetelerdeki Sağlık Haberlerinin İçeriğine İlişkin Bir Araştırma: Erzurum Yazılı Basını Örneğinde”. Uluslararası III. Sosyal Bilimler Kongresi, Adana. • KÖSEOĞLU, A. (2019). “Namık Kemal’in Gazeteciliği”. Uluslararası III. Sosyal Bilimler Kongresi, Adana. ULUSAL KİTAPLARDA BÖLÜMLER • KÖSEOĞLU, A. (2019). “Kültür Sanat Haberciliği”, Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları (Editör: Hakan Temiztürk). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, • KÖSEOĞLU, A. (2019). “Spor Gazeteciliği”, Gazeteciliğin Uzmanlık Alanları (Editör: Hakan Temiztürk). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
İş Deneyimi	
Stajlar	• •
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	06.07.2021